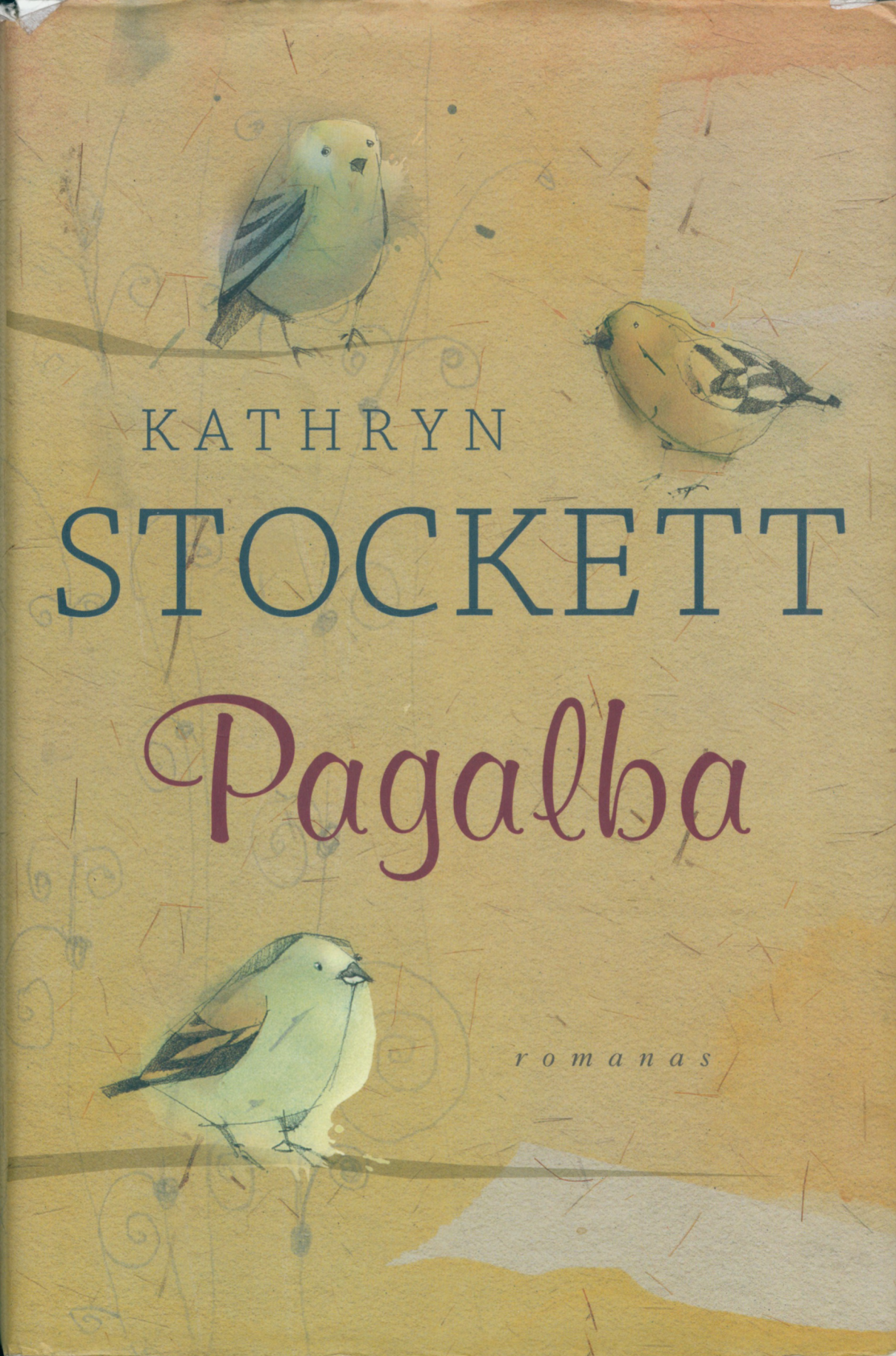

KATHRYN

STOCKETT

Pagalba

romanas

Kita „Vėjo nublokštų“ pusė — ir lygiai tokia pat neįmanoma padėti į šalį.

„The Sunday Times“

Harper Lee knyga „Nežudyk strazdo giesmininko“ pakeitė gyvenimus. Tiesioginė jos įpėdinė „Pagalba“ turi tokį pat potencialą... atliktas nuostabus žygdarbis.

„Daily Express“

KATHRYN

STOCKETT

Pagalba

Iš anglų kalbos vertė Jonas Čeponis

Jotema

UDK 820(73)-3
St206

Kathryn Stockett
THE HELP
Amy Einhorn Books, New York, 2009

ISBN 978-9955-13-268-4

Copyright © Kathryn Stockett
© Vertimas į lietuvių kalbą,
Jonas Čeponis, 2010
© UAB „Jotema“, 2010

Seneliui Stoketui, geriausiam už visus pasakotojui

AIBILINA

1 SKYRIUS

1962-ųjų rugpjūtis

Mei Moblė gimė 1960-ųjų rugpjūtį, anksti sekmadienio rytą. Bažnyčios kūdikis — taip mes mėgstame ją vadinti. Aš prižiūriu baltųjų kūdikius, štai ką veikiu, taip pat dar gaminu visus valgius ir tvarkau kambarius. Per savo gyvenimą esu užauginusi septyniolika vaikučių. Žinau, kaip tuos mažylius užmigdyti, nuraminti, kad neverktų ir kad rytą laiku atsisėstų ant puoduko, kol dar jų mamos neatsikėlė iš lovos.

Bet iki šiol nebuvau regėjusi kūdikio taip klykiant kaip Mei Moblė Lyfolt. Pirmoji diena, vos tik įžengiu pro duris, ir va ji — sukaitusi visa iki raudonumo ir kad rėkia, net lubos kilnojasi, turbūt vidurius raižo mažutei, stumia nuo savęs tą buteliuką it supuvusį turnepsą. O panelė* Lyfolt, tai ta atrodo nuosavu vaiku pasibaisėjusi. „Ką aš ne taip darau? Kodėl negaliu to nutildyti?“

To? Iškart man toptelėjo: kažkas čia negerai.

Tad paėmiau tą rausvą klykiantį kūdikį į rankas. Pašokdinau sau ant šlaunies, kad išsijudintų dujos, ir neprireikė nė dviejų minučių, kai Mažylė liovėsi verkusi, ėmė man šypsotis, kaip ji ir daro. Bet panelė Lyfolt, ji neima į rankas savo pačios vaikelio visą likusią dieną. Esu regėjusi tiek ir tiek moterų, kai po gimdymo joms užeina prislėgtumas. Taigi pamaniau, kad taip ir buvo.

Dar kai kas apie panelę Lyfolt: ji ne tik nuolatos susiraukusi, bet ir liesa — vieni kaulai. Kojos tokios laibos, kad atrodo tik praėjusią savaitę būtų jas išsiauginusi. Dvidešimt trejų, o išstypusi kaip koks keturiolikmetis berniokas. Net jos plaukai reti, rudi, kiaurai prasišviečia. Mėgina juos sušiaušti, bet nuo to tie atrodo tik dar retesni. O veidas — visai kaip to raudono velnio ant raudonos kaip ugnis saldainių dėželės: smailas smakras ir visa kita. Tikrai, visas kūnas turi tiek aštrių gumbų ir kampų, kad nėra ko stebėtis, jog ji nepajėgia nuraminti mažiulės. Kūdikiai mėgsta putnumą. Mėgsta įsikniaubti veidu tau į pažastį ir užmigti. Taip pat mėgsta stambias storas kojas. Tą aš žinau.

* JAV Pietuose juodaodžiai tarnai taip vadina savo šeimininkes ir kitas ištekėjusias ar neištekėjusias moteris.

Kai Mei Molei sueina vieneri, ji jau sekioja paskui mane visur, kur tik pasisuku. Ateina penkta valanda, ir ji įsikimba į manąjį patogų firminį „Dr. Scholl" batą, velkasi iš paskos grindimis ir verkia, lyg niekada nebesugrįžčiau. Panelė Lyfolt, ji primerkia į mane akis, lyg būčiau padariusi ką nors bloga, ir atkabina verkiančią mažiulę man nuo pėdos. Manau, kaip tik tuo rizikuoji, kai leidi kam nors kitam auginti savo vaikus.

Dabar Mei Moblei jau dveji. Akys didelės didelės, rudos, o garbanos — medaus geltonumo. Bet plikas plaukų plotas pakaušy tartum tą viską nuleidžia perniek. Kai ji dėl ko nors susijaudina, tarp antakių atsiranda tokia pat raukšlė kaip ir pas mamą. Jiedvi sakytum panašios, tik Mei Moblė tokia putnutė. Nebus kokia nors grožio karalienė. Manau, dėl to panelė Lyfolt graužiasi, bet Mei Moblė — ypatingas mano kūdikis.

Netekau savo berniuko Tryloro prieš pat pradėdama tarnauti pas panelę Lyfolt. Jam buvo dvidešimt ketveri. Geriausių žmogaus gyvenimo metų. Tiesiog pristigo laiko gyventi šiame pasaulyje.

Jis nuomojosi butuką Folio gatvėje. Susitikinėjo su labai miela mergina, vardu Frensė, ir, spėju, juodu ketino susituokti, bet dėl tokių dalykų jis buvo lėtapėdis. Ne todėl, kad dairytųsi kokios nors geresnės, tiesiog jis iš tokių, kurie viską apmąsto. Nešiojo didelius akinius ir visąlaik skaitė. Net pats pradėjo rašyti knygą — apie spalvotąjį, gyvenantį ir dirbantį Misisipėje. Dievuliau, kaip dėl to didžiavausi. Bet vieną vakarą jis ilgai dirbo „Scanlon-Taylor" lentpjūvėje — krovė į sunkvežimį 2 iš 4 colių lentas, o rakštys smigo kiaurai pirštinių. Buvo per mažas tokiam darbui, per menkas, bet reikėjo darbo. Ir buvo pavargęs. Lijo. Paslydo nuo krovos platformos. Nukrito ant važiuojamosios dalies. Traktoriaus su priekaba vairuotojas nepamatė ir nespėjus jam nusiristi į šalį sutraiškė plaučius. Kai aš sužinojau, jis jau buvo miręs.

Tą dieną man pajuodo visas pasaulis. Oras atrodė juodas, saulė — juoda. Gulėjau lovoje ir stebeilijau į juodas savo namo sienas. Kasdien ateidavo Minė — pasitikrinti, ar aš tebekvėpuoju, pamaitinti, kad nenumirčiau. Truko tris mėnesius, kol pajėgiau žvilgtelėti pro langą, įsitikinti, ar pasaulis tebėra vietoje. Nustebau pamačiusi, kad pasaulis nesustojo, nors mano berniuko nebeliko.

Praėjus penkeriems mėnesiams po laidotuvių atsikėliau iš lovos. Užsivilkau baltą uniformą, pasikabinau ant kaklo auksinį kryželį ir nuėjau tarnauti pas panelę Lyfolt, nes ji ką tik susilaukė mergytės. Bet netrukus supratau, kad kažkas manyje pasikeitė. Viduje sudygo kartėlio sėkla. Ir tiesiog nebesijaučiau tokia su viskuo sutinkanti.

* * *

— Sutvarkyk namus, o paskui nagi eik ir sutaisyk bent kiek tų salotų su vištiena, — paliepė panelė Lyfolt.

Šiandien — bridžo klubo diena. Kas ketvirtą mėnesio trečiadienį. Aš viskam jau pasiruošiau — šįryt sutaisiau salotų su vištiena, vakar išlyginau staltieses. Beje, panelė Lyfolt matė mane prie to visko. Ji tik dvidešimt trejų ir mėgsta save girdėti nurodinėjančią man, ką turiu padaryti.

Jau vilki mėlynąją suknelę, kurią šįryt išlyginau — tą su *šešiasdešimt penkiomis* klostėmis per taliją, tokiomis smulkiomis, kad jas lygindama turiu pro savo akinius prisimerkti. Nedaug ko nekenčiu gyvenime, bet aš ir ta suknelė *nekaip* sutariame.

— Ir prižiūrėk, kad Mei Moblė neateitų pas mus, taigi. Sakau tau, aš taip ant jos įpykusi — suplėšė mano gerąjį laiškinį popierių į penkis tūkstančius skutelių, o turiu parašyti penkiolika padėkos laiškų „Jaunųjų lygai"*...

Parengiu tą ir aną dėl jos draugių. Išdėlioju gerąjį krištolą, iškeliu sidabrinį servizą. Panelė Lyfolt nepastato kokio nors menko kortų stalelio, kaip kad kitos ponios. Mes pasirenkame valgomojo stalą. Užtiesiame jį staltiese, kad paslėptume didelį L pavidalo plyšį, perkeliame raudonąją gėlių vazą nuo stalo vidurio ant bufeto, kad nesimatytų ištisai subraižyto medžio. Panelė Lyfolt, kai rengia priešpiečius, mėgsta, kad viskas būtų prašmatnu. Galbūt mėgina atsigriebti už tai, kad jos namas mažas. Jie nėra pasiturintys žmonės, tą aš žinau. Turtingieji tiek nesistengia.

Esu pratusi dirbti pas jaunas poras, bet šie namai — turbūt mažiausi, kokiuose kada nors tarnavau. Tik vieno aukšto. Jos ir pono Lyfolto kambarys gale gana didelis, bet Mažylės — visai ankštas. Valgomasis ir įprasta svetainė tartum sujungti. Tik du tualetai, ir todėl lengviau, nes man teko dirbti namuose, kur šių turima penki ar šeši. Trunka visą dieną, vien kol išvalai unitazus. Panelė Lyfolt temoka devyniasdešimt penkis centus už valandą — mažiau, nei gaudavau visus tuos metus. Bet mirus Trylorui ėmiausi, kas pasitaikė po ranka. Nuomojanti man namą savininkė neketino ilgiau laukti. Ir nors panelės Lyfolt namas mažas, jinai išdailino jį kaip galėjo. Mat yra neblogai įvaldžiusi siuvamąją mašiną. Ko nepajėgia įpirkti nauja, ji paprasčiausiai įsigyja mėlynos medžiagos ir pasiuva iš jos užtiesalą.

Sučirškia durų skambutis, ir aš nueinu atidaryti.

— Sveika, Aibilina, — taria panelė Skyter — mat ji iš tų, kurios kalba su namų pagalbininkėmis. — Kaip laikaisi?

— Labas, panele Skyter. Puikiai. Dievuliau, na ir karšta lauke.

Panelė Skyter labai aukšta ir liesa. Plaukai geltoni ir nukirpti kiek virš pe-

* Pelno nesiekiančios ugdymo ir labdaros jaunų moterų organizacijos, siekiančios gerinti savo bendruomenes savanoriškumo principais ir lavinti savo narių pilietiškos lyderystės įgūdžius.

čių, nes ištisus metus jie garbiniuojasi. Jai dvidešimt treji ar apie tiek — kaip ir panelei Lyfolt ir visoms kitoms. Padeda ant kėdės rankinę, mirksnį pasimuisto, tartum justų po drabužiais niežulį. Vilki balta nėrinių palaidinuke, it vienuolės užsagstyta iki pat viršaus, avi žemakulniais — manau, kad neatrodytų bent kiek dar aukštesnė. Mėlynas sijonas prasižiojęs ties juosmeniu. Panelė Skyter visada atrodo, lyg kažkas kitas būtų pasakęs, kaip jai apsirengti.

Išgirstu įvažoje sustojant panelę Hilę ir jos mamą panelę Volters ir papypinant automobilio signalu. Panelė Hilė gyvena vos už kelių žingsnių, bet ji visada atvažiuoja. Įleidžiu ją, — nudrožia tiesiai pro mane, — o aš sumoju, kad pats metas žadinti iš pogulio Mei Moblę.

Kai įeinu į jos kambarį, Mei Moblė patenkinta nusišypso man, tiesia putnias rankeles.

— Jau atsibudai, Mažyle? Kodėl manęs nepašaukei?

Ji juokiasi, laiminga strikinėja lovelėje laukdama, kol ją iškelsiu. Stipriai apkabinu. Manau, ne per daugiausiai būna šitaip pamyluojama man išėjus namo. Kartais, kai sugrįžtu į darbą, randu ją bliaunančią lovelėje, o panelė Lyfolt, užsiėmusi prie siuvamosios mašinos, vartalioja akis, lyg tinklelinėse duryse būtų įstrigusi paklydusi katė. Suprantate, panelė Lyfolt kasdien gražiai rengiasi. Visada pasidažo, turi šalia namo automobilių pastogę, dvejų durelių šaldytuvą su įmontuotu šaldikliu. Pamatęs ją „Jitney 14" gastronome, niekaip nepagalvotum, kad išėjo ir paliko savo mažylę šitaip verkiančią lovelėje. Bet namų pagalbininkės visada žino.

Tačiau šiandien gera diena. Ta mergytė tik šypsosi.

Aš jai pasakau:

— Aibilina.

Ji atsako:

— Aibi.

Aš tariu:

— Myliu.

Ji kartoja:

— Myliu.

Aš sakau:

— Mei Moblė.

O ji:

— Aibi.

Ir tada juokiasi, juokiasi. Tokia patenkinta, kad kalba, ir turiu pasakyti, jau maždaug metas. Ir Tryloras nieko nekalbėjo iki dvejų. Tačiau iki tol, kai pradėjo eiti į trečią klasę, ėmė kalbėti geriau nei Jungtinių Valstijų prezidentas, grįždavo namo prisigraibęs tokių žodžių kaip *asmenuotė* ir *parlamentinis*. Jį

priėmė į progimnaziją, ir mudu žaisdavome tokį žaidimą: aš pasakau jam visai paprastą žodį, o jis turi pasiūlyti kokį nors įmantrų šiam panašų. Aš pasakau *naminė katė*, o jis — *domestikuotas felidas,* aš pasakau *mikseris*, o jis — *motorizuotas cilindras.* Sykį tariu jam *„Crisco"**. Jis krapštosi pakaušį. Tiesiog negali patikėti, kad laimėjau žaidimą su kažkuo tokiu paprastu kaip *„Crisco"*. Galiausiai tai tapo mudviejų slaptu pajuokavimu, kalbant apie ką nors, ko negali pataisyti, kad ir kaip stengtumeis. Pradėjome vadinti jo tėtušį *„Crisco"*, nes kas gi gali įsivaizduoti žmogų, pabėgantį nuo savo šeimos. Be to, jis — niekingiausias nevykėlis, kokį tik kada nors jūs pažinojote.

Atsinešu Mei Moblę į virtuvę ir pasodinu į jos aukštąją kėdutę, mąstydama apie du darbus, kuriuos šiandien dar turiu nuveikti, kol panelės Lyfolt neištiko pykčio priepuolis: atskirti pradėjusias brigzti servetėles ir sudėlioti į spintutę sidabrinį servizą. Dievuliau, juk man priklauso tai padaryti, kol ponios dar čia.

Nunešu į valgomąjį padėklą su aštriai įdarytų kiaušinių pusikėmis. Panelė Lyfolt sėdi galustalėje, jai iš kairės — panelė Hilė Holbruk ir panelės Hilės mama panelė Volters, su kuria panelė Hilė nesielgia bent kiek pagarbiau. O panelei Lyfolt po dešinei — panelė Skyter.

Einu aplinkui su kiaušiniais, pirmiausia pradėdama nuo senosios panelės Volters, nes ji — vyriausia. Čionai šilta, bet ji užsimetusi ant pečių storą rudą nertinį. Pasičiumpa kiaušinį ir mažne išmeta jį iš rankų, nes darosi kretanti. Paskui prieinu prie panelės Hilės, ši nusišypso ir pasiima dvi pusikes. Panelė Hilė apvalaveidė ir tamsiai rudų plaukų, sukeltų aukštyn ir primenančių į medį susimetusį bičių spiečių. Oda gelsvai rusva, strazdanota ir nusėta apgamų. Labai mėgsta nešioti didelę raudoną languotą skarą. Ir jau betampanti sunkios sėdynės. Šiandien, kadangi karšta, vilki raudona berankove suknele, be įimtos talijos. Ji viena iš tų suaugusių moterų, kurios tebesirengia, lyg dar būtų mažos mergytės — dideli kaspinai, prie jų priderintos skrybėlės ir panašiai. Nėra iš mano mėgstamiausiųjų.

Atsistoju prie panelės Skyter, bet ji suraukia į mane nosį ir taria:

— Ne, dėkui.

Mat ji visai nevalgo kiaušinių. Kaskart, kai panelė Lyfolt rengia bridžo klubą, sakau jai tai, bet vis tiek liepia man paruošti tų kiaušinių. Bijo nuvilti panelę Hilę.

Galiausiai aptarnauju panelę Lyfolt. Ji — šeimininkė, tad turi išsirinkti kiaušinį paskutinė. Ir netrukus, kai jau visas apėjau, panelė Hilė taria:

— Nieko prieš, jei aš dar įsidėsiu?

* Firminis kulinarinių taukų, dedamų į tešlą dėl trapumo, pavadinimas.

Ir pasičiumpa kitas dvi kiaušinio puseles, bet manęs tai nė kiek nestebina.

— Spėkit, ant ko užsidūriau grožio salone? — sako ponioms panelė Hilė.

— Ant ko? — klausia panelė Lyfolt.

— Ant Silijos Fut. Ir žinote, ko ji manęs paklausė? Ar galėtų patalkinti per šių metų Labdarą.

— Gerai, — linkteli panelė Skyter. — Mums pravers.

— Ne taip jau labai, nėra reikalo. Pasakiau jai tai, dar pridūriau: „Silija, privalai būti Lygos narė ar rėmėja, kad galėtum dalyvauti." Ką ji sau mano — kad Džeksono lyga atvira visoms, kas tik pasipainioja?

— Nejau šiemet nepasitelksime ne narių? Juk Labdara taip išsiplėtė? — klausia panelė Skyter.

— Na, taip, — sutinka panelė Hilė. — Bet nė neketinau *jai* to pasakyti.

— Negaliu patikėti, kad Džonis vedė tokią prastuolę kaip ji, — įsiterpia panelė Lyfolt, ir panelė Hilė linkteli. Ji imasi dalyti bridžui kortas.

Aš šaukštu į lėkštes dėlioju atšaldytas salotas ir kumpio sumuštinius, nejučia nugirsdama šneką. Tos ponios kalba tik apie tris dalykus: savo vaikučius, drabužius ir drauges. Išgirstu žodį *Kenedi.* Žinau, jos aptarinėja ne politiką. Kalbasi apie tai, kuo panelė Džekė vilkėjo, kai ją rodė per televiziją.

Prieinu prie panelės Volters, ir ji pasiima tik mažutę pusę sumuštinio.

— Mama! — sušunka jai panelė Hilė. — Pasiimk daugiau. Juk tu liesa it šakalys. — Ir apžvelgia kitas prie stalo. — Aš jai vis sakau: jeigu ta Minė nesugeba gaminti valgio, tai kam ją laikyti, tegul ima ir išveja.

Į tai aš pastatau ausis. Jos kalba apie namų pagalbininkes. O Minė — geriausia mano draugė.

— Minė puikiai gamina valgį, — atremia senoji panelė Volters. — Paprasčiausiai aš nebejaučiu tokio alkio, kaip būdavo anksčiau.

Minė — kone pati geriausia virėja Hindso apygardoje, galbūt net ir visoje Misisipėje. „Jaunųjų lygos" labdaros renginys vyksta kas rudenį, ir jos prireiks, kad pagamintų dešimt karamelinių tortų, kuriuos bus galima parduoti iš varžytinių. Ji turėtų būti geidžiamiausia namų pagalbininkė valstijoje. Tik bėda ta, kad nenulaiko liežuvio už dantų. Nuolat atsikalbinėja. Vieną dieną — baltajam gastronomo „Jitney Jungle" vedėjui, kitą — savo vyrui, ir kasdien — taip jau išeina, baltajai poniai, pas kurią tarnauja. Ji vien todėl taip ilgai tarnauja pas panelę Volters, kad ta kurčia kaip siena.

— Manau, tu prastai maitiniesi, mama! — šaukia panelė Hilė. — Toji Minė tau neduoda valgyti, kad galėtų pavogti visas iki paskutinės šeimos brangenybes, kurias išeidama palikau. — Panelė Hilė pūškuodama atsikelia nuo kėdės. — Einu pasipudruoti. Jūs visos žiūrėkite ją, jeigu sukniubtų negyva iš bado.

Panelei Hilei pasišalinus, panelė Volters labai tyliai taria:

— Kurgi ne, tu to norėtum.

Visos dedasi lyg nieko negirdėjusios. Verčiau šįvakar paskambinsiu Minei, papasakosiu jai, ką kalbėjo panelė Hilė.

Virtuvėje Mažylė sėdi savo aukštoje kėdutėje, visas jos veidas išterliotas tamsiai raudonomis sultimis. Vos tik aš įeinu, ji šypsosi. Visai neima į galvą esanti čia viena pati, bet aš nemėgstu per ilgai jos palikti. Žinau, ji spokso į tas duris tikrai ramiai, laukdama, kol aš sugrįšiu.

Paglostau švelnią jos galvelę ir nueinu atgal į valgomąjį pilstyti šaldytos arbatos. Panelė Hilė vėl įsitaisiusi savo vietoje, atrodo, susidomėjusi kažkuo kitu.

— Ak, Hile, gaila, kad nepasinaudojai svečių tualetu, — taria panelė Lyfolt pertvarkydama savo kortas. — Aibilina tik po priešpiečių sutvarko tą galinį.

Hilė kilsteli smakrą. Paskui, kaip pratusi, atsikrenkščia: „A-hem". Šitaip išties delikačiai prasivalo gerklę, atkreipdama visų dėmesį, nors šios nė nesuvokia, kad buvo priverstos tai padaryti.

— Betgi svečių tualetu naudojasi ir namų pagalbininkės, — sako panelė Hilė.

Minutėlę niekas neprataria nė žodžio. Paskui panelė Volters linkteli, lyg viską paaiškintų:

— Ji nervinasi, nes nigerės naudojasi vidiniu tualetu kaip ir mes.

Dievuliau, tik ne vėl ta bjaurastis. Visos sužiūra į mane. Aš tvarkau bufeto stalčiuje stalo sidabrą ir žinau, kad metas pasišalinti. Bet nespėju ten įdėti paskutinio šaukštelio, kai panelė Lyfolt pažvelgia į mane ir sako:

— Eik, atnešk dar arbatos, Aibilina.

Darau kaip paliepta, nors jų puodeliai pilni iki kraštų.

Minutėlę pastoviniuoju virtuvėje, bet nebeliko ką man čia veikti. Turiu būti valgomajame, kad galėčiau baigti tvarkyti sidabrą. Ir dar šiandien reikia perrūšiuoti servetėles spintutėje, bet ši stovi prieškambaryje, tuoj už sėdinčiųjų. Vien dėl to, kad panelė Lyfolt lošia kortomis, neketinu ilgai čia pasilikti.

Luktelėju kelias minutes, nušluostau virtuvės darbastalio viršų. Duodu Mažylei dar riekelę kumpio, ir ji šią sučiaumoja. Galiausiai išsmunku į prieškambarį, meldžiuosi, kad niekas manęs nepamatytų.

Visos keturios laiko vienoje rankoje po cigaretę, kitoje — kortas.

— Elizabeta, jeigu galėtum rinktis, — girdžiu panelę Hilę sakant, — ar verčiau nelieptum joms atlikinėti savo reikalų lauke?

Išties tyliai atidarau servetėlių stalčių, labiau nerimaudama, kad panelė Lyfolt mane mato, nei dėl to, ką jos sako. Tokia kalba man ne naujiena. Visur

mieste jie turi tualetus spalvotiesiems, ir daugelyje namų tokie taip pat yra. Bet aš pasižiūriu ir matau, kad panelė Skyter mane stebi. Sustingstu ir pagalvoju, kad tuoj ištiks nemalonumai.

— Šaukiu vieną čirvų, — sako panelė Volters.

— Kad nežinau. — Panelė Lyfolt raukiasi į savo kortas. — Kai Reilis pradeda nuosavą verslą, o mokesčių laikotarpis ne šešiems mėnesiams... reikalai šiuo metu mums tikrai sunkūs.

Panelė Hilė kalba iš lėto, lyg teptų ant kekso glajų.

— Tik pasakyk Reiliui, kad kiekvieną centą, kurį išleis tam tualetui, susigrąžins, kai jūs parduosite šį namą. — Ji linksi, lyg sau pritardama. — Visi tie namai, kuriuos dabar stato be patalpų tarnaitėms? Tai tiesiog pavojinga. Visi žino, kad jos nešioja kitokių rūšių ligas nei mes. Dvigubinu.

Paimu servetėlių krūvą. Nežinau kodėl, bet staiga panorau išgirsti, ką į tai atsakys panelė Lyfolt. Juk ji — mano šeimininkė. Turbūt visiems įdomu žinoti, ką apie juos galvoja bosas.

— Būtų miela, — taria panelė Lyfolt, šiek tiek užsitraukdama cigaretės dūmo, — jeigu jai nereikėtų naudotis tuoju, kuris name. Šaukiu tris kryžius.

— Kaip tik todėl sumaniau Namų pagalbininkių sanitarijos iniciatyvą, — sako panelė Hilė. — Kaip ligų profilaktikos priemonę.

Keista, kaip man sugniaužė gerklę. Juk jau seniai išmokau tą gėdą slopinti.

Panelė Skyter atrodo išties sutrikusi.

— Namų... ką?

— Įstatymo projektą, pagal kurį būtų reikalaujama, kad kiekvienas baltųjų namas turėtų atskirą tualetą spalvotiesiems namų pagalbininkams. Aš net informavau vyriausiąjį Misisipės gydytoją, norėdama išgirsti, ar ši idėja jam bus priimtina. Pasuoju.

Panelė Skyter raukiasi į panelę Hilę. Padeda atverstas savo kortas ir labai dalykiškai taria:

— Galbūt mes turėtume paprasčiausiai įrengti tualetą lauke tau, Hile.

Dievuliau, tame kambaryje išties tampa tylu.

Panelė Hilė atremia:

— Nemanau, kad tau derėtų juokauti dėl spalvotųjų padėties. Ne, jeigu nori toliau likti Lygos redaktore, Skyter Felan.

Panelė Skyter lyg nusijuokia, bet aiškiai matau, kad jai tai neatrodo juokinga.

— Ką... tu išmestum mane? Už tai, kad nesutinku su tavimi?

Panelė Hilė kilsteli antakį.

— Padarysiu viską, kas įmanoma, kad tik apsaugočiau mūsų miestą. Tau eiti, mama.

Nutykinu į virtuvę ir iš jos nebesirodau, kol išgirstu užsitrenkiant paskui panelės Hilės užpakalį duris.

Kai žinau, kad panelė Hilė jau išėjusi, įkeliu Mei Moblę į žaidimų aptvarėlį, paskui išvelku į gatvę šiukšlių konteinerį, nes šiandien pravažiuoja juos surenkantis sunkvežimis. Įvažos viršuje panelė Hilė ir jos trenkta mamelė kone pervažiuoja mane atbulom savo automobiliu, paskui visai draugiškai šūkteli, kaip apgailestaujančios. Sugrįžtu į namą, laiminga likusi nesulaužytomis abiem kojomis.

Kai įeinu į virtuvę, ten stovi panelė Skyter. Remiasi į darbastalį, veidas rimtas, net rimtesnis nei paprastai.

— O, panele Skyter. Gal ko reikia?

Ji žvilgteli pro langą į įvažą, kur panelė Lyfolt kalbasi su panele Hile pro šios automobilio langą.

— Ne, aš tik... laukiu.

Pašluoste nusausinu padėklą. Kai vogčiomis pažvelgiu, ji vis dar nukreipusi susirūpinusį žvilgsnį į tą langą. Visai nepanaši į kitas ponias — mat tokia aukšta. Labai iškilių skruostikaulių. Mėlynos akys nuleistos, todėl ji atrodo tartum nedrąsi. Tyku, tik per radiją ant darbastalio girdisi Evangeliją transliuojanti stotis. Kodėl gi ji iš čia neišeina?

— Klausaisi per radiją pastoriaus Gryno pamokslo?

— Taip, mem, tikrai.

Panelė Skyter tartum šypteli.

— Tai man taip primena mano tarnaitę, kai augau.

— Ak, aš pažinojau Konstantiną, — atsakau.

Panelė Skyter nukreipia akis nuo lango į mane.

— Ji mane užaugino, ar žinai?

Linkteliu gailėdamasi, kad prasitariau. Pernelyg gerai žinau tas aplinkybes.

— Aš vis mėginau sužinoti jos giminių adresą Čikagoje, — sako ji. — Bet niekas negalėjo man kuo nors padėti.

— Nė aš nežinau, mem.

Panelė Skyter vėl žiūri pro langą, į panelės Hilės bjuiką. Palinguoja galva, tik vos vos.

— Aibilina, ta kalba ten valgomajame... Hilės kalba, turiu omenyje...

Paimu kavos puodelį, pradedu kaip reikiant sausinti jį pašluoste.

— Ar kada nors tau norisi, kad galėtum... pakeisti dalykus? — klausia ji.

Ir aš nepajėgiu susiturėti. Pažvelgiu tiesiai į ją. Mat tai vienas iš kvailiausių klausimų, kokius kada nors esu girdėjusi. Iš veido ji atrodo sutrikusi, pasidygėjusi, lyg į kavą būtų įsibėrusi druskos, o ne cukraus.

Vėl nusisuku plauti indų, kad ji nepamatytų, kaip užverčiu aukštyn akis.

— O ne, mem, viskas puiku.

— Bet ta kalba ten valgomajame, apie *tualetą*...

Ir kaip tik sulig tuo žodžiu į virtuvę įžengia panelė Lyfolt.

— Ak, tu čia, Skyter. — Ji kažkaip keistai nužvelgia mus abi. — Atleiskite, gal aš... ką nors sutrukdžiau?

Mes abi stovime klausdamos savęs, ką ji galėjo nugirsti.

— Turiu bėgti, — sako panelė Skyter. — Iki rytojaus, Elizabeta. — Ji atidaro virtuvės duris į kiemą, taria: — Dėkui, Aibilina, už priešpiečius.

Ir išeina.

Grįžtu į valgomąjį nurinkinėti bridžo stalo. Ir visai kaip žinojau, panelė Lyfolt įslenka paskui mane užsikabinusi ant veido tą savo nerimastingą šypseną. Tempia kaklą, lyg rengtųsi tuoj kažko paklausti. Nemėgsta, kai aš kalbuosi su jos draugėmis, kai pačios nėra kur nors čia pat, niekada nemėgo. Vis nori žinoti, apie ką mes kalbamės. Pasuku tiesiai pro ją į virtuvę. Pasodinu Mažylę į jos aukštąją kėdutę ir pradedu valyti orkaitę.

Panelė Lyfolt atseka mane ir čionai, įsispokso į „Crisco" skardinėlę, padeda šią į vietą. Mažylė tiesia rankeles į mamą, kad ją pakeltų, bet panelė Lyfolt atidaro spintutę, lyg nemato dukters. Paskui užtrenkia jos dureles, atidaro kitą. Galiausiai tik stovi. Aš keturiomis ant rankų ir kelių. Visai netrukus mano galva taip giliai toje orkaitėje, kad atrodo, lyg mėginčiau nusinuodyti dujomis.

— Atrodė, kad tu ir panelė Skyter būtumėte baisiai rimtai apie kažką kalbėjusios.

— Ne, mem, ji tik... klausė, ar norėčiau šiokių tokių senų drabužių, — sakau, ir mano balsas nuskamba lyg iš gilaus šulinio.

Taukais jau išsitepliojau iki pat alkūnių. O kvapas čia tartum pažastyje. Tuoj nuo nosies ims kapnoti prakaitas, ir kassyk, kai jį brauksiuosi, ant veido liks nešvarumų. Turbūt pati blogiausia vieta pasaulyje — orkaitės vidus. Kai tu joje, tai arba valai, arba kepi. Paprasčiausiai žinau, kad šiąnakt susapnuosiu esanti įstrigusi viduje ir kažkas įjungs dujas. Bet netraukiu galvos iš tos siaubingos vietos, nes verčiau būsiu ten, kad tik nereikėtų atsakinėti į panelės Lyfolt klausimus, ką panelė Skyter mėgino man pasakyti. Klausdama, ar man norėtųsi *pakeisti* dalykus.

Po kiek laiko panelė Lyfolt suirzta ir išeina į automobilių pastogę. Manau, dairosi, kur galėtų įrengti dėl manęs naująjį tualetą spalvotiesiems.

2 SKYRIUS

Pats čia gyvendamas niekaip to nepasakytum, bet Džeksoną Misisipės valstijoje tuoj užpildys du šimtai tūkstančių gyventojų. Matau tuos skaičius laikraštyje ir vis gaunu stebėtis, kurgi tie visi žmonės gyvena? Po žeme? Mat pažįstu beveik kiekvieną savojoje miesto dalyje šiapus tilto, taip pat ir daugybę baltųjų šeimų, ir visi kartu sudėti tikrai nesudarytų tiek, kad būtų du šimtai tūkstančių.

Šešias dienas per savaitę aš sėdu į autobusą ir važiuoju per Vudro Vilsono tiltą ten, kur gyvena panelė Lyfolt ir visi jos baltieji draugai — į rajoną, kuris vadinasi Belhevenas. Visai šalia Belheveno yra komercinė miesto dalis ir valstijos centras. Kapitolijaus pastatas išties didžiulis, dailus iš lauko, bet jo viduje aš niekada nesu buvusi. Įdomu, kiek mokama už tos vietos valymą.

Palei kelią iš Belheveno boluoja Miškingosios kalvos, paskui mylių mylias driekiasi Šervudo giria — aukšti Virginijos ąžuolai su nukarusiomis samanomis. Niekas ten dar negyvena, bet ji stūkso tam laikui, kai baltųjų liaudis sumanys keltis kur nors kitur į naują vietą. O už jos plyti laukai, kur Longlifo medvilnės plantacijoje gyvena panelė Skyter. Ji to nežino, bet aš 1931-aisiais, per Depresiją, kai mes neturėjome ko valgyti, vien tik valstijos dalijamą sūrį, ten rinkau medvilnę.

Taigi Džeksonas — tik vienas baltųjų rajonas po kito ir dar daugiau jų, bedygstančių palei kelią. Bet spalvotoji miesto dalis, mes — vienas didžiulis skruzdėlynas, supamas valstijos žemės, kuri nėra skirta parduoti. Taigi mūsų skaičiui vis didėjant, neturime kur plėstis. Mūsoji miesto dalis tiesiog tampa tirščiau gyvenama.

Tą pavakarę įlipu į šeštojo numerio autobusą, kursuojantį iš Belheveno iki Farišo gatvės. Šiandien autobuse — vien tik tarnaitės mūsiškėmis baltomis uniformomis, važiuojančios namo. Visos šnekučiuojamės ir šypsomės viena kitai, lyg autobusas mums priklausytų: ne todėl, kad imtume į galvą, jeigu čia ir būtų baltųjų žmonių, — panelės Parks* dėka dabar mes sėdime visur, kur tinkamos, — bet tiesiog iš draugiškų jausmų.

* *Rosa Parks* (1913–2005) — juodaodė siuvėja, amerikiečių kovotoja už pilietines teises. 1955 m. Montgomeryje, Alabamos valstijoje, atsisakiusi užleisti vietą autobuse baltajam, išprovokavo visos šalies mastu judėjimą už pilietines teises.

Gale, vidurinėje sėdynėje, pastebiu Minę. Ji — žema ir apkūni, žvilgančiomis juodomis garbanomis. Sėdi praskėtusi kojas, sukryžiavusi ant krūtinės storas rankas. Septyniolika metų jaunesnė už mane. Panorėjusi Minė turbūt galėtų iškelti ši autobusą sau virš galvos. Tokiai senutei kaip man laimė ją turėti savo drauge.

Atsisėdu į vietą priekyje jos, pasisuku ir klausausi. Visi mėgsta klausytis Minės.

— ... taigi aš pasakiau, panele Volters, pasaulis netrokšta matyti jūsų nuogo balto užpakalio nė kiek ne daugiau nei manojo juodo. Nagi, eikite vidun į namą ir užsimaukite kelnaites, taip pat ir kuo nors apsirenkite.

— Priekiniame priebutyje? Nuoga? — klausia Kikė Braun.

— Jos užpakalis nukaręs iki pat kelių.

Autobusas juokiasi, prunkščia, kraipo galvas.

— Oho, ta moteris kuoktelėjusi, — sako Kikė. — Nesuprantu, kaip tu visada tartum tyčia pasirenki kuoktelėjusias, Mine.

— Ak, lyg tavoji panelė Paterson būtų kitokia? — atsikerta Kikei Minė. — Po šimts, ji pirma kuoktelėjusių ponių klubo sąraše.

Visas autobusas dabar juokiasi, nes Minė nemėgsta, kai kas nors, išskyrus ją pačią, blogai kalba apie jos baltąją ponią. Tai jos tarnystė, ir visos teisės priklauso jai.

Autobusas pervažiuoja tiltą ir sustoja pirmoje spalvotųjų rajono stotelėje. Išlipa kokia dešimtis tarnaičių. Aš persėdu į atsilaisvinusią vietą šalia Minės. Ji nusišypso, stuktelėjusi alkūne pasveikina mane. Paskui atsipalaiduoja, nes jai visai nėra reikalo prieš mane vaidinti.

— Kaip einasi? Teko šįryt lyginti klostes?

Aš nusijuokiu, linkteliu galva.

— Užtrukau pusantros valandos.

— Kuo šiandien bridžo klube pamaitinai panelę Volters? Aš visą rytą plušau prie to kvailo karamelinio torto, o ji atsisakė suvalgyti bent kąsnelį.

Tai man priminė, ką panelė Hilė šiandien pasakė prie stalo. Būtų bet kuri kita baltoji ponia, niekas neimtų į galvą, bet visos norėtume žinoti, ar panelė Hilė nenusistačiusi prieš mus. Tik nežinau, kaip tą viską pasakyti.

Žiūriu pro langą į praslenkančią ligoninę spalvotiesiems, vaisių kioską.

— Man pasirodė, lyg nugirdau panelę Hilę kažką apie tai sakant — kad jos mama klysta, — kaip įmanydama atsargiau pradedu. — Neva galbūt ji prastai maitinama.

Minė pažvelgia į mane.

— Ji taip sakė, a? — Vien tik nuo to vardo jos akys susiaurėjo. — Ką dar panelė Hilė pasakė?

Verčiau jau netylėsiu ir išklosiu viską.

— Man regis, ji tave nusižiūrėjusi, Mine. Tiesiog... būk ypač atsargi prie jos.

— Panelė Hilė turėtų būti ypač atsargi prie *manęs*. Ką ji sako — kad aš nemoku gaminti valgio? Kad ta sena kaulų krūva nevalgo, nes aš nesugebu jos pamaitinti?

Minė atsistoja, persimeta per petį rankinę.

— Atleisk, Mine, aš tik pasakiau tau, kad laikytumeis nuo jos...

— Jeigu ji kada nors man taip prasižios, priešpiečiams gaus gabalą Minės.

Ji nupūškuoja laiptukais.

Pro langą stebiu ją ryžtingai žingsniuojant savo namo link. Panelė Hilė ne iš tokių, su kuria vertėtų turėti nemalonumų. Dievuliau, gal man būtų derėję tą dalyką nutylėti.

Po kelių dienų rytą aš išlipu iš autobuso ir sukariu kvartalą iki panelės Lyfolt namo. Priešais jį stovi senas sunkvežimis su lentomis. Jo kabinoje — du spalvotieji vyrai, vienas geria iš puodelio kavą, kitas tiesiai sėdėdamas miega. Aš praeinu pro šalį ir pasuku į virtuvę.

Ponas Reilis Lyfoltas šįryt dar namie, o taip pasitaiko nedažnai. Kai jis čia, atrodo, tartum tik ir skaičiuotų minutes, iki galės grįžti prie savojo sąskaitybos darbo. Net šeštadieniais. Bet šiandien jis dėl kažko karščiuojasi.

— Čia mano, velniai rautų, namas ir aš moku už tai, kas jame, velniai rautų, dedasi! — šaukia ponas Lyfoltas.

Panelė Lyfolt stengiasi laikytis už jo, ir toji jos šypsenėlė veide rodo, kad nesijaučia laiminga. Aš pasislepiu prausykloje. Praėjo jau dvi dienos nuo iškilusios kalbos apie tualetus, ir aš vyliausi, kad tuo viskas ir baigėsi. Ponas Lyfoltas atidaro galines duris pasižiūrėti į ten stovintį sunkvežimį ir vėl jas užtrenkia.

— Aš taiksčiausi su tavo naujais drabužiais, visomis tomis kelionėmis su tavosiomis korporantėmis į Naująjį Orleaną, bet šitai, velniai rautų, jau virš visko.

— Betgi tai padidins namo vertę. Hilė taip sakė!

Aš tebetūnau prausykloje, tačiau bemaž matau panelę Lyfolt besistengiant išlaikyti veide tą savo šypseną.

— Mes negalime sau to leisti! Ir Holbrukai mums neįsakinės!

Minutėlę visiška tyla. Paskui išgirstu *šlep šlep* pratapenant mažiulės su pižama pėdukes.

— Tėtukai?

[illegible] į prausyklos į virtuvę, nes Mei Moblė — mano reikalas.

Ponas Lyfoltas jau prie jos atsiklaupęs. Šypsena jo veide tartum guminė.

— Spėk ką, aukseli?

Ji atsako jam irgi šypsena. Laukia malonaus netikėtumo.

— Tu nelankysi koledžo, kad tavo mamos draugėms nereikėtų naudotis tuo pačiu tualetu kaip ir tarnaitei.

Jis išdybina iš virtuvės taip trenkdamas durimis, jog Mažylė sumirksi.

Panelė Lyfolt žvelgia žemyn į ją, pagrūmoja pirštu.

— Mei Moble, juk žinai, kad tau nevalia pačiai ropštis iš lovelės!

Mažylė pasižiūri į duris, kuriomis ką tik trenkė jos tėtukas, pasižiūri į susiraukusią mamą. Mano mažiulė, tai ji nuryja seilę, lyg išties labai stengtųsi nepravirkti.

Puolu pro panelę Lyfolt, pakeliu Mažylę. Sukuždu:

— Einam į svetainę ir pažaisime su kalbančiais žaisliukais. Kaip sako tas asiliukas?

— Ji vis keliasi. Šįryt tris kartus guldžiau ją atgal į lovelę.

— Nes kažkam juk reikia pervystyti. Ohoho.

Panelė Lyfolt, tik pamanykit, sako:

— Na, aš nepagalvojau... — Bet ji jau spokso pro langą į sunkvežimį su lentomis.

Aš išeinu į kambarius tokia įsiutusi, kad trinksiu žingsniais. Mažylė gulėjo toje lovytėje nuo aštuonių vakaro ir, žinoma, jai reikėjo pakeisti vystyklus! Panelė Lyfolt mėgina prižiūrėti vaiką dvylika valandų nesikeldama iš lovos sutvarkyti jo tualetinių reikalų!

Paguldau Mažylę ant pervystymo stalo, stengdamasi viduje tramdyti pyktį. Mergytė spokso į mane, kol nuimu vystyklą. Paskui ištiesia rankelę. Labai švelniai paliečia mano lūpas.

— Mei Mo buvo bloga, — sako ji.

— Ne, mažiule, nebuvai bloga, — sakau suglostydama atgal jos plaukus. — Buvai gerutė. Tikrai gerutė.

Gyvenu aš Gesamo aveniu, kur nuo 1942-ųjų nuomojuosi būstą. Galima būtų sakyti, kad Gesamas turi daug individualumo. Namai visi maži, bet kiekvieno priekinis kiemelis skirtingas — kai kurie skurdūs ir be žolės, it nuplikusi senio galva. Kituose auga azalijos ir rožės, žaliuoja vešli veja. Manasis kiemas, manau, yra kažkas tarpinio.

Priešais namą auga keletas raudonų kamelijų krūmų. Mano veja šiek tiek marga, ir vis tebegeltonuoja didelė žymė, kur tris mėnesius po to nelaimingo įvykio kėpsojo Tryloro pikapas. Pas mane nėra medžių. Bet galinis kiemas už

namo dabar atrodo kaip koks Rojaus sodas. Būtent ten mano kaimynė iš šalimais, Ida Pyk, užvedusi savąjį daržovių lopinėlį.

Ida neturi galinio kiemo, apie kurį verta būtų kalbėti. Jis užgrioztas visu tuo jos vyro šlamštu: automobilių varikliais, senais šaldytuvais ir padangomis. Dalykais, kuriuos, jisai sako, turįs sutaisyti, bet taip ir nesutaiso. Tad pasakiau Idai, kad gali sodinti mano pusėje. Šitaip man nereikia rūpintis vejos priežiūra, o Ida leidžia pasiimti viską, ko reikia — sutaupau per savaitę po du ar tris dolerius. Ko nesuvalgome, ji užkonservuoja ir duoda man stiklainių žiemai. Puikių turnepsų žalumynų, baklažanų, daugybę okros*, visokių moliūgų. Nežinau, kaip ji apsaugo nuo kenkėjų savo pomidorus, bet sugeba. Ir jie geri.

Tą vakarą lauke smarkiai lyja. Aš išsitraukiu Idos kopūstų su pomidorais stiklainį, suvalgau paskutinę užsilikusią kukurūzų duonos riekelę. Paskui sėduosi peržvelgti savo finansų, nes atsitiko du dalykai: autobuso bilietas pabrango iki penkiolikos centų, o nuomos mokestis padidėjo iki dvidešimt devynių dolerių už mėnesį. Aš dirbu pas panelę Lyfolt nuo aštuonių ryto iki keturių popiet šešias dienas per savaitę, išskyrus šeštadienius. Kiekvieną penktadienį man sumoka keturiasdešimt tris dolerius, o tai yra 172 doleriai per mėnesį. Tai reiškia, kad apmokėjus sąskaitas už elektrą, vandenį, dujas ir telefoną, per savaitę lieka trylika dolerių ir penkiasdešimt centų maistui, drabužiams, plaukų šukuosenai ir paaukoti bažnyčiai. Jei neminėsime tai, kad išsiųsti tas sąskaitas paštu pabrango iki penkių centų. O mano darbo batų padai taip išplonėjo, kad, atrodo, tuoj numirs iš bado. Tačiau nauja pora kainuoja septynis dolerius, o tai reiškia, kad aš misiu kopūstais ir pomidorais, iki pavirsiu Brolužiu Triušiu. Ačiū Viešpačiui už Idą Pyk, antraip neturėčiau ko valgyti.

Suskamba telefonas, ir aš pašoku. Dar nė nespėjusi pasakyti „alio“, išgirstu Minę. Ji šįvakar dirba iki vėlumos.

— Panelė Hilė išsiunčia panelę Volters į nusenusių moterų prieglaudą. Turiu susirasti naują darbą. Ir žinai, kada ją išveža? Kitą *savaitę*.

— O *ne*, Mine.

— Aš ieškojau, apskambinau dešimt ponių. Nė trupučio susidomėjimo.

Deja, turiu prisipažinti, nesu nustebusi.

— Rytoj pirmiausia paklausiu panelės Lyfolt, gal ji žino, gal kam nors reikia namie pagalbininkės.

— Palauk, — sako Minė.

Išgirstu senosios panelės Volters balsą ir Minę sakant: „Kuo jūs mane laikote? Šoferiu? Nevešiu jūsų į jokį užmiesčio klubą, kai taip pila lietus.“

* Tropinis, pietuose maistui vartojamas (įvairiai paruoštas) vienmetis ankštinis augalas [*lot. Abelmoschus (Hibiscus) esculentus*], dar vadinamas valgomuoju hibisku, panašus į ankštinius pipirus.

Neskaitant vagysčių, blogiausia, ką tu gali padaryti savo, kaip tarnaitės, karjerai, tai — turėti smarkų liežuvį. Vis dėlto ji tokia gera virėja, jog kartais tą kompensuoja.

— Nesirūpink, Mine. Surasime tau ką nors tokią pat kurčią kaip sieną, visai kaip panelę Volters.

— Panelė Hilė leido man suprasti, kad galėčiau ateiti tarnauti pas ją.

— Ką? — kalbu kaip įmanydama griežčiau. — Nagi, paklausyk, Mine, aš tave pati išlaikysiu, bet neleisiu dirbti pas tą bjaurią ponią.

— Su kuo tu įsivaizduoji kalbanti, Aibilina? Su beždžione? Aš tiek pat galėčiau nueiti tarnauti kuklukslanui. Ir juk žinai, kad nė už ką neatimsiu darbo iš Julės Mei.

— Atleisk, Viešpatie brangus. — Mat aš taip susinervinu, kai užsimenama apie panelę Hilę. — Paskambinsiu panelei Kerolainai į Honisaklą, pasiteirausiu, gal ji ką nors žino. Ir dar paskambinsiu panelei Rutai, ji tokia maloni, kad bemaž liūdna darosi. Kadaise kasryt jai tvarkydavau namus, tai neturėjau ką veikti, tik palaikyti jai draugiją. Jos vyras pasimirė nuo skarlatinos, hm hm.

— Dėkui, Abi. Nagi, panele Volters, suvalgykite dėl manęs bent kiek tų šparaginių pupelių.

Minė atsisveikina ir padeda ragelį.

Kitą rytą vėl ten tas senas žalias sunkvežimis su lentomis. Jau prasidėjo poškesys, bet pono Lyfolto šiandien nematyti piktai žingsniuojant aplinkui. Spėju, jisai supranta šįsyk pralaimėjęs, tam visam reikalui dar nė neprasidėjus.

Panelė Lyfolt, apsivilkusi savuoju mėlynu dygsniuotu vonios chalatu, sėdi virtuvėje prie stalo ir kalbasi telefonu. Mažylės veidukas visas lipniai raudonas, įsikibusi motinai į kelius, ji mėgina atkreipti į save jos dėmesį.

— Labryt, Mažyle, — pasisveikinu.

— Mama! Mama! — šaukia ji, mėgindama užsiropšti panelei Lyfolt ant kelių.

— Ne, Mei Moble. — Panelė Lyfolt stumia ją nuo savęs. — Mama prie telefono. Netrukdyk mamai kalbėti.

— Mama, pakelk, — inkščia Mei Moblė ir tiesia į motiną rankutes. — Opa Mei Moblę.

— Ššš! — sušnabžda panelė Lyfolt.

Aš kaipmat pasičiumpu Mažylę ir nusinešu prie kriauklės, bet ji kreipia atgal kaklą inkšdama:

— Mama, *mama!* — stengiasi pagauti jos dėmesį.

— Buvo visai taip, kaip tu patarei man pasakyti. — Panelė Lyfolt linksi į telefono ragelį. — Kada nors, kai mes kraustysimės, tai padidins namo vertę.

Nagi, Mažyle. Kišk čia, po vandeniu, rankeles.

Bet Mažylė smarkai muistosi. Bandau išmuilinti jai pirštus, tačiau mergytė rangosi, sukiojasi ir išslysta man iš rankų. Nubėga tiesiai prie mamos, atkiša smakrą, o paskui iš visų jėgų, kiek turi, trūkteli telefono laidą. Ragelis nubilda iš panelės Lyfolt rankos ant grindų.

— Mei Moble! — šūkteliu.

Puolu ją paimti, bet panelė Lyfolt pirmesnė. Jos lūpos išsilenkia, apnuogindamos dantis bauginama šypsena. Panelė Lyfolt pliaukšteli jai per pliką užpakaliuką taip smarkiai, kad aš krūpteliu iš skausmo.

Paskui panelė Lyfolt sugriebia Mei Moblę už rankos, sulig kiekvienu žodžiu ją tampydama:

— Daugiau nedrįsk prisiliesti to telefono, Mei Moble! — šaukia ji. — Aibilina, kiek kartų turiu tau sakyti, kad laikytum ją toliau nuo manęs, kai aš kalbu telefonu!

— Atleiskite, — sakau ir pakeliu Mei Moblę, mėginu priglausti prie savęs, bet mergytė bliauna, veidukas paraudęs, ji bando iš manęs išsiveržti.

— Nagi, Mažyle, nusiramink, viskas...

Mei Moblė nutaiso bjaurią grimasą, paskui atsilošia ir — *bac!* — trenkia man tiesiai per ausį.

Panelė Lyfolt rodo į duris ir šaukia:

— Aibilina, jūs abi tuoj pat *dinkit iš čia!*

Išsinešu mergytę iš virtuvės. Taip nirštu ant panelės Lyfolt, jog kandžiojuosi liežuvį. Jeigu ta kvailė bent kiek skirtų vaikui dėmesio, šito nebūtų atsitikę! Mei Moblės kambaryje atsisėdu į supamąjį krėslą. Mergytė kūkčioja man ant peties, o aš glostau jai nugarytę ir džiaugiuosi, kad ji nemato mano įniršusio veido. Nenoriu, kad pagalvotų, jog nirštu ant jos.

— Viskas gerai, Mažyle? — kuždu.

Ausį peršti nuo jos kumštuko. Taip džiaugiuosi, kad smogė man, o ne savo mamelei, nes nežinau, ką ta moteris būtų jai padariusi. Žvilgteliu žemyn ir pamatau ant jos užpakaliuko raudonas pirštų žymes.

— Aš čia, mažiule, Aibi čia. — Linguoju ją ir raminu.

Bet Mažylė tik verkia ir verkia.

Apie priešpiečius, kai per telį pradeda rodyti manuosius serialus, automobilių pastogėje tampa tylu. Mei Moblė man ant kelių padeda lukštenti pupeles.

Nuo šio ryto ji vis dar mažumėlę sujaudinta. Manau, ir aš taip pat, bet nustūmiau visa tai į kertelę, kur man nereikės dėl to sielotis.

Mudvi nueiname į virtuvę, ir aš sutaisau jai sumuštinį su Bolonės dešra. Kiemo įvažoje darbininkai sėdi savo sunkvežimyje, irgi užkandžiauja priešpiečius. Džiaugiuosi ramybe. Nusišypsau Mažylei, duodu jai braškę, esu tokia dėkinga Dievui, kad buvau čia per tą nemalonumą su jos mama. Bijau pagalvoti, kas būtų atsitikę, jeigu nebūčiau buvusi. Ji susikemša į burną braškę, irgi nusišypso man. Manau, ir ji tą pat jaučia.

Panelės Lyfolt čia nėra, tad pagalvoju, gal paskambinti Minei pas panelę Volters ir paklausti, ar dar nesusirado kokio nors darbo. Bet kol prisiruošiu tai padaryti, iš kiemo į duris kažkas pasibeldžia. Atidarau jas ir išvystu ten stovintį vieną iš darbininkų. Iš tiesų seną. Virš marškinių su balta apykakle vilki kombinezonu.

— Malonu susipažinti, mem. Galiu jus patrukdyti dėl vandens? — klausia jis.

Nepažįstu jo. Turbūt gyvena kur nors piečiau miesto.

— Žinoma, kodėl gi ne, — atsakau.

Išimu iš indaujos popierinį puodelį. Ant jo nupaišyti balionėliai su užrašu „Daug laimės tau gimtadienį" — nuo tada, kai Mei Moblei sukako dveji. Žinau, panelė Lyfolt nenorėtų, kad duočiau jam vieną iš stiklinių.

Jis išgeria vienu ilgu mauku ir sugrąžina man puodelį. Vyriškio veidas išties pavargęs. Akyse lyg kažkoks vienišumas.

— Kaip jums sekasi? — klausiu.

— Darbas kaip darbas, — atsako jis. — Bet vis dar nėra vandens. Manau, atvesime iš ten nuo gatvės vamzdį.

— Kiti vyrukai norėtų atsigerti? — klausiu.

— Būtų labai malonu. — Jis linkteli, o aš nueinu jo draugui paimti irgi juokingai atrodantį puodelį, prileidžiu į jį iš kriauklės čiaupo vandens.

Jis nesukrunta iškart nešti jo savo partneriui.

— Prašom man dovanoti, — taria jis, — bet kur... — Minutėlę jis ten mindžikuoja, pasižiūri į pėdas. — Kur galėčiau nuleisti vandenį?

Jis pakelia akis, aš žiūriu į jį, ir minutėlę mudu tik stebeilijame vienas į kitą. Noriu pasakyti, tai vienas iš tų juokingų dalykų. Ne arkliškai cha cha juokingų, bet vis tiek juokingų, kai pagalvoji: „Hm! Štai mes čia su dviem name, vienas dar statomas, ir vis tiek neatsiranda vietos šiam žmogui kur atlikti savo reikalą."

— Na...

Niekada anksčiau nebuvau atsidūrusi tokioje padėtyje. Tas jaunėlis, Ro-

bertas, kuris kas dvi savaites tvarko kiemą, spėju, prieš ateidamas čia nusilengvina. Bet šis vyriokas, jis juk senas. Apsunkusių raukšlėtų rankų. Septyniasdešimt metų rūpesčių išbraižė tiek linijų jo veide, kad šis atrodo it kelių žemėlapis.

— Manau, jums teks nueiti į krūmus už namo, — girdžiu save tariant, bet norėčiau, kad tai būčiau ne aš. — Ten šuo, bet jis jums netrukdys.

— Ką gi, gerai, — sako jis. — Dėkui jums.

Stebiu jį nueinantį, labai pamažu, su puodeliu rankoje savo partneriui.

Visą antrą pusę dienos pokšėjo ir kasė.

Kitą dieną jie toliau trankė kūjais ir kasė priekiniame kieme. Nieko panelės Lyfolt apie tai neklausinėjau, o ši ir nemėgino ką nors paaiškinti. Tik kas valandą iškišdavo pro duris galvą pasižiūrėti, kas vyksta kieme.

Trečią valandą triukšmas liaujasi, vyrai sulipa į sunkvežimį ir išvažiuoja. Panelė Lyfolt seka akimis juos nutolstant, giliai atsidūsta. Paskui įsėda į savo automobilį ir išvažiuoja užsiimti tuo, kuo turi užsiimti, kai nebereikia nervintis dėl poros spalvotųjų vyrų, slankiojančių aplinkui jos namą.

Po kurio laiko suskamba telefonas.

— Panelės Lyf...

— Ji visiems mieste pasakoja, kad aš vagiu! Štai kodėl negaliu gauti jokio darbo! Ta ragana padarė iš manęs Hindso apygardos Smarkialiežuvę Tarnaitę Nusikaltėlę!

— Palauk, Mine, atsikvėpk...

— Prieš darbą šįryt nueinu pas Renfrousus, kurie ten, Platanuose, ir nedaug trūko, kad panelė Renfrou mane išvytų iš kiemo. Sako, panelė Hilė jai papasakojo apie mane, visi žino, kad aš pavogiau iš panelės Volters žvakidę!

Beveik girdžiu, kaip ji gniaužia ragelį, tartum bandytų šį sutraiškyti delne. Girdžiu šaukiant Kindrą ir stebiuosi, kodėl Minė jau namie. Paprastai ji be keturių neišeina iš darbo.

— Aš nieko bloga nedariau, tik maitinau tą senę geru valgiu ir prižiūrėjau!

— Mine, žinau, kad tu dora. Dievas žino, kad tu dora.

Jos balsas sminga žemyn — kaip bitės į korį.

— Ateinu pas panelę Volters, o ten, viduje, panelė Hilė, ir ji mėgina įbrukti man dvidešimt dolerių. Sako: „Paimk. Žinau, tau jų reikia." Aš vos nespjaunu jai į veidą. Bet to nepadariau. Ne, tikrai ne. — Ji pradeda šnopuoti, sako: — Padariau *blogiau.*

— Ką gi padarei?

— Nesakysiu. Niekam nesakysiu apie tą sluoksniuotą tortą. Bet daviau jai, ko nusipelnė! — Dabar ji klykauja, ir aš tikrai šiurpstu iš baimės. Ir ne juokas stoti panelei Hilei skersai kelio. — Niekada nebegausiu jokio darbo, Lerojus mane užmuš...

Kažkur fone pravirksta Kindra. Nė neatsisveikinusi Minė padeda ragelį. Nežinau, ką ji kalba apie tortą. Bet, Dievuliau, pažįstant Minę, ten negalėjo būti kas nors gera.

Tą vakarą aš pasiskinu iš Idos daržo amerikinės fitolakos salotų ir pomidorų. Pasikepinu kumpio, susitaisau sklindžiui šiek tiek padažo. Mano perukas jau sušukuotas ir padėtas, plaukai susukti rausvais suktukais, supurkšti laku. Visą popietę jaudinausi mąstydama apie Minę. Turiu išmesti tai iš galvos, jeigu noriu šiąnakt bent kiek numigti.

Sėduosi prie stalo valgyti, įjungiu virtuvės radiją. Mažasis Styvis Vonderis dainuoja „Pirštų galiukus". To vaikino niekaip neveikia, kad yra spalvotasis. Dvylikos metų, aklas, o štai per radiją skamba jo hitas. Kai jis baigia, peršoku prie pastoriaus Gryno, sakančio savo pamokslą, ir galiausiai apsistoju prie WBLA stoties, transliuojančios pakelės barų su automatiniais grotuvais bliuzus.

Kai sutemsta, mėgstu tuos garsus, atsiduodančius prirūkytomis patalpomis, geriamu alkoholiu. Nuo jų pasijuntu, lyg visas mano namas būtų pilnas žmonių. Beveik juos regiu, siūbuojančius čia mano virtuvėje, šokančius pagal bliuzų ritmą. Išjungiu palubės šviesą ir įsivaizduoju mus esant „Varne". Staliukai su raudonų gaubtų šviestuvais. Gegužė ar birželis, šilta. Mano žmogus Klaidas žybteli man baltadantę šypseną ir klausia: *Aukseli, nori ko nors išgerti?* O aš atsakau: *„Juodosios Merės", neatmieštos,* ir paskui pradedu juoktis iš savęs, kad sėdėdama virtuvėje šitaip užsisvajojau, nes stipriausia, ką aš kada nors geriu — tai purpurinis limonadas „Nehi".

Per radiją Memfio Minė* uždainuoja, kaip liesa mėsa prastai kepa, o taigi apie tai, kad meilė ilgai netrunka. Kartkartėmis aš pagalvoju, kad būčiau galėjusi susirasti kitą žmogų, kokį nors iš savo parapijos. Tik bėda ta, kad nors ir kaip myliu Viešpatį, bažnyčią lankantis vyras man ne per daugiausia tiko. Mat vyrai, kurie man patinka, nėra iš tokių, kurie pasilieka šalia, kai išleidžia visus tavo pinigus. Prieš dvidešimt metų padariau tą klaidą. Kai vyrelis Klaidas paliko mane dėl tos niekam tikusios paleistuvės iš Farišo gatvės, tos, kuri buvo

* Tikroji pavardė — *Lizzie Douglas* (1897–1973) — viena žymiausių to laiko moterų bliuzo gitarisčių ir dainininkių.

praminta Kakava, pamaniau, kad verčiau visam laikui užtrenksiu duris tokio pobūdžio reikalams.

Lauke sukniaukia katė ir sugrąžina mane atgal į šaltą virtuvę. Išjungiu radiją, vėl uždegu palubės šviesą, išsigriebiu iš rankinuko maldaknygę. Manoji maldaknygė — tik mėlyna užrašų knygelė, kurią išsirenku Beno Franklino parduotuvėje. Rašau pieštuku, kad galėčiau ištrinti, kol viskas išeis gerai. Užrašinėjau savo maldas nuo progimnazijos laikų. Kai pasakiau savo septintos klasės mokytojai, kad nebegrįšiu į mokyklą, nes turiu padėti mamai, panelė Ros mažne pravirko.

— Juk tu gudriausia klasėje, Aibilina, — sako ji. — Ir išlikti protinga gali tik kasdien skaitydama *ir rašydama*.

Tad pradėjau užrašinėti savo maldas, užuot jas kalbėjusi. Bet niekas nuo to laiko manęs nebepavadino gudria.

Verčiu savo maldų knygelės puslapius, norėdama pažiūrėti, ką šiąnakt turiu. Per šią savaitę kelis kartus pagalvojau, gal įtraukti į savo sąrašą panelę Skyter. Tiesą sakant, ne visai žinau kodėl. Ji visada maloni, kai ateina. Tai verčia mane nervintis, bet aš niekaip negaliu liautis mąsčiusi, ką ji turėjo omenyje, kai panelės Lyfolt virtuvėje paklausė, ar man norėtųsi pakeisti dalykus. Jau nekalbėsime, kad paklausė manęs, kur galėtų dabar būti Konstantina, jos tarnaitė tuomet, kai augo. Žinau, kas nutiko tarp Konstantinos ir panelės Skyter mamos, ir tikrai nesirengiu pasakoti jai tos istorijos.

Tačiau jeigu pradėsiu melstis už panelę Skyter, žinau, kad anas mudviejų pokalbis tęsis kitą kartą, kai ją pamatysiu. Ir dar kitą. Mat šitaip atsitinka dėl maldų. Jos tartum elektra, neleidžia dalykams sustoti. O situacija dėl tualeto — ne tai, ką iš tikrųjų norėčiau su ja aptarinėti.

Permetu akimis savo maldų sąrašą. Manoji Mei Moblė — pati pirma, paskui seka Fanė Lu iš bažnyčios, kenčianti nuo reumato. Mano seserys Inesė ir Meiblė, gyvenančios Port Gibsone, per abi drauge turinčios aštuoniolika vaikučių ir šešis — gripuojančius. Kai sąrašas sumažės, įtrauksiu tą seną prasmirdusį baltąjį, gyvenantį už pašarų parduotuvės — tą, kuriam pasimaišė protas nuo batų politūros, kurią nuolat gėrė. Bet šįvakar sąrašas gana ilgas.

Ir pasižiūriu, ką dar į jį esu įtraukusi. Bertriną Besemer, tik pamanyk tu sau! Visi žino, kad mudvi su Bertrina viena kitos nemėgstame nuo tada, kai ji pavadino mane kvaila nigere už tai, kad prieš kažkiek metų ištekėjau už Klaido.

— Mine, — praėjusį šeštadienį klausiu, — kodėl Bertrina prašo *manęs*, kad melsčiausi už ją?

Mudvi žingsniuojame namo po pirmos valandos pamaldų. Minė sako:

— Sklando gandas, kad tavo maldos turi kažkokią galią, duoda geresnius rezultatus nei tik tos įprastosios.

— Ką tu sakai?

— Judora Gryn, kai ji susilaužė šlaunikaulį, pateko į tavo sąrašą ir po savaitės jau vaikščiojo. Isajas nukrito nuo medvilnės sunkvežimio, tąnakt atsidūrė tavajame maldų sąraše, o kitą dieną sugrįžo į darbą.

To klausydamasi pagalvojau, kad aš taip ir nesuspėjau pasimelsti už Trylorą. Galbūt todėl Dievas jį šitaip greitai pasiėmė. Mat nenorėjo, kad tektų su manimi ginčytis.

— Neapsimetinėk, — sako Minė. — Lolė Džekson — tik pamanyk, Lolė patenka į tavo sąrašą ir po dviejų dienų iššoka iš savojo invalidų vežimėlio lyg palytėta Jėzaus. Visi Hindso apygardoje žino apie tą atvejį.

— Juk aš niekuo dėta, — ginuosi. — Tai tik malda.

— Bet Bertrina... — Minė susijuokia, sako: — Juk prisimeni Kakavą — tą, su kuria pabėgo Klaidas?

— Fu. Tu gi žinai, aš niekada jos neužmiršiu.

— Savaitė po to, kai Klaidas tave paliko, girdėjau, kad Kakava atsibunda su savo išpampusia it supuvusi austrė pute. Ir tris mėnesius jai nė kiek negerėjo. Bertrina, tai ji su Kakava geros draugės. Tad *žino*, kad tavo malda veikia.

Aš išsižioju. Kodėl ji niekada nepapasakojo man to anksčiau?

— Sakai, žmonės mano, kad aš turiu juodosios magijos galių?

— Žinojau, kad susijaudinsi, jeigu tau papasakosiu. Paprasčiausiai jie mano, kad tu turi geresnį ryšį su Dievu nei daugelis. Mes visi su Juo sujungti, bet tu, tu kalbi tiesiai jam į ausį.

Ant viryklės pradėjęs šnypšti arbatinukas sugrąžina mane į tikrovę. Dievuliau, turbūt aš ką tik ėmiau ir įtraukiau į sąrašą panelę Skyter, bet nežinau, kaip tas atsitiko. Ir tai man primena, apie ką nenoriu galvoti: kad panelė Lyfolt stato man tualetą, nes mano mane esant ligotą. O panelė Skyter klausia, ar man norėtųsi pakeisti dalykus, lyg Misisipės Džeksoną pakeisti būtų tas pat, kaip perdegusią elektros lemputę.

Lukštenu panelės Lyfolt virtuvėje pupeles, ir suskamba telefonas. Viliuosi, kad tai Minė nori pranešti ką nors suradusi. Aš apskambinau visiems, pas kuriuos anksčiau tarnavau, ir išgirdau tą patį atsakymą: „Mes nesamdome." Bet iš tikrųjų jie sako: „Mes nesamdome *Minės*."

Nors Minė jau prieš tris dienas atitarnavo paskutinę darbo dieną, panelė Volters vakar vakare slapta paskambino jai ir paprašė šiandien ateiti, nes namai atrodo tokie tušti, kai daugumą baldų panelė Hilė jau išgabeno. Aš vis dar nežinau, kas nutiko tarp Minės ir panelės Hilės. Manau, kad iš tikrųjų ir nenoriu žinoti.

— Lyfoltų rezidencija.

— Hm, sveiki. Čia... — Moteris nutyla, atsikrenkščia. — Labas. Ar galiu... ar galiu pasikalbėti, malonėkite, su Elizabeta Lyr-folt?

— Šiuo metu panelės Lyfolt nėra namie. Gal jai ką perduoti?

— O, — prataria ji, lyg labai susijaudinusi dėl nieko.

— Galiu paklausti, kas skambina?

— Čia... Silija Fut. Šį numerį man pasakė mano vyras, ir aš nepažįstu Elizabetos, bet... na, jisai sako, kad ji žino viską apie Labdarą vaikams ir „Jaunųjų lygą".

Jos pavardė man girdėta, bet ne visai galiu ją su kuo nors susieti. Moteris kalba lyg iš tokio gilaus kaimo, tartum iš batų jai augtų kukurūzai. Tačiau balsas malonus, aukšto tono. Vis dėlto ne tokio skambesio kaip čionykščių ponių.

— Perduosiu jai, kad skambinote, — pažadu. — Koks jūsų numeris?

— Aš, galima sakyti, čia nauja ir, na, tai netiesa, esu čia jau gana ilgai, dievaži, dabar bus daugiau kaip metai. Tik iš tikrųjų nieko nepažįstu. Ne per daugiausia... išeinu į žmones.

Ji vėl atsikrenkščia, ir aš nusistebiu, kodėl visa tai man pasakoja. Juk esu tarnaitė, su manimi kalbantis jai nėra reikalo pelnyti draugystės.

— Pamaniau, rasi galėčiau padėti iš namų dėl Labdaros vaikams, — sako ji.

Ir tada aš prisimenu, kas ji tokia. Ta, apie kurią panelė Hilė ir panelė Lyfolt visada kalba kaip apie driskę, nes ji ištekėjo už buvusio panelės Hilės vaikino.

— Perduosiu jai, kad skambinote. Koks, sakote, jūsų numeris?

— O, bet aš rengiuosi išlėkti į maisto produktų parduotuvę. Ak, galbūt man reikia sėdėti namie ir laukti.

— Jeigu ji su jumis nesusisieks, paliks žinutę jūsų namų pagalbininkėms.

— Aš neturiu namie pagalbininkių. Po teisybei, ketinau pasiteirauti jos ir apie tai, gal galėtų man rekomenduoti kokią gerą.

— Ieškote namų pagalbininkės?

— Aš labai stengiuosi surasti ką nors, kas sutiktų taip toli belstis, net į Madisono apygardą.

Na, tik pamanyk, nieko sau.

— Aš pažįstu vieną iš tiesų puikią. Ji žinoma kaip labai gerai mokanti gaminti valgį, taip pat prižiūrės jūsų vaikučius. Turi net nuosavą automobilį, kuriuo atvažinės pas jus į namus.

— O, gerai... bet vis tiek norėčiau pasikalbėti apie tai su Elizabeta. Ar jau pasakiau jums savo numerį?

— Ne, mem. — Aš atsidūstu. — Sakykite.

Panelė Lyfolt niekada nerekomenduos Minės — ne, kai panelė Hilė tiek primelavusi.

Ji sako:

— Ponas Džonis Fut, o numeris — Emersonas, du-šešiasdešimt šeši-nulis-devyni.

Tik dėl visa ko tariu:

— Ir ji vardu Minė. Iš Leikvudo, numeris aštuoni-keturi-keturi-trys-du. Užsirašėte?

Mane už suknelės timpčioja Mažylė.

— Pilvuką popa, — sako ir pasiglosto pilvą.

Man topteli mintis.

— Palūkėkit, kas gi ten, nejau panelė Lyfolt? Aha, aš jai pasakysiu. — Paskui vėl prisidedu ragelį prie burnos: — Panele Silija, panelė Lyfolt ką tik parėjo ir sako nekaip besijaučianti, bet dėl jūsų vėliau paskambinsianti Minei. Sako, kad praneš jums, jeigu jai reikės pagalbos dėl Labdaros.

— O! Perduokite jai mano padėką. Ir tikrai tikiuosi, kad ji pasijaus geriau. Tegul paskambina man bet kuriuo metu.

— Tai Minė Džekson, iš Leikvudo, aštuoni-keturi-keturi-trys-du. Palūkėkit, kas gi tai? — Surandu ir paduodu Mei Moblei sausainiuką, jaučiuosi tikrai labai patenkinta manyje tūnančiu velniu. Meluoju ir nė kiek neimu į galvą. Sakau panelei Silijai Fut: — Panelė prašo jūsų niekam nepasakoti, kad užrodžiusi Minę, nes visos jos draugės nori ją nusamdyti ir labai liks nepatenkintos sužinojusios, kad tai per ją Minė atiteko kažkam kitam.

— Neišduosiu jos paslapties, jeigu ji neatskleis manosios. Nenoriu, kad mano vyras sužinotų, jog samdausi tarnaitę.

Ką gi, jeigu ne puiku, tai nežinau, kaip kitaip tai pavadinti.

Iškart, kai mudvi baigiame pokalbį, aš kuo skubiausiai surenku Minės numerį. Bet kaip tik tuo metu pro duris įžengia panelė Lyfolt.

Suprantate, koks keblumas. Daviau tai moteriai, panelei Silijai, Minės namų telefono numerį, tačiau Minė šiandien dirba, nes panelė Volters jaučiasi vieniša. Tad kai ji paskambins, Lerojus pasakys panelės Volters numerį, nes jis kvailas. Jeigu į panelės Silijos skambutį atsilieps panelė Volters, tuomet visa gudrybė nueis perniek. Panelė Volters papasakos tai moteriai viską, ką panelė Hilė skleidžia visiems aplinkui. Turiu susisiekti su Mine arba Lerojumi, kol dar to visko neatsitiko.

Panelė Lyfolt pasitraukia į savo miegamąjį ir, visai kaip maniau, pirmų pirmiausia užima telefoną. Iš pradžių paskambina panelei Hilei. Paskui —

savo kirpėjai. Galiausiai į parduotuvę dėl vestuvinės dovanos, ir kalba, kalba. Vos tik ji padeda ragelį, ateina paklausti, ką šią savaitę jie turėsią vakarienei. Aš išsitraukiu bloknotą ir perskaitau sąrašą. Ne, ji nenorinti kiaulienos mušti-nukų. Mėginanti priversti savo vyrą suliesėti. Norinti jautienos žlėgtainio nuo keptuvės ir žaliųjų salotų. Ir kaip aš mananti, kiek kalorijų turi tie morenginiai pyragaičiai? Ir kad neduočiau daugiau sausainukų Mei Moblei, nes ji pernelyg storulė ir... ir... ir...

Viešpatie! Moteris, kuri nieko nėra man pasakiusi, kaip tik padaryk tą ar aną ir naudokis tuo tualetu, staiga kalbasi su manimi lyg su savo geriausia drauge. Mei Moblė nekantriai strykčioja, stengdamasi atkreipti į save mamos dėmesį. Ir kaip tik tuo metu, kai panelė Lyfolt jau buvo besilenkianti bent kiek pasidomėti dukra, še tau! Panelė Lyfolt išbėga pro duris, nes buvo pamiršusi, kad turinti skubiai atlikti kažkokią užduotį, ir žavi valandėlė praskriejo pro šalį.

Tiesiog neįstengiu priversti savo pirštų tame telefono diske greičiau rinkti numerius.

— Mine! Suveikiau tau darbą. Bet pakelti telefono ragelį turi tu...

— Ji jau paskambino. — Minės balsas negyvas. — Lerojus davė jai numerį.

— Vadinasi, atsiliepė panelė Volters, — spėju.

— Kurčia kaip kelmas ir visai netikėtai — tartum Dievo stebuklas — ji išgirsta skambant telefoną. Aš tai įeinu į virtuvę, tai vėl išeinu iš jos nekreipdama dėmesio, bet galų gale išgirstu savo vardą. Paskui paskambina Lerojus, ir taip aš sužinau, kas ten nutiko. — Minės balse girdėti nuovargis, o ji juk iš tokių, kurios niekada nepavargsta.

— Na, galbūt panelė Volters nepersakė jai tų melų, kuriuos paskleidė panelė Hilė. Iš kur gali žinoti.

Bet netgi aš nesu tokia kvaila, kad tuo tikėčiau.

— Jeigu ir nepersakė, panelė Volters žino viską, kaip aš atsikeršijau panelei Hilei. Tu nežinai apie tą Baisiai Siaubingą Dalyką, kurį aš padariau. Ir nenoriu, kad kada nors sužinotum. Esu tikra, panelė Volters pasakys tai moteriai, kad aš ne kas kitas, kaip tik pats velnias. — Minės balsas skamba nykiai — lyg per lėtai suktųsi patefono plokštelė.

— Apgailestauju. Deja, negalėjau paskambinti tau anksčiau, kad pati atsilieptum į tą telefono skambutį.

— Padarei, ką galėjai. Dabar niekas negali nieko dėl manęs padaryti.

— Melsiuos už tave.

— Dėkui, — taria Minė, ir jos balsas palūžta. — Ir dėkui, kad mėginai man padėti.

Mudvi baigiame pokalbį, ir aš imuosi valyti virtuvę. Mane baugina, kaip skambėjo Minės balsas. Po Tryloro mirties ji ištisus tris mėnesius man kas vakarą nešiojo vakarienę. Ir kasdien sakydavo: „Nagi, nagi, juk nepaliksi manęs šioje liūdnoje žemėje vienos be tavęs." Bet, prisipažįstu jums, aš tikrai nemažai apie tai mąsčiau.

Jau turėjau surišusi virvę, kai Minė ją aptiko. Ringė buvo Tryloro, iš sandėliuko, kai jis darė mokslinį projektą su skriemuliais ir žiedais. Kažin ar būčiau ja pasinaudojusi, nes juk žinau, kad tai nuodėmė prieš Dievą, bet tada nebuvau visai sveiko proto. Tačiau Minė nieko neklausinėjo, tik ištraukė iš palovės virvę, įmetė į šiukšlių kibirą ir išnešė į gatvę. Kai sugrįžo, pasitrynė delnus, taip paprastai, lyg būtų ką nors valiusi. Ji perdėm dalykiška, toji Minė. Bet dabar jos balsas skamba nekaip. Įsidėmiu nepamiršti šįvakar patikrinti po jos lova.

Padedu kibirą su valikliu „Sunshine", dėl kurio visada per telį šypsosi tos ponios. Turiu nusiraminti. Laikydamasi už pilvuko prieina Mei Moblė ir sako:

— Padaryk, kad neskaudėtų.

Priglaudžia veiduką man prie kojos. Glostau ir glostau jai galvelę, kol Mažylė net pradeda murkti, jausdama iš mano delno meilę. O aš mąstau apie visas savo drauges, ką jos padarė dėl manęs. Ką jos kasdien daro dėl baltųjų moterų, pas kurias tarnauja. Ta kančia Minės balse. Tryloras miręs, palaidotas. Žvelgiu žemyn į Mažylę, kurios — giliai viduje žinau — nepajėgsiu apsaugoti, kad nepavirstų tokia kaip jos mama. Ir tas viskas kartu užplūsta mane it banga. Užsimerkiu, sukalbu pati sau maldą Viešpačiui. Tačiau nepasijaučiu nė kiek geriau.

Viešpatie, padėk man, bet kažką būtina daryti.

Visą popietę, kad ir kur tik einu, Mažylė įsikibusi man į koją, ir porąsyk aš vos neparvirstu. Bet nepykstu. Nuo pat šio ryto panelė Lyfolt nepratarė man nei Mei Moblei nė žodžio — taip buvo įnikusi į darbą prie savo siuvamosios miegamajame. Stengiasi pridengti dar kažką, kas jai namuose nepatinka, kaip atrodo.

Po kurio laiko mudvi su Mei Moble nueiname į įprastinę svetainę. Turiu išlyginti krūvą pono Lyfolto marškinių, o paskui reikės užkaisti troškintis jautieną. Jau sutvarkiau vonios kambarius, pakeičiau lovos baltinius, dulkių siurbliu išvaliau kilimus. Visada stengiuosi užbaigti darbus anksti, kad mudvi su Mažyle galėtume kartu atsisėsti ir žaisti.

Įeina panelė Lyfolt ir stebi mane lyginant marškinius. Kartais ji taip daro. Žiūri susiraukusi. Kai pakeliu galvą žvilgtelėti, ji kaipmat pradeda šypsotis. Pasičiupinėja pakaušį, mėgindama papurenti plaukus.

— Aibilina, turiu tau staigmeną.

Dabar šypsosi išties plačiai. Bet nebūtinai turi rodyti dantis — šypsena tik lūpomis, tokia, kurios turi saugotis.

— Mudu su ponu Lyfoltu nusprendėme tau įrengti nuosavą tualetą. — Ji suneria delnus, linkteli man smakru. — Jis čia pat lauke, garaže.

— Taip, mem.

Ką ji sau mano, kur aš tą visą laiką buvau?

— Taigi nuo šiol, užuot naudojusis svečių tualetu, gali eiti ten į tą savąjį.

— Taip, mem.

Toliau lyginu marškinius. Įjungtas telis, tuoj turi prasidėti mano programa. Tačiau ji vis stovi ir žiūri į mane.

— Tad dabar naudosiesi tuo, kuris garaže, supranti?

Nežiūriu į ją. Stengiuosi, kad nekiltų kokių nors nemalonumų, bet ji toliau varo savo mintį.

— Nenori pasiimti popierinių servetėlių ir nueiti ten išbandyti?

— Panele Lyfolt, kaip tik šią minutėlę man iš tikrųjų nėra jokio reikalo.

Iš savo žaidimų aptvarėlio Mei Moblė duria į mane pirštu ir taria:

— Mei Mo sulčių?

— Atnešiu tau sulčių, mažiule, — pažadu.

— A... — Panelė Lyfolt kelissyk apsilaižo lūpas. — Bet kai užsinorėsi, išeisi ten laukan ir pasinaudosi tuoju, noriu pasakyti... tik tuoju, aišku?

Panelė Lyfolt gerokai išsidažiusi, kažkuo kreminiu, storai. Tas gelsvas makiažas išsklidęs ir per lūpas, tad vos gali įžiūrėti, ar išvis ji turi burną. Atsakau taip, kaip, žinau, ji nori išgirsti:

— Nuo šiol naudosiuosi savuoju tualetu spalvotiesiems. O paskui nueisiu ir išties gerai vėl išvalysiu „Clorox“ purškikliu baltųjų tualetą.

— Na, nėra skubu. Bus gerai šiandien bet kuriuo metu.

Bet iš to, kaip ji stovi ten čiupinėdama savo vestuvinį žiedą, matyti, kad iš tikrųjų nori, jog atlikčiau tai tuojau pat.

Labai pamažu padedu lygintuvą, jausdama krūtinėje sudygstant tą kartėlio sėklą — tą, kuri buvo pasodinta, kai mirė Tryloras. Mano veidas užkaista, liežuvis trūkčioja. Nežinau, ką jai pasakyti. Tik žinau, kad nieko nepasakysiu. Taip pat žinau, kad ir ji nieko nepasakys, ką nori pasakyti, ir čia dedasi keistas dalykas, nė katra nieko nesako, o tebeapsimetame lyg kalbėtumėmės.

MINĖ

3 SKYRIUS

Stovėdama ant tos baltosios ponios užpakalinio priebučio tariu sau: *Susikimšk tai, Mine.* Susikimšk į vidų viską, kas galėtų išlėkti tau iš burnos, ir taip pat susikimšk sau į užpakalį. Atrodyk kaip tarnaitė, daranti kas liepiama. Tačiau iš tikrųjų šiuo metu aš taip nervinuosi, kad pasižadu sau niekada daugiau nebeatsikalbinėti, jeigu tik tai reikštų gauti šį darbą.

Pasitempiu aukštyn kojines, kad nebūtų apsmukusios apie pėdas — tai visų pasaulyje storų, žemų moterų bėda. Paskui darsyk parepetuoju, ką kalbėsiu, ką pasilaikysiu sau. Žingteliu į priekį ir nuspaudžiu skambutį.

Šis ilgai skamba *bing-bong*, gražiai ir įmantriai kaip šiai tokiai didelei rezidencijai kaime. Atrodo it pilis, po dešinei ir po kairei pilkos plytos kyla aukštai į dangų. Veją iš visų pusių supa miškas. Jeigu ši vieta būtų iš pasakų knygos, tame miške turėtų būti raganų. Tokių, kurios valgo vaikus.

Užpakalinės durys atsidaro, ir jose stovi panelė Merilina Monro. Ar kokia jos giminaitė.

— Ogi sveikutė, esate punktuali. Aš Silija. Silija Rei Fut.

Baltoji ponia ištiesia man ranką, o aš tyrinėju šeimininkę. Tegul ji ir sudėta kaip Merilina, bet nėra pasirengusi jokiems ekrano bandymams. Geltona jos šukuosena miltuota. Miltai ir ant priklijuotų blakstienų. Ir miltai ant viso to neskoningo rožinio kelnių kostiumėlio. Kai taip stovi dulkių debesy ir dar su tuo aptemptu kostiumėliu, stebiuosi, kaip ji dar pajėgia kvėpuoti.

— Taip, mem. Aš — Minė Džekson. — Užuot paspaudusi jos ranką, pasilyginu savąją baltą uniformą. Nenoriu ant savęs visos tos bjaurasties. — Ką nors gaminate?

— Tokį keksą formoje, iš žurnalo. — Ji atsidūsta. — Ne per geriausiai einasi.

Nuseku paskui ją vidun ir kaip tik tuomet pamatau, kad panelė Silija Rei Fut per tą miltinę nesėkmę tik nežymiai nukentėjo. Pagrindinį smūgį patyrė visa likusi virtuvės dalis: spintučių darbiniai paviršiai, dvejų durelių šaldytuvas, virtuvės kombainas su plakikliu — viskas padengta ketvirčio colio storio miltų sniegu. Ganėtinai netvarkos, kad išvarytų mane iš proto. Dar nė negavau darbo, o jau dairausi į kriauklę kempinės.

Panelė Silija sako:

— Turbūt man dar teks kiek pasimokyti.

— Tikrai taip, — sutinku.

Bet iškart stipriai prikandu liežuvį. *Nebūk su šia baltąja ponia tokia akiplėša kaip su ana kita. Savo įžūlumu nuvarei ją iki pat slaugos namų.*

Bet panelė Silija, tai ji tik šypsosi, pilnoje lėkščių kriauklėje nusiplauna aplipusias rankas. Pagalvoju, ar tik nesusiradau dar vienos kurčiosios, kokia buvo panelė Volters. Tikėkimės, kad taip.

— Regis, man tiesiog nesiseka įgyti virtuvės darbo įgūdžių, — sako ji.

Nors jos balsas holivudiškai šnabždantis kaip Merilinos, iškart galiu pasakyti, kad ji — *gerokai* kaimietė. Žvilgteliu žemyn ir matau, kad kvailelė be batų — kaip kokia nors iš baltųjų driskių. Elegantiškos baltosios ponios nevaikščioja basos.

Ji turbūt kokiais dešimt penkiolika metų jaunesnė už mane — dvidešimt dvejų ar dvidešimt trejų, ir tikrai daili, bet kodėl tiek išsitepliojusi veidą? Kertu lažybų, jos makiažas dvigubai storesnis nei kitų baltųjų ponių. Taip pat ir krūtinės daugiau. Tiesa, ji beveik mano ūgio, tik liesa per visas tas vietas, kur aš — ne. Tačiau viliuosi, kad ji mėgsta valgyti. Mat aš gerai gaminu, ir kaip tik todėl žmonės mane samdo.

— Gal norėtumėte atsigerti ko nors šalto? — klausia ji. — Sėskitės, aš tuoj jums atnešiu.

Ir tai man padeda susivokti: čia dedasi kažkas keista.

— Lerojau, ji turbūt trenkta, — pasakiau, kai prieš tris dienas ji man paskambino ir paklausė, ar galėčiau ateiti pasikalbėti, — nes visi mieste mano, kad aš pavogiau panelės Volters sidabrą. Žinau, ir ji tą pat mano, nes paskambino telefonu panelei Volters man būnant ten.

— Baltieji žmonės keisti, — atsakė Lerojus. — Kas žino, galbūt toji senė gerai apie tave atsiliepė.

Atidžiai įsižiūriu į panelę Siliją Rei Fut. Dar niekada gyvenime baltoji moteris nebuvo man pasiūliusi atsisėsti, kad galėtų pavaišinti šaltu gėrimu. Po perkūnais, kažin ar ta kvailelė išvis ketina nusamdyti tarnaitę, o gal tik dėl įdomumo dumia man akis, prieš išgrūsdama lauk?

— Galbūt verčiau pirma eikime ir apžiūrėkime namą, mem?

Ji nusišypso, tartum tokia mintis niekada nebūtų atėjusi į tą plaukų laku supurkštą galvelę: leisti man apžiūrėti namą, kurį aš galbūt tvarkysiu.

— Ak, žinoma. Tad einam štai ten, Makse. Pirmiausia parodysiu jums puikų valgomąjį.

— Mano vardas Minė, — pataisau ją.

Rasi ji nėra kurčia ar trenkta. Galbūt tiesiog kvaila. Manyje vėl įsižiebia spindinti viltis.

Ji vaikšto po visą tą didelį seną *iščackintą* namą ir kalba, o aš seku iš paskos. Apačioje dešimt kambarių, ir viename iš jų — grizlio iškamša. Atrodo, lyg neseniai būtų suėdęs paskutinę tarnaitę ir taikytųsi į naująją. Ant sienos — įrėminta Konfederacijos vėliava, o ant stalo — senas sidabrinis pistoletas su rankenoje įrėžtu užrašu: „Konfederatų generolas Džonas Futas." Kertu lažybų, su tuo daikčiuku prosenolis Futas gąsdino nemažai vergų.

Einame toliau, ir namas pradeda atrodyti kaip bet kuris kitas dailus baltųjų būstas. Tik šis didesnis, nei mano kada nors kokiame būta, su begale purvinų grindų ir dulkėtų kilimų — bent kiek geriau neišmanantis žmogus juos pavadintų susidėvėjusiais, bet aš atpažįstu senovinį daiktą, kai tokį pamatau. Esu dirbusi kai kuriuose prabangiuose namuose. Tik viliuosi, kad ji nėra tiek kaimietė, jog neturėtų dulkių siurblio.

— Džonio mama man neleistų ničnieko dekoruoti. Bet aš savo pasiekiau, čia per visas grindis bus baltas kilimas su auksinės spalvos apvadais ir nė kiek to seno šlamšto.

— Iš kur jūs, žmonės, esate? — klausiu jos.

— Aš... iš Šugar Dičo.

Jos balsas šiek tiek nupuola. Šugar Dičas — taip žema, kaip tik galima atsidurti Misisipėje, galbūt net visose Jungtinėse Valstijose. Tai šiauriau, Tjunikos apygardoje, beveik prie Memfio. Sykį mačiau laikraštyje nuotraukas su tomis nuomininkų lūšnomis. Net baltųjų vaikiukai atrodė lyg savaitę nevalgę.

Panelė Silija mėgina nusišypsoti, sako:

— Tai mano pirmas kartas, kai samdausi tarnaitę.

— Ką gi, jums tikrai jos reikia.

Nagi, Mine...

— Aš išties apsidžiaugiau, gavusi panios Volters rekomendaciją. Ji man viską apie jus papasakojo. Sako, valgį gaminate geriausiai mieste.

Pasijaučiu baisiai prastai. Po to, ką padariau panelei Hilei, tiesiog panelės Volters akivaizdoje?

— Ji... dar ką nors apie mane pasakė?

Bet panelė Silija jau kopia dideliais įvijais laiptais. Seku paskui ją viršun, į ilgą prieškambarį, pro kurio langus spindi saulė. Nors ten yra du geltoni miegamieji mergaitėms ir mėlynas pramaišiui su žaluma — berniukui, aišku, kad jokie vaikai čia negyvena. Tik dulkės.

— Čionai, pagrindiniame pastate, yra penki miegamieji ir penki vonios

kambariai. — Ji parodo pirštu pro langą, ir matau didelį žydrą plaukymo baseiną, o už šio — *dar vieną* namą. Man smarkiai sutuksena širdis.

— O dar ten toliau — uždaras baseinas. — Ji atsidūsta.

Šiuo metu paimčiau bet kokį darbą, kurį tik pasiūlytų, bet už tokį didžiulį namą kaip šis turėtų būti gerai mokama. Ir neimu į galvą, kad teks daug plušėti. Darbo aš nebijau.

— Kai pas jus atsiras vaikučių, visos tos lovos pradės pildytis? — mėginu nusišypsoti, dėtis draugiška.

— Ak taip, mes turėsime vaikučių. — Ji atsikrenkščia, pamindžikuoja. — Noriu pasakyti, vaikai — vienintelis dalykas, dėl ko verta gyventi.

Ji pažvelgia sau į pėdas. Praeina minutėlė, kol vėl pasuka atgal link laiptų. Aš seku iš paskos ir pastebiu, kaip tvirtai ji lipdama žemyn laikosi įsikibusi turėklų, lyg bijotų parkristi.

Būtent valgomajame panelė Silija pradeda linguoti galvą.

— Baisiai daug ką reikia padaryti, — taria. — Visi tie miegamieji ir grindys...

— Taip, mem, dideli, — sutinku mąstydama, kad jeigu ji pamatytų mano namą su sulankstomąja lova prieškambaryje ir vienu tualetu šešiems užpakaliams, tikriausiai pabėgtų. — Bet energijos man pakanka.

— ... ir dar tas visas sidabras, kurį reikia šveisti.

Ji atidaro sieninę spintą sidabrui laikyti — didumo sulig mano svetaine. Pataiso pakrypusią ant žvakidės žvakę, ir aš suprantu, kodėl ji atrodo tokia neryžtinga.

Po to, kai miestą pasiekė panelės Hilės melai, trys ponios viena po kitos iškart padėjo ragelį, kai tik pasisakiau pavardę. Pasirengiu smūgiui. *Nagi, pasakyk, ponia. Pasakyk, ką manai apie mane ir savo sidabrą.* Man norisi verkti, kai pagalvoju, kaip šis darbas man puikiai tiktų, ir apie tai, ką padarė panelė Hilė, kad aš jo negaučiau. Įsmeigiu akis į langą, vildamasi ir melsdamasi, kad šioje vietoje pokalbis nesibaigtų.

— Žinau, tie langai baisiai aukšti. Niekada anksčiau nemėginau jų valyti.

Išleidžiu atodūsį. Langai — kur kas geresnė tema nei sidabras.

— Langų aš nesibijau. Kas keturias savaites pas panelę Volters valydavau juos nuo viršaus iki apačios.

— Jos namas tik vieno aukšto ar dviejų lygmenų?

— Na, vieno... bet ir šiaip yra daug visko. Žinote, senuose namuose daug kertelių ir užkaborių.

Galiausiai mudvi sugrįžtame į virtuvę. Abi spoksome į pusryčių stalą, bet

nė katra nesisėdame. Pradedu nervintis — įdomu, ką ji galvoja. Man išprakaituoja galva.

— Turite didelį gražų namą, — sakau. — Taip toli čia kaime. Daugybė darbo nuveikti.

Ji pradeda čiupinėtis vestuvinį žiedą.

— Turbūt pas ponią Volters buvo kur kas lengviau, nei bus čia. Noriu pasakyti, dabar tik mes vieni, bet kai turėsime vaikučių...

— Ar, hm, turėjote omenyje kokias nors kitas tarnaites?

Ji atsidūsta.

— Buvo kelios prisistačiusios. Tik... dar nesuradau tinkamos. — Ji kramtosi nagus, nusuka į šalį akis.

Laukiu, kad pasakys, jog ir aš nesu tinkama, bet mudvi tik stovime ir kvėpuojame tais miltais. Pagaliau išmetu savo paskutinę kortą, sukuždu, nes tik tiek man liko:

— Žinote, išėjau iš panelės Volters tik todėl, kad ji iškeliauja į poilsio namus nusenusiems. Neišvijo manęs.

Bet ji tik stebeilija į savo basas pėdas pajuodusiais padais, nes grindys negrandytos nuo tada, kai atsikėlė į šį didelį seną ir purviną namą. Ir, aišku, ši ponia manęs nenori.

— Ką gi, — pagaliau taria ji. — Dėkoju, kad pasivarginote taip toli važiuoti. Gal bent duoti jums kiek pinigų už benziną?

Aš pasiimu rankinę ir nusikišu po pažastimi. Ji blyksteli man džiugią šypseną, kurią galėčiau ištrinti vienu delno tėkštelėjimu. *Velniai trauktų* tą Hilę Holbruk.

— Ne, mem, nereikia.

— Žinojau, bus vargas ką nors surasti, bet...

Stoviu ir klausausi ją vaidinant labai apgailestaujančią, bet tik pagalvoju sau: *Greičiau viską baik, ponia, kad galėčiau pasakyti Lerojui, kad mums teks išsikelti iki pat Šiaurės ašigalio šalia Santa Klauso, kur niekas negirdėjo Hilės melų apie mane.*

— ... ir aš jumis dėta taip pat nenorėčiau tvarkyti to didelio namo.

Pažvelgiu tiesiai į ją. Nagi, jau šiek tiek per daug ji atsiprašinėja, vaizduoja, kad Minė negauna darbo, nes pati jo *nenori.*

— Kada jūs girdėjote mane sakant, kad aš nenoriu tvarkyti šio namo?

— Viskas gerai, penkios tarnaitės man jau pasakė, kad čia per daug darbo.

Pažvelgiu žemyn į savąją šimto šešiasdešimt penkių svarų, penkių kablelis nulis pėdų esybę, per siūles net besiveržiančią iš uniformos.

— Per daug man?

Sekundę ji į mane sumirksi.

— Jūs... jūs apsiimtumėte?

— Kaip manote, kodėl važiavau čia taip toli lyg į būsimą dangaus karalystę. Tam, kad tik išdeginčiau benziną? — Tvirtai sučiaupiu lūpas. *Nagi, nesužlugdyk visko, juk ji siūlo tau d-a-r-b-ą.* — Panele Silija, mielai pas jus dirbsiu.

Ji nusijuokia, ir toji trenkta moteris žingteli manęs apkabinti, bet aš šiek tiek atsitraukiu, leisdama jai suprasti, kad šitaip daryti nedera.

— Nagi, palūkėkite, pirma turime pasikalbėti apie kai kuriuos dalykus. Pasakykite, kokiomis dienomis norite, kad aš čia būčiau... ir panašiai.

Pavyzdžiui, kiek man mokėsi.

— Manau... bet kada, kai tik norėsite atvažiuoti, — sako ji.

— Pas panelę Volters aš dirbau nuo sekmadienio iki penktadienio.

Panelė Silija vėl pasikramto rožinį mažojo piršto nagą.

— Juk negalite čia atvažinėti savaitgaliais.

— Gerai. — Man reikia tų dienų, bet galbūt vėliau ji paves man parengti valgį pobūviui ar panašiai. — Tuomet nuo pirmadienio iki penktadienio. Taigi kuriuo laiku man rytais prisistatyti?

— O kada norite?

Anksčiau niekada neturėdavau tokio pasirinkimo. Jaučiu savo akis susiaurėjant.

— Kaip, jeigu aštuntą? Tokiu laiku paprastai nuvykdavau pas panelę Volters.

— Puiku. Aštuntą tikrai tinka.

Paskui ji stovi, lyg laukdama, kad paeičiau kitą šaškę.

— Dar turite pasakyti, kuriuo laiku man teks išvažiuoti.

— Kuriuo laiku? — klausia Silija.

Išpučiu į ją akis:

— Panele Silija, juk jūs turite man tai pasakyti. Šitaip daroma.

Ji nuryja seiles, lyg išties labai stengtųsi tai įsisąmoninti. Aš tik trokštu visa tai greičiau baigti, kol ji dar dėl manęs nepersigalvojo.

— O kaip, jeigu ketvirtą? — sakau. — Dirbu nuo aštuonių iki keturių ir gaunu šiek tiek laiko priešpiečiams ar kas čia pas jus būna.

— Tiesiog puiku.

— Dabar... turime pasikalbėti apie atlygį, — tariu, ir mano kojų pirštai batuose susiriečia. Tikriausiai nebus daug, jeigu penkios tarnaitės jau atsisakė.

Abi tylime.

— Nagi, panele Silija. Kiek, jūsų vyras sako, galite mokėti?

Ji nukreipia akis į virtuvės kombainą, kuriuo, galiu kirsti lažybų, nė nemoka naudotis, ir ištaria:

— Džonis nežino.

— Ką gi, gerai. Šįvakar paklauskite, kiek jisai sutinka mokėti.

— Ne, Džonis nežino, kad aš samdausi pagalbininkę.

Smakras man nukara ant krūtinės.

— Ką norite tuo pasakyti, kad jis nežino?

— Aš Džoniui *nesakau.*

Mėlynos panelės Silijos akys didelės didelės, lyg ji mirtinai bijotųsi savo vyro.

— O ką ponas Džonis padarys, jeigu pareis namo ir ras savo virtuvėje spalvotąją?

— Deja, aš tiesiog negaliu...

— Pasakysiu jums, ką jis padarys: paims tą pistoletą ir nušaus Minę čia pat vietoje, ant tų nevaškuotų grindų.

Panelė Silija purto galvą:

— Aš jam nepasakysiu.

— Tokiu atveju turiu eiti, — sakau.

Šūdas. Taip ir žinojau. Supratau, kad ji trenkta, vos tik įžengiau pro duris...

— Ne tai, kad aš jį apgaudinėju. Man tik reikia tarnaitės...

— Žinoma, jums reikia tarnaitės. Paskutinioji buvo nušauta į galvą.

— Dieną jis niekada neparvažiuoja namo. Tik išmokykite mane kaip reikiant tvarkyti namus ir kaip paruošti vakarienę, ir tetruks kelis mėnesius...

Man superši nosį — kažkas dega. Pamatau besirangantį iš orkaitės dūmelį.

— Ir tuomet ką, po tų kelių mėnesių mane išvysite?

— Tuomet aš... jam pasakysiu, — taria ji, bet nuo tos minties susiraukia. — Prašau, noriu, kad jis manytų mane sugebant tvarkytis pačią. Noriu, kad manytų mane esant... bent šio to vertą.

— Panele Silija... — aš palinguoju galva negalėdama patikėti, kad jau ginčijuosi su šia ponia, o dar nedirbau čia nė dviejų minučių. — Manau, sudeginote savo pyragą.

Ji pasičiumpa pašluostę, puola prie orkaitės ir ištraukia kepinį.

— Ooo! Velniai rautų!

Vėl padedu ant kėdės rankinę, prisigretinu prie jos ir atsargiai nustumiu į šoną.

— Nevalia šlapiu rankšluosčiu griebti už karštos skardos formos.

Aš pasičiumpu sausą pašluostę ir ištraukiu pro dureles tą pajuodusį keksą, padedu ant betoninio laiptelio.

Panelė Silija spokso į savo nudegintą delną.

— Ponia Volters sakė, kad jūs tikrai gera virėja.

— Ta senoji suvalgo dvi sviestines pupeles ir sakosi esanti soti. Nepajėgdavau priversti jos nieko valgyti.

— Kiek ji jums mokėdavo?

— Dolerį už valandą, — atsakau jausdama lyg šiokią tokią gėdą. Penkeri metai metai ir net nė minimalaus atlygio.

— Tuomet aš jums mokėsiu du.

Ir aš pasijuntu pristinganti kvapo.

— Kada ponas Džonis rytais išvažiuoja? — klausiu šluostydama čia pat ant darbastalio tirpstantį sviesto gabalą, kuris nė nepadėtas ant lėkštės.

— Šeštą. Jis negali pakęsti per ilgai dykinėti. O apie penktą grįžta iš savosios nekilnojamojo turto kontoros.

Šiek tiek paskaičiuoju: nors ir mažiau valandų, bet mokama daugiau. Bet jeigu būsiu nušauta, negalėsiu atsiimti atlygio.

— Tokiu atveju aš išvažiuosiu trečią. Duosiu sau dvi valandas prieš atvažiuodama ir išvažiuodama, kad nepasimaišyčiau jam po akių.

— Gerai, — linkteli ji. — Geriausia apsidrausti.

Ant užpakalinio priebučio laiptų panelė Silija išverčia į popierinį maišą keksą.

— Teks tai paslėpti į šiukšlių konteinerį, kad jis nesužinotų, jog sudeginau dar vieną.

Paimu iš jos rankų popierinį maišą.

— Ponas Džonis nieko nepamatys. Išmesiu maišą savo namuose.

— O, *dėkui* jums.

Panelė Silija palinguoja galva, lyg tai būtų mieliausia kieno nors jai gyvenime padaryta paslauga. Kietai gniaužia kumštukus sau po smakru. Aš išeinu prie savo automobilio.

Sėdžiu įdubusioje fordo sėdynėje. Už automobilį Lerojus vis dar moka savo bosui kas savaitę po dvylika dolerių. Staiga man palengvėja. Pagaliau susiradau darbą. Nereiks keltis į Šiaurės ašigalį. Santa Klausui nebus rūpesčių.

— Nagi, sėdėk ant savo užpakalio ramiai, Mine, nes papasakosiu tau apie taisykles dirbant Baltosios Ponios namuose.

Tądien man sukako keturiolika. Sėdėjau prie medinio stalelio mamos virtuvėje, nenuleisdama akių nuo šaldomojo padėklo su tuo karameliniu tortu, laukdama, kol šis sušals. Gimtadieniai — vienintelis kartas per metus, kai man būdavo leidžiama valgyti kiek noriu.

Buvau bepaliekanti mokyklą ir rengiausi pradėti pirmą tikrą savo darbą. Mama norėjo, kad toliau mokyčiausi ir eičiau į devintą klasę — ji visada troško būti mokytoja, o ne dirbti panelės Vudra namuose. Bet kai mano sesė turėjo problemų dėl širdies, o tėtušis buvo niekam tikęs girtuoklis, tai viskas gulė ant mano ir mamos pečių. Aš jau nusimaniau apie namų ruošą. Po mokyklos tai aš daugiausia gamindavau valgį ir tvarkydavau namus. Bet jeigu išeisiu dirbti į kieno nors kito namus, kas prižiūrės mūsuosius?

Mama pagręžė mane už pečių, kad žiūrėčiau į ją, o ne į tortą. Ji buvo smarki, spausdavo prie darbo. Ir dora moteris. Jai nieko iš nieko nereikėjo. Dabar man taip arti prie veido pagrūmojo pirštu, jog pradėjau žvairuoti.

— Pirma Taisyklė, Mine, kai dirbi pas Baltąją Ponią: niekas neturi tau rūpėti. Suk nosį nuo savo Baltosios Ponios problemų ir neik pas ją verkšlenti dėl savųjų — neišgali apmokėti sąskaitos už šviesą? Tau kojos įskaudo? Atsimink vieną dalyką: baltieji tau ne draugai. Jie nenori nieko apie tai girdėti. Ir kai panelė Baltoji Ponia nutveria savo žmogų su kaimyne iš gretimo namo, laikykis nuo to kuo toliau, girdi mane?

— Antra taisyklė: *niekada* neleisk Baltajai Poniai aptikti tave sėdint ant jos unitazo. Nesvarbu, kad tau taip norisi, jog varva nuo kasų. Jeigu nėra namo gilumoje tokio, kuris skirtas tarnams, nutaikyk laiką, kai jos nėra tualete, kuriuo naudojasi.

— Trečia taisyklė... — Mama už smakro mane vėl atgręžė veidu į save, nes tortas labai gundė. — Trečia taisyklė: kai gamini baltiesiems maistą, ragauk vis su kitu šaukštu. Įsidėsi tą šaukštą į burną, manysi, kad niekas nemato, įdėsi jį atgal į puodą — laikyk, kad gali viską išmesti.

— Ketvirta taisyklė: kasdien naudokis tuo pačiu puodeliu, ta pačia šakute, ta pačia lėkšte. Laikyk juos atskiroje indaujoje ir pasakyk baltajai moteriai, kad nuo šiol naudosiesi tik taisiais.

— Penkta taisyklė: tu valgai virtuvėje.

— Šešta taisyklė: nemuši jos vaikų. Baltieji mėgsta patys jiems karšti kailį.

— Septinta taisyklė, ir ši paskutinioji, Mine. Klausaisi manęs? Jokių atžarių atsikalbinėjimų.

— Mama, aš žinau, kaip...

— Ak, girdžiu, kai tau atrodo, kad negirdžiu, kaip murmi dėl to, kad turi išvalyti dūmtraukį, dėl to, kad vargšei Minei paliktas paskutinis mažutis vištienos gabalėlis. Rytą atsikalbinėsi baltajai moteriai, popiet galėsi atsikalbinėti gatvėje.

Mačiau, kaip mama elgėsi, kai panelė Vudra sykį parvežė ją namo: vien tik: „Taip, mem", „Ne, mem", „Tikrai dėkoju, mem." *Kodėl aš turiu būti tokia? Moku pakovoti už save prieš žmones.*

— O dabar eikš ir gimtadienio proga apkabink savo mamutę... Dievuliau, kokia tu, Mine, sunki, kaip troba.

— Visą dieną nesu turėjusi burnoje nė kąsnio, kada gi gausiu torto?

— Nesakyk „nesu turėjusi", nagi kalbėk deramai. Neužauginau tavęs, kad kalbėtum kaip mulė.

Pirmą dieną Baltosios Ponios namuose suvalgiau savo pirmą kumpio sumuštinį virtuvėje, padėjau lėkštę į man skirtą vietą indaujoje. Kai ta mažoji išpera pavogė mano rankinuką ir paslėpė orkaitėje, neužplojau jai per užpakalį.

Bet kai Baltoji Ponia pasakė:

— Taigi noriu, kad būtinai pirma išskalbtum visus drabužius rankomis, o paskui pabaigoje juos sudėtum į elektrinę mašiną.

Aš atšoviau:

— Kodėl turiu skalbti rankomis, kai tą darbą gali atlikti automatinė skalbiamoji? Tai didžiausia laiko gaišatis, apie kokią tik esu girdėjusi.

Ta Baltoji Ponia man tik nusišypsojo, ir po penkių minučių aš atsidūriau gatvėje.

Dirbdama pas panelę Siliją galėsiu rytais išlydėti savo vaikučius į pradžios mokyklą, o vakarais grįžusi namo turėti laiko sau pačiai. Nuo tada, kai 1957-aisiais gimė Kindra, nebuvau gavusi nė kiek nusnūsti pokaičio, bet dabar, kai tokios valandos — nuo aštuonių iki trijų — galėsiu tai daryti kasdien, jeigu šitaip suprantu puikiai praleisti laiką. Kadangi autobusas iki pat panelės Silijos nekursuoja, teks imti Lerojaus automobilį.

— Tu kasdien neimsi mano automobilio, moterie. Kas, jeigu būsiu paskirtas į dieninę pamainą ir man reikės...

— Lerojau, kiekvieną penktadienį ji man moka septyniasdešimt dolerių grynaisiais.

— Galbūt pasiimsiu Meilutės dviratį.

Antradienį, kitą dieną po pokalbio su panele Silija, statau automobilį gat-

vėje toliau nuo jos namų, už posūkio, kad jo nesimatytų. Sparčiai nužingsniuoju tuščiu grindiniu ir kiemo įvaža. Pro šalį nepravažiuoja joks kitas automobilis.

— Aš čia, panele Silija.

Tą pirmą rytą įkišu galvą į miegamąjį, ir šit ji — pasirėmusi ant apkloto, nepriekaištingai pasidažiusi, apsitempusi ankšta penktadienio vakaro suknia, nors šiandien tik antradienis, skaito nesąmones iš *Hollywood Digest,* lyg tai būtų Šventoji Biblija.

— Labą rytą, Mine! Išties gera jus matyti, — sako ji, ir aš sutrinku girdėdama baltąją ponią tokią man draugišką.

Apsidairau po miegamąjį, įvertindama laukiantį darbą. Didelis, su kreminės spalvos kilimu, karališka lova po geltonu baldakimu, dviem storai kimštomis geltonomis kėdėmis. Ir tvarkingas, jokių po grindis išmėtytų drabužių. Užtiesalas po ja lygutėlis. Apklotas ant kėdės dailiai sulankstytas. Bet aš stebiu, žiūriu. Tiesiog jaučiu: kažkas čia ne taip.

— Kada imsimės pirmos valgio ruošos pamokos? — klausia ji. — Gal pradedam šiandien?

— Manau, po kelių dienų, kai nuvažiuosite į parduotuvę ir išsirinksite, kas bus mums reikalinga.

Sekundę ji pamąsto apie tai, paskui sako:

— Gal jūs nuvažiuotumėte, Mine, nes žinote, ką nupirkti, ir šiaip.

Pažvelgiu į ją. Daugelis baltųjų moterų mėgsta pačios apsipirkti.

— Gerai, tad aš rytą nueisiu.

Prie vonios kambario durų pastebiu jos patiestą ant kilimo rožinį gauruotą kilimėlį. Tokį įžambų. Nesu dekoratorė, bet žinau, kad rožinis kilimėlis netinka prie geltono kambario.

— Panele Silija, prieš pradėdama čia atvažinėti, turiu žinoti. Kada ketinate pasakyti apie mane ponui Džoniui?

Ji žiūrinėja žurnalą sau ant kelių.

— Manau, po kelių mėnesių. Tuo laiku jau turėčiau išmanyti, kaip gaminti valgį ir visa kita.

— Sakydama po kelių, turite omenyje du?

Ji prikanda savo storai dažytą lūpą.

— Labiau galvojau kaip apie... keturis.

Ką? Nesirengiu dirbti keturis mėnesius it pabėgusi iš kalėjimo nusikaltėlė.

— Žadate jam nepasakyti iki 1963-iųjų? Ne, mem, *prieš* Kalėdas.

Ji atsidūsta.

— Gerai, bet prieš pat, prieš pat.

Mažumėlę paskaičiuoju.

— Vadinasi, tai bus šimtas... šešiolika dienų. Jūs pasakysite jam po šimto šešiolikos dienų nuo šiandien.

Ji nerimastingai susiraukia į mane. Turbūt nesitikėjo, kad tarnaitė bus tokia gera matematikė. Galiausiai taria:

— Tvarka.

Tuomet jai pasakau, kad pereitų į svetainę ir paliktų mane čia atlikti savo darbą. Jai išėjus, apžvelgiu kambarį, įvertinu, koks tvarkingas jis visas atrodo. Labai pamažu atidarau jos sieninę drabužių spintą, ir — visai kaip maniau — man ant galvos užkrenta iškart keturiasdešimt penki dalykai. Paskui pasižiūriu po lova ir atrandu tiek nešvarių drabužių, kad, kertu lažybų, turbūt ji jų neskalbė mėnesių mėnesius.

Kiekvienas komodos stalčius — katastrofa, kiekvienas slaptas plyšys prigrūstas nešvarių drabužių ir kojinių gniužulų. Surandu penkiolika dėželių su naujais marškiniais ponui Džoniui, kad jis nežinotų, jog ji nemokanti skalbti ir lyginti. Galiausiai atkeliu tą keistai atrodantį gauruotą rožinį kilimą. Po juo — didelė tamsi rūdžių spalvos dėmė. Aš krūpteliu.

Tą popietę mudvi su panele Silija sudarome sąrašą, ką šią savaitę gaminti, ir kitą rytą aš superku maisto produktus. Bet sugaištu dvigubai ilgiau, nes tenka nuvažiuoti iki pat baltųjų „Jitney Jungle" mieste, užuot apsipirkusi „Piggly Wiggly" spalvotiesiems šalia mano namų, nes sumoju, kad ponia nenorės valgyti maisto iš spalvotųjų gastronomo, ir turbūt aš jos nesmerkiu, nes bulvės čia colio didumo akutėmis, o pienas — beveik sugižęs. Kai grįžtu prie darbo, esu pasirengusi susikibti su ja dėl visų priežasčių, kodėl taip vėluoju, bet šit panelė Silija kaip anksčiau lovoje, šypsosi, lyg niekas nebūtų svarbu. Visa išsipuošusi ir niekur nevažiuojanti. Penkias valandas sėdi ten skaitydama žurnalus. Vieninteliai kartai, kai matau ją atsikeliant — tai pasiimti pieno stiklinės ar nueiti pasiusioti. Bet aš nieko neklausinėju. Juk esu tik tarnaitė.

Sutvarkiusi virtuvę, pereinu į oficialiąją svetainę. Sustoju tarpduryje ir gerai įsižiūriu į tą grizlį. Septynių pėdų aukščio, šiepiantis dantis. Nagai ilgi, lenkti, tartum raganos. Prie jo kojų guli medžioklinis peilis kauline rankena. Prieinu arčiau ir pamatau, kad jo kailis pilnas dulkių. Tarp nasrų — voratinklis.

Iš pradžių braukiu dulkes šluota, bet šios tirštos, įstrigusios gaurų veltinyje. Todėl niekaip nesiduoda iškrapštomos. Tad pasiimu skudurą ir bandau jį

nušluostyti, bet kaskart, kai tie šiurkštūs plaukai paliečia man ranką, klykteliu. *Baltieji* žmonės. Noriu pasakyti, esu valiusi viską, pradedant šaldytuvais ir baigiant užpakaliais, bet kodėl ta ponia mano, kad žinau, kaip išvalyti tą grizlį?

Nueinu ir atsinešu dulkių siurblį. Ištraukiu nešvarumus. Išskyrus kelias vieteles, kur siurbiau per smarkiai ir išretinau kailį, manau, susidorojau visai neblogai.

Baigusi su meška, traukiu dulkes nuo prašmatnių knygų, kurių niekas neskaito, nuo konfederatų muziduro sagų, sidabrinio pistoleto. Ant stalo — auksiniuose rėmeliuose panelės Silijos ir pono Džonio nuotrauka prie altoriaus, ir aš į ją atidžiai įsižiūriu, norėdama pamatyti, kas jis per žmogus. Viliuosi, kad storas ir trumpakojis, jeigu man prisireiktų bėgti, bet anaiptol: tvirtas, aukštas, stambus. Ir, beje, nėra nepažįstamas. Dievuliau. Juk jis būtent tas, kuris pastoviai susitikinėjo su panele Hile visus tuos metus, kai iš pradžių aš tarnavau pas panelę Volters. Taip ir nesusipažinau su juo, bet matydavau pakankamai daug kartų, kad būčiau tikra. Aš šiurpstu, mano būgštavimai patrigubėja. Vien tai apie tą žmogų sako daugiau nei kas nors kita.

Pirmą valandą panelė Silija ateina į virtuvę ir pareiškia esanti pasirengusi pirmai valgio gaminimo pamokai. Įsitaiso ant taburetės. Vilki aptemptu raudonu nertiniu, raudonu sijonu ir yra tiek išsidažiusi, kad išgąsdintų net kekšę.

— O ką jau žinote apie valgio gaminimą? — klausiu.

Ji apmąsto mano klausimą, suraukia kaktą.

— Galbūt pradėkime nuo pat pradžios.

— Betgi juk turite ką nors žinoti. Ko mokė jus mama, kai augote?

Ji pažvelgia į savo kojinių pėdų tinklelį, sako:

— Moku iškepti kukurūzinį paplotį.

Nesusituriu nenusijuokusi.

— Ką dar, be kukurūzinių papločių, mokate gaminti?

— Išvirti bulves. — Jos balsas dar labiau prityla. — Ir avižinę košę. Ten, kur aš gyvenau, mes neturėjome elektros. Bet esu pasirengusi tinkamai išmokti. Ant tikros viryklės.

Viešpatie. Dar nebuvau pažinojusi baltojo žmogaus, gyvenančio prasčiau už mane, gal tik kuoktelėjusį poną Volį, kuris įsikūręs už Kentono gyvūnų pašarų parduotuvės ir valgo kačių maistą.

— Jūs kasdien maitinote savo vyrą avižine koše ir kukurūziniais papločiais?

Panelė Silija linksi.

— Bet jūs mane išmokysite gerai gaminti, tiesa?

— Pamėginsiu, — sakau, nors niekada nesu nurodinėjusi baltajai, ką reikia daryti, ir išties nežinau, nuo ko pradėti. Mąstydama apie tai, pasitempiu aukštyn kojines. Galiausiai parodau pirštu į skardinėlę ant darbastalio.

— Manau, kad jeigu ką nors turėtumėte žinoti apie maisto ruošą, tai būtent šį dalyką.

— Juk tai tik lydyti taukai, ar ne?

— Ne, ne tik taukai, — sakau, — o pats svarbiausias išradimas virtuvėje nuo tada, kai buvo pasiūlytas majonezas indeliuose.

— Kas čia taip ypatinga, — ji suraukia nosį, — kiaulės taukai?

— Ne *kiaulės*, o augaliniai. — Kas šiame pasaulyje nežino apie „Crisco"? — Jūs nė neįsivaizduojate, kiek visko galima padaryti iš šios štai skardinės.

Ji gūžteli pečiais.

— Kepti?

— Ne tik kepti. Ar kada jums buvo įkibę į plaukus kas nors lipnaus, pavyzdžiui kramtokšlė? — Baksteliu pirštu į „Crisco" skardinę. — Teisingai, „Crisco". Ištepkite juo kūdikio užpakaliuką, ir nežinosite, kas tai yra vystyklinis bėrimas. — Pakabinu tris šaukštus į juodą keptuvę. — Po perkūnais, esu mačiusi ponias įtrinant jais sau paakius ir savo vyrų suskirdusius padus.

— Žiūrėk, kaip gražiai jie atrodo, — stebisi ji. — It baltas kekso glajus.

— Nuvalo nuo kainos etiketės apnašą, pašalina durų vyrių girgždesį. Užges šviesa — įbeskite į juos tamponą ir deginkite kaip žvakę.

Aš uždegu liepsną, ir mudvi stebime keptuvėje juos ištirpstant.

— Ir po visko to dar išsikepsite viščiuką.

— Gerai, — sako ji itin susikaupdama. — Kas toliau?

— Viščiukas mirko pasukose, — aiškinu. — Dabar išmaišykite sausus produktus.

Į sudvigubintą popierinį maišelį aš įberiu miltų, druskos, dar druskos, juodųjų pipirų, paprikos ir raudonųjų pipirų žiupsnelį.

— Nagi. Sudėkite į maišelį viščiuko dalis ir sukratykite.

Panelė Silija įdeda žalią viščiuko kulšį, kelis kartus pakrato maišelį.

— Štaip? Visai kaip tose reklamose per telį — Shake'n Bake*?

— Aha, — patvirtinu ir paslepiu už dantų liežuvį, nes jeigu čia ne įžei-

* „Sukratyk ir pakepk" — „Kraft Foods" firmos iš anksto maišeliuose paruoštas pikantiškas aptepas viščiukui kepti. Viščiuko gabalai sumetami į maišelį, pakratomi, kad išsivoliotų aptepe, ir paskui kepami orkaitėje.

dimas, tai nežinau kas. — Visai kaip „Shake'n Bake". Bet paskui sustingstu: išgirstu kelyje suburzgiant automobilį. Stoviu nejudėdama ir klausausi. Matau panelės Silijos akis išsiplečiant, ji irgi klausosi. Mudvi pagalvojame tą patį: „Kas, jeigu tai jis, ir kur aš pasislėpsiu?"

Automobilis praburzgia pro šalį. Abi vėl atgauname kvapą.

— Panele Silija. — Aš sukandu dantis. — Kaipgi čia išeina, kad negalite pasakyti apie mane savo vyrui? Ar jis nesužinos, kai valgis pagerės?

— Ak, aš apie tai nepagalvojau! Gal mums reikėtų viščiuką šiek tiek prisvilinti?

Paskersuoju į ją. Neketinu prisvilinti jokio viščiuko. Be to, ji iš tikrųjų neatsakė į mano klausimą, bet gana greitai aš tai iš jos išgausiu.

Labai atsargiai įdedu tamsią mėsą į keptuvę. Ta gražiai burbuliuoja — it daina, ir mudvi stebime kulšeles ir kojeles paruduojant. Pakeliu akis, ir panelė Silija šypsosi.

— Ką? Kas nors man ant veido?

— Ne, — sako ji, ir jos akyse sublizga ašaros. Paliečia mano alkūnę. — Tikrai, esu tokia dėkinga, kad jūs čia.

Atitraukiu nuo jos plaštakos alkūnę.

— Panele Silija, turite būti kur kas daugiau kam dėkinga nei man.

— Žinau. — Ji nužvelgia savo prabangią virtuvę lyg kažką neskanaus. — Nė nesvajojau, kad tiek daug turėsiu.

— Na, nejau nesijaučiate laiminga?

— Per visą savo gyvenimą nesijaučiau laimingesnė.

Daugiau neklausinėju. Po visa ta laime ji tikrai neatrodo laiminga.

Tą vakarą paskambinu Aibilinai.

— Vakar pas panelę.Lyfolt viešėjo panelė Hilė, — sako Aibilina. — Klausė, ar kas nors žino, kur tu dabar dirbi.

— Viešpatėli, jeigu ji sužinos, kad aš ten, tikrai man viską sužlugdys.

Jau dvi savaitės, kai padariau tai moteriai Baisiai Siaubingą Dalyką. Žinau, ji tiesiog norėtų pamatyti mane iškart išvytą.

— Ką Lerojus sako, kai jam pasakei, kad susiradai darbą? — klausia Aibilina.

— Po perkūnais. Pasipūtęs žirglioja po virtuvę kaip plunksnuotas gaidys, nes mato vaikai, — sakau. — Vaidina, lyg pats vienas išlaikytų šeimą, o aš, vargšelė, tai darau tik dėl savo pramogos. Tačiau vėliau, kai mudu buvome lovoje, maniau, tas mano stambus it bulius vyrelis apsiverks.

Aibilina nusijuokia.

— Lerojus labai išdidus.

— Aha, tik aš turiu saugotis, kad ponas Džonis manęs neužkluptų.

— O tau ji nepasakė, kodėl nenorinti, kad jis žinotų?

— Ji tik sako norinti, kad jis manytų ją mokant gaminti valgį ir pačią tvarkytis. Bet ne todėl. Ji kažką nuo jo slepia.

— Ar ne keista, kaip viskas susiklostė. Panelė Silija negali niekam pasakyti, nes tai sugrįš iki pono Džonio. Tad ir panelė Hilė nesužinos, nes panelė Silija niekam nepasakos. Pati nebūtum sugebėjusi geriau pasitvarkyti.

— Mm hm, — tik numykiu.

Nenoriu pasirodyti iš balso nedėkinga, nes tai Aibilina surado man darbą. Bet nejučia pagalvoju, kad aš tik padvigubinau savo keblumą — ne tik dėl panelės Hilės, bet taip pat ir dėl pono Džonio.

— Mine, ketinau tavęs paklausti. — Aibilina atsikrenkščia. — Žinai tą panelę Skyter?

— Tą tokią aukštą? Kuri ateidavo pas panelę Volters bridžui?

— Aha, ką tu apie ją manai?

— Nežinau, ji baltoji kaip ir visos jos kitos. O kas? Ką ji apie mane kalba?

— Apie tave — nieko, — sako Aibilina. — Ji tik... prieš kelias savaites — nežinau, kodėl aš vis apie tai galvoju — ji kai ko manęs paklausė. Ar man norėtųsi pakeisti dalykus. Baltoji moteris niekada nėra to paklaususi...

Bet paskui iš miegamojo įgriūva Lerojus — prieš savo naktinę pamainą nori kavos.

— Po perkūnais, jis atsikėlė, — sakau. — Kalbėk greičiau.

— Na, nesvarbu. Nieko tokio, — baigia Aibilina.

— Ką? Kas vyksta? Ką ta ponia tau pasakė?

— Paprasčiausiai vapalionė. Nesąmonė.

4 SKYRIUS

Pirmą savaitę pas panelę Siliją aš grandau namą, kol nebelieka dulkėms valyti nei skuduro, nei suplėšytos paklodės ar net kojinės nubėgusia akimi, kuriais galėčiau šluostyti.

Kasdien panelė Silija žiūri taip, lyg negalėtų patikėti, kad sugrįžau prie darbo. Aš — vienintelė būtybė, trikdanti aplinkui ją visą tą rimtį. Mano namai visada būna pilni penkių vaikų, kaimynių ir vyro. Dažniausia, kai atvažiuoju pas panelę Siliją, jaučiuosi dėkinga už ramybę.

Manieji namų ruošos darbai, kurių imuosi, išpuola vis tai pačiai dienai: pirmadienį sutepu aliejumi baldus, antradienį skalbiu ir lyginu prakeiktas paklodes — tos dienos nekenčiu. Trečiadienis — voniai išties gerai iššveisti, nors aš ją valau kiekvieną rytą. Ketvirtadienis — grindims blizginti ir kilimams išsiurbti, nepamirštu tų senovinių išvalyti šluota, kad neišsišertų. Penktadienis — prigaminti daug valgio savaitgaliui ir šiaip. Ir kiekvieną dieną — šluoti, skalbti drabužius, lyginti marškinius, kad dalykai netaptų nebevaldomi, ir apskritai palaikyti visur švarą. Sidabras ir langai — tie kaip reikiant. Kadangi nėra vaikučių, kuriuos tektų prižiūrėti, lieka pakankamai laiko panelės Silijos valgio gaminimo pamokoms.

Panelė Silija niekada nerengia jokių vaišių svečiams, tad mudvi tik sutariame, ką ji ir ponas Džonis valgys vakarienei: kiaulienos muštinukų, skrudinto viščiuko, rostbifo, pyrago su vištiena, avienos šoninės, keptą kumpį, kepintų žaliųjų pomidorų, bulvių košės, taip pat viską su daržovėmis. Kitaip tariant, aš gaminu, o panelė Silija mindžikuoja aplinkui ir veikiau atrodo kaip kokia penkiametė mergytė, o ne turtinga ponia, mokanti man algą. Pamokai pasibaigus, ji išskuba atgal atsigulti. Po teisybei, vienintelis kartas, kai panelė Silija nužengia dešimt žingsnių — tik kai tenka ateiti į virtuvę pamokai ar kai kas dvi ar tris dienas sumano išsmukti viršun laiptais į tuos nejaukius kambarius.

Nežinau, ką penkias minutes ji tame antrame aukšte veikia. Tačiau man ten nepatinka. Tie miegamieji turėtų būti pilni vaikučių, besijuokiančių, šūkaujančių ir viską jaukiančių. Bet ne mano reikalas, kaip panelė Silija leidžia dieną, ir jeigu manęs paklausite — džiaugiuosi, kad nesimaišo man po kojų.

Esu paskui ponias sekiojusi su šluota vienoje rankoje ir šiukšlių kibiru — kitoje, mėgindama dorotis su jų paliekama netvarka. Kol ji liks toje lovoje, aš turėsiu darbą. Nors vaikučių — nulis, nors neturi ištisą dieną ką veikti, ji — tingiausia mano kada nors matyta moteris. *Įskaitant* mano sesę Doriną, kuri augdama niekada nėra kilstelėjusi karališko pirštelio, nes turėjo širdies ydą, kuri, kaip vėliau mes sužinojome, tebuvo nutūpusi ant rentgeno aparato musė.

Ir kalba ne vien apie lovą. Panelė Silija nepalikdavo *namų*, nebent reikėdavo pasidaryti šaltą plaukų šukuoseną ar juos patrumpinti. Iki šiol tai atsitiko tik kartą per tris savaites, kai aš dirbu. Nors man jau trisdešimt šešeri, vis dar tebegirdžiu mamą sakant: *Tai niekieno reikalas.* Bet įdomu, ko ta ponia taip bijosi už šių sienų.

Kiekvieną algos mokėjimo dieną aš primenu panelei Silijai:

— Dar devyniasdešimt devynios dienos, iki pasakysite ponui Džoniui apie mane.

— Dievulėli, kaip greitai bėga laikas, — taria ji atrodydama kažkaip liguistai.

— Šįryt užšoka ant priebučio katė, tai man mažne sustoja kadilakas* — pamaniau, kad tai ponas Džonis.

Kaip ir aš, artėjant mudviejų nustatytam galutiniam terminui, panelė Silija labiau nervinasi. Nežinau, ką tas žmogus darys, kai ji papasakos jam. Galbūt lieps jai mane išvyti.

— Manau, dar pakankamai laiko, Mine. Kaip tau atrodo, ar aš bent kiek geriau gaminu valgį? — klausia, ir aš pažvelgiu į ją. Šypsena daili, dantys balti, tiesūs, bet yra prasčiausia virėja, kokią kada nors esu regėjusi.

Tad aš atsitraukiu ir mokau ją elementariausių dalykų, nes noriu, kad išmoktų — ir išmoktų greitai. Suprantate, man reikia, kad ji galėtų paaiškinti savo vyrui, kodėl šimto šešiasdešimties svarų negrė turi jo namo raktus. Man reikia, kad jis žinotų, kodėl kasdien aš laikau rankoje brangųjį jo sidabrą ir panelės Silijos nežinia kiek karatų rubinų auskarus. Man *reikia*, kad jisai sužinotų tai anksčiau, nei kurią nors vieną gražią dieną įeis ir paskambins policijai. Ar taupydamas centus pats pasirūpins reikalu.

— Iškelkite tą karką, pasitikrinkite, ar pakanka vandens, gerai. Dabar uždekite liepsną. Matote ten tuos burbuliukus? Tai reiškia, kad vandens tiek, kiek reikia.

Panelė Silija spokso į puodą, tartum žvelgtų į savo ateitį.

— Ar tu laiminga, Mine?

* Minė, norėdama įmantriau pasakyti, užuot „heart" pasirenka „cardiac" ir sumaišo žodžius dėl panašaus angliško skambesio: „cardiac" ir „cadillac".

— Kodėl užduodate man tokius keistus klausimus?

— Bet ar laiminga?

— Žinoma, esu laiminga. Ir jūs laiminga. Didelis namas, didelis kiemas, jumis besirūpinantis vyras.

Susiraukiu į panelę Siliją ir pasistengiu, kad ji tai matytų. Mat ne tau domėtis, ar tie baltieji žmonės yra *pakankamai* laimingi.

O kai panelė Silija prisvilina pupeles, pamėginu pasitelkti bent kiek tos savitvardos, be kurios, mama keikdavosi, esu gimusi.

— Gerai, — iškošiu pro dantis, — suspėsime paruošti kitą porciją, iki sugrįš ponas Džonis.

Dėl bet kurios kitos moters, pas kurią esu dirbusi, man būtų buvę smagu, jei būčiau galėjusi nors valandą jai komanduoti, pažiūrėti, kaip jai tai patinka. Bet panelė Silija tomis didelėmis akimis žiūri į mane taip, lyg aš būčiau geriausias dalykas nuo tada, kai buvo išrastas purškiamasis plaukų lakas iš flakono, todėl beveik norisi, kad ji man įsakinėtų, kaip ir derėtų. Pradedu klausinėti savęs, ar tas jos nuolatinis gulinėjimas neturi ką nors bendra su tuo, kad nepapasakoja apie mane ponui Džoniui. Matyt, ji irgi pastebi mano akyse įtarumą, nes vieną dieną visai netikėtai taria:

— Mane labai kankina tie košmarai, kad turiu grįžti į Šugar Dičą ir ten vėl gyventi. Štai kodėl aš tiek daug gulinėju. — Paskui ji itin greitai sulinksi, lyg būtų visa tai surepetavusi. — Mat naktimis iš tikrųjų gerai neišsimiegu.

Kvailai nusišypsau, lyg tikrai būčiau tuo patikėjusi, ir vėl imuosi šluostyti veidrodžius.

— Nepersistenk. Palik kelis purvinus ruožus.

Ir visada kas nors — veidrodžiai, grindys, nešvari stiklinė kriauklėje ar pilnas šiukšlių kibiras.

— Turime daryti, kad viskas atrodytų įtikimai, — būdavo sakys ji, o aš šimtą sykių pagaudavau save siekiančią paimti ir išplauti tą nešvarią stiklinę. Mėgstu, kad viskas būtų tvarkinga, padėta į vietą.

— Norėčiau mokėti prižiūrėti tą azalijos krūmą, — vieną dieną sako panelė Silija.

Kol televizorius rodo mano serialus, ji įprato gulėti ant kanapos ir nuolatos pertraukinėti. Aš jau dvidešimt ketveri metai, kaip esu įsitraukusi į „Kelrodę šviesą“* — nuo dešimties metų amžiaus, kai klausydavausi jos per mamos radiją.

* Angl. *Guiding Light* — ilgiausia Jungtinėse Valstijose televizijos (taip pat ir radijo) muilo opera, transliuota nuo 1937 iki 2009 metų ir įtraukta į Gineso rekordų knygą.

Ekrane pasirodo „Dreft“ skalbiamųjų miltelių reklama, ir panelė Silija spokso pro galinį langą į lapus grėbstantį spalvotąjį darbininką. Ji turi tiek daug azalijų krūmų, kad atėjus pavasariui kiemas atrodys kaip iš „Vėjo nublokštų“. Aš nemėgstu azalijų ir tikrai tas filmas man nepatiko — kaip jame vaizduojama vergija, lyg tai būtų didelė laiminga popietės arbatėlė. Jeigu būčiau vaidinusi Motinėlę, būčiau pasakiusi Skarletei tuos žalius šilkus susikišti į baltą subinukę. Ir kad pati pasisiūtų tą prakeiktą suknelę vyrams gaudyti.

— Ir žinau, kad galėčiau pražydinti tą rožės krūmą, jeigu jį apgenėčiau, — sako panelė Silija. — Bet pirmiausia, ką padaryčiau — tai nukirsčiau tą mimozą.

— O kuo ji trukdo?

Aš spaudžiu lygintuvo nosį į pono Džonio apykaklės kamputį. Visame savo kieme neturiu nė vieno krūmo, o ką jau kalbėti apie medį.

— Nemėgstu tų plaukuotų gėlių. — Ji įsistebeilija kažkur, lyg būtų minkštaprotė. — Jos atrodo kaip kūdikio plaukai.

Nuo tokių jos kalbų man darosi nejauku.

— Jūs išmanote apie gėles?

Ji atsidūsta.

— Kadaise ten, Šugar Diče, mėgdavau rūpintis savo gėlėmis. Išmokau auginti daug ką ir vyliausi, kad pavyks pagražinti tą bjaurastį.

— Tad eikite į kiemą, — patariu stengdamasi, kad mano balsas nenuskambėtų pernelyg karštai. — Šiek tiek prasimankštinkite. Kvėptelėkite bent kiek gryno oro.

Judinkis iš čia.

— Ne. — Panelė Silija atsidūsta. — Neturėčiau ten lauke lakstyti. Man negalima judėti.

Mane išties pradeda erzinti, kaip ji niekada nepalieka namų, kaip šypsosi, lyg kasryt ateinanti tarnaitė būtų geriausia jos dienos dalis. Tai tartum nežulys. Kasdien bandau pasikasyti, ir niekaip jis nepraeina. Kasdien nežti vis labiau. Kasdien ji kiurkso *čia.*

— Galbūt jums reikėtų susirasti kokių draugių, — sakau. — Mieste daug jūsų amžiaus ponių.

Ji susiraukia į mane.

— Mėginau. Negaliu tau pasakyti, kiek kartų skambinau toms ponioms norėdama sužinoti, rasi galėčiau kuo nors pagelbėti dėl Labdaros vaikams ar padaryti ką nors iš namų. Bet jos daugiau man nebepaskambina. Nė viena.

Nieko į tai neatsakau, nes nėra ko stebėtis. Su tokiomis iškritusiomis jos krūtimis ir aukso grynuolio spalva nudažytais plaukais.

— Tai pasivaikštinėkite po krautuves. Įsigykite naujų drabužių. Darykite viską, ką daro baltosios moterys, kai turi namie tarnaitę.

— Ne, manau, eisiu ir kurį laiką pailsėsiu, — sako panelė Silija, ir po dviejų minučių girdžiu ją slankiojant viršuje po tuščius miegamuosius.

Į langą barkšteli mimozos šaka, ir aš krūpteliu, nusideginu nykštį. Kietai užsimerkiu, kad širdis lėčiau daužytųsi. Dar devyniasdešimt keturios dienos tokios painiavos, ir aš nežinau, kaip pajėgsiu ištverti bent minutę ilgiau.

— Mama, padaryk man ko nors valgyti. Aš išalkau. — Taip pasakė vakar vakare mano jauniausioji, Kindra, kuriai penkeri. Įsisprendusi rankyte į klubą ir išmetusi į priekį koją.

Turiu penkis vaikučius ir didžiuojuosi, kad išmokiau juos *taip, mem* ir *prašau* dargi anksčiau, negu jie sugebėdavo ištarti *pyragėlį.*

Visus, išskyrus vieną.

— Iki vakarienės nieko negausi, — atkertu.

— Kodėl tu man tokia bloga? *Nekenčiu* tavęs! — sušunka ji ir išbėga pro duris.

Įbedu akis į lubas, nes prie tokio sukrėtimo niekaip nepriprasiu, net ir turėdama keturis iki jos. Tądien, kai nuosava mergytė pasako nekenčianti tavęs, o tokį etapą pereina kiekvienas vaikas, tai tartum spyris į pilvą.

Bet Kindra, Viešpatie. Šiuo atveju matau ne tik etapą. Mergytė darosi visai tokia pat kaip aš.

Stoviu panelės Silijos virtuvėje mąstydama apie vakarykštį vakarą, apie Kindrą ir jos įžūlumą, Benį ir jo astmą, apie savo vyrą Lerojų, pastarąją savaitę dusyk parėjusį namo girtą. O jis juk žino, kad tai vienintelis dalykas, kurio negaliu pakęsti, dešimt metų slaugiusi savo girtuoklį tėtušį, kai mudvi su mama dirbome beveik nusibaigdamos, kad jis tik nestokotų pilno butelio. Turbūt turėčiau labiau dėl to nervintis, bet vakar vakare, tartum norėdamas pasakyti *Aš gailiuosi*, Lerojus grįžo namo su maišu ankstyvosios okros. Mat žino, kad tai mano mėgstamiausias valgis. Šįvakar pakepinsiu tą okrą išvoliotą kukurūziniuose miltuose ir šveisiu, kaip mama niekada man neleisdavo.

Beje, tai ne vienintelės mano šios dienos vaišės. Šiandien spalio pirmoji, ir aš čionai lupu persikus. Pono Džonio mama parvežė jų dvi dėžes iš Meksikos — sunkius it beisbolo kamuolius. Jie sunokę ir saldūs — pjauni kaip sviestą. Iš baltųjų ponių aš neimu gerumo dovanų, nes *žinau*, kad jos tik nori, jog jausčiausi skolinga. Bet kai panelė Silija pasakė man parsinešti kokį tuziną persikų

namo, aš pasiėmiau maišą ir iškart įsimečiau dvylika. Šįvakar pargrįžusi namo vakarienei valgysiu pakepintos okros, o desertui — persikų apkepo.

Stebiu ilgą su pūkeliais žievelę raitantis į panelės Silijos dubenį, visai nekreipdama dėmesio į kiemo įvažą. Paprastai, kai stoviu prie jos virtuvės kriauklės, aš suplanuoju, kaip pabėgti nuo pono Džonio. Virtuvė — tam geriausia vieta, nes priekinis langas išeina į gatvę. Aukšti azalijų krūmai slepia mano veidą, bet matytis pakankamai, kad pastebėčiau ką nors besiartinantį. Jeigu jis įeitų pro paradines duris, užpakalinės padėtų man pasprukti į garažą. Jeigu jis žengtų pro užpakalines, galėčiau išsmukti laukan pro paradines. Jeigu kas, dar vienos durys iš virtuvės veda į galinį kiemą. Bet man per rankas varva sultys, nuo aromatingo kvapo esu mažne apgirtusi, ir ta svajonė lupti persikus priverčia mane užsimiršti. Nė nepastebiu įslenkant į kiemą mėlyno sunkvežimaičio.

Vyriškis jau nužengęs perpus takelio, kai aš pakeliu akis. Suspėju pamatyti truputėlį baltų marškinių — iš tos rūšies, kokius kasdien lygindavau, ir klešnę chaki spalvos kelnių kaip tos, kurias kabinu į pono Džonio sieninę spintą. Aiktelėjusi uždūstu. Peilis man iš rankos nužvanga į kriauklę.

— Panele Silija! — įpuolu į jos miegamąjį. — Ponas Džonis *namie*!

Panelė Silija pašoka iš lovos greičiau, nei kada nors anksčiau buvau mačiusi ją judant. Kaip idiotė sukiojuosi aplinkui. *Kur man dingti? Kuriuo keliu sprukti? Kas iš manojo pabėgimo plano?* Ir tuomet akimirksniu priimu sprendimą — į svečių tualetą!

Įsmunku ten ir užsirakinu. Atsitupiu ant unitazo sėdynės, kad jis nepamatytų iš po durų mano pėdų. Čia tamsu ir tvanku. Juntu, lyg mano galva degtų. Prakaitas varva nuo smakro ir laša ant grindų. Nuo stipraus gardenijų muilo šalia kriauklės kvapo ima šleikštulys.

Išgirstu žingsnius. Sulaikau kvapą.

Žingsniai sustoja. Širdis daužosi it katė skalbinių džiovintuve. O jeigu panelė Silija apsimes manęs nepažįstanti, kad neturėtų nemalonumų. Elgsis, lyg aš būčiau įsilaužėlė? *O, nekenčiu jos! Nekenčiu tos kvaišės!*

Klausausi, bet tegirdžiu savo pačios dūsavimą. Krūtinėje dunksi. Čiurnos skauda ir traška, šiaip taip laikydamos mano kūną.

Akys pripranta prie tamsos. Po minutėlės matau save veidrodyje viršum kriauklės. Tupinčią kaip kvailę ant baltosios ponios unitazo.

Tik pažiūrėkit į mane. Pažiūrėkit, kas atsitiko Minei Džekson, kad galėtų užsidirbti sumautam pragyvenimui!

PANELĖ SKYTER

5 SKYRIUS

Savo mamos kadilaku greitai lekiu namo žvyrkeliu. Per radiją nė nebesigirdi Petsės Klain* — taip į automobilio šonus barška akmenukai. Motina pasius, bet aš tik varau dar greičiau, mąstydama apie tai, ką šiandien bridžo klube man pasakė Hilė.

Hilė, Elizabeta ir aš buvome geriausios draugės nuo tada, kai lankėme sustiprintą pradinę mokyklą. Mano mėgstamiausia nuotrauka — mūsų trijų, sėdinčių progimnazijos stadiono tribūnose, drauge visų susiglaudusių, petys prie peties. Nuotrauka ypatinga tuo, kad tribūnos aplinkui visiškai tuščios. Mes sėdime arti viena kitos, nes buvome labai artimos.

Senučiuke Misyje** Hilė ir aš dvejus metus gyvenome viename kambaryje, kol ji metė mokslus ir ištekėjo, o aš likau toliau ir baigiau universitetą. Ki Omegos bendrabutyje kas vakarą jai susukdavau plaukus trylika suktukų. Bet šiandien ji grasino išmesianti mane iš Lygos. Ne tai, kad man labai rūpėtų Lyga, bet buvo skaudu dėl to, kaip lengvai mano draugė sutiktų mane numesti į šalį.

Pasukau į keliuką, vedantį Longlifo, mano šeimos medvilnės plantacijos, link. Žvyro akmenukai nurimsta, pereidami į ištisines geltonas dulkes, ir aš sulėtinu automobilį, kol motina dar nepamatė, kaip greitai važiuoju. Sustoju prie namo ir išlipu. Motina priekiniame priebutyje linguoja ant supamojo krėslo.

— Eikš, brangute, prisėsk, — pamoja ji man į supamąjį krėslą greta savęs. — Paskagula ką tik išvaškavo grindis. Tegul jos kurį laiką padžiūva.

— Gerai, mama.

Pabučiuoju jos pudruotą skruostą. Bet nesisėdu. Remiuosi į priebučio turėklus, žvelgiu į tris samanotus ąžuolus priekiniame kieme. Nors iš miesto važiuoti tik penkios minutės, daugeliui žmonių atrodo, kad čia kaimas. Aplinkui mūsų kiemą plyti dešimt tūkstančių akrų tėčio medvilnės laukų, augalai žali ir stiprūs, aukščio man sulig juosmens. Toli pašiūrėje sėdi keletas spalvotųjų darbininkų ir stebeilija į karštį. Visi laukia to paties — kol atsivers medvilnės sėkladėžės.

* *Patsy Cline* (*Virginia Patterson Hensley*, 1932–1963) — kantri muzikos dainininkė.

** Šitaip meiliai studentų vadinamas Misisipės universitetas, įkurtas 1844 m. Misisipės valstijos Oksfordo mieste, netoliese Memfio.

Mąstau, kaip tarp mudviejų su Hile daug kas skiriasi nuo tada, kai sugrįžau iš aukštosios mokyklos. Tačiau katra iš mūsų kitoks žmogus — ji ar aš?

— Ar aš tau jau sakiau? — taria motina. — Fanė Pitrou susižadėjo.

— Kaip gera dėl Fanės.

— Nė mėnuo nepraėjo nuo tada, kai gavo tą kasininkės darbą „Fermerių banke".

— Nuostabu, mama.

— *Pati* žinau, — sako ji, ir pasisukusi aš pagaunu vieną iš jos tų išsprogusių it elektros lemputės akių žvilgsnių. — Kodėl tau nenuvykus į banką ir nepadavus pareiškimo dėl kasininkės vietos?

— Nenoriu būti banko kasininke, mama.

Motina atsidūsta, prisimerkia į spanielį Šelbį, laižantį sau apatines kūno dalis. Užmetu akį į paradines duris, vis tiek jaučiu pagundą pritrempti švarias grindis. Tokį pokalbį mes jau tiek daug kartų turėjome.

— Ketverius metus mano duktė lanko koledžą ir su kuo parvažiuoja namo? — klausia ji.

— Su diplomu?

— Su gražiu popiergaliu, — atkerta motina.

— Juk jau sakiau tau. Nesutikau nieko, už ko norėčiau ištekėti, — ginuosi.

Motina atsikelia nuo krėslo, prieina taip arti, kad aš žvelgiu tiesiai į jos lygų, dailų veidą. Vilki tamsiai mėlyna suknele, siaura apie jos smulkius kaulus. Kaip paprastai lūpdažio kaip tik tiek, kiek ir dera, bet kai ji žingteli į skaisčią popietės saulės šviesą, pamatau ant jos suknelės priekio tamsias dėmes, ryškias ir išdžiūvusias. Primerkiu akis, norėdama įsitikinti, ar tikrai ten tos dėmės.

— Mama? Blogai jautiesi?

— Jeigu tik būtum bent kiek apsukresnė, Eugenija...

— Tavo suknelės priekis visas nešvarus.

Motina susikryžiuoja ant krūtinės rankas.

— Taigi aš kalbėjausi su Fanės motina, ir ji pasakė, kad Fanė net svaigsta nuo progų, kai gavo tą darbą.

Palieku suknelės klausimą. Aš taip ir nesugebėsiu motinai pasakyti, kad noriu būti rašytoja. Ji tai pavers į dar vieną ypatybę, skiriančią mane nuo ištekėjusių merginų. Nei galiu jai pasakyti apie Čarlzą Grėjų, mano matematikos studijų kolegą praėjusį pavasarį Senučiuke Misyje. Apie tai, kaip paskutiniame kurse Čarlzas nusigėrė ir pabučiavo mane, o paskui taip stipriai suspaudė ranką, kad turėjo skaudėti, bet neskaudėjo, jausmas buvo nuostabus, kai šitaip laikė mane ir žvelgė į akis. O vėliau jis vedė penkių pėdų ūgio Dženę Sprig.

Man tereikėjo susirasti mieste butą viename iš tų pastatų, kur gyveno vienišos, neišvaizdžios merginos, senmergės, sekretorės, mokytojos. Bet kai sykį užsiminiau tam panaudosianti pinigus iš savo patikos fondo, motina pravirko — tikromis ašaromis.

— Ne tam reikalui skirti pinigai, Eugenija — gyventi kokiame nors nuomojamų, mebliuotų kambarių name su keistais valgio ruošos kvapais ir pro langus išdžiaustytomis kojinėmis. O kai pinigai baigsis, kas tada? Iš ko gyvensi? — Paskui ji apsivyniojo apie galvą šaltą šlapią rankšluostį ir likusiai dienai atsigulė į lovą.

Ir kaip ji gniaužia turėklą, laukdama sužinoti, ar padarysiu tą pat, ką ir storulė Fanė Pitrou, kad save išgelbėtų. Nuosava motina žvelgia į mane taip, lyg visiškai ją gluminčiau savo išvaizda, ūgiu, plaukais. Pasakyti, kad mano plaukai smulkiai garbanoti — per maža. Jie susiraitę — veikiau kaip ant gaktos, o ne ant galvos, šviesūs iki baltumo, lengvai lūžtantys it šienas. Mano oda blyški, ir kai kas nors ją pavadina kremine, ji gali atrodyti kaip numirėlio, kai esu rimta, o tokia būnu visąlaik. Be to, išilgai nosies nugarėlės man iškilusi kremzlės kuprelė. Tačiau mano akys mėlynos it rugiagėlės, panašios į motinos. Man sakoma, kad tai mano geriausias bruožas.

Visa tai dėl to, kad pastatytum save į padėtį, kur galėtum užmegzti pažintis su vyrais...

— Mama, sakau aš, — paprasčiausiai norėdama baigti tą pokalbį, — ar iš tikrųjų būtų taip baisu, jeigu aš niekada nesutikčiau sau vyro?

Motina apsikabina delnais plikas savo rankas, lyg nuo tos minties jai būtų pasidarę šalta.

— Nereikia. Nekalbėk taip, Eugenija. Kaipgi, kas savaitę, kai tik pamatau mieste vis kitą vyrą, aukštesnį nei šešių pėdų ūgio, aš pagalvoju: *Jeigu Eugenija tik pamėgintų...* — Ji prispaudžia prie pilvo plaštaką — vien tokia mintis varo jai opas.

Aš nusispiriu žemakuknes basutes ir nulipu priekinio priebučio laipteliais, o motina šaukia kuo greičiau jas vėl apsiauti, grasydama grybeliu, erkiniu encefalitu. Basa mirties neišvengsi. Mirties be vyro. Aš nusipurtau nuo to palikto už savęs jausmo, neapleidžiančio manęs nuo tada, kai prieš tris mėnesius baigiau koledžą. Buvau išmesta į vietą, kuriai nebepriklausau. Tikrai ne čionai, su mama ir tėčiu, galbūt net ne su Hile ir Elizabeta.

— Štai tau jau eina dvidešimt ketvirti, o tavo amžiaus Karltonas Jaunesnysis... — sako motina.

Stoviu po indine krausva ir stebiu motiną priebutyje. Viendienės lelijos jau numetė savo žiedus. Beveik rugsėjis.

* * *

Aš nebuvau mielas kūdikis. Kai gimiau, mano vyresnis brolis Karltonas pažvelgė į mane ir visai ligoninės palatai pareiškė:

— Ne kūdikis, o mašalas*! Ir nuo tada šis vardas — *Skyter* — prilipo. Buvau ilga, ištįsusių kojų ir laiba it moskitas, dvidešimt penkių colių ilgio, ir šitaip sumušiau Baptistų ligoninės rekordą. Vardas darėsi dar labiau pritinkantis, kai vaikystėje turėjau smailą, panašią į snapą nosį. Motina visą mano gyvenimą stengėsi įtikinti žmones, kad vadintų mane vardu, kuriuo buvau pakrikštyta — Eugenija.

Ponia Šarlotė Budro Kantrel Felan nemėgsta pravardžių.

Šešiolikos aš tiesiog nebuvau graži. Skausmingai aukšta. Tokio ūgio, kuris klasės nuotraukose su berniukais nustumia mergaitę į paskutinę eilę. Tokio ūgio, kai nuosava motina kiaurus vakarus ilgina tavo palankus, tampo nertinių rankoves, lygina tau plaukus prieš šokius, į kuriuos nebūdavai kviečiama, galiausiai spausdavo tau viršugalvį, lyg galėtų tave sustumti vėl į tuos metus, kai turėdavo man priminti, kad stovėčiau tiesiai. O kai sukako septyniolika, motina veikiau būtų norėjusi, kad kęsčiau priepuolinį viduriavimą, nei stovėčiau tiesiai. Pati penkių pėdų ir keturių colių, kadaise buvo pirmoji vicemis Pietų Karolinos grožio konkurse. Ji nusprendė, kad tokiu atveju kaip mano įmanoma tik viena.

Ponios Šarlotės Felan „Vadove, kaip sumedžioti vyrą“ pirma taisyklė tokia: daili smulkutė mergina turėtų save dar labiau pabrėžti kosmetika ir gražia laikysena. O aukšta ir negraži — patikos fondu.

Aš buvau penkių pėdų ir vienuolikos colių, bet turėjau savo vardu padėtus dvidešimt penkis tūkstančius medvilnės dolerių, ir jeigu tas kandidatas į jaunikius neįžvelgia grožio, tai, dievaži, toks vyras, šiaip ar taip, nėra pakankamai apsukrus, kad įeitų į šeimą.

Mano vaikystės miegamasis — viršutiniame gimdytojų namo aukšte. Jame sienos su baltai matinėmis juostinėmis plokštėmis, saugančiomis nuo pažeidimų, ir rausvais cherubinų lipdiniais, taip pat išklijuotos mėtos žalumos tapetais su rožių žiedais. Iš tikrųjų tai palėpė: su ilgomis nuožulniomis sienomis, ir daug kur aš negaliu stovėti tiesiai. Dėl nišos pavidalo erkerio kambarys atrodo apvalus. Po to, kai kas antrą dieną motina man iškalbinėja, kad nesusirandu vyro, man tenka miegoti vestuvių pyrage.

* Angliškai *skeeter* (tariama *skyter*).

Ir vis dėlto tai mano šventovė. Kai kaitra plūsta ir kaupiasi kaip karšto oro balione, kitus čia viršun ne per labiausiai vilioja. Laiptai siauri, ir gimdytojams sunku užkopti. Ankstesnė mūsų tarnaitė Konstantina kasdien spoksodavo į tuos stačius laiptus, lyg su jais kovotų. Tai vienintelis dalykas, dėl kurio man nepatiko turėti viršutinį namų aukštą: likdavau atskirta nuo Konstantinos.

Trys dienos po pokalbio su motina priebutyje išskleidžiu ant savo rašomojo stalo *Jackson Journal* su skelbimais „Reikia pagalbos: moterų". Ištisą rytą motina visur sekiojo paskui mane su nauju plaukus tiesinančiu dalykėliu, o tėtis sėdėjo priekiniame priebutyje, niurnėdamas ir keikdamasis dėl medvilnės laukų, nes tie nyko kaip vasaros sniegas. Be sėkladėžių straubliukų, lietus — blogiausia, kas gali nutikti nuimant derlių. Nors dar vos rugsėjis, rudens liūtis jau prasidėjo.

Su pieštuku rankoje permetu akimis trumpą vienintelį stulpelį po antrašte: REIKIA PAGALBOS: MOTERŲ.

„Keningtono" univ. pard. ieško pardavėjų, ger. parengtų, nepriekaišt. elgesio ir šypsančių!

Ieškoma tvarkingos jaunos sekretorės. Spausdinti rašomąja mašinėle nebūt. Skambinti p. Sandersui. Jėzau, jeigu jam nereikia, kad spausdintų mašinėle, tai ką jis nori, kad ji jam darytų?

Ieškoma jaun. stenografistės. „Persis & Grėjus", Ribot. Partn., 1,25 dol/val. Tai nauja. Apibraukiu.

Niekas negali užginčyti, kad Senučiuke Misyje sunkiai nedirbau. Kol mano draugės gėrė romą ir kolą Fi Delta Teta korporantų vakarėliuose ir segėsi prie korsažų chrizantemas, aš sėdėjau studijų skaitykloje ir valandų valandas rašiau — daugiausia semestrinius darbus, bet taip pat ir trumpus apsakymus, prastą poeziją ir „Daktaro Kilderio" serialo epizodus, „Pall Mall" kupletus, skundus, išpirkos raštelius, meilės laiškelius vaikinams, kuriuos matydavau kurse, bet neišdrįsdavau užkalbinti. Tų laiškelių taip ir neišsiųsdavau. Žinoma, svajodavau apie pasimatymus per futbolo* rungtynes, bet tikroji mano svajonė buvo vieną gražią dieną parašyti ką nors tokio, ką žmonės iš tikrųjų skaitys.

Paskutinio kurso ketvirtą semestrą aš kreipiausi tik dėl vieno darbo, tačiau gero — šeši šimtai mylių nuo Misisipės. Sumetusi dvidešimt dvi dešimties centų monetas į Oksfordo prekybos centro taksofoną, pasiteiravau dėl redaktoriaus vietos „Harper & Row" leidykloje, Manhatano 33-iojoje gatvėje. Dar Senučiuko Misio bibliotekoje buvau mačiusi *The New York Times* skelbimą ir tą pat dieną išsiunčiau jiems savo trumpus anketinius duomenis. Puoselėdama truputėlį vilties, aš net paskambinau telefonu dėl įtraukto į nuomojamųjų sąra-

* Kalbama apie amerikietiškąjį futbolą.

šą buto 85-ojoje gatvėje — vieno miegamojo su elektrine virykle už keturiasdešimt penkis dolerius per mėnesį. „Deltos“ oro linijų agentūroje man pasakė, kad bilietas į vieną pusę iki Aidlvaildo oro uosto kainuos septyniasdešimt penkis dolerius. Tuo metu aš nebuvau pakankamai nuovoki kreiptis dėl daugiau kaip vieno darbo, tad taip ir nesulaukiau iš jų atsakymo.

Mano akys nuklysta žemyn ties REIKIA PAGALBOS: VYRŲ. Čia bent keturi stulpeliai, užpildyti bankų vadybininkais, buhalteriais, paskolų tarpininkais, medvilnės apskaitininkais. Šioje puslapio pusėje „Persis & Grėjus, Ribota Partnerystė“ siūlo jauniems stenografistams už valandą penkiasdešimt centų daugiau.

— Panele Skyter, jums telefonas, — girdžiu Paskagulą šūktelint iš laiptų apačios.

Nulipu prie vienintelio telefono namuose. Paskagula ištiesia man ragelį. Ji smulkutė kaip vaikas, neturi nė penkių pėdų ūgio, ir juoda kaip naktis. Plaukai garbiniuojasi apie galvą, o balta uniforminė suknelė persiūta, kad tiktų jos trumpoms rankoms ir kojoms.

Atsisėdu prie balto metalinio stalelio. Virtuvė didelė ir senamadiška, joje karšta. Linoleumo juodi ir balti kvadratėliai vietomis sutrūkinėję, prie kriauklės plonai numinti. Nauja sidabraspalvė indaplovė kėpso virtuvės viduryje prijungta prie guminės žarnos, nutiestos iš čiaupo.

— Jis atvyksta kitą savaitgalį, — sako Hilė. — Šeštadienio vakarą. Tu laisva?

— Žiūrėk tu man! Palūkėk, pasitikrinsiu savo kalendoriuje, — tariu.

Visi ginčo pėdsakai mūsų bridžo klube iš Hilės balso dingę. Tebelieku įtari, bet man palengvėja.

— Negaliu patikėti, kad tai *galiausiai* įvyks, — sako Hilė.

Mat ji mėnesius bandė mane supažindinti su savo vyro pusbroliu. Ji to siekia, nors jis man ir per geros išvaizdos, o ką jau kalbėti apie tai, kad yra valstijos senatoriaus sūnus.

— Nemanai, kad mes turėtume... pirmiau susipažinti? — klausiu. — Noriu pasakyti, prieš tai, kai išsirengsime į tikrą pasimatymą?

— Nesinervink. Viljamas ir aš visąlaik būsime čia pat šalia tavęs.

Atsidūstu. Pasimatymas jau dusyk buvo atšauktas. Aš tik galiu viltis, kad jis vėl bus atidėtas. Ir vis dėlto jaučiuosi pamaloninta, kad Hilė taip tiki, jog kas nors toks kaip jis susidomės tokia kaip aš.

— Ak, ir man reikia, kad tu užsuktum ir paimtum tas pastabas, — sako Hilė. — Noriu savo iniciatyvos kitame informaciniame biuletenyje, per visą puslapį greta proginių fotografijų.

Aš nutylu.

— Apie tą tualetų reikalą? — Nors tai atsitiko vos prieš pora dienų, kai ji iškėlė šį klausimą bridžo klube, tikėjausi, kad tai jau bus pamiršta.

— Tai vadinasi Namų pagalbininkių sanitarijos iniciatyva — *Viljamas Jaunesnysis tau pristatys arba aš pastversiu tą plikagalvį Julį Mėjų, kad čia atvyktų* — ir noriu, kad tai pasirodytų šią savaitę.

Mat aš — Lygos informacinio biuletenio redaktorė. Bet Hilė — prezidentė. Ir ji mėgina man nurodinėti, ką reikia spausdinti.

— Pažiūrėsiu. Nežinau, ar atsiras vietos, — meluoju.

Nuo kriauklės Paskagula vogčiomis žvilgteli į mane, lyg girdėtų, ką Hilė kalba. Pažvelgiu į Konstantinos tualetą, kuriuo dabar naudojasi Paskagula. Jis — šalia virtuvės. Durys perpus praviros, ir aš matau mažutį kambarėlį su unitazu, patraukiama virve vandeniui nuleisti viršuje, pageltusį elektros lemputės gaubtą. Mažoje kriauklėje kampe vos telpa stiklinė vandens. Aš nėsyk nebuvau viduje. Vaikystėje motina mums sakydavo, kad išpers kailį, jeigu eisime į Konstantinos tualetą. Ilgiuosi Konstantinos labiau, nei ko nors esu ilgėjusis gyvenime.

— Tai surask vietos, — sako Hilė, — nes reikalas, po šimts, svarbus.

Konstantina gyveno kaimynystėje, apie mylią nuo mūsų namų, mažoje juodaodžių gyvenvietėje, vadinamoje Karštakrosne — pagal kadaise ten veikusią dervos gamyklėlę. Kelias į Karštakrosnę eina šiauriniu mūsų ūkio pakraščiu, ir kiek aš prisimenu, spalvotieji vaikiūkščiai vaikščiodavo ir žaisdavo tame mylios ruože spardydami raudonas dulkes, traukdami link didžiojo apygardos 49-ojo plento, kad kas nors pavėžėtų.

Aš ir pati vaikščiodavau ta karštąja mylia, kai dar buvau maža mergaitė. Jeigu paprašydavau ir uoliai skaitydavau savąjį katekizmą, motina kartais leisdavo man penktadienių popietėms nueiti su Konstantina iki jos namų. Dvidešimt minučių pamažu žingsniuodamos, mudvi praeidavome pro pigių apyvokos prekių parduotuvę spalvotiesiems, paskui pro bakalėją su kieme už jos vaikštinėjančiomis vištomis ir toliau ištisai pro dešimtis varganos išvaizdos pakelės trobelių skardiniais stogais ir pakrypusiais priebučiais, tarp jų ir tą geltoną, kurioje, kaip visi kalbėjo, pro užpakalines duris pardavinėtas viskis. Buvo labai įdomu keliauti per tokį skirtingą pasaulį, bet man buvo nemalonu suvokti, kokie geri mano batai, kokia švari mano suknelė su prijuoste, kurią lygindavo Konstantina. Kuo arčiau mums būdavo Konstantinos namai, tuo plačiau ji šypsodavosi.

— Kaip laikaisi, Karlai Berdai? — šūktelėdavo Konstantina vyriškiui iš supamojo krėslo, savo pikapo gale pardavinėjančio šaknis. Maišai su amerikietiškųjų laurų ir saldymedžių šaknimis, raktažolės virkščiomis kėpsojo atrišti, kad galėtum derėtis, ir kai mes minutėlę stabtelėdavome panaršyti po juos, visas Konstantinos kūnas rangydavosi ir atsipalaiduodavo per sąnarius. Konstantina buvo ne tik aukšta, bet ir stambi. Be to, plačių klubų ir nuolatos vargdavo dėl kelių. Ties kelmu prie jos kampo ji įsikimšdavo į lūpas uostomojo tabako „Laimingosios dienos" žiupsnį ir tiesiai it strėlę išspjaudavo syvus. Ji leisdavo man pasižiūrėti į juodus miltelius apvalioje skardinėlėje, bet sakydavo: „Tik neprasitark savo mamai."

Visada ten būdavo šunų, tuščiais skrandžiais ir perkarusių, gulinėjančių ant kelio. Nuo vieno priebučio jauna juodaodė, praminta Katės Įkąstąja, būdavo, sušuks: „Panele Skyter! Pasveikinkite nuo manęs savo tėtuką. Pasakykite jam, kad aš gyvuoju puikiai!" Pats mano tėtis prieš daugelį metų ją taip praminė. Važiavo pro šalį ir pamatė pasiutusią katę puolant mažą spalvotąją mergytę. „Ta katė bemaž ją sukrimto", — vėliau papasakojo man tėtis. Jis užmušė katę, nugabeno mergytę pas daktarą ir pasirūpino, kad ji dvidešimt vieną dieną gautų injekcijas nuo pasiutligės.

Dar kiek toliau mudvi pasiekdavome Konstantinos namus. Trijų kambarių ir be kilimų, ir aš žiūrinėdavau vienintelę jos turėtą fotografiją — baltosios mergaitės, kurią, papasakojo ji man, dvidešimt metų prižiūrėjo Port Gibsone. Buvau gana tikra, kad žinau apie Konstantiną viską — ji turėjo vieną seserį ir užaugo Korine, Misisipės valstijoje, iš pusės derliaus nuomojamame ūkyje. Abu jos tėvai mirę. Paprastai ji nevalgydavo kiaulienos, nešiojo šešiolikto dydžio suknelę ir dešimto dydžio moteriškus batus. Bet aš spoksodavau į plačią tos mažylės nuotraukoje šypseną šiek tiek pavydžiai, stebėdamasi, kodėl Konstantina neturi ir mano nuotraukos.

Kartais dvi mergaitės, Merė Nelė ir Merė Rouna, iš kaimynystės ateidavo su manimi pažaisti. Jiedvi buvo tokios juodos, kad aš jų neskirdavau ir abi vadindavau tiesiog Mere.

— Būk maloni spalvotosioms mergytėms, kai būni ten, — kartą pasakė man motina, ir, prisimenu, keistai pažvelgiau į ją tardama:

— O kodėl neturėčiau?

Bet motina taip ir nepaaiškino.

Po kokios valandos atvažiuodavo tėtis, išlipdavo iš automobilio ir paduodavo Konstantinai dolerį. Nė sykio Konstantina nepakvietė jo vidun. Net tuomet seniai aš suprasdavau, kad mes esame Konstantinos teritorijoje, ir ji neprivalo būti kam nors maloni savo pačios namuose. Paskui tėtis leisdavo man nueiti į spalvotųjų parduotuvę nusipirkti šalto limonado ir čiulpinuko.

— Tik nepasakyk mamai, kad aš daviau Konstantinai papildomai šiek tiek pinigų.

— Gerai, tėti, — pažadėdavau.

Tai turbūt vienintelė mudviejų su tėčiu turėta bendra paslaptis.

Pirmą kartą buvau pavadinta bjauria trylikos. Turtingo mano brolio Karltono draugo, atvykusio pamedžioti mūsų laukuose.

— Kodėl verki, mergyte? — paklausė Konstantina.

Skruostais riedant ašaroms papasakojau jai, kaip mane pavadino tas berniokas.

— O ar tokia esi?

Sumirksėjau liovusis verkti.

— Esu aš kokia?

— Nagi, paklausyk, Eugenija, — mat Konstantina buvo vienintelė, kuri kai kada laikydavosi mamos nustatytų taisyklių ir vadindavo mane tikruoju vardu. — Bjaurumas gyvena viduje. Bjaurus yra įžeidus, pagiežingas žmogus. Ar tu tokia?

— Nežinau. Taip nemanau. — Aš vėl sukūkčiojau.

Konstantina atsisėdo greta manęs prie virtuvės stalo. Išgirdau trakštelint jos ištinusius sąnarius. Ji stipriai spustelėjo nykščiu mano delną — mes abi žinojome, kad tai reiškia: *Klausykis. Klausykis manęs.*

— Kiekvieną rytą, iki numirusi atgulsi žemėje, turėsi spręsti. — Konstantina buvo taip arti manęs, kad mačiau juodas jos dantenas. — Turėsi paklausti savęs: *Ar tikėti tuo, ką tie kvailiai apie mane šiandien kalba?*

Ji vis laikė stipriai prispaudusi nykštį prie mano delno. Linktelėjau, kad suprantu. Buvau pakankamai gudri, jog suvokčiau ją turint omenyje baltuosius. Ir nors vis tiek aš tebesijaučiau nelaiminga ir žinojau, kad tikriausiai esu bjauri, pirmą sykį ji su manimi kalbėjosi, lyg būčiau ne tik savo motinos baltoji duktė. Visą gyvenimą man buvo sakoma, kuo tikėti dėl politikos, spalvotųjų, dėl to, kad esu mergaitė. Bet jusdama prispaustą prie savo delno Konstantinos nykštį aš supratau, kad iš tikrųjų galiu rinktis, kuo tikėti.

Konstantina ateidavo pas mus į namus dirbti šeštą, o derliaus nuėmimo metu — penktą ryto. Tada ji galėdavo sutaisyti tėčiui karštų sklindžių su padažu iki jam patraukiant į laukus. Beveik kasdien atsibusdavau jai jau stovint virtuvėje. Vos tik mane pamatydavo, ji nusišypsodavo.

— Labas rytas, gražuolėle!

Aš atsisėsdavau prie virtuvės stalo ir papasakodavau jai, ką sapnavau. Ji tvirtino, kad sapnai pasako ateitį.

— Aš buvau palėpėje, žvelgiau žemyn į sodybą, — pasakodavau jai. — Mačiau medžių viršūnes.

— Tu būsi smegenų chirurgė! Namo viršus reiškia galvą.

Motina pusryčiaudavo anksti valgomajame, paskui pereidavo į poilsio kambarį siuvinėti ar rašyti laiškų misionieriams Afrikoje.

Iš savo žalio fotelio su aukštu, supančiu galvą atlošu ji galėdavo matyti beveik visus, vaikščiojančius po namus. Tiesiog stulbino, ką ji sugebėdavo nuspręsti apie mano išvaizdą per sekundės dalelę, kurią užtrukdavau praeidama pro tas duris. Paprastai pralėkdavau pro šalį, jausdamasi kaip taikinio lenta su dideliu raudonu centru, į kurį motina svaido strėlytes.

— Eugenija, tu juk žinai, kad šiuose namuose nėra vietos kramtomajai gumai.

— Eugenija, eik ir uždėk ant tos dėmės spirito.

— Eugenija, žygiuok į viršų ir susišukuok plaukus, kas, jeigu mus užgrius koks netikėtas svečias?

Aš išmokau, kad kojinės yra slaptesnė transporto priemonė nei batai. Išmokau išsmukti pro užpakalines duris. Išmokau nešioti skrybėles, eidama pro šalį prisidengti rankomis veidą. Bet daugiausia aš išmokau paprasčiausiai likti virtuvėje.

Vasaros mėnuo tenai Longlife galėdavo tęstis metų metus. Nebuvo draugių, kurios kasdien ateitų — mes gyvenome per toli, kad turėtume kokių nors baltųjų kaimynų. Mieste Hilė ir Elizabeta visą savaitgalį vaikščiodavo viena pas kitą į namus, o man leisdavo pabūti vakarą ne namie ar bendrauti su kuo nors tik kas antrą savaitgalį. Dėl to aš gerokai niurnėdavau. Kartais laikydavau Konstantiną kaip savaime suprantamą dalyką, bet, manau, dažniausiai suprasdavau, kokia esu laiminga, kad ji yra šalia manęs.

Kai man suėjo keturiolika, pradėjau rūkyti cigaretes. Slapčia nugvelbdavau jų iš Karltono „Marlboro“ pakelių, kuriuos jis laikydavo savo komodos stalčiuje. Brolis buvo beveik aštuoniolikos, ir niekam nerūpėjo, kad jis kažkiek metų jau rūkė visur, kur tinkamas: namie ar laukuose su tėčiu. Kartais tėtis rūkydavo pypkę, bet cigarečių jis nemėgo, o motina visai nerūkė, tegul ir daugelis jos draugių rūkydavo. Motina pasakė, kad man bus leidžiama rūkyti, tik kai sukaks septyniolika.

Tad aš išsmukdavau į kiemą už namo ir sėdėdavau iš padangos padarytose

sūpuoklėse, slepiama didžiulio ąžuolo. Arba rūkydavau vėlai vakare, persisvėrusi per savo miegamojo langą. Motina turėjo erelio akis, bet bemaž nulį uoslės pojūčio. Tačiau Konstantina iškart sužinojo. Ji prisimerkdavo su šypsenėle, bet nieko nesakydavo. Jeigu motina patraukdavo į užpakalinį priebutį, kai aš tūnodavau už medžio, Konstantina išpuldavo laukan ir imdavo trankyti šluotkočiu į geležinius laiptų turėklus.

— Konstantina, ką tu darai? — klausdavo motina, bet per tą laiką aš jau būdavau užgesinusi cigaretę ir nuorūką įmetusi į ąžuolo drevę.

— Tik valau čia tą seną šluotą, panele Šarlote.

— Nagi, rask būdą, kaip tą daryti tyliau. Ak, Eugenija, ką, nejau tu vėl pernakt colį paaugai? Ko man teks imtis? Eik... užsivilk tinkamą suknelę.

— Taip, mem. — Konstantina ir aš pasakydavome vienu metu, o paskui apsikeisdavome nežymia šypsenėle.

Ak, smagu buvo turėti ką nors, su kuria galėjai saugoti paslaptis. Jeigu būčiau turėjusi seserį ar brolį, artimesnius pagal amžių, turbūt kaip tik šitaip būtų buvę. Bet esmė ne tik rūkyti ir išsisukinėti nuo motinos. Svarbiausia — turėti ką nors, kas į tave galėtų žiūrėti, kai motina nervinosi kone iki mirties dėl to, kad esi nenormaliai aukšta garbanė ir keista. Ką nors, kieno akys paprasčiausiai be žodžių sakytų: *Dėl manęs tu puiki.*

Vis dėlto su ja ne viskas buvo vien meilikavimai. Kai buvau penkiolikos, viena nauja mergaitė mokykloje parodė pirštu į mane ir paklausė: „Kas tas gandras?“ Net Hilė paslėpė šypseną, prieš nuvairuodama mane į šalį, lyg mudvi būtume jos neišgirdusios.

— Kokio tu ūgio, Konstantina? — paklausiau nepajėgdama slėpti ašarų.

Konstantina prisimerkė į mane.

— O tu kokio?

— Penkių pėdų ir vienuolikos colių, — pravirkau. — Aš jau aukštesnė už berniukų krepšinio trenerį.

— Na, aš penkių trylikos, tad liaukis savęs gailėjusi.

Konstantina — vienintelė moteris, į kurią turėdavau žiūrėti aukštyn, kad galėčiau pažvelgti jai tiesiai į akis.

Ką pirmiausia pastebėdavai Konstantinoje, jei nekalbėsime apie ūgį, — tai jos akis. Šviesiai rudas, įstabiai medaus spalvos tamsios odos fone. Niekada nebuvau mačiusi spalvotojo šviesiai rudomis akimis. Iš tikrųjų rudumo atspalvių Konstantina turėjo begalę. Alkūnės — visai juodos, su sausomis baltomis dulkėmis ant jų žiemą. Žąstų, kaklo ir veido oda — juodmedžio spalvos. Rankų delnai — oranžiškai rusvi, ir tai vertė mane smalsauti, ar jos pėdų padai tokie patys, bet aš niekada nemačiau jos basos.

— Tik mudvi vienos pačios šį savaitgalį, — nusišypsojo ji man.

Tą savaitgalį mama ir tėtis vežė Karltoną pasižiūrėti LVU — Luizianos valstijos universiteto — ir Tuleino. Mano brolis kitais metais stos ten į koledžą. Tą rytą tėtis atnešė į virtuvę sulankstomąją lovelę ir pastatė šalia jos tualeto. Ant šios Konstantina visada miegodavo, kai nakčiai pasilikdavo mūsų namuose.

— Eik ir pasižiūrėk, ką turiu. — Ji pirštu parodė į šluotų sandėliuką.

Nuėjusi atidariau ir pamačiau į jos krepšį įkištą penkių šimtų dalelių dėlionę su Rašmoro* kalno vaizdu. Tai mudviejų mėgstamas užsiėmimas, kai ji pasilikdavo nakvoti.

Tą vakarą mudvi sėdėjome kelias valandas, kramsnodamos žemės riešutus, atrinkinėdamos ant stalo paskleistas dėlionės daleles. Lauke siautėjo audra, todėl viduje buvo jauku, kol rinkome dėlionės kraštus. Elektros lemputė virtuvėje pritemo, paskui vėl pašviesėjo.

— Kas jis? — paklausė Konstantina, pro akinius juodais rėmeliais tyrinėdama dėlionės dėželę.

— Tas Džefersonas.

— Ak, tikrai. O kaip šitas?

— Šitas... — Aš prisilenkiau arčiau. — Manau, šitas... Ruzveltas.

— Vienintelis, kurį atpažįstu — tai Linkolnas. Panašus į mano tėvuką.

Aš sustojau su dėlionės dalele rankoje. Tada man buvo keturiolika, ir mokykloje niekada negaudavau mažiau nei A — aukščiausio balo. Buvau nuovoki, tačiau vis dėlto neapsakomai naivi. Konstantina padėjo dėlionės dėželės viršų ir vėl pažvelgė į daleles.

— Nes tavo tėvukas buvo toks... aukštas? — paklausiau.

Ji sukikeno.

— Nes mano tėvukas buvo baltasis. Mano ūgis — iš mamos.

Padėjau ant stalo dalelę.

— Tavo... tėvas buvo baltasis, o mama... spalvotoji?

— Jė. — Ji nusišypsojo, sujungdama dvi daleles. — Nagi, pažiūrėk čia. Surask man tinkamą.

Turėjau tiek daug klausimų — *Kas* jis buvo? *Kur* gyveno? Žinojau, kad nebuvo vedęs Konstantinos motinos, nes tai prieštaravo įstatymams. Pasiėmiau iš savo atsineštų prie stalo slaptų atsargų cigaretę. Buvau keturiolikos, bet jausdamasi labai suaugusi užsirūkiau. Ir tuo pat metu tyliai zvimbdama palubės lempa prigeso iki blausaus, purvino rusvumo.

— O, tėtukas mane myyyylėjo. Visada sakydavo, kad aš jam mieliausia. — Ji atsilošė kėdėje. — Kiekvieną šeštadienį popiet jis ateidavo pas mus, o vie-

* Angl. *Mount Rushmore* — Pietų Dakotos valstijoje Juodųjų kalnų grandinės kalnas (1708 m aukščio), kurio uoloje iškalti keturių Jungtinių Valstijų prezidentų — Vašingtono, Džefersono, Linkolno ir Teodoro Ruzvelto — atvaizdai.

ną kartą man padovanojo dešimties kaspinų plaukams komplektą — dešimtį skirtingų spalvų. Parvežė juos man iš Paryžiaus, jie buvo pagaminti iš japoniško šilko. Kai tik ateidavo, įsitaisydavau jam ant kelių ir tol nenulipdavau, kol turėdavo palikti mus, o mama grodavo gramofonu, kurį jai atvežė, Besę Smit*, o jis ir aš dainuodavome:

Keista, be abejo, labai ir labai —
Niekas tavęs nežino, kai lieki už borto visai.

Klausiausi plačiomis akimis, suglumusi. Nuo jos balso prieblandoje mano kūną užliejo šiluma. Jeigu šokoladas būtų garsas, tai jis būtų dainuojančios Konstantinos balsas. Jeigu dainavimas būtų spalva, tai jis būtų to šokolado spalvos.

— Sykį aš garsiai užblioviau, jausdamasi nelaiminga, mat turėjau visą sąrašą dalykų, dėl kurių buvo ko sielotis: kad esame neturtingi, kad šaltos vonios, kad mano dantys išgedę, nežinau dar dėl ko. Bet jis apkabino mano galvą ir ilgų ilgiausiai glaudė prie savęs. Kai pakėliau akis, jis irgi verkė ir... padarė tą dalyką, kaip aš tau darau, kai noriu, kad tikėtum mano žodžiais. Paspaudė nykščiu mano delną ir pasakė... apgailestaująs.

Mudvi sėdėjome ten, spoksodamos į dėlionės daleles. Motina nenorėtų, kad tai žinočiau — jog Konstantinos tėvas buvo baltasis, jog jis atsiprašė jos dėl to, kaip viskas susiklostė. To man nederėjo žinoti. Jaučiausi, lyg Konstantina būtų padariusi man dovaną.

Baigusi rūkyti į sidabrinę svečių peleninę užspaudžiau cigaretę. Šviesa vėl sužibo skaisčiau. Konstantina nusišypsojo man, o aš — jai.

— Kaip čia yra, kad niekad anksčiau to man nepasakojai? — paklausiau žvelgdama į jos šviesiai rudas akis.

— Negaliu tau kiekvieno dalyko pasakoti, Skyter.

— Betgi kodėl?

Juk ji žinojo viską apie mane, viską apie mano šeimą. Kodėl gi turėčiau nuo jos ką nors slėpti?

Ji įbedė į mane akis, ir aš pamačiau jose gilų, niūrų liūdesį. Po kurio laiko tarė:

— Kai kuriuos dalykus paprasčiausiai turiu pasilaikyti sau.

* *Bessie Smith* (1894?–1937) — viena iš praėjusio amžiaus trečio dešimtmečio žymiausių amerikiečių džiazo ir bliuzo dainininkių, padariusi įrašų su tokiais muzikantais kaip Luisas Armstrongas (*Louis Armstrong*) ir Benis Gudmanas (*Benny Goodman*).

* * *

Kai atėjo man eilė iškeliauti į koledžą, motina, mums su tėčiu pajudėjus nuo namų sunkvežimaičiu, graudžiai apsiverkė. Bet aš jaučiausi laisva. Ištrūkau iš ūkio, ištrūkau nuo kritikos. Norėjau paklausti motinos: *Nejau nesidžiaugi? Nejau tau nepalengvėjo, kad nebereikės kasdien nerimauti dėl manęs?* Bet motina atrodė nelaiminga.

Pirmaisiais studijų metais bendrabutyje aš buvau laimingiausias žmogus. Kartą per savaitę rašiau Konstantinai laiškus, pasakodama apie savo kambarį, pratybas, studenčių korporaciją. Turėjau laiškus jai siųsti į mūsų ūkį, nes pašto į Karštakrosnę niekas nepristatydavo, ir teko kliautis, kad motina jų neatplėš. Dusyk per mėnesį Konstantina man atrašydavo ant pergamentinio popieriaus, kurį sulankstydavo į voką. Jos braižas buvo platus ir dailus, nors lape eilutės ėjo įstrižai. Ji rašė apie kiekvieną kasdienę Longlifo smulkmeną: *Mano nugara negera, bet užvis blogiausios kojos* arba: *Plakiklis atitrūko nuo korpuso ir pašėlusiai nuskriejo per virtuvę, o katė sukniaukė ir paspruko. Nuo tada jos nebemačiau.* Ji man pasakodavo, kad mano tėtis peršalo krūtinę ar kad į jos bažnyčią atvyksta kalbėti Roza Parks. Kartais ji klausdavo, norėdama sužinoti, ar esu laiminga ir apie tai smulkiau. Mudviejų laiškai buvo tartum metus trunkantis pokalbis, vienos kitai klausimai ir atsakymai, nusitęsiantys į susitikimus akis į akį per Kalėdas ar per vasaros atostogas tarp semestrų.

Motina laiškuose rašė: *Nepamiršk pasimelsti* ir *Nenešiok aukštakulnių, nes jie tave pernelyg aukština,* taip pat būdavo prisegtas trisdešimt penkių dolerių čekis.

Paskutinių mano mokslo metų balandį atėjo Konstantinos laiškas, kuriame ji rašė: *Turiu tau staigmeną, Skyter. Esu taip sujaudinta, kad bemaž netveriu savyje. Ir neklausinėk apie tai manęs. Parvažiavusi pati pamatysi.*

Buvo jau netoli baigiamųjų egzaminų — iki diplomų įteikimo liko tik mėnuo. Ir tai buvo paskutinis mano gautas iš Konstantinos laiškas.

Nenuėjau į savąją diplomų įteikimo ceremoniją Senučiuke Misyje. Visos artimos mano draugės metė studijas ir ištekėjo, ir nemačiau tikslo versti mamą ir tėtį tris valandas važiuoti vien tam, kad pamatytų mane žengiančią per sceną, kai iš tikrųjų mama norėjo stebėti mane einančia salės viduriu tarp eilių. Vis dar nesulaukiau žinios iš „Harper & Row“, tad, užuot nusipirkusi lėktuvo bilietą į Niujorką, antrakursės Kėjos Terner bjuiku parvažiavau į Džeksoną, sėdėdama įsispraudusi priekinėje sėdynėje su savo rašomąja mašinėle sau prie kojų ir jos vestuvine suknele tarp mudviejų. Ateinantį mėnesį Kėja Terner te-

kės už Persio Stanhoupo. Tris valandas klausiausi ją jaudinantis dėl torto aromatų.

Kai grįžau namo, motina žingtelėjo atgal, kad galėtų geriau į mane įsižiūrėti.

— Ką gi, tavo oda gražiai atrodo, — pakomentavo ji, — bet plaukai... — Ir atsiduso, palingavo galva.

— Kur Konstantina? — paklausiau. — Virtuvėje?

Ir lyg pranešty apie orą, motina atsakė:

— Konstantina pas mus jau nebetarnauja. Nagi, suneškime visus tuos neiškrautus lagaminus vidun, kol nesugadinai savo drabužių.

Pasisukau ir sumirksėjau į ją. Man pasivaideno, kad gerai jos nenugirdau.

— Ką pasakei?

Motina labiau atsitiesė, rankomis pasilygindama suknelę.

— Konstantina išvyko, Skyter. Dabar gyvens su saviškiais Čikagoje.

— Betgi... kas atsitiko? Savo laiškuose ji neužsiminė apie Čikagą.

Žinojau, kad ne tai buvo jos staigmena. Būtų pranešusi tokią baisią žinią iškart.

Motina giliai atsiduso, ištiesino nugarą.

— Pasakiau Konstantinai, kad nerašytų tau, jog išvyksta. Ne vidury tavo baigiamųjų egzaminų. Kas, jeigu būtum susikirtusi ir turėtum pasilikti dar metus? Dievaži, ketveri metai koledže — daugiau negu pakankamai.

— Ir ji... su tuo sutiko? Neparašyti man ir nepranešti, kad išvyksta?

Motina pažvelgė į šalį, vėl atsiduso.

— Pasikalbėsime apie tai vėliau, Eugenija. Eime į virtuvę, supažindinsiu tave su nauja tarnaite, Paskagula.

Bet aš nenusekiau paskui motiną į virtuvę. Stebeilijau žemyn į lagaminus, baisėdamasi mintimi, kad turėsiu juos čia iškrauti. Namas atrodė didžiulis, tuščias. Toli, medvilnės laukuose, burzgė kombainas.

Rugsėjį aš jau ne tik buvau atsižadėjusi vilties kada nors sulaukti žinios iš „Harper & Row" leidyklos, bet ir surasti Konstantiną. Atrodė, kad niekas ničnieko nežinojo, kaip galėčiau ją pasiekti. Galiausiai lioviausi klausinėjusi žmonių, kodėl Konstantina išvyko. Tartum ji paprastų paprasčiausiai dingo. Gavau susitaikyti, kad Konstantina, mano vienintelė ištikima sąjungininkė, paliko mane pačią vieną tarp tų žmonių rūpintis savimi.

6 SKYRIUS

Karštą rugsėjo rytą atsibudau savo vaikystės lovoje, įsispyriau į *huaračius**, kuriuos brolis Karltonas parvežė man iš Meksikos. Vyriškus, nes, matyt, meksikiečių merginų pėdos neužauga iki devinto su puse dydžio. Motina jų nekenčia ir sako, kad atrodo kaip padugnių apavas.

Ant naktinukų užsivelku senus tėčio per priekį susagstomus marškinius ir išsmunku pro paradines duris. Motina užpakaliniame priebutyje su Paskagula ir Džeimesu gliaudo austres.

— Negalima palikti negro ir negrės vienų pačių drauge be priežiūros, — kažkada labai seniai motina buvo man pašnabždėjusi. — Jie dėl to nekalti, tiesiog nepajėgia susivaldyti.

Nulipu laipteliais pasižiūrėti, ar yra dėžutėje mano paštu užsisakytasis „Rugiuose prie bedugnės" egzempliorius. Aš visada užsisakau draudžiamas knygas per juodosios rinkos agentą Kalifornijoje, įsivaizduodama, kad jeigu Misisipės valstija uždraudė, tai jos turėtų būti geros. Kol pasiekiu pašto dėžutę įvažos gale, mano *huaračiai* ir čiurnos nukloti plonu geltonų dulkių sluoksniu.

Iš abiejų pusių ryškiai žaliuoja medvilnės su išpampusiomis sėkladėžėmis laukai. Per praėjusio mėnesio lietus tėtis prarado galinius laukus, bet didžiuma sužydo nenukentėję. Lapai tik bepradedą dėmėtis rudai nuo defolianto, ir aš ore dar užuodžiu rūgštų chemikalo kvapą. Apygardos plente nematyti nė vieno automobilio. Atidarau pašto dėžutę.

Ir ten, po motinos *Ladies' Home Journal* — laiškas, adresuotas panelei Eugenijai Felan. Voko kampe raudonu šriftu užrašas „Harper & Row, leidėjai". Atplėšiu jį čia pat prie kelio, vilkinti vien tik savo ilgais naktinukais ir senais tėčio marškiniais iš „Brooks Brothers".

1962 m. rugsėjo 4 d.
Gerbiama panele Felan,
asmeniškai atsakau į jūsų glaustą gyvenimo aprašymą, nes man atrodo pasigėrėtina, kad jauna panelė, visiškai neturinti jokios darbo

* Meksikietiški pintų odinių dirželių plokščiapadžiai sandalai.

patirties, kreiptųsi dėl redaktoriaus vietos tokioje prestižinėje leidykloje kaip mūsų. Tokiam darbui būtina turėti mažų mažiausia penkerių metų patirtį šioje srityje. Būtumėte tai žinojusi, jeigu bent kiek būtumėte iš anksto pasidomėjusi šiuo reikalu.

Tačiau pati kažkada buvusi ambicinga jauna panelė aš nusprendžiau duoti jums šiokį tokį patarimą: nuvykite į savo vietos laikraščio redakciją ir ten gaukite pradedantiesiems tinkamą darbą. Savo laiške taip pat užsiminėte, kad jums „nepaprastai patinka rašyti". Kai nespausdinsite rašomąja mašinėle ir nedauginsite tekstų ar neruošite savo bosui kavos, dairykitės aplinkui, tyrinėkite ir rašykite. Negaiškite laiko dėl akivaizdžių dalykų. Rašykite apie tai, kas jus jaudina, ypač jeigu tie dalykai niekam kitam nerūpi.

Nuoširdžiai jūsų
Ileina Stein, vyresnioji redaktorė, Knygų suaugusiesiems skyrius

Žemiau cicero šrifto ranka rašytos eilutės, nelygiai pakrevezotos mėlynu rašalu:

P. S. Jeigu esate iš tiesų rimtai apsisprendusi, norėčiau peržiūrėti jūsų geriausias mintis ir išsakyti savo nuomonę. Šitai darau ne dėl kokios kitos priežasties, o tik todėl, kad kažkada kai kas pasielgė taip pat mano atžvilgiu.

Apygardos plentu pradunda sunkvežimis, pilnas prikrautas medvilnės. Kabinoje negras iš keleivio vietos išsilenkia pro langą ir spokso. Buvau pamiršusi, kad esu baltoji mergina, vilkinti vien plonais naktinukais. Ką tik sulaukiau korespondencijos, galbūt net padrąsinimo iš Niujorko, ir garsiai ištariu pavardę: „Ileina Stein." Man dar nebuvo tekę susidurti su jokiu žydiškos kilmės žmogumi.

Nuskuodžiu atgal įvažos taku, stengdamasi, kad laiškas man rankoje nesiplaikstytų. Nenoriu, kad jisai susiglamžytų. Metuosi aukštyn laiptais, o motina iš paskos šaukia, kad nusimesčiau tą bjaurų meksikietišką vyrų apavą. Sėduosi prie darbo užrašyti kiekvieną sumautą dalyką, man nepatinkantį gyvenime, o ypač tokius, kurie, kaip atrodo, nieko kito netrikdo. Ileinos Stein žodžiai it išlydytas sidabras srūva mano gyslomis ir aš stuksenu rašomąja mašinėle kiek įmanydama greičiau. Kaip paaiškėja, išeina įspūdingai ilgas laiškas.

Kitą dieną jau esu pasirengusi išsiųsti pirmą savo laišką Ileinai Stein, vardydama mintis, kurias laikau vertas žurnalistinės medžiagos: apie paplitusį ne-

raštingumą Misisipėje, didelį eismo įvykių skaičių mūsų apygardoje vairuojant girtiems, ribotas moterų galimybes susirasti darbą.

Tik išsiuntusi laišką susivokiu, kad turbūt pasirinkau šias mintis todėl, kad maniau jomis padarysianti jai įspūdį, o ne tas, kurios mane iš tikrųjų domino.

Giliai įkvepiu oro ir pastūmusi atidarau sunkias stiklines duris. Pasveikindamas sudzingsi moteriško skambesio varpelis. Ne tokia moteriška priimamojo sekretorė stebi mane. Ji baisiai stambi ir ant mažos medinės kėdės, regis, jaučiasi nepatogiai.

— Malonu jus matyti *Jackson Journal* redakcijoje. Kuo galiu padėti?

Susitariau dėl susitikimo dar užvakar, vos valandą po to, kai gavau Ileinos Stein laišką. Paprašiau pasikalbėti dėl vietos, kuri galbūt man atsirastų. Buvau nustebusi, kai jie pasakė pasimatysią su manimi taip greitai.

— Atėjau pasimatyti su ponu Goldenu, malonėkite.

Su panašia į palapinę suknele sekretorė nukrypuoja į patalpų gilumą. Stengiuosi sutramdyti savo drebančias rankas. Pro praviras duris bandau pasižiūrėti į medžiu apmuštą kambarėlį už sienos. Viduje keturi kostiumuoti vyrai tarškina rašomosiomis mašinėlėmis ir krevezoja pieštukais. Jie pasilenkę, suvargę, trys — vien su pasagos formos išlikusių plaukų lankeliu galvų pakraščiuose. Kambarėlyje tvyro cigarečių dūmų ūkelis.

Vėl pasirodo sekretorė, su cigarete rankoje pamoja man sekti paskui ją.

— Eikite ten, vidun.

Nors ir nervinuosi, sugebu tik prisiminti: *Ki Omegos narė niekada nevaikšto su cigarete.* Pro rašomuosius stalus su spoksančiais vyrais, per dūmų ūką nuseku paskui ją į vidinį kabinetą.

— Uždarykite jas greičiau! — sušunka ponas Goldenas, vos tik atidarau duris ir įžengiu vidun. — Neįleiskite čia tų visų prakeiktų dūmų!

Už savo rašomojo stalo ponas Goldenas atsistoja. Jis kokiais šešiais coliais žemesnis už mane, tvarkingas, jaunesnis už mano tėvus. Ilgi dantys prašiepti, juodi plaukai sutepti briliantinu — nemalonus tipas.

— Negirdėjote? — tarė jis. — Praėjusią savaitę pranešė, kad cigaretės jus nužudys.

— Negirdėjau to. — Man lieka tik viltis, kad tai nebuvo išspausdinta pirmame jo laikraščio puslapyje.

— Kad juos kur velniai, šimto metų nigeriai, žinau, atrodo jaunesni už tuos ten idiotus. — Jis vėl atsisėda, bet aš lieku stovėti, nes kambaryje daugiau kėdžių nėra. — Gerai, pažiūrėkime, ką jūs čia turite.

Įteikiu jam trumpą savo gyvenimo aprašymą ir mokykloje mano parašytų straipsnių pavyzdžius. Užaugau su *Journal,* išskleistu ant mūsų virtuvės stalo ir atverstu ties žiniomis iš ūkių ar vietos sporto puslapių. Retai kada turėdavau laiko pati tai perskaityti.

Ponas Goldenas ne tik peržiūri mano popierius — redaguoja juos raudonu pieštuku.

— Treji metai Meracho vidurinės laikraščio redaktorė, dveji — *Rebel Rouser** redaktorė, treji — Ki Omega korporantų laikraščio redaktorė, dviguba magistrantūra iš anglų literatūros ir žurnalistikos, baigusi universitetą ketvirtąja... *Po šimts*, mergaite, — sumurma jis, — ar turėjote *bent kiek* laiko linksmintis?

Atsikrenkščiu.

— Nejau tai... svarbu?

Jis pakelia į mane akis.

— Esate ypač aukšta, bet, manyčiau, tokia daili mergina kaip jūs turėjote vaikščioti į pasimatymus su visa sumauta krepšinio komanda.

Išpučiu į jį akis dvejodama, ar jis iš manęs šaiposi, ar apdovanoja komplimentu.

— Spėju, kad mokate valyti... — Jis vėl pasižiūri į mano straipsnius, energingai pabraukia juos raudonais brūkšniais.

Man kaipmat užkaista veidas.

— Valyti? Atėjau čia ne valyti, bet *rašyti.*

Iš po durų smelkiasi cigarečių dūmai. Tartum liepsnotų visa ši vieta. Jaučiuosi tokia kvaila, kad maniau tik įžengsianti čia ir gausianti žurnalistės darbą.

Jisai sunkiai atsidūsta, sugrąžina man storą popierių šūsnį.

— Manau, tiksite. Čia pas mus Panelei Mirnai it šikinyko žiurkei pasimaišė protas — gėrė plaukų laką ar dar kažką. Skaitysite straipsnius, rašysite atsakymus, kaip ji tai darydavo, niekas nė velnio nepajus skirtumo.

— Aš... ką?

Ir paimu aplanką, nes nesumoju, ką kita daryti. Visai nenutuokiu, kas tokia toji Panelė Mirna. Užduodu vieninteli saugų klausimą, kurį man pavyksta sugalvoti.

— Kiek... sakote, už tai mokama?

Meta į mane stebėtinai vertinantį žvilgsnį — nuo žemakulnių batelių iki neišvaizdžios šukuosenos. Jaučiuosi juokinga, bet laikausi.

— Aštuonis dolerius, kiekvieną pirmadienį.

* „Maišto kėlėjas“ — Misisipės universiteto futbolo komandos „Rebels“ („Maištininkai“) aistruolių laikraštuko pavadinimas.

Linkteliu mėgindama sumąstyti, kaip jį paklausti neišsiduodant, koks tai darbas.

Jis palinksta į priekį.

— Juk žinote, kas tokia Panelė Mirna, taip?

— Žinoma. Mes... mergaitės, nuolat ją skaitome, — atsakau, ir vėl mudu stebeilijame vienas į kitą ganėtinai ilgai, kad kažkur toli telefonas spėtų suskambėti tris kartus.

— Tai kas tuomet? Aštuoni per mažai? Jėzau, moterie, tad valykite savo vyro tualetą už dyką.

Prikandu sau lūpą. Bet man dar nesuspėjus ką nors ištarti, jis užverčia aukštyn akis.

— Gerai, *dešimt*. Numeris turi išeiti ketvirtadieniais. Ir jeigu man nepatiks jūsų stilius, nespausdinsiu arba nemokėsiu nė cento.

Pasiimu aplanką, padėkoju jam daugiau, negu turbūt priklausytų. Jis nekreipia į mane dėmesio, nukelia telefono ragelį ir surenka numerį, man dar nė neišėjus pro duris. Nusigaunu iki savo automobilio, įsmunku į minkštą odinę kadilako sėdynę. Sėdžiu ten šypsodamasi, skaitau lapus aplanke.

Ką tik gavau *darbą*.

Parvažiuoju namo ir einu tiesesnė, nei kada nors nuo savo dvylikos metų, kai staigiai pradėjau augti. Netveriu savyje iš pasididžiavimo. Nors kiekviena mano smegenų ląstelė kužda „nereikia“, kažkaip negaliu atsispirti nepapasakojusi motinai. Nuskubu į poilsio kambarį ir išklojų jai viską: kaip gavau darbą rašyti už Panelę Mirną savaitinę valymo patarimų skiltį.

— O, kokia ironija.

Ji išleidžia atodūsį, kuris reiškia: tokiomis sąlygomis kažin ar verta gyventi. Paskagula jai įpila dar šaldytos arbatos.

— Tai nors pradžia, — sakau.

— Pradžia ko? Duoti patarimus, kaip užlaikyti namus, kai... — Ji vėl atsidūsta, ilgai ir pamažu — kaip bliūkštanti padanga.

Nusuku akis į šalį, savęs klausdama, ar visi mieste manys tą patį. Džiaugsmas jau nyksta.

— Eugenija, tu net nežinai, kaip blizginti sidabrą, juolab patarinėti, kaip palaikyti namuose švarą.

Aš prisispaudžiu prie krūtinės aplanką. Ji teisi. Aš nežinosiu, kaip atsakyti nė į vieną iš tų klausimų. Visa dėlto manau, kad ji bent turėtų manimi didžiuotis.

— Ir sėdėdama prie tos rašomosios mašinėlės tu niekada su niekuo nesusipažinsi. Eugenija, turėk bent kiek sveiko proto.

Pyktis mano rankomis kyla aukštyn. Aš vėl ištiesinu nugarą.

— Manai, *noriu* čia gyventi? Su *tavimi*? — Nusijuokiu, šitaip tikėdamasi ją įskaudinti.

Pamatau mamos akyse trumpai šmėkštelint skausmą. Įgelta ji suspaudžia lūpas. Vis dėlto nė kiek netrokštu atsiimti savo žodžių, nes pagaliau, *pagaliau*, aš pasakiau kai ką, ko ji klausosi.

Stoviu ten neketindama trauktis. Noriu išgirsti, ką ji į tai pasakys. Noriu išgirsti ją pasakant, kad gailisi.

— Eugenija, noriu... tavęs kai ko paklausti. — Ji glamžo nosinaitę, nutaiso grimasą. — Anądien skaičiau apie tai, kaip kai kurios... kai kurios merginos išsimuša iš pusiausvyros, joms pradeda kilti tų... na, tų *nenormalių* minčių.

Visai nenutuokiu, apie ką ji kalba. Pažvelgiu aukštyn į ventiliatoriaus mentes palubėje. Kažkas nustatė, kad šisai suktųsi per greitai. *Tarkš—tarkšt, tarkšt-tarkšt, tarkšt-tarkšt...*

— Kaip tu... ar tau... vyrai atrodo patrauklūs? Gal kartais kyla nenormalių minčių apie... — Ji kietai užsimerkia. — Merginas arba... arba moteris?

Išplečiu į ją akis trokšdama, kad lubų ventiliatoriaus mentės atsikabintų iš vietos ir trenktųsi ant mūsų abiejų.

— Mat tame straipsnyje rašoma, kad tai pagydoma, speciali šaknų arbata...

— Mama, — sakau kietai užsimerkdama. — Aš tiek pat noriu būti su merginomis kaip tu — su *Džeimesu*. — Pasuku į duris. Bet žvilgteliu už savęs. — Tai yra, nebent, žinoma, tu nori.

Motina išsitiesia, jai pristinga kvapo. Aš užbildu laiptais viršun.

Kitą dieną susikraunu Panelės Mirnos laiškus į tvarkingą krūvelę. Turiu savo piniginėje trisdešimt penkis dolerius — mėnesinius kišenpinigius, kuriuos motina man tebeduoda. Nulipu apačion nutaisiusi plačią krikščionišką šypseną. Gyvendama namie, kai noriu kur nors išsigauti iš Longlifo, turiu atsiklausti motinos, ar galiu pasiskolinti jos automobilį. O tai reiškia, kad ji paklaus, kur važiuoju. Taip pat reiškia, kad turėsiu kasdien jai meluoti, ir nors tai iš esmės smagu, tuo pat metu ir šiek tiek žemina.

— Važiuoju į bažnyčią — pasižiūrėsiu, gal ten reikia kokios pagalbos ruošiantis sekmadieninei mokyklai.

— O, brangute, kaip nuostabu. Naudokis automobiliu kiek reikės.

Praėjusią naktį nusprendžiau, kad mano skilčiai reikėtų profesionalios pagalbos. Pirmiausia kilo mintis paprašyti Paskagulos, bet aš vos ją pažįstu. Be to, nemalonu būtų pagalvoti, kad motina aplinkui šniukštinės, vėl dėl visko mane kritikuos. Hilės tarnaitė Julė Mei tokia nedrąsi, kad abejoju, ar ji norės man padėti. Vienintelė kita tarnaitė, kurią gana dažnai matau — tai Elizabetos Aibilina, ir pastaroji šiek tiek man primena Konstantiną. Be to, ji vyresnė ir, atrodo, turi daug patirties.

Pakeliui pas Elizabetą pravažiuoju pro Beno Franklino parduotuvę ir nusiperku lentelę popieriams prisegti, antro numerio pieštukų dėželę, mėlyna drobe įrištą bloknotą. Pirmoji mano skiltis turi būti parengta rytojui ir iki antros valandos atsirasti ant pono Goldeno rašomojo stalo.

— Skyter, užeik.

Elizabeta pati atidaro paradines duris, ir aš baiminuosi, kad Aibilina, ko gero, šiandien nedirba. Mano draugė vilki mėlynu frotiniu chalatu, plaukuose — milžiniško dydžio suktukai, nuo kurių jos galva atrodo didžiulė, o kūnas — dar labiau išbadėjęs, nei yra iš tikrųjų. Dažniausiai Elizabeta nešioja suktukus visą dieną, mat jai niekaip nesiseka pasiekti, kad ploni plaukai būtų pakankamai papurę.

— Atleisk, kad esu tokia netvarkinga. Mei Moblė pusę nakties neleido man miegoti, o dabar net nežinau, kur pasidėjo Aibilina.

Įžengiu vidun į ankštą prieškambarį. Namas žemų lubų, kambariai maži. Viskas atrodo lyg pirkta iš antrųjų rankų — išblukusios mėlynos gėlėto rašto portjeros, kanapos apdangalas kreivas. Girdžiu, kad naujasis Reilio sąskaitybos verslas einasi nekaip. Galbūt Niujorke ar kur nors kitur tai geras dalykas, bet Misisipės Džeksone žmonės ne itin trokšta turėti reikalų su šiurkščiu, iš aukšto kalbančiu šikniumi.

Hilės automobilis stovi priešais namą, bet jos pačios niekur nematyti. Elizabeta sėdi prie siuvamosios mašinos, pasistatytos valgomajame ant stalo.

— Aš jau beveik baigiau, — sako ji. — Tik leisk man apkraštuoti tą paskutinę siūlę... — Elizabeta atsistoja, iškelia išeigai į bažnyčią skirtą žalią suknelę su apskrita balta apykakle. — Nagi, sakyk atvirai, — sušnabžda ji, o akimis maldauja manęs, kad tik paneigčiau, — argi ji atrodo namie siūta?

Palankas vienoje pusėje nukaręs ilgesnis nei kitoje. Raukšlėta, rankogaliai jau bryzgantys.

— Šimtas procentų kaip iš parduotuvės — tiesiai iš „Maison Blanche“, — pasakau, nes tai Elizabetos svajonių parduotuvė. Penkių aukštų, prekiaujanti brangiais drabužiais Naujojo Orleano Kanalo gatvėje. Tokių drabužių Džeksone niekada nerasi.

Elizabeta man dėkingai nusišypso.

— Mei Moblė miega? — klausiu.

— Pagaliau.

Elizabeta čiupinėjasi su plaukų kuokštu, atsilaisvinusiu nuo suktuko, suraukia grimasą, kad tas atkakliai nepasiduoda sutvarkomas. Kai kalba apie savo mažylę, jos balsas suirzta.

Koridoriuje atsidaro svečių tualeto durys, ir pro jas kalbėdama išeina Hilė:

— ... kur kas geriau. Dabar kiekvienas turi savo vietą, kur nueiti.

Elizabeta čiupinėjasi su siuvamosios adata, atrodo dėl to sunerimusi.

— Perduok Reiliui, kad aš pasakiau: *Labai teisingai pasielgta,* — priduria Hilė, ir tuomet staiga sumoju, apie ką kalbama: Aibilina dabar turi nuosavą tualetą garaže.

Hilė man nusišypso, ir aš matau, kad ji ketina kalbėti apie tą iniciatyvą.

— Kaip tavo mama? — klausiu, nors ir žinau, kad tai mažiausiai jos mėgstama tema. — Ji gerai įsitaisė tuose namuose?

— Turbūt. — Hilė pasitempia raudoną nertinį žemyn virš pūpsančios iškilumos sau per juosmenį. Mūvi languoto audinio kelnėmis, kurios tartum dar padidina jos užpakalį, darydamos šį apvalesnį ir labiau pastebimą nei visada. — Žinoma, ji nepritaria niekam, ką aš darau. Turėjau už ją išvyti tą tarnaitę — mat pagavau bandančią pavogti prakeiktą sidabrą tiesiai man iš po nosies. — Hilė šiek tiek prisimerkia. — Beje, ar jūs visos negirdėjote, gal toji Minė Džekson pas ką nors tarnauja, a?

— Mes papurtome galvas — ne.

— Abejoju, ar šiame mieste ji vėl susiras darbą, — sako Elizabeta.

Hilė linkteli gromuliuodama tuos žodžius. Aš giliai atsidūstu, nekantraudama pranešti joms savo naujieną.

— Ką tik įsidarbinau *Jackson Journal* redakcijoje, — pasakau.

Kambaryje — tyla. Staiga Elizabeta kvykteli. Hilė šypsosi man su tokiu pasididžiavimu, kad aš nuraustu ir gūžteliu pečiais — lyg didelio čia daikto.

— Jie būtų kvaili, jeigu tavęs nenusamdytų, Skyter Felan, — sako Hilė ir pakelia kaip tostą savo šaldytą arbatą.

— Taigi... hm, ar katra iš jūsų, tiesą sakant, esate skaičiusios Panelę Mirną? — klausiu.

— Na, ne, — atsako Hilė. — Bet kertu lažybų, kad nuskurėlės baltosios mergužės pietiniame Džeksone skaito tai lyg karaliaus Jokūbo Biblijos versiją*.

* Karaliaus Jokūbo I iniciatyva parengtas ir 1611 m. išspausdintas Biblijos vertimas į anglų kalbą.

Elizabeta linkteli.

— Kertu lažybų, visos tos vargšės mergužės be tarnaičių tikrai skaito.

— Tu ne prieš, jei šnektelėsiu su Aibilina? — klausiu Elizabetos. — Kad padėtų man atsakyti į kai kuriuos laiškus?

Sekundę Elizabeta visai nuščiūva.

— Su Aibilina? *Manąja* Aibilina?

— *Aš* tai tikrai nežinau, kaip atsakyti į tuos laiškus.

— Na... noriu pasakyti, jeigu tik tai netrukdys jos darbui.

Aš nutylu, toks požiūris mane stebina. Bet primenu sau, kad galų gale tai Elizabeta moka jai už darbą.

— Ir tik ne šiandien, kai Mei Moblė tuoj atsikels, nes tada turėsiu ją prižiūrėti pati.

— Gerai. Tai galbūt... galbūt aš užsuksiu rytoj rytą?

Skaičiuoju sau pirštais valandas. Jeigu baigsiu pokalbį su Aibilina rytui įpusėjus, suspėsiu parlėkti namo ir atspausdinti viską mašinėle, paskui iki dviejų nuvežti atgal į miestą.

Elizabeta raukiasi į savo žalių siūlų ritę.

— Bet tik kelias minutes. Rytoj sidabro blizginimo diena.

— Ilgai netruks, pažadu, — užtikrinu ją.

Elizabetos balsas pradeda skambėti visai kaip mano motinos.

Kitą rytą dešimtą Elizabeta atidaro man duris ir linkteli kaip kokia mokytoja.

— Gerai. Įeik. Ir prašau, ne pernelyg ilgai. Bet kurią minutę atsikels Mei Moblė.

Su bloknotu ir kitais popieriais po pažastimi nueinu į virtuvę. Aibilina nuo kriauklės man nusišypso, blyksteli auksinis jos dantis. Per liemenį ji apkūnoka, bet tas minkštumas nuteikia draugiškai. Ir ji kur kas žemesnė už mane, bet kas gi nėra toks? Jos oda tamsiai ruda ir blizganti krakmolytos baltos suknelės fone. Antakiai žili, nors plaukai ir juodi.

— Sveika, panele Skyter. Panelė Lyfolt vis dar prie siuvamosios?

— Taip.

Keista, net ir po visų tų mėnesių namie girdėti Elizabetą vadinamą panele Lyfolt — ne panele Elizabeta ar netgi ne mergautine jos pavarde, panele Frederiks.

— Galima? — parodau į šaldytuvą.

Bet dar nespėjus man pačiai ką nors pasiimti, Aibilina jį atidaro dėl manęs.

— Ko norite? Kolos?

Linkteliu, ir ji atšokdina dangtelį atidarikliu, įtaisytu prie darbastalio, įpila į stiklinę gėrimą.

— Aibilina... — giliai įkvepiu oro, — ar galėtum man dėl kai ko pagelbėti. — Papasakoju jai apie laikraščio skiltį, paskui apsidžiaugiu, kai ji linkteli žinanti, kas tokia ta Panelė Mirna.

— Tad galbūt aš tau paskaityčiau kai kuriuos laiškus, o tu... padėtum man į juos atsakyti. Po kurio laiko aš galbūt susivoksiu ir... — nutylu. Niekaip nesugebėsiu kada nors atsakyti į klausimus apie valymą pati. Po teisybei, neturiu jokio noro išmokti, kaip reikia valyti. — Atrodo yra neteisinga, kad sužinau iš tavęs atsakymus ir vaidinu, lyg jie būtų mano, ar ne? Arba Mirnos, tai yra. — Atsidūstu.

Aibilina papurto galvą.

— Aš dėl to nieko prieš. Tik nesu tokia tikra, ar panelė Lyfolt pritars.

— Ji pasakė, kad viskas gerai.

— Mano įprastomis darbo valandomis?

Linkteliu prisimindama Elizabetos balse užuominą, jog pridera laikytis elgesio normų.

— Ką gi, gerai, — Aibilina gūžteli pečiais ir pažvelgia aukštyn į laikrodį virš kriauklės.

— Man turbūt teks pertraukti, kai Mei Moblė atsibus.

— Gal atsisėdam? — aš parodau į virtuvės stalą.

Aibilina žvilgteli į švaistines duris.

— Jūs sėskitės, man gerai ir stovint.

Visą praėjusią naktį skaičiau kiekvieną Panelės Mirnos straipsnį iš ankstesnių penkerių metų, bet dar nesuspėjau peržiūrėti neatsakytų laiškų. Pasiruošiu lentelę su prisegtu popieriumi ir pieštuką.

— Šit laiškas iš Rankino apygardos.

„Brangioji Panele Mirna, — skaitau, — *kaip pašalinti purvinas ringes nuo mano nutukusio nevalyvo vyro marškinių apykaklės, kai jis toks kiaulė ir... ir prakaituoja kaip toks, kuris per...*"

Nuostabu. Skiltis apie valymą ir žmonių santykius. *Du* dalykai, apie kuriuos aš ničnieko neišmanau.

— Katro iš tųdviejų ji nori atsikratyti? — klausia Aibilina. — Ringių ar vyro?

Aš spoksau į lapą. Nežinočiau, kaip ją pamokyti, ką reikėtų daryti dėl tų abiejų.

— Atsakykite jai, kad tinka actas ir „Pine-Sol“ markės muilas. Paskui tegul palaiko kurį laiką saulėje.

Aš greitai užsirašau į bloknotą.

— Kiek laiko laikyti saulėje?

— Apie valandą. Kol išdžius.

Išsitraukiu kitą laišką, o ji taip pat greitai atsako ir į šį. Po keturių ar penkių laiškų su palengvėjimu atsikvepiu.

— Dėkui tau, Aibilina. Nė neįsivaizduoji, kaip labai man padėjai.

— Baisus čia vargas. Jeigu tik panelei Lyfolt manęs nereikia.

Susirenku savo popierius ir išgeriu paskutinį kolos gurkšnį, leisdama sau penkias sekundes atsipalaiduoti, iki man teks važiuoti rašyti straipsnio. Aibilina perrinkinėja žalių valgomųjų paparčių maišelį. Virtuvėje tyku, tik negarsiai įjungtas radijas — vėl pastorius Grynas.

— Kaip tu pažinojai Konstantiną? Gal buvote giminės?

— Mudvi... priklausėme tai pačiai bažnyčiai. — Aibilina prie kriauklės perkelia savo svorį nuo vienos kojos ant kitos.

Mane nusmelkia jau tapęs įprastu dilgsnis.

— Ji nepaliko net adreso. Aš tiesiog... negaliu patikėti, kad ji šitaip išeitų.

Aibilinos akys vis nuleistos. Tartum labai atidžiai tyrinėtų paparčius.

— Ne. Aš nė kiek neabejoju, kad ją privertė.

— O ne. Mama pasakė, kad ji pati išėjo. Balandį. Išvyko į Čikagą gyventi pas savo gimines.

Aibilina išsirenka dar vieną papartį, imasi plauti ilgą jo stiebą, garbanotus žalius galus.

— Ne, mem, — po pauzės taria ji.

Man prireikia kelių sekundžių, kol sumoju, apie ką mudvi čia kalbame.

— Aibilina, — sakau mėgindama pagauti jos akis. — Tu tikrai manai, kad Konstantina buvo išvyta?

Bet Aibilinos veidas bereikšmis it dangaus žydrynė.

— Aš turbūt klaidingai prisimenu, — taria ji, ir matau ją manant, kad ir taip jau per daug baltajai moteriai prasitarė.

Mudvi išgirstame Mei Moblę pašaukiant. Aibilina atsiprašo ir pasuka švaistinių durų link. Praslenka kelios sekundės, kol susivokiu keliauti namo.

Kai po dešimties minučių įžengiu į namus, motina skaito valgomajame prie stalo.

— Mama, — tariu laikydama sau prie krūtinės bloknotą. — Tu *išvijai* Konstantiną?

— Aš... *ką?* — klausia motina.

Bet žinau, kad ji mane išgirdo, nes padėjo ant stalo DAR* informacinį biuletenį. Klausimas turi būti sunkus, kad atitrauktų jos akis nuo tokios prikaustančios dėmesį medžiagos.

— Eugenija, jau tau sakiau, kad jos sesuo susirgo, tad Konstantina išvyko gyventi į Čikagą su saviškiais, — atsako ji. — O ką? Kas tau papasakojo kitaip?

Nieku gyvu jai nepasakysiu, kad Aibilina.

— Išgirdau tai šiandien popiet. Mieste.

— Kas gi galėtų kalbėti apie tokį dalyką? — Už skaitomųjų akinių motina prisimerkia. — Turbūt kuri nors iš kitų nigerių.

— Ką gi tu jai *padarei*, mama?

Motina apsilaižo lūpas, meta į mane ilgą įdėmų žvilgsnį virš savųjų bifokinių.

— Tu to nesuprastum, Eugenija. Ne, kol pati neturėsi nusisamdžiusi tarnaitės.

— Tu... *išvijai* ją? Už ką?

— Nesvarbu. Tai jau už manęs ir tiesiog neturiu noro galvoti apie tai dar bent minutę.

— Mama, juk ji mane užaugino. Pasakyk dabar tuojau pat, kas atsitiko! — Bjauriuosi spigiu savo balsu, vaikišku mano reikalavimų skambesiu.

Į mano toną motina pakelia antakius, nusiima akinius.

— Tai buvo ne kas kita, kaip tik spalvotųjų reikalas. Daugiau nėra ko kalbėti. — Ji vėl užsideda akinius ir pakelia sau prieš akis DAR biuletenį.

Aš visa drebu — tokia esu įsiutusi. Užbildu laiptais į viršų. Atsisėdu prie rašomosios mašinėlės, priblokšta, kad motina galėjo išmesti moterį, padariusią jai didžiausią malonę gyvenime — užauginusią jos vaikus, išmokiusią mane gerumo ir savigarbos. Stebeiliju per savo kambarį į rožinius sienų tapetus, tinklines užuolaidas, gelstančias fotografijas, kad jos bemaž nieko vertos. Konstantina dirbo mūsų šeimai dvidešimt devynerius metus.

Visą kitą savaitę tėtis keliasi prieš aušrą. Aš atsibundu nuo sunkvežimių variklių burzgesio, medvilnės rinkėjų keliamo triukšmo, šauksmų paskubėti.

* *Daughters of the American Revolution* — „Amerikos Revoliucijos dukterys" — kraštutinė dešinioji nacionalistinė moterų organizacija. Vienija moteris, kurių protėviai jau gyveno JAV Nepriklausomybės karo (kitaip dar vadinamo Revoliucija) metu.

Laukai parudavę ir šiugždantys negyvais medvilnės stiebais, kurie dėl chemikalų liko be lapų, kad mašinos galėtų pasiekti sėkladėžes. Pas mus — medvilnės derliaus metas.

Per derliaus nuėmimą tėtis net nepadaro pertraukos nuvykti į bažnyčią, bet sekmadienio vakarą tarp vakarienės ir miego pasigaunu jį tamsiame koridoriuje.

— Tėti? — klausiu. — Ar pasakysi man, kas atsitiko Konstantinai?

Jis pavargęs kaip šuva, prieš atsakydamas atsidūsta.

— Kaip mama galėjo ją išvyti, tėti?

— Ką? Brangute, Konstantina pati išėjo. Juk žinai, tavo motina niekada jos neišvytų. — Jis atrodo nusivylęs manimi, kad klausiu tokio dalyko.

— Gal žinai, kur ji išvyko? Arba gal turi jos adresą?

Jis papurto galvą — ne.

— Paklausk mamos, ji žinos. — Ir paplekšnoja man per petį. — Žmonės juda, Skyter. Bet man gaila, kad ji nepasiliko čia pas mus.

Jis numoklina per koridorių į lovą. Yra pernelyg doras žmogus, kad ką nors slėptų, tad žinau jį neturint apie tai bent kiek daugiau faktų už mane.

Tą savaitę, paskui ir kiekvieną kitą, kartais dusyk, aš užvažiuoju pas Elizabetą pasikalbėti su Aibilina. Kaskart Elizabeta atrodo vis įtaresnė. Kuo ilgiau užsibūnu virtuvėje, tuo daugiau Elizabeta jai suranda namų ruošos darbų, kol aš išeinu: reikia nušveisti durų rankenų bumbulus, pašluostyti nuo šaldytuvo viršaus dulkes, ne prošal būtų apkarpyti Mei Moblei nagus. Aibilina ne daugiau kaip tik nuoširdi su manimi, nervinasi, stovi prie virtuvės kriauklės ir nė kiek nesiliauja dirbusi. Netrukus aš jau esu pralenkusi numerį, ir ponas Goldenas atrodo patenkintas skiltimi, kurioms pirmoms dviem parašyti man tetruko apie dvidešimt minučių.

Ir kiekvieną savaitę aš klausinėju Aibilinos apie Konstantiną. Nejau ji negali man sužinoti jos adreso? Nejau negali ką nors pasakyti, kodėl ji buvo išvyta? Gal kilo koks didelis triukšmas, nes aš tiesiog negaliu įsivaizduoti, kad Konstantina pasakytų *taip, mem* ir išeitų pro užpakalines duris. Galbūt mama supyko ant jos dėl patamsėjusio sidabrinio šaukštelio arba Konstantina visą savaitę paduodavo jai į stalą sudegintą skrebutį. Galiu tik įsivaizduoti, dėl ko buvo išvyta.

Tačiau tai beveik neturi reikšmės, nes Aibilina tik gūžčiodavo man pečiais ir kartodavo nieko nežinanti.

Vieną popietę, pasiteiravusi Aibilinos, kaip pašalinti įsisenėjusias vonios dėmes (mat niekada per savo gyvenimą nesu šveitusi vonios), parvažiuoju namo. Praeinu pro poilsio kambarį. Televizorius įjungtas, ir aš žvilgteliu į jį.

Paskagula stovi kokie penki coliai nuo ekrano. Nugirstu žodžius *Senučiukas Misis* ir matau neryškų vaizdą: baltieji vyriškiai tamsiais kostiumais apspitę televizijos kamerą, nuo nuplikusių jų galvų varva prakaitas. Prieinu arčiau ir pamatau negrą, maždaug mano amžiaus, stovintį viduryje baltųjų, o už jo — kariškius. Kadras nutolsta, ir matosi mano universiteto senasis administracinis korpusas. Gubernatorius Rosas Barnetas stovi sukryžiuotomis ant krūtinėmis rankomis ir žvelgia aukštam negrui į akis. Greta gubernatoriaus — mūsiškis senatorius Vitvortas, su kurio sūnumi Hilė mėgino man suorganizuoti aklą pasimatymą.

Nepajėgdama atplėšti akių stebiu televizorių. Tačiau nesu nei sužavėta, nei nuliūdinta žinios, kad galbūt į Senučiuką Misį bus įsileistas spalvotasis, tik nustebinta. O Paskagula alsuoja taip garsiai, kad aš girdžiu ją. Ji stovi suakmenėjusi, už savęs nejaučia manęs. Rodžeris Stikeris, mūsų vietinis reporteris, nervinasi, šypsosi, beria žodžius: „Prezidentas Kenedis įsakė gubernatoriui, kad atlaisvintų kelią Džeimsui Meriditui, kartoju, Jungtinių Valstijų pre...

— Eugenija, Paskagula! Tuoj pat išjunkite tą televizorių!

Paskagula staigiai atsisuka, pamato mane ir motiną. Ji išbėga iš kambario, nudūrusi į grindis akis.

— Nagi, aš to nepakęsiu, Eugenija, — sušnypščia motina. — Nepakęsiu, kad tu jas taip skatintum.

— Skatinčiau? Mama, juk tai visos šalies žinios.

Motina niekinamai prunkšteli.

— Nepridera judviem drauge žiūrėti. — Ir ji perjungia kanalą, apsistoja prie popietinio Lorenso Velko laidos* kartojimo.

— Žiūrėk, ar čia ne kur kas gražiau?

Karštą vėlyvo rugsėjo šeštadienio popietę medvilnės laukai nukapoti ir tušti. Tėtis įneša į namą naują spalvotą RCA** televizorių.

Seną, nespalvotąjį, jis perkelia į virtuvę. Šypsodamasis ir išdidus įjungia naująjį televizorių į poilsio kambario sienos rozetę. Iki pat vakaro po namus skardi futbolo rungtynių tarp Senučiuko Misio ir LVU garsai.

Mama, žinoma, prilipusi prie spalvoto vaizdo, ūkauja ir aikčioja nuo

* Muzikinė pramoginė laida, vedama didžiojo estrados orkestro dirigento Lorenso Velko (*Lawrence Welk*), pradėta rodyti 1951 m. per centrinius ir vietinius šalies televizijos tinklus ir tęsusis 30 metų.

** *Radio Corporation of America* — elektronikos gaminių kompanijos prekės ženklas.

ryškaus komandos raudonio ir mėlio. Ji ir tėtis gyvena „Maištininkų" futbolu. Nors karštis ir neapsakomas, mama pasipuošusi raudonomis vilnonėmis kelnėmis, o ant kėdės užmetusi seną tėčio Kapa Alfa korporantų pledą. Niekas neužsimena apie Džeimsą Mereditą, spalvotąjį studentą, kuris buvo įsileistas.

Pasiimu kadilaką ir išvažiuoju į miestą. Mama nesupranta, kaip aš nenoriu žiūrėti savo alma mater kolegas svaidant kamuolį. Bet Elizabeta su šeima rungtynes žiūri pas Hilę, tad Aibilina darbuojasi namuose viena. Viliuosi, kad Aibilinai bus bent kiek lengviau, kai aplinkui nesisukinės Elizabeta. Tiesą sakant, viliuosi, kad ji man papasakos ką nors, bet ką, apie Konstantiną.

Aibilina mane įleidžia, ir aš nuseku paskui ją į virtuvę. Tuščiuose Elizabetos namuose atrodo tik vos vos laisviau besijaučianti. Ji nužvelgia virtuvės stalą, lyg ketintų šiandien prie jo atsisėsti. Bet kai ją pakviečiu, atsako:

— Ne, man ir taip gerai. Jūs sėskitės.

Iš prikaistuvio kriauklėje ji paima pomidorą ir pradeda jį lupti peiliu.

Tad aš atsiremiu į darbastalį ir pateikiu naujausią galvosūkį: kaip apsisaugoti, kad šunys neįstų į jūsų šiukšlių kibirą kieme. Mat jūsų tingus vyras pamiršta jį išnešti tą dieną, kai važiuoja juos surenkanti mašina. Nes jis vis maukia tą prakeiktą alų.

— Tik įpilkite į tas šiukšles šiek tiek pneumonijos. Šunys nė nežiūrės į tuos kibirus.

Aš užsirašau pataisydama į amonio chloridą, ir išsirenku kitą laišką. Kai pakeliu akis, Aibilina lyg šypsosi man.

— Nenoriu būti nepagarbi, panele Skyter, bet... ar šiek tiek ne keista, kad esate naujoji Panelė Mirna, kai nieko neišmanote apie namų ruošą?

Ji pasakė tai kitaip, nei motina prieš mėnesį. Todėl nesupykstu, o susizgrimbu besijuokianti ir papasakoju jai tai, ko niekam kitam dar nepasakojau: apie telefono skambučius ir nusiųstus į „Harper & Row" duomenis apie save. Kad noriu būti rašytoja. Apie gautąjį iš Ileinos Stein patarimą. Gera, kad gali kam nors pasipasakoti.

Aibilina linksi, suka peiliu apie dar vieną minkštą raudoną pomidorą.

— Mano berniukas, jis mėgo rašyti.

— Nežinau, kad turi sūnų.

— Jis miręs. Jau dveji metai.

— O, kaip man gaila, — tariu, ir minutėlę virtuvėje girdėtis tik pastoriaus Gryno balsas bei tyliai į kriauklę krintančios pomidorų odelės.

— Iš visų anglų literatūros testų, kuriuos laikė, gaudavo vien A. paskui vėliau, kai užaugo, nusipirko rašomąją mašinėlę ir pradėjo dirbti prie vienos

idėjos... — Po smeigtukais paraukta uniforma jos pečiai nusviro. — Sakė, ketina pats parašyti knygą.

— Kas per idėja? — klausiu. — Tai yra, jeigu tu ne prieš pasakyti...

Kurį laiką Aibilina tyli. Tik vis lupa ir lupa pomidorus.

— Jisai skaitė tokią knygą, vadinosi „Nematomas žmogus"*. Kai baigė, pasakė, kad parašys, ką reiškia Misisipėje būti spalvotajam ir dirbti pas baltąjį šeimininką.

Nusuku akis į šalį — žinau, kaip tik šioje vietoje mano motina nutrauktų pokalbį.

— Po jo ir aš perskaičiau „Nematomą žmogų", — sako Aibilina. — Man patiko, taip.

Linkteliu, nors tos knygos niekada nebuvau skaičiusi. Iki šiol neįsivaizdavau Aibilinos skaitytoja.

— Jis parašė beveik penkiasdešimt puslapių, — toliau kalba ji. — Atidavė juos pasaugoti savo merginai Frensei.

Aibilina nustoja lupusi pomidorus. Matau sujudant jos gerklę, kai nuryja seiles.

— Prašau, niekam to nepapasakokite, — ištaria ji, dabar švelniau, — kad jis norėjo parašyti apie savo baltąjį bosą.

Ji prikanda sau lūpą, ir tuomet man pasidaro keista, kad ji tebebijo dėl jo. Nors šis jau miręs, baimės dėl savo sūnaus instinktas išliko.

— Puiku, kad man papasakojai, Aibilina. Manau, tai buvo... drąsi idėja.

Sekundę Aibilina sulaiko mano žvilgsnį. Paskui pasiima kitą pomidorą ir prideda prie odelės peilį. Aš stebiu, laukiu, kol plūstelės raudonos sultys. Bet prieš įpjaudama Aibilina sustoja, paskersuoja į virtuvės duris.

— Nemanau, kad teisinga jums nežinoti, kas nutiko Konstantinai. Aš tik... atleiskite, man atrodo, negerai kalbėtis apie tai su jumis.

Aš tyliu nebūdama tikra, kas paskatino ją taip pasakyti, ir nenoriu, kad ši akimirka nueitų perniek.

— Tačiau jums pasakysiu, tai buvo kažkaip susiję su jos dukra. Atvykusia pasimatyti su jūsų mama.

— Dukra? Konstantina niekada man nepasisakė turinti dukterį.

Pažinojau Konstantiną dvidešimt dvejus metus. Kodėl ji būtų tai nuo manęs slėpusi?

* „Invisible Man" — vienintelis Ralfo Elisono (*Ralph Ellison*) 1953 m. parašytas ir Nacionaline premija apdovanotas romanas, gvildenantis intelektualines Amerikos juodųjų po Pilietinio karo identiteto, šio santykio su marksizmu ir nacionalizmu ir naujosios rasinės politikos tendecijomis problemas.

— Jai buvo sunku. Mažoji pasirodė išties... blyški.

Aš sustingstu prisiminusi, ką prieš kažkiek metų man pasakė Konstantina.

— Nori pasakyti, šviesi? Kaip... baltoji?

Aibilina linkteli, nepertraukdama savo darbo prie kriauklės.

— Turėjo ją išsiųsti, regis, kažkur į šiaurę.

— Konstantinos tėvas buvo baltasis, — sakau aš. — O, Aibilina, tu nemanai... — Bjauri mintis sukasi man galvoje. Jaučiuosi pernelyg sukrėsta, kad užbaigčiau sakinį.

Aibilina papurto galvą.

— Ne, ne, mem. Ne... tai. Konstantinos žmogus, Konoras, jis buvo spalvotasis. Bet kadangi Konstantina turėjo savo tėčio kraujo, jos mergytė išėjo šviesi mulatė. Šitaip... atsitinka.

Man gėda, kad pagalvojau blogiausia. Bet vis tiek nesuprantu.

— Kodėl Konstantina taip ir nepasakė man? — klausiu, tiesa, nesitikėdama kokio nors atsakymo. — Kodėl jai reikėjo ją išsiųsti?

Aibilina linkteli sau pačiai, lyg suprastų. Bet aš nesuprantu.

— Tai buvo blogiausia, kiek aš esu ją mačiusi. Konstantina turbūt tūkstantį kartų yra sakiusi, kad negali sulaukti dienos, kada ją čia susigrąžins.

— Tu pasakei, kad duktė... ji turi kažką bendra su tuo, jog Konstantina buvo išvyta? Kas atsitiko?

Į tai Aibilinos veidas tampa neįskaitomas. Užuolaida užtraukta. Ji linkteli į laiškus Panelei Mirnai, duodama suprasti, kad tai viskas, kiek norinti pasakyti. Bent šiuo metu.

Tą popietę užsuku į Hilės futbolo aistruolių pobūvį. Gatvėje išsirikiavę universalai ir ilgi biuikai. Prisiverčiu įeiti pro duris, suvokdama tenai būsianti vienintelė vienišė. Svetainėje pilna porų, įsitaisiusių ant sofų, šezlongų ir fotelių porankių. Žmonos sėdi tiesios, sukryžiuotomis kojomis, o jų vyrai palinkę į priekį. Visų akys susmigusios į medinio korpuso televizorių. Aš atsistoju kambario gale, apsimainau su kai kuriais šypsenomis, tylom pasisveikiname. Išskyrus pranešėjo balsą, svetainėje tylu.

— *Ahūūūūūūūū!* — šaukia visi, ir rankos iškyla į orą, o moterys pašoka iš vietų ir kad ploja, kad ploja! Aš kramtausi apynagę.

— Štai taip, „Maištininkai“! Parodykite tiems „Tigrams“!

— Pirmyn, „Maištininkai“! — ragina Meri Frensė Truli, šokinėdama su savuoju suderintu nertiniu komplektėliu.

Pasižiūriu į savo nagą — odelė aplinkui atsiknojusi, peršti ir rausva. Svetainėje tiršta burbono kvapo, raudonos vilnos ir deimantinių žiedų. Nusistebiu, nejau moteriškaitėms iš tikrųjų rūpi futbolas, o gal jos tik vaidina, norėdamos įtikti savo vyrams. Per tuos keturis mėnesius, kai priklausau Lygai, nėsyk nė viena manęs nepaklausė: „Kaip tie „Maištininkai"?"

Šnektelėdama braunuosi pro kai kurias poreles, iki nusigaunu į virtuvę. Aukšta plona Hilės tarnaitė Julė Mei vynioja apie mažutės dešreles tešlą. Kita spalvotoji mergina, jaunesnė, prie kriauklės plauna lėkštes. Hilė pamoja man prieiti, kur ji kalbasi su Dina Doran.

— ... po šimts, turbūt geriausias pyragaitis, kokį kada nors esu ragavusi! Dina, tu tikriausiai esi talentingiausia valgio gamintoja Lygoje! — Hilė susikemša likusį pyragaitį į burną, linksėdama ir mykdama iš pasigardžiavimo.

— Ką gi, dėkui, Hile, juos sunku pagaminti, bet, manau, yra verti darbo. — Dina švyti, atrodo lyg, ko gero, tuoj apsiverks nuo Hilės pagyrų.

— Vadinasi, tai tavo kepti? O, kaip džiaugiuosi. Kepinių pardavimo komitetui *tikrai* pravers tokia kaip tu.

— Ir kiek jų reikia?

— Penkių šimtų, iki rytoj po vidudienio.

Dinos šypsena sustingsta.

— Gerai, turbūt galėsiu... padirbėti pernakt.

— Skyter, tai vis dėlto atvažiavai, — sako Hilė, ir Dina nuklysta iš virtuvės.

— Negaliu labai ilgai pasilikti, — atsakau galbūt per greitai.

— Na, aš sužinojau. — Hilė patenkinta nusišiepia. — Šįsyk jis tikrai atvyksta. Po trijų savaičių.

Stebiu Julę Mei ilgai pirštais gnybiant nuo peilio tešlą ir atsidūstu, iškart suprasdama, apie ką ji kalba.

— Kad nežinau, Hile. Tu tiek daug kartų bandei. Galbūt tai ženklas.

Praėjusį mėnesį, kai jis atšaukė pasimatymą prieš dieną, aš sau leidau išsiduoti šiokiu tokiu jauduliu. Tiesą sakant, nesu linkusi darsyk tai patirti.

— Ką? Nedrįsk taip kalbėti.

— Hile. — Sukandu dantis, nes metas paprasčiausiai pagaliau tai pasakyti. — Tu juk žinai, aš nebūsiu jo skonio.

— Pažiūrėk į mane, — sako ji.

Padarau, kaip liepta. Būtent taip mes elgiamės prie Hilės.

— Hile, tu negali priversti manęs eiti...

— Tau *jau metas*, Skyter. — Ji siekia ir sugriebia mano delną, spaudžia

nykščiu ir kitais pirštais taip stipriai, kaip anksčiau darydavo Konstantina. — Tavo eilė. Ir, velniai rautų, neketinu leisti, kad nepasinaudotum proga vien todėl, kad motina tave įtikino, jog nesi pakankamai gera kam nors tokiam kaip jis.

Jaučiuosi įskaudinta jos aštrių, teisingų žodžių. Ir vis dėlto jaučiuosi savo draugės, jos atkaklumo dėl manęs įbauginta. Mudvi su Hile buvome be kompromisų atviros viena kitai, net dėl menkų dalykų. Prie kitų žmonių Hilė dalija melus kaip presbiterionai — kaltes, bet tai mudviejų pačių tylus susitarimas, šis griežtas atvirumas, galbūt vienintelis dalykas, kuris padėjo mums likti draugėmis.

Nešina tuščia lėkšte į virtuvę ateina Elizabeta. Ji nusišypso, paskui sustoja, ir mes visos trys žiūrime viena į kitą.

— Kas? — taria Elizabeta.

Matau, mano, kad mes kalbėjomės apie ją.

— Taigi po trijų savaičių? — klausia manęs Hilė. — Eisi?

— O taip, taip! Tu tikrai privalai eiti! — pritaria Elizabeta.

Pažvelgiu į jųdviejų šypsančius veidus, į jų viltis dėl manęs. Ne toks kaip motinos kišimasis, bet vien tik viltis, be jokių sąlygų ar užgaulių. Man nemalonu, kad draugės už akių tai aptarinėjo — mano vieno vakaro likimą. Man nemalonu ir kartu patinka.

Dar rungtynėms nesibaigus išvažiuoju į užmiestį. Pro atdarus kadilako langus laukai atrodo apkapoti ir išdegę. Tėtis paskutinius derliaus nuėmimo darbus baigė prieš kelias savaites, bet pakelės vis dar snieginos nuo įkliuvusios į žoles medvilnės. Šios kuokštai sukiojasi ir sklando ore.

Tebesėdėdama prie vairo patikrinu pašto dėžutę. Jos viduje — *Ūkininko kalendorius* ir vienintelis laiškas. Iš „Harper & Row". Rašytas ranka, ant paprasto bloknoto lapelio.

> *Panele Felan,*
>
> *be abejo, jūs turbūt jau nugludinote rašymo įgūdžius tokiais lėkštais ir neįdomiais dalykais kaip vairavimas išgėrus ir neraštingumas. Tačiau aš tikėjausi, kad pasirinksite temas, kurios iš tikrųjų turėtų šiokio tokio aštrumo. Dairykitės. Jeigu rasite ką nors originalaus, tik tuomet galite man vėl parašyti.*

Prasmunku pro motiną valgomajame, nematomą Paskagulą, prieškambaryje nuo paveikslų šluostančią dulkes, užkopiu savo stačiais, bjauriais laiptais. Veidas dega. Tramdau ašaras dėl ponios Stein laiško, paliepiu sau suimti save į rankas. Blogiausia, kad aš neturiu jokių geresnių minčių.

Įkniumbu į kitą namų ruošos straipsnį, paskui į Lygos biuletenį. Antrą savaitę iš eilės aš neįdedu Hilės tualetinės iniciatyvos. Po valandos pagaunu save žvelgiant į langą. Ten ant palangės guli manasis *Taigi šlovinkime žymius žmones** egzempliorius. Nueinu ir paimu jį baimindamasi, kad saulės šviesa neišblukintų viršelio aplanko — nespalvotos fotografijos su vargana, nuskurdusia šeimyna. Knyga nuo saulės įšilusi ir sunki. Kažin ar aš išvis kada nors parašysiu bent ką verta dėmesio. Apsisuku, išgirdusi Paskagulą pabeldžiant į mano duris. Kaip tik tuo metu man ir kyla mintis.

Ne, negalėčiau. Tai reikštų... peržengti ribą.

Bet ta mintis niekaip nesitraukia.

* Eilutė iš Karaliaus Jokūbo versijos Biblijos teksto, reformacijos metu protestantų įtraukto į Šventąjį Raštą, ir visa skambanti taip: „Taigi šlovinkime žymius žmones ir tėvus savo, mus pradėjusius" (Ekleziastas 44,3). Ją amerikiečių rašytojas Džeimsas Eidžis (*James Agee*, 1909–1955) padarė savo knygos apie baltųjų ūkininkų pusininkų padėtį Jungtinių Valstijų Pietuose, iliustruotos fotografo Volkerio Evanso (*Walker Evans*) nuotraukomis ir pirmą kartą išleistos 1941 m., pavadinimu.

AIBILINA

7 SKYRIUS

Apie spalio vidurį karščio banga galiausiai praeina, ir turime penkiasdešimt penkių laipsnių* vėsą. Rytais ta tualeto sėdynė ten lauke atšąla, ir sėsdamasi ant jos aš šiek tiek krūpteliu. Tai tik mažutė kamarėlė, kurią man įrengė automobilių pastogėje. Viduje — tiktai unitazas ir nedidelė prie sienos pritvirtinta kriauklė. Patraukiama virvė elektros lemputei uždegti. Popierių turiu pasidėti ant grindų.

Kai tarnavau pas panelę Koljė, jos automobilių pastogė buvo prišlieta prie namo, tad man nereikėdavo išeiti į lauką. O ankstesnėje darbo vietoje buvo tarnams skirtos patalpos. Be to, mažutis miegamasis tiems kartams, kai likdavau prižiūrėti vaikų pernakt. O į šį norėdama patekti turiu eiti per kiemą.

Antradienio vidudienį išsinešu savo priešpiečius į lauką ant užpakalinio priebučio laiptelių, atsisėdu ant šalto betono. Už namo panelės Lyfolt žolė gerai neauga. Didelė magnolija meta šešėlį beveik ant viso kiemo. Jau žinau, kad tas medis bus Mei Moblės slėpykla. Po kokių penkerių metų ji ten slėpsis nuo panelės Lyfolt.

Po kurio laiko ant užpakalinių laiptelių iškrypuoja Mei Moblė. Rankoje laiko pusę savo mėsainio. Nusišypso man ir sako:

— Geras.

— Kaip čia yra, kad tu ne ten viduje su savo mama? — klausiu, bet žinau kodėl.

Verčiau mergytė sėdės čia lauke su tarnaite, nei stebės savo mamą žiūrint visur, tik ne į ją. Ji — kaip vienas iš tų mažučių viščiukų, kurie suklydę sekioja antis, o ne savo mamą vištą.

Mei Moblė parodo pirščiuku į mėlynplunksnes, besirengiančias žiemai, čirškiančias pilkame fontanėlyje.

— Būūū, paukščiukai! — Ji parodo ranka ir išmeta savo mėsainį ant laiptelių.

Nežinia iš kur išdygsta tas senas paukštinis šuo Obis, į kurį niekas nekreipia dėmesio, ir sulapnoja jį. Aš nemėgstu šunų, bet šis — tiesiog pasigailėtinas. Paglostau jam galvą. Kertu lažybų, nuo Kalėdų niekas to šunėko neglostė.

* Pagal Farenheitą, t. y. apie 13–14° C.

Pamačiusi Obį, Mei Moblė sucypia ir čiumpa jį už uodegos. Kol pagauna, tas kelis kartus užtvoja jai į veidą. Vargšas padaras suinkščia ir meta į ją tą gailų žvilgsnį, kokiu šunys kartais žiūri į žmones, keistai pasukęs galvą, pakėlęs antakius. Bemaž girdžiu jį prašant ją, kad paleistų. Jis ne iš tų, kurie kandžiojasi.

Kad ji paleistų, aš sakau:

— Mei Moble, kur tavo uodega?

Nagi tikrai, ji paleidžia šuns uodegą ir imasi žiūrėti savo užpakalio. Prasižioja, lyg negalėtų patikėti, kad visą tą laiką šios nepastebėjo. Svirduliuodama sukiojasi ratu, stengdamasi pamatyti savo uodegą.

— Tu neturi uodegos, — nusijuokiu ir pačiumpu ją, kol nenukrito nuo to laiptelio.

Šuo šniukštinėja aplinkui dar mėsainio.

Mane visada linksmina, kaip tie mažyliai tiki viskuo, ką jiems sakai. Teitas Forestas, vienas iš mano kadaise augintų mažylių, dar tik praėjusią savaitę susistabdė mane pakeliui į autobusą, stipriai apkabino, laimingas, kad pasimatėme. Dabar jisai suaugęs vyras. Man reikėjo grįžti pas panelę Lyfolt, bet jis pradėjo juoktis ir dalytis prisiminimais, kaip su juo elgdavausi, kai buvo mažas. Kaip tą pirmą kartą, kai jam nutirpo kojos ir jis pradėjo skųstis, kad jas dilgčioja, aš pasakiau, kad jos tik užmigo ir knarkia. Ir kaip jam pasakiau, kad negertų kavos, nes taps spalvotuoju. Jisai sako iki šiol negėręs nė puodelio kavos, o jau dvidešimt vienerių. Visada malonu pamatyti vaikučius gražiai užaugusius.

— Mei Moble? Mei Moble Lyfolt!

Panelė Lyfolt tik dabar pastebėjo, kad duktės nėra su ja kambaryje.

— Ji čia su manimi, panele Lyfolt, — pasakau per pusiau įstiklintas duris.

— Juk sakiau tau valgyti savo aukštojoje kėdutėje. Kaip man taip galiausiai atsitiko, kai visos draugės turi angelėlius, tiesiog nesuprantu... — Bet paskui suskamba telefonas ir aš išgirstu ją nutrinksint atsiliepti.

Pažvelgiu į mažylę, matau, kad visa jos kaktytė tarp akių suraukta. Ji kažką įtemptai svarsto.

Paliečiu jos skruostuką.

— Gerai jautiesi, mažiule?

Ji sako:

— Mei Moblė bloga.

Nuo to, kaip ji tai pasako lyg faktą, man nusmelkia viduje.

— Mei Moble, — pasakau, nes suvokiu, kad turiu kažką pabandyti. — Tu protinga mergytė?

Ji tik žiūri į mane, tartum nežinotų.

— Tu protinga mergytė, — pakartoju.

Ji sako:

— Mei Moblė protinga.

Aš vėl sakau:

— Tu gera mergytė?

Ji tik žiūri į mane. Dvejų metukų, dar nežino, kokia yra.

Darsyk sakau:

— Tu gera mergytė.

Ir ji linkteli, pakartoja tai man. Bet kol spėjau dar ką nors sugalvoti, pašoka ir juokdamasi puola vaikytis po kiemą tą vargšą šunėką. Ir tada aš klausiu savęs, kažin, kas atsitiktų, jeigu kasdien jai sakyčiau ką nors gera?

Ji atsisuka nuo paukščių maudynės, šypsosi ir šaukia:

— Ei, Aibi. Myliu tave, Aibi.

Ir kai matau ją ten žaidžiančią, mane užlieja malonus jausmas, švelnus it drugelio sparnų plazdenimas. Tą pat jausdavau, kai stebėdavau Trylorą. Ir tai prisiminus mane apima kažkoks liūdesys.

Po kurio laiko Mei Mobė sugrįžta, prisispaudžia skruostuku man prie veido ir taip lieka, lyg suprastų, kad man skauda. Laikau stipriai ją apkabinusi, kuždu:

— Tu *protinga* mergytė. *Gerutė* mergytė, Mei Moble. Girdi mane?

Ir aš vis tą sakau, kol ji pradeda man kartoti.

Kitos kelios savaitės Mei Moblei tikrai svarbios. Pagalvokite apie tai: veikiausiai neprisimenate to pirmo karto, kai nuėjote į tualetą ant puoduko, užuot darę į vystyklus. Taip pat turbūt nė neprisimenate, kieno nuopelnas, kad jus to išmokė. Niekada nė vienas mažylis, kurį auginau, nepriėjo prie manęs ir nepasakė: *Aibilina, kaipgi, aš tikrai tau dėkingas, kad išmokei mane daryti į puoduką.*

Tai keblus dalykas. Bandysi pasodinti kūdikį ant puoduko, kai jam ne laikas, tai jis pašėls. Jie nepajėgia to perprasti ir pradeda blogai apie save manyti. Tačiau Mažylė, žinau, ji tam jau pasirengusi. Ir ji tai žino. Bet, Dievuliau, na, ir nuvaikė ji mane, kvailę, nuo kojų. Pasodinu ant medinės kūdikiškos sėdynės, kad subinukė neįsmuktų, ir vos tik nusisuku, kai ji jau pašokusi nuo to puoduko ir bėga.

— Nori ant puoduko, Mei Moble?

— Ne.

— Juk išgėrei dvi vynuogių sulčių stiklines, žinau, kad tau reikia ant puoduko.

— Neee.

— Duosiu tau sausainuką, jeigu dėl manęs padarysi.

Kuri laiką mudvi žiūrime viena į kitą. Ji pradeda skersuoti į duris. Negirdžiu puoduke nieko dedantis. Paprastai per dvi savaites galiu išmokyti juos išeiti ant puoduko. Bet tik tuomet, kai jų mamos man padeda. Berniukai turi pamatyti savo tėtį tai darant stovint, mergytės — pamatyti savo mamą sėdinčią. Panelė Lyfolt nė už ką nenori prisileisti tos mergytės arti prie savęs, kai atlieka reikalą, ir tai bėda.

— Padaryk truputėlį dėl manęs, Mažyle.

Ji atkiša lūpą, papurto galvą.

Panelė Lyfolt išėjusi pasidaryti šukuosenos, antraip vėl paprašyčiau ją atsisėsti dėl pavyzdžio, nors toji moteris jau penkis kartus pasakė *ne*. Paskutinį sykį, kai panelė Lyfolt nesutiko, jau ketinau jai pasakyti, kiek per savo gyvenimą esu užauginusi vaikų, ir paklausti, kiek ji, bet galų gale kaip ir visada tepasakiau *gerai*.

— Duosiu tau *du* sausainukus, — pažadu, nors jos mama nuolat mane ima į nagą, kad ją tukinu.

O Mei Moblė tik purto galvą ir sako:

— Tu daryk.

Na, aš nesakau, kad nesu anksčiau to girdėjusi, bet paprastai moku, kaip nuo to išsisukti. Tačiau, žinau, ji turi pamatyti, kaip tatai daroma, kol pati imsis atlikinėti reikalą. Sakau jai:

— Man nereikia.

Mudvi žiūrime viena į kitą. Ji vėl parodo pirštu ir sako:

— Daryk.

Paskui ji pravirksta ir muistosi, nes ta sėdynė šiek tiek spaudžia jai užpakaliuką, ir aš žinau, ko reikia imtis. Tik nežinau, kaip pasielgti. Ar turėčiau ją nusivesti į garažą, kur yra manasis tualetas, ar čionai į šį, viduje? Kas, jeigu panelė Lyfolt pargrįš, o aš sėdžiu tame tualete? Ją ištiks priepuolis.

Vėl uždedu jai vystyklą, ir mudvi išeiname į garažą. Nuo lietaus jame priplėkę ir drėgna. Net ir įjungus šviesą tamsu, ir nėra prašmatnaus tualetinio popieriaus kaip namo viduje. Faktas, čia nėra nė tikrų sienų, tik sukalta fanera. Kažin ar tik ji neišsigąs.

— Gerai, mažiule, čia Aibilinos tualetas.

Ji įkiša vidun galvą ir išsižioja, lyg sakytų *čiau!* Bet tik ištaria:

— Ooooo.

Nusismaukiu kelnaites ir labai greitai padarau pipy, pasišluostau popieriumi ir kaipmat vėl susitvarkau, nespėjus jai iš tikrųjų ką nors pamatyti. Paskui nuleidžiu vandenį.

— Taigi štai kaip eini į tualetą, — sakau.

Na, argi ji neatrodo nustebusi. Atkarusia burna, lyg ką tik būtų pamačiusi stebuklą. Aš išeinu ir nė nespėju sumoti, kai ji nusiplėšia vystyklą, ir ta bėdžionėlė užsiropščia ant mano unitazo, prisilaikydama, kad neįkristų, ir pati daro pipy.

— Mei Moble! Tu darai! Kaip puiku! Ji nusišypso, ir aš suspėju ją pagauti, kol dar neįsmuko. Mudvi parbėgame vidun, ir aš jai duodu du sausainukus.

Vėliau pasodinu ją ant puoduko, ir dėl manęs ji vėl padaro. Tai sunkiausia dalis, tie pirmi porą kartų. Į dienos pabaigą jaučiuosi, lyg išties kai ką nuveikusi. Netrukus ji gana gerai kalbės, ir galite atspėti naują tos dienos žodį.

— Ką Mažylė šiandien darė?

Ji sako:

— Pipy.

— Kas istorijos knygose prie tos dienos bus parašyta?

Ji vėl:

— Pipy.

Klausiu:

— Kuo kvepia panelė Hilė?

O ji:

— Pipy.

Bet aš sudraudžiu save. Juk tai nekrikščioniška, be to, baiminuosi, kad ji pakartos.

Vėliau tą popietę panelė Lyfolt parvažiuoja visais sušiaušta plaukais. Pasidarė ilgalaikę šukuoseną ir nuo jos atsiduoda kaip nuo pneumonijos.

— Spėkit, ką Mei Moblė šiandien padarė? — sakau. — Nuėjo į tualetą ant unitazo.

— O, kaip nuostabu! — Ji priglaudžia prie savęs dukterį — o tai gana nedažnai aš matydavau.

Žinau, ji nuoširdžiai džiaugiasi, nes panelė Lyfolt *nemėgsta* keisti vystyklų.

Aš sakau:

— Turite pasistengti, kad nuo šiol ji eitų ant puoduko. Ją tikrai sutrikdys, jeigu to nedarysite.

Panelė Lyfolt nusišypso, linkteli:

— Gerai.

— Pažiūrėkime, ar ji padarys tai darsyk prieš man išeinant namo.

Mes nueiname į tualetą. Nuimu mergytei vystyklą ir pasodinu ją ant unitazo. Bet Mažylė, ji tik purto galvą.

— Nagi, Mei Moble, nejau dėl savo mamutės negali padaryti į puoduką?

— Neeee.

Galiausiai vėl pastatau ją ant kojų.

— Puiku, tu išties šiandien buvai gerutė.

Bet panelė Lyfolt, ji atkiša į priekį lūpas, krenkši ir raukiasi žemyn į dukterį. Nespėjus man vėl uždėti vystyklo, Mažylė išbėga kiek neša kojos. Nuoga baltoji mergytė skuodžia per virtuvę. Atsidaro į kiemą duris, ji jau garaže, stengiasi pasiekti *manojo* tualeto durų rankeną. Mes nulekiame iš paskos, ir panelė Lyfolt rodo pirštu. Jos balsas kokia dešimtimi tonų aukštesnis:

— Čia ne tavo tualetas!

Mažylė maskatuoja galva.

— *Mano daletas!*

Motina ją pasičiumpa, užploja per šlaunį.

— Panele Lyfolt, ji nežino, ką daro...

— Aibilina, grįžk į namą!

Kad ir nenorom, nueinu į virtuvę. Sustoju viduryje, palikusi už savęs atdaras duris.

— Užauginau tave ne tam, kad naudotumeis spalvotųjų tualetu! — girdžiu ją šnypščiant, šnabždant.

Mano, kad jos negirdžiu, ir aš sau pagalvoju: *Ponia, tu išvis neauginai savo vaiko!*

— Čia nešvaru, Mei Moble. Užsikrėsi ligomis! Ne, ne, ne!

Ir aš girdžiu ją pliaukšint ir pliaukšint dukrai per plikas šlaunis.

Po sekundės panelė Lyfolt įvelka ją it bulvių maišą vidun. Nieko kita negaliu padaryti, kaip tik tą viską stebėti. Jaučiuosi taip, lyg širdis tuoj įstrigs kvėpuojamoje gerklėje. Panelė Lyfolt numeta Mei Moblę priešais televizorių, nužygiuoja į savo miegamąjį ir užtrenkia duris. Prieinu ir apkabinu Mažylę. Ji tebeverkia ir atrodo baisiai suglumusi.

— Man tikra labai gaila, Mei Moble, — pakuždu jai.

Visų pirmiausia keikiu save, kad nusivedžiau ją ten laukan. Bet nežinau, ką pasakyti, tad tik laikau ją apglėbusi.

Mudvi sėdime ir žiūrime „Mažuosius nenaudėlius“*, kol iš savo miegamojo pasirodo panelė Lyfolt. Klausia, ar ne laikas man keliauti namo. Įsikišu į kišenę dešimtcentį autobusui. Darsyk apsikabinu Mei Moblę, pakuždu: „Tu *protinga* mergytė. *Gera* mergytė.“

Važiuodama namo nematau pro langą slenkančių didelių baltųjų namų. Nesikalbu su kitomis tarnaitėmis, savo draugėmis. Vis matau per mane išpertą Mažylę. Matau ją klausantis, kai panelė Lyfolt mane vadina nešvaria, ligota.

Valstijos gatvėje autobusas padidina greitį. Pervažiuojame Vudro Vilsono tiltą, ir mano žandikauliai taip suspausti, jog kone lūžta dantys. Jaučiu sudygstant savyje tą kartėlio sėklą — tą, kuri pasisėjo po Tryloro mirties. Noriu šaukti taip garsiai, kad Mažylė išgirstų mane, jog nešvarus nėra spalvotasis, liga nėra miesto negrų rajonas. Trokštu sustabdyti, kad ta akimirka neateitų, — o ji ateina kiekvieno baltųjų vaiko gyvenime, kai jie pradeda galvoti, kad spalvotieji žmonės ne tokie geri kaip baltieji.

Mes įsukame į Farišo gatvę, ir aš atsistoju, nes kitoje stotelėje man jau išlipti. Meldžiuosi, kad tai jau nebūtų jos akimirka. Meldžiuosi, kad dar turiu laiko.

Kitas kelias savaites viskas labai ramu. Mei Moblė dabar nešioja didelės mergaitės kelnaites. Jai beveik niekada neatsitinka nelaimės. Po to, kas įvyko garaže, panelei Lyfolt tikrai rūpi Mei Moblės tualetiniai įpročiai. Ji net leidžia stebėti save ant unitazo, rodo baltą pavyzdį. Tačiau kelis kartus, kai jos mamos nėra namie, aš vis dar pagaunu Mažylę bandant nueiti į manąjį. Kartais ji padaro, man nespėjus pasakyti „ne“.

— Ei, panele Klark. — Užpakaliniais laipteliais užlipa Robertas Braunas, tvarkantis panelės Lyfolt kiemą.

Lauke giedra ir vėsu. Aš atidarau tinklines duris.

— Kaip gyvuoji, sūneli? — tariu ir paplekšnoju jam per ranką. — Girdžiu, tvarkai kiekvieną gatvės kiemą.

— Taip, mem. Turiu du vyrukus, kurie už mane kerpa vejas.

Jis nusišypso. Gražus vaikinas, aukštas, trumpais plaukais. Kadaise lankė kartu su Tryloru vidurinę. Buvo geri draugai, abu žaidė beisbolą. Paliečiu jo ranką, tiesiog man reikia vėl ją justi.

— Kaip tavo močiutė? — klausiu.

* Populiarus ilgametis TV serialas vaikams.

Myliu Luviniją, ji — mieliausia būtybė tarp gyvųjų. Ji su Robertu atėjo į laidotuves. Ir tai man primena, kas ateinančią savaitę bus. Blogiausia metų diena.

— Tvirtesnė už mane, — nusišypso jis. — Šeštadienį užsuksiu pas jus į namus nukirpti vejos.

Tryloras visada man pjaudavo vejį. Dabar tai daro Robertas, mano net neprašomas, ir niekada neima pinigų.

— Dėkui, Robertai. Būsiu dėkinga.

— Jeigu ko reikia, tik paskambinkite man, gerai, panele Klark?

— Ačiū, sūneli.

Išgirstu sudzingsint durų skambutį ir pamatau priešais namą panelės Skyter automobilį. Šį mėnesį panelė Skyter atvyksta pas panelę Lyfolt kas savaitę pasiteirauti manęs dėl Panelės Mirnos klausimų. Ji klausia apie dėmes, atsirandančias nuo kieto vandens, ir aš jai sakau — naudoti vynakmenį. Klausia, kaip išsukti nuo lizdo atitrūkusią elektros lemputę, ir aš jai pasakau — žalia bulve. Klausia, kas atsitiko tarp jos mamos ir senosios tarnaitės Konstantinos, ir aš atšąlu. Prieš kelias savaites pamaniau, kad jeigu papasakosiu apie Konstantinos dukterį, ji paliks mane ramybėje. Bet panelė Skyter vis klausinėja ir klausinėja. Matau, ji nesupranta, kodėl Misisipėje spalvotajai moteriai nevalia auginti baltaodžio kūdikio. Sunkus, vienišas gyvenimas, kai nepritampi nei čia, nei ten.

Kassyk, kai panelė Skyter baigia manęs klausinėjusi, kaip išvalyti tą ar kaip sutaisyti aną arba kur yra Konstantina, mudvi kalbamės ir apie kitus dalykus. Nedažnai šitaip darydavau prie kitų savo šeimininkių ar jų draugių. Susizgrimbu jai pasakojanti, kad Tryloras niekada negaudavo žemesnio nei B+ įvertinimo ar kad naujasis bažnyčios diakonas man veikia nervus, nes švepluoja. Menkniekiai, bet tokių dalykų baltajam aš paprastai nepasakočiau.

Šiandien mėginu jai paaiškinti skirtumą tarp sidabro nardinimo į ėsdinamąjį skystį ir blizginimo, kad tik prastuose namuose nardinama, nes taip greičiau, bet gerai neatrodo. Panelė Skyter pakreipia galvą į šoną, suraukia kaktą.

— Aibilina, prisimeni tą... idėją, kurią turėjo Tryloras?

Linkteliu, pajuntu smilktelėjimą. Nereikėjo man tuo dalytis su baltąja moterimi.

Panelė Skyter prisimerkia kaip anąkart, kai pradėjo kalbą apie tą tualeto reikalą.

— Aš apie tai mąsčiau. Norėjau su tavimi pasikalbėti...

Bet jai dar nepabaigus į virtuvę ateina panelė Lyfolt, pagauna Mažylę žaidžiant su mano žirklėmis rankinuke ir sako, kad galbūt reikėtų ją šiandien anksti išmaudyti. Atsisveikinu su panele Skyter ir nueinu prileisti vonios.

* * *

Po to, kai ištisus metus baiminausi, lapkričio aštuonioliktoji galiausiai atėjo. Turbūt naktį prieš ją temiegojau kokias dvi valandas. Pabundu auštant ir ant viryklės užsikaičiu kavos. Kai pasilenkiu apsimauti kojinių, suskausta nugarą. Prieš man išeinant pro duris suskamba telefonas.

— Tik skambinu pasitikrinti? Miegojai?

— Tikrai taip.

— Vakare atvešiu tau karamelinį tortą. Ir noriu, kad nieko nedarytum, tik sėdėtum savo virtuvėje ir vakarienei suvalgytum jį visą.

Mėginu šypsotis, bet nieko neišeina. Padėkoju Minei.

Šiandien jau treji metai, kai numirė Tryloras. Bet pagal panelės Lyfolt nustatytą tvarką vis tiek šiandien — grindų valymo diena. Po dviejų savaičių Padėkos šventė, ir aš daug ką turiu suruošti. Visą rytą grandau, net ir per dvyliktos valandos žinias. Praleidžiu savo serialus, nes valgomajame ponios susirinkusios aptarti labdaros pokylio ir negaliu įjungti telio, kai ten kompanija. Ir gerai. Man trūkčioja raumenis — tokie pavargę. Bet aš nenoriu sustoti judėjusi.

Beveik ketvirta valanda. Į virtuvę ateina panelė Skyter. Nė nespėjus jai pasisveikinti, iš paskos įpuola panelė Lyfolt.

— Aibilina, ką tik sužinojau — rytoj iš Grinvudo atvažiuoja ponia Frederiks ir pasilieka per Padėkos dieną. Noriu, kad būtų išblizgintas sidabrinis servizas ir išskalbti visi svečių rankšluosčiai. Ryt duosiu tau sąrašą, ką dar reikės padaryti.

Panelė Lyfolt palinguoja galva į panelę Skyter, lyg norėtų pasakyti, argi jos gyvenimas ne sunkiausias mieste, ir išeina. Aš toliau dirbu — atsinešu iš valgomojo sidabrinį servizą. Viešpatie, jau ir taip esu pavargusi, o dar turiu būti pasirengusi ateinantį šeštadienį per labdaros pokylį dirbti vakare. Minė neateis. Ji labai bijo atsitiktinai susidurti su panele Hile.

Kai sugrįžtu į virtuvę, panelė Skyter tebelaukia manęs. Laiko rankoje laišką Panelei Mirnai.

— Turite klausimą dėl valymo? — Aš atsidūstu. — Klokit.

— Tiesą sakant, ne, tik... norėjau tavęs paklausti... anądien...

Aš užvarvinu ant skudurėlio blizginamosios pastos „Pine-Ola“ ir pradedu sukamaisiais judesiais trinti apie rožės piešinį, snapelį ir rankeną. Dieve, prašau, tegul greičiau ateina rytojus. Nesirengiu aplankyti kapo. Negaliu, būtų per sunku...

— Aibilina? Gerai jautiesi?

Pertraukiu darbą, pakeliu akis. Sumoju: visą tą laiką panelė Skyter kalbėjo man.

— Atleiskite, aš tik... apie kai ką užsimąsčiau.

— Atrodei tokia liūdna.

— Panele Skyter. — Pajuntu į akis tvenkiantis ašaras, nes treji metai — tiesiog nepakankamai ilgai. Ir šimtas metų nebus pakankamai ilgai. — Ne prieš, jeigu jums padėsiu dėl tų klausimų rytoj?

Panelė Skyter pradeda kažką sakyti, bet paskui susituri.

— Žinoma. Tikiuosi, jausiesi geriau.

Baigiu su sidabro servizu ir rankšluosčiais, tada pasakau panelei Lyfolt, kad turiu eiti namo, net jei dar pusvalandis per anksti ir ji nurėš man nuo algos. Ji prasižioja, lyg ketintų paprieštarauti, ir aš sukuždu savąjį melą: *aš vėmiau.* Ir tada ji sako *eik.* Nes, be savo pačios motinos, panelė Lyfolt nieko labiau nebijo, kaip tik negriškų ligų.

— Ką gi, gerai. Grįšiu po pusvalandžio. Sustosiu čia lygiai devynios keturiasdešimt penkios, — pasako panelė Lyfolt pro keleivio pusės automobilio langą.

Ji išsodina mane prie „Jitney 14" gastronomo, kad nupirkčiau ko dar reikia rytojaus Padėkos dienai.

— Nagi, tik parvežk jai tą kvitą, — primena panelė Frederiks, nusenusi, nemaloni panelės Lyfolt mama.

Visos trys sėdi priekyje. Mei Moblė įsprausta viduryje ir atrodo tokia nelaiminga, jog pamanytum, tuoj turės būti skiepijama nuo stabligės. Vargšelė. Numatoma, kad šįsyk panelė Frederiks viešės dvi savaites.

— Tik nepamiršk kalakuto, — perspėja panelė Lyfolt. — Ir dviejų spanguolių tyrės skardinėlių.

Nusišypsau. Juk ruošiau baltiesiems Padėkos dienas nuo pat tada, kai Kalvinas Kulidžas tapo prezidentu.

— Liaukis rangiusis, Mei Moble, — griežtai sudraudžia panelė Frederiks.

— Panele Lyfolt, leiskit ją pasiimti kartu į parduotuvę. Padės man apsipirkti.

Panelė Frederik buvo beužprotestuojanti, bet panelė Lyfolt sako:

— *Pasiimk* ją.

Ir man dar nė nespėjus sumoti, Mažylė persiropščia per panelės Frederiks kelius ir lipa pro langą man ant rankų, lyg būčiau Viešpats Išganytojas. Ištrau-

kiu ją sau ant klubo, ir jiedvi nuvažiuoja Fortifikacijos gatvės link. Mudvi su Mažyle kikename it pora mokinukių.

Stumtelėjusi atidarau metalines duris, paimu vežimėlį ir įsodinu Mei Moblę priekyje su kyšančiomis pro tarpus kojytėmis. Kadangi vilkiu savąja balta uniforma, man leidžiama apsipirkti šiame „Jiney" gastronome. Ilgiuosi tų senųjų laikų, kai tik ateini į Fortifikacijos gatvę, o ten su savo karučiais kviečia ūkininkai. „Saldžiosios bulvės, sviestinės pupelės, šparagai, okra! Šviežia grietinė, pasukos, geltonas sūris, kiaušinai!" Bet „Jitney" nėra taip blogai. Pas juos bent geras oro kondicionavimas.

— Gerai, Mažyle. Pažiūrėkim, ko mums reikia.

Žemės ūkio produktų skyriuje aš išsirenku penkias saldžiąsias bulves, tris šparagų saujas. Pas mėsininką nuperku rūkyto kumpio. Parduotuvė šviesi, dailiai sutvarkyta. Visai ne tokia kaip spalvotųjų „Piggly Wiggly", su pjuvenomis ant grindų. Čia daugiausia baltosios ponios, šypsančios, jau su pasidarytomis ilgalaikėmis šukuosenomis ir laku supurkštais plaukais rytojaus dienai. Apsiperka ir keturios ar penkios tarnaitės, visos su savosiomis uniformomis.

— Pulpulinė košė! — sako Mei Moble, ir aš duodu jai laikyti skardinėlę su spanguolių tyre.

Mergaitė šypsosi skardinėlei kaip senai draugei. Mėgsta purpurinę košę. Sausų prekių skyriuje įsiverčiu į vežimėlį dviejų svarų druskos maišelį kalakutui pasūdyti. Skaičiuoju rankų pirštais valandas — dešimt, vienuolika, dvylika. Jeigu ketinu paukštį mirkyti sūriame vandenyje keturiolika valandų, įdėsiu jį į kibirą šiandien popiet apie trečią. Paskui rytoj iš ryto ateisiu pas panelę Lyfolt penktą ir kepsiu kalakutą kitas šešias valandas. Aš jau iškepiau dvi kukurūzinės duonos skardas, palikau šiandien virtuvėje ant darbastalio padžiūti, kad įgytų traškesio. Pasiruošiau kepti obuolinį pyragą, rytą turėsiu iškepti karštų bandelių.

— Pasirengusi rytojui, Aibilina? Atsisuku ir pamatau už savęs Franę Kuts. Ji lanko mano bažnyčią, dirba pas panelę Kerolainą Menšipo gatvėje.

— Ei, gražuolėle, tik pasižiūrėk, kokios putnios kojytes, — sako ji Mei Moblei. Ta laižo spanguolių tyrės skardinėlę.

Franė prisilenkia man prie ausies ir sako:

— Girdėjai, kas šįryt atsitiko Luvinijos Braun anūkui?

— Robertui? — pasitikslinu. — Kuris pjauna vejas?

— Pasinaudojo baltųjų tualetu Pinčmano „Veja ir sodas" parduotuvėje. Sako, ten nebuvo draudžiamo ženklo. Du baltieji vyrai pasivijo jį ir sumušė su padangos montiruote.

O ne. Tik ne *Robertą.*

— Jis... ar jis?..

Franė krato galvą.

— Nežinia. Jis ligoninėje. Girdėjau, apako.

— Dieve, ne!

Užsimerkiu. Luvinija, ji doriausias, mieliausias žmogus, koks tik gali būti. Užaugino Robertą, kai jos pačios duktė numirė.

— Vargšė Luvinija. Nežinau, kodėl bloga turi nutikti geriesiems, — sako Franė.

Tą popietę dirbu kaip pašėlusi — pjaustau svogūnus ir salierus, maišau uždarą, grūdu saldžiąsias bulves, aižau pupeles, blizginu sidabrą. Girdėjau, šįvakar pusę šešių pas Luviniją Braun renkasi žmonės pasimelsti už Robertą, bet tuo metu, kai įmerkiu į sūrymą tą dvidešimt penkių svarų kalakutą, vos bepakeliu rankas.

Šiandien be šešių vakaro nebaigiu valgio ruošos, užtrunku dvi valandas ilgiau nei paprastai. Žinau, neturėsiu jėgų nueiti ir pasibelsti į Luvinijos duris. Teks tai padaryti rytoj, po to, kai sutvarkysiu kalakutą. Velkuosi iš autobuso stotelės, vos pajėgdama kovoti, kad akys neužsimerktų. Gesamo aveniu pasuku už kampo. Priešais mano namą stovi didelis baltas kadilakas. Ir aure — ant priekinio priebučio laiptelių sėdi panelė Skyter, raudona suknele ir raudonais bateliais, rėkte rėkiančiais it megafonas.

Labai pamažu einu per kiemą, klausdama savęs, kas dabar bus. Panelė Skyter atsistoja, laikydama stipriai prispaudusi prie savęs rankinuką, lyg kas nors kėsintųsi jį pagriebti. Baltieji žmonės paprastai nesilanko po mano kaimynystę, nebent gabena šen ar ten tarnaites, ir man tai visai tinka. Juk ištisą dieną tarnauju baltiesiems. Visai nenoriu, kad jie dar žiūrėtų į mane namie.

— Tikiuosi, nepyksti, kad užvažiavau, — sako ji. — Aš tik... nežinojau, kur kitur mudvi galėtume pasikalbėti.

Atsisėdu ant laiptelių, ir man suskausta kiekvienas nugarkaulio gumbas. Mažylė prie savo močiutės tokia nervinga, kad visą mane apšlapina, ir kaip tik tuo aš atsiduodu. Gatvė pilna žmonių, traukiančių pas mieląją Luviniją pasimelsti už Robertą, vaikiūkščių, žaidžiančių su sviediniu. Visi žiūri į mus manydami, kad aš turbūt buvau išvyta ar kažką panašaus.

— Taip, mem. — Atsidūstu. — Ką galiu dėl jūsų padaryti?

— Man kilo idėja. Kai kas, apie ką noriu parašyti. Bet reikia tavo pagalbos.

Suvisai pristingu kvapo. Panelė Skyter man patinka, bet vis dėlto. Žinoma, telefono skambutis būtų buvę gražu. Juk ji tikrai niekada nepasirodytų ant kokios nors baltosios ponios laiptelių iš anksto nepaskambinusi. Be ne, atsibeldė čia, lyg turėtų visišką teisę brautis pas mane į namus.

— Noriu pasikalbėti su tavimi. Apie tai, ką reiškia dirbti tarnaite.

Į mano kiemą kelias pėdas atsirita raudonas sviedinys. Mažasis Džounsų berniukas atbėga per gatvę jo pasiimti. Pamatęs panelę Skyter, staigiai sustoja. Paskui puola pirmyn ir pasičiumpa jį. Apsisuka ir nuskuodžia, lyg išsigandęs, kad jinai jį pagaus.

— Kaip Panelės Mirnos skilčiai? — kuo abejingiausiai klausiu. — Apie valymą?

— Ne kaip Panelei Mirnai. Aš kalbu apie knygą, — sako ji, o akys plačios plačios. Matau, kad jaudinasi. — Istorijas apie tai, ką reiškia dirbti baltųjų šeimoje. Ką reiškia dirbti, tarkime... pas Elizabetą.

Pasisuku ir nužvelgiu ją. Štai ko ji bandė manęs išklausti pastarąsias dvi savaites panelės Lyfolt virtuvėje.

— Manote, panelė Lyfolt su tuo sutiks? Kad viską pasakočiau apie ją?

Panelės Skyter akys šiek tiek nusileidžia žemyn.

— Na, ne. Turėjau omenyje, kad mes jai nepasakysime. Teks užsitikrinti, kad ir kitos tarnaitės sutiktų laikyti tai paslaptyje.

Suraukiu kaktą, tik dabar man pradeda aiškėti, ko ji prašo.

— Kitos tarnaitės?

— Tikėjausi surasti keturias ar penkias. Kad galėčiau iš tikrųjų parodyti, ką reiškia dirbti tarnaite Džeksone.

Aš apsidairau aplink. Mudvi čia visai atviroje vietoje. Argi ji nežino, kaip galėtų tai būti pavojinga, — kalbėtis apie tokius dalykus, — kai visas pasaulis mus mato?

— O tiksliau — kokias istorijas manote išgirsti?

— Kiek jums moka, kaip su jumis elgiamasi, apie tualetus, kūdikius — visus tuos dalykus, kuriuos matėte, gerus ir blogus.

Ji atrodo užsidegusi, lyg tai būtų koks nors žaidimas. Mirksnį pamanau, kad galbūt esu veikiau išprotėjusi nei pavargusi.

— Panele Skyter, — sušnabždu, — ar nemanote, kad tai pavojinga?

— Ne, jeigu būsime atsargios...

— Ššš, prašau. Ar žinote, kas man atsitiktų, jeigu panelė Lyfolt sužinotų, kad kalbėjau jai už nugaros?

— Mes jai nepasakysime, nei niekam kitam. — Ji šiek tiek pritildo balsą, bet nepakankamai. — Tai bus privatūs pokalbiai.

Aš tik spoginu į ją akis. Nejau ji pakvaišo?

— Ar girdėjote apie tą spalvotąjį vaikiną šįryt? Tą, kurį šiandien sumušė padangos montiruote už tai, kad *netyčia* pasinaudojo tualetu baltiesiems?

Ji tik žiūri į mane, mažumėlę mirksi.

— Žinau, kad dalykai nestabilūs, bet tai...

— O apie mano pusseserę Šainelę, Kotero apygardoje? Sudegino jos automobilį, nes *nuvažiavo* į balsavimo punktą.

— Niekas dar nėra parašęs tokios knygos, — įtikinėja ji, pagaliau pereidama į šnabždesį, pagaliau pradėdama suprasti, spėju. — Mes įsiveršime į naują sritį. Tai visiškai nauja perspektyva.

Pastebiu pro mano namus praeinant būrelį tarnaičių su savosiomis uniformomis. Jos dirstelia šen link, pamato mane su baltąja moterimi sėdinčią ant savo priekinių laiptukų. Sukandu dantis — žinau, visą šį vakarą pas mane skambės telefonas.

— Panele Skyter, — ir ištariu tai pamažu, stengiuosi, kad su tuo būtų skaitomasi. — Jeigu taip su jumis padaryčiau, būtų lygiai tas pat, kas sudeginti savo *pačios* namus.

Tada panelė Skyter įninka kramtytis nagą.

— Betgi aš jau... — Ji kietai užsimerkia.

Manau, paklausiu jos, *ką „jau"*, bet šiek tiek baiminuosi išgirsti, ką ji atsakys. Ji siekia į rankinuką, išsitraukia popieriaus skiautę ir užrašo ant šios savo telefono numerį.

— Prašau, ar bent apie tai pagalvosi?

Atsidūstu, nusuku akis į kiemą. Kaip įmanydama švelniau tariu:

— Ne, mem.

Ji padeda skiautę tarp mudviejų ant laiptelio, paskui įsėda į kadilaką. Jaučiuosi pernelyg pavargusi, kad atsistočiau. Tik lieku sėdėti vietoje, stebiu ją lėtai lėtai nuvažiuojant. Gatvėje sviediniu žaidžiantys berniukai atlaisvina jai kelią, stovi abipus sustingę, lyg pro šalį slinktų laidotuvių katafalkas.

PANELĖ SKYTER

8 SKYRIUS

Važiuoju mamos kadilaku Gesamo aveniu. Toliau priekyje spalvotasis berniūkštis su kombinezonu stebi mane išplėstomis akims, laikydamas rankose raudoną sviedinį. Žvilgteliu į užpakalinio vaizdo veidrodėlį. Aibilina su balta uniforma vis dar ant savo priekinio priebučio laiptelių. Kai pasakė *ne, mem,* ji net nepažvelgė į mane. Tik stebeilijo į tą geltoną žolės lopinį savo kieme.

Turbūt įsivaizdavau, kad bus panašu, kaip aplankyti Konstantiną, kur draugiški spalvotieji modavo ir šypsodavosi, laimingi pamatę baltąją mergytę, kurios tėtukui priklauso didelis ūkis. Bet čia mane pravažiuojant stebi primerktos akys. Kai mano automobilis priartėja, spalvotasis berniūkštis apsisuka ir nudumia už namo, esančio per kelis namus toliau nuo Aibilinos. Pustuzinis spalvotųjų susirinkę kieme priešais namą rankose laiko padėklus ir maišelius. Pasitrinu smilkinius. Bandau sugalvoti ką nors dar, kas padėtų įtikinti Aibiliną.

Prieš savaitę į mano miegamojo duris pasibeldė Paskagula.

— Jums tarpmiestinis, panele Skyter. Panelė... Stern, regis?

— Stern? — balsu pagalvoju. Paskui atsitiesiu. — Nori pasakyti... *Stein?*

— Aš... aš manau, kad galėjo būti Stein. Jos tartis kažkokia kieta.

Puoliau pro Paskagulą, laiptais žemyn. Kažkodėl vis lyginausi smulkiai susiraičiusius plaukus, lyg skubėčiau į pasimatymą, o ne prie telefono. Virtuvėje pasičiumpu karantį prie sienos ragelį.

Prieš tris savaites rašomąja mašinėle išstuksenau ant gero balto popieriaus laišką. Tris puslapius, bendrais bruožais išdėstydama idėją, detales ir melą. O melas buvo toks: viena sunkiai dirbanti ir gerbiama spalvotoji tarnaitė sutiko duoti man interviu ir papasakoti ypatumus, ką reiškia tarnauti pas baltąsias moteris mūsų mieste. Kaip atsvara alternatyvai, kad aš *ketinau* paprašyti spalvotosios moters man pagelbėti, pasakymas, kad ji jau sutiko, atrodė gerokai patrauklesnis.

Nusitempiau laidą į podėlį, truktelėjusi už virvutės užgesinau vienintelę pliką elektros lemputę. Podėlyje lentynos nuo grindų iki lubų prikrautos sti-

klainių su marinuotais agurkėliais ir sriubomis, sirupais, žiemai paruoštomis daržovėmis ir uogienėmis. Tai mano gudrybė iš vidurinės mokyklos laikų, kai norėdavau turėti bent kiek privatumo.

— Alio? Eugenija klauso.

— Prašom palaukti, aš tuoj sujungsiu.

Išgirdau virtinę treškesių, paskui tolimas tolimas balsas, mažne toks žemas kaip kokio vyro, sako:

— Ileina Stein.

— Alio? Čia Skyt... Eugenija Felan, iš Misisipės.

— Žinau, panele Felan. Aš skambinau jums. — Išgirdau brūkštelint degtuką, trumpai, staigiai užsitraukiant dūmus. — Praėjusią savaitę gavau jūsų laišką. Norėčiau kai ką pakomentuoti.

— Taip, mem.

Klestelėjau ant aukštos „King Biscuit" miltų skardinės. Širdis daužėsi, kol įtempusi klausą stengiausi ją girdėti. Telefono skambutis iš Niujorko tiek treškėjo, kaip ir turėtų būti, kai skambinama iš už tūkstančio mylių.

— Kas pasiūlė jums šią idėją? Apie interviu su namų pagalbininkėmis. Man smalsu.

Minutėlę sėdėjau it paralyžiuota. Ji nė nemanė užvesti lengvą šneką ar pasisveikinti, nei prisistatyti. Sumojau, kad geriausia atsakyti jai, kaip buvau pamokyta.

— Mane... na, mane užaugino spalvotoji. Mačiau, kaip paprasta... ir kaip sudėtinga kartais būna tarp šeimų ir tarnaičių.

Atsikrenkščiau. Mano balsas skambėjo sukaustytai, lyg kalbėčiau su mokytoja.

— Tęskite.

— Na, — aš giliai atsikvėpiau, — norėčiau tai aprašyti, iš tarnaičių pozicijų. Čionykščių spalvotųjų moterų. — Mėginau įsivaizduoti Konstantinos, Aibilinos veidus. — Jos augina baltųjų vaiką, o paskui, po dvidešimties metų, tas vaikas tampa darbdaviu. Ironija ta, kad mes jas mylime, ir jos myli mus, bet... — nurijau seiles, mano balsas drebėjo. — Mes neleidžiame joms naudotis namų tualetu.

Vėl ragelyje tyla.

— Ir, — man atrodė būtina tęsti, — visi žino, ką mes, baltieji, jaučiame: išliaupsinta negrės Motinėlės asmenybė, kuri visą savo gyvenimą aukojasi dėl baltųjų šeimos. Tai aprašė Margaretė Mitčel. Bet niekas niekada Motinėlės nepaklausė, ką ji pati dėl to jaučia.

Mano krūtine varvėjo prakaitas, dėme išplisdamas po medvilninės palaidinukės priekį.

— Taigi norite parodyti pusę, kuri niekada iki šiol nebuvo tyrinėta, — pasakė ponia Stein.

— Taip. Nes niekas apie tai visai nekalba. Čionai niekas apie nieką nekalba.

Ileina Stein nusijuokė, bet buvo labiau panašu į urzgesį. Akcentas kietas, jankės.

— Panele Felan, aš gyvenau Atlantoje. Šešerius metus, su pirmu savo vyru. Užsikabinau už tos mažutės sąsajos.

— Vadinasi... jūs žinote, kaip čia yra.

— Pakankamai, kad iš ten išsidanginčiau, — atsakė, ir aš išgirdau ją iškvepiant dūmus. — Klausykite, perskaičiau jūsų apmestą projektą. Tikrai, jis... originalus, bet neišdegs. Kuri sveiko proto tarnaitė kada nors jums pasakytų tiesą?

Man po durimis pasimatė praslenkančios rožinės motinos šlepetės. Pasistengiau nekreipti į jas dėmesio. Negalėjau patikėti, kad ponia Stein jau manimi abejoja.

— Pirmoji, kuri sutiko duoti interviu... trokšta papasakoti savo istoriją.

— Panele Felan, — tarė Ileina Stein, ir aš žinojau, kad tai ne klausimas, — ta negrė iš tikrųjų sutiko atvirai su jumis kalbėtis? Apie darbą baltųjų šeimoje? Mat tokioje vietoje kaip Džeksonas Misisipėje tai atrodo velniškai rizikinga.

Sėdžiu mirksėdama. Pajutau pirmus nerimo čiupiklius, kad nebus taip lengva įtikinti Aibiliną, kaip iš pradžių maniau. Mažai nutuokiau, ką ji kitą savaitę pasakys man ant priekinio savo priebučio laiptelių.

— Aš mačiau per televizijos žinias juos bandant panaikinti rasinę segregaciją jūsiškėje autobusų stotyje, — tęsė ponia Stein. — Penkiasdešimt penki negrai buvo sugrūsti į kalėjimo kamerą, skirtą keturiems.

Aš suraukiau lūpas.

— Ji sutiko. Taip, tikrai.

— Gerai. Tai daro įspūdį. Bet nejau iš tiesų manote, kad kitos tarnaitės kalbėsis su jumis? Kas, jeigu sužinos jas samdantieji?

— Pokalbiai bus slapti. Kadangi, kaip žinote, dalykai šiuo metu šiek tiek pavojingi.

Tiesą sakant, aš labai menkai numaniau, kiek pavojingi buvo dalykai. Pastaruosius ketverius metus tūnojau užsidariusi minkštai apmuštame koledžo bendrabučio kambaryje skaitydama Kytsą ir Judorą Velti*, nerimaudama dėl semestro rašinių.

* *Eudora Alice Welty* (1909–2001) — daugeliu premijų apdovanota amerikiečių rašytoja ir fotografė, rašiusi apie JAV Pietus.

— Šiek tiek pavojinga? — Ji nusijuokė. — Protesto žygiai Birmingame, Martinas Liuteris Kingas. Šunys, puolantys spalvotųjų vaikus. Brangioji, tai karščiausia šalies tema. Bet, apgailestauju, tai niekaip neišdegs. Nei kaip straipsnis, nes nė vienas laikraštis Pietuose jo nespausdins. Ir tikrai ne kaip knyga. Knygos, grįstos *interviu*, niekas nepirks.

— O, — išgirdau save tariant. Užsimerkiau, visas jaudulys iš manęs nuslūgo. Vėl išgirdau save tariant: — O.

— Aš paskambinau, nes, jei atvirai, tai gera idėja. Bet... niekaip neįmanoma jos įpiršti spaudai.

— Bet... kas, jeigu...

Pradėjau akimis lakstyti po podėlį, dairydamasi ko nors, kas padėtų susigrąžinti jos domesį. Galbūt *turėčiau* kalbėti apie tai kaip apie straipsnį, tarkime, kokiame nors žurnale, bet ji pasakė ne...

— Eugenija, su kuo tu ten viduje kalbiesi? — per plyšį įsiveržė motinos balsas.

Ji kelis colius pravėrė duris, ir aš staigiai trūktelėjusi vėl jas užtrenkiau. Pridengusi delnu ragelį sušnypščiau:

— Kalbuosi su *Hile*, mama...

— Podėlyje? Tu vėl kaip paauglė...

— Noriu pasakyti... — ponia Stein garsiai atsiduso. — Manau, galėčiau perskaityti, ką jums pavyks išgauti. Dievaži, knygų verslui būtų pravartu šioks toks sukrėtimas.

— Jūs perskaitysite? O, ponia Stein...

— Aš to nesakau, tik svarstau galimybę. Bet... imkite tuos interviu, ir aš jums duosiu žinią, ar verta tai spausdinti.

Sumikčiojau kelis nesuprantamus garsus galiausiai ištardama:

— *Dėkui*. Ponia Stein, nepajėgiu jums apsakyti, kaip vertinu jūsų pagalbą.

— Dar nedėkokite. Skambinkite Ritai, mano sekretorei, jeigu norėsite susisiekti.

Ir ji padėjo ragelį.

Trečiadienį į bridžo klubą pas Elizabetą atsitempiu seną krepšį su perpetėmis. Raudoną. Jis bjaurus. Bet bent kaip šiandien — būtinas rekvizitas.

Motinos namuose tai vienintelis pakankamai didelis krepšys, kurį pavyko surasti, kad galėčiau susidėti laiškus Panelei Mirnai. Oda sutrūkinėjusi ir besilaupanti, stori perpetiniai dirželiai palieka ant palaidinės rudas žymes, kur įsitrynė odos dažai. Kadaise tai buvo mano senelės Klerės sodo įrankių krep-

šys. Jame ji nešiodavosi juos po kiemą, ir dugne vis dar pilna saulėgrąžų sėklų. Jis nesiderina absoliučiai prie nieko, ką turiu, bet man nė motais.

— Dvi savaitės, — sako man Hilė iškeldama du pirštus. — Jis atvažiuoja. — Ji nusišypso, ir aš atsakau jai irgi šypsena.

— Tuoj sugrįšiu, — tariu ir nešina krepšiu išsmunku į virtuvę.

Aibilina stovi prie kriauklės.

— Labdien, — tyliai pasisveikina ji.

Praėjo jau savaitė, kai apsilankiau pas ją prie namų.

Stoviu minutėlę stebėdama ją maišant šaldytą arbatą ir iš pozos matau, kad jaučiasi nepatogiai — baiminasi, kad, ko gero, vėl paprašysiu pagelbėti dėl knygos. Išsitraukiu kelis laiškus dėl namų ruošos, ir Aibilinos pečiai kiek atsileidžia. Kol skaitau klausimą apie pelėsių dėmes, ji įsipila į stiklinę šiek tiek arbatos, paragauja. Įpila į ąsotį daugiau cukraus.

— Ak, kol nepamiršau, sužinojau atsakymą į tą klausimą dėl ratilų nuo vandens. Minė sako, tik reikia ant jų įtrinti šiek tiek majonezo. — Aibilina išspaudžia į arbatą pusę citrinos. — O paskui nesivaržyti — išmesti tą niekam tikusį savo vyrą pro duris. — Ji išmaišo, paragauja. — Minė ne itin palankiai žiūri į žmonų vyrus.

— Dėkui, užsirašysiu. — Ir kaip įmanydama nerūpestingiau ištraukiu iš krepšio voką. — Štai. Ketinau tau atiduoti.

Aibilina vėl sustingsta savo atsargia poza — tokia pačia, kokios buvo, kai atėjau į virtuvę.

— Ką čia turite? — paklausia nesiekdama paimti voko.

— Už tavo pagalbą, — ramiai pasakau. — Už kiekvieną straipsnį atidėdavau po penkis dolerius. Jau susidarė daugiau kaip trisdešimt penki doleriai.

Aibilinos akys greitai nukrypsta vėl į arbatą.

— Ne, dėkui jums, mem.

— Prašau, paimk, juk užsidirbai.

Išgirstu valgomajame į medines grindis brūžuojant kėdes, Elizabetos balsą.

— Panele Skyter, prašau. Panelę Lyfolt ištiks priepuolis, jeigu sužinos, kad davėte man pinigų, — sušnabžda Aibilina.

— Jai nebūtina sužinoti.

Aibilina pažvelgia į mane. Jos akių baltymai pageltę, išvargę. Žinau, ką ji galvoja.

— Panele Skyter, aš jums jau pasakiau, apgailestauju, bet negaliu padėti dėl tos knygos.

Padedu voką ant darbastalio suprasdama padariusi baisią klaidą.

— Prašau. Susiraskite kitą spalvotąją tarnaitę. Jauną. Kokią nors... kitą.

— Bet jokių kitų aš pakankamai gerai nepažįstu.

Man kyla pagunda ištarti žodį *draugių*. Žinau, mes visai nesame draugės.

Pro duris įkiša galvą Hilė.

— Ateik, Skyter, aš tuoj dalysiu, — ir ji dingsta.

— Prašau jūsų, paslėpkite tuos pinigus, kad panelė Lyfolt nepamatytų.

Sumišusi linkteliu. Įsikišu voką į krepšį suvokdama, kad tarp mudviejų santykiai prastesni negu kada nors anksčiau. Tai papirka, mano ji, kad leistųsi manęs išklausiama. Papirka, užmaskuota geranoriškumu ir padėka. Šiaip ar taip, aš laukiau progos duoti jai pinigų, jeigu šie bent kuo galėtų padėti, bet tiesa — šiandien laikas mano buvo sąmoningai suplanuotas. Ir dabar ją atbaidžiau galutinai.

— Brangute, tik išbandyk tai ant savo galvos. Kainavo vienuolika dolerių. Turi būti geras.

Motina mane užspeitė virtuvėje į kampą. Paskersuoju į koridoriaus duris, į šoninės verandos duris. Motina priartėja su tuo dalyku rankoje, ir aš išsiblaškau matydama, kokie ploni atrodo jos riešai, kokios silpnos rankos, nešinos ta sunkia pilka mašina. Ji pastumia mane ant kėdės — vis dėlto ne tokia jau ji silpna — ir iš tūbelės išspaudžia man ant galvos garsiai pirsčiojančios lipnios bjaurasties. Jau dvi dienas motina mane vaikėsi su „Stebuklingai Švelniu & Šilkiniu Spinduliatoriumi".

Abiem rankomis ji įtrina man į plaukus kremą. Bemaž juntu jos pirštuose viltį. Kremas neištiesins man nosies ar nenuims bent pėdą nuo mano ūgio. Neparyškins kone persišviečiančių mano antakių, nesuteiks prakauliam sudėjimui daugiau apkūnumo. O mano dantys ir taip jau idealiai tiesūs. Taigi visa, kas jai beliko pataisyti — tai mano plaukus.

Motina uždengia varvančią mano galvą plastikiniu gaubtu. Įstato žarną nuo gaubto į kampuotą mašiną.

— Mama, kiek tai užtruks?

Lipniu pirštu ji paima instrukciją.

— Čia rašoma: „Uždėti Stebuklingai Tiesinantį Gaubtą, paskui įjungti mašiną ir laukti, kol stebuklingasis..."

— Dešimt minučių? Penkiolika?

Išgirstu spragtelėjimą, vis garsėjantį dundesį, paskui pajuntu pamažu vis stipriau šylant galvą. Bet staiga *pokšt!* Vamzdis atitrūksta nuo mašinos ir blaškosi aplinkui it išprotėjusi gaisrininkų žarna. Motina suklinka, griebia ją ir nepagauna. Galiausiai sučiumpa ir vėl pritvirtina prie korpuso.

Tada giliai atsidūsta ir darsyk pasiima instrukciją.

— Stebuklingasis Gaubtas turi pasilikti ant galvos dvi valandas, antraip rezultatai...

— Dvi *valandas?*

— Pasakysiu Paskagulai, kad sutaisytų tau arbatos stiklinę, brangute.

Motina paplekšnoja man per petį ir iššlama pro virtuvės duris.

Dvi valandas aš rūkau cigaretes ir skaitau žurnalą *Life.* Baigiu „Nežudyk strazdo giesmininko". Galiausiai pasiimu *Jackson Journal*, vartau jį. Penktadienis, taigi Panelės Mirnos skilties nebus. Ketvirtame puslapyje perskaitau: *Vaikinas tapo aklas dėl segreguoto tualeto, įtariamieji apklausiami.* Skamba kažkaip... pažįstamai. Ir tada prisimenu. Tikriausiai tai Aibilinos kaimynas.

Dusyk šią savaitę užsukau pas Elizabetą, vildamasi nerasti jos namie, kad galėčiau pasikalbėti su Aibilina, pabandyti, gal pavyks ją kaip nors įtikinti man padėti. Elizabeta vis buvo užsikniaubusi prie savo siuvamosios, užsibrėžusi pasisiūti naują suknelę Kalėdų metui, ir tai dar viena ilga žalia išeiginė, pigi ir menka. Jai turbūt pavyko pusvelčiui nusipirkti žalios medžiagos nukainotų prekių skyriuje. Gaila, kad negaliu nuvažiuoti į „Kenington" universalinę ir savo sąskaita nupirkti jai ką nors nauja, bet vien tik toks pasiūlymas baisiai ją sutrikdytų.

— Taigi ar žinai, kuo vilkėsi per pasimatymą? — paklausė Hilė, kai antrąsyk užvažiavau. — Kitą šeštadienį?

Gūžtelėjau pečiais.

— Turbūt teks važiuoti ką nors nusipirkti.

Kaip tik tuo metu Aibilina atnešė ant padėklo kavos ir padėjo ant stalo.

— Dėkui, — linktelėjo jai Elizabeta.

— Ką gi dėkui, Aibilina. — Dėdamasi į puodelį cukraus pritarė ir Hilė. — Pasakysiu, iš spalvotųjų tu gamini geriausią kavą visame mieste.

— Dėkui, mem.

— Aibilina, — tęsė Hilė, — kaip tau patinka tavo naujasis tualetas? Juk gera turėti nuosavą vietą, argi ne?

Aibilina įsistebeilijo į valgomojo stalo plyšį.

— Taip, mem.

— Aibilina, žinai, dėl to tualeto pasitvarkė ponas Holbrukas. Atsiuntė vaikinus, taip pat ir įrangą. — Hilė nusišypsojo.

Aibilina tik stovėjo ten, ir aš gailėjausi esanti valgomajame. *Prašau*, pagalvojau, *prašau, tik nepasakyk „dėkoju jums"*.

— Taip, mem.

Aibilina atidarė stalčių ir siekė vidun, bet Hilė vis nenuleido nuo jos akių. Buvo taip akivaizdu, ko ji norėjo.

Praslinko dar sekundė, niekas nejudėjo. Hilė krenkštelėjo, ir galiausiai Aibilina nulenkė galvą.

— Dėkoju jums, mem, — sušnabždėjo ji ir išėjo atgal į virtuvę.

Nieko nuostabaus, kad ji nenori su manimi kalbėtis.

Vidudienį motina nuima man nuo galvos vibruojantį gaubtą, nuplauna nuo plaukų lipnią bjaurastį, kol stoviu pasilenkusi virš virtuvės kriauklės. Mikliai sutvarko juos dešimtimi suktukų ir savo vonios kambaryje vėl pasodina mane po plaukų džiovintuvo gaubtu.

Po valandos išnyru iš ten rausva, peršinčia galva ir ištroškusi. Motina pastato mane priešais veidrodį, išima iš plaukų suktukus. Iššukuoja man ant galvos milžiniškus apvalius kauburius.

Apstulbusios mudvi sproginame akis.

— Šūde švenčiausiasis! — pratariu.

Man galvoje tik viena: *Pasimatymas. Aklas pasimatymas kitą savaitgalį.*

Priblokšta motina šypsosi. Net nesubarė manęs, kad nusikeikiau. Mano plaukai atrodo puikiai. „Spinduliatorius“ iš tikrųjų suveikė.

9 SKYRIUS

Šeštadienį, kai turiu pasimatyti su Stiuartu Vitvortu, dvi valandas sėdžiu po „Spinduliatoriumi“ (rezultatai, atrodo, išsilaiko tik iki kito galvos plovimo). Kai išdžiūvu, nuvažiuoju į „Kenington“ universalinę ir nusiperku pačiomis žemiausiomis pakulnėmis batelius, kokius tik pavyksta surasti, ir aptempiančią juodo krepo suknelę. Nemėgstu vaikščioti po parduotuves, bet džiaugiuosi, kad galiu prasiblaškyti, kad nereikės popietę jaudintis dėl ponios Stein ar Aibilinos. Užrašau aštuoniasdešimt penkis dolerius į motinos sąskaitą, nes ji nuolatos manęs prašo važiuoti ir nusipirkti naujų drabužių. („Ką nors, kas gražiai tiktų tavo *dydžiui*“.) Žinau, motina labai nepritars dėl tarpo tarp krūtų, kurį leidžia matyti šios suknelės iškirptė. Dar niekada panašios neturėjau.

„Kenington“ automobilių aikštelėje užvedu kadilaką, bet negaliu pajudėti iš vietos — staiga nudiegia paširdžiuos. Gniaužiu balta oda apmuštą vairą, dešimtą kartą sau kartodama, kad juokinga ko nors trokšti, jeigu to niekada neturėsiu. Manyti, kad iš nespalvotos fotografijos žinau, jog jo akys mėlynos. Laikyti ką nors tokio proga, nors tai ne kas kita, kaip tik laiškai ant plaušinio popieriaus ir atidėliojami pietūs. Bet suknelė kartu su manąja nauja šukuosena tikrai neblogai ant manęs atrodo. Taigi niekaip nepavyksta išmesti iš galvos vilties.

Jau keturi mėnesiai, kai Hilė už savo namo prie plaukymo baseino parodė man nuotrauką. Hilė deginosi saulėje, aš vėsinausi vėduokle tamsioje paunksnėje. Liepą mane nuo karščio vėl išbėrė ir dar nepraėjo.

— Aš labai užsiėmusi, — pasakiau.

Hilė sėdėjo ant baseino krašto, apdribusi ir dar stora po nėštumo, kažkodėl labai pasitikinti savimi su juodu maudymosi kostiumėliu. Nors pilvas ir pūpsantis, bet kojos kaip visada laibos ir dailios.

— Aš tau dar nė nepasakiau, kada jis atvyksta, — neatlyžo ji. — O yra iš tokios geros šeimos. — Žinia, ji kalbėjo apie savąją. Buvo Viljamo antros eilės pusbrolis. — Tik susipažink su juo, ir tada matysim, ką galvoji.

Vėl pažvelgiau į nuotrauką. Akys raiškios, atviros, šviesiai rudi garbanoti plaukai, aukščiausias iš vyrų grupelės prie ežero. Bet kūnas pusiau paslėptas kitų. Tikriausiai jis ne su visomis galūnėmis.

— Jam nieko *netrūksta*, — varė toliau Hilė. — Paklausk Elizabetos, ji susipažino su juo per labdaros pokylį, kai tu dar mokeisi. Jau nekalbu apie tai, kad jis amžinybę susitikinėjo su Patricija van Devender.

— Su Patricija van Devender?

Dvejus metus iš eilės Senučiuko Misio Gražiausiaja?

— Be to, jis pradėjo Viksburge nuosavą naftos verslą. Taigi jeigu nieko neišdegs, mažai tikėtina, kad kasdien mieste susidursi su juo.

— Gerai, — galų gale atsidusau — vien tam, kad Hilė atstotų nuo manęs.

Kai nusipirkusi suknelę parvažiuoju namo, jau trys. Turiu būti pas Hilę šeštą ir ten susipažinti su Stiuartu. Pasižiūriu į veidrodį. Galuose garbanėlės jau pradeda riestis, bet šiaip visi plaukai dar lygūs. Motina buvo sužavėta, kai pasakiau, kad noriu darsyk išbandyti „Spinduliatorių", bet nė neįtarė kodėl. Nieko nežino apie mano pasimatymą šįvakar, o jeigu kaip nors išsiaiškintų, kiti trys mėnesiai būtų užpildyti įkyrių klausimų, kaip antai: „Ar jis paskambino?" ir „Ką tu ne taip padarei?" — tuo atveju, jeigu iš to nieko neišeitų.

Motina apačioje poilsio kambaryje su tėčiu, abu šūkauja stebėdami „Maištininkų" krepšinio komandos rungtynes. Mano brolis Karltonas įsitaisęs ant sofos su savo nauja efektinga drauguže. Juodu šią popietę atvažiavo iš LVU. Ji vilki raudona palaidine, tamsūs plaukai surišti į tiesią arklio uodegą.

Kai pavyksta rasti Karltoną vieną virtuvėje, jis nusijuokia, patampo mane už plaukų, lyg vėl būtume vaikai.

— Taigi kaip laikaisi, sese?

Papasakoju jam apie darbą laikraštyje, kad esu „Lygos" biuletenio redaktorė. Taip pat jam pasakau, kad po Teisės fakulteto verčiau grįžtų namo.

— Tu irgi nusipelnai šiek tiek mamos laiko. Aš atsiimu daugiau, negu išties man čia priklausytų, — baigiu pro sukąstus dantis.

Brolis nusijuokia, lyg suprastų, bet kaipgi, po teisybei, jis galėtų? Trejais metais vyresnis už mane, jis puikiai atrodo — aukštais, šviesiais banguotais plaukais, bebaigiantis Teisės fakultetą, saugus už šimto septyniasdešimties mylių prastų kelių.

Jam sugrįžus pas savo draugužę, aš ieškau motinos automobilio raktelių, bet niekur nerandu. Jau be penkiolikos penkios. Nueinu ir atsistoju tarpduryje, bandau pagauti motinos dėmesį. Tenka laukti, kol baigs šaudyti klausimus Arkliauodegei apie jos šeimą ir iš kur yra kilusi, bet motina nesiliaus, iki ne-

išsiaiškins, kad jiedvi turi bent vieną bendrą pažįstamą. Po to dar — kokiai studenčių korporacijai mergina priklausė Vanderbilte*, ir galiausiai baigia paklausdama, kokio rašto jos stalo sidabras. Tai geriau negu horoskopas, visada sako motina.

Arkliauodegė atsako, kad jos šeimos sidabro raštas „Chantilly", bet kai ištekėsianti, pati išsirinksianti raštą.

— Mat aš laikau save nepriklausomos nuomonės ir šiaip.

Karltonas paglosto draugužės galvą, ir ji it katė stumiasi į jo delną. Abu pasižiūri į mane ir nusišypso.

— Skyter, — taria man per kambarį Arkliauodegė, — jūs tokia laiminga, kad turite paeinančio iš Pranciškaus Pirmojo šeimos rašto sidabrą. Ar pasiliksite jį, kai ištekėsite?

— Pranciškus Pirmasis — tiesiog svajonė, — nušvintu. — O kaipgi, visą laik traukysiu iš stalčiaus tas šakutes, kad galėčiau tik pasižiūrėti.

Motina prisimerkia į mane. Pamoju jai į virtuvę, bet laukiu dar dešimt minučių, kol ji ateina.

— Kurgi tavo rakteliai, mama? Vėluoju pas Hilę. Pasiliksiu pas ją pernakt.

— Ką? Betgi Karltonas namie. Ką jo naujoji draugė pagalvos, jeigu išvažiuosi, lyg turėdama kažką geresnio veikti?

Aš atidėliojau jai pasakyti, nes žinojau: ar Karltonas namie, ar ne, vis tiek tai pereis į ginčą.

— Be to, Paskagula iškepė kepsnį, o tėtis priruošė malkų židiniui poilsio kambaryje šį vakarą.

— Mama, lauke aštuoniasdešimt penki laipsniai**!

— Nagi, klausyk. Tavo brolis namie ir aš tikiuosi, kad elgsiesi kaip gera sesutė. Nenoriu, kad išvažiuotum, kol gražiai ilgai nepadraugavai su šia mergina. — Ji pasižiūri į laikroduką, o aš primenu sau, kad man jau dvidešimt treji. — Prašau, brangute, — neatlyžta mama, ir atsidususi aš nunešu aniems sumautą šaltmėtinių kokteilių padėklą.

— Mama, — penkios dvidešimt aštuonios vėl virtuvėje sakau jai. — Turiu važiuoti. Kur padėjai raktelius? Hilė manęs laukia.

— Betgi mes dar nė neparagavome dešrelėmis įdarytų bandelių.

— Hilei... skrandžio virusas, — sušnabždu. — O rytoj jos tarnaitė neateina. Prašo, kad aš prižiūrėčiau vaikučius.

Motina atsidūsta.

* Privatus Vanderbilto universitetas Našvilyje, Tenesio valstijoje.

** Beveik 30° C.

— Turbūt tai reiškia, kad su jais rytoj eisi ir į bažnyčią. O aš maniau, kad mes galėtume rytoj visi nuvykti kaip šeima. Drauge sekmadienį papietauti.

— Mama, prašau. — Aš rausiuosi po pintinę, kur ji laiko savo raktelius. — *Niekur* nerandu raktelių.

— Negali pasiimti pernakt kadilako. Tai mūsų gerasis sekmadienio bažnyčios automobilis.

Po trisdešimties minučių jis jau bus pas Hilę. Teks apsirengti ir pasidažyti pas ją, kad motina nieko neįtartų. Negaliu pasiimti naujo tėčio sunkvežimaičio. Šis pilnas trąšų, ir, žinau, rytoj išaušus jo tėčiui reikės.

— Gerai, pasiimsiu senąjį sunkvežimį.

— Regis, jisai su priekaba. Eik ir paklausk tėčio.

Bet aš negaliu paklausti tėčio, nes kaip visa tai ištversiu priešais kitus tris žmones, kurie atrodys visi įsižeidę, kad juos palieku, tad pasičiumpu senojo sunkvežimio raktelius ir sakau:

— Nesvarbu. Aš važiuoju tiesiai pas Hilę.

Ir pikta išlekiu laukan, o ten pamatau, kad senasis sunkvežimis ne tik su prikabinta priekaba, bet ant šios užkeltas ir pusės tonos traktorius.

Taigi važiuoju miestan į savo pirmąjį per dvejus metus pasimatymą raudonu 1941-ųjų keturių cilindrų ševrolė su prikabintu už manęs „John Deer" motoriniu greideriu. Variklis čiaudi ir bilda, tad suabejoju, ar sunkvežimis tesės iki Hilės. Už manęs nuo padangų tyška purvas. Pagrindiniame kelyje variklis trūkčiodamas užgesta, mano suknelė ir krepšys nulekia ant purvinų grindų. Dukart gaunu vėl užvesti.

Penkios keturiasdešimt penkios priekyje skersai kelio pralekia kažkoks juodas padaras, ir aš pajuntu dunkstelėjimą. Bandau stabdyti, bet neką padarysi itin greitai, kai už tavęs 10 000 svarų mašinerija. Suvaitoju ir pagaliau kelkraštyje sustabdau. Turiu eiti pasižiūrėti. Stebuklas, katė atsistoja, priblokšta apsidairo ir taip pat greitai, kaip ir iššoko, šauna atgal į mišką.

Be trijų šešios, slinkusi dvidešimt mylių per valandą greičiu kelyje, kur leidžiama iki penkiasdešimt. Iš paskos blerbia kitų automobilių signalai ir paaugliai šūkauja ant manęs. Sustoju toliau gatvėje nuo Hilės namų, nes jos aklagatvyje nėra pakankamai vietos ūkio inventoriui pastatyti. Pasičiumpu krepšį ir nė nepasibeldusi įpuolu vidun, visa uždususi, suprakaitavusi ir vėjo ištaršytais plaukais. Ir štai jie, trise, tarp jų ir tas, su kuriuo man lemta susitikti. Svetainėje su langais į gatvę iš aukštų taurių vaišinasi viskiu su soda ir ledukais.

Sustingstu tarpduryje, o jie visi sužiūra į mane. Abu, Viljamas ir Stiuartas, atsistoja. Dievaži, jis aukštas, bent keturiais coliais pranoksta mane. Hilės akys didelės didelės, kai ji sugriebia mane už rankos.

— Berniukai, mes tuoj grįšime. Judu tik pasėdėkite ir šnektelėkite apie futbolą — įžaidėjus ar ką nors.

Hilė nusitempia mane į savo rengimosi kambarį, ir mudvi abi suvaitojame. Tiesiog velniškai siaubinga.

— Skyter, tu netgi nepasidažiusi lūpų! O tavo plaukai it žiurkės gūžta!

— Žinau, pažiūrėk į mane! — Visi „Spinduliatoriaus" stebuklo pėdsakai išnykę.

Sunkvežimyje nėra oro kondicionieriaus. Turėjau važiuoti nuleistais prakeiktais langais.

Aš valausi veidą, o Hilė pasodina mane rengimosi kambaryje ant kėdės. Imasi šukuoti man plaukus, kaip darydavo motina, susukdama juos tais didžiuliais suktukais, apipurkšdama laku.

— Na? Kaip tau jis? — klausia ji.

Atsidūstu ir užmerkiu tušu neparyškintas akis.

— Atrodo dailus.

Užsitepu ant veido makiažo — aš beveik neišmanau, kaip tą reikia daryti. Hilė pažvelgia į mane ir higienine servetėle nušluosto dažus, vėl užtepa. Užsivelku juodąją suknelę su gilia V pavidalo iškirpte priekyje, juodus „Delman" žemakulnius. Hilė greitai iššukuoja man plaukus. Šlapiu skudurėliu išsišluostau pažastis, ir ji suvarto į mane akis.

— Partrenkiau *katę*, — sakau.

— Tavęs belaukdamas jis jau išgėrė dvi taures.

Aš atsistoju ir pasilyginu suknelę.

— Gerai, — sakau. — Įvertink. Nuo vieno iki dešimt.

Hilė nužvelgia mane nuo galvos ligi kojų, sustabdo žvilgsnį ties įlinkiu suknelės priekyje. Ji pakelia antakius. Anksčiau gyvenime dar nebuvau demonstravusi krūtų tarpo.

— Šeši, — sako ji, lyg pati nusistebėdama.

Sekundėlę mudvi tik žvelgiame viena į kitą. Hilė kvykteli, ir aš jai nusišypsau. Anksčiau niekada Hilė neduodavo man daugiau kaip keturių.

Mudvi sugrįžtame į svetainę, Viljamas atkišęs pirštą į Stiuartą.

— Ketinu kandidatuoti į tą vietą, ir dievaži, kai tavo tėvukas...

— Stiuartai Vitvortai, — paskelbia Hilė, — norėčiau pristatyti Skyter Felan.

Jis atsistoja, ir minutėlę mano galva viduje visiškai rami. Pasistengiu atrodyti lyg kankinčiausi, kol jis mane apžiūrinėja.

— Stiuartas lankė Alabamos universitetą, — sako Viljamas ir priduria: — „Riskis banga!“*

— Malonu susipažinti. — Stiuartas man šypteli. Paskui ilgai šliurpia iš savo taurės, kol aš išgirstu į jo dantis dzingtelint ledukus. — Taigi kur mes traukiame? — klausia jis Viljamo.

Mes pasiimame Viljamo oldsmobilį važiuoti į „Generolo Li“ viešbutį. Stiuartas atidaro man dureles ir atsisėda greta gale, bet paskui persilenkia per priekinės sėdynės atlošą ir visą kelionę su Viljamu kalbasi apie elnių medžioklės sezoną.

Prie stalo jis atitraukia man kėdę, ir aš atsisėdu, nusišypsau, padėkoju.

— Išgersite ko nors stipresnio? — klausia nežiūrėdamas mano pusėn.

— Ne, dėkui. Tik vandens, prašom.

Jis pasisuka į padavėją ir sako:

— Dvigubą „Old Kentucky“, gryno, ir užsigerti vandens.

Praėjus kuriam laikui po jo penkto burbono mėginu užvesti pokalbį:

— Taigi Hilė man sako, kad esate naftos versle. Turėtų būti įdomu.

— Pinigai geri. Jeigu iš tikrųjų tai norite žinoti.

— O, aš ne... — bet nutylu, nes jis kreipia į kažkur sprandą, tad pažvelgiu ten link ir matau, kad spokso į kažkokią moterį prie durų, krūtiningą blondinę ryškiai raudonai dažytomis lūpomis ir aptempta žalia suknele.

Viljamas pasisuka pažiūrėti, į ką nukreiptas Stiuarto žvilgsnis, bet skubiai vėl atsisuka. Jis papurto į Stiuartą galvą, labai pamažu, atseit „ne“, ir aš pamatau išeinančius pro duris seną Hilės draugužį Džonį Futą su savo naująja žmona Silija. Jie dingsta, o mudu su Viljamu susižvalgome, abiem mums palengvėjo, kad Hilė jų nepastebėjo.

— Viešpatie, ta mergužė karšta kaip Tjunikos plento asfaltas, pusbalsiu ištaria Stiuartas, ir turbūt kaip tik tuomet man tapo nusispjaut, kas atsitiks.

Kažkuriuo momentu Hilė pasižiūri į mane, norėdama pamatyti, kas vyksta. Aš nusišypsau, lyg viskas būtų puiku, ji irgi nusišypso man, laiminga, kad viskas klostosi gerai.

— Viljamai! Ką tik įžengė gubernatoriaus pavaduotojas. Eime, pasikalbėsime su juo, kol neatsisėdo.

Jie drauge nuėjo, palikdami mus, dvi meilės paukštytes, sėdinčias toje pačioje staliuko pusėje, žvelgiančias į visas laimingas poreles salėje.

— Taigi, — sako jisai sugrįžęs, bemaž nepasukdamas į mane galvos, — ar kada nors buvote Alabamos futbolininkų rungtynėse?

* Alabamos universiteto sportininkų kovos šūkis.

Aš taip ir nesugebėjau apsilankyti „Pulkininko aikštėje“*, nors ta — tik penki tūkstančiai jardų nuo mano bendrabučio.

— Ne, tiesą sakant, nesu futbolo aistruolė.

Pasižiūriu į laikroduką. Vos septynios penkiolika.

— Taigi taip. — Jis nužvelgia padavėjo atneštą dar vieną taurę, lyg iš tikrųjų labai mielai ją išmauktų. — Na, tai ką veikiate su savo laiku?

— Rašau... *Jackson Journal* namų ūkio priežiūros skiltį.

Jisai suraukia kaktą, paskui nusijuokia.

— Namų ūkio priežiūros. Turite omenyje... namų ruošą?

Linkteliu.

— Jėzau. — Jis pamaišo taurelę. — Man neateina į galvą nieko blogiau, nei skaityti skiltį apie tai, kaip tvarkyti namus. — Pastebiu, kad jo priekinis dantis šiek tiek kreivas. Man norisi nurodyti Stiuartui tą defektą, bet jis užbaigia savo mintį: — Galbūt išskyrus ją rašyti.

Aš tik spoksau į jį.

— Man tai skamba kaip gudrybė — susirasti vyrą. Tapti namų ruošos žinove.

— Na, jūs turbūt genijus. Perpratote visas mano užmačias.

— Argi ne tame jūs, moterys iš Senučiuko Misio, specializuojatės? Profesionalioje vyrų medžioklėje?

Suglumusi stebiu jį. Galbūt aš ir neturėjau kažin kiek metų pasimatymo, bet kuo gi jis įsivaizduoja esąs?

— Atleiskite, bet ar vaikystėje nebuvote nukritęs ant galvos?

Jisai sumirksi, paskui pirmą kartą per visą vakarą nusijuokia.

— Tai visiškai ne jūsų reikalas, — varau toliau, — bet turėjau nuo ko nors pradėti, jeigu ketinu tapti žurnaliste.

Manau, galų gale padariau jam įspūdį. Bet paskui jis išlenkia taurę, ir domesio žvilgsnis dingsta.

Mes pietaujame, aš iš profilio matau, kad jo nosis truputėlį smaila. Antakiai per tankūs, o šviesiai rusvi plaukai per šiurkštūs. Mes mažai ką daugiau pasakome — bent vienas kitam. Hilė plepa, vis ką nors pamėtėdama mudviejų pusėn, kaip antai: „Stiuartai, Skyter čia gyvena plantacijoje, tuoj šiauriau miesto. Argi senatorius neužaugo žemės riešutų ūkyje?“

Stiuartas užsisako dar vieną viskio porciją.

Kai mudvi su Hile nueiname į tualetą, ji viltingai man nusišypso.

— Ką tu manai?

* Misisipės universiteto futbolininkų aikštė.

— Jis... aukštas, — atsakau nustebusi, kad ji ne tik nepastebėjo, kad mano kavalierius nepaaiškinamai storžieviškas, bet ir gerokai nusitašęs.

Galiausiai vaišės baigiasi, ir jis su Viljamu perpus apmoka sąskaitą. Stiuartas atsistoja ir man padeda apsivilkti švarkelį. Jis bent moka gražiai elgtis.

— Jėzau, dar nebuvau sutikęs nieko su tokiomis ilgomis rankomis, — sako jis.

— Na, o aš dar nebuvau sutikusi nieko su tokia gėrimo problema.

— Jūsų paltas atsiduoda tartum... — jis pasilenkia ir pauosto, suraukia grimasą. — *Trąšomis.*

Jis nužirglioja į vyrų tualetą, o man norsi prasmegti skradžiai žemę.

Kelionė automobiliu, iš viso trys minutės, nepaprastai tyli. Ir ilga.

Mes sugrįžtame pas Hilę. Su balta uniforma išėjusi pasitikti Julė Mei sako:

— Dėl jų visiška tvarka, be vargo nuėjo miegoti.

Ir išsmunka pro virtuvės duris. Aš atsiprašau ir nueinu į tualetą.

— Skyter, kodėl nepavėžini Stiuarto namo? — klausia Viljamas, kai aš pasirodau. — Aš tikrai nusivaręs nuo kojų, o tu, Hile?

Hilė žvelgia į mane, lyg mėgintų atspėti, ko aš noriu. Pagalvoju, kad aiškiai leidau suprasti, kai dešimt minučių užtrukau tualete.

— Jūsų... automobilis ne čia? — klausiu oro priešais Stiuartą.

— Nemanau, kad mano pusbrolis tokios būklės, jog galėtų vairuoti. — Viljamas nusijuokia.

Visi vėl nutyla.

— Atvažiavau sunkvežimiu, — sakau. — Man būtų nemalonu, jeigu jūs...

— Niekai. — Viljamas paploja Stiuartui per nugarą. — Stiuartas ne prieš važiuoti sunkvežimiu, juk taip, bičiuli?

— Viljamai, — sako Hilė, — kodėl tau nevairavus, o tu, Skyter, gali važiuoti greta.

— Tik ne aš, ir pats esu pernelyg išgėręs, — išsisukinėja Viljamas, nors ką tik parvežė mus namo.

Galiausiai aš paprasčiausiai išeinu pro duris. Stiuartas seka iš paskos, nepakomentuoja, kodėl nepastačiau mašinos priešais Hilės namus ar jos kiemo įvažoje. Kai prieiname sunkvežimį, abu sustojame, sužiūrame į penkiolikos pėdų ilgio traktorių, prikabintą už manosios transporto priemonės.

— Jūs tempėte tą daiktą pati viena?

Atsidūstu. Turbūt todėl, kad esu aukšta ir niekada nesijaučiau smulkutė ar itin moteriška, ar mergaitiška, bet tas traktorius... Tiesiog jis tartum per daug viską perpildo.

— Tai, po šimts, keisčiausias dalykas, į kokį kada nors esu žiūrėjęs, — sako jis.

Žingteliu atgal nuo jo.

— Hilė gali jumis pasirūpinti, — sakau. — Hilė jus parveš.

Jis pasisuka ir įsmeigia į mane žvilgsnį — beveik esu tikra, kad pirmą kartą per visą vakarą. Kelias ilgas akimirkas stoviu ten šitaip nužiūrima, ir mano akys priplūsta ašarų. Paprasčiausiai jaučiuosi labai pavargusi.

— Ak, šūdas, — taria jis ir visu kūnu atsileidžia. — Klausykit, aš pasakiau Hilei, kad nesu pasirengęs jokiam sumautam pasimatymui.

— Nereikia... — ištariu traukdamasi atbula nuo jo ir pasuku atgal į namą.

Sekmadienio rytą atsikeliu anksti, dar prieš Hilę ir Viljamą, prieš vaikučius ir prieš judėjimą į bažnyčią. Nuo trąšų kvapo jaučiuosi lyg pagiringa, nors praėjusį vakarą nieko kita negėriau, tik vandenį.

Vakar vakare sugrįžau pas Hilę. Pasibeldusi į Hilės miegamojo duris paklausiau Viljamo, kurio burna jau buvo pilna dantų pastos, ar jam nebūtų sunku parvežti Stiuartą namo. Nė nespėjus jam ką nors atsakyti, užlipau viršun į svečių kambarį.

Priebutyje peržengiu per tėčio šunis ir įeinu į savo gimdytojų namą. Vos pamačiusi motiną, apsikabinu ją. Mėgina išsivaduoti iš manęs, bet aš jos nepaleidžiu.

— Kas yra, Skyter? Juk neužsikrėtei nuo Hilės skrandžio virusu, a?

— Ne, aš sveika.

Gaila, kad negaliu papasakoti jai apie savo vakarą. Jaučiuosi kalta, kad nebuvau jai geresnė, kad man jos nereikėjo, kol mano pačios gyvenimas nesubjuro. Jaučiuosi blogai, nes trokštu, kad vietoje jos čia būtų Konstantina.

Motina suglosto man vėjo iškedentus plaukus, nes tie turbūt bent dviem coliais daro mane aukštesnę.

— Tu tikrai nesijauti blogai?

— Man viskas gerai, mama.

Esu pernelyg pavargusi, kad priešgyniaučiau. Skauda, lyg kas nors būtų mane suspardęs į pilvą. Su batais. Ir niekaip nepraeina.

— Žinai, — nusišypso ji, — manau, ko gero, šioji pati ta Karltonui.

— Gerai, mama, — atsakau. — Tikrai džiaugiuosi dėl jo.

Kito ryto vienuoliktą suskamba telefonas. Laimė, esu virtuvėje ir pakeliu ragelį.

— Panelė Skyter?

Stoviu visa nustėrusi, paskui dirsteliu pro duris į motiną, valgomajame prie stalo peržiūrinėjančią savo čekių knygutę. Paskagula traukia iš orkaitės kepsnį. Aš nueinu į podėlį ir ten užsidarau.

— Aibilina? — sušnibždu.

Sekundėlę ji tyli, paskui išpyškina:

— Kas, jeigu... kas, jeigu jums nepatiks, ką aš pasakysiu? Turiu omenyje, apie baltuosius žmones.

— Aš... aš... kalbam ne apie mano nuomonę, — atsakau. — Nesvarbu, ką aš jausiu.

— Betgi kaip aš žinosiu, kad jūs neužpyksite, nepakeisite savo nuomonės apie mane?

— Aš ne... turbūt teks tik... pasitikėti manimi. — Sulaikau kvapą, vildamasi, laukdama.

Ilga pauzė.

— Dievuliau, pasigailėk. Manau, aš tai padarysiu.

— *Aibilina...* — Mano širdis daužosi. — Neįsivaizduoji, kaip esu tau dėkinga...

— Panele Skyter, mes turėsime būti labai atsargios.

— Būsime, *pažadu.*

— Ir turėsite pakeisti mano vardą. Mano, panelės Lyfolt, visų.

— Žinoma. — Būčiau turėjusi apie tai užsiminti. — Kada galime susitikti?

— Negalima to daryti baltųjų kaimynystėje, tai tikrai. Manau... mums teks tai daryti pas mane namuose.

— Gal žinai kokių dar kitų tarnaičių, kurios irgi būtų suinteresuotos? — klausiu, nors ponia Stein sutiko perskaityti tik vieną. Bet privalau būti pasirengusi menkutei tikimybei, kad jai tai patiks.

Aibilina minutėlę tyli.

— Turbūt galėčiau paklausti Minės. Bet ji nelabai mėgsta kalbėtis su baltaisiais.

— Minės? Turi omeny... buvusią ponios Volters tarnaitę? — klausiu staiga sumodama, kaip tas viskas artimai susimaišo. Aš žvelgsiu pro rakto skylutę ne tik į Elizabetos gyvenimą, bet ir į Hilės.

— Minė turi ką papasakoti. Tikrai.

— Aibilina, ačiū. O, kokia esu dėkinga.

— Taip, mem.

— Aš tik... noriu paklausti. Kas privertė tave persigalvoti?

Aibilina nė neužsikerta.

— Panelė Hilė, — atsako ji.

Aš nutylu, prisimindama Hilės tualetinį planą, kaltinimus tarnaitei vagyste ir jos kalbas apie ligas. Vardas bloškiamas tiesiai šviesiai, kartus it sugedęs pekano riešutas.

MINĖ

10 SKYRIUS

Ateinu į darbą tik su viena mintimi. Šiandien — gruodžio pirmoji, ir kai visi kiti Jungtinėse Valstijose šluosto nuo savųjų prakartėlių dulkes ir traukia iš pakampių senas pašvinkusias kojines dovanoms sudėti, aš turiu dar vieną žmogų, kurio laukiu. Ir tai ne Santis Klausas ir ne Kūdikėlis Jėzus, o ponas Džonis Futas Jaun., kuris Kalėdų išvakarėse sužinos, kad Minė — jo tarnaitė.

Laukiu dvidešimt ketvirtosios kaip teismo datos. Nežinau, ką ponas Džonis padarys, kai paaiškės, kad aš čia dirbu. Galbūt pasakys: „Gerai! Bet kuriuo metu ateik valyti man virtuvės! Štai tau pinigų!" Tačiau nesu tokia kvaila. Ta saugota paslaptis jam pernelyg pašvinkusi, kad elgtųsi kaip koks šypsantis baltišius, ketinantis pakelti man algą. Visiškai tikėtina, kad atėjus Kalėdoms aš galiu nebeturėti darbo.

Nežinia mane graužia, tačiau ką tikrai žinau — tai, kad prieš mėnesį nusprendžiau, jog turi būti oresnis būdas numirti, nei nuo širdies priepuolio tupint ant baltosios ponios unitazo dangčio. Ir po viso to paaiškėjo, kad tai net nebuvo ponas Džonis, kuris sugrįžo namo, o tik velnio atneštasis skaitiklių tikrintojas.

Bet ne kažkiek palengvėjo, kai viskas baigėsi. Užvis labiausiai mane išgąsdino panelė Silija. Po to per valgio gaminimo pamoką ji vis dar taip drebėjo, kad net nepajėgė šaukšteliu atmatuoti druskos.

Ateina pirmadienis, o aš vis negaliu negalvoti apie Luvinijos Braun anūką Robertą. Šį savaitgalį jį išrašė iš ligoninės. Apsigyveno pas Luviniją, nes jo tėvai jau mirę ir šiaip. Vakar vakare, kai nuėjau ten ir nunešiau jiems karamelinį tortą, Robertui ant rankos buvo gipsas, o ant akių tvarsčiai. „O, *Luvinija*", tepajėgiau ištarti, pamačiusi jį. Robertas paguldytas ant sofos miegojo. Jam buvo nuskusta pusė galvos, kad būtų galima operuoti. Luvinijai su visais jos rūpesčiais vis tiek buvo įdomu, kaip sekasi kiekvienam ligi vieno iš mano šeimynykščių. O kai Robertas sujudėjo, ji paklausė, ar ne prieš būčiau eiti namo, nes Robertas atsibunda klykdamas. Pasibaisėjęs ir vėl viską prisimindamas, kad tapo aklas. Ji manė, kad man tai galėtų būti nemalonu. Vis negaliu liautis apie tai galvojusi.

— Einu trumpam į parduotuvę, — sakau panelei Silijai.

Paduodu jai pažiūrėti maisto produktų sąrašą. Šitaip darome kiekvieną pirmadienį. Ji duoda man pinigų produktams, o sugrįžusi aš pakišu jai po nosimi sąskaitą. Noriu, kad matytų, jog kiekvienas grąžos centas atitinka pažymėtą popieriuje. Panelė Silija tik gūžteli pečiais, bet aš saugiai laikau tuos kvitus paslėpusi stalčiuje, jeigu kada nors iškiltų kokių klausimų.

Minė gamina:
1. Kumpį su ananasais
2. Japonines pupuoles*
3. Saldžiąsias bulves
4. Obuolių pyragą
5. Sausainius

Panelė Silija gamina:
1. Sviestines pupeles

— Betgi aš viriau sviestines pupeles praėjusią savaitę.

— Išmokite gaminti šias, visa kita eisis lengvai.

— Turbūt šitaip dar geriau, — sako ji. — Galiu atsisėsti ir nejudėti aižydama.

Jau beveik trys mėnesiai, o ta kvaiša dar nė kavos nemoka išvirti. Ištraukiu tešlą pyragui, noriu ją paruošti prieš išeidama į parduotuvę.

— O gal šįsyk galime padaryti šokoladinį tortą? Mėgstu šokoladinį tortą.

Sukandu dantis.

— Nemoku gaminti nė jokio šokoladinio torto, — pameluoju. *Niekada. Niekada daugiau po panelės Hilės.*

— Nemoki? Tai bent, o aš maniau, kad tu moki viską. Gal mums reikėtų gauti iš kur nors receptą?

— Apie kokį dar tortą galvojate?

— Na, gal tą su persikais, kurį aną sykį iškepei? — sako ji, prisipildama į stiklinę pieno. — Buvo tikrai geras.

— Anie persikai buvo iš Meksikos. Čionai dar ne persikų sezonas.

— Betgi mačiau jų reklamą laikraštyje.

Atsidūstu. Nieko nėra su ja lengva, tačiau bent pamiršo šokoladą.

— Vieną dalyką privalote žinoti. Viskas geriausia, kai jų sezonas. Vasarą nieko negamini iš moliūgų, rudenį — iš persikų. Jeigu nematai jų parduoda-

* Lot. *Vigna unguiculata* — pupinis ankštinis augalas, vartojamas maistui šiltuose kraštuose.

mų pakelėse, vadinasi, dar ne laikas. Užtat paprasčiausiai imkim ir išsikepkim pekano riešutų tortą.

— O Džoniui patiko tie cukruje apkepinti riešutai, kuriuos padarei. Kai jam jų padaviau, pasakė, kad esu šauniausia iš kada nors jo pažinotų merginų.

Nusigręžiu į savo tešlą, kad ji nepamatytų mano veido. Dusyk per minutę jai pavyko mane suerzinti.

— Ar norite, kad ponas Džonis manytų dar ką nors jus pagaminus?

Jau ir taip esu pametusi iš baimės galvą, o man dar bjauru ir pakyrėjo, kai nuopelnai už mano pagamintą valgį priskiriami kam nors kitam. Išskyrus savo vaikučius, valgio ruoša — vienintelis dalykas, kuriuo didžiuojuosi.

— Ne, jau viskas, — nusišypso panelė Silija.

Nepastebi, kad taip perlaikiau pyragą, kad jo plutelė penkiose vietose įtrūksta. Dar dvidešimt keturios dienos šios šūdalynės. Meldžiu Viešpatį ir taip pat velnią pašaly, kad ponas Džonis iki tada nepargrįžtų namo anksčiau.

Kas antrą dieną girdžiu panelę Siliją savo kambaryje prie telefono nuolat skambinant kitoms aukštuomenės ponioms. Labdara įvyko prieš tris savaites, o ji jau taikosi į kitus metus. Jos ir pono Džonio tenai nebuvo, antraip aš būčiau ganėtinai apie tai girdėjusi.

Per labdaros pokylį šiemet nedirbau — pirmą kartą per dešimtį metų. Pinigai ten gana geri, bet aš tiesiog negalėjau rizikuoti užsidurti ant panelės Hilės.

— Gal pasakytumėte jai, kad Silija Fut vėl skambino? Prieš kelias dienas aš jai palikau žinutę.

Panelės Silijos balsas guvus, lyg per telį mėgintų įpiršti kokią prekę. Kassyk, kai girdžiu ją, man norisi išplėšti iš jos rankų telefono ragelį, pasakyti, kad negaištų tuščiai laiko. Mat nesvarbu, kad ji atrodo kaip pasileidėlė. Esama rimtesnės priežasties, kodėl panelė Silija visai neturi draugių, ir aš tai supratau tą pat minutę, kai pamačiau aną pono Džonio nuotrauką. Esu patarnavusi per pakankamai daug bridžo klubo priešpiečių, kad žinočiau apie kiekvieną baltąją moterį šiame mieste. Anksčiau koledže ponas Džonis pametė panelę Hilę dėl panelės Silijos, ir panelė Hilė niekaip negali jo pamiršti.

Trečiadienį vakare nueinu į bažnyčią. Ji vos puspilnė, nes dar tik be penkiolikos septynios, o choras anksčiau kaip pusę aštuonių nepradeda giedoti. Bet Aibilina paprašė manęs ateiti anksti, tad ir esu čia. Įdomu, ką ji nori pasakyti. Be to, Lerojus buvo geros nuotaikos ir žaidė su vaikučiais, taigi, manau, jeigu jis jų nori, tegul ir turi.

Pamatau Aibiliną įprastame mūsų klaupte — kairėje pusėje, ketvirtoje eilėje nuo priekio, prie pat lango ventiliatoriaus. Mudvi — svarbiausios parapijietės, todėl nusipelnome geriausios vietos. Jos plaukai sušukuoti lygiai atgalios, nedideliais plonais suktukais sugarbiniuoti apie sprandą. Vilki mano dar nematytą mėlyną suknelę su didelėmis baltomis sagomis. Aibilina turi apsišiktinai daug baltųjų ponių suknelių. Šios mėgsta jai dovanoti savo senus skudurus. Kaip visada ji atrodo apkūni ir ori, bet nors rimta ir padori, Aibilina vis dėlto moka suskelti nešvankų sąmojį, nuo kurio gali prileisti į kelnaites.

Nueinu jos link bažnyčios viduriu, matau Aibiliną dėl kažko nepatenkintą, raukant kaktą. Mirksnį pastebiu mudvi skiriančius kokius penkiolika metų. Bet paskui ji nusišypso, ir jos veidas vėl atjaunėja ir papilnėja.

— Viešpatie, — tariu, vos įsitaisiusi greta jos.

— Žinau. Kažkas turi jai pasakyti.

Aibilina vėduojasi veidą nosinaite. Šiandien Kikės Braun rytas valyti, ir visa bažnyčia bjauriai iškvėpinta citrininiu oro gaivikliu, kurį pati gamina ir mėgina parduoti po dvidešimt penkis centus už flakoną. Mes turime visą popieriaus lapą užsirašiusiųjų į eilę bažnyčiai valyti. Jei paklaustumėte manęs, Kikė Braun privalėtų užsirašinėti mažiau, o vyrai — gerokai daugiau. Kiek žinau, į tą lapą nėsyk neužsirašė nė vienas vyras.

Jeigu ne kvapas, bažnyčia atrodo gana neblogai. Kikė taip išblizgino klauptus, kad žiūrėdamas į juos galėtum rakinėtis dantis. Kalėdų eglutė jau pastatyta šalia altoriaus, nukabinėta blizgučiais ir su spindinčia auksine žvaigžde viršūnėje. Trys bažnyčios langai — su sudėliotais spalvotais stikliukais, vaizduojančiais Kristaus gimimą, prikeltą iš mirusiųjų Lozorių ir tų kvailų fariziejų pamokymą. Kituose septyniuose — paprastas skaidrus stiklas. Šitiems pakeisti mes vis dar renkame pinigus.

— Kaip Benio astma? — klausia Aibilina.

— Vakar turėjo nedidelį priepuolį. Netrukus Lerojus jį ir kitus vaikiukus pakeliui užveš čia. Tikimės, citrinos kvapas jo nenutrenks.

— Lerojus. — Aibilina palinguoja galva ir nusijuokia. — Perduok jam, kad aš pasakiau, jog verčiau elgtųsi kaip pridera. Arba aš jį įtrauksiu į savo maldų sąrašą.

— Būtų gerai. O Dieve, slėpk maistą.

Link mudviejų krypuoja pasipūtėlė Bertrina Besemer. Ji pasilenkia per klauptą priekyje mūsų, šypsosi iš po po plačios nebemadingos skrybėlės su firminiu mėlynplunksnės ženklu. Bertrina — tai ta, kuri visus tuos metus vadino Aibiliną kvaile.

— Mine, — sako Bertrina, — man tikrai džiugu girdėti apie naują tavo darbą.

— Dėkui, Bertrina.

— Ir, Aibilina, ačiū tau, kad įtraukei mane į savo maldų sąrašą. Angina man tikrai pagerėjo. Šį savaitgalį tau paskambinsiu, ir mudvi atsigriebsime už praėjusį laiką.

Aibilina šypsosi, linkteli. Bertrina nukrypuoja į savo klauptą.

— Galbūt tau derėtų būti šiek tiek išrankesnei, už ką meldiesi, — patariu.

— O, aš ant jos nebepykstu, — sako Aibilina. — Ir tik pažiūrėk, ji tikrai numetė šiek tiek svorio.

— Ji visiems pasakoja numetusi keturiasdešimt svarų, — pasakau.

— Viešpatie, pasigailėk.

— Beliko numesti dar du šimtus.

Aibilina mėgina nenusišypsoti, vaidina lyg motų nuo savęs citrinos kvapą.

— Taigi kodėl norėjai, kad ateičiau anksčiau? — klausiu. — Pasiilgai manęs ar dar ką?

— Ne, nieko ypatinga. Tik šis tas, ką vienas žmogus pasakė.

— Ką tokio?

Aibilina įkvepia oro, apsidairo pasitikrinti, ar kas nors nesiklauso. Čionai mudvi kaip kokios karališkosios personos. Žmonės vis stengiasi prisišlieti.

— Tu žinai tą panelę Skyter?

— Anądien jau tau sakiau. Žinau.

Ji pritildo balsą:

— Na, prisimeni, kaip aš neatsargiai jai prasitariau apie tai, kad Tryloras rašydavo apie spalvotųjų reikalus?

— Prisimenu. Ji nori patraukti tave už tai į teismą?

— Ne, ne. Ji miela. Bet turėjo drąsos paklausti, gal aš ir kuri nors iš mano draugių tarnaičių norėtume užrašyti ant popieriaus, ką reiškia tarnauti pas baltuosius. Ji sako rašanti knygą.

— Sako ką?

Aibilina linkteli, pakelia antakius.

— Mm hmm.

— Pff. Na, pasakyk jai, kad tai tikra Liepos ketvirtosios iškyla. Būtent apie tokį darbą svajojame visą savaitgalį — grįžti pas juos į namus, blizginti jų sidabrą, — nusišiepiu.

— Pasakiau jai, tegul apie tai bus pasakojama įprastose senose istorijos knygose. Baltieji žmonės reiškė spalvotųjų nuomones nuo senų seniausių laikų.

— Teisybė. Taigi tu jai taip ir pasakei.

— Taip. Pasakau, kad yra išprotėjusi, — sako Aibilina. — Klausiu jos, kas būtų, jeigu mes papasakotume tiesą? Apie tai, kaip labai bijomės paprašyti minimalios algos. Apie tai, kaip niekas mums neapmoka socialinio draudimo?

Apie tai, kaip tavo pačios šeimininkė vadina tave... — Aibilina palinguoja galvą. Džiaugiuosi, kad ji to neištarė.

— Apie tai, kaip mylime jų vaikučius, kol tie dar maži... — varo toliau Aibilina, ir aš matau jos lūpą nežymiai virptelint. — O paskui jie tampa visai kaip jų mamos.

Nuleidžiu akis ir matau Aibiliną gniaužant savo juodąjį rankinuką, lyg tas vienintelis būtų jai likęs šiame gyvenime. Aibilina, ji pereina dirbti kitur, kai mažyliai tiek užauga, kad liaujasi buvę akli spalvai. Mudvi apie tai nesikalbame.

— Net jeigu ji ir pakeistų visus tarnaičių ir baltųjų ponių vardus, — niekinamai suprunkščia ji.

— Ji išprotėjusi, jeigu mano, kad mes padarysime ką nors šitaip pavojinga. Dėl *jos.*

— Mums nereikia iškelti į viešumą visos tos bjaurasties. — Aibilina nosinaite pasišluosto nosį. — Tik papasakoti žmonėms tiesą.

— Ne, nereikia, — sutinku, bet nutylu. Kažkaip užkliuvo tas žodis *tiesa.* Nuo keturiolikos metų amžiaus mėginau papasakoti baltosioms moterims tiesą, ką reiškia dirbti pas jas.

— Mums nereikia čionai nieko keisti, — sako Aibilina, ir abi nutylame, mąstydamos apie visus dalykus, kurių nenorime keisti. Bet paskui Aibilina prisimerkia į mane ir klausia: — Ką? Juk nemanai, kad tai beprotiška idėja?

— Manau, aš tik... — Ir tuomet viską perprantu. Mudvi buvome draugės šešiolika metų, nuo tos dienos, kai aš iš Grinvudo persikėliau į Džeksoną ir susipažinome autobusų stotelėje. Galiu skaityti Aibiliną kaip sekmadieninį laikraštį. — Tu apie tai galvoji, ar ne? — sakau. — Nori kalbėtis su panele Skyter.

Ji gūžteli pečiais, ir aš suprantu nesuklydusi. Bet nespėjus Aibilinai prisipažinti, ateina garbusis tėvas Džonsonas ir atsisėda į klauptą už mudviejų, pasilenkia į priekį mums tarp pečių.

— Mine, atleisk, kad neturėjau progos tavęs pasveikinti dėl naujo darbo.

Aš pasilyginu suknelę.

— Ką gi, dėkui, garbusis pastoriau.

— Matyt, buvai Aibilinos maldų sąraše, — taria jis, paplekšnodamas Aibilinai per petį.

— Tikrai buvau. Pasakiau Aibilinai, kad kai tokie dalykai, ji privalo nedelsti.

Garbusis tėvas nusijuokia. Atsistoja ir pamažu nužingsniuoja į sakyklą. Visi nurimsta. Aš negaliu patikėti, kad Aibilina nori papasakoti panelei Skyter tiesą.

Tiesą.

Jausmas toks, tartum būtų padvelkusi vėsa, lyg vanduo skalautų mano sukaitusį, lipnų nuo prakaito kūną. Vėsina karštį, deginusį mane visą gyvenimą.

Tiesą, vėl pakartoju sau galvoje, vien dėl to jausmo.

Garbusis tėvas Džonsonas iškelia rankas ir kalba švelniu žemu balsu. Choras už jo pradeda niūniuoti „Kalbėtis su Jėzumi", ir mes visi atsistojame. Per pusę minutės aš jau prakaituoju.

— Manai, tave domintų? Kalbėtis su panele Skyter? — pašnibžda Aibilina.

Atsigręžusi pažvelgiu už savęs — ir antai Lerojus su vaikučiais, kaip visada pavėlavę.

— Kas, aš? — nustembu, ir tylios muzikos fone mano balsas nuskamba garsiai. Prislopinu jį, bet ne per daugiausia. — Neketinu daryti ką nors tokio beprotiška.

Nežinia kodėl, nebent kad mane suerzintų, gruodį mus užplūsta karščio banga. Jau esant keturiasdešimčiai laipsnių* aš garuoju kaip šaldyta arbata rugpjūtį, o štai šįryt atsibundu, ir termometro skalėje — aštuoniasdešimt trys**. Pusę savo gyvenimo stengiausi taip smarkiai neprakaituoti: kremas nuo prakaito „Elegantiška moteris", šaldytos bulvės kišenėse, ledo maišelis, pririštas man prie galvos (netgi sumokėjau daktarui už tokį kvailą patarimą), ir vis tiek per penkias minutes permerkiu savąsias prakaito pažastinėles. Visur, kur einu, nešiojuosi „Ferlio laidojimo namų" vėduoklę. Veiksminga ir nieko nekainuoja.

Tačiau panelei Silijai šilto oro savaitė patinka, ji net išeina į lauką ir sėdi prie baseino su tais neskoningais baltais saulės akiniais ir minkštu frotiniu vonios chalatu. Ačiū Dievui, jau išsidanginusi iš namo. Anksčiau aš maniau, kad ji pasiligojusio kūno, bet dabar klausiu savęs, ar tik nėra pasiligojusios galvos. Turiu omenyje, ne iš tų, kurios kalbasi su savimi, kaip matai taip darant senas ponias, tokias kaip panelė Volters, nes žinai, kad tai tik nusenusiųjų liga, bet bepročius iš didžiosios B raidės, kai tave su tramdomaisiais marškiniais išveža į Vitfildą***.

Dabar beveik kasdien pagaunu ją smunkant į tuščius miegamuosius antrame aukšte. Girdžiu jos mažas pėdas pasalūniškai tapenant koridoriumi, pereinant tą girgždantį grindų plotelį. Aš per daug neimu į galvą — po galais,

* Apie 9° C.

** Apie 27° C.

*** Šiame universitetiniame miestelyje netoliese Džeksono yra pagrindinė Misisipės valstijos psichiatrijos klinika.

juk tai jos namai. Bet paskui ji vieną dieną vėl taip daro, o paskui ir vėl, ir kaip tik tas faktas, kad yra tokia velniška *slapūnė*, kad laukia, kol aš įjungsiu dulkių siurblį ar užsiimsiu pyragu, kelia man įtarimų. Ten, viršuje, išbūna septynias ar aštuonias minutes, o paskui iškiša iš už kampo galvelę, stengdamasi įsitikinti, kad aš nematysiu jos vėl nulipančios.

— Nesikišk į jos reikalus, — pataria Lerojus. — Tik pasistenk, kad ji pasakytų savo ponui, jog tu tvarkai jo namus.

Porą pastarųjų vakarų jis buvo įnikęs į „Crow"*, po savo pamainos gėrė su draugais už jėgainės. Anaiptol nėra kvailas. Žino, kad jeigu aš numirsiu, tas algos čekis savaime nepasirodys.

Po ekskursijos viršun panelė Silija ateina į virtuvę prie stalo, užuot grįžusi į lovą. Galėtų ji iš čia nėšintis. Aš darinėju nuo kaulų vištą, ant liepsnos užkaistas sultinys, ir virtinukai jau supjaustyti. Man nereikia, kad ji bandytų kuo nors padėti.

— Liko trylika dienų, ir jūs pasakysite ponui Džoniui apie mane, — tariu, ir, visai kaip žinojau, panelė Silija atsikelia nuo virtuvės stalo ir pasuka į miegamąjį. Bet prieš išeidama pro duris sumurma:

— Ar tau būtina apie tai priminti kiekvieną mano gyvenimo dieną?

Aš tiesiau atsistoju. Tai pirmas kartas, kai panelė Silija ant manęs suirzo.

— Mm hmm, — numykiu net nepasižiūrėdama į ją, nes aš priminsiu ir priminsiu, iki ponas Džonis paspaus man ranką ir pasakys: „Malonu susipažinti, Mine."

Bet paskui aš pakeliu akis ir matau panelę Siliją tebestovint ten. Pasirėmusi į durų staktą, jos veidas visai nubalęs — baltumo it pigūs sienų dažai.

— Jūs vėl kvailiojote su nevirta vištiena?

— Ne, aš tik... pavargusi.

Bet išsimušę virš makiažo — dabar nupilkusio — prakaito lašeliai išduoda, kad jai nėra gerai. Nuvedu į lovą ir atnešu išgerti „Ledi Pinkham". Rausvoje etiketėje pavaizduota tikrai puiki ledi su turbanu ant galvos, šypsanti, lyg jaustųsi geriau. Paduodu panelei Silijai šaukštelį, kad įsipiltų, bet ta netikusi moteris paprasčiausiai išmaukia tiesiog iš buteliuko.

Paskui aš nusiplaunu rankas. Kad ir kas jai yra, tikiuosi, tai neužkrečiama.

Diena po to, kai panelės Silijos veidas tapo keistas, yra tų prakeiktų paklodžių keitimo diena, ir tos dienos aš labiausiai nemėgstu. Paklodės — tie-

* „Old Crow" — seno pigaus Kentukio burbono — viskio markė, pavadinta pagal distiliavimo iš raugo technologiją išradusį dr. *James C. Crow* (Krou).

siog pernelyg asmeniškas dalykas čiupinėtis su jomis žmonėms, kurie nėra artimieji. Ant jų pilna plaukų, pleiskanų, snarglių ir gličių pasimylėjimo žymių. Bet užvis blogiausia — kraujo dėmės. Plikomis rankomis jas mazgodama virš kriauklės aš žiaukčioju. Taip būna man dėl kraujo bet kur ir bent kiek nors į jį panašaus. Nuo atsitiktinai užmintos braškės dienos likutį galiu kniūbsoti virš unitazo.

Panelė Silija žino apie antradienius ir paprastai persikelia ant sofos, kad nekliudytų man dirbti. Šįryt atslinko šaltas frontas, tad ji negali išeiti į kiemą prie plaukymo baseino, ir pranašaujama, kad orai dar labiau subjurs. Bet ateina devinta, paskui dešimta, vienuolikta, o miegamojo durys vis tebeuždarytos. Galiausiai aš pasibeldžiu.

— Taip? — atsiliepia ji.

Aš atidarau duris.

— Labą rytą, panele Silija.

— Sveika, Mine.

— Šiandien antradienis.

Panelė Silija ne tik dar lovoje — vien su naktinukais ji guli susirietusi virš antklodžių, veide — nė ženklo makiažo.

— Turiu išskalbti ir išlyginti tas paklodes, o paskui imtis senos drabužių spintos, kuriai leidote perdžiūti kaip Teksasui. O tada mes pereisime prie valgio ruošos...

— Šiandien nebus pamokos, Mine.

Be to, ji nesišypso kaip visada, kai pamato mane.

— Blogai jaučiatės?

— Atnešk man vandens, gerai?

— Taip, mem.

Nueinu į virtuvę ir iš kriauklės čiaupo prileidžiu stiklinę. Turbūt ji iš tikrųjų blogai jaučiasi, nes niekada anksčiau neprašydavo manęs ko nors paduoti.

Tačiau kai sugrįžtu į miegamąjį, panelės Silijos lovoje nerandu, o vonios kambario durys uždarytos. Tad kodėl reikėtų prašyti manęs atnešti jai vandens, jeigu turi jėgų atsikelti ir nueiti į vonios kambarį? Na, bent nesimaišo po kojų. Pakeliu nuo grindų pono Džonio kelnes, užsimetu jas ant peties. Mano galva, ši moteris nepakankamai mankštinasi, ištisą dieną sėdinėja po namus. Ak, nagi, Mine, tik nepradėk. Jeigu ji serga, vadinasi, serga.

— Jūs nesveikuojate? — sušunku prie vonios kambario durų.

— Man... viskas gerai.

— Kol jūs ten, aš imsiu ir pakeisiu tas paklodes.

— Ne, tu eik, — sako ji per duris. — Šiandien eik namo, Mine.

Stoviu ir stuksenu pėda į tą jos rožinį kilimėlį. Nenoriu eiti namo. Šiandien antradienis, reikia keisti tas prakeiktas paklodes. Jeigu to nepadarysiu šiandien, tai ir trečiadienis taps tų sumautų paklodžių keitimo diena.

— Ką pasakys ponas Džonis, kai parvažiuos namo ir ras namuose netvarką?

— Šiąnakt jis elnių medžioklėje. Mine, man reikia, kad atneštum telefoną... — jos balsas pereina į drebančią aimaną. — Atitempk jį čia ir atnešk mano telefonų knygelę, kuri virtuvėje ant stalo.

— Jūs sergate, panele Silija?

Bet ji neatsako, tad aš surandu knygelę ir pratęsiu telefoną su laidu iki vonios kambario durų, tada pabeldžiu į jas.

— Tik palik jį ten. — Panelės Silijos balsas toks, lyg dabar ji verktų. — Noriu, kad dabar eitum namo.

— Betgi aš ką tik...

— Pasakiau, eik namo, Mine!

Žingteliu atbula nuo uždarų durų. Karštis sukyla man į veidą. Ir peršti ne todėl, kad anksčiau niekas manęs neapšaukdavo. Tiesiog panelė Silija dar nėsyk ant manęs nešaukė.

Kitą rytą per Dvyliktąjį kanalą Vudis Eisepas vedžioja savo pleiskanotomis rankomis po visą valstijos žemėlapį. Misisipės Džeksonas užšaląs it ledinukas. Iš pradžių lijo, paskui šalo, o po to ant žemės pasipylė ne mažiau kaip pusės colio stambumo kruša. Medžių šakos, elektros linijos, priebučių tentai sukrito, lyg visiškai nepajėgę priešintis. Laukę viskas tartum išmirkyta blizgančio skaidraus šelako kibire.

Mano vaikučiai mieguistais veidais prilipę prie radijo, ir kai iš tos dėžės pasakoma, kad keliai apledijęs ir mokyklos uždarytos, visi jie šokinėja, šūkauja, švilpia ir vien su ilgais apatiniais išpuola laukan pasižiūrėti ledo.

— Tuoj pat grįžkite vidun ir ką nors apsiaukite! — šaukiu nuo durų.

Nė vienas neklauso. Paskambinu panelei Silijai pranešti, kad negaliu atvažiuoti dėl ledo, ir kartu pasiteirauti, ar yra namie elektra. Kai vakar taip šaukė ant manęs, lyg būčiau kokia nigerė kelyje, galėtumėte pamanyti, kad man į ją nusispjaut.

Paskambinusi išgirstu:

— Aliooo?

Man permuša širdį.

— Kas čia? Kas skambina?

Labai atsargiai padedu ragelį. Matyt, ir ponas Džonis šiandien nedirba. Nežinau, kaip jis per tokią audrą parsigavo namo. Tik žinau, kad net ir laisvą dieną negaliu liautis bijojusi to žmogaus. Bet po vienuolikos dienų visa tai baigsis.

Per dieną didžiuma miesto atitirpsta. Kai įžengiu vidun, panelė Silija ne lovoje. Sėdi prie balto virtuvės stalo ir spokso pro langą bjauriai atrodančiu veidu, lyg varganas prašmatnus jos gyvenimas būtų tapęs tiesiog pragariškai per karštas, kad jame būtų galima tverti. Nenuleidžia akių nuo mimozos lauke. Medis gana sunkiai atlaikė ledą. Pusė šakų nulūžusios, o visi laibi lapai parudavę ir suzmekę.

— Labas, Mine, — taria ji nė nepažvelgdama mano pusėn.

Bet aš tik linkteliu. Neturiu ką pasakyti jai — ne, po to, kai užvakar šitaip su manimi pasielgė.

— Dabar pagaliau galime nukirsti tą seną baidyklę, — sako panelė Silija.

— Pirmyn. Iškirskite viską.

Visai kaip mane — kirsti be jokios priežasties.

Panelė Silija atsistoja ir prieina prie kriauklės, kur aš nulindusi. Sugriebia mane už rankos.

— Atleisk, kad taip šaukiau ant tavęs. — Ir jos akys pritvinksta ašarų.

— Mm hmm.

— Aš nesveikavau. Žinau, kad tai ne pasiteisinimas, bet tikrai prastai jaučiausi ir... — ji sukūkčioja, lyg blogiausia, ką būtų padariusi gyvenime — tai užrikusi ant savo tarnaitės.

— Gerai, — raminu. — Nėra dėl ko sriūbauti.

Ir tuomet moteris stipriai apsikabina mane už kaklo, kol galiausiai aš paplekšnoju jai per nugarą ir atplėšiu nuo savęs.

— Eime, atsisėskite, — sakau. — Sutaisysiu jums kavos.

Turbūt mes visos tampame šiek tiek nekantrios, kai blogai jaučiamės.

Iki kito ryto tos mimozos lapai pajuodavo lyg nudegę, o ne nušalę. Ateinu į virtuvę, ketindama pasakyti, kiek mums belikę dienų, bet panelė Silija spokso į tą medį, akimis jo nekęsdama visai taip pat, kaip ji nekenčia viryklės. Yra pablyškusi, nenori valgyti nieko, ką priešais ją padedu.

Visą dieną, užuot gulinėjusi lovoje, ji puošia prieškambaryje dešimties pėdų aukščio Kalėdų eglutę, paversdama mano gyvenimą pragaru, nes visą

laiką turiu darbuotis dulkių siurbliu, valydama po visur išsibarsčiusius spyglius. Paskui ji išeina į kiemą už namo, imasi genėti rožių krūmus ir kasti tulpių svogūnėlius. Dar nesu mačiusi jos tiek judant, niekada. Paskui juodomis panagėmis ateina į savąją valgio ruošos pamoką, bet vis nesišypso.

— Šešios dienos, ir mes pasakysime ponui Džoniui, — vėl primenu.

Kurį laiką ji nieko neatsako, paskui išgirstu visai negyvą balsą:

— Tu tikrai įsitikinusi, kad privalome? Aš mąsčiau, galbūt galėtume palūkėti.

Sustoju vietoje, nuo rankų man varva pasukos.

— Nagi, darsyk paklauskite, kiek tikrai aš įsitikinusi.

— Gerai, gerai.

Ir tada ji vėl išeina laukan atsiduoti savo naujam pomėgiui — su kirviu rankoje stebeilyti į mimozą. Bet taip ir nesiima kapoti.

Trečiadienio vakare galvoje man tik viena — dar tik devyniasdešimt šešios valandos. Nuo žinojimo, kad po Kalėdų galiu netekti darbo, suka skrandį. Turėsiu kur kas daugiau dėl ko jaudintis, nei tik kad būsiu nušauta. Sutarėm, kad panelė Silija jam pasakys Kalėdų išvakarėse, man išėjus, prieš jiems išvažiuojant pas pono Džonio mamą. Bet panelė Silija elgiasi taip keistai, kad aš klausiu savęs, ar tik ji nemėgina atsitraukti. Ne, mem, kartoju sau visą dieną. Liksiu prie jos prilipusi it plaukas prie muilo.

Tačiau kai ketvirtadienio rytą ateinu, panelės Silijos net nėra namie. Negaliu patikėti, kad ji iš tikrųjų paliko namus. Atsisėdu virtuvėje prie stalo ir įsipilu kavos.

Pasižiūriu į kiemą už namo. Giedra, saulėta. Ta pajuodusi mimoza tikrai bjauri. Įdomu, kodėl ponas Džonis nepaima kirvio ir nenukerta to medžio?

Šiek tiek arčiau prisilenkiu prie palangės.

— Nagi, tik pažiūrėkite. — Ten prie apačios tebesilaiko kelios žalios šakelės, mažumėlę tiesiasi į saulę. — Tas senas medis tik apsimeta negyvas.

Išsitraukiu iš rankinuko bloknotėlį, kur esu sudariusi sąrašą, ko reikia nupirkti — ne dėl panelės Silijos, bet sau pačiai: maisto produktų, kalėdinių dovanėlių, šio bei to vaikučiams. Beniui astma šiek tiek palengvėjo, bet vakar vakarą Lerojus parėjo vėl prasmirdęs alumi. Taip smarkiai mane pastūmė, kad susitrenkiau į virtuvės stalą šlaunį. Pereis šįvakar toks, vakarienei gaus nuo manęs pylos.

Atsidūstu. Dar septyniasdešimt dvi valandos, ir aš — laisva moteris. Galbūt išvyta, galbūt negyva, kai Lerojus sužinos, bet laisva.

Bandau susitelkti į šią savaitę. Rytoj — didžiulė maisto ruoša, šeštadienį vakare man vakarienė bažnyčioje, o sekmadienį pamaldos. Kada gi sutvarkysiu

savo pačios namus? Išskalbsiu vaikučių drabužėlius? Mano vyresnėlei, Meilutei, šešiolika, ir ji neblogai sugeba tvarkytis, bet aš mėgstu jai padėti, kaip mano mama niekada man nepadėdavo. Ir Aibilina. Vakar vakare ji vėl man paskambino, paklausė, ar padėsiu jai ir panelei Skyter dėl tų istorijų. Aš myliu Aibiliną, tikrai. Bet manau, kad ji daro didžiulę klaidą pasitikėdama baltąja moterimi. Ir pasakiau jai tai. Ji rizikuojanti savo darbu, saugumu. Jau neminėsime, kodėl kas nors norėtų padėti panelės Hilės draugei.

Viešpatie, verčiau toliau tęsiu savo darbus.

Įdarau ananasais kumpį ir įkišu į orkaitę. Paskui medžioklės kambaryje nušluostau nuo lentynų dulkes, siurbliu ištraukiu lokį, spoksantį į mane lyg į užkandą. „Šiandien tik mes du“, pasakau jam. Kaip paprastai jis nekalbus. Pasiimu skudurą, skystą purškiamą naftos muilą ir pamažu stumiuosi laiptais aukštyn, blizgindama kiekvieną turėklų stulpelį. Pasiekusi viršų, pereinu į miegamąjį numeris vienas.

Viršuje valau apie valandą. Čia šaltoka, nėra kūnų, kurie sušildytų. Vedžioju ranka pirmyn atgal, pirmyn atgal per viską, kas iš medžio. Tarp antro ir trečio miegamųjų nulipu žemyn į panelės Silijos kambarį, kol ji dar nesugrįžo.

Mane apima tas šiurpus klaikas, kuris ištinka, kai būni tokiame tuščiame name. Kurgi ji išėjo? Po viso to laiko, kai čia dirbau, ji pasišalino tik tris kartus, ir visada pasakydama, kur ir kodėl vyksta, lyg man bent kiek tai rūpėtų, o dabar išnyko kaip vėjas. Turėčiau būti patenkinta. Turėčiau džiaugtis tos kvaišos atsikračiusi. Bet būdama čia viena pati jaučiuosi tartum įsibrovėlė. Pažvelgiu žemyn į rožinį kilimėlį, dengiantį kraujo dėmę prie vonios kambario durų. Šiandien ketinu darsyk pabandyti ją panaikinti. Per kambarį padvelkia šalčiu, lyg praeitų koks nors vaiduoklis. Aš sudrebu.

Galbūt nereikėtų šiandien imtis tos kraujo dėmės.

Lovos apklotai kaip paprastai numesti. Paklodės suglamžytos ir apsuktos į kitą pusę. Visada atrodo, lyg čia būtų vykęs galynėjimasis. Neleidžiu sau domėtis. Pradėsi domėtis apie žmones miegamajame, ir nė pajust nepajusi, kai būsi perdėm įsivėlęs į jų reikalus.

Nuvelku vienos pagalvės užvalkalą. Nuo panelės Silijos akių tušo jis visas ištepliotas mažomis anglies juodumo peteliškėmis. Drapanas ant grindų aš sukemšu į pagalvės užvalkalą, kad būtų lengviau nešti. Nuo geltonos otomanės pakeliu sulankstytas pono Džonio kelnes.

— Kaipgi man žinoti, švarios šios ar nešiotos?

Šiaip ar taip, įgrūdu jas į maišą. Turiu namų ruošos priesaką: abejoji nors kiek — skalbti dėk.

Nutempiu maišą prie komodos. Kai pasilenkiu paimti šilkinių panelės Silijos kojinių porą, nutvilko sumuštą šlaunį.

— Kas jūs *tokia*?

Išmetu iš rankų maišą.

Pamažėle traukiuosi atbula, kol sėdmenimis bumbteliu į komodą. Jis stovi tarpduryje, akys primerktos. Labai pamažu pažvelgiu į tabaluojantį nuo jo rankos kirvį.

O Viešpatie, negaliu pasprukti į vonios kambarį, nes stovi per arti ir pateks ten kartu su manimi. Ir nepavyks prasmukti pro jį tarpduryje laukan, nebent pastumčiau, o tas žmogus turi rankoje kirvį. Galva man tvinkčioja karščiu, — tokia esu supanikavusi. Ir *užspeista į kampą.*

Ponas Džonis stebeilija į mane. Šiek tiek linguoja kirvį. Pakreipia galvą ir nusišypso.

Griebiuosi tik viena, ką galiu. Kuo pikčiau suraukiu veidą, iššiepiu dantis ir surinku:

— *Jūs su savo kirviu verčiau traukitės man iš kelio!*

Ponas Džonis pasižiūri į kirvį, lyg būtų užmiršęs šį turįs. Paskui — vėl į mane. Minutėlę mudu stebeilijame vienas į kitą. Aš nejudu ir nekvėpuoju.

Norėdamas pamatyti, ką aš vagiu, jisai slapčia paskersuoja į mano numestą užvalkalą. Iš šio viršaus kyšo jo chaki spalvos kelnių klešnė.

— Nagi, klausykit, — sakau, o man į akis plūsteli ašaros. — Pone Džoni, aš sakiau panelei Silijai papasakoti jums apie mane. Turbūt tūkstantį kartų prašiau jos...

Bet jis tik juokiasi. Purto galvą. Jam atrodo, kad bus smagu mane sukapoti.

— *Tik paklausykite manęs*, aš jai pasakiau...

Tačiau jis vis krizena.

— Nusiraminkit, merguže. Nesirengiu jūsų imtis, — sako jis. — Nustebinote mane, tik tiek.

Aš dūstu ir pamažėle slenku vonios kambario link. Jis tebelaiko rankoje kirvį, nežymiai šį linguoja.

— Šiaip ar taip, kuo jūs vardu?

— Minė, — sušnabždu. Man dar liko pasitraukti penkios pėdos.

— Ar ilgai ateidinėdavote, Mine?

— Neilgai.

Pamaskatuoju į šonus galva: *ne.*

— Ar *ilgai*?

— Kelios... savaitės, — atsakau.

Ir prikandu lūpą. *Trys mėnesiai.*

Jis papurto galvą.

— Nagi, aš žinau, kad ilgiau negu tiek.

Pasižiūriu į vonios kambario duris. Kas iš to, jeigu būčiau ten viduje, kai durys neužsirakina? Kai žmogus turi kirvį, kuriuo gali jas iškapoti?

— Prisiekiu, nesu pamišėlis, — sako jis.

— O tas kirvis? — klausiu pro sukąstus dantis.

Jis užverčia aukštyn akis, paskui padeda kirvį ant kilimo, nuspiria į šalį.

— Eime į virtuvę, pasikalbėsime.

Jis apsisuka ir nueina. Pasižiūriu į kirvį svarstydama, gal reikėtų jį pasiimti. Vien tik jo vaizdas varo man baimę. Pastumiu po lova ir nuseku paskui šeimininką.

Virtuvėje pasistengiu atsistoti arti durų į kiemą, už rankenos pasitikrinu, ar neužrakintos.

— Mine, patikėkite. Puiku, kad jūs čia, — sako jis.

Stebiu jo akis, mėginu pamatyti, ar nemeluoja. Jis — aukštas, mažų mažiausia šešių pėdų ir dviejų colių vyras. Iš priekio šioks toks pilvukas, bet šiaip atrodo tvirtas.

— Manau, taigi mane išvysite.

— Jus išvysiu? — Jis nusijuokia. — Esate geriausia virėja, kokią kada nors pažinojau. Žiūrėkit, ką man padarėte. — Ir susiraukia į savo vos bepradedantį pūpsoti pilvą. — Velniai rautų, nesu tiek valgęs nuo pat tada, kai šalia buvo Kora Blu. Faktiškai ji mane užaugino.

Aš giliai atsikvėpiu, nes dėl to, kad jis pažįsta Korą Blu, dalykai tampa tartum truputį saugesni.

— Jos vaikučiai ėjo į mano bažnyčią. Pažinojau ją.

— Aš tikrai jos ilgiuosi. — Jis pasisuka, atidaro šaldytuvą, pasižiūri vidun, vėl uždaro.

— Kada grįš Silija? Jūs žinote? — klausia ponas Džonis.

— Nežinau. Spėju, išėjo susitvarkyti plaukų.

— Kurį laiką maniau, kai valgėme jūsų paruoštą maistą, kad ji iš tikrųjų išmoko šeimininkauti. Iki šio šeštadienio, kai jūsų čia nebuvo, o ji mėgino pagaminti mėsainius. — Jis atsiremia į kriauklės kraštą, atsidūsta.

— Kodėl ji nenori, kad apie jus žinočiau?

— Nežinau. Ji man nesako. — Jis palinguoja galva, pažvelgia viršun į juodą dėmę lubose po ano karto, kai panelė Silija sudegino kalakutą.

— Mine, man nerūpi, ar Silija visą gyvenimą nepajudins nė piršto. Bet ji sako norinti viską man gaminti pati. — Jis šiek tiek kilsteli antakius. — Noriu pasakyti, ar įsivaizduojate, ką aš valgiau, iki jūs čia atsiradote?

— Ji mokosi. Na, bent... stengiasi išmokti. — Bet aš tartum šiek tiek suprunkščiu į tai. Kai kurių dalykų paprasčiausiai negali meluoti.

— Man *nerūpi*, ar ji moka ruošti valgį. Aš tik noriu, kad ji būtų čia... — jis gūžteli pečiais — ...su manimi.

Pasišluosto kaktą baltų marškinių rankove, ir aš suprantu, kodėl jo marškiniai visada tokie purvini. Ir jis *tikrai* gana gražus. Kaip baltasis.

— Ji tik neatrodo laiminga, — tęsia jis. — Ar dėl manęs? Ar dėl namo? Kad mes gyvename per toli nuo miesto?

— Nežinau, pone Džoni.

— Tad kas gi vyksta? — Jis pasiremia rankomis į darbastalį už savęs, stipriai įsitveria. — Tik pasakykite man. Ar ji... — jis smarkiai nuryja seiles — ...ar ji susitikinėja su kuo nors kitu?

Aš save tramdau, bet man šiek tiek jo gaila matant, kad yra tiek pat kaip ir aš sutrikęs dėl visos tos painiavos.

— Pone Džoni, tai visai ne mano reikalas. Bet galiu jums pasakyti, kad panelė Silija su niekuo už šio namo sienų nebendrauja.

Jis linkteli.

— Jūs teisi. Iš manęs buvo kvaila to klausti.

Aš vis nenuleidžiu akių nuo durų, svarstau, kada panelė Silija pargrįš namo. Nežinau, kaip ji sureaguos radusi čia poną Džonį.

— Klausykite, — taria jis, — nieko jai nesakykite, kad susipažinote su manimi. Tegul pati man papasakoja, kai bus tam pasirengusi.

Man pavyksta išspausti iš savęs pirmą tikrą šypseną.

— Vadinasi, norite, kad aš ir toliau taip tęsčiau kaip iki šiol?

— Prižiūrėkite ją. Man nepatinka, kad šiame dideliame name ji yra vienui viena.

— Taip, sere. Kaip pasakysite.

— Šiandien trumpam užvažiavau, norėdamas ją nustebinti. Ketinau nukirsti tą mimozos medį, kurio ji taip nekenčia, paskui nusivežti kur nors prieš-piečių. Išrinkti jai kokį nors papuošalą kaip Kalėdų dovaną. — Ponas Džonis nueina prie lango, pažvelgia laukan ir atsidūsta. — Turbūt teks pačiam vienam kur nors mieste pavalgyti.

— Aš jums ką nors sutaisysiu. Ko pageidautumėte?

Jis apsisuka, nusišypso it vaikas. Aš pradedu raustis po šaldytuvą, šį bei tą ištraukiu.

— Prisimenate tuos kiaulienos muštinukus, kuriuos valgėme anąsyk? — Jis įninka kramtytis piršto nagą. — Padarysite mums tokių šią savaitę?

— Pagaminsiu šiandien vakarienei. Turiu jų pasilikusi šaldiklyje. O rytoj vakare turėsite viščiuką su kukuliais.

— O, Kora Blu tuos mums gamindavo.

— Sėskitės prie stalo, ir aš jums sutaisysiu gerą sumuštinį su kumpiu, salota ir pomidoru, kad galėtumėte pasiimti su savimi į sunkvežimaitį.

— O duoną paskrudinsite?

— Žinoma. Iš šviežios duonos nekoks sumuštinis. O šiandien popiet padarysiu vieną iš garsiųjų karamelinių Minės tortų. O kitą savaitę mes jums iškepsime šamo...

Pono Džonio priešpiečiams ištraukiu kumpio, pasiimu keptuvę. Pono Džonio akys nušvinta ir išsiplečia. Kiekviena veido dalimi jis šypsosi. Sutaisau jam sumuštinį ir įvynioju į vaškuotą popierių. Pagaliau turiu bent vieną, kurį malonu pamaitinti.

— Mine, noriu paklausti, jeigu *jūs* čia būnate... ką gi Silija visą dieną veikia?

Gūžteliu pečiais.

— Niekada dar nesu mačiusi baltosios moters taip ten sėdint kaip ji. Daugelis jų baisiausiai užsiėmusios, laksto su visokiausiais reikalais, vaidina lyg labiau dirbtų nei aš.

— Jai reikia kokių nors draugių. Paprašiau savo bičiulio Vilio, gal jo žmona galėtų atvažiuoti ir išmokyti ją žaisti bridžą, įtraukti į savo grupelę. Žinau, Hilė visų tokių dalykų vadovė.

Aš tik spoginu į jį akis, tartum jeigu visai nejudėčiau, galbūt tai nebūtų tiesa. Galiausiai klausiu:

— Tai apie panelę Hilę Holbruk jūs kalbate?

— Pažįstate ją? — jis irgi klausia.

— Mm hmmm.

Nuo minties apie besišlaistančią po šį namą panelę Hilę ir kad panelė Silija sužinos tiesą apie tą Baisiai Siaubingąjį aš nuryju seiles, mėgindama nustumti žemyn kylančią mano gerkle padangos montiruotę. Tos dvi niekaip negalėtų susidraugauti. Bet, kertu lažybų, dėl pono Džonio panelė Hilė bet ką padarytų.

— Šįvakar paskambinsiu Viliui ir vėl jo paprašysiu.

Jis paploja man per petį, ir aš pagaunu save vėl mąstant apie tą žodį — *tiesą*. Ir Aibiliną viską apie tai papasakojant panelei Skyter. Jeigu tiesa apie mane iškils į paviršių, man baigta. Perėjau skersai kelio ne tam žmogui, ir nieko nebepadarysi.

— Aš paliksiu jums savo kontoros telefono numerį. Paskambinkite man, jeigu ištiks kokia bėda, gerai?

— Taip, sere, — atsakau jausdama baimę užgožiant bet kokį šiandien man jau beateinantį palengvėjimą.

PANELĖ SKYTER

11 SKYRIUS

Formaliai didžiumoje šalies dar žiema, bet mano motinos namuose jau griežiama dantimis ir grąžomos rankos. Pavasario ženklai atėjo per anksti. Pagautas medvilnės sėjos karštligės tėtis turėjo papildomai nusamdyti darbininkų žemei įdirbti ir traktoriams vairuoti, kad į dirvą būtų suspėta įterpti sėklas. Motina studijavo *Ūkininko kalendorių*, bet jai mažai rūpi sėja. Ji praneša man blogas žinias prisidėjusi prie kaktos delną.

— Rašoma, kad šie metai bus vieni iš drėgniausių. — Ji atsidūsta. Po tų pirmų kelių kartų „Spinduliatorius" daugiau ne kažin kiek tepadėdavo. — Paimsiu pas „Beemon's" dar kelius purškiamus flakonėlius to naujesnio, itin stipriai veikiančio. — Pakelia akis nuo *Kalendoriaus*, prisimerkia į mane. — Kodėl šitaip išsipuošusi?

Ant manęs tamsiausia, kokią turiu, suknelė, tamsios kojinės. Juoda skara ant plaukų veikiausiai daro mane panašesnę į Piterį O'Tulą iš „Arabijos Lorenso"* negu į Marleną Dytrich. Man nuo peties kabo bjaurusis raudonas krepšys.

— Šįvakar turiu sulakstyti kelis pavedimus. Paskui susitinku su... kai kuriomis mergaitėmis. Bažnyčioje.

— Šeštadienio vakarą?

— Mama, Dievui nesvarbu, kokia savaitės diena, — atsakau ir patraukiu į automobilį, kol ji neuždavė dar kokių nors klausimų. Šįvakar važiuoju pas Aibiliną pirmo pokalbio.

Širdis pašėlusiai tvinksi, greitai riedu grįstomis miesto gatvėmis spalvotųjų rajono link. Dar niekada nesu sėdėjusi prie vieno stalo su negre, kuriai už tai nebuvo užmokėta. Interviu suvėlintas daugiau kaip mėnesį. Pirma, atėjo švenčių metas, ir Aibilinai teko kone kiekvieną vakarą dirbti iki vėlumos, vynioti į popierių dovanas ir gaminti valgius Elizabetos Kalėdų vakarėliui. Sausį pradėjau panikuoti, kai Aibilina susirgo gripu. Baiminuosi, kad uždelsiau taip ilgai, jog ponia Stein bus nustojusi domėtis ar net pamiršusi, kodėl sutiko tai perskaityti.

* 1962 m. didelio pasisekimo sulaukęs režisieriaus Deivido Lino (*David Lean*) sukurtas filmas apie britų šnipą Arabijos pusiasalyje Edvardą Lorensą (*Edward Lawrence*), kurio vaidmenį atliko aktorius Piteris O'Tulas (*Peter O'Tool*)

Varau kadilaką per tamsą, iš Gesamo aveniu įsuku į Aibilinos gatvelę. Mieliau būčiau pasiėmusi senąjį sunkvežimį, bet motinai kiltų pernelyg didelis įtarimas, o tėčiui jis reikalingas laukuose. Sustoju prie apleisto, tartum vaiduoklių lankomo namo trimis toliau nuo to, kuriame gyvena Aibilina, kaip mudvi ir sutarėme. Priekinis vaiduoklių namo priebutis sudubęs, langai be stiklų. Išlipu į tamsą, užrakinu dureles ir sparčiai nueinu. Žengiu nulenkusi galvą, mano užkulniai garsiai caksi plytelėmis.

Kažkur suloja šuo, ir automobilio rakteliai dzvangteli ant šaligatvio. Žvilgteliu į šalis, pakeliu juos. Dvi spalvotųjų grupelės sėdi priebučiuose, stebi, supasi krėsluose. Gatvėje nėra žibintų, tad sunku pasakyti, ar kas dar mane mato. Aš vis žengiu, jausdamasi tokia pat krintanti į akis kaip ir manoji transporto priemonė: didelė ir balta.

Atsiduriu prie dvidešimt penktojo numerio, Aibilinos namo. Paskutinį sykį apsidairau, trokšdama, kad nebūčiau dešimt minučių atvažiavusi per anksti. Spalvotųjų miesto dalis atrodo tokia tolima, nors iš tikrųjų ji vos kelios mylios nuo rajonų, kuriuose gyvena baltieji.

Tyliai pasibeldžiu. Pasigirsta žingsniai, ir kažkas viduje lyg užtrenkiama. Duris atidaro Aibilina.

— Įeikite, — sušnabžda ji ir greitai vėl uždaro ir užrakina jas už manęs.

Niekada nebuvau mačiusi Aibilinos vilkinčios kuo nors kitu nei savo balta uniforma. Šį vakarą ant jos žalia suknelė su juodais apvadais. Nejučiomis pastebiu, kad savo namuose ji atrodo šiek tiek aukštesnė.

— Įsitaisykite patogiai, aš tuoj grįšiu.

Nors šviečia viena lempa, svetainėje su langu į gatvę tamsu, pilna rudumo ir šešėlių. Užuolaidos užtrauktos ir susegtos, kad nebūtų nė kiek tarpo. Nežinau, jos visąlaik šitokios būna ar tik dėl manęs. Atsisėdu ant siauros sofos. Priešais ją kavos stalelis, užtiestas rankų darbo nėriniu. Grindys plikos. Gailiuosi apsivilkusi suknele, atrodančia tokia brangia.

Po kelių minučių sugrįžta Aibilina, nešina padėklu su arbatinuku ir dviem puodeliais, kurie ne į porą, trikampiu sulankstytomis popierinėmis servetėlėmis. Užuodžiu jos iškeptų sausainukų su cinamonu kvapą. Jai pilant arbatą, arbatinuko dangtelis barška.

— Atleiskite, — sako ji ir prilaiko dangtelį. — Anksčiau mano namuose dar niekada nėra apsilankę baltieji.

Aš nusišypsau, nors ir žinau, kad to nenorėta pasakyti kaip sąmojo. Nugeriu arbatos — karčios ir stiprios.

— Dėkui, — tariu. — Arbata puiki.

Ji atsisėda ir suneria ant kelių rankas, laukiamai žvelgia į mane.

— Pamaniau, kad mes šiek tiek aptarsime biografijos faktus, o paskui

peršoksime tiesiai prie klausimų, — pradedu, išsitraukiu bloknotą ir permetu akimis savo parengtus klausimus. Šie staiga man pasirodo pernelyg akivaizdūs, neprofesionalūs.

— Gerai, — sutinka ji. Sėdi ant sofos labai tiesi, pasisukusi į mane.

— Ką gi, pradedam, hm, kada ir kur gimei?

Ji nuryja seiles, linkteli.

— Tūkstantis devyni šimtai devintais. Pidmonto plantacijoje, Čerokių apygardoje.

— Ar maža būdama, augdama, žinojai, kad kada nors tapsi tarnaite?

— Taip, mem. Taip, žinojau.

Nusišypsau, laukiu ją ką nors daugiau paaiškinant. Tačiau toliau nieko neseka.

— Ir tai žinojai... nes...

— Mama buvo tarnaitė. O senelė — namų vergė.

— Namų vergė. Aha, — ištariu, bet ji tik linksi.

Toliau laiko sunėrusi ant kelių rankas. Stebi mano užsirašomus į bloknoto lapą žodžius.

— Ar tu... kada nors svajojai būti kažkuo kita?

— Ne. — Ji papurto galvą. — Ne, mem, nesvajojau. — Taip tylu, kad girdžiu mūsų abiejų alsavimą.

— Gerai. Taigi... koks jausmas auginti baltųjų vaiką, kai tavo pačios vaikas namie yra... — aš nuryju seilę sutrikusi dėl klausimo, — ... prižiūrimas kieno nors kito?

— Jausmas... — Ji vis sėdi tokia tiesi, jog atrodo skausminga. — Hm, galbūt... pereitume prie kito klausimo?

— O... Gerai. — Įsistebeiliju į savo klausimus. — Kas tau labiausiai patinka dirbant tarnaite ir kas — mažiausiai?

Ji pažvelgia į mane, lyg būčiau paprašiusi išaiškinti kokį nešvankų žodį.

— Aš... aš... man turbūt labiausiai patinka prižiūrėti vaikučius, — sušnabžda.

— Ką nors... dar norėtum pridurti... apie tai?

— Ne, mem.

— Aibilina, nereikia manęs vadinti „mem“. Tik ne čia.

— Taip, mem. Ak, atleiskite. — Ji prisidengia delnu burną.

Gatvėje kažkas garsiai šūkauja, ir mudviejų akys staigiai nukrypsta į langą. Abi nutylame, suakmenėjame. Kas bus, jeigu koks nors baltasis sužinos mane šeštadienio naktį esant čionai ir kalbantis su Aibilina, vilkinčia savo normaliais drabužiais? Ar paskambins policijai pranešti apie įtartiną susitikimą? Staiga tampu tikra, kad taip ir atsitiks. Mudvi būsime areštuotos, nes taip daroma.

Būsime apkaltintos pažeidusios integraciją, — aš nuolatos skaitau apie tai laikraščiuose, — mat neapkenčiama baltųjų, susitikinėjančių su spalvotaisiais, kad padėtų jų judėjimui už pilietines teises. Tai neturi nieko bendra su integracija, bet dėl ko gi kita mudvi susitiktume? Aš net neatsivežiau nė vieno iš tų laiškų Panelei Mirnai, kad turėčiau kuo pasiteisinti.

Matau Aibilinos veide atvirą, neslepiamą baimę. Pamažu balsai gatvėje išsisklaido. Aš iškvepiu orą, bet Aibilina lieka įsitempusi. Nenuleidžia nuo užuolaidų akių.

Pažvelgiu į klausimų sąrašą savo bloknote, ieškodama kokio nors, kuris padėtų ištraukti tą nervingumą iš jos, iš manęs pačios. Aš vis mąstau, kiek daug laiko jau esu praradusi.

— Ir kas, sakei... tavajame darbe tau nepatinka?

Aibilina smarkiai nuryja seiles.

— Turiu omenyje, ar nori kalbėti apie tualetą? Ar apie Eliz... panelę Lyfolt? Ką nors apie tai, kiek ji tau moka? Ar kada nors šaukė ant tavęs prie Mei Moblės?

Aibilina pasiima servetėlę ir prisideda prie kaktos. Praveria burną kalbėti, bet susituri.

— Mudvi daug sykių kalbėjomės, Aibilina...

Ji prisidengia delnu burną.

— Atleiskite, aš...

Ji atsistoja ir greitai nueina siauru koridoriumi. Užsitrenkia durys, ir nuo jų ant padėklo subarška arbatinukas su puodeliais.

Praslenka penkios minutės. Kai Aibilina sugrįžta, laiko prie savęs iš priekio rankšluostį — panašiai, kaip esu mačiusi savo motiną, jai laiku nesuspėjus į tualetą išsivemti.

— Atleiskite. Maniau, kad esu... pasirengusi kalbėti.

Linkteliu, ne visai nutuokdama, kaip toliau elgtis.

— Aš tik... Žinau, jūs jau pasakėte tai poniai Niujorke, kad aš tai padarysiu, bet... — Ji užsimerkia. — Apgailestauju. Nemanau, kad galiu. Turbūt man reikia atsigulti.

— Tai rytoj vakare. Aš... atvažiuosiu, sugalvojusi ką nors geresnio. Tik pamėginkime vėl ir...

Ji purto galvą, spaudžia prie savęs rankšluostį.

Važiuodama namo pykstu ant savęs. Už tai, kad maniau galėsianti paprasčiausiai nerūpestingai įplasnoti ir pareikalauti atsakymų. Kad maniau ją paprasčiausiai nebesijausiant tarnaite, nes bus savo namuose, nes nevilkės uniforma.

Pasižiūriu į bloknotėlį ant baltos odinės sėdynės. Neskaičiuojant, kur ji užaugo, iš viso išgavau dar dvylika žodžių. Ir keturi iš jų: *taip, mem* ir *ne, mem.*

Iš WJDX radijo plaukia Petsės Klain* balsas. Man važiuojant apygardos plentu leidžia „Pasivaikščiojimą po vidurnakčio". Kai įsuku į Hilės kiemo įvažą, skamba „Cigaretės peleninėje". Šiandien sudužo lėktuvas, kuriuo skrido, ir visi nuo Niujorko iki Misisipės ir Sietlo gedi, dainuoja jos dainas. Sustabdau kadilaką ir spoksau į baltą, plačiai išdrikusį Hilės namą. Jau keturios dienos, kai vidur mudviejų pokalbio Aibilina susivėmė, ir aš iš jos daugiau nesulaukiau jokios žinios.

Įeinu vidun. Iki Pilietinio karo stiliaus Hilės salone su kurtinančiu senelio sieniniu laikrodžiu ir paauksuotomis langų portjeromis paruoštas bridžo stalas. Visos jau sėdi — Hilė, Elizabeta ir Lu Enė Tempelton, kuri pakeitė ponią Volters. Lu Enė — viena iš tų mergaičių, kurios plačiai, įsiteikiamai šypsosi — *visąlaik* — ir niekada nenustoja. O kai į ją nežiūri, tąja beprasme dantinga šypsena veide ji spokso į tave. Ir ji sutinka su viskuo, ką sako Hilė.

Hilė pakelia žurnalą *Life,* parodo namo Kalifornijoje atlanką.

— Jie tai vadina urveliu, lyg ten gyventų laukiniai žvėrys.

— O, kaip siaubinga! — nušvinta Lu Enė.

Nuotraukoje matyti gauruotas kilimas per visas grindis ir aptakių formų sofos, kiaušinio pavidalo kėdės ir televizoriai, atrodantys it skraidančiosios lėkštės. O Hilės salone kabo aštuonių pėdų aukščio konfederatų generolo portretas. Jis labai matomoje vietoje, lyg būtų senelis, o ne prosenelio trečios eilės pusbrolis.

— Būtent. Visai taip atrodo Trudės namas, — sako Elizabeta.

Aš tiek buvau įsitraukusi į Aibilinos interviu, kad beveik pamiršau apie Elizabetos kelionę praeitą savaitę aplankyti savo vyresnės sesers. Trudė ištekėjo už bankininko, ir juodu persikėlė į Holivudą. Elizabeta nuvyko ten keturioms dienoms pasižiūrėti jos naujo namo.

— Na, tai tiesiog prastas skonis, štai kas, — pareiškia Hilė. — Nesiekiu įžeisti tavo šeimos, Elizabeta.

— Kaip atrodo Holivudas? — klausia Lu Enė.

— O, svajonė. Ir Trudės namas — televizoriai kiekviename kambaryje. Tie patys trenkti kosminio amžiaus baldai, ant kurių vos gali sėdėti. Mes ėjome į visus tuos prašmatnius restoranus, kur valgo kino žvaigždės, ten gėrėme

* *Patsy Cline* (tikroji pavardė *Virginia Patterson Hensley*, 1932–1963) — kantri muzikos dainininkė, savo karjeros viršūnėje žuvusi per lėktuvo katastrofą.

martinį ir burgundišką vyną. O vieną vakarą prie mūsų staliuko priėjo pats Maksas Faktoras* ir šnektelėjo su Trude, lyg juodu būtų paprasčiausiai seni draugai... — ji palinguoja galva, — ...lyg prasilenkdami vienas su kitu gastronome, — Elizabeta atsidūsta.

— Na, jeigu manęs paklausi, tai tu vis tiek pati gražiausia šeimoje, — taria Hilė. — Ne tai, kad Trudė nepatraukli, bet moki laikytis ir esi tikrai stilinga būtent tu.

Elizabeta nusišypso į tuos žodžius, bet paskui vėl susiraukia.

— Jau nekalbu apie tai, kad jie turi pastoviai gyvenančią namuose tarnaitę — visas dienas, visas *valandas*. Man beveik visai nereikėjo žiūrėti Mei Moblės.

Mane nupurto nuo šio komentaro, bet niekas tartum to nepastebi. Hilė seka akimis savo tarnaitę, Julę Mei, vėl pilant į mūsų stiklines arbatą. Ji aukšta, liekna, beveik karališkos išvaizdos ir kur kas geresnės figūros nei Hilė. Matydama ją, susirūpinu dėl Aibilinos. Šią savaitę dusyk skambinau jai į namus, bet niekas neatsiliepė. Aišku, ji manęs vengia. Turbūt teks nueiti į Elizabetos namus ir su ja pasikalbėti, patiks tai Elizabetai ar ne.

— Aš mąsčiau, kad per kitų metų labdaros pokylį galėtume imtis „Vėjo nublokštų" temos, — sako Hilė, — galbūt išsinuomoti senuosius Fervju rūmus?

— Kokia puiki idėja! — sušunka Lu Enė.

— Ak, Skyter, — sako man Hilė. — Žinau, tau tikrai buvo sunku praleisti jį šiais metais.

Aš linkteliu, gailiai susiraukiu. Tada apsimečiau sugripavusi, kad nereikėtų ten eiti vienai.

— Štai ką tau pasakysiu, — taria Hilė. — Nebesamdysiu to rokenrolo orkestrėlio, grojančio vien tą greitą šokių muziką.

Elizabeta paliečia mano ranką. Turi ant kelių rankinę.

— Kone pamiršau tau tai perduoti. Nuo Aibilinos, turbūt dėl to Panelės Mirnos reikalo? Tačiau aš jai pasakiau, kad šiandien negalės užsiimti ta žiniuonyste — ne, po viso to laiko, kurį ji sugaišo per sausį.

Išskleidžiu sulankstytą popieriaus skiautelę.

Žinau, ką reikia daryti, kad arbatinukas nebarškėtų.

— Ir kam gi galėti rūpėti, kad arbatinukas nebarškėtų? — nusistebi Elizabeta. Mat, žinoma, ji perskaitė raštelį.

Man prireikia dviejų sekundžių ir gurkšnio šaldytos arbatos, kol sumoju.

— Tu nepatikėsi, kaip tai yra sunku.

* *Max Factor* — stambus kosmetikos pramonininkas, teikęs produkciją Holivudo aktorių makiažui.

* * *

Po dviejų dienų sėdžiu savo gimdytojų virtuvėje laukdama, kol sutems. Galiausiai pasiduodu ir prisidegu dar vieną cigaretę, nors tik vakar vakare per televizorių pasirodęs vyriausiasis valstijos gydytojas grasė pirštu, mėgindamas visus įtikinti, kad rūkymas mus nužudys. Bet motina sykį man pasakė, kad jeigu bučiuosiuosi liežuviais, apaksiu, ir aš pradedu manyti, kad tas viskas — tik didžiulis vyriausiojo gydytojo ir motinos sąmokslas, siekiant iš visų atimti bent kokį malonumą.

To paties vakaro aštuntą aš klupiniuoju Aibilinos gatve, stengdamasi likti niekieno nepastebėta, kiek tai įmanoma žmogui, nešančiam penkiasdešimties svarų rašomąją mašinėlę „Corona". Tyliai pasibeldžiu, jau mirtinai trokšdama dar vienos cigaretės nervams nuraminti. Aibilina atidaro, ir aš įsmunku vidun. Ji vilki ta pačia žalia suknele ir avi ceremoningais juodais batais kaip ir anąsyk.

Mėginu šypsotis, tartum būdama tikra, kad šįsyk pavyks, nepaisant jos išsakytos per telefoną minties.

— Gal... šįsyk sėdėkime virtuvėje? — pasiūlau. — Tu ne prieš?

— Gerai. Nėra į ką ten pažiūrėti, bet vis tiek einam giliau.

Virtuvė maždaug perpus mažesnė už svetainę ir joje šilčiau. Kvepia arbata ir citrinomis. Juodo ir balto linoleumo grindys nugrandytos iki plonumo. Ant darbastalio vos išsitenka porcelianinis arbatos servizas.

Pasidedu rašomąją mašinėlę ant subraižyto raudono stalo prie lango. Aibilina imasi pilti į arbatinuką karšto vandens.

— Ak, man ne, dėkui. — Siekiu į savo rankinę. — Atsinešiau mudviem kokakolos, jeigu norėtum atsigerti.

Prieš ateidama mėginau sugalvoti, kaip elgtis, kad Aibilina jaustųsi patogiau. Pirmiausia: ji neturi jaustis man patarnaujanti.

— Ką gi, juk išties puiku. Šiaip aš arbatą geriu gerokai vėliau.

Ji atneša atidariklį ir dvi stiklines. Aš atsigeriu tiesiai iš butelio, ir tai pamačiusi ji nustumia abi stiklines ir padaro tą pat.

Po to, kai Elizabeta man perdavė raštelį, aš paskambinau Aibilinai ir viltingai išklausiau jos minties — pačiai užrašyti savo žodžiais, o paskui parodyti man, ką yra parašiusi. Mėginau vaidinti sujaudintą. Bet žinau, kad man teks perrašyti viską, ką ji bus parašiusi, ir sugaišti dar daugiau laiko. Pamaniau, kad galbūt būtų lengviau, jeigu ji matytų tai spausdinama, o ne kad aš perskaityčiau ir pasakyčiau, jog šitaip nieko neišeis.

Mudvi šypsomės viena kitai. Nugeriu gurkšnį savosios kolos, pasilyginu palaidinukę.

— Taigi... — tariu.

Aibilina laiko priešais save vieliniais žiedais susegtą bloknotėlį.

— Norite... kad taip imčiau ir perskaityčiau?

— Be abejo.

Mes abi giliai atsikvepiame, ir ji pradeda skaityti, pamažu, vienodu balsu.

— Pirmasis baltųjų kūdikis, kurį prižiūrėjau, buvo vardu Oltonas Karingtonas Spirsas. Ėjo 1924-ieji ir man ką tik sukako penkiolika. Oltonas buvo ilgas, liesas mažylis plonučiais ir švelniais kaip kukurūzų burbuolės plaukeliais...

Jai skaitant pradedu spausdinti. Žodžiai ritmiški, tariami aiškiau, nei ji paprastai kalba.

— Visi langai tame bjauriame name buvo uždažyti, nors pats namas buvo didelis, su plačia žalia veja. Žinojau, kad oras jame blogas, pati jaučiausi nesveika...

— Palauk, — sakau. — Išspausdinau *plačia žila.*

Užtepu balto tušo klaidai ištaisyti, papučiu, kad išdžiūtų, ir išspausdinu iš naujo.

— Gerai, tęsk.

— Kai po šešių mėnesių, — skaito ji, — nuo plaučių ligos pasimirė mama, jie mane pasiliko auginti Oltono, kol išsikėlė į Memfį. Mylėjau tą mažylį, ir jis mylėjo mane, ir kaip tik tuo metu supratau, kad gerai sekasi padėti vaikams didžiuotis savimi...

Nenorėjau įžeisti Aibilinos, kai ji išdėstė man savo mintį. Per telefoną mėginau ją nuo to atkalbėti.

— Rašyti nėra taip lengva. Ir, Aibilina, šiaip ar taip, tu neturėsi tam laiko, kai dirbi visą dieną.

— Juk tikrai nebus bent kiek kitaip, nei kas vakarą užrašinėti savo maldas.

Nuo tada, kai mudvi pradėjome šį projektą, ji pirmą sykį pasakė kai ką įdomaus apie save, tad aš podėlyje pasičiupau pirkinių bloknotėlį.

— Tu juk nenori pasakyti, kad užrašai savo maldas, a?

— Niekada anksčiau apie tai niekam nepasakojau. Net Minei. Supratau, kad daug geriau galiu perteikti savo mintis jas užrašinėdama.

— Vadinasi, tą tu darai savaitgaliais? — paklausiau. — Savo laisvu laiku?

Man patiko, kad galiu sužinoti apie jos gyvenimą ne darbo metu, kai ji nėra Elizabetai Lyfolt po akių.

— O, ne. Aš rašau valandą, kartais dvi kasdien. Daug šiame mieste pasiligojusių, sergančių žmonių.

Įspūdinga. Tai daugiau, nei aš kai kuriomis dienomis parašydavau. Tada jai pasakiau, kad mudvi tik pabandysime vėl išjudinti tą projektą.

Aibilina stabteli atsikvėpti, nugeria kolos ir toliau skaito.

Ji grįžta atgalios prie savo pirmos tarnystės, kai buvo trylikos: tada gubernatoriaus rezidencijoje valė Pranciškaus Pirmojo laikų stiliaus sidabrinį servizą. Ji perskaito, kaip pirmą savo rytą padarė klaidą lentelėje, kur turėdavo įrašyti atskiro indo numerį, kad šeimininkai žinotų, jog ji nieko nepavogė.

— Parėjau tą rytą namo po to, kai buvau išvyta, ir stovėjau lauke prie savo namo, avėdama naujais darbo bateliais. Už tuos batelius mama sumokėjo tiek pat, kiek mums atsieidavo per mėnesį sąskaita už elektrą. Turbūt tada aš supratau, kas yra gėda ir jos spalvą taip pat. Gėda nėra juoda it purvas, kaip visada manydavau. Gėda yra balta kaip nauja uniforma, kurią visą vakarą tavo motina lygino, balta be drūželės ar darbo nešvarumų dėmelės ant jos.

Aibilina pakelia akis, norėdama pamatyti, ką aš galvoju. Pertraukiu spausdinusi. Tikėjausi, kad istorijos bus mielos, nugludintos. Suvokiu gaunanti daugiau, negu buvo suderėta. O ji skaito toliau:

— ... taigi aš toliau dirbu ir sutvarkau drabužių spintą, ir nė sumot nesumoju, kai baltasis berniūkštis švariai nusikerta pirštus į tą lango ventiliatorių, kurį dešimt kartų prašiau jos pašalinti. Niekada nebuvau mačiusi tiek daug raudonumo liejantis iš žmogaus, ir aš pasičiumpu berniuką, pasičiumpu tuos keturis pirštus. Nunešu jį į spalvotųjų ligoninę, nes nežinau, kur yra baltųjų. Bet kai ten atsiduriu, vienas spalvotasis mane sustabdo ir sako: *Juk tas berniukas baltasis?*

Rašomosios mašinėlės klavišai tarška it ledų kruša į stogą. Aibilina skaito greičiau, ir aš nebepaisau klaidų, sustabdau ją tik tam, kad galėčiau įstatyti kitą lapą. Kas aštuonias sekundes nustumiu į šoną rašomosios mašinėlės vežimėlį.

— Ir aš sakau: *Taip, sere*, o jis sako: *Čia tie jo balti pirštai?* Ir aš vėl sakau: *Taip, sere*, o jis: *Na, verčiau jiems pasakyk, kad jis tavo šviesiaodis brolis, nes tas spalvotasis daktaras neoperuos baltųjų berniuko negrų ligoninėje.* Ir tuomet mane sugriebia baltasis policininkas ir sako: *Nagi, paklausyk...*

Ji nutyla. Pakelia akis. Tarškesys nutrūksta.

— Ką? Policininkas pasakė *nagi, paklausyk* ką?

— Na, tai viskas, ką užrašiau. Turiu suspėti į autobusą šįryt važiuoti į darbą.

Nuspaudžiu grįžties svirtį, ir rašomoji mašinėlė dzingteli. Mudvi su Aibilina pažiūrime viena kitai tiesiai į akis. Manau, kad vis dėlto mums pavyks.

12 SKYRIUS

Kitas dvi savaites kas antrą vakarą sakau motinai, kad važiuoju pamaitinti alkanųjų Kentono presbiterionų bažnyčioje, kur mes, laimė, ničnieko nepažįstame. Žinoma, ji labiau norėtų, kad aš eičiau į Pirmąją presbiterionų, bet motina ne tokia, kad ginčytųsi dėl krikščioniškos veiklos, tad pritariamai linkteli ir pasivedusi į šalį pasako man būtinai po to labai gerai nusiplauti muilu rankas.

Valanda po valandos Aibilina savo virtuvėje skaito užrašus, o aš spausdinu mašinėle — smulkmenos tirštėja, kūdikių veidai tampa vis ryškesni. Iš pradžių esu nusivylusi, kad didžiumą rašo Aibilina, o aš tik redaguoju.

Bet jeigu poniai Stein tai patiks, aš užrašysiu kitų tarnaičių istorijas, ir darbo bus daugiau negu pakankamai. *Jeigu jai tai patiks...* Pagaunu save mintyse vis kartojant ir kartojant tą, vildamasi, kad galbūt taip ir įvyks.

Aibilinos užrašai aiškūs, atviri. Pasakau jai tai.

— Na, tik pažiūrėkit, kam aš rašiau. — Ji susijuokia. — Dievui negalima meluoti.

Iki man gimstant, ji savaitę netgi rinko medvilnę Longlife, mano šeimos ūkyje. Kartą, mano nė nepaprašyta, ji peršoka kalbėti apie Konstantiną.

— Viešpatie, ta Konstantina tai bent dainuodavo! Kaip grynakraujis angelas, stovėdama bažnyčios priekyje. Per visus bėgdavo šiurpas, kai klausydavosi to jos šilkinio balso, o paskui ji nebenorėjo dainuoti — po to, kai turėjo atiduoti savo kūdikį...

Ji nutyla. Pažvelgia į mane. Sako:

— Kad ir kaip ten buvo.

Paliepiu sau nemygti jos. Gaila, kad negaliu išgirsti visko, ką ji žino apie Konstantiną, bet aš palauksiu, kol mes baigsime tuos interviu. Nenoriu, kad dabar kas nors tarp mudviejų terptųsi.

— Iš Minės dar nėra žinių? — klausiu. — Jeigu poniai Stein tai patiks, — aš beveik dainuote išdainuoju tuos žodžius, — aš tik noriu sutarti dėl kito interviu ir jam pasiruošti.

Aibilina papurto galvą.

— Tris kartus klausiau Minės, ir ji vis sako nenorinti to daryti. Matyt, bus jau metas man ja patikėti.

Pasistengiu neišsiduoti savo rūpesčio.

— O gal pamėgintum paprašyti kurių nors kitų? Pasiteirauti, gal joms būtų įdomu? — neabejoju, kad Aibilinai tikrai geriau negu man sektųsi ką nors įtikinti.

Aibilina linkteli.

— Yra dar kelios, kurių galiu paklausti. Tačiau, kaip manote, kiek užtruks, kol ta ponia jums pasakys, kad jai tai patinka?

Gūžteliu pečiais.

— Nežinau. Jeigu ateinančią savaitę tai išsiųsime, galbūt iki vasario vidurio sulauksime iš jos žinios. Bet negaliu garantuoti.

Aibilina sučiaupia lūpas, pasižiūri į savuosius puslapius. Matau kai ką, ko anksčiau nepastebėdavau. Lūkestį, įsižiebusį šiokį tokį jaudulį. Buvau tiek susitelkusi į save pačią, kad man nė neatėjo į galvą, jog ir Aibilina galėtų būti tokia pat kaip ir aš pagauta džiugaus virpulio, jeigu kažkokia redaktorė Niujorke perskaitys jos istoriją. Nusišypsau ir giliai atsidūstu, mano viltys stiprėja.

Per mudviejų penktą susitikimą Aibilina perskaito apie tą dieną, kai žuvo Tryloras. Ji skaito apie tai, kaip jo sulaužytas kūnas baltojo brigadininko buvo įmestas į pikapo galą.

— O paskui jie išmetė jį prie spalvotųjų ligoninės. Taip man papasakojo lauke stovėjusi seselė. Jie išritino jį iš sunkvežimaičio kėbulo, ir baltieji vyrai nuvažiavo.

Aibilina neverkia, tik praeina gerokai laiko, kol aš stebeiliju į rašomąją mašinėlę, o ji — į juodus, išdilusius linoleumo kvadratėlius.

Per šeštą susitikimą Aibilina sako:

— 1960-aisiais stojau dirbti pas panelę Lyfolt. Kai Mei Moblei buvo dvi savaitės.

Ir aš jaučiu įėjusi pro švininiu pasitikėjimo vartus. Ji pasakoja, kaip buvo įrengtas tualetas garaže, pripažįsta dabar džiaugiantis, kad jis ten. Tai lengviau negu klausytis Hilę skundžiantis, kad turi dalytis tualetu su tarnaite. Ji man papasakoja, kad sykį aš pakomentavau, jog spalvotieji per daug lanko bažnyčią. Tai jai įstrigo. Aš susigūžiu klausdama savęs, ką dar esu pasakiusi, niekada neįtardama, kad tarnaitės klausosi ar joms bent kiek įdomu.

Vieną vakarą ji taria:

— Aš mąsčiau...

Bet paskui nutyla.

Pakeliu nuo rašomosios mašinėlės akis, laukiu. Aibilinai prireikė apsivemti, kol aš išmokau jos neskubinti.

— Mąstau, kad turėčiau kažkiek skaityti. Galbūt tai padėtų man pačiai rašyti.

— Nueik į biblioteką Valstijos gatvėje. Ten visa salė pilna Pietų rašytojų. Folkneris, Judora Velti...

Aibilina sausai kosteli.

— Juk žinote, spalvotieji į tą biblioteką neįleidžiami.

Minutėlę sėdžiu jausdamasi kvailai.

— Tiesiog man nesitiki, kad tai pamiršau.

Spalvotųjų biblioteka tikriausiai labai prasta. Prieš kelerius metus baltųjų bibliotekoje įvyko sėdimoji demonstracija prieš rasinę diskriminaciją, ir tai pateko į laikraščius. Kai spalvotųjų minia pasirodė į teismą dėl sėdimosios demonstracijos, policija tiesiog pasitraukė ir paleido vokiečių aviganius. Pažvelgiu į Aibiliną ir vėl prisimenu, kaip ji rizikuoja kalbėdamasi su manimi.

— Mielai paimsiu knygas dėl tavęs, — pasakau.

Aibilina išskuba į miegamąjį ir grįžta su sąrašu.

— Gal aš pažymėsiu tas, kurių pirmiausia noriu. Karverio bibliotekoje esu įtraukta į laukiančiųjų „Nežudyk strazdo giesmininko" sąrašą, jau beveik trys mėnesiai. Pažiūrėkime...

Stebiu ją pažymint varnelėmis knygas: V. E. B. Du Boiso* „Juodaodžių žmonių sielos", Emilijos Dikinson eilėraščiai (bet kurie), „Heklberio Fino nuotykiai".

— Kai kurias iš jų skaičiau dar mokykloje, bet neturėjau galimybės baigti.

Ji toliau žymi, stabtelėdama pagalvoti, kokios nori kitos.

— Nori... Zigmundo Froido knygos?

— O, žmonės pamišę. — Ji linkteli. — Mėgstu skaityti apie tai, kaip dirba galva. Kada nors sapnavote, kad įkrentate į ežerą? Jisai sako, kad sapnuoji, kaip gimsta savo paties aš. Panelė Frensis, pas kurią dirbau 1957-aisiais, ji turėjo visas tas knygas.

Ties dvyliktuoju jos pavadinimu man būtina sužinoti:

— Aibilina, ar seniai norėjai manęs to paprašyti? Kad paimčiau tau tas knygas?

— Kurį laiką. — Ji gūžteli pečiais. — Turbūt bijojau užsiminti.

— Manei... kad aš nesutiksiu?

* *William Edward Burghart Du Bois* (1868-1963) — amerikiečių pilietinių teisių aktyvistas, įkūręs NAACP — Nacionalinę asociaciją už spalvotųjų lygiateisiškumą. Sociologas, istorikas, žurnalų redaktorius, knygų autorius, tarp jų — „Juodaodžių žmonių sielos" (1903), „Spalva ir demokratija" (1945) ir kt.

— Tai baltųjų nustatytos taisyklės. Nežinau, kurių jūs laikotės, o kurių — ne.

Minutėlę mudvi žvelgiame viena į kitą.

— Man pakyrėjo taisyklės, — pagaliau pasakau.

Aibilina susijuokia ir pažvelgia pro langą. Įsivaizduoju, kaip skystai jai turėjo nuskambėti šis prisipažinimas.

Keturias dienas paeiliui sėdžiu savo miegamajame prie rašomosios mašinėlės. Dvidešimt mano išspausdintų puslapių, pilnų išbraukymų ir raudonai apibrėžtų redagavimų, tampa trisdešimt vienu ant firminių storų baltų lakštų. Parašau trumpą Saros Ros — Aibilinos pasirinkto slapyvardžio pagal jos prieš daugelį metų mirusią šeštos klasės mokytoją — biografiją. Įtraukiu jos amžių, iš ko gyveno jos tėvai. Paskui seka pačios Aibilinos istorijos, tokios, kaip ji šias užrašė — paprastos, atviros.

Trečią dieną motina šūkteli laiptais viršun paklausti, ką gi aš ištisą dieną ten veikiu, o aš sušunku žemyn: *„Tik spausdinuosi kai kurias pastabas iš Biblijos studijų. Paprasčiausiai užsirašau visus dalykus, kurie man patiko apie Jėzų.* "Po vakarienės girdžiu ją tėčiui sakant: „Ji kažką sumanė." Kad būtų labiau įtikėtina, nešiojuosi po namus savo mažutę baltą krikšto Bibliją.

Aš skaitau ir vėl iš naujo perskaitau puslapius, o paskui vakarais juos nuvežu Aibilinai, ir ji daro tą pat. Šypsosi ir linksi ties gražiomis vietomis, kur visi puikiai sugyvena, bet ties blogomis vietomis ji nusiima juodus skaitomuosius akinius ir sako:

— Žinau, tai parašiau aš, bet nejau jūs iš tikrųjų norite įdėti tą apie...

Aš patvirtinu:

— Taip, tikrai.

Tačiau esu pati nustebinta to, kas yra tose istorijose — apie atskirus šaldytuvus gubernatoriaus rezidencijoje, apie baltųjų moterų ilgiausius pykčio priepuolius dėl raukšlių vystykluose, dėl to, kad baltieji mažyliai šaukia Aibiliną „mama".

Trečią nakties — tik su dviem baltomis taisymo žymėmis dabar jau dvidešimt septyniuose puslapiuose — aš įkišu rankraštį į geltoną voką. Vakar paskambinau tarpmiestiniu telefonu poniai Stein į redakciją. Sekretorė Ruta pasakė, kad ji posėdyje, ir užsirašė mano žinutę, kad interviu jau keliauja. Šiandien ponia Stein man neatskambino.

Laikau voką sau prie širdies ir mažne verkiu iš begalinio nuovargio, abejonės. Rytoj rytą išsiųsiu jį iš Kentono pašto. Parvažiuoju namo ir atsigulu ant senos geležinės savo lovos nerimaudama, kas atsitiks... *jeigu jai tai patiks.* Kas,

jeigu Elizabeta ar Hilė mudvi nutvers prie to, ką darome? Kas, jeigu Aibilina bus išvyta, uždaryta į kalėjimą? Jaučiu, lyg krisčiau žemyn ilgu įviju tuneliu. Dieve, nejau ją taip sumuš, kaip tą spalvotąjį vaikiną, kuris pasinaudojo tualetu baltiesiems? Ką aš darau? Kodėl išstatau ją tokiai rizikai?

Ketvirtis po pirmos, Hilė, Elizabeta ir aš sėdime Elizabetos valgomajame prie stalo ir laukiame pasirodant Lu Enės. Šiandien dar nieko nevalgiau, tik pagėriau motinos tos seksualinės korekcijos arbatos, tad jaučiu šleikštulį, vis krūpčioju. Mano pėda po stalu trepčioja. Šitokia aš jau dešimt dienų, nuo tada, kai Ileinai Stein paštu išsiunčiau Aibilinos istorijas. Kartą paskambinau, ir Ruta pasakė perdavusi jai laišką prieš keturias dienas, bet aš vis dar neturiu jokių žinių.

— Juk tai tiesiog nemandagiausias dalykas, apie kokį kada nors esate girdėjusios, a?

Hilė pasižiūri į laikroduką ir susiraukia. Jau antras kartas, kai Lu Enė vėluoja. Prie Hilės ilgai ji neišsilaikys mūsų grupelėje.

Į valgomąjį įeina Aibilina, ir aš labai stengiuosi nežiūrėti į ją pernelyg ilgai.

— Liaukis krutinusi pėdą, Skyter. Drebini visą stalą, — sudraudžia Hilė.

Aibilina balta uniforma lengvais žingsniais vaikštinėja po kambarį, nė menkiausiu ženklu neišsiduodama, ką mudvi padarėme. Turbūt yra įpratusi gerai slėpti savo jausmus.

Hilė sumaišo ir išdalija kortas džinramiui*. Bandau susitelkti į žaidimą, bet kaskart, kai pažvelgiu į Elizabetą, man po galvą pradeda šokinėti visokie fakteliai. Apie Mei Moblę, pasinaudojančią tualetu garaže, apie tai, kaip Aibilinai nevalia laikyti savo priešpiečių Lyfoltų šaldytuve. Slaptos smulkmenos, kurios dabar man tapo žinomos.

Aibilina nuo sidabrinio padėklo pasiūlo man sausainį. Įpila šaldytos arbatos, lyg būtume visai svetimos, kaip ir privalėtume. Po to, kai išsiunčiau į Niujorką paketą, buvau pas ją namie dusyk, abu kartus apmainyti bibliotekos knygas. Kai aš ateinu, ji vis vilki žalia suknele su juodais apvadais. Kartais nusispiria po stalu batus. Paskutinį sykį ji išsitraukė „Montclair" cigarečių pakelį ir ten pat kambaryje prie manęs užsirūkė, ir tai buvo šis tas, toks kasdieniškumas. Aš irgi vieną surūkiau. Dabar ji valo prie manęs nuo stalo trupinius su prabuoto sidabro grandikliu, kurį padovanojau Elizabetai ir Reiliui per jųdviejų vestuves.

* Azartinis kortų lošimas (angl. *gin rummy*), kilęs iš meksikietiškojo kunkeno ir buvęs populiarus JAV praėjusio šimtmečio penktame dešimtmetyje.

— Ką gi, kolei laukiame, turiu jums kai kurių naujienų, — prabyla Elizabeta, ir aš jau atpažįstu tą išraišką jos veide, nežymų linktelėjimą, pasidėjus ant pilvo delną. — Aš nėščia. — Ji nusišypso, lūpos šiek tiek virpa.

— Nuostabu, — sakau aš. Pasidedu ant stalo kortas ir paliečiu jos ranką. Ji iš tiesų atrodo, lyg tuojau pravirks. — Kada nusimato?

— Spalį.

— Ką gi, beveik pats laikas, — taria Hilė apkabindama ją. — Mei Moblė faktiškai jau užaugusi.

Elizabeta prisidega cigaretę, atsidūsta. Pasižiūri į savo kortas.

— Mes visos tikrai sujaudintos.

Kol žaidžiame kelis bandomuosius lošius, Hilė ir Elizabeta kalbasi apie kūdikių vardus. Aš bandau prisidėti prie pokalbio.

— Aišku, Reilis, jeigu bus berniukas, — priduriu.

Hilė kalba apie Viljamo kampaniją. Ateinančiais metais jis balotiruojasi į valstijos senatą, nors neturi jokios politinės patirties. Aš patenkinta, kai Elizabeta pasako Aibilinai nebedelsti ir pateikti mums priešpiečius.

Aibilinai sugrįžus su vaisių mišinio želė, Hilė atsilošia kėdėje.

— Aibilina, turiu tau seną paltą ir maišą drabužių iš ponios Volters namų. — Ji pasitapšnoja servetėle burną. — Tad po priešpiečių ateik prie automobilio ir pasiimk tą viską, gerai?

— Taip, mem.

— Tik nepamiršk. Kad man nereikėtų rūpintis jų vėl atvežti kitą kartą.

— O, argi tai ne miela iš panelės Hilės, Aibilina? — linksi Elizabeta. — Tu eik ir pasiimk tuos drabužius, kai tik mes baigsime.

— Taip, mem.

Kalbėdamasi su spalvotaisiais Hilė trimis oktavomis pakelia balsą. Elizabeta šypsosi, lyg kalbėtų vaikui, nors tikrai ne savo pačios. Aš pradedu viską pastebėti.

Kai pasirodo Lu Enė Tempelton, mes jau baigusios krevetes su kukurūziene ir bepradedančios desertą. Šiaip ar taip, Lu Enė pavėlavo dėl pareigų Lygoje.

Paskui aš darsyk pasveikinu Elizabetą ir keliauju prie savo automobilio. Lauke Aibilina imasi nedaug panešiotą 1942 metų paltą ir senus drabužius, kurių Hilė kažkodėl nepanoro atiduoti savo pačios tarnaitei Julei Mei. Hilė atžingsniuoja prie manęs, paduoda voką.

— Kitos savaitės biuleteniui. Tu tikrai įdėsi jį dėl manęs?

Aš linkteliu, ir Hilė nueina atgal prie savo automobilio. Atidarydama duris sugrįžti į namą, Aibilina dirsteli mano pusėn. Aš papurtau galvą, lūpomis sudėlioju žodį: *Nieko.* Ji linkteli ir įeina vidun.

Tą vakarą dirbu prie biuletenio apgailestaudama, kad ne prie tų istorijų. Peržiūriu paskutinio Lygos susitikimo užrašus ir užtaikau ant Hilės voko. Atidarau jį. Viduje vienas lapas, prirašytas riebiu, raitytu Hilės braižu.

Hilė Holbruk pristato Namų pagalbininkių sanitarijos iniciatyvą — ligų profilaktikos priemonę: įrengti nebrangų tualetą savo garaže ar stoginėje, tuose namuose, kur nėra tokio svarbaus patogumo.
Ponios, ar jūs žinojote, kad:
- *99 proc. visų ligų spalvotieji nešiojasi šlapime.*
- *Baltieji gali visam laikui prarasti sveikatą nuo visų šių ligų, nes mes neturime atsparumo, kurį spalvotieji nešiojasi savo tamsesnėje pigmentacijoje.*
- *Kai kurie baltųjų nešiojami mikrobai gali būti žalingi ir spalvotiesiems. Apsaugokite save! Apsaugokite savo vaikus! Apsaugokite savo tarnus!*

Holbrukų vardu mes sakome: maloniai jus kviečiame!

Virtuvėje suskamba telefonas ir aš kone parpuolu lėkdama pakelti ragelio. Bet jau atsiliepė Paskagula.

— Panelės Šarlotės rezidencija.

Spoksau nuo laiptų į ją, stebiu, kaip smulkutė Paskagula linkteli, taria:

— Taip, mem, ji čia, — ir paduoda man ragelį.

— Eugenija klauso, — greitai pasakau.

Tėtis laukuose, o motina mieste, susitarusi vizito pas daktarą, tad nusitempiu juodą rangytą telefono laidą iki virtuvės stalo.

— Ileina Stein.

Giliai atsikvepiu.

— Taip, mem. Gavote mano siuntinį?

— Taip, — patvirtina ji ir kelias sekundes alsuoja į telefono mikrofoną. — Ta Sara Ros. Man patinka jos istorijos. Ji mėgsta kvečyti* per daug nesiskųsdama.

Linkteliu. Nežinau, ką reiškia *kvečyti*, bet manau, kad tikriausiai ką nors gera.

— Bet aš vis tiek laikausi nuomonės, kad interviu knyga... dažniausiai nesulaukia pasisekimo. Tai ne beletristika, bet ir ne publicistika. Galbūt antropologija, tačiau patekti į tokią kategoriją būtų baisiai nemalonu.

— Bet jums... patiko?

* Inkšti (amerikiečių žargonas iš *jidiš*).

— Eugenija, — sako ji iškvėpdama į ragelį cigaretės dūmus. — Ar matėte šios savaitės žurnalo *Life* viršelį?

Mėnesį aš nepažiūrėjau į savojo žurnalo *Life* viršelį, visai neturėjau laiko.

— Martinas Liuteris Kingas, mieloji. Ką tik paskelbė rengiąs žygį į K. A.* Kviečia visus Amerikos negrus prisijungti prie jo. Beje, ir visus baltuosius. Tiek daug negrų ir baltųjų žmonių neveikė išvien nuo „Vėjo nublokšti" meto.

— Taip, aš iš tiesų girdėjau apie rengiamą... žygį, — pameluoju.

Užsimerkiu gailėdamasi, kad šią savaitę neskaičiau spaudos. Jaučiuosi kaip idiotė.

— Mano jums patarimas: parašykite tai, ir parašykite greitai. Žygis rugpjūtį. Turėtumėte parašyti iki Naujųjų metų.

Man pristinga kvapo. Ji sako, kad aš tai parašyčiau! Sako, kad...

— Jūs man sakote, kad tai išspausdinsite? Jeigu parašysiu iki...

— Nieko panašaus nepasakiau, — nukerta ji. — Aš perskaitysiu. Per mėnesį peržiūriu po šimtą rankraščių ir beveik visus juos atmetu.

— Atleiskite, aš tik... aš parašysiu, — pažadu. — Turėsiu pabaigtą sausį.

— Ir keturių ar penkių interviu knygai nepakaks. Jums reikia jų bent tuzino, gal daugiau. Spėju, esate susitarusi dėl daugiau interviu?

Aš sučiaupiu lūpas.

— Dėl kelių... daugiau.

— Gerai. Tad nedelskite. Kol tas pilietinių teisių reikalas dar neišsikvėpė.

Tą vakarą nuvažiuoju pas Aibiliną. Įteikiu dar tris knygas iš jos sąrašo. Nugarą man skauda sėdėjus visą dieną palinkusiai prie rašomosios mašinėlės. Šią popietę susirašiau kiekvieną iš savo pažįstamų, kuriuos žinau turint tarnaites (o jas turi visi mano pažįstami), ir jų tarnaičių vardus. Bet kai kurių vardų nepajėgiu prisiminti.

— Dėkui, o Viešpatie, tik pažiūrėkite.

Ji nusišypso ir atsiverčia pirmą „Voldeno"** puslapį, tartum iškart norėtų pradėti čia pat skaityti.

— Šiandien kalbėjausi su ponia Stein, — pranešu jai.

Aibilinos rankos ant knygos sustingsta.

— Taip ir žinojau, kad kažkas negerai. Mačiau iš jūsų veido.

Aš giliai atsikvepiu.

* Federalinė Kolumbijos apygarda, į kurią išskirta JAV sostinė Vašingtonas su priemiesčiais.

** „Voldenas, arba gyvenimas miške" — Henrio Deivido Toro (*Henry David Thoreau*, 1817–1862) knyga apie gyvenimą atsiskyrus nuo visuomenės miškuose prie Voldeno tvenkinio netoliese Konkordo, Masačusetse.

— Pasakė, kad tavo istorijos jai labai patinka. Bet... ji nenori pasakyti, ar tai išspausdins, kol neparašysime visko. — Mėginu dėtis optimistiška. — Turime pabaigti tuoj po Naujųjų metų.

— Bet juk tai gera žinia, ar ne?

Linkteliu, bandau šypsotis.

— *Sausį*, — sušnabžda Aibilina, atsistoja ir palieka virtuvę. Grįžta su sieniniu „Tomo saldainiai" kalendoriumi. Padeda jį ant stalo, greitai perverčia mėnesius.

— Atrodo labai toli nuo dabar, bet sausis ne daugiau kaip už... dviejų... keturių... šešių... dešimties puslapių. Nė apsidairyt nesuspėsime, kai jis ateis. — Ji išsišiepia.

— Ji pasakė, kad turime apklausinėti bent dvylika tarnaičių, kad galėtų svarstyti apie tai, — paaiškinu. Įtampa mano balse pradeda ryškėti.

— Bet... jūs neturite jokių kitų tarnaičių, su kuriomis galėtumėte kalbėtis, panele Skyter.

Sugniaužiu kumščius. Užsimerkiu.

— Neturiu nė vienos, kurios galėčiau paprašyti, Aibilina. — Mano balsas aukštėja. Pastarąsias keturias valandas aš irgi mąsčiau apie tą patį. — Noriu pasakyti, kas dar yra? Paskagula? Jeigu kalbėsiuosi su ja, sužinos mama. O aš ne ta, kuri pažįsta kitas tarnaites.

Aibilinos akys palieka manąsias taip greitai, jog man norisi verkti. *Po velnių, Skyter.* Visus barjerus, kuriuos per tuos pastaruosius kelis mėnesius tarp mudviejų palengva sugrioviau, ką tik, vos per kelias sekundes, vėl atstačiau.

— Atleisk, — greitai pasakau. — Atleisk, kad pakėliau balsą.

— Ne, ne, viskas gerai. Tai mano darbas surasti kitas.

— O kaip jei... Lu Enės tarnaitę, — tyliai sakau išsitraukdama savo sąrašą. — Kuo ji vardu... Luvinija? Pažįsti ją?

Aibilina linkteli.

— Aš klausiau Luvinijos. — Ji vis nudūrusi akis sau į kelius. — Jos vienas anūkas buvo padarytas neregiu. Ji sako labai apgailestaujanti, bet turi galvoti apie jį.

— O Hilės tarnaitė Julė Mei? Klausei jos?

— Ji sako esanti labai užsiėmusi, stengiasi kitais metais savo berniukus įtaisyti į koledžą.

— O kokios kitos tarnaitės, lankančios tą pačią bažnyčią kaip ir tu? Klausei jų?

Aibilina linkteli.

— Visos turi pasiteisinimų. Bet iš tikrųjų jos tiesiog labai bijo.

— Betgi kiek? Kiek jų klausei?

Aibilina pasiima bloknotą, pasklaido kelis puslapius. Jos lūpos juda tylomis skaičiuojant.

— Trisdešimt vieną.

Aš iškvepiu orą. Nė nejaučiau užkabinusi.

— Oho... daug... — sakau.

Aibilina galiausiai pasitinka mano žvilgsnį.

— Nenorėjau jums sakyti, — taria, ir jos kakta susiraukšlėja. — Kol negausime žinių iš tos ponios...

Ji nusiima akinius. Matau jos veide didelį rūpestį. Bando jį paslėpti drebančia šypsena.

— Paklausiu jų darsyk, — pažada palinkdama į priekį.

— Gerai, — atsidūstu.

Ji smarkiai nuryja seiles, greitai linkteli, norėdama, kad aš suprasčiau, kaip rimtai ketinanti tai padaryti.

— Prašau, neatsižadėkite manęs. Leiskite man pasilikti projekte kartu su jumis.

Aš užsimerkiu. Reikia atvangos, kad nematyčiau susirūpinusio jos veido. Kaip galėjau pakelti ant jos balsą?

— Aibilina, viskas gerai. Mudvi... kartu prie to.

Po kelių dienų sėdžiu karštoje virtuvėje ir nuobodžiauju, rūkau cigaretę — pastaruoju metu, atrodo, niekaip nepajėgiu nuo to atprasti. Pagalvoju, kad, ko gero, tapsiu „įjunkusi". Tokį žodį mėgsta vartoti ponas Goldenas. *Idiotai visi įjunkę.* Kartkartėmis jis išsikviečia mane į redakciją, permeta akimis mėnesio straipsnius, raudonu pieštuku žymi, brauko ir krenkši.

— Tas tinka, — pasakys jis. — Tau gerai einasi?

— Gerai, — pasakysiu.

— Tada gerai.

Prieš man išeinant priimamojo sekretorė įteikia dešimties dolerių čekį, ir tai beveik viskas už manąjį Panelės Mirnos darbą.

Virtuvėje karšta, bet man reikia išsigauti iš savo kambario, kur nieko kita neveikiu, kaip tik nerimastauju, nes nė viena kita tarnaitė nesutiko su mumis bendradarbiauti. Be to, čia galiu rūkyti, nes tai kone vienintelis kambarys namuose be ventiliatoriaus menčių palubėje, išblaškančių po visus kampus pelenus. Kai buvau dešimties, tėtis mėgino įrengti tokį ventiliatorių skardinėse virtuvės lubose neatsiklausęs Konstantinos. Ji parodė pirštu į viršų, lyg jis ant lubų būtų palikęs stovėti fordą.

— Tai dėl tavęs, Konstantina, kad taip nesukaistum ištisai triūsdama virtuvėje.

— Nežadu dirbti nė jokioje virtuvėje nė su jokiu ventiliatoriumi palubėje, pone Karltonai.

— Tikrai tu dirbsi. Tik tuoj prijungiu prie jo srovę.

Tėtis nulipo nuo kopėtėlių. Konstantina prileido į puodą vandens.

— Ką gi, — atsiduso ji. — Tad įjunkite.

Tėtis spragtelėjo jungiklį. Per kelias sekundes ventiliatoriaus mentės kaip reikiant įsisuko, supilti pyragui miltai iš maišomojo dubens plūstelėjo į viršų ir pasklido po virtuvę, surašyti valgių receptai nuo darbastalio nuplazdėjo ant viryklės ir užsidegė. Konstantina čiupo degančio pergamentinio popieriaus ritinėlį ir greitai panardino į kibirą su vandeniu. Ir dabar tebežioji skylė lubose toje vietoje, kur dešimt minučių kabojo ventiliatorius.

Laikraštyje matau valstijos senatorių Vitvortą rodant į tuščią žemės sklypą, kur planuojama pastatyti naujus miesto sporto rūmus. Perverčiu puslapį. Nemėgstu būti primenama apie savo pasimatymą su Stiuartu Vitvortu.

Į virtuvę atšlepnoja Paskagula. Stebiu, kaip ji pjausto iš tešlos sausainius vieno mauko taurele, kuri niekada niekam kitam nenaudota, kaip tik tešlai. Už manęs virtuvės langai atdari ir paremti „Sears, Roebuck & Co" katalogais. Dešimtmetį merkti lietaus, išsipūtę ir susigarankščiavę puslapiai su nuotraukomis po du dolerius kainuojančių plakiklių ir paštu užsakomų žaislų plevena vėjelyje.

Galbūt man paprasčiausiai reikėtų paprašyti Paskagulos. Galbūt motina nesužinotų. Tačiau ką gi aš noriu apgauti? Motina stebi kiekvieną jos judesį, ir šiaip Paskagula atrodo manęs bijanti, lyg galėčiau ją įskųsti, jeigu padarytų ką nors bloga. Turbūt prireiktų ne vienų metų, kol įveikčiau tą baimę. Sveikiausia nuovoka man kužda dėl to reikalo neprasidėti su Paskagula.

It gaisro aliarmas suskamba telefonas. Paskagula išleidžia iš rankos šaukštą, kuris žvangteli į dubenį, bet aš suspėju pirma jos pagriebti ragelį.

— Minė ketina mums padėti, — sušnabžda Aibilina.

Aš įsmunku į podėlį ir atsisėdu ant miltų skardinės, kaip esu pratusi. Kokias penkias sekundes nepajėgiu kalbėti.

— Kada? Kada ji gali pradėti?

— Ateinantį ketvirtadienį. Bet ji turi kai kurių... sąlygų.

— Kokios jos?

Aibilina kiek patyli.

— Ji sako, kad nenori jūsų kadilako kur nors šiapus Vudro Vilsono tilto.

— Gerai, — sutinku. — Manau, galėčiau... atvažiuoti sunkvežimiu.

— Ir sako... sako nenorinti, kad sėdėtumėte toje pačioje kambario pusėje kaip ir ji. Nori, kad visąlaik galėtų jus matyti iš priekio.

— Aš... sėdėsiu, kur tik ji norės.

Aibilinos balsas sušvelnėja.

— Paprasčiausiai ji jūsų nepažįsta, tik tiek. Be to, neturi itin geros patirties su baltosiomis poniomis.

— Kad ir ką reikės padaryti, įvykdysiu.

Spindėdama išeinu iš podėlio, pakabinu telefoną atgal ant sienos. Paskagula stebi mane su taurele vienoje rankoje, žalia tešla — kitoje. Greitai nuleidžia akis ir vėl imasi darbo.

Po dviejų dienų pasakau motinai, kad važiuoju įsigyti naujo karaliaus Jokūbo Biblijos egzemplioriaus, nes senasis nuskaitytas tiek, kad puslapiai visai išplonėję, ir šiaip. Taip pat jai pasakau jaučianti kaltę važinėdamasi kadilaku, kai visi tie vargšai kūdikiai Afrikoje badauja, ir nusprendžiau šiandien pasiimti senąjį sunkvežimį. Nuo supamojo krėslo priebutyje ji prisimerkia į mane.

— Ką būtent esi sumaniusi veikti, jei perkiesi šią naują Bibliją?

Sumirkčioju.

— Ji užsakyta dėl manęs. Kentono bažnyčioje.

Ji linkteli, visąlaik nenuleidžia nuo manęs akių, kol užvedu senąjį sunkvežimį.

Su žoliapjove kėbule nuvažiuoju į Farišo gatvę. Pro išrūdijusias kabinos grindis po kojomis švysčioja grindinys. Bet nors netempiu už savęs traktoriaus.

Duris atidaro Aibilina, ir aš įeinu vidun. Tolimajame svetainės kampe susikryžiavusi virš didžiulės krūtinės rankas stovi Minė. Kelis kartus buvau su ja susitikusi, kai Hilė leisdavo poniai Volters priimti pas save bridžo klubą. Minė ir Aibilina, abi tebevilki savo baltomis uniformomis.

— Labas, — nuo kambario durų pasisveikinu. — Malonu jus vėl matyti.

— Panele Skyter, — Minė linkteli.

Ji įsitaiso ant medinės kėdės, kurią Aibilina atnešė iš virtuvės, ir tos rėmas sugirgžda. Aš atsisėdu tolimajame sofos gale, Aibilina — kitame, tarp mudviejų.

Atsikrenkščiu, išspaudžiu nervingą šypseną. Minė man nenusišypso. Ji — stora, žema ir tvirta. Dešimtimi atspalvių juodesnės nei Aibilina odos, blizgančios ir įtemptos it naujų patentinių batų.

— Aš Minei jau papasakojau, kaip mes užrašome istorijas, — sako man

Aibilina. — Jūs padedate užrašyti manąsias. O savąsias ji pasakos, kol jūs užrašinėsite.

— Ir, Mine, viskas, ką čia pasakysite, liks paslaptyje, — patikinu. — Gausite viską perskaityti, kai mes...

— Kas verčia jus manyti, kad spalvotieji reikalingi jūsų pagalbos? — Minė atsistoja, sugirgžda kėdė. — Kodėl jums išvis tai rūpi? Juk jūs *baltoji.*

Pažvelgiu į Aibiliną. Dar niekada joks spalvotasis šitaip su manimi nekalbėjo.

— Mes visos čia dirbame dėl to paties reikalo, Mine, — įsiterpia Aibilina. — Tiesiog kalbamės.

— Ir kas tai per reikalas? — klausia manęs Minė. — Galbūt jūs tik norite, kad jums tą viską papasakočiau, o pati patekčiau į bėdą. — Ji pirštu parodo į langą. — Medgaras Eversas, NAACP aktyvistas, kuris gyvena penkios minutės kelio nuo čia — vakar susprogdinta jo pastogė automobiliui. Už *kalbas.*

Veidas man kaista raudoniu. Kalbu pamažu:

— Mes norime parodyti, kaip jūs viską matote... kad žmonės galėtų suprasti, kaip yra žvelgiant iš jūsų pozicijų. Mes... mes tikimės, kad galbūt tai galėtų kai ką čionai pakeisti.

— Ką jūs manote tuo pakeisti? Kokį įstatymą norite perrašyti, kad jame būtų sakoma gražiai elgtis su savo tarnaite?

— Nagi, palaukite, — teisinuosi. — Aš nebandau pakeisti čia jokių įstatymų. Kalbu tik apie požiūrius ir...

— Ar žinote, kas atsitiks, jeigu žmonės mus nutvers? Užmirškite tą kartą, kai aš apsirikusi pasinaudojau ne ta persirengimo kabina „McRae's" moteriškų drabužių parduotuvėje, į mano namą bus nutaikyti *šautuvai.*

Minutėlė tylios įtampos kambaryje, tik ant lentynos tiksi rudas „Timex" laikrodis.

— Tau nebūtina to daryti, Mine, — prabyla Aibilina. — Nieko tokio, jeigu ketini persigalvoti.

Pamažu, atsargiai Minė vėl įsitaiso ant kėdės.

— Kalbėsiu. Tik noriu, kad ji tikrai suprastų, jog tai ne koks nors *žaidimas,* kurio mes čia imamės.

Paskersuoju į Aibiliną. Ji man linkteli. Giliai atsikvepiu. Rankos man dreba.

Pradedame nuo klausimų apie biografijos faktus ir kažkaip nejučia pereiname prie kalbos apie Minės darbą. Kalbėdama ji žiūri į Aibiliną, lyg mėgintų užmiršti mane dargi esant kambaryje. Užsirašinėju viską, ką ji sako, mano pieštukas krebžda visu greičiu, kiek įstengiu. Mudvi su Aibilina pamanėme, kad galėtų būti mažiau formalu, jeigu naudočiausi ne rašomąja mašinėle.

— Paskui ten buvo vienas darbas, kur kiekvieną vakarą užtrukdavau iki vėlumos.

— Koks... tai buvo darbas? — klausiu, nors ji vis žiūri į Aibiliną.

— *Ak, Mine,* — mėgdžiodama supurškia it katė, — *tu geriausia iš visų mūsų kada nors turėtų tarnaičių. Nuostabioji Mine, laikysime tave amžinai.* Paskui vieną dieną ji sako duosianti man savaitę apmokamų atostogų. Visą gyvenimą nebuvau turėjusi jokių atostogų, nei apmokamų, nei neapmokamų. Ir kai po savaites atvažiuoju ir sustoju prie namo, kad grįžčiau į darbą, jų nėra. Išsikėlė į Mobilį. Ji kažkam pasakė bijanti, kad aš susirasiu naują darbą, prieš jiems išsikeliant. Panelė Tingiarankė nė dienos negalėjo ištverti be tarnaitės, kuri jai padėtų.

Ji staiga atsistoja, pasikabina ant rankos krepšį.

— Turiu eiti. Kai jums apie tai kalbu, man pradeda tvaksėti širdis.

Minė išeina trenkdama už savęs durimis.

Aš pakeliu akis, nusišluostau nuo smilkinio prakaitą.

— Ir tai buvo dar gera nuotaika, — pakomentuoja Aibilina.

13 SKYRIUS

Kitas dvi savaites mūsų trejetas įsikuria vis tose pačiose mažos, šiltos Aibilinos svetainės vietose. Minė įsiveržia pikta, pasakodama Aibilinai savąją istoriją nusiramina, paskui taip pat greitai, kaip ir atėjusi, siautulingai išskuba. Aš užrašau, kiek paspėju.

Kai Minė pereina prie naujienų apie panelę Siliją: „Ji vis išsėlina viršun, mano, kad nematau jos, bet aš žinau, ta kvaiša ponia kažką sumaniusi", — visada susituri, panašiai kaip Aibilina, kalbėdama apie Konstantiną.

— Tai neįeina į mano istoriją. Palikite panelę Siliją nuo to nuošaly.

Ji stebi mane, kol sustoju rašiusi.

Be širsmo ant baltųjų žmonių, Minė dar mėgsta kalbėti apie maistą.

— Palaukite, pirma sudedu žaliąsias pupeles, pakui imuosi kiaulienos muštinukų, mmmmmm, mėgstu, kad mano muštinukai būtų karšti, tiesiai nuo keptuvės.

Viena dieną, kalbėdama „... laikau ant vienos rankos baltųjų mažylį, kita — maišau puode žaliąsias pupeles..." ji nutyla. Atkiša į mane smakrą. Pastuksena pėda.

— Pusė tų dalykų neturi nieko bendra su spalvotųjų teisėmis. Ne kas kita, kaip tik kasdieniški reikalai. — Ji nužvelgia mane nuo galvos ligi kojų. — Man regis, jūs tik užrašote *gyvenimą*.

Sustabdau savo pieštuką. Ji teisi. Susivokiu, kad kaip tik tai ir norėjau daryti. Pasakau jai:

— Tikiuosi.

Ji atsistoja ir sako turinti svarbesnių dalykų, dėl kurių reikėtų rūpintis, o ne dėl to, ko aš tikiuosi.

Kitą vakarą dirbu viršuje savo kambaryje, tarškinu „Coronos" klavišais. Staiga išgirstu motiną bėgte užbildant laiptais. Per dvi sekundes ji jau mano kambaryje.

— Eugenija! — sušnabžda.

— Klausau, mama?

— Tik nepanikuok, bet ten apačioje vyriškis, — labai *aukštas* vyriškis, — nori tave pamatyti.

— Kas toks?

— Sakosi esąs Stiuartas *Vit*vortas.

— Ką?

— Pasakė, kad prieš kurį laiką jūs visi kartu praleidote vakarą, betgi kaip taip gali būti, aš nieko nežinojau...

— Kristau.

— Neminėk Viešpaties vardo be reikalo, Eugenija Felan. Tik bent kiek pasidažyk lūpas.

— Patikėk manimi, mama. — Aš vis dėlto pasidažau lūpas. — Jis ir Jėzui nepatiktų.

Pasišukuoju plaukus — žinau, jie baisūs. Netgi nusivalau nuo delnų ir alkūnių rašomosios mašinėlės dažus ir taisymo tušą. Bet nenoriu persirengti drabužių — tik ne dėl jo.

Motina greitai nužvelgia mane nuo viršaus iki pačios — šiurkštaus audinio darbinėmis kelnėmis ir senais baltais iš priekio susagstomais tėčio marškiniais.

— Jis — Grinvudo ar Načizo Vitvortas?

— Jis — valstijos senatoriaus sūnus.

Motinos smakras taip atkąra, kad paliečia perlų karolius ant kaklo. Nulipu laiptais apačion, pro mūsų vaikystės portretus. Per visą sieną rikiuojasi Karltono nuotraukos, darytos beveik iki užvakar. Mano nuotraukos baigiasi, kai buvau dvylikos.

— Mama, leisk mums bent kiek pabūti vieniems. — Stebiu ją pamažu nuslenkant atgal į savo kambarį, atsigręžiant per petį pasižiūrėti ir pagaliau dingstant už durų.

Išeinu į priebutį, ir štai jis ten. Trys mėnesiai po mūsų pasimatymo, tenai pats Stiuartas Vitvortas, chaki spalvos kelnėmis, mėlynu švarku ir raudonu kaklaraiščiu, lyg būtų išsirengęs sekmadienio pietums, stovi mano priekiniame priebutyje.

Šiknius.

— Kokie vėjai jus čionai atpūtė? — klausiu. Tačiau nesišypsau. Neketinu jam šypsotis.

— Aš tik... šiaip panorau užsukti.

— Ką gi. Atnešti jums ko nors išgerti? — klausiu. — O gal turėčiau paprasčiausiai jums paimti iškart visą butelį „Old Kentucky"?

Jisai susiraukia. Nosis ir kakta nurausvėję, lyg būtų dirbęs saulėje.

— Klausykite, suprantu, tai buvo... jau gerokai seniai, bet aš atvažiavau atsiprašyti.

— Kas jus atsiuntė? Hilė? Viljamas?

Mano priebutyje aštuoni supamieji krėslai. Nepakviečiau jo atsisėsti nė į vieną.

Jis pažvelgia į medvilnės lauką vakaruose, kur į dirvą leidžiasi saulė. Lyg koks dvylikametis vaikėzas susikiša rankas į priekines kišenes.

— Žinau, aną vakarą elgiausi... storžieviškai ir apie tai daug mąsčiau, ir...

Ir tuomet aš nusijuokiu. Tiesiog esu tokia sutrikusi, kad jam reikėjo atvažiuoti ir priversti mane tą viską išgyventi iš naujo.

— Nagi, paklausykite, — toliau varo jis. — Aš dešimt kartų sakiau Hilei, kad nesu pasirengęs jokiam pasimatymui, aš net nė iš tolo nebuvau tam pasirengęs...

Sukandu dantis. Negaliu *patikėti*, kad jaučiu ašarų karštį; juk pasimatymas įvyko prieš kelis mėnesius. Bet vis tebeprisimenu, kokia tą vakarą jaučiausi antrarūšė, kaip juokingai buvau dėl jo išsitaisiusi.

— Tai kodėl išvis čia pasirodėte?

— Nežinau. — Jis papurto galvą. — Juk žinote, kokia Hilė gali būti.

Stoviu laukdama, kad ir dėl ko jis būtų čia atvažiavęs. Persibraukia delnu šviesiai rudus plaukus. Šie bemaž kaip šepetys — tokie tankūs. Jis atrodo pavargęs.

Nusuku akis į šalį, nes jis žavus kaip pernelyg išaugęs berniokas, o šiuo metu man visai nesinori apie tai galvoti. Trokštu, kad jis išvyktų — nenoriu vėl patirti to siaubingo jausmo, tačiau girdžiu save sakant:

— Ką turite omenyje — „nepasirengęs“?

— Tiesiog nepasirengęs. Ne, po to, kas įvyko.

Išpučiu į jį akis.

— Norite, kad atspėčiau?

— Aš ir Patricija van Devender. Pernai mudu susižadėjome. O paskui... maniau, jūs žinote.

Jis nudrimba į supamąjį krėslą. Neatsisėdu šalia jo. Bet ir nepasakau, kad keliautų sau.

— Ką, ji pabėgo su kuo nors kitu?

— Po perkūnais! — Jis panardina galvą tarp delnų, sumurma. — Palyginti su tuo, kas įvyko, tai būtų buvęs sumautas Užgavėnių karnavalas.

Neleidžiu sau pasakyti, ką norėčiau: kad jis veikiausiai nusipelnė to, kad ir ką ji padarė. Tačiau jis tiesiog atrodo pernelyg apgailėtinai. Dabar, kai visa ta jo studentiška, stipraus burbono paskatinta graži šneka išgaravo, klausiu savęs, gal jis toks apgailėtinas yra nuolatos.

— Mudu susitikinėjome nuo penkiolikos metų amžiaus. Juk žinote, kaip būna, kai taip ilgai pastoviai su kuo nors susitikinėji.

Ir nežinau, kodėl aš tai prisipažįstu — nebent tik, kad paprasčiausiai neturiu ko prarasti:

— Tiesą sakant, iš kur man žinoti, — tariu. — Niekada nesu su niekuo susitikinėjusi.

Jis pažvelgia į mane, tartum nusijuokia.

— Na, vadinasi, turbūt taip ir yra.

— Yra kas? — Aš suimu save į rankas, prisimindama užuominas į trąšas ir traktorių.

— Jūs... kitokia. Niekada nepažinojau nieko, kuris sakytų tai, ką galvoja. Šiaip ar taip, nė vienos moters.

— Patikėkite, aš turėjau gerokai *daugiau* ką pasakyti.

Jis atsidūsta.

— Kai pamačiau jūsų veidą tenai prie sunkvežimio... Nesu toks vaikinas. Iš tikrųjų nesu toks pašlemėkas.

Sutrikusi vėl pažvelgiu į šalį. Tiesiog man pradeda smigti tai, ką jis pasakė: kad tegul ir esu kitokia, bet galbūt ne keista ar nenormalia prasme kaip aukšta mergina. Galbūt geroja prasme.

— Užvažiavau pasiteirauti, galbūt norėtumėte važiuoti su manimi į miestą kur nors pavakarieniauti. Mes galėtume pasikalbėti, — sako jis ir atsistoja. — Galėtume... nežinau, klausytis vienas kito šįsyk.

Stoviu priblokšta. Akys, mėlynos ir aiškios, įsmeigtos į mane, lyg mano atsakymas iš tikrųjų ką nors jam reikštų. Giliai atsikvepiu, jau rengiuosi ištarti „taip“, — suprantate, kodėl būtent man, o ne kam nors kitam, reikėtų atsisakyti, — ir jis laukdamas prikanda lūpą.

Ir tuomet aš prisiminiau, kaip jis elgėsi su manimi, lyg būčiau niekas. Kaip jis apsišiktinai nusigėrė, nes buvo toks nelaimingas, kad su manimi susidėjo. Prisiminiau apie tai, kaip jis man pasakė, kad atsiduodu trąšomis. Man prireikė trijų mėnesių, kad liaučiausi galvojusi apie tą komentarą.

— Ne, — išpyškinu. — Dėkui. Bet aš iš tikrųjų negaliu įsivaizduoti nieko blogesnio.

Jis linkteli, pažvelgia sau į pėdas. Paskui nulipa priebučio laiptukais.

— Atleiskite, — sako jis jau nuo atdarų savo automobilio durelių. — Kaip tik tai atvažiavau pasakyti ir, ką gi, turbūt pasakiau.

Stoviu priebutyje, klausydamasi duslių vakaro garsų, žvyro gurgždesio po mindžikuojančio Stiuarto padais, slampinėjančių po ankstyvas sutemas šunų. Mirksnį prisimenu Čarlzą Grėjų, vienintelį savo bučinį gyvenime. Apie tai, kaip atšlijau, kažkodėl būdama tikra, kad bučinys nebuvo numatytas man.

Stiuartas įsėda į automobilį, užtrenkia dureles. Pasiremia ranka, ir pro atdarą langą išsikiša alkūnę. Bet jo akys vis nuleistos.

— Minutėlę, — šūkteliu jam. — Tik pasiimsiu megztinį.

Niekas mums, nevaikščiojančioms į pasimatymus merginoms, nepasako, kad prisiminimas gali būti tiek pat gerai kaip ir tai, kas iš tikrųjų atsitinka. Motina užkopia iki pat trečio aukšto ir stovi ties manimi, gulinčia lovoje, bet aš deduosi tebemieganti. Mat aš tik noriu dar kurį laiką tai išgyventi.

Vakar vakare nuvažiavome į „Roberto E. Li" viešbučio restoraną pietų. Buvau apsirengusi šviesiai mėlyną megztinį ir dailų baltą sijoną. Net leidau motinai sušukuoti man plaukus, stengdamasi negirdėti jos nervingų, sudėtingų pamokymų.

— Ir nepamiršk šypsotis. Vyrams nereikia merginų, kurios visą vakarą paniurusios, ir nesėdėk kaip kokia indėnų skvo*, o susikryžiavusi...

— Palauk, kojas ar čiurnas?..

— Čiurnas. Nejau nieko nebeprisimeni iš ponios Reimer etiketo pamokų? Ir nesivaržyk, meluok jam, sakyk kas sekmadienį vaikščiojanti į bažnyčią ir netriuškink prie stalo ledukų iš savo stiklinės, tai siaubinga. O, ir jeigu pokalbis pradės strigti, papasakok jam apie mūsų antros eilės pusbrolį, kuris Kosciuškos miesto tarybos narys...

Šukuodama ir lygindama, šukuodama ir lygindama man plaukus motina vis klausinėjo, kaip su juo susipažinau ir kas nutiko per paskutinįjį mudviejų pasimatymą, bet aš sugebėjau pasprukti iš po jos rankų, drebėdama iš nuostabos ir savo pačios nervingumo. Kai mudu su Stiuartu įžengėme į viešbučio restoraną, atsisėdome prie staliuko ir pasidėjome ant kelių servetėles, padavėjas pasakė, kad jie netrukus užsidarysią. Galį pasiūlyti mums tik deserto.

Tuomet Stiuartas surimtėjo.

— Ko... jūs norite, Skyter? — paklausė jis, ir aš tuomet lyg įsitempiau vildamasi, kad jis neketina vėl nusigerti.

— Gal kokakolos. Su daug ledo.

— Ne, — nusišypsojo jis. — Turiu omenyje... gyvenime. Ko jūs norite?

Giliai įkvėpiau oro žinodama, ką patartų man pasakyti motina: gražių tvirtų vaikučių, vyro, kuriuo galėčiau rūpintis, tviskančios naujos virtuvės įrangos, su kuria galėčiau gaminti skanius ir kartu sveikus valgius.

— Noriu būti rašytoja, — atsakiau. — Žurnalistė. Galbūt romanistė. O gal ir ta, ir ta.

* Niekinama indėnų moterų pravardė.

Tuomet jis pakėlė smakrą ir pažvelgė į mane, tiesiai į akis.

— Man tai patinka, — tarė jis, o paskui tik toliau spoksojo. — Mąsčiau apie jus. Esate sumani, daili, esate... — jis nusišypsojo... aukšta.

Daili?

Mudu valgėme braškių suflė ir išgėrėme po taurę „Chablis" vyno. Jis kalbėjo apie tai, kaip pažinti, kad po medvilnės lauku yra naftos, o aš — apie tai, kad mudvi su priimamojo sekretore esame vienintelės moterys, dirbančios laikraščio redakcijoje.

— Tikiuosi, jūs parašysite ką nors iš tiesų gera. Tai, kuo tikite.

— Dėkui... Aš... irgi tikiuosi. — Nepasakiau jam nieko apie Aibiliną ar ponią Stein.

Nesu turėjusi progos iš arti žiūrėti į pernelyg daug vyrų veidų ir pastebėjau, kokia jo oda storesnė už mano ir nuostabiai skrudintos baltos duonos atspalvio; standūs šviesūs šeriai ant jo skruostų ir smakro tartum augo mano akyse. Jis kvepėjo krakmolu. Pušimi. O jo nosis pagaliau ne tokia jau ir smaila.

Padavėjas salės kampe žiovavo, bet mudu nekreipėme į jį dėmesio, tik sėdėjome ir toliau kalbėjomės. Ir tuo metu, kai aš gailėjausi šįryt neišsitrinkusi galvos, užuot tik išsimaudžiusi, ir iš tikrųjų be galo džiaugiausi, kad bent išsivaliau dantis, visai netikėtai jis mane pabučiavo. Tiesiog „Roberto E. Li" viešbučio restorano viduryje jis mane pabučiavo, pravira burna ir taip pamažu, kad man kiekviena kūno dalis — oda, raktikauliai, pakinkliai — viskas mano viduje nušvito.

Pirmadienį popiet, kelios savaitės po savo pasimatymo su Stiuartu, pakeliui į Lygos susirinkimą aš stabteliu prie bibliotekos. Viduje kvapas kaip pradžios mokykloje — nuobodulio, mastikos, lizoliu dezinfekuotų vėmalų. Užvažiavau paimti dar knygų Aibilinai ir pasitikrinti, ar kada nors buvo kas nors parašyta apie namų pagalbininkes.

— Žiū, ei ten, Skyter!

Jėzau! Siuzė Parnel. Vidurinėje mokykloje būtų buvę galima balsuoti už ją kaip labiausiai linkusią per daug kalbėti.

— O... Siuzė. Ką tu čia veiki?

— Dirbu čia nuo Lygos komiteto, prisimeni? Tau tikrai reikėtų irgi prie to prisėsti, Skyter, iš tiesų įdomu! Turi perskaityti visus tuos žurnalus, viską sukataloguoti ir netgi laminuoti bibliotekos korteles. — Siuzė pozuoja šalia didžiulio rudo aparato, lyg dalyvautų televizijos šou „Tinkama kaina".

— Kaip nauja ir nepaprasta.

— Taigi, ką šiandien galiu padėti jums surasti, mem? Turime detektyvų su žmogžudystėmis, meilės romanų, knygų apie makiažą, knygų apie *plaukus*, — ji padaro pauzę, nutaiso šypseną, — apie rožių priežiūrą sode, apie namų dekoravimą...

— Aš tik šiaip noriu kai ką pavartyti, dėkui, — ir nuskubu.

Pati pasirūpinsiu savimi tarp stelažų. Niekaip negaliu jai pasakyti, ko ieškau. Jau taip ir girdžiu ją Lygos susirinkimuose šnabždant: *Žinojau, kad ta Skyter Felan kažkokia nenormali, rausiasi tų medžiagų apie negrus...*

Peržiūriu bibliografinių kortelių katalogus ir akimis permetu lentynas, bet nieko nerandu apie namų darbininkes. Ne beletristikos skyriuje aptinku vienintelį Frederiko Duglaso „Amerikos vergo" egzempliorių. Pasičiumpu jį, džiaugdamasi galėsianti pristatyti Aibilinai, bet kai atsiverčiu knygą, vidurinė dalis išplėšta. Viduje kažkas raudonu pieštuku įrašęs NIGERIŲ KNYGA. Mane ne tiek sutrikdo žodžiai, kiek tai, kad braižas atrodo kaip kokio trečiaklasio. Apsidairau aplink, įsikišu knygą į krepšį. Atrodo taip geriau, negu padėti atgal į lentyną.

„Misisipės istorijos" salėje ieškau ko nors, bent kiek panašaus į rasinius santykius. Randu tik knygas apie Pilietinį karą, žemėlapius ir senus telefonų abonentų žinynus. Pasistiebiu pažiūrėti, kas yra viršutinėje lentynoje. Ir tada pamatau brošiūrą, padėtą įstrižai virš „Misisipės upės slėnio potvynių rodyklės". Normalaus ūgio žmogus niekada nebūtų jos pastebėjęs. Nusistumiu ją žemyn, kad galėčiau pasižiūrėti viršelį. Brošiūra plona, išspausdinta ant plonyčio glotnaus popieriaus, besiraitanti, susegta sankabėlėmis. „Pietų Džimo Krou* įstatymų sąvadas" — perskaitau viršelyje. Atsiverčiu rėksmingą titulinį puslapį.

Brošiūra paprasčiausiai ne kas kita, kaip tik sąrašas įstatymų, apibrėžiančių, ką spalvotiesiems galima ir ko negalima daryti tam tikrose pietinėse valstijose. Permetu akimis pirmą puslapį suglumusi, kodėl ta knygelė apskritai čia yra. Įstatymai nei grėsmingi, nei draugiški, tik paprasčiausiai cituojantys faktus:

> *Niekam nevalia iš bet kurios baltosios moters reikalauti, kad slaugytų palatose ar kambariuose, kur paguldyti negrai.*
>
> *Turi būti laikoma neteisėta, jeigu baltasis asmuo susituokia su kuo nors kitu nei baltuoju. Bet kuri santuoka, sudaryta pažeidžiant šią įstatymo dalį, turi būti laikoma negaliojančia.*
>
> *Jokiam spalvotajam kirpėjui negalima aptarnauti baltųjų moterų ar merginų.*

* Džimu Krou (*Jim Crow*) pietinėse valstijose rasistų niekinamai vadinti juodieji.

Atsakingas už tai pareigūnas privalo užtikrinti, kad nė vienas spalvotasis asmuo nebūtų laidojamas baltiesiems skirtose kapinėse.

Negali būti keičiamasi knygomis tarp baltųjų ir spalvotųjų mokyklų, bet jos turi būti ir toliau naudojamos tos rasės, kuri pirma jomis pasinaudojo.

Perskaičiau keturis iš dvidešimt penkių puslapių, užhipnotizuota to, kad egzistuoja tiek daug įstatymų mums perskirti. Negrams ir baltiesiems nevalia gerti iš tų pačių vandens fontanėlių, lankytis tuose pačiuose kino teatruose, naudotis tais pačiais tualetais, beisbolo aikštėmis, telefono būdelėmis, eiti į tuos pačius cirko spektaklius. Negrams negalima įžengti į tą pačią vaistinę ar pirktis pašto ženklų prie to paties langelio kaip ir man. Mąstau apie Konstantiną, tą sykį, kai mano šeima nusivežė ją kartu su mumis į Memfį. Greitkelyje visi labai pavargome, bet turėjome keliauti niekur nesustodami, nes žinojome, kad į viešbutį jos neįsileis. Mąstau apie tai, kaip automobilyje niekas apie tai atvirai neprasitarė. Mes visi žinome apie tuos įstatymus, gyvename čia, bet apie juos nekalbame. Tai pirmas kartas, kai aš matau juos surašytus.

Užkandinės, valstijos mugė, biliardo stalai, ligoninės. Keturiasdešimt pirmąjį turėjau perskaityti dusyk dėl esančios jame ironijos.

Miesto taryba privalo išlaikyti atskirą pastatą atskirame sklype visiems akliems spalvotosios rasės asmenims mokyti.

Po kelių minučių prisiverčiu sustoti. Imuosi dėti knygelę atgal į vietą sau sakydama, kad juk neketinu rašyti knygos apie Pietuose galiojančius įstatymus, tik veltui gaiščiau laiką. Bet paskui staiga, lyg mano galvoje sprogtų patrankos sviedinys, sumoju, kad nėra jokio skirtumo tarp tų valdžios įstatymų ir to, kaip Hilė pasistengė, kad Aibilinai būtų įrengtas tualetas garaže, nebent tik tos dešimt minučių, kurių prireikė valstijos sostinėje parašams sudėti.

Paskutiniame puslapyje pamatau ciceru išspausdinta: *Misisipės juridinės bibliotekos nuosavybė.* Brošiūra sugrąžinta ne į tą pastatą. Savo atradimą pakrevezoju pieštuku ant popiergalio ir įkišu šį į brošiūrą: *Džimas Krou ar Hilės tualetų planas — koks skirtumas?* Įsidedu ją į krepšį. Kitoje salės pusėje prie knygų išdavimo stalo čiaudi Siuzė.

Patraukiu durų link. Po trisdešimties minučių — man Lygos susirinkimas. Pasiunčiu Siuzei dar vieną draugišką šypseną. Ji kažką šnabžda į telefoną. Pavogtos mano krepšyje knygos tartum tvoskia karščiu.

— Skyter, — plačiomis akimis sušnypščia iš už stalo Siuzė. — Ar tiesa, kad aš girdėjau *tave* susitikinėjant su Stiuartu Vitvortu?

Tave ji ištaria pernelyg pabrėžtinai, kad sugebėčiau pasilikti šypseną. Deduosi jos neišgirdusi ir išeinu į ryškią saulės atokaitą. Iki šiandien dar nieko gyvenime nebuvau pavogusi. Esu patenkinta, kad tai įvyko budint Siuzei.

Vietos, kur mes — mano draugės ir aš — randame nusiraminimą, kaip ir galima tikėtis, skirtingos. Elizabetos — palinkus virš savo siuvamosios mašinos, mėginant padaryti, kad jos gyvenimas atrodytų be siūlių, kaip iš parduotuvės pirktas. Manoji — prie rašomosios mašinėlės, spausdinant esminius dalykus, kurių niekada neišdrįsčiau ištarti balsu. O Hilės — už pulto kalbant šešiasdešimt penkioms moterims, kad trijų konservų dėžučių nepakanka pamaitinti visiems tiems VBAV. Tai yra Vargšams Badaujantiems Afrikos Vaikams. Tačiau Meri Džolina Volker mano, kad trys — gana ir gana.

— Ir argi ne brangoka gabenti tas skardinėles per pasaulį į Etiopiją? — klausia Meri Džolina. — Ar nebūtų protingiau tiesiog nusiųsti jiems čekį?

Susirinkimas oficialiai dar neprasidėjo, bet Hilė jau už savojo pulto. Jos akys paklaikusios. Mes susirinkusios ne kaip įprasta vakare, bet papildomam popietės posėdžiui, kurį sušaukė Hilė. Birželį daugelio narių nebus mieste — juk vasaros atostogos. O paskui, liepą, Hilė išvyksta trims savaitėms į savo kasmetinę kelionę po Ramiojo vandenyno pakrantę. O jai būtų sunku patikėti, kad visas miestas deramai funkcionuotų be jos.

Hilė užverčia aukštyn akis.

— Negalima duoti tiems genčių žmonėms pinigų, Meri Džolina. Ogadeno dykumoje nėra „Jitney 14" gastronomo. Ir kaip mes žinotume, kad jie už juos išvis maitina savo vaikus? Tikėtina, kad jie nueitų į vietinio šamano palapinę ir už tuos pinigus pasidarytų šėtonišką tatuiruotę.

— Tvarka. — Meri Džolina atsitraukia. Atrodo sugniuždytu veidu, praplautomis smegenimis. — Tu turbūt geriau žinai.

Būtent šis išverstų it vabalo akių poveikis žmonėms daro ją tokia sėkminga Lygos prezidente.

Braunuosi per pilnutėlę susirinkimo salę jausdama dėmesio šilumą, lyg man į galvą smigtų šviesos spindulys. Salė pilna maždaug mano amžiaus moterų, valgančių pyragus, geriančių becukrę kolą, rūkančių cigaretes. Kai kurios žvilgčiodamos mano pusėn kuždasi.

— *Skyter*, — pašaukia Liza Presli, man dar nesuspėjus prasigauti pro didžiules kavavires, — nejau aš girdėjau, kad prieš kelias savaites tu buvai „Roberte E. Li"?

— Ar tai tiesa? Tu tikrai susitikinėji su Stiuartu Vitvortu? — klausia Frensė Grinbou.

Daugelis klausimų nėra nemalonūs, ne tokie kaip Siuzės bibliotekoje. Vis dėlto aš gūžčioju pečiais, stengdamasi nepastebėti, kodėl kai klausinėjama normalios merginos, norima gauti informacijos, bet kai paklausiama Skyter Felan, norima sužinoti *naujieną.*

Bet tai tiesa. Aš matausi su Stiuartu Vitvortu jau tris savaites. Dusyk „Roberte E. Li", jeigu įskaitysite ir tą katastrofišką pasimatymą, ir dar tris kartus sėdėjome pas mane priekiniame priebutyje gurkšnodami gėrimus, iki jis išvažiuodavo namo į Viksburgą. Mano tėvas nė nenueidavo miegoti, net po aštuonių pasilikdavo su juo pasikalbėti.

— Labanakt, sūnau. Perduok senatoriui, kad mes tikrai dėkingi, jog jis numarino tą įstatymą dėl ūkių mokesčių.

Motina drebėjo, plėšoma tarp baimės, kad aš sumausiu tą viską, ir džiugesio, kad man iš tikrųjų patinka vyrai.

It baltas prožektoriaus spindulys sutelktas dėmesys lydi mane iki pat Hilės. Mergaitės man šypsosi ir linksi.

— Kada jūs visi vėl pasimatysite? — Dabar tai Elizabeta, sukioja tarp pirštų servetėlę, akys plačios, lyg spoksotų į eismo įvykį. — Ar jis pasakė?

— Rytoj vakare. Kai tik galės atvažiuoti.

— Gerai. — Hilės šypsena kaip rubuilio vaiko „Ruonės Lilės ledainės" lange. Pūpso atsikišusi jos raudono kostiumėlio švarkelio saga. — Tuomet susitiksime dviem poromis.

Aš nutyliu. Nenoriu, kad kartu būtų Hilė su Viljamu. Trokštu tiesiog sėdėti su Stiuartu, kad jis žiūrėtų į mane ir tik į mane. Dusyk, kai buvome vieni, jis nubraukė atgal man plaukus, kai tie užkrito ant akių. Negalėtų to padaryti, jeigu anuodu būtų šalia.

— Viljamas šį vakarą paskambins Stiuartui. Gal nueikime į kiną?

— Gerai, — atsidūstu.

— Tiesiog mirštu, kaip noriu pamatyti „Tą beprotišką beprotišką beprotišką pasaulį". Bus labai smagu, — sako Hilė. — Tu ir aš, Viljamas ir Stiuartas.

Man įtartina, kaip ji sudėliojo vardus. Tartum svarbiausia, kad kartu būtų Viljamas ir Stiuartas, o ne aš ir Stiuartas. Žinau, esu paranojiška. Bet dabar viskas verčia mane būti atsargiai. Prieš dvi dienas, vakare, vos tik pervažiavau spalvotųjų rajono tiltą, mane sustabdė policininkas. Pašvietė žibintuvu į sunkvežimio vidų, sulaikė spindulį ant knygų krepšio. Paprašė manęs parodyti vairuotojo pažymėjimą ir paklausė, kur važiuoju.

— Vežu savo tarnaitei... Konstantinai čekį. Užmiršau jai sumokėti.

Prie mano pusės lango sustojo kitas policininkas.

— Kodėl mane sustabdėte? — paklausiau, ir mano balsas nuskambėjo kokia dešimtimi tonų per aukštai. — Ar kas nors atsitiko? — Širdis daužėsi į krūtinės ląstą. Kas, jeigu jie patikrins mano krepšį?

— Kai kurie jankių pašlemėkai kelia neramumus. Mes juos sučiupsime, mem, — patikino jis, paplekšnodamas per savo guminę lazdą. — Sutvarkykite savo reikalą ir grįžkite per tiltą.

Pasiekusi Aibilinos gatvę, pastačiau sunkvežimį dar toliau kvartale. Pasukau už namo prie jos užpakalinių durų, užuot pasibeldusi į paradines. Pirmą valandą taip drebėjau, kad vos pajėgiau perskaityti savo surašytus Minei klausimus.

Hilė pastuksena plaktuku — atseit iki susirinkimo pradžios liko penkios minutės. Aš nusigaunu prie savo kėdės, užsikeliu ant kelių krepšį. Greitomis pasitikrinu jo turinį ir staiga susivokiu turinti pavogtą iš bibliotekos Džimo Krou brošiūrą. Po teisybei, krepšyje — visas mano nuveiktas darbas: užrašyti pokalbiai su Aibilina ir Mine, knygos apmatai, galimų tarnaičių sąrašas, neišsiųstas kandus atsakymas į Hilės tualetinę iniciatyvą — viskas, ko negaliu palikti namie baimindamasi, kad motina nešniukštinėtų po mano daiktus. Tą viską laikau šoninėje kišenėje su užtrauktu ir užsegtu virš jos atvartu. Ji prikimšta tiek, kad nelygiai išsipūtusi.

— Skyter, tos poplino kelnės tiesiog grožis, kodėl nesu mačiusi jų anksčiau? — klausia Karola Rindžer keliomis kėdėmis toliau.

Pažvelgiu į ją ir nusišypsau mąstydama: *Nes nedrįsčiau ateiti į susirinkimą vilkinti senais drabužiais, nei drįstum pati.* Po tiek metų motinos persekiojimo aprangos klausimai mane erzina.

Pajuntu ant kito savo paties kažkieno ranką ir atsisukusi pamatau Hilę, įrėmusią į mano krepšį pirštą — virš pat tos brošiūros.

— Turi metmenis kitos savaitės biuleteniui? Jie čia?

Nė nemačiau jos prieinant.

— Ne, palauk! — pasakau ir įstumiu brošiūrą giliau tarp savo popierių. — Man reikia... dar kai ką pataisyti. Atnešiu juos tau kiek vėliau.

Giliai atsikvepiu.

Prie pulto Hilė pasižiūri į laikrodėlį, sukinėja rankose plaktuką, lyg mirtų, kaip nekantrautų juo pastuksenti. Aš nustumiu savo krepšį po kėde. Pagaliau susirinkimas prasideda.

Aš pranešu VBAV naujienas, perskaitau sąrašą keliančiųjų susirūpinimą, kurie neatnešė savųjų konservų dėžučių. Renginių kalendorius kupinas komiteto susirinkimų ir vakarėlių, per kuriuos naujagimių susilaukusiems tėvams bus įteikiamos dovanos. Muistausi ant kietos medinės kėdės vildamasi, kad susirinkimas netrukus baigsis. Iki trijų turiu sugrąžinti motinai automobilį.

Tik be ketvirčio trečią, po pusantros valandos, išskubu iš karštos salės prie kadilako. Pateksiu į keliančiųjų susirūpinimą sąrašą, kad anksti išėjau, bet, dievaži, kas blogiau — motinos ar Hilės pyktis?

* * *

Įžengiu į namus penkiomis minutėmis anksčiau, niūniuodama „Love Me Do"*, mąstydama, kad turėčiau nusipirkti trumpą sijonėlį, kokiu šiandien segėjo Dženė Fuši. Ji pasakė jį gavusi Niujorke, firminėje „Bergdorf Goodman" parduotuvėje. Motina nugriūtų aukštielninka, jeigu pasirodyčiau su sijonėliu aukščiau kelių, kai Stiuartas atvažiuos manęs pasiimti.

— Mama, aš jau namie, — sušunku iš koridoriaus.

Išsitraukiu iš šaldytuvo kokakolos, atsidūstu ir nusišypsau, jaučiuosi gerai ir tvirtai. Buvau beeinanti prie paradinių durų pasiimti knygų krepšio, pasirengusi nuosekliai sudėlioti daugiau savo užsirašytų Minės istorijų. Matau, kad jai knieti pasakoti apie Siliją Fut, bet visada po minutėlės, vos tik pradėjusi, susituri ir pakeičia temą. Suskamba telefonas, ir aš atsiliepiu, bet reikia Paskagulos. Užrašau į bloknotėlį žinutę. Skambino Julė Mei, Hilės tarnaitė.

— Sveika, Jule Mei. — Pagalvoju, koks šis miestas mažas. — Perduosiu jai žinutę, kai sugrįš.

Minutėlę remiuosi į darbastalį trokšdama, kad čia būtų Konstantina, kaip kitados. Kaip norėčiau dalytis su ja kiekviena savo dienos smulkmena.

Atsidūstu, išbaigiu kolą ir pasuku prie paradinių durų atsinešti krepšio. Jo ten nėra. Išeinu laukan ir pasižiūriu automobilyje, bet nėra ir ten. *Hm*, pagalvoju ir kopiu viršun laiptais, jausdamasi jau nebe trykštanti sveikata, o veikiau blyškiai nugeltusi. Ar aš dar nebuvau užlipusi viršun? Apieškau savo kambarį, bet krepšio niekur nerandu. Galiausiai tyliame savo miegamajame stoviu kaip įbesta, pamažėle nugara aukštyn man dilgsi panika. Krepšys, jame sudėta *viskas.*

Motina, pagalvoju ir puolu žemyn laiptais, pasižiūriu poilsio kambaryje. Bet staiga sumoju, kad jis ne pas motiną — atsakymas atėjo savaime, ir nuo jo man apmirė visas kūnas. Palikau krepšį Lygos būstinėje. Mat baisiai skubėjau sugrąžinti motinai automobilį. Ir telefonui dar skambant jau žinau, kad kitame tos linijos gale — Hilė.

Pastveriu nuo sienos ragelį. Nuo paradinių durų motina šūkteli „sudie".

— Alio?

— Kaipgi galėjai palikti tą sunkenybę? — klausia Hilė.

Jai niekada nesudarydavo problemų naršyti po kitų žmonių daiktus. Iš tiesų jai tai malonumas.

— Mama, luktelėk minutėlę! — sušunku iš virtuvės.

— Viešpatie brangus, Skyter, kas gi čia viduje? — sako Hilė.

* 1962 m. išleistas „The Beatles" singlas.

Turiu suskubti pagauti motiną, bet Hilės balsas prislopintas, lyg ji lenktųsi, atidarytų krepšį.

— Nieko! Tik... visi tie Panelės Mirnos laiškai, juk žinai.

— Ką gi, parsitempiau jį namo, tad užvažiuok ir pasiimk, kai galėsi.

Motina kieme jau užveda automobilį.

— Tik... palaikyk jį ten. Atlėksiu, kai tik galėsiu.

Išskuodžiu laukan, bet motina jau keliuko gale. Apsidarau aplink. Senojo sunkvežimio irgi nėra, kažkur laukuose vežioja medvilnės sėklas. Baisi baimė man paširdžiuos sunki, kieta ir karšta kaip įkaitusi nuo saulės plyta.

Plente matau kadilaką lėtėjant ir staiga sustojant. Paskui jis vėl pajuda. Ir vėl sustoja. Paskui pamažu apsisuka ir zigzagais kyla įkalnėn. Iš Dievo — kurio niekada iš tikrųjų nemėgau ir dar mažiau į jį tikėjau — malonės motina tikrai grįžta *atgal.*

— Tiesiog negaliu patikėti, užmiršau paimti Sju Enei troškinį...

Aš įšoku į priekinę keleivio sėdynę, laukiu, kol ji vėl įsėda į automobilį, padeda rankas ant vairo.

— Užveši mane pas Hilę? Man reikia kai ką paimti. — Prisispaudžiu prie kaktos delną. — O Dieve, mama, paskubėk. Kol dar nepavėlavau.

Motinos automobilis nepajuda iš vietos.

— Skyter, šiandien man begalė reikalų...

Gerkle aukštyn kyla panika.

— Mama, prašau, nagi, *važiuok*...

Bet „DeVille" kėpso ant žvirgždo, tiksi it delstinė bomba.

— Nagi, paklausyk, — sako motina, — man reikia atlikti kai kuriuos asmeninius pavedimus ir tiesiog nemanau, kad pats geriausias metas turėti tave prisikabinusią.

— Tau užtruks tik penkias minutes. Mama, nagi, važiuok!

Motina tebelaiko ant vairo rankas baltomis pirštinėmis, suspaudusi lūpas.

— Kaip tik šiandien turiu atlikti kai ką konfidencialaus ir svarbaus.

Nesivaizduoju, ką motina turi nuveikti svarbesnio negu tai, kas žioji prieš mane?

— Ką tokio? Kokia nors meksikietė nori įstoti į DAR sąjungą? Ar kas nors nutvertas skaitantis „Naująjį Amerikos žodyną"?

Motina atsidūsta.

— Gerai, — sako ir atsargiai įstumia eigos pavarą. — Ką gi, važiuojam.

Mudvi riedame keliuku kokį dešimtadalį mylios per valandą greičiu, slenkame į priekį pamažu, kad žvirgždo akmenėliai neišdaužytų automobilio dažų. Keliuko gale motina įjungia posūkio lemputę — taip atsargiai, lyg operuotų smegenis, ir įšliaužia kadilaku į apygardos plentą. Gniaužiu kumščius. Minu įsivaizduojamą akceleratorių. Kaskart motina vairuoja, lyg tai jai būtų pirmas sykis.

Apygardos plente ji pavaro iki penkiolikos mylių per valandą ir įsitvėrusi vairą taip, lyg lėktume šimto penkių mylių per valandą greičiu.

— Mama, — pagaliau neiškenčiu, — leisk, aš vairuosiu.

Motina atsidūsta. Nustembu, kai ji sustoja aukštoje kelkraščio žolėje. Išlipu ir apibėgu automobilį, o ji pasislenka į gretimą sėdynę. Įstumiu eigos pavarą ir spaudžiu iki septyniasdešimties per valandą melsdama: *Hile, prašau, atsispirk pagundai raustis po mano asmeninius reikalus...*

— Tad kokia ta tavo didžioji paslaptis, kurią turi atlikti? — klausiu.

— Aš... aš važiuoju pasimatyti su daktaru Nilu dėl kai kurių tyrimų. Tai tik formalumas, bet nenoriu, kad tavo tėtis žinotų. Juk žinai, kaip jis kiekvienąsyk jaudinasi, kai kas nors susiruošia pas daktarą.

— Kas per tyrimai?

— Paprasčiausiai jodo mėginys dėl mano opų, toks pat, kaip ir kiekvienais metais. Išleisk mane prie Baptistų ligoninės ir paskui galėsi važiuoti pas Hilę. Man bent nereikės rūpintis, kur pastatyti automobilį.

Žvilgteliu į ją pažiūrėti, ar dar yra tame ko nors daugiau, bet ji tik sėdi tiesi ir manieringa savo šviesiai mėlyna suknele, sukryžiavusi per čiurnas kojas. Neprisimenu, kad pernai ji būtų atlikusi tuos tyrimus. Nors dar ir studijavau aukštojoje, Konstantina būtų man parašiusi apie juos. Tikriausiai motina juos slėpė.

Po penkių minučių prie Baptistų ligoninės apeinu aplink automobilį ir padedu jai išlipti.

— Eugenija, paklausyk. Vien todėl, kad čia ligoninė, dar nereiškia, kad esu invalidė.

Palaikau atidariusi stiklines duris, ir ji aukštai iškelta galva įžengia vidun.

— Mama, gal... tave palydėti? — klausiu žinodama, kad negaliu — turiu sutvarkyti reikalą su Hile, bet staiga nebenoriu jos čia šitaip palikti.

— Tai *formalumas.* Važiuok pas Hilę ir po valandos sugrįžk.

Stebiu ją su rankinuku tolstant ir mažėjant ilgu koridoriumi suvokdama, kad privalau apsisukti ir bėgti. Bet prieš taip padarydama nusistebiu, kokia gležna ir nežymi mano motina tapo. Anksčiau užpildydavo savimi kambarį vien alsuodama, o dabar jos... tartum mažiau. Ji pasuka už kampo ir dingsta iš akių tarp blyškiai geltonų sienų. Dar mirksnį stebeiliju, o paskui nuskubu atgal prie automobilio.

Po pusantros minutės spaudžiu Hilės durų skambutį. Normaliais laikais pasikalbėčiau su Hile apie mamą, bet dabar negaliu nukreipti jos dėmesio. Būtent pirmoji akimirka man viską atskleis. Hilė neprilygstama melagė, išskyrus tą mirksnį, kai pradeda kalbėti.

Duris atidaro Hilė. Jos lūpos suspaustos ir raudonos. Pažvelgiu žemyn į jos rankas. Šios sumazgytos it virvės. Aš pavėlavau.

— O, kaip greitai, — taria ji, ir aš nuseku iš paskos vidun. Krūtinėje gniaužia širdį. Kažin ar išvis kvėpuoju.

— Štai tas bjaurus daiktas. Tikiuosi, nepyksti: turėjau kai ką pasitikrinti iš susirinkimo protokolų.

Spoginu akis į ją, savo geriausią draugę, stengdamasi tik pamatyti, ką yra perskaičiusi tarp mano daiktų. Bet jos šypsena profesionali, jeigu ne spindinti. Daug ką pasakantys mirksniai jau praėję.

— Gal tau atnešti ko nors pagurkšnoti?

— Ne, viskas gerai. — Ir priduriu: — Nenori pamušinėti vėliau klube kamuolio? Lauke taip puiku.

— Viljamui kampanijos mitingas, o paskui mes einame pasižiūrėti „To beprotiško beprotiško beprotiško pasaulio".

Tyrinėju ją. Argi vos prieš dvi valandas nekvietė manęs rytoj eiti pasižiūrėti to filmo dviem poromis? Pamažu slenku prie valgomojo stalo galo, lyg ji galėtų užpulti mane iš už nugaros, jeigu judėčiau per greitai. Hilė pasiima iš bufeto sidabrinę šakutę, stuksena nykščiu per šios dantis.

— Taip, hm, girdėjau, Spenseris Treisis turėtų būti nuostabus, — sakau. Lyg tarp kitko perčiupinėju krepšyje popierius. Aibilinos ir Minės užrašai vis dar giliai nukišti šoninėje kišenėje, antkišenis užverstas, sagtis sunerta. Bet Hilės tualetinė iniciatyva atvirame viduriniame skyriuje su straipsniu, kur mano užrašyta *Džimas Krou ar Hilės tualetų planas — koks skirtumas?* Be to, dar juodraštis informacinio biuletenio, kurį Hilė jau išnagrinėjusi. Bet brošiūros — įstatymų — aš dar kartą pertikrinu — nėra.

Hilė pakreipia galvą, prisimerkia į mane.

— Žinai, aš ką tik mąsčiau apie tai, kaip Stiuarto tėvukas stovėjo visai greta Roso Barneto, kai abu stengėsi sutrukdyti tam spalvotajam vaikinui įžengti į Senučiuką Misį. Juodu baisiai artimi, senatorius Vitvortas ir gubernatorius Barnetas.

Jau buvau besižiojanti ką nors atsakyti, bet tuo metu į valgomąjį įkrypuoja dvimetis Viljamas Jaunesnysis.

— Ak, čia tu. — Hilė pakelia mažylį, pasitrina veidu į jo kaklą. — Mano gerutis gerutis berniukas! — myluoja. Viljamas žiūri į mane ir klykia.

— Ką gi, maloniai pasižiūrėkite filmą, — tariu pasukdama prie paradinių durų.

— Ačiū, — atsako ji.

Nulipu laipteliais. Iš tarpdurio Hilė pamoja, sumostaguoja Viljamo rankele — „ate, ate." Man dar nepasiekus automobilio, ji užtrenkia paradines duris.

AIBILINA

14 SKYRIUS

Esu buvusi kai kuriose kebliose situacijose, tik dar neturėjau vienoje savo svetainės pusėje Minės, kitoje — panelės Skyter, o aptarinėjamas klausimas — koks jausmas, kai esi negrė ir dirbi pas baltąją moterį. Viešpatie, stebuklas, kad kol kas dar niekas neįsižeidė.

Nors kelis kartus nedaug trūko.

Kaip antai praėjusią savaitę, kai panelė Skyter man parodė panelės Hilės išdėstytas priežastis, kodėl spalvotiesiems reikia atskirų tualetų.

— Jaučiuosi taip, lyg žiūrėčiau į kažką tokio iš KKK*, — pasakiau panelei Skyter.

Mes — mano svetainėje, o naktys buvo pradėjusios darytis šiltos. Minė išėjo į virtuvę pastovėti priešais šaldytuvą. Mat ji nuolatos prakaituoja, išskyrus penkias minutes sausį, o galbūt net ir tada.

— Hilė nori, kad tai išspausdinčiau informaciniame Lygos biuletenyje, — pasakė panelė Skyter, iš pasidygėjimo linguodama galva. — Apgailestauju, turbūt nereikėjo to jums rodyti. Bet nėra nieko kito, kam galėčiau papasakoti.

Po minutėlės Minė sugrįžo iš virtuvės. Pažvelgiau į panelę Skyter, kad ji paslėptų lapelį po savo bloknotu. Minė neatrodė itin atvėsusi. Faktiškai atrodė labiau sukaitusi negu bet kada.

— Mine, ar jūs ir Lerojus kada nors kalbatės apie pilietines teises? — klausia panelė Skyter. — Kai jis pareina iš darbo?

Minė turėjo ant rankos tą didelę mėlynę, nes būtent taip elgiasi Lerojus, kai pareina iš darbo. Stumdo ją.

— Ne, — tik tiek atsakė Minė. Mat nemėgsta, kad žmonės kištųsi į jos reikalus.

— Tikrai? Jis nepasidalija tuo, ką jaučia dėl protesto žygių ir segregacijos? Gal darbe jo bo...

— Atstokite nuo Lerojaus. — Minė susikryžiavo rankas, kad nesimatytų mėlynės.

Aš paspyriau po stalu Skyter į pėdą. Bet panelė Skyter, jos veidas toks, kaip tais kartais, kai į ką nors visa pasineria.

* Kuklukso klano santrumpa.

— Aibilina, nemanai, kad būtų įdomu, jeigu galėtume šiek tiek parodyti, kaip tai mato vyrai? Mine, gal...

Minė atsistojo taip staigiai, kad net subrazdėjo lempos gaubtas.

— Neketinu daugiau to daryti. Jūs paverčiate viską pernelyg asmeniška. Man nerūpi pasakoti baltiesiems, koks tai jausmas.

— Mine, gerai, atleisk man, — atsiprašė panelė Skyter. — Mums nebūtina kalbėtis apie tavo šeimą.

— Ne, aš persigalvojau. Susiraskite ką nors kitą atrištu liežuviu.

Jau ir anksčiau to būta. Bet šįsyk Minė pasičiupo rankinę, sugriebė nukritusią po kėde savąją laidotuvinę vėduoklę ir išdrožė:

— Atleisk, Aibi. Bet tiesiog daugiau nebegaliu.

Tuomet aš supanikavau. Juk ji tikrai išeis. Minei negalima pasitraukti. Be manęs, Minė vienintelė, sutikusi tai daryti.

Tad aš pasilenkiau ir ištraukiau iš po panelės Skyter bloknoto Hilės popieriaus lapelį. Mano pirštai sustojo tiesiai priešais Minę.

Ji pažvelgia žemyn.

— Kas čia?

Nutaisiau abejingą veidą. Gūžtelėjau pečiais. Negalėjau išsiduoti, kad iš tikrųjų noriu, kad ji perskaitytų, nes tada neperskaitytų.

Minė pasiima lapelį ir pradeda juo bėgioti akimis. Gana greitai man buvo matytis visi priekiniai jos dantys. Bet ji nesišypsojo.

Paskui pažvelgė į panelę Skyter, ilgai ir įdėmiai. Prašneko:

— Tai galbūt tęskime. Bet nesikiškite į mano asmeninius reikalus, girdite?

Panelė Skyter linktelėjo. Ji jau mokėsi.

Maišau kiaušinių mišrainę panelės Lyfolt ir Mažylės priešpiečiams, įdedu šiek tiek marinuotų agurkėlių skoniui pagardinti. Panelė Lyfolt su Mei Moble sėdi virtuvėje prie stalo, imasi jai pasakoti apie tai, kaip spalį čia atsirasiąs mažiukas, kaip viliasi, kad Senučiuko Misio namų rungtynėms neturėsianti likti ligoninėje, kaip galbūt parvešianti jai sesutę ar broliuką, ir įdomu, kokį vardą jie išrinksią. Gražu matyti jiedvi šitaip kalbančias. Pusę ryto panelė Lyfolt praleido prie telefono, su panele Hile apie kažką liežuvavo, išvis vos pastebėdama Mažylę. O kai atsiras naujas kūdikis, Mei Moblė tesulauks iš savo mamos ne daugiau, kaip tik tvokstelėjimo per užpakalį.

Po priešpiečių išsivedu Mažylę į kiemą už namo ir prileidžiu žalią plastikinį baseinėlį vandens. Lauke jau devyniasdešimt penki laipsniai*. Misisipės

* Apie 35° C.

orai — patys neorganizuočiausi visoje šalyje. Vasarį bus 15 laipsnių* ir tu trokši, kad greičiau ateitų pavasaris, o kitą dieną jau devyniasdešimt**, ir taip tęsis kitus devynis mėnesius.

Saulė spindi. Mei Moblė su maudymosi kostiumėlio apatine dalimi įsitaiso tame baseinėlyje. Mat pirmų pirmiausia nusiima tą viršų. Pro duris į priebutį išeina panelė Lyfolt ir sako:

— Tikrai smagumėlis! Būtinai paskambinsiu Hilei, pasakysiu, kad atveztų čia Heterą ir mažąjį Vilį.

Ir nė apsidairyt nesuspėju, kai visi trys vaikiūkščiai ten jau žaidžia, taškosi ir apskritai puikiai leidžia laiką.

Hetera, panelės Hilės mergytė, gana žavutė. Pusę metų vyresnė už Mei Moblę, ir ši ją tiesiog dievina. Visą Heteros galvą gaubia tamsios žvilgančios garbanos, veide nedaug strazdanėlių, ir ji tikra pleputė. Sakytum sumažinta panelė Hilė, tik pas vaiką tai geriau atrodo. Mažasis Viljamas Jaunesnysis, jis dvejų. Šviesiaplaukis ir nieko nekalba. Tik krypuoja kaip ančiukas aplinkui, sekiodamas tas mergaičiukes iki japoninių gyvatbarzdžių kiemo pakraštyje, iki įrengtų sūpynių — tos viename šone, jeigu įsisupi per aukštai, kliūva, mirtinai mane išgąsdindamos — ir atgal prie vaikiško baseinėlio.

Vieną dalyką turiu pripažinti panelei Hilei: savo vaikus ji myli. Kas kokias penkias minutes vis bučiuoja mažojo Vilio galvelę. Arba Heteros klausia, ar jai smagu. Arba šaukia: „Ateik čia ir apkabink mamytę." Nuolat jai kartoja, kad esanti gražiausia mergytė pasaulyje. O Hetera irgi myli savo mamą. Žvelgia į panelę Hilę lyg į Laisvės statulą. Matant tokią meilę, man visada norisi verkti. Net kai ši nukreipta į panelę Hilę. Mat man tai primena Trylorą, kaip labai jis mane mylėjo. Vertinu, kai vaikas dievina savo mamą.

Kol vaikučiai žaidžia, mes, suaugusiosios, sėdime magnolijos paunksnėje. Aš pasistengiu tarp savęs ir ponių palikti kelių pėdų tarpą, tad viskas kaip pridera. Ant juodų geležinių savo kėdžių jos pasitiesusios rankšluosčius, nes šios tokios įkaitusios. Aš mėgstu sėdėti ant plastikinės žalios sulankstomosios kėdės. Stengiuosi, kad mano kojos liktų vėsios.

Stebiu, kaip Mei Moblė verčia panerti į vandenį lėlę Barbę, pliką ją nušokdindama nuo baseinėlio krašto. Bet akies krašteliu seku ir ponias. Atkreipiau dėmesį, kokia meili ir laiminga panelė Hilė, kai kalba su Hetera ir Viljamu, bet kaskart, kai pasisuka į panelę Lyfolt, jos veidas tampa pašaipus.

— Aibilina, gal atneštum man dar šaldytos arbatos? — paprašo Hilė.

Nueinu ir atnešu iš šaldytuvo ąsotį.

* Apie -11° C.
** Apie 32° C.

— Matai, štai ko aš nesuprantu, — išgirstu panelę Hilę sakant, kai prieinu ganėtinai arti. — Niekas nenori sėstis ant unitazo sėdynės, kuria turi naudotis bendrai su jomis.

— Tai logiška, — atsako panelė Lyfolt, bet staiga nutyla, kai aš prieinu įpilti joms į stiklines.

— O, dėkui, — taria panelė Hilė. Paskui meta į mane gerokai suglumusį žvilgsnį. — Aibilina, tau patinka, kad turi savo atskirą tualetą, a?

— Taip, mem.

Ji vis dar kalba apie tą išvietę, nors ji yra ten jau šeši mėnesiai.

— Atskira, bet lygu, — varo panelė Hilė, vėl atsigręždama į panelę Lyfolt. — Tai, ką sako gubernatorius Barnetas, tiesa, o juk su *valdžia* nesiginčysi.

Panelė Lyfolt plekšteli delnu sau per šlaunį, lyg turėtų pasakyti kažką be galo įdomaus temai pakeisti. Aš su ja sutinku. Kalbėkime apie ką nors kitką.

— Ar aš tau sakiau, ką Reilis anądien pasakė?

Bet panelė Hilė purto galvą.

— Aibilina, juk tu nenorėtum eiti į mokyklą, kur pilna baltųjų, a?

— Ne, mem, — sumurmu.

Atsistoju ir ištraukiu Mažylei iš galvos arklio uodegėlės segtuką. Kai plaukai sušlampa, tie žali plastikiniai bumbuliukai visai susinarplioja. Bet iš tikrųjų tai noriu uždengti savo delnais jai ausis, kad negirdėtų tos kalbos. Ir kad negirdėtų manęs sutinkant, o tai dar blogiau.

Bet paskui pagalvoju: „Kodėl? Kodėl turiu čia stovėti ir sutikti su ja? Ir jeigu Mei Moblė turi tai girdėti, tegul išgirsta ką nors protinga." Atsikvepiu. Širdis man smarkiai plaka. Ir kaip įmanydama mandagiau pasakau:

— Ne į mokyklą, kur pilna vien tik baltųjų. Bet į tokią, kur spalvotieji ir baltieji yra kartu.

Abi, Hilė ir panelė Lyfolt, sužiūra į mane. Aš vėl nukreipiu akis į vaikučius.

— Betgi, *Aibilina*, — panelės Hilės šypsena be galo šalta, — spalvotieji ir baltieji žmonės tiesiog tokie... *skirtingi*. — Ji suraukia nosį.

Jaučiu, kaip patempiu lūpą. Aišku, mes skirtingi! Visi žino, kad spalvotieji ir baltieji žmonės nėra tokie patys. Bet vis tiek mes tik žmonės! Po perkūnais, aš net esu girdėjusi, kad Jėzus buvo spalvotos odos, gyvendamas ten dykumoje. Suspaudžiu lūpas.

Tačiau tai neturi reikšmės, nes panelė Hilė jau perėjo prie kitų temų. Kaip niekur nieko. Vėl įsileidžia varyti tą savo slaptą kalbą su panele Lyfolt. Nežinia iš kur ant saulės užslenka didžiulis sunkus debesis. Matyt, gausime liūties.

— ... valdžia geriausiai žino, ir jeigu Skyter mano, kad išeis sausa su ta spalvotųjų nesąm...

— Mama! Mama! Pažiūrėk į mane! — šaukia iš baseinėlio Hetera. — Pažiūrėk į mano kasytes!

— Matau! Taip! Kadangi Viljamas balotiruojasi į postą jau kitą...

— Mama, duok man savo šukas! Noriu padaryti grožio saloną!

— ... negaliu turėti spalvotuosius palaikančių draugių savo aplinkoje...

— Mamaaa! Duok man savo šukas! Atnešk!

— Perskaičiau tai. Aptikau jos krepšyje ir ketinu imtis veiksmų.

Ir tada panelė Hilė nutyla, rausiasi po savo rankinuką šukų. Virš pietinio Džeksono sugruma griaustinis, ir kažkur toli mes išgirstame perspėjančio apie tornadą varpo gaudesį. Mėginu susigaudyti, ką prieš mirksnį pasakė panelė Hilė: *Panelė Skyter. Jos krepšyje. Perskaičiau tai.*

Iškeliu iš baseinėlio vaikučius, suvystau juos į rankšluosčius. Iš dangaus trenkia perkūnas.

Vos tik sutemus sėdžiu savo virtuvėje prie stalo, sukiodama tarp pirštų pieštuką. Priešais mane guli „Heklberio Fino" egzempliorius iš baltųjų bibliotekos, bet negaliu skaityti. Burnoje bjaurus skonis — kartus lyg kavos tirščiai sulig paskutiniu gurkšniu. Turiu pasikalbėti su panele Skyter.

Niekada neskambindavau jai į namus, išskyrus du kartus, nes kitaip tuomet negalėjau, kai pasakiau jai, kad dirbsiu prie tų istorijų, o paskui — kai norėjau pasakyti, kad ir Minė sutiko. Žinau, tai rizika. Vis dėlto atsistoju, padedu ant sieninio telefono ranką. Tačiau kas, jeigu atsilieps jos mama arba tėvukas? Kertu lažybų, jų tarnaitė jau prieš kelias valandas išėjusi namo. Kaip panelė Skyter paaiškins, kad jai telefonu skambina kažkokia spalvotoji?

Vėl atsisėdu. Panelė Skyter prieš tris dienas čia atvažiavo kalbėtis su Mine. Atrodė viskas puiku. Visai ne taip, kai prieš kelias savaites ją sustabdė policija. O apie panelę Hilę ji nieko nepasakė.

Kurį laiką irztu ant kėdės trokšdama, kad suskambėtų telefonas. Pašoku ir su darbiniu batu vejuosi per grindis tarakoną. Šis laimi. Nuropoja po gastronomo maišu su drabužiais, kuriuos panelė Hilė man atidavė, jie čia kėpso jau mėnesius.

Spoksau į maišą, vėl pradedu pirštuose sukioti pieštuką. Kažką su tuo maišu reikia daryti. Esu pratusi, kad ponios dovanotų man drabužius — turiu baltųjų ponių drabužių iki šikynės, trisdešimt metų nereikėjo pačiai pirktis drabužių. Prireikia kažkiek laiko, kol jie pradeda jaustis kaip savi. Kai Tryloras buvo ma-

žiukas, o aš užsivilkdavau seną kokios nors ponios, pas kurią tarnavau, švarką, jis atsitraukęs keistai į mane žiūrėdavo. Sakydavo, kad atsiduodu baltąja.

Bet šis maišas kitoks. Net jeigu kas nors iš to popierinio maišo man ir tiktų, vis tiek negalėčiau nešioti. Nei padovanoti savo draugėms. Kiekvienas aprangos dalykėlis tame maiše, — rauktomis ilgomis klešnėmis sijonkelnės, marškiniai su Piterio Peno tipo apykakle*, rožinis švarkelis su riebalų dėme, net kojinės, — viskas turėjo prisiūta raides *H. V. H.* Raudonų siūlų gana mažutes pakrypusias raides. Spėju, tas raides prisiuvo Julė Mei. Šitais drabužiais vilkėdama jausčiausi taip, lyg būčiau asmeninė Hilės V. Holbruk nuosavybė.

Atsistoju ir paspiriu maišą, bet tarakonas neišlenda. Tad išsiimu bloknotą, ketindama pradėti savo maldas, bet pernelyg giliai esu susirūpinusi dėl panelės Hilės. Įdomu, ką ji turėjo omenyje, kai pasakė *Perskaičiau tai.*

Po kurio laiko mano mintys nuklydo ten, kur nebūčiau norėjusi. Manau, gana gerai žinau, kas atsitiktų, jeigu baltosios ponios sužinotų, kad mes rašėme apie jas, pasakojome tiesą, kokios jos yra iš tikrųjų. Moterys, jos ne tokios kaip vyrai. Moteris neprimuš tavęs lazda. Panelė Hilė neišsitrauks prieš mane pistoleto. Panelė Lyfolt neateis sudeginti mano namo.

Ne, baltosios moterys mėgsta, kad jų rankos būtų švarios. Jos turi komplektėlį blizgančių įrankių, kuriais naudojasi, aštrių it raganos nagai, švarių ir tvarkingai išdėliotų kaip krapštikliai ant dantisto stalelio. Ir išlauks progos jais pasinaudoti.

Pirmiausia, ką baltoji ponia padarys — tai išvys tave. Tu prislėgta, bet tikiesi susirasti kitą darbą, kai dalykai aprims, kai baltoji ponia bus bepradedanti pamiršti. Turi susitaupiusi mėnesio algą. Žmonės tau atneša moliūgo troškinio.

Bet paskui, savaitę po to, kai praradai darbą, randi prie savo durų užkištą tą geltoną vokelį. Ant popierėlio viduje parašyta: PRANEŠIMAS APIE IŠKELDINIMĄ. Visi namų savininkai Džeksone yra baltieji, ir kiekvienas turi baltąją žmoną, kuri su kuo nors draugauja. Tada tu gerokai supanikuoji. Darbo tau vis dar nenusimato. Visur, kur bandai, tau prieš nosį užtrenkia duris. Ir dabar tu nebeturi nė kur gyventi.

Paskui viskas įsibėgėja dar greičiau.

Jeigu randi ant savo automobilio prilipdytą raštelį, vadinasi, jis bus iš tavęs atsiimtas.

* Kalbama apie škotų rašytojo J. M. Barrie knygos vaikams personažą ir filmą. Jis nešiojo marškinius ankšta apykakle ir iš priekio užapvalintais kampučiais.

Jeigu turi neapmokėtą automobilio stovos sąskaitą, pateksi į cypę.

Jeigu turi dukterį, galbūt apsigyvensi pas ją. Ji irgi tarnauja baltųjų šeimai. Bet po kelių dienų pareina namo ir sako: „Mama? Mane ką tik išvijo." Ji atrodo įskaudinta, išsigandusi. Nesupranta, kodėl taip įvyko. Gauni jai pasakyti, kad tai per tave.

Bent dar tebedirba jos vyras. Jie bent dar pajėgia išmaitinti kūdikį.

Paskui išvejamas ir jos vyras. Paprasčiausiai dar vienas mažutis aštrus įrankis, tviskantis ir puikus.

Jie abu rodo į tave pirštais, verkia, stebisi, kodėl taip pasielgei. O tu net negali prisiminti kodėl. Eina savaitės, ir nieko — nei darbų, nei pinigų, nei namo. Viliesi, kad čia jau pabaiga, kad ji pakankamai pasidarbavo, kad yra pasirengusi pamiršti.

Pasigirs bilsmas į duris, vėlai naktį. Anaiptol tai nebus baltoji ponia. Tokių dalykų ji pati nedaro. Bet kol dedasi košmaras, kol deginama, kapojama ar mušama, tu suvoki kai ką tavo jau žinota visą gyvenimą: baltoji ponia *niekada* nepamiršta.

Ir ji nesiliaus, kol tu būsi gyva.

Kitą rytą panelė Skyter įsuka savo kadilaką į panelės Lyfolt kiemo įvažą. Laikau rankose žalią viščiuką, viryklėje jau uždegta liepsna, o Mei Moblė inkščia, nes yra mirtinai išbadėjusi, bet aš nebepajėgiu ištverti nė sekundės.

Panelė Skyter, ji teiraujasi panelės Lyfolt apie sąrašą merginų, įtrauktų į komitetą, ir panelė Lyfolt sako: „Keksų bobų komiteto pirmininkė yra Eilina", o panelė Skyter nustemba: „Betgi keksų bobų komiteto pirmininkė Roksana". Ir panelė Lyfolt paprieštarauja: „Ne, Roksana — pavaduotoja, o Eilina — keksų bobų komiteto pirmininkė." Mane taip suerzina ta kalba apie keksus, kad noriu durti į panelę Skyter pirštu, dar nešvariu nuo žalio viščiuko, bet nesu tokia kvaila, jog pertraukčiau jų pokalbį, tad nutyliu. Apie tą knygų krepšį — jokios kalbos.

Nė sumot nesuspėju, kai panelė Skyter jau lauke už durų.

Dievuliau.

Aną naktį po vakarienės aš ir tas tarakonas per virtuvės grindis spoksome vienas į kitą. Jis didelis, pusantro colio. Juodas. Juodesnis už mane. Krebždina savo sparnais. Laikau rankoje batą.

Suskamba telefonas, ir mes abu krūptelėjame.

— Sveika, Aibilina, — sako panelė Skyter, ir aš išgirstu užtrenkiamas duris. — Atleisk, kad taip vėlai skambinu.

Atsidūstu.

— Džiaugiuosi, kad paskambinote.

— Aš tik skambinu norėdama pasiteirauti, ar turi kokių... žinių. Tai yra, iš kurios nors kitos tarnaitės.

Panelės Skyter balsas keistas. Pro sukąstus dantis. Pastaruoju metu ji spindėjo kaip jonvabalis, tokia įsimylėjusi. Širdis man pradeda baladotis. Vis dėlto nešoku iškart su klausimais. Nelabai žinau kodėl.

— Klausiau Korinos, kuri dirba pas Kulius. Ji nesutiko. Paskui Rondos ir jos sesers, kuri tarnauja pas Milerius... bet abi irgi atsisakė.

— O kaip Julė Mei? Ar tu... pastaruoju metu su ja kalbėjaisi?

Tuomet nusistebiu, ar būtent todėl panelė Skyter keistai elgiasi. Matote, nenorom šiek tiek pamelavau panelei Skyter. Prieš mėnesį pasakiau jai, kad paklausiau Julės Mei, bet to nepadariau. Ne tik todėl, kad ne per geriausiai Julę Mei pažįstu. Dalykas tas, kad ji panelės Hilės Holbruk tarnaitė, o viskas, kas bent kiek susiję su tuo vardu, verčia mane nervintis.

— Iš tikrųjų tai ne pastaruoju metu... Galbūt... vėl pamėginsiu ją pakalbinti, — meluoju savęs nekęsdama.

Paskui vėl pradedu sukinėti pieštuką. Rengiuosi jai papasakoti, ką nugirdau iš panelės Hilės.

— Aibilina, — panelės Skyter balsas tampa suvis netvirtas. — Turiu tau kai ką pasakyti. — Ji nutyla. Ir tai panašu į tas klaikias kelias sekundes prieš užgriūvant piltuvo pavidalo debesiui.

— Kas atsitiko, panele Skyter?

— Aš... palikau savo krepšį. Lygos patalpose. Jį paėmė Hilė.

Prisimerkiu, lyg ne per geriausiai girdėčiau.

— Tą raudonąjį?

Ji neatsako.

— O... *Dievuliau.*

Nuo to visko pradeda darytis bloga.

— Tos istorijos buvo kišenėje su atvartu. Šoninėje, kitame skyriuje. Manau, ji matė tik Džimo Krou įstatymus... brošiūrą, kurią pasiėmiau iš bibliotekos, bet... negaliu tikrai garantuoti.

— O, panele *Skyter.*

Aš užsimerkiu. Dieve, padėk man, Dieve, padėk *Minei...*

— Žinau, *žinau,* — panelė Skyter pravirksta į telefoną.

— Gerai jau gerai. Nagi, nereikia.

Stengiuosi nuryti savo pyktį. Tai buvo nelaimingas atsitikimas, sakau sau. Kas, kad užsipulsiu ją, niekuo mums nebepadės.

Bet *vis dėlto.*

— Aibilina, man taip *taip* gaila.

Kelios sekundės — nieko, tik tvinksi širdis. Labai pamažu ir baugščiai mano smegenys pradeda perrinkinėti kelis jos pateiktus faktus, kuriuos jau ir pati žinau.

— Ar seniai tai atsitiko? — klausiu.

— Prieš tris dienas. Iki pasakydama tau, norėjau išsiaiškinti, ką ji žino.

— Kalbėjotės su panele Hile?

— Tik labai trumpai, kai atsiėmiau krepšį. Bet aš kalbėjausi su Elizabeta ir Lu Ene, ir galbūt su kokiomis keturiomis kitomis merginomis, pažįstančiomis Hilę. Niekas nieko apie tai nepasakė. Štai kodėl... štai kodėl tavęs paklausiau apie Julę Mei, — paaiškina ji. — Maniau, gal ji ką nors nugirdo darbe.

Giliai įkvepiu oro, nekęsdama to, ką jai tuojau pasakysiu.

— Aš girdėjau. Vakar. Panelė Hilė kalbėjo apie tai panelei Lyfolt.

Panelė Skyter tyli. Apima toks jausmas, lyg laukčiau, kad tuoj pro langą su trenksmu įlėks plyta.

— Ji kalbėjo apie ponią Holbruką, kad balotiruojasi į postą, ir apie tai, kaip jūs palaikote spalvotuosius, ir ji sakė... kad kažką perskaitė.

Dabar balsu tai ištardama aš drebu. Ir vis šokdinu tarp pirštų pieštuką.

— Ar ji ką nors pasakė apie tarnaites? — klausia panelė Skyter. — Tai yra ji buvo tik nepatenkinta manimi ar paminėjo ir tave arba Minę?

— Ne, tik... jus.

— Gerai.

Panelė Skyter iškvepia į telefono ragelį orą. Iš balso atrodo prislėgta, bet ji nežino, kas galėtų atsitikti man, Minei. Nežino apie tuos aštrius blizgančius įrankius, kuriais naudojasi baltosios ponios. Apie tą beldimą vėlai naktį į duris. Kad išvis esama baltųjų vyrų, *trokštančių* sužinoti apie kokį spalvotąjį, priešgyniaujantį baltiesiems, pasirengusių su lazdomis, degtukais. Jiems tiks bet kuri mažiausia dingstis.

— Aš, aš negaliu teigti šimtu procentu, bet... — sako panelė Skyter, — jeigu Hilė žinotų ką nors apie knygą ar tave, o *ypač* apie Minę, ji jau skleistų tai po visą miestą.

Mąstau apie tai, labai trokšdama ja tikėti.

— Teisybė, ji nemėgsta Minės Džekson.

— Aibilina, — taria panelė Skyter, ir aš girdžiu ją vėl pradedant palūžti. Ta raminama gaidelė jos balse trūkinėja. — Mes galime sustoti. Visiškai suprantu, jeigu tu nori sustoti prie to dirbusi.

Jeigu pasakysiu, kad daugiau nebenoriu to daryti, tai viskas, ką aš rašiau ir dar turiu parašyti, nebus išsakyta. *Ne*, pagalvoju. Aš *nenoriu* sustoti. Pati nustembu, kaip garsiai apie tai mąstau.

— Jeigu panelė Hilė žino, vadinasi, žino, — pasakau. — Jeigu sustosime, dabar tai mūsų nebeišgelbės.

Dvi dienas panelės Hilės nei matau, nei girdžiu, nei uodžiu kvapo. Net kai nelaikau rankoje pieštuko, krutinu šį savo kišenėje, stuksenu į virtuvės darbastalį, barškinu it būgno lazdele. Turiu sužinoti, kas panelės Hilės galvoje.

Panelė Lyfolt palieka Julei Mei tris žinutes, kad perduotų panelei Hilei, bet ši nuolat pono Holbruko biure — „kampanijos štabe", kaip panelė Hilė jį vadina. Panelė Lyfolt atsidūsta, padeda ragelį, tartum tiesiog neįsivaizduotų, kaip veiks jos smegenys, jeigu panelė Hilė neatvyks spaudinėti „mąstymo" mygtukų. Dešimt kartų Mažylė klausinėja, kada mažoji Hetera atvažiuos vėl pažaisti jos plastikiniame baseinėlyje. Manau, augdamos jiedvi taps geromis draugėmis, turėdamos panelę Hilę, kuri abi mokys, kaip pasaulyje sutvarkyti dalykai. Bet tą popietę mes visos bastomės po namus, sukiojame pirštais spėliodamos, kada panelė Hilė vėl pasirodys.

Po kurio laiko panelė Lyfolt išsirengia į medžiagų parduotuvę. Sako, turinti pasisiūti uždangalą kažkam. Ji nežino kam. Mei Moblė žiūri į mane, ir, manau, mudvi mąstome tą pat: jeigu galėtų, ta moteris uždengtų mus abi.

Tą vakarą man tenka dirbti išties ilgai. Pamaitinu Mažylę ir paguldau į lovelę, nes ponas ir panelė Lyfoltai išvažiavo pasižiūrėti filmo į kino teatrą „Lamar". Ponas Lyfoltas pažadėjo kada nors nusivešiąs, ir ji priverčia jį tesėti žodį, nors likęs tik vėlyvas seansas. Kai jie grįžta namo, abu žiovauja, čirpia svirpliai. Kituose namuose aš miegodavau tarnaitės kambaryje, bet jie čia tokio neturi. Lūkuriuoju tikėdamasi, kad ponas Lyfoltas pasisiūlys parvežti mane namo, bet jis nudrožia tiesiai į lovą.

Lauke patamsyje žingsniuoju iki pat Paupio, apie dešimt minučių kelio, kur kursuoja vėlyvas autobusas naktinės pamainos vandentiekio darbininkams. Vėjelis pakankamai stiprus, kad išvaikytų moskitus. Atsisėdu parko pakraštyje ant žolės po gatvės žibintu. Netrukus atvažiuoja autobusas. Jame tik keturi keleiviai — du spalvotieji, du baltieji — visi vyrai. Nė vieno iš jų nepažįstu. Pasirenku vietą prie lango, už lieso spalvotojo, maždaug mano amžiaus. Ant jo rudas kostiumas ir ruda skrybėlė.

Pervažiuojame tiltą, riedame spalvotųjų ligoninės kryptimi, kur autobusas daro posūkį. Išsiimu maldų sąsiuvinį, ketindama kai ką įrašyti. Susitelkiu į Mei Moblę, stengiuosi nukreipti savo mintis nuo panelės Hilės. *Nurodyk man, kaip išmokyti mažylę būti gerą, mylėti save, mylėti kitus, kai turiu laiko būti su ja...*

Pakeliu akis. Autobusas sustojo vidury kelio. Pasilenkiu į praėjimą, priekyje už kelių daugiabučių matau blyksinčius mėlynus švyturėlius, aplinkui stoviniuojančius žmones, gatvė užblokuota.

Baltasis vairuotojas spokso į priekį. Išjungia variklį, ir sėdynė po manimi nebedreba, keistas jausmas. Vairuotojas pasitaiso uniforminę kepurę, iššoka iš sėdynės.

— Jūs visi čia pasilikite. Aš tik sužinosiu, kas vyksta.

Taigi mes visi sėdime ten tylūs, laukiame. Girdžiu lojant šunį, ne naminį, bet tokį, kuris lyg ant ant tavęs rėktų. Po ištisų penkių minučių vairuotojas sugrįžta į autobusą, vėl užveda variklį. Supypčioja signalu, pro langą pamoja ranka ir labai pamažu pradeda važiuoti atbulomis.

— Kas ten atsitiko? — spalvotasis vyriškis pirma manęs šūkteli vairuotojui.

Tas neatsako. Tik vis važiuoja atbulomis. Blyksintys švyturėliai mažėja, lojančio šuns garsas tolsta. Farišo gatvėje vairuotojas apsuka autobusą. Prie kito kampo jisai sustoja.

— Spalvotieji išlipa, jums paskutinė stotelė! — šūkteli jis į užpakalinio vaizdo veidrodėlį. — Baltieji pasakykite, kur jums visiems reikia. Pasistengsiu privežti kuo arčiau.

Spalvotasis vyriškis atsigręžia į mane. Turbūt abu mes jaučiamės nekaip. Jis atsistoja, tad aš irgi. Nuseku paskui jį prie priekinių durelių. Klaikiai tyku, tik brūžuoja mūsų padai.

Vienas baltasis vyriškis pasilenkia prie vairuotojo.

— Kas vyksta?

Lipu laipteliais paskui spalvotąjį vyriškį iš autobuso. Už savęs išgirstu vairuotoją sakant:

— Nežinau, nušautas kažkoks nigeris. Kur jums?

Sušnypšdamos užsiveria durelės. O, Dievuliau, mąstau, prašau, tegul tai nebus kas nors iš maniškių.

Farišo gatvėje — nė garso, nė vieno žmogaus, tik mes du. Vyriškis pažvelgia į mane:

— Jums viskas gerai? Namai arti?

— Viskas gerai. Man jau netoli.

Mano namas už keturių kvartalų nuo čia.

— Norite, kad palydėčiau?

Lyg ir norėčiau, bet papurtau galvą.

— Ne, dėkui. Nieko man neatsitiks.

Gerokai toliau, sankryža, kurioje pasuko autobusas, pralekia naujienų furgonas. Ant jo šono didžiulės raidės — WLBT-TV.

— Viešpatie, tikiuosi, nėra taip blogai, kaip...

Bet vyriškis jau dingęs. Dabar gatvėje nė gyvos dvasios, tik aš viena. Mane apima tas jausmas, kurį žmonės, kalbama, patiria prieš pat apiplėšimo akimirką. Per porą sekundžių mano kojinės taip greitai trinasi viena į kitą, kad garsas toks, lyg čirkštų užtrauktukas. Toliau priekyje pamatau tris žmones, žingsniuojančius taip pat sparčiai kaip ir aš. Visi jie pasuka, įeina į namus, užtrenkia duris.

Aš tikrai nenoriu dar bent sekundę būti viena. Kertu į šoną tarp „Mule Cato" užeigos ir autoremonto dirbtuvių galo, paskui per „Oney Black" kiemą, užkliūvu tamsoje už numestos laistomosios žarnos. Jaučiuosi it įsilaužėlė. Matau namų viduje šviesas, palinkusias galvas, šviesas, kurios šiuo nakties metu seniai turėtų būti užgesintos. Kad ir kas vyksta, visi arba apie tai kaba, arba klausosi.

Pagaliau priekyje pamatau Minės virtuvės šviesą, atdaras užpakalines duris, tik tos, kurios su tinkleliu, užvertos. Durys sugirgžda, kai jas pastumiu. Minė sėdi virtuvėje prie stalo su visais penkiais vaikučiais: Lerojumi Jaunesniuoju, Meilute, Felicija, Kindra ir Beniu. Spėju, kad Lerojus Vyresnysis darbe. Visi spokso į didelį radiją stalo viduryje. Kartu su manimi įsiveržia atmosferinių treškesių banga.

— Kas tai? — klausiu.

Minė raukosi, sukioja bangų nustatymo rankenėlę. Per sekundę apžvelgiu virtuvę: keptuvėje — susiraičiusi raudona kumpio riekė. Ant darbastalio — atidaryta konservų skardinėlė. Kriauklėje — nešvarios lėkštės. Lyg visai ne Minės virtuvė.

— Kas dedasi? — vėl klausiu.

Vėl aiškiau girdėtis žmogus iš radijo, šaukia: „... *beveik dešimt metų ėjo teritorinio eN-A-A-Cė-Pė pareigas. Iš ligoninės vis dar jokių žinių, bet sakoma, kad žaizdos...*"

— *Kas toks?* — pratariu.

Minė spokso į mane, lyg būčiau begalvė.

— Medgaras Eversas. Kur tu buvai?

— Medgaras Eversas? Kas atsitiko?

Buvau susitikusi Milę Evers, jo žmoną, pernai rudenį, kai ji lankėsi mūsų

bažnyčioje su Merės Boun šeima. Buvo apsirišusi apie kaklą tą dailų raudoną su juodu šaliką. Pamenu, kaip ji pažvelgė man į akis, nusišypsojo, lyg iš tiesų džiaugtųsi su manimi susipažindama. Medgaras Eversas čionai lyg ir įžymybė, iškilęs NAACP taip aukštai.

— Sėskis, — pakviečia Minė.

Atsisėdu ant medinės kėdės. Jų visų veidai kaip vaiduoklių, akis įbedę į radiją. Šis — kokio pusės automobilio variklio dydžio, dėžė medinė, su keturiomis rankenėlėmis. Net Kindra rami Meilutei ant kelių.

— Jį pašovė KKK. Priešais jo namą. Prieš valandą.

Juntu savo stuburu šliaužiant šiurpulį.

— Kur jis gyvena?

— Gainzo gatvėje, — sako Minė. — Daktarai jį pristatė į mūsų ligoninę.

— Aš... mačiau, — pasakau mąstydama apie autobusą. Gainzas ne toliau kaip penkios minutės nuo čia, jeigu važiuotum automobiliu.

„... mačiusieji sako, kad ten būta vieno vyro, baltojo, kuris iššoko iš krūmų. Gandai apie sąsajas su KKK...“

Dabar per radiją girdėtis kažkiek padrikos kalbos, kažkokie žmonės šaukia, dar kiti stengiasi kažką pasakyti. Įsitempiu, lyg kas nors mus stebėtų iš lauko. Koks nors baltasis. KKK buvo čia, už penkių minučių kelio, tykojo spalvotojo žmogaus. Noriu, kad tos užpakalinės durys būtų uždarytos.

„Mane ką tik informavo, — dusdamas tęsia pranešėjas, — *kad Medgaras Eversas mirė.“*

„Medgaras Eversas, — iš tono atrodo, kad pranešėjas stumdomas, aplinkui girdėtis balsai. — *Man ką tik pranešė. Mirė.“*

O, *Dievuliau.*

Minė pasisuka į Lerojų Jaunesnįjį. Jos balsas tylus, tvirtas.

— Pasiimk brolį ir seses į miegamąjį. Atsigulkite į lovą. Ir ten likite.

Visada baugiau skamba, kai šūkalė kalba tyliai.

Nors žinau, kad Lerojus Jaunesnysis nori pasilikti, jis žvilgteli į juos, ir visi dingsta, tyliai, greitai. Žmogus iš radijo irgi nutyla. Minutėlę ta dėžė nekas daugiau, kaip tik medis ir vielos. *„Medgaras Eversas,* — vėl prabyla jis, o balsas skamba, lyg trauktųsi atgal, — *NACCP teritorinis sekretorius negyvas.* — Jis atsidūsta. — *Medgaras Eversas negyvas.“*

Nuryju pilną burną seilių ir stebeiliju į dažytas Minės virtuvės sienas, pageltusias nuo kiaulienos taukų, kūdikių rankų, Lerojaus prastų cigarečių dūmų. Ant Minės virtuvės sienų — nei paveikslų, nei kalendorių. Stengiuosi negalvoti. Nenoriu galvoti apie mirštantį spalvotąjį žmogų. Tai privers mane prisiminti Trylorą.

Minės delnai sugniaužti į kumščius. Ji griežia dantimis.

— Nušovė tiesiog jo *vaikų* akivaizdoje, Aibilina.

— Turime pasimelsti už Eversus, turime pasimelsti už Mirlę... — Be tai tik garsas, toks tuščias, kad aš nutylu.

— Per radiją pasakė, kad jie išpuolė iš namo, kai išgirdo šūvius. Pasakė, kad jis kruvinas svirdinėja, o ant visų tų vaikučių irgi kraujas... — Ji trenkia delnu į stalą, sudrebindama medinį radiją.

Sulaikau kvapą, bet jaučiu, kad man svaigsta galva. O kaip tik aš privalau būti stipri, privalau čia neleisti savo draugei pamesti galvos.

— Niekas niekada nepasikeis šiame mieste, Aibilina. Mes gyvename pragare, esame *spąstuose.* Mūsų *vaikučiai* spąstuose.

Žmogaus iš radijo balsas vėl pagarsėja, sako: „... *visur policininkai, blokuoja gatvę. Laukiama, kad meras Tompsonas netrukus surengs spaudos konferenciją...*"

Paskui aš dūstu. Ašaros rieda skruostais. Tai tie visi baltieji žmonės, stovintys aplinkui spalvotųjų rajoną, varo mane į neviltį. Baltieji žmonės su ginklais, nukreiptais į spalvotuosius. Mat kas apsaugos mūsiškius? Visai nėra spalvotųjų policininkų.

Minė įbedusi akis į duris, pro kurias išėjo vaikučiai. Jos skruostais srūva prakaitas.

— Ką jie mums padarys, Aibilina? Jeigu nutvers mus...

Giliai atsidūstu. Ji kalba apie istorijas.

— Abi žinome. Bus blogai.

— Tačiau ką jie padarys? Prikabins mus prie pikapo ir vilks žeme iš paskos? Nušaus mane savo kieme mano vaikučių akyse? Ar tik numarins mus badu?

Per radiją pasigirsta meras Tompsonas, sako, kaip užjaučiąs Everso šeimą. Pasižiūriu į atdaras užpakalines duris, ir mane vėl apima tas jausmas, kad kažkas stebi, kai virtuvėje skamba baltojo žmogaus balsas.

— Tai ne... mudvi čia neužsiimame pilietinėmis teisėmis. Tik pasakojame istorijas, kokios iš tikrųjų atsitinka.

Išjungiu radiją, paimu Minės ranką į savąją. Ir mudvi štai taip sėdime, Minė stebeilija į prisiplojusį prie sienos rudą naktinį drugį, aš spoksau į tą raudonos mėsos lopą, paliktą džiūti keptuvėje.

Minės akyse didžiausio vienišumo išraiška.

— Norėčiau, kad Lerojus būtų namie, — sukužda ji.

Abejoju, ar tokie žodžiai buvo kada nors anksčiau ištarti šiuose namuose.

* * *

Dienų dienas Džeksonas Misisipėje — it verdančio vandens puodas. Per panelės Lyfolt telį minios spalvotųjų žmonių kitą dieną po pono Everso laidotuvių žygiuoja Aukštutine gatve. Trys šimtai suimtųjų. Spalvotųjų laikraštis rašo, kad į gedulingąsias pamaldas susirinko tūkstančiai žmonių, bet baltuosius galėjai suskaičiuoti ant vienos rankos pirštų. Policija žino, kas tą padarė, bet niekam nesako jo pavardės.

Aš galiausiai sužinojau, kad Everso šeima nelaidoja Medgaro Misisipėje. Jo kūnas pergabenamas į Vašingtoną, į Arlingtono kapines, ir, manau, Mirlė tikrai tuo didžiuojasi. Turėtų didžiuotis. Bet aš norėčiau, kad jis būtų čia, kur nors netoliese. Laikraštyje perskaičiau apie tai, kad net Jungtinių Valstijų prezidentas sako merui Tompsonui, jog jam reikėtų dirbti geriau. Sudaryti komitetą iš juodųjų ir baltųjų drauge ir rasti sprendimą, kaip čionai tvarkyti reikalus. Bet meras Tompsonas, jisai sako *prezidentui Kenedžiui*: „Nesirengiu paskirti dviejų rasių komiteto. Neapgaudinėkime savęs. Aš tikiu rasine segregacija, ir būtent šitaip toliau turi tęstis."

Po kelių dienų meras vėl kalba per radiją: „Misisipės Džeksonas — pati arčiausia dangaus vieta, kokia tik yra pasaulyje, — sako jis. — Ir šitaip liks iki mūsų gyvenimų pabaigos."

Antrą kartą per du mėnesius Misisipės Džeksonas patenka į žurnalą *Life*. Tačiau šįsyk mes atsiduriame viršelyje.

15 SKYRIUS

Penelės Lyfolt namuose apie Medgarą Eversą nieko nekalbama. Aš perjungiu stotį, kai ji grįžta iš savojo priešpiečių susitikimo. Mes gyvename, lyg ir toliau būtų graži vasaros diena. Aš vis dar ničnieko negirdėjau iš panelės Hilės, o dėl nuolatos tūnančio mano galvoje nerimo jaučiuosi pasiligojusi.

Dieną po Everso laidotuvių užvažiuoja aplankyti panelės Lyfolt mama. Ji gyvena Grinvude, Misisipėje, ir pakeliui į Naująjį Orleaną sustoja. Nepasibeldusi panelė Frederiks paprasčiausiai įplevena į svetainę, kur aš lyginu baltinius. Rūgščiai, it užkandusi citrinos, man nusišypso. Nueinu pasakyti panelei Lyfolt, ką čia turime.

— Mama! Tu tokia ankstyva! Turbūt šįryt atsikėlei vos auštant, tikiuosi, kad nenuvargai! — įpuldama į svetainę pasisveikina panelė Lyfolt ir kaip įmanydama greičiau imasi rankioti žaislus. Meta į mane žvilgsnį, kuris sako: *nagi.* Įdedu suglamžytus pono Lyfolto marškinius į pintinę, pasiimu skudurėlį nušluostyti Mažylei nuo veido džemą.

— Ir šįryt atrodai tokia šviežia ir stilinga, mama. — Panelė Lyfolt taip stengiasi šypsotis, kad jos akys išsprogsta kaip vabalo. — Sužavėta savo išvyka apsipirkti?

Iš gero biuiko, kurį vairuoja, ir dailių batelių su sagtimis spėju, kad panelė Frederiks turi kur kas daugiau pinigų nei ponas ir panelė Lyfoltai.

— Norėjau padaryti pertraukėlę vairuodama. Ir tikėjausi, kad nusivesi mane priešpiečių į „Robertą E. Li“, — sako ji.

Nesuprantu, kaip ši moteris geba dėl savęs išsireikalauti. Girdėjau poną ir panelę Lyfoltus ginčijantis dėl to, kaip kiekvieną kartą, kai atvyksta į miestą, priverčianti panelę Lyfolt nusivesti ją į prašmatniausią restoraną mieste, o paskui patogiai sau sėdi ir priverčia panelę Lyfolt apmokėti sąskaitą.

Panelė Lyfolt sako:

— Ak, o kodėl mums nepaprašius, kad Aibilina sutaisytų priešpiečius čia? Turime tikrai puikaus kumpio ir...

— Aš užvažiavau, kad išeitume kur nors priešpiečių. O ne valgytume čia.

— Gerai, gerai, mama. Luktelėk, tik einu pasiimti rankinės.

Panelė Frederiks pasižiūri į Mažylę, žaidžiančią ant grindų su savo lėlyte Klaudija. Pasilenkia ir apkabinusi ją klausia:

— Mei Moble, ar tau patiko ta siuvinėta suknelė, kurią aną savaitę atsiunčiau?

— Aha, — savo močiutei atsako Mažylė.

Man nesinorėjo parodyti panelei Lyfolt, kokia ankšta ta suknelė per vidurį. Mažylė pilnėja.

Panelė Frederiks, ji susiraukia į Mei Moblę:

— Reikia sakyti *taip, mem*, jaunoji panele. Ar girdi?

Mei Moblės veidas paniūra, ji atsako:

— Taip, mem.

Bet aš žinau, ką ji galvoja: *Nuostabu. Kaip tik to man šiandien ir reikia. Namie dar vienos ponios, kuri manęs nemėgsta.*

Jiedvi pasuka pro duris, panelė Frederiks žnaibo iš paskos panelės Lyfolt žąstą.

— Tu nemoki nusisamdyti tinkamos auklės, Elizabeta. Juk jos darbas užtikrinti, kad Mei Moblė *gražiai* elgtųsi.

— Gerai, mama, mes pagalvosime apie tai.

— Juk negali paprasčiausiai nusisamdyti bet ką ir tikėtis, kad tau pasiseks.

Po kurio laiko sutaisau mažylei tą sumuštinį su kumpiu, kurį panelė Frederiks laiko sau per prastą valgyti. Bet Mei Moblė tik atsikanda kąsnelį ir nustumia sumuštinį nuo savęs.

— Negelai jaučiuosi. Man skauda gelklę, Aibi.

Žinau, kas yra gelklė ir kaip ją sutaisyti. Mažylė bepasigaunanti vasaros slogą. Pašildau jai vandens su medumi, įvarvinu truputėlį citrinos, kad būtų skaniau. Bet ko iš tikrųjų reikia šiai mergytei — tai pasakos, kad galėtų užmigti. Pakeliu ją ant rankų. Dievuliau, kokia darosi didelė. Po kelių mėnesių sukaks treji, o storulė kaip moliūgas.

Kasdien prieš jos miegą mudvi su mažyle sėdime supamajame krėsle. Kiekvieną dieną sakau jai: *Tu gera, tu protinga, tu svarbi.* Bet ji auga, ir aš žinau, kad netrukus tų žodžių nebepakaks.

— Aibi? Paskaitysi man pasaką?

Peržiūriu knygutes rinkdamasi, kurią jai paskaityti. Negaliu skaityti dar kartą to „Smalsuolio Džordžo“, nes ji nenori jos klausytis. Arba „Mažojo višč iuko“, taip pat ir „Madelinos“.

Tad kuri laiką mudvi tik supamės krėsle. Mei Moblė priglaudžia galvelę man prie uniformos. Stebime į paliktą žaliajame plastikiniame baseinėlyje vandenį lašant lietų. Sukalbu maldą už Mirlę Evers gailėdamasi, kad neturėjau laisvos nuo darbo dienos nueiti į laidotuves. Pagalvoju, kaip per visas apeigas — kažkas man sakė — tyliai verkė jos dešimtmetis sūnus. Supuosi ir meldžiuosi, taip liūdna, jog tiesiog nežinau, kas man pasidarė. Žodžiai savaime ištrūksta iš manęs.

— Kadaise, seniai seniai, gyveno dvi mergytės, — pradedu. — Viena — juodos odos, kita — baltos.

Mei Moblė pakelia į mane akis. Ji klausosi.

— Spalvotoji mergytė sako baltajai: „Kaip čia yra, kad tavo oda tokia blyški?" Baltoji mergytė atsako: „Nežinau. O kodėl tavo oda tokia juoda? Kaip manai, ką tai reiškia?" Bet nė katra iš tų mergyčių nežinojo. Tad baltoji mergytė sako: „Ką gi, tai pažiūrėkime. Tu turi plaukus ir aš turiu plaukus." — Švelniai pašiaušiu Mei Moblei galvelę. — O spalvotoji mergytė sako: „Aš turiu nosį ir tu turi nosį." — Žnybteliu jos nosytę. Ji siekia aukštyn ir padaro tą pat su manąja. „Baltoji mergytė sako: „Aš turiu kojos pirščiukus ir tu turi." — Ir pakutenu jai pėdos pirščiukus, bet Mei Moblė negali manųjų paliesti, nes aviu savaisiais baltais darbo batais. — „Taigi mudvi tokios pačios. Tik skirtingos spalvos", sako ta spalvotoji mergytė. O baltoji mergytė, ji sutiko, ir abi buvo draugės. Viskas.

Mažylė tik žiūri į mane. Dievuliau, na, ir apgailėtina ta pasaka, jeigu išvis tokių esu girdėjusi. Net visai be ryšio. Bet Mei Moblė, ji nusišypso ir prašo:

— Darsyk papasakok.

Taigi taip ir padarau. Ketvirtą kartą ji užminga. Aš pašnabždu:

— Kitąsyk tau papasakosiu geresnę.

— Aibilina, nejau neturime daugiau rankšluosčių? Šitas — puiku, betgi negalime pasiimti to seno skarmalo, sudegčiau iš nepatogumo. Turbūt tuomet pasiimsime tik tą vieną.

Panelė Lyfolt visa bruzduliuoja. Ji ir ponas Lyfoltas nepriklauso jokiam plaukymo klubui, net nei aptriušusiam Brodmuro baseinui. Panelė Hilė šįryt paskambino ir paklausė, gal ji ir Mažylė norėtų paplaukioti Džeksono „Užmiesčio klube", ir tai toks pakvietimas, kokio panelė Lyfolt yra sulaukusi tik sykį ar du. Turbūt aš esu ten buvusi daugiau kartų negu ji.

Tenai negali atsiskaityti popieriniais pinigais, tu turi būti narys ir nurodyti, kad už viską būtų įrašoma į tavo sąskaitą, ir vieną dalyką, kokį žinau apie

panelę Hilę — tai, kad ji nemėgsta prisiimti niekieno išlaidų. Manau, panelė Hilė vyksta į „Užmiesčio klubą" ir su kitomis poniomis, tomis, kurios yra šio narės.

Mes vis dar nieko daugiau negirdėjome apie tą krepšį. Aš net penkias dienas nemačiau panelės Hilės. Nei panelė Skyter matė, ir tai yra blogai. Juk jos buvo laikomos geriausiomis draugėmis. Panelė Skyter vakar vakare atsivežė pirmą skyrių apie Minę. Panelė Volters — ne itin maloni senė, ir jeigu panelė Hilė pamatytų ką nors apie tai, nežinau, kas mums atsitiktų. Aš tik viliuosi, kad panelė Skyter nebus taip išsigandusi, kad nepasakytų man, jeigu išgirs ką nors nauja.

Apvelku Mažylę geltonu bikinuku.

— Nagi, turėsi būti ir su viršutine dalimi. „Užmiesčio klube" nevalia vaikučiams plaukioti nuogiems.

Nei negrams, nei žydams. Kadaise tarnavau pas Goldmanus. Džeksono žydai turi plaukioti „Kolonijiniame užmiesčio klube", negrai — Mėjaus ežere.

Maitinu Mažylę sumuštiniu su žemės riešutų pasta, ir tuo metu suskamba telefonas.

— Panelės Lyfolt rezidencija.

— Aibilina, sveika, čia Skyter. Elizabeta namie?

— Labas, panele Skyter... — Pažvelgiu į panelę Lyfolt, jau ketinu paduoti ragelį, bet ji sumostaguoja rankomis, papurto galva ir lūpomis sudėlioja: *Ne. Pasakyk, kad manęs nėra.*

— Ji... išėjusi, panele Skyter, — pasakau ir meluodama žiūriu jai tiesiai į akis. Nieko nesuprantu. Juk panelė Skyter — klubo narė, nesudarytų jokio vargo ją pakviesti.

Vidudienį mes visos trys įsėdame į panelės Lyfolt mėlyną fordą „Fairlain". Ant užpakalinės sėdynės greta aš pasidedu maišelį su obuolių sulčių termosu, sūrio krekerių, žemės riešutų pakeliais ir dviem kokakolos buteliais, kurią gerti bus tas pat kaip kavą — taip įkais. Spėju, panelė Lyfolt nujaučia, kad panelė Hilė neketina mūsų stumti į užkandžių barą. Dievas žino, kodėl šiandien ją pasikvietė.

Mažylė važiuoja man ant kelių užpakalinėje sėdynėje. Aš nuleidžiu langą, leidžiu šiltam orui pūsti mums į veidus. Panelė Lyfolt vis purenasi aukštyn plaukus. Mat yra iš trūkčiojamai važinėjančių vairuotojų, ir man darosi bloga, noriu, kad tik laikytų abi rankas ant vairo.

Pravažiuojame pro Beno Franklino smulkių buitinių prekių parduotuvėlę, pro „Ruonės Lilės" ledainę, kur gali nusipirkti ledų tiesiai iš automobilio. Iš kitos pusės yra slankiojamasis langelis, kad ir spalvotieji galėtų jų nusipirk-

ti privažiavę. Nuo sėdinčios ant kelių Mažylės mano kojos prakaituoja. Po kurio laiko mes atsiduriame ilgame duobėtame kelyje su ganyklomis abipus, kur karvės maskatuodamos uodegomis vaiko nuo savęs muses. Suskaičiuojame dvidešimt šešias karves, bet Mei Moblė po pirmųjų devynių tik sušunka: *Dešimt.* Iki tiek ji temoka.

Po kokių penkiolikos minučių įsukame į grįstą įvažą. Klubas — žemas baltas pastatas, supamas dygliuotų krūmų, visai ne toks prašmatnus, kaip apie jį žmonės kalba. Priekyje pilna vietų automobiliui pastatyti, bet panelė Lyfolt, kiek pamąsčiusi, sustoja gerokai atokiau.

Mes išlipame ant asfalto ir pajuntame apgaubiant kaitrą. Vienoje rankoje laikau popierinį maišą, kitoje — Mei Moblės delną, ir mudvi klumpiname per karščiu tvoskiančią juodą aikštelę. Nubraižytos linijos kelia tokį įspūdį, lyg žengtume grotelėmis virš žarijų, skrudinamos it kukurūzų burbuolės. Saulės deginama mano veido oda įsitempia. Įsikibusi man į ranką Mažylė velkasi iš paskos, atrodo apstulbinta, lyg ką tik gavusi antausį. Panelė Lyfolt pūškuoja ir raukiasi į duris, kurios dar už dvidešimties jardų, stebėdamasi, manau, kodėl taip toli pastatė automobilį. Mano plaukų sklastymas pradeda peršėti, paskui niežėti, bet negaliu pasikasyti, nes abi rankos užimtos, paskui tik *uch!* — kažkas užgesina liepsną. Vestibiulis tamsus, vėsus, tiesiog dangus. Mes kažkiek laiko mirksime.

Panelė Lyfolt dairosi aplink, apakusi ir nedrąsi, tad aš parodau į šonines duris.

— Baseinas tenai, mem.

Ji atrodo dėkinga, kad aš čia žinau kelią, tad jai nereikia klausinėti kaip kokiai vargšei.

Pastūmusios atidarome duris, ir į akis mums vėl plyksteli saulė, bet švelni, vėsesnė. Plaukymo baseinas tviska mėliu. Juodai ir baltai dryžuoti tentai atrodo dailiai. Oras atsiduoda skalbiamuoju muilu. Vaikučiai krykštauja ir taškosi, ponios su maudymosi kostiumėliais ir saulės akiniais gulinėja aplinkui, skaito žurnalus.

Panelė Lyfolt prisidengusi delnu akis žvalgosi aplinkui, ieškodama panelės Hilės. Ant galvos balta plačiais nulėpusiais kraštais skrybėlė, vilki baltą su juodais žirneliais suknią, avi klapsinčius baltus sandalus su sagtimi, numeriu per didelius jos pėdai. Ji susiraukusi, nes jaučiasi ne savo vietoje, bet ir šypsosi, nes nenori, kad kas nors tai suprastų.

— *Antai* ji.

Mudvi sekame paskui panelę Lyfolt aplinkui baseiną, kur su raudonu maudymosi kostiumėliu ant šezlongo išsidriekusi panelė Hilė stebi besimau-

dančius savo vaikučius. Su kitomis šeimomis matau dvi tarnaites, kurių nepažįstu, bet Julės Mei nėra.

— A, štai jūs, — taria panelė Hilė. — Ką gi, Mei Moble, su tuo savo bikinuku išties atrodai it sviesto gumulėlis. Aibilina, vaikučiai čia pat, mažylių baseinėlyje. Gali atsisėsti ten pavėsyje ir juos prižiūrėti. Tik neleisk Viljamui taškyti mergaičių.

Panelė Lyfolt atsigula ant šezlongo šalimais panelės Hilės, o aš atsisėdu prie stalo po skėčiu, kelios pėdos už ponių. Nusismaukiu puskojines, kad išdžiūtų prakaitas. Esu gana geroje pozicijoje, kad galėčiau girdėti, ką jos šneka.

— Julė Mei. — Panelė Hilė palinguoja galva į panelę Lyfolt. — Pasiėmė dar vieną laisvą dieną. Sakau tau, ta mergužė bando mano kantrybę.

Ką gi, viena mįslė išaiškėjo. Panelė Hilė pasikvietė panelę Lyfolt prie baseino, nes žinojo, kad ji atsiveš mane.

Panelė Hilė ant savo putlių įdegusių kojų užsitepa daugiau kakavos sviesto, įtrina jį. Ji jau tokia riebaluota, jog spindi.

— Aš jau tokia pasirengusi vykti į pakrantę, — sako panelė Hilė. — Trys savaitės paplūdimyje.

— Gaila, kad Reilio šeima neturi ten namo. — Panelė Lyfolt atsidūsta. Šiek tiek aukščiau pasikelia suknelę, kad gautų saulės jos balti keliai. Ji negali vilkėti maudymosi kostiumėliu, nes nėščia.

— Žinoma, mes turime mokėti už autobuso bilietą, kad Julė Mei būtų čia savaitgaliais. *Aštuonis* dolerius. Reikėtų išskaičiuoti jai iš atlyginimo.

Vaikučiai šaukia, kad dabar norėtų į didelį baseiną. Ištraukiu iš maišo Mei Moblės putplasčio burbulą, pritvirtinu jai apie pilvuką. Panelė Hilė paduoda man dar du, ir aš uždedu vieną Viljamui, kitą — Heterai. Jie sušoka į didįjį baseiną ir plūduriuoja it keletas kamštinių žūklės skritulių. Panelė Hilė pažvelgia į mane:

— Argi jie ne mieliausi padarėliai?

Aš linkteliu. Tikrai taip. Ir panelė Lyfolt linksi.

Jiedvi kalbasi, o aš klausausi, bet nieko neužsimenama apie panelę Skyter ar krepšį. Po kurio laiko panelė Hilė pasiunčia mane prie bufeto langelio atnešti visiems vyšninės kokakolos, net ir sau pačiai. Po kurio laiko medžiuose pradeda čirpti cikados, paunksnėje tampa vėsiau, ir aš juntu, kad mano akys, nukreiptos į vaikučius baseine, pradeda merktis.

— Aibi, pažiūrėk į mane! Matai?!

Sutelkiu žvilgsnį, nusišypsau išdykaujančiai Mei Moblei.

Ir kaip tik tada pamatau panelę Skyter, ten toliau už baseino, anapus tvoros. Su teniso sijonėliu, rankoje raketė. Ji įdėmiai žiūri į panelę Hilę ir panelę

Lyfolt, pakreipusi galvą, lyg kažką svarstytų. Panelė Hilė ir panelė Lyfolt, abi jos nemato, vis kalbasi apie Biloksį. Stebiu panelę Skyter įeinant pro vartus, apsukant baseiną. Visai netrukus ji stovi tiesiai priešais abi ponias, o šios vis dar jos nemato.

— Sveikutės, abi, — sako panelė Skyter, jos rankomis srūva prakaitas. Veidas nuo saulės rausvas ir paburkęs.

Panelė Hilė kilsteli galvą, bet lieka tysoti ant baseino šezlongo su žurnalu rankoje. Panelė Lyfolt pašoka nuo šezlongo ir atsistoja.

— Ei, Skyter! Kaipgi... aš ne... mes mėginome prisiskambinti... — Jos dantys vos nebarška — taip plačiai šypsosi.

— Labas, Elizabeta.

— Tenisas? — klausia panelė Lyfolt, linksėdama galva it lėlė ant prietaisų skydo automobilyje. — Su kuo žaidi?

— Šiaip, pati viena mušinėjau kamuoliukus į lentą, — atsako panelė Skyter. Nusipučia nuo kaktos plaukų kuokštą, bet šis prilipęs. Tačiau ji nesitraukia iš saulės atokaitos.

— Hile, — sako panelė Skyter, — ar Julė Mei tau perdavė, kad skambinau?

Hilė šiek tiek įsitempusi nusišypso.

— Jai šiandien laisva.

— Skambinau tau ir vakar.

— Klausyk, Skyter, aš neturėjau laiko. Buvau kampanijos štabe, nuo trečiadienio adresuoju vokus faktiškai kiekvienam Džeksono baltajam.

— Aišku. — Panelė Skyter linkteli. Paskui prisimerkusi sako: — Hile, ar mes... gal aš ką nors padariau, kas tave suerzino?

O aš vėl juntu savo pirštus krutant, sukiojant tą kvailą nematomą piештuką.

Panelė Hilė užverčia žurnalą, padeda jį ant betono, kad nuo jos neišsiriebaluotų.

— Reikėtų tai aptarti vėlesniu laiku, Skyter.

Panelė Lyfolt tikrai greitai vėl atsisėda. Ji pasiima Hilės *Good Hauskeeping**, lyg niekada nebūtų regėjusi nieko tokio svarbaus.

— Gerai. — Panelė Skyter gūžteli pečiais. — Aš tik pamaniau, kad galėtume pasikalbėti apie... nors ir kas tai būtų, prieš tau išvykstant iš miesto.

Panelė Hilė buvo bepriešTaraujanti, bet paskui ilgai atsidūsta.

— Kodėl tu tiesiog nepasakai man tiesos, Skyter?

* „Gera namų priežiūra“ (*angl.*).

— Tiesos apie k...

— Klausyk, aš aptikau tuos tavo *paistalus.*

Aš smarkiai nugurkiu seiles. Panelė Hilė stengiasi kalbėti tyliai, bet iš tikrųjų nelabai moka.

Panelė Skyter nenuleidžia nuo Hilės akių. Labai rami, visai nežiūri į mane.

— Kokius paistalus turi omenyje?

— Tavo krepšyje, kai ieškojau protokolų. Ir, Skyter... — jį žybteli akimis į dangų ir vėl žemyn, — ... aš nežinau. Tiesiog nebežinau.

— Hile, apie ką tu kalbi? Ką mano krepšy pamatei?

Pažvelgiu į vaikučius, Viešpatie, beveik pamiršau apie juos. Jaučiu, lyg tuoj nualpsiu klausydamasi.

— Apie tuos *įstatymus*, kuriuos nešiojiesi. Apie tai, ką... — Panelė Hilė žvilgteli mano pusėn. Aš nukreipusi akis į baseiną. — ... ką tie *kiti* žmonės gali daryti ir ko negali, ir jei atvirai, — ji sušnypščia, — tai aš manau, kad tau tiesiog bukagalviška manyti, kad geriau išmanai už mūsų valdžią. Už Rosą Barnetą?

— Ar aš kada nors pasakiau bent žodį apie Rosą Barnetą? — klausia panelė Skyter.

Panelė Hilė pagrūmoja panelei Skyter smiliumi. Panelė Lyfolt įbedusi akis į tą patį puslapį, tą pačią eilutę, tą patį žodį. Aš akies kampučiu dėmiuosi tą visą sceną.

— Tu ne politikė, Skyter Felan.

— Na, nei tu, Hile.

Tuomet panelė Hilė atsistoja. Parodo pirštu į žemę.

— Aš būsiu politiko žmona, jeigu tik tu neturėsi su tuo nieko bendra. Kaipgi kada nors Viljamas galės būti išrinktas į Vašingtoną Kolumbijos apygardoje, jeigu mūsų aplinkoje yra pasisakančių už integraciją draugų?

— Į Vašingtoną? — panelė Skyter užverčia aukštyn akis. — Viljamas kandidatuoja į vietos senatą, Hile. Ir jo gali neišrinkti.

O, Dievuliau. Pagaliau leidžiu sau pažvelgti į panelę Skyter. Kodėl taip elgiesi? Kodėl dar labiau kaitini jos pyktį?

Ak, panelė Hilė dabar įsiunta. Staigiai kilsteli galvą.

— Tiek pat kaip ir aš, tu gerai žinai, kad šiame mieste yra dorų, mokesčius mokančių baltųjų, kurie su tavimi įnirtingai dėl to kovos. Nori juos įsileisti į mūsų plaukymo baseinus? Nori, kad jie savo rankomis viską čiupinėtų mūsų maisto produktų parduotuvėse?

Panelė Skyter ilgai ir tvirtai žvelgia į panelę Hilę. Paskui pusę sekundės panelė Skyter žvilgteli į mane, mato prašančias mano akis. Jos pečiai šiek tiek atsileidžia.

— Ak, Hile, juk tai tik brošiūra. Aptikau ją toje nelemtoje bibliotekoje. Nemėginu pakeisti kokių nors įstatymų, tik pasiėmiau ją namo *paskaityti.*

Panelė Hilė minutėlę tai sąmoninasi.

— Bet jeigu tu žiūrinėji tuos *įstatymus*, — ji timpteli užsislinkusią užpakaliu aukštyn savojo maudymosi kostiumėlio klešnę, — įdomu, ką *dar* esi sumaniusi?

Panelė Skyter nukreipia akis į šalį, apsilaižo lūpas.

— *Hile.* Juk tu pažįsti mane geriau negu kas nors kitas. Jeigu būčiau ką nors sumaniusi, per pusę sekundės būtumei mane perpratusi.

Panelė Hilė ją tik stebi. Paskui panelė Skyter pastveria panelės Hilės ranką ir suspaudžia.

— Aš susirūpinusi dėl tavęs. Dingsti visai savaitei, nusigaluosi bedirbdama toje kampanijoje. Tik pasižiūrėk. — Ji atverčia panelės Hilės delną. — Va, tau pūslė nuo visų tų vokų adresavimo.

Ir aš stebiu, kaip panelės Hilės kūnas labai pamažu glemba, pradeda nejučia pasiduoti. Ji žvilgteli pasitikrinti, ar panelė Lyfolt nesiklauso.

— Tiesiog aš taip bijausi, — pro dantis sušnabžda panelė Hilė. Ne kažkiek daug galiu jos girdėti — ... sukišome tiek pinigų į šią kampaniją, jeigu Viljamo neišrinks... dirbo dieną ir...

Panelė Skyter padeda ranką ant panelės Hilės peties, kažką jai pasako. Panelė Hilė linkteli ir pavargusiai jai šypteli.

Po kurio laiko panelė Skyter joms pasako turinti eiti. Ji patraukia tarp besideginančiųjų saulėje vartų link, vingiuoja tarp sulankstomųjų kėdžių ir patiestų rankšluosčių. Panelė Lyfolt didelėmis akimis žiūri į panelę Hilę, lyg bijotų užduoti bent kokių klausimų.

Aš atsilošiu kėdėje, pamojuoju Mei Moblei, besisukiojančiai vandenyje. Pasitrinu delnais smilkinius, stengdamasi nuvyti galvos skausmą. Pakeliui panelė Skyter atsigręžia į mane. Visi aplinkui deginasi saulėje, juokiasi ir markstosi, nė kiek nenujausdami, kad dvi moterys, viena — spalvotoji, kita — baltoji su teniso rakete, klausia savęs to paties: ar mums, kvailėms, bent kiek palengvėjo?

16 SKYRIUS

Maždaug metai po to, kai žuvo Tryloras, aš pradėjau vaikščioti į Bendruomenės reikalų susirinkimus mūsų bažnyčioje. Kad vakarai nebūtų tokie vieniši. Tegul Širlė Bun su savąja visažine šypsena mane šiek tiek ir erzina. Ir Minė nemėgsta Širlės, bet vis tiek ateina, kad galėtų bent kiek ištrūkti iš namų. Tačiau šįvakar Benį ištiko astma, tad Minei nepavyks ateiti.

Pastaruoju metu susirinkimuose daugiau kalbama apie pilietines teises nei apie švaros palaikymą gatvėse ir apie tai, kas turės dirbti per drabužių mainus. Nuotaikos nėra karingos, daugelis žmonių tik aptarinėja viską, meldžiasi. Bet po to, kai prieš savaitę buvo nušautas ponas Eversas, daugelis spalvotųjų žmonių šiame mieste puolę į neviltį. Ypač jaunesnieji, kurie dėl tokių dalykų dar nesurambėję. Visą savaitę jie dėl nužudymo rengė mitingus. Girdžiu, žmonės pikti, šūkauja, verkia. Šis susirinkimas — pirmasis, į kurį atėjau po tų šūvių.

Nulipu laiptais į pusrūsį. Paprastai jame vėsiau nei viršuje, bažnyčioje, bet šįvakar ir čia šilta. Žmonės dedasi į kavą ledo kubelius. Apsidairau aplink pažiūrėti, kas atėjo, tikėdamasi galėsianti geriau paprašyti kitų tarnaičių mums padėti dabar, kai panašu, kad vos per plauką prasprūdome pro panelę Hilę. Trisdešimt penkios tarnaitės atsisakė, ir jaučiuosi taip, lyg kažką tokio pardavinėčiau, ko niekas nenori pirkti. Kažką tokio stambaus ir dvokiančio kaip Kikė Braun ir josios citrininė kvapui pagerinti politūra. O iš tikrųjų mane ir Kikę tokiomis pačiomis daro tai, kad aš didžiuojuosi tuo, ką parduodu. Negaliu nesididžiuoti. Juk pasakojame istorijas, kurios turi būti papasakotos.

Gaila, kad Minė negali man padėti. Ji žino, kaip įpiršti prekę. Bet mudvi iš pat pradžių nusprendėme, kad niekam nereikia žinoti tame dalyvaujant Minę. Tiesiog pernelyg didelė rizika jos šeimai. Tačiau mums atrodo, kad moterims turime pasakyti, jog tai sumanyta panelės Skyter. Nė viena nesutiktų, jeigu nežinotų, kas tokia ta baltoji ponia, laužytų galvą, ar ją pažįsta, ar yra tarnavusios pas ją. Bet panelė Skyter negali atvirai pardavinėti. Visas jas nubaidytų, dar nė nespėjusi prasižioti. Tad tai tenka daryti man, ir neprireikė nė penkių ar šešių tarnaičių, kol jau visos žinojo, ko aš ketinu prašyti, man neištarus nė trijų žodžių. Jos sako, kad neverta prasidėti. Klausia, kodėl aš pati rizikuoju, kai iš

to nebus nieko gera. Turbūt žmonės pradeda manyti, kad senosios Aibilinos makaulėje nebelikę daug košės.

Šįvakar visos sulankstomosios kėdės užpildytos. Čionai per penkiasdešimt žmonių, daugiausia moterys.

— Sėskis šalia manęs, Aibilina, — pakviečia Bertrina Besemer. — Goldela, užleisk senesniems žmonėms kėdę.

Goldela pašoka, mostu parodo man sėstis. Nors Bertrina nelaiko manęs nukvėšusia.

Atsisėdu. Šį vakarą Širlė Braun sėdi, o diakonas stovi priekyje. Jisai sako, kad šiandien mums reikia tylios maldos susirinkimo. Sako, mums reikia pasveikti. Džiaugiuosi dėl to. Visi užsimerkiame, ir diakonas mums vadovauja maldoje už Eversus, už Mirlę, už jų sūnus. Kai kas šnabžda, murma Dievui, ir tyli galia pripildo salę, lyg koryje dūgztų bitės. Kalbu poterius sau pačiai. Baigusi giliai atsidūstu, laukiu, kol kiti pasimels. Grįžusi šį vakarą namo, taip pat užrašysiu savo maldas. O tai užtruks dvigubai daugiau laiko.

Julė Mei, panelės Hilės tarnaitė, sėdi prieky manęs. Ją nesunku iš užpakalio atpažinti, nes turi tokius gražius plaukus, lygius, nė kiek nesušiauštus. Girdėjau, yra išsilavinusi, beveik baigė visą koledžą. Žinoma, mūsų bažnyčioje yra daug protingų žmonių, su koledžo laipsniais. Daktarų, advokatų, poną Krosą, kuriam priklauso *The Southern Times*, spalvotųjų laikraštis, išeinantis kas savaitę. Bet Julė Mei — ji turbūt labiausiai išsilavinusi tarnaitė mūsų parapijoje. Matydama ją vėl pagalvoju apie blogį, kurį turiu ištaisyti.

Diakonas atsimerkia, labai ramiai mus visus apžvelgia.

— Maldos, kurias turime sukalbėti...

— Diakone Torougudai, — per tylą nugriaudėja žemas balsas. Aš atsigręžiu, — visi atsigręžia, — ir tenai, tarpduryje, stovi Džesapas, Planteinos Fidilijos anūkas. Dvidešimt dvejų ar dvidešimt trejų. Jo rankos sugniaužtos į stambius kumščius. — Štai ką aš noriu žinoti, — pamažu piktai sako jis, — ką ketiname dėl to *daryti*?

Diakono veidas sugriežtėja kaip ir anksčiau, kai kalbėdavosi su Džesapu.

— Šį vakarą kelsime savo maldas į Dievą. Kitą antradienį taikiai žygiuosime Džeksono gatvėmis. O rugpjūtį išlydėsiu tave į Vašingtoną žygiuoti su daktaru Kingu.

— To per maža! — atkerta Džesapas, trankydamas kumščiu sau į delną. — Jis nušautas iš už nugaros kaip šuva!

— Džesapai. — Diakonas pakelia ranką. — Šis vakaras — maldai. Už šeimą. Už bylos advokatus. Suprantu tavo pyktį, bet, sūnau...

— Maldai? Norite pasakyti, kad jūs visi tik sėdinėsite ir melsitės?

Jis apsidairo į mus visus ant kėdžių.

— Jūs visi manote, kad *malda* sutrukdys baltiesiems žmonėms mus galabyti?

Visi tyli, net ir diakonas. Džesapas paprasčiausiai apsisuka ir išeina. Mes girdime aukštyn laiptais, o paskui sau virš galvų iš bažnyčios nutrinksint jo žingsnius.

Salėje labai tyku. Diakono Torougudo akys įremtos keli coliai mums virš galvų. Keista. Jis ne toks žmogus, kad nežiūrėtų tau į akis. Visi spokso į jį, visi mąsto, ką jis galvoja, kad negali žiūrėti į mūsų veidus. Paskui pamatau Julę Mei linktelint galva, labai nežymiai, bet tartum rimtai turėtų tai omenyje, ir aš sumoju, kad diakonas ir Julė Mei galvoja tą pat. Juodu galvoja apie tai, ko Džesapas klausia. Ir Julė Mei, ji tik atsako į klausimą.

Susirinkimas baigiasi apie aštuonias. Tie, kurie turi mažų vaikų, išeina, kiti atsineša nuo stalo salės gale kavos. Nesigirdi daug šnekų. Žmonės tylūs. Įkvepiu oro, einu link Julės Mei, stovinčios prie elektrinio kavos virdulio. Tiesiog noriu atsikratyti to melo, kuris prilipęs prie manęs it kibis. Daugiau nieko susirinkime nebeprašysiu. Šį vakarą niekam nebepiršiu pirkti gero kvapo.

Julė Mei linkteli man, mandagiai nusišypso. Ji apie keturiasdešimties, aukšta ir liekna. Išsaugojusi gražią figūrą. Tebevilki savo balta uniforma, ir ši dailiai tinka jai apie liemenį. Ji visada segi auskarus — plonučius auksinius lankelius.

— Girdėjau, dvyniai ateinančiais metais stoja į Tugalu koledžą. Sveikinu.

— Mes taip viliamės. Tik turime dar šiek tiek sutaupyti. Du iškart — tai daug.

— Ir pati ilgokai lankei koledžą, tiesa?

Ji linkteli, patvirtina:

— Džeksono koledžą.

— Aš mėgau mokyklą. Skaityti ir rašyti. Išskyrus aritmetiką. Nesu jai linkusi.

Julė Mei nusišypso.

— Ir man anglų buvo mėgstamiausia. Rašyti.

— Aš jau kurį laiką... pati kai ką rašinėju.

Julė Mei pažvelgia man į akis, ir tuomet atspėju ją žinant, ką tuoj pasakysiu. Minutėlę matau gėdą, kurią kiekvieną dieną jai tenka nuryti dirbant tuose namuose. Baimę. Man nepatogu jos prašyti.

Bet Julė Mei pasako tai anksčiau, nei tenka man.

— Žinau apie tas istorijas, prie kurių dirbi. Kartu su ta panelės Hilės drauge.

— Viskas gerai, Jule Mei. Žinau, kad tu to negali daryti.

— Tiesiog tai... rizika, kurios šiuo metu negaliu sau leisti. Mums jau taip nedaug trūksta surinkti pinigų.

— Suprantu. — Aš nusišypsau duodama jai suprasti, kad yra paleista nuo kabliuko. Bet Julė Mei nenueina.

— Vardus... girdėjau, jūs juos pakeičiate?

Tokį pat klausimą užduoda visos, nes joms smalsu.

— Taip, tiesa. Ir, beje, miesto pavadinimą.

Ji žiūri žemyn į grindis.

— Vadinasi, aš papasakočiau savo istorijas apie tai, kaip yra būti tarnaite, o ji jas užrašytų? Paredaguotų jas... ar ką nors panašaus?

Linkteliu.

— Mes norime turėti visokių istorijų. Gerų ir blogų dalykų. Kaip tik šiuo metu ji dirba su... dar viena tarnaite.

Julė Mei apsilaižo lūpas, tartum įsivaizduotų pasakojanti, ką reiškia dirbti pas panelę Hilę.

— Gal.. pasikalbėtume apie tai dar šiek tiek? Kai turėsiu daugiau laiko?

— Žinoma, — sutinku ir iš akių matau, kad ji nesistengia būti tik mandagi.

— Atleisk, bet Henris ir berniukai manęs laukia, — sako ji. — Gal aš tau paskambinsiu? Ir pasikalbėsime vienos dvi?

— Bet kada. Kai tik panorėsi.

Ji paliečia man ranką ir vėl pažvelgia tiesiai į akis. Negaliu patikėti tuo, ką matau. Panašu, kad visą tą laiką ji laukė manęs paprašant.

Paskui ji jau išėjusi pro duris. Minutėlę stoviu kampe, gurkšnoju kavą, per karštą tokiems orams. Nusijuokiu ir tyliai sau sumurmu, tegul kiti ir pamanys, kad aš dar labiau pasimaišiusi.

MINĖ

17 SKYRIUS

— Eikite kur nors iš čia, kad galėčiau sutvarkyti.

Panelė Silija užsitraukia aukščiau apie krūtinę apklotus, lyg bijotų, kad aš galėčiau išmesti ją iš lovos. Jau devyni mėnesiai, kai esu čionai, ir vis dar nežinau, pasiligojusi ji kūnu ar prideginusi smegenis besidažydama plaukus. Atrodo geriau nei tada, kai pradėjau dirbti. Pilvukas šiek tiek papilnėjęs, skruostai nebe tokie įdubę kaip anksčiau, kai čia marino save ir poną Džonį badu.

Kurį laiką panelė Silija darbavosi kieme už namo, bet dabar ta trenkta ponia vėl įjunko visąlaik sėdinėti lovoje. Aš anksčiau džiaugdavausi, kad ji lieka lindėti savo kambaryje. Tačiau dabar, kai susipažinau su ponu Džoniu, esu pasirengusi *dirbti*. Ir, po šimts, taip pat esu pasirengusi padaryti panelę Siliją geros formos.

— Jūs varote mane iš proto, dvidešimt keturias valandas per dieną slampinėdama po šiuos namus. Kelkitės. Eikite ir nukirskite tą vargšę mimozą, kurios taip nekenčiate, — sakau, nes ponas Džonis taip ir nenukirto tos nelaimėlės.

Bet kai panelė Silija nepasijudina nuo to čiužinio, suprantu, kad turiu ištraukti stambiuosius ginklus.

— Kada ponui Džoniui pasakysite apie mane?

Mat visada tai priverčia ją pajudėti. Kartais aš klausiu vien norėdama suteikti pramogą sau pačiai.

Negaliu patikėti, kad ta apgaulė užsitęsė taip ilgai, kai ponas Džonis žino apie mane, o panelė Silija slankioja po visur kaip pusprotė, lyg vis dar tęstų savąją gudrybę. Nebuvo nė kiek netikėta, kai atėjo galutinis Kalėdų terminas ir ji paprašė daugiau laiko. O, kaip aš ją ėmiau į nagą dėl to, bet paskui kvaiša pratrūko žliumbti, tad toliau nebekibau, kad tik nutiltų, pasakiau, kad tai bus jai kalėdinė dovanėlė. Bet už visas tas savo melagystes ji turėtų rasti po eglute kojinę, kimšte prikimštą anglių.

Ačiū Dievui, panelė Hilė nepasirodė čia žaisti bridžo, nors vos prieš dvi savaites ponas Džonis vėl mėgino tai suorganizuoti. Aš žinau, nes Aibilina man

papasakojo girdėjusi panelę Hilę ir panelę Lyfolt iš to juokiantis. Panelė Silija tapo perdėm rimta, manęs klausinėjo, ką reikėtų pagaminti vaišėms, jeigu jos atvyktų. Kad galėtų išmokti žaisti, užsisakė paštu knygą „Bridžas pradedantiesiems". O reikėtų pavadinti „Bridžas besmegeniams". Kai šįryt rado šią įmestą į pašto dėžutę, neskaitė nė dviejų sekundžių, tuojau pat manęs paklausė:

— Išmokysi mane žaisti, Mine? Iš tos bridžo knygos ničnieko neįmanoma suprasti.

— Aš nemoku žaisti bridžo, — atsakiau.

— Taip, moki.

— Iš kur jums žinoti, ką aš moku?

Pradėjau trankytis puodais, suerzinta vien tik to, kaip atrodo tas kvailas raudonas viršelis. Pagaliau pavyko atsikratyti rūpesčio dėl pono Džonio, o dabar turiu nerimauti, kad atvyks panelė Hilė ir mane išguis. Ji tikrai papasakos panelei Silijai, ką esu padariusi. Po perkūnais! Už tai, ką padariau, pati išvyčiau save.

— Mat ponia Volters man papasakojo, kad šeštadienių rytais tu su ja praktikuodavaisi.

Įnikau grandyti didįjį puodą. Mano krumpliai vis garsiai barkšteli į jo šonus.

— Lošti kortomis — velnio žaidimas, — priminiau. — O be to, man ir taip jau darbo per akis.

— Betgi aš visai sutriksiu, kai tos moterėlės čionai mėgins mane mokyti. Kodėl nenori nors truputėlį man parodyti?

— Ne.

Panelė Silija tyliai atsiduso.

— Todėl kad esu tokia prasta virėja, ar ne? Manai, kad jau nieko nebegaliu išmokti.

— O ką darysite, jeigu panelė Hilė ir tos ponios pasakys jūsų vyrui, kad turite čia tarnaitę? Ar tai nenupūs jūsų priedangos?

— Aš jau apie tai pagalvojau. Pasakysiu Džoniui, kad tai dienai nusisamdau tarnaitę, nes noriu, jog toms kitoms ponioms viskas atrodytų prideramai ir šiaip.

— Mm hm.

— Paskui jam pasakysiu, kad man taip patikai, jog noriu tave nusisamdyti visam laikui. Tai yra galėčiau jam tai pasakyti... po kelių mėnesių.

Tuomet mane išpylė prakaitas.

— Kada, manote, tos ponios atvyksta pas jus bridžo partijai?

— Aš tik laukiu, kad Hilė man atskambintų. Džonis pasakė jos vyrui, kad aš paskambinsiu. Palikau dvi žinutes, tad, esu tikra, bet kuriuo metu ji man atskambins.

Kitą rytą, kai atvykstu į darbą, panelė Silija išeina iš savo miegamojo. Pamanau, kad vogčia nutykins viršun, mat vėl pradėjo tai daryti, bet paskui girdžiu ją virtuvėje telefonu prašant panelės Hilės. Man pasidaro bloga, labai bloga.

— Aš tik vėl skambinu sužinoti dėl bridžo partijos, kada drauge susirinksime! — be galo džiugiai sako ji, ir aš nepajudu iš vietos, kol nesužinau, kad atsiliepė Julė Mei, Hilės tarnaitė, o ne pati panelė Hilė. Panelė Silija pamažu taria po vieną lyg grindų mastikos reklamos dzinguliukų žodžius savo telefono numerį:

— Emersonas du-šešiasdešimt-šeši-nulis-devyni!

O po pusės minutės ji jau skambina kitai pavardei iš paskutiniojo to kvailo laikraščio puslapio, kaip įprato daryti kas antrą dieną. Žinau, kas tai per daiktas — Moterų lygos informacinis biuletenis, ir iš to, kaip šis atrodo, turbūt jos yra surastas tų ponių klubo automobilių aikštelėje. Šiurkštus it švitrinis popierius ir suvytęs, tartum būtų gulėjęs ant žemės per liūtį, vėjo išpūstas iš kieno nors rankinės.

Kol kas nė viena iš tų mergužių taip dar ir nepaskambino, bet kaskart, kai tik sučirškia telefonas, ji metasi prie jo kaip šuo ant meškėno. Bet visada tai būna ponas Džonis.

Išgirstu ją labai tyliai padedant ragelį. Jeigu man rūpėtų, bet taip nėra, pasakyčiau jai, kad tos ponios nėra to vertos.

— Panele Silija, tos ponios nėra to vertos, — girdžiu save tariant.

Bet ji dedasi manęs negirdinti. Grįžta į miegamąjį ir užsidaro duris.

Galvoju pasibelsti, pažiūrėti, gal jai ko reikia. Bet yra svarbesnių dalykų, dėl kurių turėčiau jaudintis, negu tai, ar panelė Silija laimės tą sumautą populiarumo konkursą. Kai Medgaras Eversas buvo nušautas prie savo durų slenksčio, o Felicija vis neduoda ramybės dėl vairuotojo pažymėjo, mat jai jau sukako penkiolika — ji gera mergaitė, bet aš pastojau Lerojumi Jaunesniuoju būdama neką vyresnė, ir, beje, kai ką bendra su tuo turėjo biuikas. Ir dar, be viso to, dabar turiu jaudintis dėl panelės Skyter ir jos istorijų.

Į birželio pabaigą atslenka šimto laipsnių* karščio banga ir nesitraukia. Lyg karšto vandens iš butelio būtų išpilta ant spalvotųjų miesto dalies, ir čia

* Apie 38° C.

dešimtimi laipsnių blogiau nei likusiame Džeksone. Taip karšta, kad pono Dano gaidys įeina pro mano duris ir atsitupia raudonąja savo persona tiesiai priešais manosios virtuvės ventiliatorių. Įėjusi randu jį žvelgiantį į mane, tartum sakytų: *Niekur iš čia nesijudinsiu, ponia.* Verčiau jau leisis užtvojamas šluota, nei eis atgal į tą nesąmonę.

O ten, Madisono apygardoje, karštis oficialiai padaro panelę Siliją didžiausia aukščiausio laipsnio Jungtinių Valstijų tingine. Ji net nebenori eiti pasiimti iš dėžutės pašto; tai turiu daryti aš. Panelei Silijai net per karšta sėdėti lauke prie baseino. O tai man sudaro keblumų.

Matote, manau, kad jeigu Dievas panorėjo, jog baltieji ir spalvotieji žmonės tiek daug dienos būtų šitaip arti vienas kito, jis būtų turėjęs padaryti mus be rasinių prietarų. Ir kai panelė Silija šypsosi ir sako man „labas rytas" ir „džiaugiuosi tave matydama", aš klausiu savęs, kokiu būdu ji gyvenime nuėjo taip toli nežinodama, kur užbrėžtos ribos? Noriu pasakyti, jau ganėtinai blogai, kai mergšė skambina aukštuomenės damoms. Bet ji kasdien sėdėdavo su manimi nuo pat tada, kai čia pradėjau dirbti, ir valgydavo drauge priešpiečius. Neturiu omenyje to paties kambario, o noriu pasakyti, kad prie to paties *stalo.* Prie to mažojo, šalia lango. Visos baltosios moterys, pas kurias kada nors esu dirbusi, maitindavosi valgomajame, kaip įmanydamos toliau nuo savo spalvotosios tarnaitės. Ir man tai visai tiko.

— Betgi kodėl? Nenoriu valgyti ten viena pati, kai galiu čia, kartu su tavimi, — pasakė panelė Silija.

Aš nė nesistengiau jai to paaiškinti. Yra tiek daug dalykų, apie kuriuos panelė Silija tiesiog visai *nenutuokia.*

Kiekviena kita baltoji moteris žino, kad būna mėnesyje laikas, kai *verčiau* Minės nekalbinti. Net panelė Volters žinojo, kada Min-O-Metras įkaista. Užuosdavo kepamo karamelinio torto kvapą ir kaipmat pasiramsčiuodama lazdele išklibikščiuodavo pro duris. Net panelei Hilei neleisdavau prisiartinti.

Praeitą savaitę cukrus ir sviestas užpildė visą panelės Silijos namą kalėdiniu kvapu, nors, deja, deja, dar tik birželis. Buvau įsitempusi kaip visada, paversdama cukrų karamele. Tris kartus paprašiau, *labai mandagiai*, gal leistų tai daryti man pačiai, bet ji norėjo likti virtuvėje su manimi. Pasakė pradedanti jaustis vieniša, ištisą dieną būdama savo miegamajame.

Stengiausi nematyti jos. Tik problema ta, kad gamindama karamelinį tortą turiu kalbėtis su savimi, antraip imu pernelyg nervintis.

Sumurmėjau:

— Karščiausia diena per visą birželių istoriją. Lauke šimtas keturi laipsniai*.

* Apie 40° C.

O ji atsiliepė:

— Ar pas jus yra oro kondicionavimas? Ačiū Dievui, mes čia turime, nes užaugau be to ir žinau ką reiškia, kai tau karšta.

Aš atsakiau:

— Neišgaliu turėti jokio oro kondicionavimo. Tie dalykai ėda srovę it sėkladėžių straubliukas — medvilnę. — Ir aš suskatau smarkiai maišyti, nes paviršius ką tik pradėjo ruduoti, o tuo metu privalai būti itin atidi, tad tepasakiau: — Mes ir taip jau įsiskolinę už šviesą.

Aš kaip reikiant nepagalvojau, ir žinote, ką ji pasakė? Pasakė:

— O, Mine, kaip norėčiau tau paskolinti pinigų, bet pastaruoju metu Džonis nuolat užduoda tokių keistų klausimų.

Ir aš atsisukau jai paaiškinti, kad kiekvienąkart, kai negrė skundžiasi dėl pragyvenimo išlaidų, tai dar nereiškia, kad ji prašo pinigų, bet vos suspėjau ištarti bent žodį, prideginau tą prakeiktą savo karamelę.

Per sekmadienio pamaldas bažnyčioje Širlė Bun atsisėda visų tikinčiųjų priekyje. Plazdėdama it vėliava lūpomis, ji mums primena, kad trečiadienį vakare — „Bendruomenės reikalų" susirinkimas sėdimajam protestui prie Eimito gatvės „Woolworth" universalinės parduotuvės užkandžių bufeto aptarti. Stambi ilganosė Širlė parodo pirštu į mus ir sako:

— Susirinkimas septintą, tad nevėluokite. Jokių pasiteisinimų.

Ji man primena stambią bjaurią baltąją mokytoją. Vieną tokių, kurių niekas nenori vesti.

— Ateisi trečiadienį? — klausia Aibilina.

Per trečios valandos karštį mes traukiame namo. Delne laikau savąją laidotuvinę vėduoklę. Mosikuoju ja taip greitai, kad atrodo, lyg būtų su motoru.

— Neturiu laiko, — atsakau.

— Tai vėl turėsiu eiti viena pati? Nagi, atnešiu imbierinio meduolio ir...

— *Pasakiau*, negaliu.

Aibilina linkteli, taria:

— Ką gi, gerai.

Ir žingsniuoja toliau.

— Beniui... vėl gali prasidėti astma. Nenoriu jo palikti.

— Mm hmm, — sumykia Aibilina. — Nepasakytum man tikrosios priežasties, kai ir būtum tam pasirengusi.

Mudvi įsukame į Gesamo aveniu, apeiname automobilį, kuris nuo karščio smūgio tiesiog nusibaigė kelyje.

— Ak, kol nepamiršau, panelė Skyter nori užeiti antradienį anksti vakare, — sako Aibilina. — Apie septynias. Tada galėsi?

— Viešpatie, — vėl susierzinu. — Ką aš darau? Turbūt esu išprotėjusi, išduodama prisaikdintąsias spalvotosios rasės paslaptis baltajai poniai.

— Tai tik panelė Skyter, ji ne tokia kaip visos kitos.

— Jaučiuosi, lyg kalbėčiau be savo pačios žinios, — pareiškiu.

Buvau susitikusi su panele Skyter jau bent penkis kartus. Bet vis nė kiek ne lengviau.

— Ketini daugiau neateidinėti? — klausia Aibilina. — Nenoriu, kad tu jaustumeis privalanti.

Aš nutyliu.

— Tu klausaisi, Mine?

— Aš tik... noriu, kad vaikučiams būtų kuo geriau, — atsakau. — Bet labai gaila, kad tai daro baltoji.

— Ateik drauge su manimi trečiadienį į bendruomenės susirinkimą. Mudvi tuomet daugiau apie tai pasikalbėsime. — Aibilina nežymiai nusišypso.

Taip ir žinojau, Aibilina neatstos. Atsidūstu.

— Aš jau ir taip įsivėliau į nemalonumą, aišku?

— Su kuo?

— Su Širle Bun. Per praėjusį susirinkimą visi laikėsi už rankų ir meldėsi, kad būtų įleidžiami į baltųjų tualetus, kalbėjo apie tai, kaip jie sėdės ant taburečių „Woolworth" parduotuvėje prie bufeto ir nesipriešins. Ir jie visi šypsojosi, lyg šis pasaulis būtų spindinti nauja vieta gyventi, o aš ėmiau... ir neiškenčiau. Leptelėjau, kad Širlės Bun subinė vis tiek neišsiteks nė ant vienos „Woolworth" bufeto taburetės.

— O ką Širlė?

Nutaisau tą savosios ponios mokytojos balsą:

— *Jeigu negali pasakyti nieko malonaus, tai turėtum išvis patylėti.*

Kai prieiname jos namus, pažvelgiu į Aibiliną. Ji taip tramdo juoką, kad visa purpurinė.

— Nėra nieko juokinga, — pasakau.

— Džiaugiuosi, kad tu mano draugė, Mine Džekson.

Ir stipriai mane apkabina, kol aš suvartau akimis ir pasakau, kad turiu eiti.

Toliau žingsniuoju ir pasuku už kampo. Nenoriu, kad Aibilina tai žinotų. Nenoriu, kad kas nors žinotų, kaip man reikia tų Skyter istorijų. Dabar, kai nebegaliu vaikščioti į Širlės Bun susirinkimus, tai bemaž viskas, kas man be-

liko. Ir nesakau, kad susitikimai su panele Skyter — smagumas. Kaskart, kai susitinkame, aš skundžiuosi. Dejuoju. Užsiuntu ir ištaisau priepuolį, it man į delnus būtų įmesta karšta bulvė. Bet štai koks dalykas: mėgstu pasakoti savąsias istorijas. Jaučiuosi taip, lyg kažko dėl to imčiausi. Kai išeinu, betonas mano krūtinėje atsileidžia, tirpsta, ir kelias dienas aš galiu lengviau kvėpuoti.

Ir žinau, kad yra daugybė kitų „spalvotųjų" dalykų, kuriuos galėčiau daryti, ne tik pasakoti savąsias istorijas ar vaikščioti į Širlės Bun susirinkimus — masiniai mitingai mieste, protesto žygiai Birmingame, rinkimų santalkos valstijos gilumoje. Bet, po teisybei, rinkimai taip labai man nerūpi. Man nesvarbu valgyti kartu su baltaisiais prie baro prekystalio. Man tik rūpi, ar po dešimties metų kokia baltoji ponia išvadins mano mergaites nevalomis ir apkaltins sidabro vagyste.

Tą vakarą namie užkaičiu virti sviestines pupeles, keptuvėje čirška kumpis.

— Kindra, pakviesk visus, — sakau savo šešiametei. — Jau valgysime.

— *Vakarieeeeenės,* — šaukia Kindra, nė colio nepajudėdama iš vietos.

— Tu eik ir deramai pakviesk tėtį, — užrinku. — Ką aš tau sakau apie šūkavimą mano namuose?

Kindra suvartalioja akimis, lyg paprašyta atlikti patį kvailiausią dalyką pasaulyje. Jos pėdos nubilda koridoriumi.

— *Vakarieeeeenė!*

— *Kindra!*

Virtuvė — vienintelis kambarys namuose, kur mes visi kartu sutelpame. Visi kiti įrengti kaip miegamieji. Mano ir Lerojaus — pačiame gale, šalia to mažojo — Lerojui Jaunesniajam ir Beniui, o svetainė priekyje paversta miegamuoju Felicijai, Meilutei ir Kindrai. Taigi telieka virtuvė. Jeigu lauke nėra pašėlusiai šalta, mūsų užpakalinės durys visada atdaros, tik tinklelis nuo musių užvertas. Visąlaik girdėtis vaikų, automobilių ir kaimynų triukšmas, šunų lojesys.

Įeina Lerojus ir atsisėda prie stalo šalia Benio, kuriam septyneri. Felicija pripila į stiklines pieno ar vandens. Kindra nuneša tėtukui pupelių su kumpiu lėkštę ir grįžta prie viryklės daugiau. Paduodu jai kitą lėkštę.

— Šita Beniui, — pasakau.

— Beni, atsistok ir padėk savo mamai, — paliepia Lerojus.

— Beniui astma. Jam nieko nereikia daryti.

Bet mano mielasis berniukas vis tiek atsistoja, paima iš Kindros lėkštę. Mano vaikučiai moka dirbti.

Jie visi, išskyrus mane, sėdi prie stalo. Šįvakar trys vaikai namie. Lerojus Jaunesnysis, jau ketvirtus metus lankantis Leniro vidurinę, „Jitney 14“ parduotuvėje pakuoja į maišelius maisto produktus. Ta parduotuvė baltųjų, netoli panelės Hilės namų. Meilutė, mano vyriausioji, dešimtokė, prižiūri kaimynės Talulos, kuri dirba iki vėlumos, vaiką. Kai Meilutė baigs, ji sugrįš namo ir nuveš tėtuką į naktinę pamainą vamzdžių suvirinimo gamykloje, paskui pasiims iš gastronomo Lerojų Jaunesnįjį. Lerojų Vyresnįjį iš gamyklos ketvirtą ryto pavėžės Talulos vyras. Viskas gerai susiderina.

Lerojus valgo, bet jo akys įbestos į *Jackson Journal* šalia lėkštės. Nepasakytum, kad jis, kai atsibunda, mielo būdo. Žvilgteliu nuo viryklės ir matau: pirmojo puslapio naujiena — sėdimasis protestas Brauno vaistinėje-užkandinėje. Ne Širlės grupės, o žmonių iš Grinvudo. Būrelis baltųjų paauglių stovi už penkių protestuotojų ant taburečių, šaiposi ir stumdo, pila jiems ant galvų kečupą, garstyčias ir druską.

— Ką gi jie daro? — Felicija parodo į nuotrauką. — Sėdi ten ir nesipriešina?

— Būtent taip jie ir turi elgtis, — atsako Lerojus.

— Žiūrint į tą nuotrauką man norisi spjauti, — pasakau.

— Pakalbėsime apie tai vėliau.

Lerojus keturgubai sulanksto laikraštį ir pasikiša po šlaunimi.

Felicija sako Beniui, neganėtinai tyliai:

— Gerai, kad mamos nebuvo ant tų taburečių. Antraip nė vienas iš tų baltųjų nebeturėtų dantų.

— O mama atsidurtų Parčmano* kalėjime, — sako Benis, kad visi girdėtų.

Kindra įsiremia ranka į klubą.

— Na, ne. Niekas neįkiš mano mamos į kalėjimą. Prikulsiu tuos baltuosius lazda, iki apsipils krauju.

Lerojus duria pirštu į kiekvieną iš jų.

— Kad negirdėčiau apie tai nė žodžio už šių namų sienų. Pernelyg pavojinga. Girdi mane, Beni? Felicija? — Paskui jis nukreipia pirštą į Kindrą. — Girdi mane?

Benis ir Felicija linksi galvomis, žiūri žemyn į savo lėkštes. Gailiuosi, kad visa tai pradėjau ir metu į Kindrą žvilgsnį, kad tylėtų. Bet Mažoji Panelė Ne Bet Kas sviedžia ant stalo savo šakutę, nusiropščia nuo kėdės.

— Nekenčiu baltųjų! Ir sakysiu tai visiems, jei norėsiu!

* Misisipės valstijos kalėjimas itin sunkiems nusikaltėliams.

Nusiveju ją koridoriumi. Pagavusi parvelku it bulvių maišą prie stalo.

— Atleisk, tėtuk, — taria Felicija, nes ji tokia, kad visada už visus prisiima kaltę. — Ir aš prižiūrėsiu Kindrą. Ji nesupranta, ką kalba.

Bet Lerojus trenkia delnu per stalą.

— Niekam nesivelti į tą jovalą! Girdite mane?!

Ir įbeda į savo vaikus akis. Aš nusisuku į viryklę, kad jis nematytų mano veido. Dieve, padėk man, jeigu jisai sužinos, ką aš veikiu su panele Skyter.

Visą kitą savaitę girdžiu panelę Siliją skambinant savo miegamojo telefonu ir paliekant žinutes panelės Hilės, Elizabetos Lyfolt, panelės Parker namuose, abiem seserims Kaldvel ir dešimčiai kitų aukštuomenės ponių. Net panelės Skyter namuose, o tai man visai nepatinka. Pati pasakiau panelei Skyter: *Tik nė nemanykite jai atskambinti. Neraizgykite to tinklo labiau, negu jau jis yra suregztas.*

O iš to visko labiausiai erzina, kad po tų savo kvailų skambučių padėjusi ragelį panelė Silija tuoj pat vėl jį pakelia. Klausosi jungimo signalų pasitikrinti, ar linija neužimta.

— Tam telefonui viskas gerai, — sakau.

O ji tik šypsosi man taip jau dabar visą mėnesį, lyg turėtų pilną kišenę šlamančiųjų.

— Kodėl jūsų tokia gera nuotaika? — pagaliau klausiu jos. — Ponas Džonis buvo mielas ar šiaip kas?

Jau užtaisau šauti kitą klausimą „Kada ketinate pasakyti?“, bet ji mane aplenkia.

— Ak, jis tikrai labai mielas, — sako. — Ir neilgai trukus aš jam pasakysiu apie tave.

— Gerai.

Ir tikrai taip manau. Jau pakyrėjo tas melo žaidimas. Įsivaizduoju, kaip ji turbūt šypsosi ponui Džoniui, paduodama jam mano paruoštus kiaulienos muštinukus, kaip tas malonus žmogus turi vaidinti didžiuojąsis ja, kai žino, kad tai aš gaminu valgį. Ji paverčia save kvaile, kvailiu savo mielą vyrą ir melage mane.

— Mine, gal tau nebūtų sunku atnešti man paštą? — klausia ji, nors sėdi čia visai apsirengusi, o mano rankos sviestuotos, skalbiniai sudėti į mašiną ir įjungtas elektrinis maišiklis. Matant, kaip nenori vargintis daugiau nei kelis žingsnius, ji — it miesčionis sekmadienį. Tik kad čionai kiekviena diena — sekmadienis.

Nusišluostau rankas ir nupėdinu prie pašto dėžutės, pakeliui išprakaituodama pusę galono. Tai yra lauke tik devyniasdešimt devyni laipsniai*. Žolėje šalia pašto dėžutės guli dviejų pėdų apimties paketas. Ir anksčiau esu mačiusi ją su tomis didelėmis rudomis dėžėmis, spėju, šiose kokie nors grožio kremai, kuriuos užsisako. Bet kai pakeliu ją, sunki ir viduje kažkas skimbčioja, lyg tempčiau kokakolos butelius.

— Jums kažkas atėjo, panele Silija. — Bumbteliu dėžę ant virtuvės grindų.

Dar nebuvau mačiusi jos taip greitai pašokant. Faktiškai viena, ką daro panelė Silija greitai — tai rengiasi.

— Čia tik mano... — kažką sumurma.

Pakelia dėžę ir pūkšdama nešasi iki pat miegamojo. Išgirstu užsitrenkiant duris.

Po valandos vėl ateinu į miegamąjį išsiurbti kilimų. Panelė Silija neguli lovoje ir jos nėra vonios kambaryje. Žinau, kad jos nėra ir virtuvėje nei poilsio kambaryje ar lauke prie baseino, o aš ką tik iššluosčiau dulkes prašmatnioje svetainėje numeris vienas ir svetainėje numeris du, išvaliau dulkių siurbliu lokį. O tai reiškia, kad ji tikriausiai viršuje. Tuose nejaukiuose kambariuose.

Prieš tai, kai buvau išvyta apkaltinusi Poną Baltąjį Administratorių nešiojant peruką, aš valydavau pokylių sales „Roberto E. Li" viešbutyje. Tie didžiuliai tušti kambariai be žmonių, su lūpdažiais išteptomis servetėlėmis ir užsilikusiu kvepalų aromatu varė man šiurpą. Ir tas pat — panelės Silijos namų viršuje. Ten net yra senovinis lopšys su sena pono Džonio kūdikiška kepurėle ir sidabrinis barškutis, kurį, galiu prisiekti, kartais girdžiu patį savaime skimbčiojant. Ir kai pagalvoju apie tą skimbčiojimą, pradedu klausinėti savęs, ar tosios dėžės neturi ką nors bendra su tuo, kad ji kas antrą dieną tykina į tuos kambarius.

Nusprendžiu, kad metas man ten užlipti ir pačiai apžiūrėti.

Kitą dieną nenuleidžiu nuo panelės Silijos akių laukdama, kol ji išsėlins viršun, kad galėčiau pamatyti, ką yra sumaniusi. Apie antrą valandą ji įkiša galvą virtuvėn ir keistai man nusišypso. Po minutėlės išgirstu girgžčiojant lubas.

Labai palengva patraukiu prie laiptinės. Nors slenku ant pirštų galų, indai bufete dzingsi, grindlentės vis trekšteli. Kopiu laiptais taip pamažu, kad girdžiu savo pačios alsavimą. Viršuje pasuku ilgu koridoriumi. Praeinu pro plačiai atlapotas miegamųjų duris — vieno, antro, trečio. Ketvirtojo, koridoriaus gale,

* Apie 37–38° C.

uždarytos, likęs praviras tik colio tarpelis. Prislenku dar kiek arčiau. Ir pro plyšelį pamatau ją.

Sėdi ant geltonos dvigulės lovos prie lango ir nesišypso. Paketas, kurį atitempiau nuo pašto dėžutės, atdaras ir ant lovos koks tuzinas butelių su rudu skysčiu. Mano krūtine, smakru, į burną pamažu kyla karštis. Pažįstu tuos plokščius butelius. Dvylika metų slaugiau netikšį pintų gėriką, ir kai mano tinginys, gyvenimo siurbėjas tėtušis galiausiai pasimirė, su ašaromis akyse prisiekiau Dievui niekada už tokio neištekėsianti. Ir paskui ištekėjau.

O dabar aš čia slaugau dar vieną prakeiktą girtuoklę. Ir tai net ne pirktiniai buteliai, jų viršuje raudona smalka, su kokia mano dėdė Toudas uždarinėdavo savąją naminukę. Mama visada man sakydavo, kad tikri alkoholikai, kaip mano tėtušis, geria namų gamybos bizalą, nes tas stipresnis. Dabar žinau, kad ji tokia pat kvaiša, koks buvo mano tėtušis ir koks tampa Lerojus, kai užlipa ant „Old Crow" kamščio, tik ji nesivaiko manęs su keptuve.

Panelė Silija pakelia butelį ir žiūri į jį, lyg viduje būtų Jėzus ir ji nekantrautų sulaukti išganymo. Atkemša, nugeria ir atsidūsta. Paskui išmaukia tris didelius gurkšnius ir atsigula ant įmantrių savo pagalvių.

Stebėdama šmėkštelintį jos veidu palengvėjimą, visu kūnu pradedu drebėti. Ji taip troško nusigauti prie savųjų sulčių, kad, po šimts, nė neuždarė durų. Turiu kietai sukąsti dantis, kad nesurikčiau jai. Galiausiai prisiverčiu grįžti laiptais apačion.

Po dešimties minučių nulipusi iš viršaus panelė Silija atsisėda virtuvėje prie stalo ir paklausia ar esu pasirengusi valgyti.

— Tenai šaldytuve kiaulienos muštinukai, bet šiandien aš nenoriu priešpiečių, — pasakau ir ištrinksiu iš virtuvės.

Tądien vėliau panelė Silija vonios kambaryje sėdi ant unitazo dangčio. Už savęs ant bakelio pasidėjusi plaukų džiovintuvą, o ant išblukintos galvos užsitempusi gaubtą. Su tokia aparatūra neišgirstų nė atominės bombos sprogimo.

Su alyvuotais blizginimo skudurais užlipu viršun ir pati atidarau tą bufetą. Dvylika plokščių viskio butelių paslėpta tarp kelių senų aptriušusių vilnonių antklodžių, tikriausiai panelės Silijos atsigabentų iš Tjunikos apygardos. Buteliai be etikečių, tik stikle įspausta OLD KENTUCKY. Dvylika pilnų, parengtų rytdienai. Dvylika tuščių, nuo praėjusios savaitės. Visai kaip tie prakeikti miegamieji. Nenuostabu, kad kvaiša neturi vaikų.

Pirmą liepos ketvirtadienį, dvyliktą valandą, panelė Silija atsikelia iš lovos savajai valgio gaminimo pamokai. Apsirengusi tokiu ankštu baltu megztiniu,

kad ir kekšė prieš ją atrodytų šventoji. Prisiekiu, kas savaitę jos drabužiai vis ankštesni.

Mudvi įsitaisome savo vietose, aš — prie viryklės, ji — ant įprastos taburetės. Nuo tada, kai praeitą savaitę atradau tuos butelius, aš su ja beveik nesikalbėjau. Nesu pikta. Esu tiesiog įtūžusi. Bet pastarąsias šešias dienas kasdien sau prisiekinėjau, kad laikysiuosi mamos Taisyklės Numeris Vienas. Ką nors pasakyti reikštų, kad ji man rūpi, o taip nėra. Ne mano reikalas ar rūpestis, jeigu ji, tinginė, nusigeria iki kvailumo.

Padedame išmušto viščiuko dalis ant grotelių. Paskui milijoninį kartą turiu priminti amžiną giesmelę, kad nusiplautų rankas, kol dar ji mūsų abiejų nenuvarė į kapus.

Stebiu spirgantį viščiuką, mėginu pamiršti ją čia esant. Kai kepu viščiuką, visada gyvenimas man atrodo gražesnis. Beveik pamirštu, kad tarnauju pas girtuoklę. Kai viskas iškepta, didžiumą padedu į šaldytuvą šiai vakarienei. Kas liko, patenka ant lėkštės mudviejų priešpiečiams. Kaip paprastai, ji atsisėda prie virtuvės stalo priešais mane.

— Paimk krūtinėlę, — sako išversdama į mane akis. — Nesivaržyk.

— Aš valgau koją ir kulšį, — atsakau pasiimdama šias nuo lėkštės. Perverčiu *Jackson Journal* iki vietinių miesto naujienų skyriaus. Kilsteliu laikraščio perlanką sau priešais veidą, kad nereikėtų į ją žiūrėti.

— Betgi ant jų nė kiek nėra mėsos.

— Jos geros. Riebios.

Toliau skaitau, stengdamasi jos nematyti.

— Ką gi, — sako ji pasiimdama krūtinėlę. — Turbūt todėl gerai sutariame dėl viščiuko. — O po minutėlės priduria: — Žinai, man pasisekė, kad turiu tave kaip draugę, Mine.

Jaučiu krūtinėje kylant stiprų, karštą pasidygėjimą. Nuleidžiu laikraštį ir tik nužvelgiu ją.

— Ne, mem. Mes ne draugės.

— Na... tikrai mudvi tokios.

Ji nusišypso, lyg darytų man didelę malonę.

— Ne, panele Silija. Mudvi nesame.

Ji sumirksi į mane savo dirbtinėmis blakstienomis. *Liaukis, Mine*, viduje man kužda balsas. Bet žinau, kad jau nebegaliu sustoti. Iš sugniaužtų savo kumščių jaučiu, kad daugiau nebeištversiu nė minutės.

— Ar tai... — ji pažvelgia į savąją viščiuko porciją — todėl, kad esi spalvotoji? Ar kad tu nenori... būti mano drauge?

— Tiek daug priežasčių — jūs, baltoji, ir aš, spalvotoji, tiesiog įtelpame kažkur viduryje tarp jų.

Dabar ji anaiptol nesišypso.

— Betgi... kodėl?

— Nes kai jums sakau, kad esu įsiskolinusi už elektrą, neprašau pinigų, — pareiškiu.

— O, Mine...

— Nes jūs net nerodote man tiek pagarbos, kad pasakytumėte savo vyrui, jog čia dirbu. Nes šiuose namuose dvidešimt keturias valandas per dieną varote mane iš proto.

— Tu nesupranti. Aš *negaliu*. Negaliu išeiti.

— Bet visa tai niekai, palyginti su tuo, ką aš dabar žinau.

Jos veidas po makiažu truputėlį pablykšta.

— Visą tą laiką aš mąsčiau, kad mirštate nuo vėžio ar esate galva pasiligojusi. Vargšė panelė Silija, visą dieną.

— Suprantu, buvo sunku...

— O, žinau, jūs nesergate. Mačiau jus viršuje su tais buteliais. Ir daugiau nė sekundės manęs nekvailinsite.

— Buteliais? O, Dieve, Mine, aš...

— Turėčiau tą viską išpilti į kanalizaciją. Turėčiau tuojau pat pasakyti ponui Džoniui...

Ji staigiai atsistoja apversdama kėdę.

— Tik nedrįsk pasakyti...

— Vaidinate norinti vaikučių, bet geriate tiek, kad užtektų drambliui nunuodyti!

— Jeigu jam pasakysi, išvysiu tave, Mine! — Jos akyse ašaros. — Jeigu paliesi tuos butelius, išvysiu tave tuojau pat!

Bet kraujas per karštai muša man į galvą, kad dabar sustočiau.

— Išvysite mane? Kuri gi kita čia ateis ir dirbs laikydama paslaptį, kol jūs visą dieną slampinėjate po namus girta?

— Manai, negaliu tavęs išvyti? Šiandien pat baigi savo darbą, Mine! — Ji žliumbia ir rodo pirštu į mane. — Suvalgyk viščiuką ir keliauk namo!

Pasičiumpa lėkštę su balta mėsa ir išlekia pro švaistines duris. Girdžiu terkštelint ant ilgo prašmatnaus valgomojo stalo lėkštę, subrūžuojant grindimis kėdės kojas. Susmunku ant savosios kėdės, nes keliai nebelaiko, ir įbedu akis į nebaigtą valgyti viščiuką.

Ką tik, po šimts, praradau dar vieną darbą.

* * *

Pabundu šeštadienį septintą ryto skambančia nuo skausmo galva ir peršinčiu liežuviu, turbūt kiaurą naktį jį kandžiojausi.

Lerojus skersuoja į mane viena akimi, nes žino, kad kažkas atsitiko. Žinojo ir vakar vakare per vakarienę ir užuodė šįryt, kai penktą valandą pargrįžo.

— Kas tave graužia? Nemalonumai darbe, a? — jau trečiąsyk klausia.

— Niekas negraužia, išskyrus penkis vaikus ir vyrą. Jūs visi varote mane lipti ant sienų.

Mažiausia man reikia, kad jisai sužinotų mane iškalbėjus dar vienai baltajai poniai ir praradus dar vieną darbą. Apsivelku purpurine namų suknele ir ištrinksiu į virtuvę. Valau ją taip, lyg niekada nebūtų buvusi valyta.

— Mama, kur eini? — šaukia Kindra. — Aš išalkau.

— Einu pas Aibiliną. Mamai reikia pabūti su kuo nors, kas jos netampytų bent penkias minutes. — Praeinu pro sėdinčią ant priebučio laiptų vyresnėlę. — Meilute, eik, sutaisyk Kindrai ką nors pusryčių.

— Ji jau valgė. Vos prieš pusvalandį.

— Na, ji vėl alkana.

Nužingsniuoju du kvartalus iki Aibilinos namų, per Tik Roudą į Farišo gatvę. Nors karšta kaip pragare ir nuo asfalto jau kyla garas, vaikiūkščiai mėto sviedinius, spardo skardinėles, šokinėja per virvutę.

— Ei, sveika, Mine! — kas kokias penkiasdešimt pėdų kuris nors vis sušunka man.

Aš linkteliu galva, bet nesileidžiu į draugystes. Ne šiandien.

Kertu per Idos Pyk sodą. Aibilinos virtuvės durys atdaros. Pati Aibilina sėdi prie stalo ir skaito vieną iš tų knygų, kurias panelė Skyter jai paima iš baltųjų bibliotekos. Išgirdusi cyptelint tinklelines duris, ji pakelia galvą. Turbūt mato, kad aš pikta.

— Viešpatie, susimylėk, kas tau ką padarė?

— Silija Rei Fut, štai kas.

Atsisėdu kitapus stalo priešais ją. Aibilina atsistoja ir įpila man kavos.

— Ką ji padarė?

Papasakoju jai apie surastus butelius. Nežinau, kodėl jai nepapasakojau prieš pusantros savaitės, kai juos aptikau. Galbūt nenorėjau, kad ji žinotų ką nors tokio siaubinga apie panelę Siliją. Galbūt buvo nepatogu, nes tai Aibilina surado man darbą. Bet dabar esu tokia įsiutusi, kad iškloju viską.

— Ir tuomet ji mane išvijo.

— O, Viešpatie, Mine.

— Pasakė susirasianti kitą tarnaitę. Betgi kas norės dirbti pas tą ponią? Kokia nors nevisprotė jau tenai gyvenanti kaimietė tarnaitė nė velnio neišmanys apie tai, kaip dera paduoti į stalą iš kairės, nurinkti iš dešinės.

— Negalvojai atsiprašyti? Galbūt pirmadienį ryte nuvažiuotum, pasikalbėtum su...

— Neketinu atsiprašinėti nė jokio girtuoklio. Neatsiprašinėjau savo tėvuko ir tikrai neatsiprašinėsiu jos.

Abi nutylame. Išmaukiu kavą, stebiu zvimbiantį prie Aibilinos durų tinklelio bimbalą, daužantis kieta bjauria savo galva *cak, cak, cak,* kol nukrenta ant slenksčio. Sukasi aplinkui kaip koks beprotis kvailys.

— Negaliu nei miegoti, nei valgyti, — pagaliau prabylu.

— Sakau tau, toji Silija tikriausiai blogiausia iš visų, kurioms *kada nors* tarnavai.

— Visos jos blogos. Bet ji blogiausia iš visų.

— Argi ne? Prisimeni tą kartą, kai panelė Volters privertė tave sumokėti už krištolinę taurelę, kurią sudaužei? Dešimt dolerių iš tavo algos? O paskui tu sužinai, kad tokios taurelės pas „Carter" kainuoja po tris dolerius?

— Mm hm.

— O, ir ar prisimeni tą trenktą poną Čarlį, tąjį, kuris vis vadina tave į akis nigere, lyg manytų, kad tai juokinga. O jo žmoną, tą, kuri tave versdavo valgyti priešpiečius lauke net ir sausio vidury? Net ir kai tąkart snigdavo?

— Vien prisiminus apie tai mane nusmelkia šaltis.

— O tą... — Aibilina suprunkščia, mėgindama tuo pat metu kalbėti. — Tą panelę Robertą? Kaip versdavo tave sėdėti virtuvėje prie stalo, kol ant tavęs mėgindavo naujuosius savo plaukų dažus? — Aibilina pasišluosto akis. — Viešpatie, niekada nesu mačiusi juodaodės moters mėlynais plaukais nei anksčiau, nei po to. Lerojus sakė, kad atrodei kaip kokia iš kosmoso atlėkusi petarda.

— Nieko čia juokinga. Man atsiėjo tris savaites ir dvidešimt penkis dolerius, kol susigrąžinau juodą plaukų spalvą.

Aibilina purto galvą, garsiai atsikrenkščia „Khe-hm", nugeria gurkšnį kavos.

— Vis dėlto panelė Silija, — sako, — kaip ji su tavimi elgiasi? Kiek moka už tai, kad taikstytumeis dėl pono Džonio ir valgio ruošos pamokų? Tikriausiai mažiau už jas visas.

— Juk žinai, ji moka man dvigubai.

— Ak, teisingai. Ką gi, šiaip ar taip, kai atvyksta visi tie jos draugai tikėdamiesi, kad visada po jų sutvarkysi.

Aš tik žiūriu į ją

— O paskui tie jos dešimt vaikučių. — Aibilina prisispaudžia prie lūpų servetėlę, slepia šypseną. — Tikriausiai varo tave iš proto, ištisą dieną klykaudami, jaukdami tą didelį seną namą.

— Manau, tu savo įrodei, Aibilina.

Aibilina šypsosi, paplekšnoja man ranką.

— Atleisk, brangute. Bet tu mano geriausia draugė. Ir, manau, turi tenai kai ką ir nebloga. Na tai kas, kad ji per dieną patraukia vieną ar du gurkšnelius? Nuvažiuok pirmadienį su ja pasikalbėti.

Juntu savo veidą raukšlėjantis šypsena.

— Manai, ji priims mane atgal?

— Niekas kitas jai netarnaus. Ir ji tai žino.

— Aha. Ji trenkta. — Aš atsidūstu. — Bet ne kvaila.

Pėdinu namo. Nepasakau Lerojui, kas man kirba, bet galvoju apie tai visą dieną ir per visą savaitgalį. Buvau išvyta daugiau kartų, nei turiu pirštų. Meldžiu Dievą, kad pirmadienį susigrąžinčiau darbą.

18 SKYRIUS

Pirmadienio rytą važiuoju į darbą ir visą kelią repetuoju. *Žinau, aš nesusivaldžiau...* Įeinu į virtuvę. *Ir, žinau, nederamai elgiausi...* padedu savo krepšį ant kėdės, *ir... ir...* Čia sunkioji dalis. *Ir aš atsiprašau.*

Drąsinuosi, kai išgirstu panelę Siliją tapenant per namą. Nežinau, ko tikėtis, jeigu ji bus pikta ar šalta, arba paprasčiausiai dar kartą mane išvys. Tik žinau, kad turiu pradėti kalbėti *pirma.*

— Labą rytą, — sako ji.

Panelė Silija vis dar su naktinukais. Net nesusišukavusi plaukų, juolab jokia bjaurastimi neišsitepliojusi veido.

— Panele Silija, turiu... jums kai ką pasakyti...

Ji sudejuoja, prisispaudžia prie pilvo delną.

— Jūs... blogai jaučiatės?

— Aha.

Ji įsideda į lėkštę bandelę, šiek tiek kumpio, paskui kumpį išima.

— Panele Silija, noriu, kad jūs žinotumėte...

Bet ji išeina čia pat man bekalbant, ir aš žinau patekusi į kažkokią bėdą.

Tačiau nesutrinku ir dirbu savo darbą. Galbūt esu beprotė elgdamasi, lyg jį tebeturėčiau. Galbūt ji man net nesumokės už šią dieną. Po priešpiečių įsijungiu „Kaip sukasi pasaulis"* su Panele Kristina** ir imuosi lyginti skalbinius. Paprastai panelė Silija ateina ir žiūri kartu su manimi, bet ne šiandien. Kai programa baigiasi, kurį laiką laukiu jos virtuvėje, tačiau panelė Silija net neateina savo pamokai. Miegamojo durys lieka uždaros, ir stojus antrai valandai nesugalvoju nieko kita veikti, kaip tik sutvarkyti jų miegamąjį. Paširdžiuos jaučiu baimę, lyg ten kažkas spirgėtų keptuvėje. Gaila, kad nesuspėjau ištarti tų savo žodžių, kai turėjau progą.

Galiausiai nueinu į namų gilumą, pažvelgiu į tas uždarytas duris. Pasibeldžiu, bet niekas neatsiliepia. Galiausiai surizikuoju ir jas atidarau.

* Viena iš ilgiausiai Jungtinėse Valstijos rodytų (1956–1978) televizijos „muilo operų".

** *Miss Chrisitne (Christine Frka)* — viena iš Los Andželo merginų muzikinės pop grupės GTO, populiarios praėjusio amžiaus septinto dešimtmečio pabaigoje, solisčių.

Tačiau lova tuščia. Dabar man telieka tenkintis uždarytomis vonios kambario durimis.

— Atėjau čia sutvarkyti, — šūkteliu.

Jokio atsako, bet žinau, kad ji ten. Jaučiu ją už tų durų. Mane pila prakaitas. Norisi greičiau baigti su tuo prakeiktu pokalbiu.

Vaikščioju po miegamąjį su skalbinių maišu, kemšu į jį per savaitę susikaupusius drabužius. Vonios kambario durys vis uždaros, ir jokio garso. Žinau, kad ten, vonios kambaryje, viskas sujaukta. Ištiesindama paklodes klausausi kokių nors gyvybės garsų. Šviesiai geltonas pagalvės velenėlis — bjauriausias kada nors mano matytas daiktas — į galus susistūmęs it didelė geltona dešrelė. Dunksteliu jį ant čiužinio, išlyginu lovatiesę.

Nušluostau stalelį šalia lovos, sukraunu į stirtą žurnalą *Look** ant stalelio jos pusėje, bridžo vadovėlį, kurį užsisakė. Sutvarkau knygas pono Džonio pusėje. Jis daug skaito. Pakeliu „Nežudyk strazdo giesmininko“ ir pavartau.

„Nagi, tik pažiūrėk.“ Knyga apie juoduosius. Tai priverčia mane pagalvoti, gal kurią nors dieną pamatysiu ant kieno nors lovos stalelio panelės Skyter knygą. Ne su tikruoju mano vardu joje, aišku.

Galiausiai išgirstu kažkokį garsą, lyg krebždesį į vonios kambario duris.

— Panele Silija, — vėl pašaukiu. — Aš čionai. Tik noriu, kad žinotumėte.

Bet nieko.

„Ne mano reikalas, kad ir kas ten viduje dedasi“, — tariu sau. Paskui šūkteliu:

— Tik atėjau atlikti savo darbo ir dingsiu iš čia, iki ponas Džonis pargrįš namo su pistoletu. — Viliuosi, kad tai ją ištrauks iš ten. Nepadeda.

— Panele Silija, po kriaukle yra kažkiek „Ledi Pinkham“ mikstūros. Išgerkite jos ir ateikite, kad galėčiau ten sutvarkyti.

Galiausiai aš tik sustoju ir spoksau į duris. Esu išvyta ar neišvyta? Ir jeigu ne, tai kas tada, jeigu ji tokia girta, jog manęs negirdi? Ponas Džonis manęs prašė ją prižiūrėti. Nemanau, kad būtų galima tai vertinti kaip priežiūrą, jeigu ji guli vonioje nusigėrusi.

— Panele Silija, tik pasakykite ką nors, kad žinočiau, kad jūs ten dar gyva.

— Man viskas gerai.

Bet iš jos balso neatrodo, kad viskas gerai.

* „Žvilgsnis“ (*angl.*) — ant gero blizgančio popieriaus Jungtinėje Karalystėje leidžiamas savaitinis prabangių gatvių, madų ir įžymybių žurnalas, skirtas jaunoms moterims

— Jau beveik trys. — Stoviu laukdama vidury miegamojo. — Netrukus parvažiuos ponas Džonis.

Reikia sužinoti, kas ten vyksta. Reikia sužinoti, ar ji ten išdrikusi girta. O jeigu nesu išvyta, tai reikia sutvarkyti tą vonios kambarį, kad ponas Džonis nepagalvotų, jog slapta tarnaitė dykinėja, ir neišvytų manęs antrąsyk.

— Nagi, panele Silija, vėl sugadinote dažydamasi plaukus? Pastarąjį sykį jums padėjau juos pataisyti, prisimenate? Mums pavyko padaryti juos vėl visai gražius.

Durų rankenos bumbulas pasisuka. Pamažu pamažu durys prasiveria. Panelė Silija sėdi ant grindų, po dešinei durų. Jos keliai įtraukti po naktinukais.

Aš žengteliu šiek tiek arčiau. Matau jos veido spalvą — it audinių minkštiklio, nublankusi, pieniškai melsva.

Taip pat matau unitaze kraują. Daug jo.

— Jums sąrėmiai, panele Silija? — sušnabždu. Juntu, mano šnervės išsiplečia.

Panelė Silija nepasisuka į mane. Baltų jos naktinukų kraštas irgi kruvinas, lyg būtų buvęs įmerktas į unitazą.

— Norite, kad paskambinčiau ponui Džoniui? — klausiu.

Bandau, bet negaliu susiturėti nežiūrėjusi į tą pilną raudonumo unitazą. Nes ten dar kažkas, tame raudoname skystyje. Kažkas... tartum standesnio.

— *Ne,* — atsako panelė Silija stebeilydama į sieną. — Atnešk man... telefonų knygą.

Išsiskubinu į virtuvę, pačiumpu nuo stalo knygą, puolu atgalios. Bet kai mėginu paduoti ją panelei Silijai, ji ranka numoja šalin.

— Prašau, tu paskambink, — sako. — Kur T raidė, daktarui Teitui. Aš jau nebegaliu.

Perverčiu plonus knygos puslapius. Žinau, kas toks daktaras Teitas. Jis gydo daugumą baltųjų moterų, kurioms tarnavau. Jis taip pat kiekvieną antradienį, kai žmona susitarusi pas kirpėją, teikia „ypatingą gydymą“ Ileinai Feirli. *Taftas... Tagertas... Teinas. Dėkui Viešpačiui.*

Mano rankos dreba, kai diskeliu renku numerius. Atsiliepia kažkokia baltoji moteris.

— Silija Fut, prie 22-ojo greitkelio, Madisono apygarda, — pasakau jai kuo aiškiau, vos neišsivemdama ant grindų. — Taip, mem, daug daug kraujo... Ar jis žino, kaip čia patekti?

Ji atsako, taip, be abejo, ir padeda ragelį.

— Jis atvažiuoja? — klausia Silija.

— Atvažiuoja.

Man užslenka dar viena pykulio banga. Prireiks daug laiko, kol pajėgsiu vėl šveisti tą unitazą nežiaukčiodama.

— Norite kolos? Bėgu atnešti jums kolos.

Virtuvėje pasičiumpu iš šaldytuvo kokakolos butelį. Sugrįžusi pastatau šį ant grindų plytelių ir pasitraukiu. Kaip įmanoma toliau nuo to raudonumu pripildyto unitazo puodo, bet nepaliekant panelės Silijos vienos.

— Galbūt jums reikėtų atsigulti į lovą, panele Silija. Kaip manote, ar pajėgsite atsistoti?

Panelė Silija pasilenkia į priekį, bando atsistumti nuo grindų. Žingteliu padėti jai ir matau, kad kraujas permerkęs naktinukų sėdynę, nudažęs mėlynas plyteles kažkuo panašiu į raudonus klijus, įsisunkęs į cemento tarpus. Dėmės, kurias bus nelengva panaikinti.

Kai keliu ant kojų, panelė Silija paslysta kraujo klane, įsitveria už unitazo krašto pasilaikyti, kad neparvirstų.

— Leisk man pasilikti — noriu likti čia.

— Ką gi, gerai. — Atsitraukiu atgal į miegamąjį. — Daktaras Teitas visai netrukus bus čia. Jam jau skambina į namus.

— Ateik, pasėdėsi su manimi, Mine? Prašau?

Bet iš to unitazo puodo dvelkia kažkoks šiltas, nemalonus kvapas. Kiek pamąsčiusi atsisėdu puse savo užpakalio vonios kambaryje, puse — miegamajame. Ir akių aukštyje tikrai užuodžiu. Kvapas lyg mėsos, lyg mėsainio, atšildomo ant virtuvės darbastalio. Aš beveik supanikuoju, kai sumoju, nuo ko tai.

— Einam iš čia, panele Silija. Jums reikia gryno oro.

— Negaliu iškruvinti... kilimo, antraip pamatys Džonis.

Venos panelės Silijos rankoje po oda atrodo juodos. Jos veidas vis labiau blykšta.

— Jūs nekaip atrodote. Nagi, atsigerkite šiek tiek tos kolos.

Ji siurbteli gurkšnelį.

— O, Mine.

— Ar ilgai jau kraujuojate?

— Nuo šio ryto. — Ir ji pravirksta į rankos išlinkį.

— Nieko, viskas bus gerai, — sakau, ir mano balsas skamba tikrai guodžiamai, tikrai užtikrintai, bet širdis daužosi krūtinėje.

Taip, daktaras atvažiuoja padėti panelei Silijai, tačiau kaip dėl to daikto unitaze? Ką turėčiau daryti, nuleisti vandenį? O kas, jeigu jis įstrigs vamzdžiuose? Jį būtina išgriebti. O, Viešpatie, kaipgi aš prisiversiu tai padaryti?

— Tiek daug kraujo, — sudejuoja ji atsiremdama į mane. — Kodėl šįsyk tiek daug kraujo?

Kilsteliu smakrą ir pasižiūriu, tik truputėlį, į unitazo puodą. Bet turiu vėl gretai nuleisti akis.

— Neleisk, kad Džonis tai pamatytų. O Dieve, kada... kuri dabar valanda?

— Be penkių trys. Dar turime laiko.

— Ką mes turėtume dėl to daryti? — klausia panelė Silija.

Mes. Dieve, atleisk man, bet nenorėčiau, kad į tai būtų įvelta „mes".

Aš užsimerkiu, sakau:

— Turbūt viena iš mūsų turės tai ištraukti.

Panelė Silija pasisuka į mane, jos akių vokai paraudę.

— Ir kur padėti?

Nepajėgiu į ją žiūrėti.

— Manau... į šiukšlių kibirą.

— Prašau, padaryk tai dabar. — Panelė Silija paslepia galvą tarp kelių, lyg jai būtų gėda.

Dabar net nebėra *mes*. Gal *tu* tai padarytum. Gal *tu* išgriebtum negyvą mano kūdikį iš to unitazo.

Ir kas kita man lieka?

Girdžiu iš savęs išsiveržiant unkštesį. Plytelių grindys spaudžiasi į mano riebalus. Pasijudinu, sukriūkiu, mėginu viską apmąstyti. Juk esu dariusi ir blogesnių dalykų negu tai, ar ne? Niekas neateina į galvą, betgi turi būti kokia nors išeitis.

— Prašau, — sako panelė Silija. — Aš negaliu... daugiau į tai žiūrėti.

— Gerai, — linkteliu, lyg žinočiau, ką turiu daryti. — Pasirūpinsiu tuo dalyku.

Atsistoju, mėginu ką nors sugalvoti. Žinau, kur jį padėsiu — į tą baltą šiukšlių kibirą šalia unitazo. Paskui išmesiu viską lauke. Bet su kuo jį išgriebti? Ranka?

Prikandu lūpą, stengiuosi išlikti rami. Galbūt turėčiau tiesiog palaukti. Galbūt... galbūt daktaras atvykęs norės tai pasiimti? Ištyrinėti. Jeigu sugebėčiau kelioms minutėms panelę Siliją nuo to atitraukti, galbūt man nereikėtų turėti su tuo reikalo?

— Po minutėlės pasirūpinsime tuo, — sakau tuoju raminamu balsu. — Kaip manote, kiek jau buvote pažengusi? — pasislenku arčiau unitazo, nedrįstu nustoti kalbėjusi.

— Gal penkis mėnesius? Nežinau. — Panelė Silija užsidengia veidą frotiniu prausimosi skuduru. — Prausiausi po dušu ir pajutau jį tempiant žemyn,

skaudant. Tada atsisėdau ant unitazo ir jis išslydo. Lyg norėjo *iš manęs laukan,* — ji vėl sukūkčioja, krūpčiodama pečiais į priekį.

Atsargiai nuleidžiu unitazo dangtį ir vėl įsitaisau ant grindų.

— Lyg veikiau sutiktų būti negyvas, nei pakęstų dar bent mirksnį būti mano viduje.

— Nagi, tik paklausykite, tokia Dievo valia. Kažkas jūsų vidaus organuose negerai, gamtai tenka ką nors dėl to daryti. Antrą kartą jūs išnešiosite. — Bet paskui aš pagalvoju apie tuos butelius, ir manimi nuvilnija pyktis.

— Tai jau... antras kartas.

— O, Dievuliau.

— Mes susituokėme, nes aš pastojau, — prisipažįsta panelė Silija, — bet jis... jis irgi išslydo.

Nebepajėgiu susiturėti dar nė sekundės.

— Tai kurių velnių gėrėte? Juk žinote, kad neįmanoma išsaugoti kūdikio, kai jūsų viduje pinta viskio.

— Viskio?

Ak, nereikia, prašau. Negaliu net pažvelgti į ją su tuo klausimu „kokio viskio?" veide. Bent kvapas ne toks bjaurus, kai dangtis uždarytas. Kada gi atvažiuos tas kvailys daktaras?

— Tu manei, kad aš... — Ji palinguoja galva. — Tai sulaikomasis tonikas. — Ji užsimerkia. — Iš vienos čoktavų indėnės Felisianos parapijoje...

— Čoktavų? — sumirksiu. Ji kvailesnė, negu kada nors įsivaizdavau. — Negalima tais indėnais tikėti. Argi nežinote, kad mes užnuodijome jų javus? O jeigu ji mėgina jus nunuodyti?

— Daktaras Teitas sakė, kad tai tik melasa ir vanduo. — Ji pravirksta į rankšluostį. — Bet aš turėjau išbandyti tai. *Turėjau.*

Nagi. Nustembu, kaip man atlyžta kūnas, kaip man palengvėja tai išgirdus.

— Nieko bloga, jeigu ir išlauksite savo laiko, panele Silija. Patikėkite manimi, turiu penkis vaikučius.

— Bet Džonis nori vaikų dabar. O, Mine. — Ji palinguoja galva. — Ką jis darys su manimi?

— Jis įveiks tai, štai kas. Užmirš tuos kūdikius, nes vyrai tikrai gerai tą sugeba. Pradės tikėtis kito.

— Jis nežino apie šitą. Ar tą ankstesnįjį.

— Juk sakėte, kad kaip tik todėl jis jus vedė.

— Tą pirmąjį kartą jis žinojo. — Panelė Silija giliai atsidūsta. — Šis buvo iš tikrųjų... ketvirtas.

Ji liaujasi verkusi, o man nė kiek nebeliko ką gera pasakyti. Minutėlę mes tik dvi moterys, besistebinčios, kodėl dalykai tokie, kokie yra.

— Aš vis maniau, — kužda ji, — kad jeigu visai nejudėsiu, jeigu priimsiu ką nors į namus tvarkyti ir gaminti valgį, galbūt pavyks šį išnešioti. — Ji vėl pravirksta į rankšluostį. — Troškau, kad šis kūdikis būtų visai panašus į Džonį.

— Ponas Džonis dailus vyras. Gražūs plaukai...

Panelė Silija nuleidžia nuo veido rankšluostį.

Numoju ore ranka susivokusi, ką aš ką tik padariau.

— Turiu kvėptelti oro. Karšta čia.

— Iš kur tu žinai?..

Apsidairau aplink, mėgindama sugalvoti kokį melą, bet galiausiai tik atsidūstu.

— Jis žino. Ponas Džonis parvažiavo namo ir aptiko mane.

— *Ką?*

— Taip, mem. Jis paliepė man nesakyti jums, kad toliau manytumėte, jog jumis didžiuojasi. Taip labai jus myli, panele Silija. Mačiau iš jo veido, kaip labai.

— Bet... kiek laiko jis žinojo?

— Keli... mėnesiai.

— Mėnesiai? Ar jis... ar jo neslėgė, kad aš meluoju?

— Po šimts velnių, ne. Kelios savaitės vėliau jis net paskambino man į namus pasitikrinti, ar neketinu mesti darbo. Sakė bijąs numirti badu, jeigu išeičiau.

— O, Mine, — pravirksta ji. — Kaip man gaila. Tikrai gaila dėl visko.

— Man yra buvę ir blogiau.

Mąstau apie mėlynai nudažytus plaukus, apie lauke per stingdantį šaltį valgytus priešpiečius. Ir štai dabar. Ten, unitaze, tebėra tas kūdikis, kuriuo kam nors reikės užsiimti.

— Nežinau, ką daryti, Mine.

— Daktaras Teitas pasakys jums vis bandyti, tai, manau, ir toliau bandysite.

— Jis ant manęs šaukia. Sako, dykai leidžiu laiką lovoje. — Ji kresteli galvą. — Jis blogas, baisus žmogus. — Ji stipriai prisispaudžia prie akių rankšluostį. — Daugiau nebegaliu. — Ir kuo smarkiau rauda, tuo labiau blykšta.

Mėginu jai sugirdyti dar kelis kolos gurkšnelius, bet ji nenori. Vos pajėgia pakelti ranką, kad numotų į šalį.

— Mane tuoj... supykins. Aš...

Sugriebiu šiukšliadėžę, stebiu, kaip panelė Silija virš jos vemia. O paskui

pajuntu kažką ant savęs drėgna ir pasižiūriu žemyn: kraujas dabar plūsta taip smarkiai, jog atiteka iki manęs, kur sėdžiu. Kaskart, kai ją sutampo, išsistumia daugiau kraujo. Žinau, ji netenka jo daugiau, nei žmogus pajėgia ištverti.

— Atsisėskite tiesiau, panele Silija! Nagi, giliau kvėpuokite, — raginu, bet ji kniumba į mane. — Nee... ei, jums nereikia atsigulti. Nagi.

Suėmusi už pažasčių mėginu vėl pakelti, bet ji suglemba, ir juntu sau į akis siūbtelint ašaras, nes tas prakeiktas daktaras jau turėtų būti čia. Turėjo atsiųsti greitukę, ir per tuos dvidešimt penkerius metus, kai tvarkiau namus, niekas niekada man nepasakė ką daryti, kai tavo baltoji ponia negyva užvirsta ant tavęs.

— Nagi, panele Silija! — rėkiu, bet ji — minkštas baltas gniutulas šalia manęs, ir aš nieko negaliu padaryti, tik sėdėti, drebėti ir laukti.

Daug minučių praslenka, kol gale namo sučirškia skambutis. Atremiu panelės Silijos galvą į rankšluostį, nusiaunu batus, kad nepalikčiau visame name kruvinų pėdsakų, ir nubėgu prie durų.

— Ji nualpo! — pasakau daktarui.

Seselė prasibrauna pro mane ir patraukia į namo gilumą, lyg žinodama čia kelią. Ji išsitraukia uostomosios druskos ir pakiša panelei Silijai po nosimi. Panelė Silija lošteli atgal galvą, silpnai šūkteli ir prasimerkia.

Seselė padeda man išvilkti panelę Siliją iš kruvinų naktinių marškinių. Nors dabar ir atmerktomis akimis, ji vos pajėgia atsistoti. Aš patiesiu lovoje senus rankšluosčius, ir mudvi ją paguldome. Nueinu į virtuvę, kur daktaras plaunasi rankas.

— Ji miegamajame, — pasakau.

Juk ne virtuvėje, tu, gyvate. Jam per penkiasdešimt, ir daktaras Teitas gera pusantros pėdos aukštesnis už mane. Labai baltos odos ir tokio pailgo siauro veido, visiškai neišduodančio jokių jausmų. Galiausiai jis nueina į miegamąjį.

Prieš pat daktarui atidarant duris, paliečiu jo ranką.

— Ji nenori, kad vyras sužinotų. Juk jis nesužinos, a?

Jis pažvelgia į mane kaip į nigerę ir sako:

— Juk nemanote, kad tai jo reikalas?

Įeina į miegamąjį ir uždaro man prieš nosį duris.

Grįžtu į virtuvę ir ten vaikštinėju pirmyn atgal. Praslenka pusė valandos, paskui valanda, ir aš taip nerimauju, kad ponas Džonis pargrįš namo ir sužinos, nerimauju, kad daktaras Teitas paskambins jam, nerimauju, kad jie paliks tą kūdikį unitaze pačiai susitvarkyti, jog man smilkčioja galvą. Pagaliau daktaras Teitas atidaro duris.

— Jai gerai?

— Isteriška. Daviau tabletę, kad nusiramintų.

Seselė praeina pro mus ir pro užpakalines duris išsineša baltą skardinę dėžę. Aš lengviau atsikvepiu, turbūt pirmą sykį per kažkiek valandų.

— Stebėkite ją rytoj, — sako daktaras ir paduoda man balto popieriaus maišelį. — Jeigu ji bus pernelyg sujaudinta, vėl duokite tabletę. Gali dar kraujuoti. Bet neskambinkite man, nebent tai būtų smarkiai.

— Juk jūs nepapasakosite apie tai ponui Džoniui, ar ne, daktare Teitai?

Jis pasibodėjęs sušnypščia.

— Tik žiūrėkit, kad ji nepraleistų paskirto apsilankymo penktadienį. Neketinu belstis tokį kelią vien todėl, kad jai per tingu atvykti.

Jis pasišokėdamas lengvais žingsniais išeina ir užtrenkia paskui save duris.

Laikrodis virtuvėje ant sienos rodo penkias. Po pusvalandžio ponas Džonis parsiras namo. Pasičiumpu „Clorox" valiklį, skudurų ir kibirą.

PANELĖ SKYTER

19 SKYRIUS

1963-ieji. Vadinamasis Kosminis amžius. Žmogus raketiniu laivu apskrido Žemę. Išrasta tabletė, kad ištekėjusios moterys nepastotų. Alaus skardinėlė atidaroma vien spustelėjus pirštu, nesinaudojant atidarikliu. Ir vis tiek mano gimdytojų name taip pat karšta kaip ir 1899-aisiais, tais metais, kai senelis jį pastatė.

— Mama, prašau, — maldauju, — kada gi mes įsirengsime oro kondicionavimą?

— Išgyvenome tiek laiko be elektrinės vėsos, ir aš neturiu jokio noro įstatyti į savo langą vieną iš tų neskoningų naujų keistenybių.

Ir taigi baigiantis liepai esu priversta iš savo miegamojo palėpėje kraustytis ant sulankstomosios lovelės užpakalinėje verandoje su tinkleliu. Kai buvome vaikai, vasarą čia su Karltonu ir manimi miegodavo Konstantina, mamai ir tėčiui išvykus į kokias nors vestuves užmiestyje. Konstantina miegodavo su senamadiškais naktiniais marškiniais iki pat smakro ir kojų pirštų, nors ir būdavo karšta kaip pragare. Ji dainuodavo mums, kol užmigdavome. Turėjo tokį gražų balsą, kad nepajėgiau suprasti, kodėl ji niekada neėmė pamokų. Motina visada man sakydavo, kad žmogus be tinkamų pamokų negali nieko suprasti. Man tiesiog nerealu, kad jos būta čia, šioje pat verandoje, o dabar nėra. Ir niekas nieko nenori man pasakyti. Kažin ar kada nors vėl ją bepamatysiu.

Dabar greta mano lovelės ant aprūdijusio balto emaliuoto prausyklos staliuko stovi rašomoji mašinėlė. Po juo — raudonasis krepšys. Pasiimu tėčio nosinaitę ir pasišluostau kaktą, prisidedu prie riešų padruskinto ledo. Net užpakalinėje verandoje „Avery Lumber“ kompanijos gamybos apvaliosios skalės termometro rodyklė pakyla nuo 89 iki 96 ir galiausiai 100 laipsnių*. Laimė, dieną, kai karštis stipriausias, Stiuartas neatvažiuoja.

Stebeiliju į savo rašomąją mašinėlę neturėdama ką veikti, ką rašyti. Minės istorijos jau baigtos ir išspausdintos. Bjaurus jausmas. Prieš dvi savaites Aibilina man pasakė, kad Julė Mei, Hilės tarnaitė, galbūt padės mums, kad kaskart vis šiek tiek labiau susidomi, kai Aibilina su ja pasišneka. Bet po to, kai buvo

* Pagal Farenhietą, t. y. apie 32, 36 ir 38° C.

nužudytas Medgaras Eversas, o spalvotieji policijos areštuojami ir sumušami, esu tikra, ji dabar mirtinai išgąsdinta.

Galbūt turėčiau nuvykti pas Hilę ir pati paprašyti Julės Mei. Bet ne, Aibilina teisi, veikiausiai ją dar labiau išgąsdinčiau ir sužlugdyčiau bet kurį šansą, kokį dar turime.

Po namu žiovauja, unkščia nuo karščio šunys. Vienas gan abejingai amtelėja, kai privažiuoja sunkvežimis su penkiais negrais, tėčio lauko darbininkais, kėbule. Vyrai iššoka per galinį bortą, sukeldami dulkes, kai atsitrenkia į žemę. Mirksnį jie stovi — negyvais veidais, apkvaitę. Brigadininkas perbraukia sau juodą kaktą, lūpas, sprandą raudonu skuduru. Taip negailestingai karšta, kad nesuprantu, kaip jie gali ten stovėti kepdami saulėje.

Retai padvelkus vėjeliui, manasis žurnalo *Life* numeris suplazda. Iš viršelio šypsosi Odri Hebern, ant viršutinės jos lūpos — nė lašelio prakaito. Pasiimu žurnalą ir pirštais verčiu suglamžytus jo puslapius, perverčiu iki pasakojimo apie Sovietų kosmonautę. Aš jau žinau, kas kitame puslapyje. Anapus jos veido — Karlo Robertso, spalvotojo mokytojo iš Pilahačio, už keturiasdešimties mylių nuo čia, nuotrauka. „Balandį Karlas Robertsas pasakė Vašingtono reporteriams, ką reiškia būti juodaodžiui Misisipėje, pavadindamas gubernatorių „apgailėtinu žmogumi su gatvės prostitutės morale". Robertsas buvo rastas paženklintas galvijų įdagu ir pakartas ant pekano riešutmedžio."

Karlą Robertsą nužudė už tai, kad atvirai išsakė savo nuomonę, už tai, kad *kalbėjo*. Mąstau, kaip prieš tris mėnesius maniau, kad bus taip lengva surasti tuziną tarnaičių, kurios man kalbėtų. Lyg jos tik ir lauktų išlieti savąsias istorijas baltajai moteriai. Kokia kvaila buvau.

Kai daugiau nė vienos sekundės nebegaliu ištverti karščio, nueinu atsisėsti į vienintelę Longlife vėsią vietą. Įjungiu degimą ir uždarau langus, pasikeliu suknelę aukščiau apatinių ir paleidžiu dviejų pakopų kondicionierių pūsti į mane visu smarkumu. Atlošiu galvą, ir su freono bei kadilako odos priekvapiu visas pasaulis nuplaukia tolyn. Girdžiu priekinėje įvažoje sustojant sunkvežimį, bet neatsimerkiu. Po sekundės atsidaro keleivio pusės durelės.

— Velniai rautų, na, ir gera čionai.

Nusitraukiu žemyn suknelę.

— Ką čia veiki?

Stiuartas uždaro dureles, greitai pakšteli mane į lūpas.

— Galiu tik minutėlę. Turiu toliau važiuoti į pakrantę su kai kuo susitikti.

— Ilgam?

— Trims dienoms. Reikia pagauti vieną vyrioką iš „Misisipės naftos ir dujų" valdybos. Gaila, kad nežinojau apie tai anksčiau.

Jis pasilenkia arčiau, paima mano ranką ir šypsosi. Mes jau susitikinėjame du mėnesius, dusyk per savaitę, jeigu neskaičiuosime ano siaubingo pasimatymo. Turbūt kitoms mergaitėms tai trumpas laikas. Bet man — ilgiausias reikalas, kokį esu išvis patyrusi, ir šiuo metu atrodo tartum pats geriausias.

— Nori kartu? — klausia jis.

— Į Biloksį? Dabar pat?

— Dabar pat, — sako jis ir padeda savo vėsų delną man ant kojos.

Kaip visada aš nežymiai krūpteliu. Pasižiūriu į jo plaštaką, paskui apsidairau, ar motina mūsų nešnipinėja.

— Važiuojam, čia pernelyg velniškai karšta. Apsistoju „Edgewater", viešbutis prie pat paplūdimio.

Nusijuokiu, ir po visų tų mano rūpesčių pastarąsias savaites užlieja geras jausmas.

— Turi omenyje „Edgwater"... drauge? Tame pačiame kambaryje?

Jis linkteli.

— Manai, galėsi išsisukti?

Elizabeta pasibaisėtų nuo minties apie bendrą kambarį su vyriškiu prieš vedybas, Hilė pasakytų man, kad esu kvailė, vien tik svarstydama apie tai. Jos laikytųsi įsikibusios savųjų nekaltybių su įniršiu vaikų, nenorinčių dalytis savo žaislais. Ir vis dėlto aš apie tai svarstau.

Stiuartas prisislenka arčiau. Kvepia pušimis ir smilkstančiu tabaku, brangiu muilu, į kokį panašių mano šeima niekada nežinojo.

— Stiuartai, mamą ištiks priepuolis, be to, turiu nuveikti tiek daug visų kitų dalykų...

Bet, Dieve, kaip skaniai jis kvepia. Žiūri į mane lyg katinas į lašinius, ir kadilako pučiamo oro šuoruose aš drebu.

— Tikrai?

Ir tada pabučiuoja mane — į burną, bet ne taip mandagiai kaip anksčiau. Jo delnas vis dar ant viršutinio mano šlaunies ketvirčio, ir aš susizgrimbu save klausianti, ar jis taip elgėsi ir su savo sužadėtine Patricija. Aš net nežinau, ar juodu buvo kartu sugulę į lovą. Nuo minties apie juos besiglamonėjančius mane užplūsta šleikštulys, ir aš atšlyju nuo jo.

— Aš tiesiog... negaliu, — ginuosi. — Juk žinai, negalėčiau pasakyti mamai tiesos...

Jis ilgai su gailesčiu atsidūsta, ir aš myliu tą jo veido išraišką, tą nusivylimą. Dabar suprantu, kodėl merginos spyriojasi — vien dėl to mielo gailesio veide.

— Nemeluok jai, — sutinka. — Juk žinai, aš nemėgstu melo.

— Paskambinsi man iš viešbučio?

— Paskambinsiu, — pažada jis. — Apgailestauju, kad taip staiga turiu išvykti. Ak, ir vos nepamiršau: po trijų savaičių, šeštadienį, mama ir tėtis kviečia jus visus pas mus vakarienės.

Aš tiesiau atsisėdu. Dar man nebuvo tekę susitikti su jo tėvais.

— Ką nori tuo pasakyti... „jus visus“?

— Tave ir tavo tėvus. Atvažiuokite į miestą, susipažinsite su mano šeima.

— Bet... kodėl mums visiems?

Jis gūžteli pečiais.

— Mano tėvai nori susipažinti su tavaisiais. O aš noriu, kad jie susipažintų su tavimi.

— Bet...

— Atleisk, mažute, — sako jis ir nustumia man už ausies plaukus. — Turiu važiuoti. Paskambinti tau rytoj vakare?

Linkteliu. Jis išlipa į karštį ir nuvažiuoja, pamodamas žingsniuojančiam dulkėtu keliuku mano tėčiui.

Esu palikta viena kadilake nerimauti. Vakarienė valstijos senatoriaus namuose. Su motina, uždavinėjančia daugybę klausimų. Atrodančia viskam dėl manęs pasiryžusia. Užsimenančia apie medvilnės patikos fondus.

Po trijų kankinamai ilgų karštų naktų, vis dar nesant jokių žinių iš Julės Mei ar kurių nors kitų tarnaičių, tiesiai pakeliui iš savo susitikimo pakrantėje užvažiuoja Stiuartas. Man pakyrėjo sėdėti prie rašomosios mašinėlės, spausdinant vien tik medžiagą biuleteniui ir Panelės Mirnos atsakymus į laiškus. Nubėgu apačion laiptais, ir jis mane apkabina, lyg būtume nesimatę savaites.

Po savo baltais marškiniais, kurių nugara susiglamžiusi nuo ilgos kelionės, o rankovės paraitotos, Stiuartas įdegęs saulėje. Jo veide — amžina, kone šėtoniška šypsena. Mudu tiesūs sėdime priešingose poilsio kambario pusėse, stebeilijame vienas į kitą. Laukiame, kol mama nueis miegoti. Tėtis atsigulė saulei nusileidus.

Stiuartas nenuleidžia akių nuo manųjų, o motina plėtojasi apie karštį, apie tai, kaip Karltonas pagaliau surado „tą vienintelę“.

— Ir mes sužavėti, kad pietausime su jūsų tėvais, Stiuartai. Prašom, būtinai perduokite savo mamai mano žodžius.

— Taip, mem, tikrai perduosiu.

Jis vėl man nusišypso. Tiek daug kuo jis man patinka. Kai kalbamės, žiūri tiesiai į akis. Jo delnai sudiržę, bet nagai švarūs ir apkarpyti. Man patinka jausti

savo sprandą šiurpstant. Ir pameluočiau, jeigu neprisipažinčiau, kad gera turėti ką nors, su kuriuo gali eiti į vestuves ir vakarėlius. Kad nereikia kęsti žvilgsnio Reilio Lyfolto akyse, kai jis mato mane vėl prisikabinusia kartu su jais. Niūrios nuostabos, kai jam tenka kabinti į drabužinę kartu su Elizabetos ir mano paltuką, atnešti ir man ko nors išgerti.

O paskui namuose atsiranda Stiuartas. Nuo pat tos minutės, kai jis įžengia, esu apsaugota, laisva. Iš baimės, kad pats galėtų pastebėti mano trūkumus, motina nekritikuos manęs jo akivaizdoje. Ji neims manęs į nagą jam matant, nes žino, kad aš reaguosiu bjauriai, inkšiu. Taigi sumažinsiu savo šansus. Visa tai motinai stambus lošimas — parodyti tik vieną mano pusę, kad tikroji aš neišryškėčiau, kol jau bus „per vėlu".

Pagaliau pusę dešimtos motina pasilygina sijoną, pamažu ir tobulai it branginamą laišką sulanksto pledą.

— Ką gi, turbūt metas į lovą. Paliksiu jus, jaunuosius, vienus. Eugenija? — Ji nužvelgia mane. — Ar jau ne per vėlu?

Aš maloniai nusišypsau. Po velnių, juk man dvidešimt treji.

— Žinoma, ne, mama.

Ji išeina, ir mes sėdime, žiūrime vienas į kitą, šypsomės.

Laukiame.

Motina tapinėja po virtuvę, uždaro langą, trumpai paleidžia vandenį. Praeina dar kelios sekundės, ir išgirstame *klap klip* — jos miegamojo durys užsiveria. Stiuartas atsistoja, sako:

— Eikš *čia*.

Ir jis vienu žingsniu jau manojoje kambario pusėje, uždeda mano rankas sau ant klubų ir bučiuoja mane į burną, lyg būčiau gėrimas, dėl kurio mirė visą dieną, o aš girdėjau merginas sakant, kad tas jausmas — tartum tirptum. Bet, manau, tai — tartum kiltum, darytumeis dar aukštesnė ir matytum vaizdus viršum gyvatvorės, spalvas, kurių niekada nebuvai regėjusi.

Prisiverčiu atsitraukti. Turiu kai ką pasakyti.

— Eikš. Sėskis čia.

Mudu sėdime šalia vienas kito ant sofos. Jis mėgina vėl mane pabučiuoti, bet aš atitraukiu galvą. Stengiuosi nežiūrėti, kaip nuo saulės įdegio jo akys dar mėlynesnės. Ar kad plaukeliai ant jo rankų auksaspalviai, išblukę.

— Stiuartai... — nuryju seiles, drąsinuosi klausimui, kurio taip bijojau. — Kai tu buvai susižadėjęs, ar tavo tėvai liko nusivylę? Kai kad ir kas tau su Patricija... nutiko?

Iškart jo veidas apie burną sustingsta. Jis įdėmiai mane nužvelgia.

— Motina liko nusivylusi. Jiedvi buvo artimos.

Aš jau gailiuosi iškėlusi tą dalyką, bet man reikia žinoti.

— Kiek artimos?

Jis apsidairo po kambarį.

— Turite ko nors namie? Burbono?

Nueinu į virtuvę ir įpilu jam į stiklinę iš Paskagulos butelio kepiniams, ant viršaus kliūsteliu gerokai vandens. Stiuartas, kai pirmą kartą pasirodė mano priebutyje, aiškiai leido suprasti, kad jo sužadėtinė — bloga tema pokalbiui. Bet noriu žinoti, kas tarp jųdviejų atsitiko. Ne vien todėl, kad man smalsu. Aš dar su niekuo nesu draugavusi. Man reikia žinoti, dėl ko nutrūksta amžina draugystė. Man reikia žinoti, kiek taisyklių galima sulaužyti, kol tave pameta, ir visų pirmiausia, kokios gi tos taisyklės yra.

— Vadinasi, jiedvi buvo geros draugės? — klausiu.

Juk po dviejų savaičių susipažinsiu su jo motina. Mano mama jau paskyrė rytoj mums išvyką apsipirkti į „Kenington" universalinę.

Jis nugeria ilgą gurkšnį, susiraukia.

— Jiedvi susieidavo kambaryje ir keisdavosi nuomonėmis apie puokščių dėliojimą ir apie tai, kas su kuo susituokė. — Visi jo šelmiškos šypsenos pėdsakai dabar dingę. — Mama buvo gerokai sukrėsta. Kai tai... iširo.

— Taigi... ji lygins mane su Patricija?

Minutėlę Stiuartas mirksi į mane.

— Galbūt.

— Nuostabu. Vos galiu sulaukti.

— Mama tik... nori apsaugoti. Rūpinasi, kad vėl nelikčiau įskaudintas.

— Kur dabar Patricija? Vis dar gyvena čia ar...

— Ne. Ji išvyko. Persikėlė gyventi į Kaliforniją. Gal dabar pasikalbėkime apie ką nors kitką?

Aš atsidūstu, atsilošiu į sofą.

— Gerai, ar tavo tėvai bent žino, kas atsitiko? Tai yra, ar man galima tai žinoti? — Mat trumpai pykteliu, kad jis nenori man pasakyti ką nors tokio svarbaus kaip tai.

— Skyter, sakiau tau, man nemalonu kalbėti... — Bet paskui jisai sukanda dantis, pritildo balsą. — Tėtis žino iš dalies. Mama žino tikrą tiesą, kaip buvo, taip pat ir Patricijos tėvai. Ir, aišku, *ji*. — Išmaukia viską, kas likę stiklinėje. — Ji tai tikrai žino, ką padarė, velniai rautų.

— Stiuartai, aš tik noriu žinoti, kad irgi nepadaryčiau to paties.

Jis pažvelgia į mane ir mėgina nusijuokti, bet išeina veikiau urzgesys.

— Niekada, per milijoną metų, tu nepadarytum to, ką ji padarė.

— Ką? Ką gi ji padarė?

— Skyter. — Jis atsidūsta ir padeda stiklinę. — Aš pavargau. Gal verčiau važiuosiu namo.

Kitą rytą įžengiu į pilną garų virtuvę, baimindamasi laukiančios prieš akis dienos. Motina savo kambaryje ruošiasi mūsų išvykai apsipirkti, kad mudvi deramai aprengtų vakarienei pas Vitvortus. Ant manęs džinsai ir nesukišta į jų vidų palaidinė.

— Labryt, Paskagula.

— Labą rytą, panele Skyter. Pusryčiausite tą patį kaip visada?

— Taip, prašau.

Paskagula žemutė ir vikriai sukasi. Pernai birželį jai pasakiau, kaip man patinka juoda kava ir vos suteptas sviestu skrebutis, ir jai daugiau niekada nebereikėjo klausti. Šiuo atžvilgiu ji kaip Konstantina — nieko dėl mūsų nepamiršta. Todėl man įdomu, kiek baltųjų moterų pusryčių ji yra įsidėjusi į smegenis. Įdomu, koks būtų jausmas visą savo gyvenimą stengiantis įsiminti kitų žmonių pomėgius dėl sviesto ant skrebučio, kiek krakmolyti skalbinius ir kaip dažnai keisti lovos paklodes.

Ji pastato priešais mane kavą. Puodelio nepaduoda. Aibilina man paaiškino, kad šitaip nedaroma, nes mudviejų rankos galėtų susiliesti. Nepamenu, kaip elgdavosi Konstantina.

— Ačiū labai, — padėkoju.

Sekundėlę ji sumirksi į mane, geibiai nusišypso.

— Ką gi... prašom.

Sumoju, kad tai pirmas sykis, kai aš jai nuoširdžiai padėkojau. Ji, atrodo, jaučiasi nepatogiai.

— Skyter, tu pasiruošusi? — išgirstu iš namo gilumos motiną pašaukiant.

Aš šūkteliu, kad jau. Baigiu valgyti skrebutį ir viliuosi, kad ši išvyka apsipirkti greitai pasibaigs. Esu dešimt metų per sena, kad motina vis dar rinktų man drabužius. Apsidairau ir pagaunu Paskagulą nuo kriauklės stebint mane. Kai pažvelgiu, ji nusisuka.

Greitai perverčiu ant stalo gulintį *Jackson Journal.* Kita manoji Panelės Mirnos skiltis tepasirodys ateinantį pirmadienį ir atskleis dėmių, atsiradusių dėl kieto vandens, šalinimo paslaptis. Šalies naujienų skyriuje yra straipsnis apie tabletę „Valium“, kaip ją vadina, kuri „padės moterims dorotis su kasdieniais iššūkiais“. Dieve, man kaip tik šiuo metu praverstų kokia dešimt tų tabletyčių.

Pakeliu akis ir nustembu išvydusi Paskagulą stovint visai greta manęs.

— Ar tau... tau ko nors reikia, Paskagula? — klausiu.

— Man reikia kai ką jums pasakyti, panele Skyter. Kai ką apie tą...

— Į „Kenington" tu negali važiuoti darbinėmis kelnėmis, — nuo tarpdurio sako motina.

Paskagula it garas dingsta nuo manęs. Ji vėl prie kriauklės, tiesia juodą guminę žarną nuo čiaupo į indaplovę.

— Eik viršun ir apsivilk ką nors derama.

— Mama, juk aš visada šitaip rengiuosi. Koks tikslas išsipuošti važiuojant pirktis naujų drabužių?

— Eugenija, prašau, nesunkink dalykų labiau, negu jau yra.

Motina grįžta į miegamąjį, bet aš žinau, kad dar ne pabaiga. Virtuvėje *suūžia* indaplovė. Po basomis mano pėdomis vibruoja grindys, ir jos grumesys veikia raminamai, pakankamai garsus, kad užstelbtų pokalbį. Stebiu Paskagulą prie kriauklės.

— Ką norėjai man pasakyti, Paskagula? — klausiu.

Paskagula žvilgteli į duris. Ji mažutėlė, faktiškai pusė manęs. Elgiasi taip nedrąsiai. Kalbėdama su ja palenkiu galvą. Ji prieina kiek arčiau manęs.

— Julė Mei — mano *pusseserė*, — sako Paskagula per indaplovės dūzgesį. Ji šnabžda, bet dabar intonacija anaiptol nėra nedrąsi.

— Aš... to nežinojau.

— Mudvi artimos giminaitės, ir kas antrą savaitę ji ateina pas mane į namus pasižiūrėti, kaip gyvenu. Ji man papasakojo, ką jūs darote. — Ji primerkia akis, ir aš pamanau, kad tuoj man pasakys palikti jos pusseserę ramybėje.

— Aš... mes pakeičiame vardus. Juk ji tau tai pasakė, taip? Nenoriu niekam nemalonumų.

— Šeštadienį ji man pasakė, kad jums padės. Mėgino prisiskambinti Aibilinai, bet nepavyko su ja susisiekti. Būčiau pasakiusi jums anksčiau, bet... — Ji vėl žvilgteli į atdaras duris.

Esu apstulbinta.

— Tikrai? Ji *padės?* — Aš atsistoju. Nors, geriau pamąsčius, derėtų susilaikyti, neiškenčiu nepaklaususi: — Paskagula, ar tu... irgi nori man padėti dėl tų istorijų?

Ji meta į mane ilgą tvirtą žvilgsnį.

— Turite omenyje, pasakoti, ką reiškia tarnauti pas... jūsų mamą?

Mudvi žvelgiame viena į kitą, veikiausiai mąstydamos apie tą patį. Nepatogumą jai pasakoti, nepatogumą man klausytis.

— Ne pas motiną, — greitai pasakau. — Apie kitus darbus, tuos, kuriuos turėjai prieš šį.

— Tai mano pirmas kaip tarnaitės darbas. Aš dirbau Senučių namuose, patarnaudama prie priešpiečių. Prieš tai, kai šie išsikėlė į Flouvudą.

— Nori pasakyti, kad motina neėmė į galvą, kad tai tavo pirma namų tarnyba?

Paskagula įbedusi akis į raudono linoleumo grindis, vėl nedrąsi.

— Nė viena kita nesutiko pas ją dirbti, — sako. — Ne, po to, kas atsitiko Konstantinai.

Aš atsargiai padedu delną ant stalo.

— Ką tu apie tai manai?

Paskagulos veidas tampa neįskaitomas. Ji kelis kartus sumirkčioja pergudraudama mane.

— Aš nieko apie tai nežinau. Tik norėjau jums persakyti, ką pasakė Julė Mei.

Nueina prie šaldytuvo, atidaro dureles ir pasilenkia vidun.

Ilgai giliai atsidūstu. Nereikia norėti visko iškart.

Vaikštinėti su motina po parduotuves pirkinių nėra taip nepakenčiama kaip paprastai, galbūt todėl, kad mano tokia gera nuotaika, kai sužinojau apie Julę Mei. Drabužių salone motina sėdi ant kėdės, o aš išsirenku pirmą savo pasimatuotą firminį „Lady Day" kostiumėlį — šviesiai mėlyno poplino su užapvalintos apykaklės švarkeliu. Paliekame jį parduotuvėje, kad mums pailgintų sijono kraštą. Nustembu, kai motina pati nieko nepasimatuoja. Vos po pusvalandžio pasako esanti nuvargusi, tad aš parvežu mudvi atgalios į Longlifą. Motina nueina tiesiai į savo kambarį snūstelėti.

Grįžusi aš tuksinčia širdimi paskambinu į Elizabetos namus, bet telefono ragelį pakelia pati Elizabeta. Neišdrįstu paprašyti Aibilinos. Po išgąsčio dėl krepšio sau pasižadėjau būti atsargesnė.

Tad laukiu iki vakaro tikėdamasi, kad Aibilina bus namie. Sėdžiu ant savosios miltų skardinės, pirštais čiupinėdama sausų ryžių maišą. Ji atsiliepia sulig pirmu signalu.

— Aibilina, ji mums padės. Julė Mei sutiko!

— Ką? Kada sužinojote?

— Šiandien. Paskagula man pasakė. Julė Mei negalėjo tau prisiskambinti.

— Viešpatie, mano telefonas buvo atjungtas, nes šį mėnesį uždelsiau apmokėti sąskaitą. Jūs kalbėjotės su Jule Mei?

— Ne, maniau, kad būtų geriau, jeigu tu pirma su ja pasikalbėtum.

— Kaip keista, šiandien popiet iš panelės Lyfolt paskambinu į panelės

Hilės namus, bet ji pasako, kad Julė Mei tenai nebedirba, ir padeda ragelį. Aš visur teiravausi, bet niekas nieko nežino.

— Hilė ją išvijo?

— Nežinau. Viliuosi, galbūt ji pati išėjo.

— Paskambinsiu Hilei ir sužinosiu. Dieve, tikiuosi, kad Julei Mei nieko neatsitiko.

— O dabar, kai mano telefonas vėl įjungtas, aš vis bandau jai prisiskambinti.

Keturis kartus skambinu Hilei į namus, bet niekas neatsiliepia. Galiausiai paskambinu Elizabetai, ir ji man pasako, kad Hilė nakčiai išvyko į Port Gibsoną. Mat susirgo Viljamo tėvas.

— Ar kas nors atsitiko... su jos tarnaite? — kuo abejingiau paklausiu.

— Žinai, ji kažką minėjo apie Julę Mei, bet paskui pasakė vėluojanti ir turinti krautis į automobilį.

Likusią vakaro dalį užpakalinėje verandoje repetuoju klausimus, jaudinuosi, kokias istorijas Julė Mei galėtų papasakoti apie Hilę. Nepaisant mudviejų nesutarimų, Hilė vis dėlto viena iš artimiausių mano draugių. Bet knyga, kuri dabar vėl juda į priekį, svarbiau už viską.

Vidurnaktį atsigulu ant sulankstomosios lovelės. Už lango tinklelio čirškia žiogai. Leidžiu savo kūnui giliai įsmukti į ploną čiužinį iki pat spyruoklių. Mano pėdos karo nuo galo, nervingai kruta, pirmą sykį per mėnesius mėgaujuosi palengvėjimu. Tegul ir ne tuzinas tarnaičių, bet vis dėlto dar viena.

Kitą dieną sėdžiu priešais televizorių ir žiūriu dvyliktos valandos žinias. Pranešėjas Čarlzas Voringas pasakoja, kad Vietname nukauta šešiasdešimt amerikiečių kareivių. Man taip liūdna. Šešiasdešimt vyrų taip toli nuo savo mylimųjų turėjo mirti. Mąstau, kad dėl Stiuarto tai man kelia rūpestį, bet Čarlzas Voringas atrodo keistai to visko sujaudintas.

Pasiimu cigaretę ir vėl padedu. Stengiuosi nerūkyti, bet nervinuosi dėl šio vakaro. Motina nuolat mane graužė dėl rūkymo, ir pati suprantu, kad turėčiau liautis, tačiau nepanašu, kad tai mane nužudytų. Gailiuosi, kad neišklausinėjau Paskagulos daugiau, ką pasakė Julė Mei, bet Paskagula šįryt jai paskambino ir sužinojo, kad turinti problemų, ir jeigu ateisianti, tai tik antroje dienos pusėje.

Girdžiu motiną užpakalinėje verandoje padedant Džeimesui sukti ledus. Net iš namo priekio man girdėtis dudenimas, kaip trupinamas ledas, traiškoma druska. Tas garsas nuostabus, jau dabar man varva seilės, bet viskas bus

gatava tik po kelių valandų. Žinoma, niekas nesuka ledų per vidudienio karštį, tai nakties darbas, bet motina įsikalė į galvą pagaminti persikų ledų, ir velniai nematė karščio.

Nueinu ten. Verandos grindys vibruoja. Džeimesas sėdi ant apversto kibiro, tarp abiejų kelių spausdamas ledsukę, pirštinėtomis rankomis sukdamas medinę rankeną. Iš ledsukės šulinėlio kyla garas.

— Paskagula dar neatėjo? — klausia motina, įpildama į ledsukę daugiau kremo.

— Dar ne, — atsakau.

Motina prakaituoja. Nusibraukia už ausies ant kaktos užkritusią plaukų sruogą.

— Leisk, dabar aš pilsiu kremą, mama. Atrodai sukaitusi.

— Tu nemokėsi teisingai pilti. Turiu aš pati, — sako ji ir pavaro mane atgal į namą.

Televizoriaus ekrane su tokia pat kvaila šypsena kaip ir karo reporteris žinias dabar pranešinėja Rodžeris Stikeris, stovėdamas priešais Džeksono paštą.

— ... ši moderni adresų žymėjimo sistema vadinama i... i... indekso kodu, taip, teisingai ištariau — i... i... indekso kodu, tai penki skaičiai, kuriuos reikia užrašyti jūsų voko apačioje...

Jis laiko rankoje voką, rodydamas mums, kur užrašyti skaičius. Kažkoks bedantis su kombinezonu sako:

— Niekam tie skaičiai nereikalingi. Žmonės vis dar tebebando priprasti naudotis *tylifonu*.

Išgirstu uždaromas paradines duris. Po minutėlės į poilsio kambarį įžengia Paskagula.

— Motina užpakalinėje verandoje, — pasakau jai, bet Paskagula nesišypso, net nežiūri į mane. Tik paduoda mažą voką.

— Ji ketino išsiųsti paštu, bet aš jai pasakiau, kad paprasčiausiai nunešiu jį jums.

Ant voko užrašytas mano adresas, be siuntėjo pavardės. Tikrai be jokio indekso. Paskugula išeina į užpakalinę verandą.

Atidarau laišką. Parašytas ranka juodu rašalu ant mokyklinio popieriaus tiesiomis mėlynomis linijomis.

Gerbiamoji panele Skyter,

noriu jums pranešti, kaip apgailestauju, kad negalėsiu jums padėti dėl istorijų, kurias rašote. Bet šiuo metu negaliu ir nenoriu būti ta, kuri

jums pasakytų kodėl. Kaip žinote, aš tarnavau pas jūsų draugę. Man nepatiko pas ją dirbti ir daug kartų ketinau išeiti, bet bijojau. Bijojau, kad nebegalėčiau gauti kito darbo, jeigu ji tartų savo žodį.

Turbūt jūs nežinote, kad po vidurinės mokyklos aš įstojau į koledžą. Būčiau jį baigusi, tik nusprendžiau ištekėti. Tai vienas iš nedaugelio mano gyvenime dalykų, dėl kurių gailiuosi: kad koledže neįgijau mokslo laipsnio. Tačiau turiu dvynukus, dėl kurių verta vargti. Dešimt metų mudu su vyru taupėme pinigus, kad galėtume juos išsiųsti į Tugalu koledžą, bet kad ir kaip sunkiai dirbome, vis dar nesukaupėme pakankamai, kad užtektų abiem. Mano berniukai vienodai gabūs, vienodai trokšta išsilavinimo. Tačiau mes turėjome pinigų tik vienam, ir aš klausiu jūsų, kaip pasirinkti, katras iš tavo dvynių turėtų eiti į koledžą, ir katras — imtis darbo kloti asfaltą? Kaip vienam pasakyti, kad myli jį tiek pat, kiek ir kitą, bet nusprendei, kad nebūsiąs tas, kuris gaus gyvenimo šansą? Juk negali. Turi surasti būdą, kad tai išsipildytų. Išvis bet kokį būdą.

Manau, jūs galėtumėte žiūrėti į tai kaip į išpažinties laišką. Aš pavogiau iš tos moters. Negražų žiedą su rubino akute, vildamasi, kad šis padės padengti likusį mokestį už mokslą. Ji to žiedo niekada nenešiojo, o aš laikiau, kad yra man skolinga už viską, ką iškenčiau tarnaudama pas ją. Žinoma, dabar nė vienas iš mano berniukų neis į koledžą. Teismo paskirta bauda beveik tokia pati, kiek mes sutaupėme.

Nuoširdžiai,
Julė Mei Krukl,
Moterų korpusas nr. 9,
Misisipės valstijos sunkiųjų darbų kalėjimas.

Sunkiųjų darbų kalėjimas. Aš pašiurpstu. Apsidairau Paskagulos, bet ši palikusi kambarį. Noriu jos paklausti, kada tai atsitiko, kaip atsitiko šitaip velniškai greitai? Ką būtų galima padaryti? Bet Paskagula išėjusi į verandą padėti mano motinai. O ten mudvi negalime kalbėtis. Mane sublogina, jaučiu šleikštulį. Išjungiu televizorių.

Mąstau apie Julę Mei, sėdinčią kalėjimo kameroje ir rašančią šį laišką. Galiu kirsti lažybų, kad žinau, apie kokį žiedą Julė Mei kalba — Hilės motinos jai padovanotą aštuoniolikto gimtadienio proga. Prieš kelerius metus Hilė nunešė įvertinti ir sužinojo, kad akutė netgi ne rubino, o tik granato, beveik nieko neverta. Hilė jo daugiau nebenešiojo. Mano delnai susigniaužia į kumščius.

Lauke dundančios ledsukės garsas — tartum triuškinamų kaulų. Nueinu į virtuvę laukti Paskagulos, gauti atsakymų. Papasakosiu tėčiui. Pažiūrėsiu, gal jis galėtų ką nors padaryti. Gal žino kokių nors advokatų, kurie sutiktų jai padėti.

To vakaro aštuntą užkopiu Aibilinos priebučio laipteliais. Tai turėjo būti mūsų pirmas interviu su Jule Mei, ir nors žinau, kad jis nebeįvyks, vis tiek nusprendžiau ateiti. Lyja, pučia stiprus vėjas, ir aš tvirtai laikau apie save lietpaltį ir krepšį rankoje. Vis ketinau paskambinti Aibilinai ir šnektelėti apie susidariusią padėtį, bet taip ir nepasiryžau. Užtat faktiškai kone užsitempiau Paskagulą pas save viršun, kad motina nepamatytų mudviejų kalbantis, ir išklausinėjau ją apie viską.

— Julė Mei turėjo tikrai gerą advokatą, — pasakė Paskagula. — Bet visi kalba, kad teisėjo žmona ir panelė Holbruk — artimos draugės, ir kad įprastai nuosprendis už smulkią vagystę būtų šeši mėnesiai, bet panelė Holbruk, tai ji paspaudė, kad šis būtų prailgintas iki ketverių metų. Viskas buvo nuspręsta teismui dar nė neprasidėjus.

— Galėčiau paklausti tėčio. Gal jis pamėgintų gauti jai... baltąjį advokatą.

Paskagula papurto galvą.

— Anas ir buvo *baltasis* advokatas.

Pabeldžiu į Aibilinos duris, mane užplūsta gėdos jausmas. Nebūčiau turėjusi mąstyti apie savo pačios problemas, kai Julė Mei kalėjime, bet žinau, ką tai reiškia knygai. Jeigu vakar tarnaitės bijojo mums padėti, tai, esu tikra, šiandien jos apimtos siaubo.

Durys atsidaro, jose stovi negras ir žvelgia į mane, ryškiai baltuoja jo dvasininko apykaklė.

Girdžiu Aibiliną sakant:

— Viskas gerai, garbusis tėve.

Jis dvejoja, bet paskui pasitraukia, leisdamas man įeiti.

Įžengiu vidun ir mažutėje Aibilinos svetainėje bei koridoriuje randu kimšte susikimšusius bent kokius dvidešimt žmonių. Nė grindų nematyti. Aibilina atnešusi iš virtuvės kėdžių, bet daugelis susirinkusiųjų stovi. Pastebiu kampe Minę, vis dar su savąja uniforma. Šalia jos atpažįstu Lu Enės Templeton tarnaitę Luviniją, tačiau visi kiti man nepažįstami.

— Labas, panele Skyter, — pašnabžda Aibilina. Ji vis dar su savo balta uniforma ir baltais ortopediniais bateliais.

— Gal man... — parodau už savęs į duris. — Grįšiu vėliau, — sušnabždu.

Aibilina papurto galva.

— Julei Mei nutiko kai kas baisaus.

— Žinau, — atsakau.

Kambaryje tylu, tik vienas kitas sukosčioja. Girgžteli kažkuri kėdė. Ant medinio stalelio sukrauti bažnytiniai giesmynai.

— Aš tik šiandien sužinojau, — toliau šnabžda Aibilina. — Ji areštuota pirmadienį, įkalinta nuo antradienio. Kalbama, visas teismas užtruko vos penkiolika minučių.

— Ji atsiuntė man laišką, — pasakau. — Parašė apie savo sūnus. Paskagula man perdavė.

— Ar ji parašė jums, kad jai stigo tik septyniasdešimt penkių dolerių sumokėti už tą jų mokslą? Žinote, ji prašė panelės Hilės paskolinti, žadėjo kas savaitę po truputėlį grąžinsianti, bet panelė Hilė nesutiko. Pasakė, kad tikras krikščionis neteikia labdaros sveikiems ir pajėgiems. Kad geriau yra leisti jiems išmokti kapstytis patiems.

Dieve, tiesiog įsivaizduoju Hilę kalbančią tą prakeiktą pamokymą. Vos drįstu pažvelgti Aibilinai į akis.

— Tačiau parapijos susidėjo. Išsiųs abu berniukus į koledžą.

Kambaryje mirtina tyla, tik mudvi su Aibilina šnabždamės.

— Kaip manai, gal aš galiu ką nors padaryti? Kaip nors padėti? Pinigais ar...

— Ne. Parapija jau parengė planą, kaip sumokėti advokatui. Toliau jį pasilikti, kai ji pateiks prašymą paleisti lygtinai. — Aibilinos galva nulinksta. Neabejoju, kad iš sielvarto dėl Julės Mei, bet įtariu, kad ji supranta, jog su knyga — baigta. — Kai ji išeis į laisvę, jie jau bus paskutiniame kurse. Teismas jai skyrė ketverius metus ir penkis šimtus dolerių baudos.

— Kaip man gaila, Aibilina.

Apžvelgiu žmones svetainėje, visų galvos nulenktos, lyg žiūrėdami į mane jie galėtų sudegti. Nuleidžiu akis.

— Ji bjaurybė, ta moteris! — rikteli Minė iš kitos sofos pusės, ir aš krūpteliu vildamasi, kad ji neturėjo omenyje manęs. — Hilė Holbruk atsiųsta čia velnio, kad pražudytų kuo daugiau gyvenimų! — Minė nusišluosto į rankovę nosį.

— Mine, viskas gerai, — ramina pastorius. — Mes ką nors sugalvosime, kaip jai padėti.

Pasižiūriu į nusiminusius veidus klausdama savęs, koks tai galėtų būti dalykas.

Kambaryje vėl įsiviešpatauja nepakenčiama tyla. Oras tvankus ir atsiduoda deginta kava. Jaučiuosi be galo nesava — čionai, namuose, kur jau beveik buvau beįprantanti jaustis patogiai. Antipatijos ir priekaištų karštis mane degina.

Nuplikęs pastorius pasišluosto nosinaite akis.

— Dėkui tau, Aibilina, kad priėmei mus į savo namus pasimelsti.

Žmonės sukrunta, rimtai linksėdami linki vienas kitam labos nakties. Pasiimamos rankinės, ant galvų dedamos kepurės. Pastorius atidaro duris, įleisdamas iš lauko drėgno oro. Viena moteris garbanotais žilais plaukais ir juodu lietpalčiu seka tuoj jam iš paskos, bet paskui stabteli priešais mane, kur stoviu su savuoju krepšiu rankoje.

Jos lietpaltis šiek prasiskiria, ir pasimato balta uniforma.

— Panele Skyter, — be šypsenos prabyla ji. — Aš pasirengusi jums padėti dėl tų istorijų.

Pasisukusi žvilgteliu į Aibiliną. Jos antakiai kilsteli, burna prasižioja. Vėl atsigręžiu į moterį, bet ši jau eina pro duris.

— Aš pasirengusi jums padėti, panele Skyter. — Tai kita moteris, aukšta ir liekna, tokiu pat ramiu veidu kaip ir pirmoji.

— Hm, dėkui... jums, — atsakau.

— Ir aš, panele Skyter. Pasirengusi jums padėti. — Moteris su raudonu paltu greitai praeina, net nesusidurdama su manimi akimis.

Po dar kitos pradedu skaičiuoti. Penkios, šešios. Septynios. Atsakinėdama joms linksiu, tepajėgiu ištarti „dėkui jums". Dėkui jums, kiekvienai. Palengvėjimas man apkartintas, nes kol to pasiekėme, prireikė, kad Julė Mei būtų įkalinta.

Aštuonios. Devynios. Dešimt. Vienuolika. Nė viena nesišypso, kai sako norinčios man padėti. Kambarys ištuštėja, lieka tik Minė. Ji stovi tolimajame kampe sunėrusi ant krūtinės rankas. Visiems išėjus ji pakelia galvą ir vos sekundei sutinka mano žvilgsnį, paskui staigiai nukreipia akis į rudas užuolaidas, užtrauktas ir tvirtai sukabintas ant lango. Bet aš suspėju pamatyti — jos lūpos virpteli, po pykčiu šmėsteli švelnumas. Tai Minės dėka šitaip įvyko.

Visos keliavo, tad mūsų grupelė nežaidė bridžo visą mėnesį. Trečiadienį mes susitinkame Lu Enės Tempelton namuose sveikindamos, plekšnodamos viena kitą ir sakydamos, kaip gera vėl visoms pasimatyti.

— Lu Ene, tu, vargšele, per tokį karštį su ilgomis rankovėmis. Nejau vėl egzema? — klausia Elizabeta, nes Lu Enė per vasaros kaitrą vilki pilka vilnone suknele.

Aiškiai sutrikusi Lu Enė pažvelgia sau į sterblę.

— Taip, pablogėjo.

Bet aš negaliu prisiversti susiliesti su Hile, kai ji ištiesia rankas mane apkabinti. Žingteliu atbula nuo jos glėbio. Ji dedasi lyg to nepastebėjusi, bet žaisdama prisimerkusi vis žvilgčioja į mane.

— Ką ketini daryti? — Hilės klausia Elizabeta. — Labai prašom, bet kuriuo metu gali atvežti vaikus, bet... na...

Prieš bridžo klubą Hilė užvežė palikti Heterą ir Viljamą pas Elizabetą, kad Aibilina prižiūrėtų, kol mes žaisime. Bet iš rūgščios Elizabetos šypsenos aš jau pagaunu užuominą: dievinanti Hilę, bet ne itin esanti pasirengusi dalytis su kuo nors savo tarnaite.

— Aš žinojau. Nuo pat tos dienos, kai pradėjo dirbti, žinojau, kad ta mergšė vagišė. — Hilė mums papasakoja nutikimą su Jule Mei, apveda pirštu platų ratą, idant parodytų, koks didžiulis buvo brangakmenis, neįsivaizduojamos vertės „rubinas".

— Pagavau ją pasiimant pieną, pasibaigus šio galiojimo laikui, ir štai taip, suprantate, tai prasideda: iš pradžių skalbiamieji milteliai, paskui jos pereina prie rankšluosčių ir švarkelių. Nė apsidairyt nespėji, kai pradeda gvelbti paveldėtas šeimos brangenybes, užstato jas už pintas gėrimo. Dievas žino, ką dar ji pasiėmė.

Kovoju su begaliniu noru nulaužti perpus kiekvieną iš jos lenkiamų pirštų, bet suturiu liežuvį už dantų. Tegul ji mano, kad viskas puiku. Taip visiems bus saugiau.

Po bridžo išsiskubinu namo pasirengti šiam vakarui pas Aibiliną ir man palengvėja, kai namie — nė gyvos dvasios. Greitai permetu akimis Paskagulos man paliktas telefono žinutes — nuo Petsės, manosios teniso partnerės, nuo Silijos Fut, kurią vos pažįstu. Kodėl Džonio Futo žmona turėtų man skambinti? Minė pareikalavo prisiekti, kad niekada anai neatskambinčiau, ir aš neturiu laiko stebėtis. Reikia pasiruošti tiems interviu.

To vakaro šeštą sėdžiu Aibilinos virtuvėje prie stalo. Mudvi sutarėme, kad ateidinėsiu beveik kiekvieną vakarą, iki baigsime. Kas antrą dieną vis kita spalvotoji moteris pasibels į Aibilinos užpakalines duris ir sėdės prie stalo su manimi, pasakos savo istorijas. Vienuolika tarnaičių sutiko kalbėtis su mumis, neskaičiuojant pačios Aibilinos ir Minės. Taigi iš viso bus trylika, o ponia Stein reikalavo tuzino, tad, manau, mums pasisekė. Aibilina stovi virtuvės gale, klausosi. Pirma tarnaitė vardu Alisa. Pavardžių aš neklausiu.

Paaiškinu Alisai, kad planas — surinkti tikras istorijas apie tarnaites ir jų patirtis tarnaujant baltųjų šeimose. Įteikiu jai voką su keturiasdešimt dolerių iš to, ką man pavyko sutaupyti rašant Panelės Mirnos skiltį, taip pat iš savo kišenpinigių — motinos man brukte brukamų į rankas grožio salono procedūroms, į kurias aš taip ir nenuvykdavau.

— Visai galimas daiktas, kad tai niekada nebus išspausdinta, — perspėju kiekvieną individualiai, — o jeigu net ir bus, iš to tikėtina labai mažai pinigų.

Pirmą kartą tai sakydama susigėdusi nuleidžiu akis, nežinau kodėl. Būdama baltoji, laikau savo pareiga padėti joms.

— Aibilina aiškiai tai leido suprasti, — kelios atsakė. — Ne dėl to aš tai darau.

Vėl pakartoju tai, ką jos ir taip jau buvo tarp savęs nusprendusios. Kad būtina išsaugoti jų tapatybes paslaptyje nuo visų, nepriklausančių mūsų grupei. Rašant vardai bus pakeisti, taip pat ir miesto pavadinimas ir pavardės šeimų, pas kurias jos tarnavo. Gaila, kad lyg tarp kitko kaip paskutinio klausimo negaliu užsiminti: „Beje, ar pažinojote Konstantiną Beits?“ Bet beveik neabejoju, kad Aibilina man pasakytų, kad tokia mintis netikusi. Jos ir taip ganėtinai įsibaiminusios.

— O štai Jula, tai su ja bus tas pat, kaip atidarinėti negyvo moliusko geldelę, — prieš kiekvieną interviu mane iš anksto parengia Aibilina. Ji taip pat bijosi kaip ir aš, kad galiu jas nubaidyti dar tam viskam nė neprasidėjus. — Nenusivilkite, jeigu ji daug nepasakys.

Jula, negyvas moliuskas, pradeda kalbėti dar nė neatsisėdusi ant kėdės, man dar nė nespėjus ką nors paaiškinti, ir neužsičiaupia iki šio vakaro dešimtos.

— Kai paprašiau pakelti man algą, jie pakėlė. Kai man reikėjo namo, jie man nupirko. Daktaras Takeris pats atėjo pas mane į namus ir išėmė iš mano vyro rankos kulką, nes bijojo, kad Henris spalvotųjų ligoninėje kuo nors neužsikrėstų. Keturiasdešimt ketverius metus išdirbau pas daktarą Takerį ir panelę Sisę. Jie buvo man tokie geri. Kiekvieną penktadienį plaudavau jai plaukus. Niekada nemačiau, kad ta moteris pati plautųsi plaukus. — Per visą vakarą pirmą kartą ji nutyla, atrodo liūdna ir susirūpinusi. — Jeigu aš numirsiu anksčiau už ją, nežinau, ką panelė Sisė darys, neturėdama, kas jai išplautų plaukus.

Stengiuosi pernelyg nesišypsoti. Nenoriu atrodyti įtartina. Alisa, Fanė Eimos ir Vinė nedrąsios, jas reikia raginti, vis nuleidusios akis sau į sterblę. Flora Lu ir Kleontina atlapaširdės, ir žodžiai berte beriasi, aš vos spėju spausdinti, kas penkias minutes jų prašau: lėčiau, nagi, lėčiau. Daugelis istorijų liūdnos, skaudžios. To ir tikėjausi. Bet stebėtinai nemažas skaičius ir gerų nutikimų. Ir

visos jos kažkurioje savo pasakojimo vietoje pasižiūri į Aibiliną, tartum klausdamos: *Tu tikra? Ar iš tiesų galiu baltajai moteriai tai pasakoti?*

— Aibilina? Kas atsitiks, jeigu... tas dalykas bus išspausdintas ir žmonės sužinos, kas mes tokios? — klausia nedrąsioji Vinė. — Kaip manai, ką mums padarys?

Mūsų akys virtuvėje sudaro trikampį, kai žvelgiame viena į kitą. Giliai įkvepiu oro, pasirengdama nuraminti ją, kokios atsargios esame.

— Mano vyro pusseserei... jai išplėšė liežuvį. Prieš kažkiek laiko. Už tai, kad kai kuriems žmonėms iš Vašingtono kalbėjo apie Klaną. Nemanote, kad mums išplėš liežuvius? Už tai, kad jums pasakojame?

Nežinau, ką atsakyti. *Liežuvius...* Dieve, to visai neatėjo man į galvą. Tik kalėjimas ir galbūt suklastoti kaltinimai ar baudos.

— Aš... mes ypač atsargios, — nuraminu, bet tai nuskamba skystai ir neįtikinamai. Pažvelgiu į Aibiliną, bet ir ji atrodo susirūpinusi.

— Mes to nežinosime, kol neateis laikas, Vine, — švelniai įsiterpia Aibilina. — Tačiau taip neatsitiks, kaip per televizijos žinias matai. Baltoji ponia elgiasi kitaip nei baltasis vyras.

Pažvelgiu į Aibiliną. Iki šiol ji dar nebuvo pasidalijusi su manimi, ką mananti, kas konkrečiai galėtų atsitikti. Noriu pakeisti temą. Nieko gera mums tai aptarinėti.

— Ne. — Vinė purto galvą. — Manau, ne. Faktiškai baltoji ponia galėtų pasielgti dar blogiau.

— Kur važiuoji? — iš poilsio kambario pašaukia motina. Su savuoju krepšiu ir sunkvežimio rakteliais aš einu prie durų.

— Į kiną, — atsišaukiu.

— Juk vakar vakarė važiavai į kiną. Eikš čia, Eugenija.

Pasuku atgalios, sustoju poilsio kambario tarpduryje. Motinai paūmėjo opos. Per vakarienę nieko nevalgė, tik vištienos sultinio, ir aš dėl jos jaučiuosi nesmagiai. Prieš valandą tėtis nuėjo miegoti, betgi aš negaliu čia pasilikti su ja.

— Atleisk, mama, vėluojuosi. Gal ko nors tau parvežti?

— Į kokį filmą ir su kuo? Šią savaitę kone kas vakarą išvažiuoji.

— Tik... su keliomis merginomis. Dešimtą būsiu namie. Tu gerai jautiesi?

— Man viskas gerai. — Ji atsidūsta. — Ką gi, važiuok.

Patraukiu prie automobilio jausdama kaltę, nes palieku motiną vieną, kai ji nesijaučia gerai. Ačiū Dievui, Stiuartas Teksase, nes kažin ar pajėgčiau jam taip lengvai meluoti. Kai prieš tris dienas vakare jis atvažiavo, mudu sėdėjome

priebutyje ant sūpuoklių klausydamiesi žiogų. Buvau tokia pavargusi nuo darbo vakar iki nakties vėlumos, kad vos pajėgiau išturėti nesumerkdama vokų, bet nenorėjau, jog jis išvažiuotų. Gulėjau padėjusi galvą jam ant kelių. Kiek pasikėliau ir perbraukiau delnu jo veido šerius.

— Kada leisi perskaityti bent kiek, ką esi parašiusi? — paklausė jis.

— Gali skaityti Panelės Mirnos skiltį. Praėjusią savaitę parašiau nuostabų dalykėlį apie pelėsius.

Jis nusišypsojo, papurtė galvą.

— Ne, turiu omeny, noriu perskaityti, ką tu *mąstai.*

Tuomet pagalvojau, gal jis nujaučia, kad kažką nuo jo slepiu. Tai mane išgąsdino, kad jis galėtų sužinoti apie tas istorijas, ir kartu sujaudino, jog jis net ir tuo domisi.

— Ką gi, kai būsi pasirengusi. Nemygsiu tavęs, — atsiduso jis.

— Galbūt kada nors leisiu, — pažadėjau jusdama akis merkiantis.

— Miegok, vaikuti. — Jis nubraukė man nuo veido plaukus. — Aš tik dar šiek tiek pasėdėsiu čia su tavimi.

Kitas šešias dienas Stiuarto nebus mieste, tad galiu susitelkti vien į tuos interviu. Kas vakarą važiuoju pas Aibiliną, nervindamasi kaip ir pirmą sykį. Moterys aukštos, žemos, juodos it asfaltas ar karamelės rudumo. Jeigu tavo oda per šviesi, man pasakyta, niekada nebūsi nusamdyta. Kuo esi juodesnė, tuo geriau. Kartkartėmis kalba tampa kasdieniška, su skundais apie menką užmokestį, sunkias valandas, neklaužadas vaikus. Bet paskui seka istorijos apie mirštančius ant rankų baltuosius kūdikius. Apie tą švelnią, tuščią išraišką jų sustingusiose mėlynose akyse.

— Ji buvo vardu Olivija. Visai mažutis kūdikėlis, savo mažute rankele įsitvėrusi mano pirštą, taip sunkiai alsuojanti, — kalba Fanė Eimos per mūsų ketvirtąjį interviu. — Jos mamos net nebuvo namie, buvo išėjusi nupirkti mentolo lašų. Buvome tik aš ir jos tėtukas. Jis nenorėjo leisti man jos paguldyti, liepė laikyti glėbyje, kol atvyks daktaras. Mažylė atšalo man ant rankų.

Yra neslepiamos neapykantos baltosioms moterims, bet yra ir nepaaiškinamos meilės. Fei Belė, kretanti ir nupilkusios odos, nepajėgia prisiminti savo amžiaus. Jos istorijos vyniojasi it švelni drobė. Prisiminė, kaip slėpusis su baltąja mergyte kelioninėje skrynioje, kol jankių kareiviai trypė po namus. Prieš dvidešimt metų ji laikė savo glėbyje tą pačią baltąją mergytę, jau seną moterį, šiai mirštant. Visi kaip geriausi draugai rodė jai savo meilę. Prisiekinėjo, kad mirtis to nepakeis. Kad odos spalva nieko nereiškia. Tos baltosios moters vaikaitis tebemoka Fei Belei pensiją. Kai jaučiasi tvirtesnė, Fei Belė kartais nueina ir sutvarko jam virtuvę.

Penktoji interviu man duoda Luvinija. Ji — Lu Enės Tempelton tarnaitė, atpažįstu ją, kaip patarnavo man per bridžo klubą. Luvinija man papasakoja, kaip anksčiau šiais metais jos anūką Robertą baltasis žmogus padarė neregiu už tai, kad pasinaudojo baltiesiems skirtu tualetu. Prisimenu skaičiusi apie tai laikraštyje, o Luvinija linksi, palaukia, kol aš suspėsiu išspausdinti tą viską rašomąja mašinėle. Jos balse visai nėra pykčio. Sužinau, kad Lu Enė, kurią aš laikau buka ir nuobodžia, kurią ne itin vertinau, davė Luvinijai dvi laisvas savaites su užmokesčiu, kad ji galėtų padėti savo anūkui. Per tas dvi savaites septynis kartus atnešė Luvinijai induose troškinių. Kai tik telefonu atėjo žinia apie Robertą, ji skubiai nuvežė Luviniją į spalvotųjų ligoninę ir ten kartu šešias valandas laukė, kol jį operavo. Lu Enė niekada apie tai neužsiminė nė vienai iš mūsų. Ir aš visiškai suprantu, kodėl ji nenorėjo, kad kas nors žinotų.

Išgirdau ir piktų istorijų: apie baltuosius vyrus, bandžiusius jas paliesti. Vinė papasakojo buvusi nekart verčiama. Kleontina pasakė gynusis, iki sukruvino šeimininkui veidą, ir jis niekada daugiau nebandė. Bet ypač mane stebina pagret egzistuojanti meilės ir paniekos priešprieša. Daugelis kviečiamos dalyvauti baltųjų vaikų vestuvėse, bet tik su sąlyga, kad vilkės savo uniformomis. Tie dalykai man jau pažįstami, tačiau girdint juos iš spalvotųjų lūpų jaučiuosi taip, lyg klausyčiausi to pirmą kartą.

Išėjus Gretchenai, mudvi nepajėgiame kalbėtis keletą minučių.

— Tiesiog eikime toliau, — pasiūlo Aibilina. — Nebūtina šios... įskaičiuoti.

Gretchena — pirmos eilės Julės Mei pusseserė. Ji dalyvavo prieš dvi savaites pas Aibiliną vykusiame maldos susirinkime, nors ir priklauso kitai bažnyčiai.

— Nesuprantu, kodėl ji sutiko, jeigu...

Aš noriu namo. Kaklo sausgyslės surakintos nuo įtampos. Pirštai dreba tiek stuksenus rašomąja mašinėle ir klausiusis Gretchenos žodžių.

— Apgailestauju, visai nenumaniau, kad ji taip pasielgs.

— Tu niekuo nekalta, — nuraminu ją. Man knieti paklausti, kiek tame, ką pasakė Gretchena, tiesos. Bet negaliu. Nepajėgiu pažvelgti Aibilinai į akis.

Buvau paaiškinusi Gretchenai „taisykles“, visai taip pat, kaip ir kitoms. Gretchena atsilošė kėdėje. Pamaniau, kad mąsto, kokią istoriją pasakoti. Bet ji išdrožė:

— Tik pažiūrėkite į jus. Dar viena baltoji poniutė, mėginanti iš spalvotųjų žmonių pasipelnyti dolerį.

Žvilgtelėjau į Aibiliną nelabai nutuokdama, kaip į tai sureaguoti. Nejaugi nepakankamai paaiškinau dėl piniginės dalies? Aibilina pakreipė galvą, tartum nebūtų tikra, ar gerai išgirdusi.

— Manote, kas nors išvis tą dalyką skaitys? — nusijuokė Gretchena.

Su savąja uniformine suknele atrodė tvarkinga. Lūpas pasidažiusi tokia pat rožine spalva, kaip aš ir mano draugės mėgdavome. Jauna. Kalbėjo lygiu balsu ir kruopščiai rinkdamasi žodžius, kaip baltoji. Nežinau kodėl, bet nuo to buvo tik dar blogiau.

— Visos spalvotosios moterys, iš kurių ėmėte interviu, buvo ištiesmalonios, ar ne?

— Taip, — patvirtinau. — Labai malonios.

Gretchena pažvelgė man tiesiai į akis.

— Jos nekenčia jūsų. Žinote tai, taip? Kiekvieno menkniekio jumyse. Bet esate tokia kvaila, kad manote daranti joms malonę.

— Jums nebūtina to daryti, — pasakiau. — Juk savo noru pasisiūlėte.

— Žinote, ką geriausia baltoji moteris yra man kada nors padariusi? Duodavo tik savo duonos žiauberę. Spalvotosios moterys, kurios čia ateina, tik gražiai jus mulkina. Jos niekada jums nepasakys tiesos, panele.

— Jūs nė neįsivaizduojate, ką kitos moterys man papasakojo, — atrėmiau. Buvau nustebusi, kokį didelį pyktį jaučiau ir kaip lengvai jis iškilo į paviršių.

— Pasakykite tai, panele, pasakykite tą žodį, kurį pagalvojate kaskart, kai kuri nors iš mūsų įeina pro duris. *Nigerė.*

Aibilina atsistojo nuo kėdės.

— Gana, Gretchena. Eik namo.

— Ir žinai ką, Aibilina? Tu tokia pat kvaila kaip ir ji, — išrėžė Gretchena.

Buvau sukrėsta, kai Aibilina parodė pirštu į duris ir sušnypštė:

— *Lauk iš mano namų.*

Gretchena išėjo, bet pro tinklines duris dar metė į mane tokį žvilgsnį, nuo kurio visa pašiurpau.

Dviem vakarais anksčiau sėdžiu priešais Kelę. Jos plaukai garbanoti, beveik žili. Šešiasdešimt septynerių metų ir vis dar vilki uniforma. Plati ir sunki, dalis jos karo nuo kėdės. Po interviu su Gretchena aš vis dar nervinuosi.

Laukiu, kol Kelė išsimaišys arbatą. Aibilinos virtuvės kampe kėpso maisto produktų parduotuvės maišas, pilnas drabužių, o ant jo viršaus — baltos kelnaitės. Aibilinos namai visada tokie tvarkingi. Nesuprantu, kodėl ji nieko nedaro su tuo maišu.

Kelė pradeda pamažu kalbėti, o aš įninku spausdinti. Dėkinga jai už lėtą tempą. Ji stebeilija kažkur pro šalį, lyg matytų už manęs kino ekraną, kuriame demonstruojamos jos pasakojamos scenos.

— Dirbau pas panelę Margaretę trisdešimt aštuonerius metus. Ji turėjo mergytę, kuriai užeidavo pilvuko skausmai, ir šie liaudavosi, tik kai nešiodavau ją ant rankų. Tad aš pasidariau įvynioklį. Prisirišdavau prie juosmens ir kiaurą dieną ištisus metus ją nešiodavau. Tas kūdikis tartum laužė man nugarą. Kasnakt dėdavausi ant jos ledą ir dabar tebesidedu. Bet mylėjau tą mergytę. Ir panelę Margaretę mylėjau.

Kol spausdinu paskutinius žodžius, ji atsigeria arbatos. Kai pažvelgiu į ją, kalba toliau:

— Panelė Margaretė visada versdavo mane apsirišti galvą audeklu, sakė žinanti, kad spalvotieji nesiplauna plaukų. Kai baigdavau blizginti, suskaičiuodavo kiekvieną sidabrinį daiktą. Kai po trisdešimties metų panelė Margaretė pasimirė nuo moteriškų problemų, nuėjau į laidotuves. Jos vyras apkabino mane, pravirko ant peties. Po laidotuvių jis padavė man voką. Viduje — panelės Margaretės laiškas, kuriame parašyta: „Dėkui tau. Tai tavo dėka mano mažylei nustojo skaudėti. Aš niekada to nepamiršau."

Kelė nusiima juodų rėmelių akinius, pasišluosto akis.

— Jeigu kuri nors baltoji ponia perskaitys mano istoriją, štai ką noriu, kad jos žinotų. Pasakyti dėkui, kai iš tikrųjų tai jauti, kai prisimeni, ką dėl tavęs kas nors yra padaręs... — Ji palinguoja galva, stebeilija į krakmolytą staltiesę. — ...tai taip gera.

Kelė pažvelgia į mane, bet aš vengiu susitikti su ja akimis.

— Tik minutėlę, — paprašau. Prispaudžiu sau prie kaktos delną. Niekaip negaliu negalvoti apie Konstantiną. Taip ir nepadėkojau jai, nepadėkojau kaip dera. Man niekada neatėjo į galvą, kad nebeturėsiu progos.

— Gerai jaučiatės, panele Skyter? — klausia Aibilina.

— Man... viskas gerai, — atsakau. — Tęskime.

Kelė toliau pasakoja kitą savo istoriją. Už jos ant virtuvės darbastalio geltona firminė „Dr. Scholl" batų dėžutė, tebepilna vokų. Išskyrus Gretcheną, visos dešimt moterų paprašė, kad pinigai būtų išsiųsti už Julės Mei berniukų mokslą.

20 SKYRIUS

Felanų šeima stovi įsitempusi, laukdama ant plytinių senatoriaus Vitvorto namo laiptų. Namas — miesto centre, Šiaurinėje gatvėje. Aukštas, su baltomis kolonomis, deramai apsodintas azalijomis. Auksinė plokštelė skelbia jo istorinę svarbą. Nors dar plieskia karšta šeštos valandos saulė, blikčioja dujiniai žibintai.

— Mama, — sušnabždu, nes vis negana kartoti. — Prašau, prašau, nepamiršk to dalyko, apie kurį kalbėjome.

— Sakiau, kad apie tai neužsiminsiu, brangute. — Ji pasičiupinėja plaukus prilaikančius segtukus. — Nebent būtų tinkama.

Aš apsirengusi naujuoju šviesiai mėlynu firminiu „Lady Day" sijonu ir tokiu pat švarkeliu. Tėtis vilki savo juoduoju laidotuvių kostiumu. Jo diržas stipriai suveržtas, kad būtų patogiau, bet užtat ne taip madinga. Motina vilki paprasta balta suknele — kaip kaimo nuotaka, su perleista jai kitos tokios, staiga pagalvoju, ir mane apninka panika, kad esame pernelyg išsipuošę, visi mes. Ji yra pasirengusi užvesti kalbą apie negražios merginos vardu atidėtą patikos fondą, ir mes atrodome it kaimiečiai, susiruošę į be galo svarbų vizitą mieste.

— Tėti, atsileisk diržą, jis tau traukia aukštyn kelnes.

Jis susiraukia man ir pažvelgia žemyn į kelnes. Dar nė sykio nebuvau pasakiusi savo tėčiui, ką turi daryti.

Durys atsidaro.

— Labą vakarą. — Spalvotoji moteris su balta uniforma linkteli mums. — Jūsų laukia.

Mes įžengiame į prieškambarį, ir pirmiausia man krinta į akis sietynas, tviskantis, nuo šviesos tartum supamas ūko. Akys kyla aukštyn įvijos laiptinės tuštuma, ir jaučiuosi taip, lyg mes būtume milžiniškos jūrų kriauklės viduje.

— O, sveiki, štai ir jūs!

Liaujuosi žioplinėjusi aplinkui ir nuleidžiu akis. Į prieškambarį aukštakulniais įkaukši ponia Vitvort, ištiestomis į priekį rankomis. Vilki kostiumėliu kaip ir manasis, bet, ačiū Dievui, tamsiai raudonu. Kai sulinksi galva, jos žilstantys šviesūs plaukai nė nekrusteli.

— Labas, ponia Vitvort. Aš — Šarlotė Budro Kantrel Felan. Išties dėkingi, kad mus pakvietėte.

— Labai malonu, — sako ji ir paspaudžia abiem mano gimdytojams rankas. — Fransina Vitvort. Sveiki atvykę į mūsų namus. — Paskui pasisuka į mane. — O jūs turbūt Eugenija. Ką gi. Kaip gera pagaliau su jumis susipažinti.

Ponia Vitvort sugriebia mane už abiejų rankų ir pažvelgia į akis. Josios — mėlynos, gražios, it šaltas vanduo. Veidas apie jas atviras. Su savaisiais atlasiniais aukštakulniais ji bemaž tokia pat aukšta kaip ir aš.

— Kaip miela su jumis susipažinti, — atsakau. — Stiuartas tiek daug man apie jus ir senatorių Vitvortą pasakojo.

Ji nusišypso ir savo plaštaka nuslysta mano ranka žemyn. Aš žiopteliu, kai jos žiedo iškyša įdreskia man odą.

— Ak, štai ji! — Įkandin ponios Vitvort manęs link įdrambloja aukštas, išpūsta it buliaus krūtine vyriškis. Stipriai apkabina mane, paskui taip pat greitai atstumia nuo savęs. — Nagi, aš jau prieš mėnesį Mažiui Stiu sakiau atvesti šią mergužę į namus. Bet, jei atvirai, — jis pritildo balsą, — po tos kitos jis vis dar šiek tiek baikštus.

Aš stoviu ten ir mirksiu.

— Labai malonu su jumis susipažinti, sere.

Senatorius garsiai nusikvatoja.

— Žinote, aš tik erzinu jus, — sako ir vėl galingai mane apkabina, paplekšnoja per nugarą.

Aš šypsausi, stengiuosi atgauti kvapą. Primenu sau, kad tai vyras, turįs vien sūnus.

Jis pasigręžia į mano motiną, iškilmingai nusilenkia ir ištiesia ranką.

— Sveiki, senatoriau Vitvortai, — sako motina. — Aš — Šarlotė.

— Labai malonu susipažinti, Šarlote. O jūs vadinkite mane Stuliu. Visi draugai taip mane vadina.

— Senatoriau, — taria tėtis ir sugriebęs energingai krato jo ranką. — Dėkojame jums už viską, ką padarėte dėl to ūkių įstatymo.

— Niekai. Tas Bilapsas mėgino į jį nusivalyti batus, ir aš jam pasakiau: „Vyruti, jeigu Misisipė neturės medvilnės, tai, velniai rautų, Misisipė neturės *nieko*.“ — Jis paplekšnoja tėčiui per petį, ir aš pastebiu, koks mažas mano tėvas palyginti su juo atrodo. — Bet prašom visus vidun, — subruzda senatorius. — Be taurelės rankoje negaliu kalbėtis apie politiką.

Senatorius pirmas rodydamas kelią išlapnoja iš prieškambario. Tėtis nuseka įkandin, o aš susigūžiu, pastebėjusi ant jo bato užpenčio ploną purvo dryžį.

Tereikėjo dar vienąkart perbraukti skuduru, ir jo būtų nebelikę, bet tėtis nepratęs šeštadieniais avėti gerais mokasinais.

Motina eina paskui jį, ir aš metu paskutinį žvilgsnį viršun į žaižaruojantį sietyną. Sukdamasi pagaunu nuo durų tarnaitę spoksant į mane. Nusišypsau jai, ir ji linkteli. Paskui darsyk linkteli ir nuleidžia į grindis akis.

Ak! Nervingumas virpuliu pakyla man į gerklę, kai sumoju: *ji žino*. Aš sustoju pakraupusi, koks dviveidis tapo mano gyvenimas. Juk ji galėtų pasirodyti pas Aibiliną, pradėti man pasakoti viską apie tarnystę pas senatorių ir jo žmoną.

— Stiuartas dar važiuoja iš Šrivporto, — sušunka senatorius. — Girdėjau, net jam bręsta stambus sandoris.

Stengiuosi negalvoti apie tarnaitę ir giliai atsikvepiu. Šypsausi, lyg tas viskas būtų puiku, tiesiog puiku. Lyg anksčiau būčiau pažinusis su tieka savo vaikinų tėvų.

Mes pereiname į formalią svetainę su įmantriais lipdiniais ir žalio velveto mikštasuoliais, tokią prikimštą sunkių baldų, kad vos matosi grindys.

— Ko galiu pasiūlyti jums visiems išgerti?

Ponas Vitvortas šypso, lyg magintų vaikus saldainiu. Jo kakta masyvi ir plati, pečiai — it futbolininko saugo. Antakiai vešlūs ir standūs, kruta jam kalbant.

Tėtis paprašo puodelio kavos, motina — atšaldytos arbatos su ledu. Senatoriaus šypsnys subliūkšta, jis pasisuka į tarnaitę, kad atneštų tų kasdieniškų gėrimų. Nuėjęs į kampą įpila sau ir žmonai kažko ruda. Kai jis atsisėda, velvetinė sofa sudejuoja.

— Jūsų namas tiesiog žavingas. Girdėjau, jis — svarbiausias ekskursijų objektas, — pagiria motina.

Kaip tik tai ji baisiai troško pasakyti, kai sužinojo apie šiuos pietus. Motina — amžina menkareikšmės Ridžlando apygardos istorinių namų tarybos narė, bet atsiliepia apie ekskursijas po Džeksono namus kaip apie iš „medvilnės gerovės“ srities, palyginti su jų pačių organizuojamomis. — Taigi, ar jūs visi kaip nors gražinatės ar ruošiatės prieš ekskursijas?

Senatorius ir ponia Vitvort susižvalgo. Paskui ponia Vitvort nusišypso.

— Šiais metais mes jį išėmėme iš ekskursijos maršruto. Tiesiog buvo... jau per daug.

— Išėmėte? Betgi tai vienas iš reikšmingiausių namų Džeksone. Juk, girdėjau, Šermanas* pasakė, kad namas per gražus, jog jį būtų galima sudeginti.

* *Sherman, William Tecumseh* (1820–1891) — šiaurės amerikiečių generolas per Pilietinį karą.

Ponia Vitvort tik linksi, niekinamai prunkšteli. Dešimt metų jaunesnė už mano motiną, bet atrodo vyresnė, ypač dabar, kai jos veidas ištįsta ir tampa ceremoningas.

— Tikrai, turite jausti kai kurių įsipareigojimų, istorijos labui... — neatlyžta motina, ir aš šaunu į ją žvilgsnį, kad paliktų tą temą.

Minutėlę visi tylime, o paskui senatorius garsiai nusikvatoja.

— Būta tam tikros painiavos, — sugriaudėja jis. — Patricijos van Devender motina — municipaliteto galva, tad po visos tos... makalienės su vaikais mes nusprendėme tiesiog kuo greičiau pasitraukti iš ekskursijų maršruto.

Aš paskersuoju į duris melsdama, kad greičiau čia atsirastų Stiuartas. Jau antras kartas, kai *ji* iškyla į paviršių. Ponia Vitvort pasiunčia senatoriui grėsmingai įsakmų žvilgsnį, kad nutiltų.

— Na, tai ką turime daryti, Frensina? Tiesiog niekada daugiau apie ją nebekalbėti? Juk kieme už namo jau buvome pastatę vestuvėms tą prakeiktą pavėsinę.

Ponia Vitvort giliai atsidūsta, ir aš prisimenu, ką Stiuartas man pasakė: kad senatorius žino tik dalį tiesos, bet jo motina, ji žino viską. Ir tai, ką žino, tikriausiai kur kas blogiau, nei vien tik „makalienė".

— Eugenija, — nusišypso ponia Vitvort, — kaip suprantu, jūsų tikslas tapti rašytoja. Apie ką jūs mėgstate rašyti?

Vėl užsikabinu ant veido šypseną. Nuo vienos geros temos prie kitos.

— Aš rašau *Jackson Journal* redakcijai Panelės Mirnos skiltį. Ji pasirodo kiekvieną pirmadienį.

— O, regis, Betsė tai skaito, ar ne, Stuli? Kai nueisiu į virtuvę, paklausiu jos.

— Na, jeigu dar neskaito, tai dabar, po šimts, tikrai skaitys, — senatorius nusijuokia.

— Stiuartas sakė, jūs bandote gilintis į rimtesnes temas. Į ką nors ypatinga?

Dabar visi sužiūra į mane. Taip pat ir tarnaitė, — ne toji, pasitikusi prie durų, — kuri paduoda arbatos stiklinę. Stengiuosi nežiūrėti jai į akis, baisėdamasi to, ką jose pamatysiu.

— Dirbu prie... kelių...

— Eugenija rašo apie Jėzaus Kristaus gyvenimą, — įsiterpia motina, ir aš prisimenu savo naujausią melą, kuriuo pridengiau ne namie leidžiamus ilgus vakarus, pavadindama tai „tiriamuoju darbu".

— Ką gi, — linkteli ponia Vitvort, lyg jai būtų tai padarę įspūdį, — tikrai pagarbos verta tema.

Mėginu šypsotis, bodėdamasi savo pačios balsu.

— Ir tokia... svarbi.

Žvilgteliu į motiną. Ji švyti.

Trinkteli paradinės durys, ir visos stiklinės lemputės pašėlusiai sužvanga.

— Atleiskite, kad taip pavėlavau. — Plačiais žingsniais įsiveržia Stiuartas, susiglamžęs po kelionės automobiliu, vilkdamasis nuo savęs tamsiai mėlyną sportinį švarką. Visi atsistojame, pasitikdama jo motina išskečia rankas, bet Stiuartas pasuka tiesiai prie manęs. Uždeda man ant pečių plaštakas ir pabučiuoja į skruostą. — Atleisk, — sukužda, ir aš lengviau atsikvepiu, pagaliau bent kiek nusiraminusi. Pasisukusi matau jo motiną šypsantis, lyg ką tik būčiau pasičiupusi jos geriausią svečiams skirtą rankšluostį ir nusišluosčiusi į jį savo purvinas rankas.

— Įsipilk taurę, sūnau, ir sėskis, — paragina senatorius.

Su taure Stiuartas įsitaiso ant sofos šalia manęs, spusteli man ranką ir nebepaleidžia.

Ponia Vitvort meta žvilgsnį į mudu, besilaikančius už rankų, ir sako:

— Šarlote, kodėl aš nesurengiu jums ir Eugenijai ekskursijos po namą?

Kitas penkiolika minučių sekioju paskui motiną ir ponią Vitvort iš vieno pretenzingo kambario į kitą. Motina aikčioja nuo tikros jankių kulkos išmuštos skylės paradiniame salone, kulka vis dar įstrigusi medyje. Ant didingo Sąjungos kūrimosi laikų rašomojo stalo išdėstyti konfederatų kareivių laiškai, strategiškai svarbioje vietoje — senoviniai akiniai ir nosinaitės. Namas — karo tarp valstijų šventovė, ir aš klausiu savęs, kaip turėjo jaustis Stiuartas augdamas namuose, kuriuose nieko negali paliesti.

Trečiame aukšte motina pristinga kvapo dėl lovos su baldakimu, kur miegota Roberto E. Li. Kai galiausiai mes nulipame „slaptais" laiptais apačion, koridoriuje aš užsilaikau prie šeimyninių nuotraukų. Matau Stiuartą ir du jo brolius dar kūdikius. Stiuartas, laikantis raudoną sviedinį. Stiuartas su krikšto marškinėliais ant spalvotosios moters balta uniforma rankų.

Motina ir ponia Vitvort toliau slenka koridoriumi, bet aš vis žiūrinėju, nes mažo berniuko Stiuarto veide yra kažkas tokio nepaprastai miela. Skruostukai putnūs, o mėlynos jo motinos akys spindi taip pat, kaip ir dabar. Jo plaukai balkšvo geltonumo kaip kiaulpienės. Devynerių ar dešimties jisai stovi su medžiokliniu šautuvu ir antimi. Penkiolikos — prie nušauto elnio. Jau išvaizdus, tvirtai sudėtas. Meldžiu Dievą, kad jis niekada nepamatytų mano paauglystės nuotraukų.

Paeinu kelis žingsnius ir matau vidurinės mokyklos išleistuves, išdidų Stiuartą su karo mokyklos uniforma. Sienos centre — tuščia vieta be rėmelių,

tik tapeto stačiakampis, labai nežymiai tamsesnio atspalvio. Nuotrauka buvo pašalinta.

— Tėti, užteks apie... — girdžiu Stiuartą sakant, jo balsas įsitempęs. Bet visai taip pat greitai stoja tyla.

— Pietūs paduoti, — išgirstu tarnaitę pranešant, ir aš pamažu susirandu kelią į svetainę.

Visi vorele patraukiame į valgomąjį prie ilgo tamsaus stalo. Felanai pasodinami iš vienos pusės, kitoje susėda Vitvortai. Aš atsiduriu įstrižai nuo Stiuarto, pasodinta kuo toliau nuo jo. Aplinkui kambarį sienų apkalose nutapytos scenos, vaizduojančios laikus iki Pilietinio karo: laimingi negrai, renkantys medvilnę, arkliai, įkinkyti į dengtus vežimus, baltabarzdžiai valstijos veikėjai, stovintys ant mūsų kapitolijaus laiptų. Mes laukiame, kol senatorius kiek uždelsia svetainėje.

— Aš tuoj, jūs visi nesivaržykite ir pradėkite.

Dar du kartus išgirstu dzingtelint ledukus, bilstelint pastatomą butelį, kol jis pagaliau ateina ir atsisėda galustalėje.

Į stalą paduodamos „Waldorf" salotos*. Stiuartas vis žvilgčioja į mane ir kas kelias minutes nusišypso. Senatorius Vitvortas pasilenkia prie mano tėčio:

— Žinote, aš kilęs iš niekur. Misisipės Džefersono apygardos. Mano tėvukas džiovino žemės riešutus — po dešimt centų už svarą.

Mano tėtis palinguoja galva.

— Labiau skurdesnės nei Džefersono apygarda nerasi.

Stebiu savo motiną atsipjaunant mažutėlaitį obuolio kąsnelį. Ji dvejoja, ilgų ilgiausiai šį kramto, susiraukia nurydamą. Uždraudė man prasitarti Stiuarto tėvams, kad turinti skrandžio problemą. Užtat keri ponią Vitvort degustacijos komplimentais. Mat mano motina mato šią vakarienę kaip svarbų ėjimą žaidime, kuris vadinasi: „Ar Gali Mano Duktė Pagauti Jūsų Sūnų?"

— *Jauniesiems* taip smagu būti drauge, — nusišypso mano motina. — Kaipgi, Stiuartas atvažiuoja pas mus į namus aplankyti kone dusyk per savaitę.

— Tikrai? — ponia Vitvort kilsteli antakius.

— Būtume sužavėti, jeigu jūs ir senatorius kuriuo nors laiku ištaikytumėte progą apsilankyti pas mus į plantaciją vakarienei, pasivaikštinėti po sodą?

* Pjaustytų žalių obuolių, salierų ir graikinių riešutų mišrainė su majonezu (pagal Niujorko viešbučio „Waldorf-Astoria" restorano receptūrą).

Pažvelgiu į motiną. *Plantacija* — atgyvenęs terminas, kurį ji mėgsta vartoti siekdama užglaistyti „ūkį“, o „sodas“ — tik viena bergždžia obelis. Ir kirminų apnikta kriaušė.

Bet ponios Vitvort veidas apie burną sustingsta.

— Dusyk per savaitę? Stiuartai, visai nenumaniau, kad taip dažnai atvažiuodavai į miestą.

Stiuarto šakutė sustoja perpus iškelta ore. Jis meta į savo motiną susigėdusį žvilgsnį.

— Judu tokie jauni. — Ponia Virtvort nusišypso. — Džiaukitės vienas kitu. Nebūtina taip greitai viską imti už rimta.

Senatorius pasiremia alkūnėmis ant stalo.

— Girdint iš moters, kuri faktiškai piršosi anai kitai pati, tai ji labai skubėjo.

— *Tėti*, — pro sukąstus dantis taria Stiuartas, trinktelėdamas savo šakute į lėkštę.

Prie stalo stoja tyla, tik mano motina kruopščiai, metodiškai kramto, stengdamasi kietą maistą paversti košele. Paliečiu sau ant rankos brėžį, vis dar rausvą.

Tarnaitė dėlioja mums į lėkštes suslėgtos vištienos ir puikaus garnyro su majonezu, ir mes visi šypsomės džiaugdamiesi, kad atsirado kam pertraukti šią nuotaiką. Kol valgome, tėtis ir senatorius kalbasi apie medvilnės kainas, sėkladėžių kenkėjus straubliukus. Vis dar matau Stiuarto veide pyktį, tebelikusį nuo tada, kai senatorius užsiminė apie Patriciją. Kas kelias sekundes vis žvilgčioju į jį, bet neatrodo, kad pyktis blėstų. Įdomu, ar būtent apie tai juodu anksčiau ginčijosi, kol aš koridoriuje žiūrinėjau nuotraukas.

Senatorius atsilošia kėdėje.

— Ar matėte tą išspausdintą *Life* žurnale straipsnį? Dar prieš Medgarą Eversą? Apie, kokia ten jo pavardė — Karlas... Robertsas?

Pakeliu akis ir nustembu pamačiusi, kad senatorius klausimą nutaikęs man. Mirksiu sutrikusi, vildamasi, kad taip yra dėl mano darbo laikraštyje.

— Tai buvo... Jis buvo nulinčiuotas. Už tai, kad pavadino gubernatorių... — aš nutylu — ne todėl, kad pamiršau žodžius, bet kad gerai juos prisimenu.

— *Apgailėtinu*, — pasako senatorius, dabar pasisukdamas į mano tėvą. — *Su gatvės prostitutės morale.*

Iškvepiu orą jausdama palengvėjimą, kad dėmesys nuo manęs nukrypo. Pažvelgiu į Stiuartą pasitikrinti, kaip jis į tai reaguoja. Dar niekada neklausiau

jo požiūrio į pilietines teises. Bet nemanau, kad jis netgi klausosi pokalbio. Pyktis apie jo burną aiškus ir šaltas.

Mano tėvas atsikrenkščia.

— Jeigu atvirai, — pamažu taria jis, — tai man šlykštu girdėti apie tokį žiaurumą. — Tėtis tyliai padeda šakutę. Pažvelgia senatoriui į akis. — Pas mane laukuose dirba dvidešimt negrų, ir jeigu kas nors bent paliestų juos ranka arba ką nors iš jų šeimų narių... — Tėčio žvilgsnis tvirtas. Paskui jis nuleidžia akis. — Man kartais gėda, senatoriau. Gėda dėl to, kas dedasi Misisipėje.

Motinos akys plačios, įremtos į tėtį. Aš sukrėsta, išgirdusi šią nuomonę. O dar labiau sukrėsta, kad jis balsu išsakė ją prie šio stalo politikui. Namie laikraščiai būna taip sulankstyti, kad nesimatytų nuotraukų, televizijos kanalai išjungiami, kai pradedama kalbėti rasinėmis temomis. Staiga aš taip didžiuojuosi savo tėčiu — dėl daugelio priežasčių. Mirksnį, prisiekiu, pamatau tai ir motinos akyse, prasišviečiant pro nerimą, kad tėvas sugriovė mano ateitį. Pažvelgiu į Stiuartą: jo veidas išduoda susirūpinimą, tačiau nepajėgiu nustatyti, kuria linkme.

Senatorius primerkia į tėtį akis.

— Kai ką jums pasakysiu, Karltonai. — Jis suskimbčioja savo taurėje ledukais. — Bese, atnešk man dar išgerti, gerai? — Ir paduoda tarnaitei taurę. Ši greitai sugrįžta su pilna. — Tokius žodžius sakyti apie mūsų gubernatorių buvo neišmintinga.

— Šimtu procentų sutinku, — pritaria tėtis.

— Bet klausimas, kurį pastaruoju metu sau vis užduodavau, ar jie teisingi?

— *Stuli*, — sušnypščia ponia Vitvort, tuoj pat nusišypso, pasitaiso: — Nagi, Stuli, — sako, lyg kalbėtų vaikui, — mūsų svečiai nenori leistis į visą tą tavo politikavimą per...

— Frensina, netrukdyk man pasakyti, ką galvoju. Dievaži, nuo devynių iki penkių negaliu to daryti, tad leisk man išsikalbėti savo paties namuose.

Ponios Vitvort šypsena nė nevirpteli, bet skruostai vos vos nurausta. Ji tyrinėja baltas „Floradora" rožes stalo vidury. Stiuartas su tokiu pat šaltu pykčiu kaip ir anksčiau įbedęs akis į savo lėkštę. Nuo tada, kai buvo į stalą paduotas vištienos patiekalas, jis nėsyk nepažvelgė į mane. Visi tyli, o paskui kažkuris pakeičia temą — pradeda kalbą apie orus.

Kai vakarienė galiausi baigiasi, mes pakviečiami pereiti į užpakalinę verandą taurei po valgio ir kavai. Mudu su Stiuartu užsilaikome koridoriuje. Paliečiu jo ranką, bet Stiuartas atsitraukia.

— Taip ir žinojau — jis nusigers ir pradės apie viską.

— Stiuartai, viskas gerai, — raminu, nes pamaniau, kad jis kalba apie savo tėvo politikavimą. — Mums visiems buvo smagu.

Bet Stiuartas prakaituoja ir atrodo įsikarščiavęs.

— „Patricija tą, Patricija aną", visą vakarą, — niršta jis. — Kiek kartų jis gali vis iš naujo apie ją kalbėti?

— Paprasčiausiai pamiršk apie tai, Stiuartai. Viskas puiku.

Jis persibraukia delnu sau per plaukus ir žiūri visur, tik ne į mane. Pamažu pradedu jaustis, lyg jam nė neegzistuočiau. O paskui aš sumoju, ką ir taip žinojau visą vakarą: jis žiūri į mane, bet mąsto apie... *ją*. Jos yra visur. Stiuarto akių pyktyje, ant senatoriaus ir ponios Vitvort liežuvių, ant sienos, kur turbūt kabojo jos nuotrauka.

Pasakau jam, kad man reikia į tualetą.

Jis rodo man kelią koridoriumi.

— Ateisi ten pas mus, — taria jis, bet nesišypso.

Vonios kambaryje stebeiliju į savo atspindį veidrodyje, pasakau sau, kad taip yra tik šį vakarą, viskas bus puiku, kai tik mes išsigausime iš šių namų.

Iš vonios kambario einu pro svetainę, kur senatorius pilasi dar taurę. Tylomis juokiasi sau pats vienas, pasisausina nosinaite marškinius, paskui apsidairo aplink, ar kas nors nemato jį apsiliejus. Mėginu pasistiebusi pirštų galais pratykinti pro duris, kol jis manęs nepastebėjo.

— A, antai jūs! — smukdama pro šalį išgirstu jį sušunkant.

Pamažu sugrįžtu į tarpdurį, ir senatoriaus veidas nušvinta.

— Kas per bėda? Pasiklydote? — Jis išeina į koridorių.

— Ne, sere, aš tik... ėjau pas visus.

— Eikš čia, mergužėle. — Jis uždeda ranką man per juosmenį, ir burbono kvapas nutvilko man akis. Matau šiuo permerktą jo marškinių priekį. — Jums čia smagu?

— Taip, sere. Dėkui.

— Taigi, dėl Stiuarto mamos... Nesileiskite jos atbaidoma. Ji tik pavyduliauja, štai ir viskas.

— O ne, ji buvo... labai maloni. Viskas puiku.

Žvilgteliu koridoriumi tolyn, ten link, iš kur man girdėtis jų balsai.

Jis atsidūsta, pasižiūri į šalį.

— Iš tiesų turėjome sunkius metus dėl Stiuarto. Manau, jis jums papasakojo, kas atsitiko.

Linkteliu jusdama savo odą šiurpstant.

— O, buvo blogai, — toliau varo jis. — Taip blogai. — Paskui staiga nusišypso. — Tik pažiūrėkite! Pažiūrėkite, kas atėjo su jumis pasisveikinti. — Pasigriebia nuo grindų mažutį baltą šunytį, it teniso rankšluostį persimeta per dilbį. — Pasakyk labas, Diksi, — sumurkia jis, — pasakyk labas panelei Eugenijai.

Šunėkas muistosi, suka galvą į šalį nuo burbonu permirkusių marškinių dvoko.

Senatorius vėl pažvelgia tuščiomis akimis į mane. Manau, jau pamiršo, ką aš čia veikiu.

— Aš ką tik ėjau į užpakalinę verandą, — paaiškinu.

— Nagi, užeikime čia.

Jis tempia mane už alkūnės, įvairuoja pro duris su rėmtarpiais. Patenku į nedidelį kambarėlį su masyviu rašomuoju stalu, ant tamsiai žalių sienų liguistai spindi geltona šviesa. Pastūmęs jis uždaro paskui mane duris, ir aš iškart pajuntu atmosferą pakintant, tampant ankšta ir klaustrofobiška.

— Nagi, paklausykit, visi sako, kad kalbu per daug, kai įmetu kelias, bet... — senatorius prisimerkia į mane, lyg mudu būtume seni sąmokslininkai. — Noriu kai ką jums pasakyti.

Šunytis liovėsi kovojęs, apramintas marškinių kvapo. Staiga noriu žūtbūt sugrįžti pasikalbėti su Stiuartu, lyg sulig kiekviena sekunde, kai esu toli, jo netekčiau. Aš traukiuosi atgal.

— Manau... turėčiau eiti ir susirasti... — siekiu durų rankenos įsitikinusi, kad esu baisiai nemandagi, bet nebepajėgiu ištverti čia to oro, alkoholio ir cigarų kvapo.

Senatorius atsidūsta, linkteli, kai aš sugriebiu rankeną.

— O. Jūs irgi, hm...

Jis atsiremia į rašomąjį stalą už savęs, atrodo pralaimėjęs.

Pradedu verti duris, bet senatoriaus veidas lygiai toks pat sutrikęs kaip ir tada Stiuarto, kai pasirodė mano gimdytojų priebutyje. Jaučiu, kad man nelieka nieko kita, kaip tik paklausti:

— Aš irgi ką... sere?

Senatorius pasižiūri į savo žmonos nuotrauką, didžiulę ir šaltą, kabančią ant jo kabineto sienos kaip perspėjimą.

— Matau tai, viską. Jūsų akyse. — Jis karčiai susijuokia. — O aš tikėjausi, kad jūs būsite toji, kuri bent kiek mėgs senį. Tai yra, jeigu kada nors įeitumėte į šią seną šeimą.

Dabar pažvelgiu į jį, visa virpanti nuo jo žodžių... *įeitumėte į šią seną šeimą.*

— Aš ne... nemėgstu jūsų, sere, — patikinu mindžikuodama žemakulniais.

— Visai neketinu panardinti jūsų į mūsų bėdas, bet reikalai čia buvę gana sunkūs, Eugenija. Mes kone susirgome iš rūpesčio dėl viso to jovalo pernai. Su ana kita. — Jis palinguoja galva ir nuleidžia akis į taurę rankoje. — Stiuartas, jis tik pakelia sparnus ir palieka savo butą Džeksone, persikrausto su viskuo į vasarnamį prie Viksburgo...

— Žinau, jis buvo labai... prislėgtas, — patvirtinu, nors, tiesą sakant, beveik visai nieko nežinau.

— Kur kas daugiau negu tai. Velniai rautų, nuvažiuodavau Stiuarto aplankyti, ir jis tik sėdėdavo priešais langą gliaudydamas pekano riešutus. Net nevalgydavo jų, tik sutraiškęs kevalą mesdavo į šiukšlių kibirą. Nekalbėjo su manimi ar savo mama... *mėnesius.*

Jisai sugniužta, šis milžinas, tikras bulius, ir man norisi pabėgti, o tuo pat metu ir nuraminti jį — atrodo taip graudžiai. Bet paskui jis pakelia galvą, pažvelgia į mane krauju pasruvusiomis akimis, prabyla:

— Tartum vos prieš dešimt minučių mokiau jį, kaip užtaisyti pirmą savo šautuvą, kaip sumedžioti pirmą savo laukinį balandį. Bet nuo pat ano reikalo su ta mergina... jis pasikeitė. Nieko man nesako. O aš tik noriu žinoti, juk jis mano sūnus, ar ne?

— Manau... manau, taip. Bet, atvirai sakant, aš... iš tikrųjų nežinau, — nusuku žvilgsnį į šalį.

Širdimi pradedu suvokti, kad nepažįstu Stiuarto. Jeigu tas reikalas jį taip smarkiai paveikė, kad net negali apie tai su manimi kalbėti, tuomet kas gi aš jam esu? Tik mintims atitraukti? Tokia, kuri sėdėtų šalia ir padėtų negalvoti apie tai, kas iš tikrųjų drasko jo vidų?

Pažvelgiu į senatorių, mėginu sugalvoti ką nors guodžiama, ką nors tokio, ką pasakytų mano motina. Bet — vien tik mirtina tyla.

— Frensina nudirtų man odą, jeigu sužinotų, kad aš jūsų to prašau.

— Viskas gerai, sere, — nuraminu jį. — Nepykstu, kad paprašėte.

Jis atrodo viso to pokalbio išsekintas, mėgina šypsotis.

— Dėkui jums, mieloji. Eikite pas mano sūnų. Netrukus aš prie jūsų visų ten prisidėsiu.

Aš pabėgu į užpakalinę verandą ir atsistoju šalia Stiuarto. Dangų perplėšia žaibas, leisdamas mums mirksnį pamatyti kraupiai nutviekstą parką, paskui

viską vėl įsiurbia tamsa. Parko takučio gale it skeletas šmėkšo pavėsinė. Nuo išgerto po vakarienės chereso mane ima šleikštulys.

Ateina senatorius. Keista, atrodo blaivesnis, persivilkęs švariais marškiniais, languotais ir išlygintais kaip ir ankstesnieji. Motina ir ponia Vitvort paėjėja kelis žingsnius, parodo į kažkokią retą rožę, savo kaklu besirangančią į verandą. Stiuartas uždeda man ant peties ranką. Jaučiasi kažkaip geriau, bet užtat aš — vis blogiau.

— Mes gal?.. — parodau namo gilumon, ir Stiuartas nuseka mane iš paskos. Sustoju koridoriuje prie durų į slaptąją laiptinę.

— Dar daug ko apie tave nežinau, Stiuartai, — pasakau.

Jis parodo už manęs į sieną su nuotraukomis, įskaitant ir tą tuščią vietą.

— Na, viskas štai čia.

— Stiuartai, tavo tėtis... jis man papasakojo... — mėginu surasti žodžius, kaip geriau tai pasakyti.

Jis į mane prisimerkia.

— Ką papasakojo?

— Kaip tatai buvo blogai. Kaip skaudžiai tau atsiliepė. Su Patricija.

— Jis *nieko* nežino. Nežino, kas dėl to kaltas, nei dėl ko taip įvyko, arba...

Jis atsiremia į sieną ir sukryžiuoja ant krūtinės rankas. Vėl matau tą ankstesnį pyktį, gilų ir karštą it raudonai įkaitinta geležis. Yra visas jo apimtas.

— Stiuartai. Tau nebūtina dabar man pasakyti. Bet mudu kada nors turėsime apie tai pasikalbėti. — Pati stebiuosi, kaip tvirtai skamba mano balsas, nors tikrai taip nesijaučiu.

Jis pažvelgia man į akis, gūžteli pečiais.

— Ji permiegojo su kai kuo kitu. Štai kas.

— Su kuo nors... tau pažįstamu?

— Niekas jo nepažinojo. Buvo vienas iš tų parazitų, slampinėjančių aplink fakultetą, spiečiančių į kampą dėstytojus dėl integracijos įstatymų. Na, ji kaip tik kažką tokio ir padarė, tikrai.

— Nori pasakyti... jis buvo aktyvistas? Dėl pilietinių teisių?..

— Būtent. Dabar tu žinai.

— Jis buvo... spalvotasis? — Gurkteliu seiles nuo minties apie pasekmes, nes net man tai būtų pasibaisėtina, pragaištinga.

— *Ne.* Jis nebuvo spalvotasis. Tik driskius. Kažkoks jankis iš Niujorko, iš tokių, kokius matai per televiziją — ilgaplaukius ir demonstruojančius su taikos ženklais.

Ieškau mintyse deramo klausimo, kurį turėčiau užduoti, bet nieko nesugalvoju.

— Žinai, kas iš tikrųjų tame reikale beprotiškiausia, Skyter? Aš būčiau pajėgęs tai įveikti. Būčiau galėjęs jai atleisti. Ji prašė manęs, sakė, kaip labai gailisi. Bet aš žinojau, kad jeigu kada nors iškiltų aikštėn, kas toks jis buvo, kad senatoriaus Vitvorto marti sukrito į lovą su kažkokiu prakeiktu jankių aktyvistu, mano tėvą tai būtų sužlugdę. Būtų galas jo karjerai, štai kaip. — Jisai spragteli pirštais.

— Betgi tavo tėvas... prie stalo pasakė manąs, kad Rosas Barnetas neteisus.

— Juk žinai, kad viskas yra ne taip. Nesvarbu, ką jis mano. Svarbu, ką mano Misisipė. Šį rudenį jis balotiruojasi į Jungtinių Valstijų Senatą, ir, deja, aš tai žinau.

— Vadinasi, nutraukei su ja dėl savo tėvo?

— Ne, nutraukiau, nes ji buvo man neištikima. — Pažvelgia sau į rankas, ir aš matau jį graužiančią gėdą. — Bet nepriėmiau jos atgal dėl... savo tėvo.

— Stiuartai, tu... vis dar ją myli? — paklausiu ir mėginu lyg niekur nieko šypsotis — paprasčiausiai tai tik klausimas, nors ir jaučiu visą kraują suplūstant sau į kojas. Jaučiu, lyg tuoj nualpsiu šitaip paklaususi.

Atremtas į sieną su paauksuoto rašto tapetu jo kūnas kažkiek susmunka. Balsas pašvelnėja:

— Tu niekada taip nepasielgtum. Šitaip nemeluotum. Nei man, nei kam nors kitam.

Vargšelis, nė neįsivaizduoja, kaip daug kam aš meluoju. Bet esmė ne ta.

— Atsakyk man, Stiuartai. Vis dar?

Jis pasitrina smilkinius, užsidengia delnu akis. Tai, kad slepia jas, patvirtina, ką aš galvoju.

— Manau, turėtume kuriam laikui nutraukti tarp mudviejų, — sukužda jis.

Instinktyviai ištiesiu ranką, bet jis atšlyja.

— Man reikia laiko, Skyter. Atstumo, turbūt. Turiu imtis darbo, gręžiniais ieškoti naftos ir... po kurio laiko viską gerai apgalvoti.

Juntu savo burną pamažu prasiveriant. Iš verandos atsklinda tylūs mūsų gimdytojų šūkčiojimai. Metas keliauti namo.

Nueinu už Stiuarto į namo priekį. Vitvortai stovi įvijai aukštėjančiame prieškambaryje, o mes, trys Felanai, traukiame pro duris. Ištikta lengvos komos klausausi visus pasižadant vėl tai pakartoti, kitą kartą pas Felanus. Atsisveikinu su visais, padėkoju, ir savo pačios balsas man skamba keistai. Stiuartas pamoja nuo laiptų ir šypsosi man, kad mudviejų gimdytojai nesuprastų ką nors pasikeitus.

21 SKYRIUS

Mes stovime poilsio kambaryje, motina tėtis ir aš spoksome į sidabraspalvę lange įstatytą dėžę. Didumo sulig sunkvežimio varikliu, su atsikišusiomis bumbulo pavidalo rankenėlėmis, tviskanti chromu, spindinti moderniųjų laikų viltimi. *Fedders*, užrašas* ant jos.

— Vis dėlto kas tokie tie Federsai, — klausia motina.

— Nagi, pirmyn, Šarlote, pasuk rankenėlę.

— O, negaliu. Pernelyg sudėtinga.

— Jėzau, mama, daktaras Nilas sakė, kad tau jo reikia. Nagi, pasitrauk.

Mano gimdytojai rūsčiai žvelgia į mane. Jie nežino, kad po vakarienės pas Vitvortus Stiuartas nutraukė su manimi. Arba apie palengvėjimą, kurio laukiu iš tos mašinos. Mat sulig kiekviena minute jaučiuosi smelkiama vis stipresnio karščio, tokia, po šimts, apsvilusi ir įskaudinta, jog, man atrodo, tuoj užsiliepsnosiu.

Pasuku rankenėlę ties žyma „1". Palubėje sietyno lemputės priblėsta. Ūžesys pamažu stiprėja, lyg įtaisas sunkiai ropotų į kalną. Stebiu kelias motinos plaukų sruogeles švelniai pakylant į orą.

— O... *vaje!* — aikteli motina ir užsimerkia. Pastaruoju metu nuolat buvo tokia pavargusi, ir opos jai paūmėjo. Daktaras Nilas patarė palaikyti namuose vėsą, nors tai padės jai jaustis geriau.

— Jis dar neįjungtas visu pajėgumu, — paaiškinu ir dar tarpelį pasuku rankenėlę iki žymos „2". Oras pučiamas kiek smarkiau, vėsta, ir mes visi trys šypsomės, prakaitas nuo kaktų išgaruoja.

— Na, po galais, imkim ir paleiskime visu smarkumu, — sako tėtis ir pasuka iki „3", ir tai yra aukščiausias, šalčiausias, nuostabiausias laipsnis.

Motina kikena. Mes stovime išsižioję, lyg pasirengę tą daiktą suvalgyti. Lemputės vėl pašviesėja, ūžesys garsėja, mūsų šypsenos platėja ir paskui viskas staiga sustoja. Tamsa.

— Kas... atsitiko? — klausia motina.

* Oro kondicionierių gamintojų firma.

Tėtis pažvelgia į lubas ir išeina į koridorių.

— Tas prakeiktas daiktas perdegino saugiklius.

Motina vėdinasi nosinaite kaklą.

— Na, Dieve brangus, Karltonai, tai eik ir pataisyk juos.

Valandą girdžiu tėtį ir Džeimesą spragsint jungiklius ir žvanginant įrankiais, bildant priebutyje batais. Po to, kai juodu pataisė ir aš išklausiau tėčio paskaitos, kad daugiau niekada nejungčiau to daikto iki „3“, antraip jisai susprogdins į šipulius namą, mudvi su motina stebime langus dengiantis ledine miglele. Motina snūduriuoja savajame mėlyname karalienės Onos laikų stiliaus fotelyje, iki krūtinės užsitraukusi žalią pledą. Laukiu, kol ji užmigs, klausausi tylaus knarkimo, stebiu surauktą jos kaktą. Tykindama ant pirštų galų išjungiu visas lempas, televizorių, visus elektrą ryjančius prietaisus, išskyrus šaldytuvą. Stovėdama priešais langą atsisegu palaidinę. Atsargiai pasuku rankenėlę iki „3“. Mat trokštu nejausti nieko. Noriu viduje užšalti. Noriu, kad ledinis šaltis pūstų tiesiai man į širdį.

Maždaug po trijų sekundžių vėl perdega saugikliai.

Kitas dvi savaites visa pasineriu į surinktus interviu. Laikau rašomąją mašinėlę užpakalinėje verandoje ir beveik visą dieną ir dar nakties pradžią dirbu. Per langų tinklelius kiemo ir laukų žaluma atrodo padūmavusi. Kartais pagaunu save stebeilijančią tolyn į laukus, bet mintimis esu kitur: senose Džeksono virtuvėse, su tarnaitėmis, sukaitusiomis ir lipniomis savosiose baltose uniformose. Jaučiu prie savęs alsuojant švelnius baltųjų kūdikių kūnelius. Jaučiu tai, ką jautė Konstantina, kai motina parsivežė mane iš ligoninės ir padavė jai. Leidžiuosi jų, spalvotųjų moterų, prisiminimų atitraukiama nuo sumauto savo pačios gyvenimo.

— Skyter, savaites nieko negirdėjome iš Stiuarto, — aštuntą kartą sako man motina. — Jis nesusipyko su tavimi, a?

Aš rašau Panelės Mirnos skiltį. Kadaise parengdavusi ją trys mėnesiai į priekį, dabar kažkaip sugebėjau kone praleisti galutinį terminą.

— Jis laikosi puikiai, mama. Juk neprivalo skambinti kiekvieną dieną kas minutę. — Bet paskui mano balsas pašvelnėja. Sulig kiekviena diena ji atrodo vis labiau sulysusi: užtenka vien išryškėjusio raktikaulio, kad nuslopinčiau savo susierzinimą dėl jos komentaro. — Tiesiog jis keliauja, štai ir viskas.

Regis, kuriam laikui tai ją nuramina, ir tą pačią istoriją aš papasakoju Elizabetai, dar su keliomis detalėmis daugiau — Hilei, sugnybdama sau ranką, kad pajėgčiau ištverti jos nemalonią šypseną. Bet aš nežinau, ką pasakyti sau

pačiai. Stiuartui reikia „atstumo" ir „laiko", lyg tai būtų fizika, o ne žmonių savitarpio santykiai.

Tad užuot kiekvieną dienos minutę savęs gailėjusi, aš dirbu. Spausdinu. Prakaituoju. Kas žinojo, kad širdgėla dėl nutrūkusios meilės gali taip prakeiktai deginti. Motina gulinėja lovoje. Aš prisitraukiu prie oro kondicionieriaus kėdę ir spoksau į jį. Liepą jis tampa sidabrine šventove. Pagaunu Paskagulą viena ranka šluostant dulkes, kita — prilaikant prie to daikto pasikėlus supintus į kasas plaukus. Nėra taip, lyg tai būtų naujas išradimas, tas oro kondicionierius, bet kiekviena jį turinti parduotuvė mieste išstato vitrinoje apie tai iškabą, pabrėžia laikraščiuose išspausdinamuose savo skelbimuose, nes tas dalykas toks gyvybiškai svarbus. Padarau kartoninę iškabą Felanų namams, užkabinu ją ant paradinių durų rankenos bumbulo: JAU SU ORO KONDICIONAVIMU. Motina šypsosi, bet apsimeta nepralinksminta.

Retą vakarą namie sėdžiu su motina ir tėčiu prie valgomojo stalo. Motina tik knebinėja vakarienę. Visą popietę ji mėgino nuslėpti nuo manęs, kad vėmė. Spaudžia sau prie viršunosės pirštus, stengdamasi suturėti galvos skausmą, ir taria:

— Aš mąsčiau apie dvidešimt penktąją, kaip manai, ar ne per anksti juos pasikviesti?

Ir aš vis dar negaliu prisiversti jai pasakyti, kad mudu su Stiuartu nutraukėme draugystę.

Mat matau iš motinos veido, kad šį vakarą jaučiasi blogiau negu blogai. Yra išblyškusi ir stengiasi sėdėti su mumis ilgiau, negu, žinau, ji nori. Paimu jos ranką ir sakau:

— Tuoj pasižiūrėsiu, mama. Tikrai, dvidešimt penktąją bus puiku.

Pirmą kartą per visą dieną ji nusišypso.

Aibilina šypsosi į šūsnį puslapių ant savo virtuvės stalo — colio storumo, su dvigubais tarpais ir pradedančią panėšėti į kažką tokio, kas galėtų stovėti knygų lentynoje. Aibilina tokia pat išsekusi kaip ir aš, tikriausiai dar labiau, nes dirba visą dieną ir paskui pareina namo tiems vakariniams interviu.

— Tik pažiūrėkite į tai, — sako ji. — Tas dalykas jau beveik *knyga.*

Aš linkteliu, mėginu šypsotis, bet likę dar tiek daug darbo. Beveik rugpjūtis, ir nors viskas privalo būti baigta iki sausio, mes turime peržiūrėti dar penkis interviu. Aibilinos padedama aš suformavau, patrumpinau ir nuosekliai išdėsčiau penkių moterų skyrius, įskaitant ir Minės, bet prie jų tebereikia padirbėti. Ačiū Dievui, Aibilinos dalis visai baigta. Ji dvidešimt vieno puslapio, gražiai parašyta, paprasta.

Turime kelias dešimtis pramanytų vardų, tiek baltųjų, tiek spalvotųjų asmenų, ir kartais sunku jų visų nesupainioti. Štai visą laiką Aibilina buvo Sara Ros. Minė pasirinko Gertrūdą Blek, nežinau, dėl kokių priežasčių. Aš pasirinkau Anonimą, nors Ileina Stein to dar nežino. Mūsų miestas vadinasi Naisvilis*, Misisipėje, nes tokio neegzistuoja, bet mes nusprendėme, kad tikrasis valstijos pavadinimas pritrauks dėmesį. O kadangi Misisipėje padėtis kaip tik blogiausia, pamanėme, kad verčiau ja ir naudotis.

Pro langą padvelkia lengvas vėjelis, ir viršutiniai puslapiai suplazda. Mes abi prispaudžiame juos delnais, kad neišsilakstytų.

— Manote... ji norės juos išspausdinti? — klausia Aibilina. — Kada tai bus padaryta?

Mėginu šypsotis Aibilinai, rodyti mažumėlę netikro pasitikėjimo savimi.

— Tikiuosi, — kaip įmanydama linksmiau atsakau. — Ji atrodo sudominta tos idėjos ir... na, artėja protesto žygis ir...

Girdžiu savo balsą prigęstant. Tiesą sakant, nežinau, ar ponia Stein panorės tai išspausdinti. Bet tikrai žinau, kad atsakomybė už šį projektą gula ant mano pečių, ir iš sunkiai dirbančių tarnaičių raukšlėtų veidų matau, kaip jos trokšta, kad ši knyga būtų išleista. Jos yra įsibaiminusios, kas dešimt minučių vis žvilgčioja į užpakalines duris būgštaudamos, kad nebūtų nutvertos su manimi kalbančios. Būgštaudamos, kad nebūtų sumuštos kaip Luvinijos anūkas ar užplumpintos vėzdais savo priekiniame kieme kaip Medgaras Eversas. Jeigu sutinka taip rizikuoti — įrodymas, kad jos baisiai trokšta, jog tai būtų išspausdinta.

Aš nebesijaučiu saugi tik dėl to, kad esu baltoji. Važiuodama sunkvežimiu pas Aibiliną dažnai grįžiojuosi per petį. Faras, kuris prieš kelis mėnesius mane sustabdė, yra prieminas: aš dabar grėsmė kiekvienai baltųjų šeimai mieste. Net jeigu ir tiek daug istorijų geros, garbinančios moterų santykius su šeimomis, pas kurias tarnauja, būtent blogosios pagaus baltųjų dėmesį. Nuo tokių jiems užvirs kraujas, pradės gniaužtis kumščiai. Privalome tai laikyti visiškoje paslaptyje.

Pirmadienio vakarą į Lygos susirinkimą, mūsų pirmąjį per mėnesį, aš tyčia penkias minutes pavėluoju. Hilė iškylavo pakrantėje ir nieku gyvu nebūtų sutikusi, kad susirinkimas vyktų be jos. Yra įdegusi saulėje ir pasirengusi vadovauti. Rankoje laiko pirmininkaujančiosios plaktuką it ginklą. Visur aplinkui

* Angl. *Niceville* — Mielas miestelis.

mane moterys sėdi ir rūko cigaretes, nupurto jas į pasidėtas ant grindų stiklines pelenines. Aš kramtausi nagus, kad irgi nesurūkyčiau kokios vienos. Jau šešias dienas nerūkiau.

Ne tik kad man trūksta rankoje cigaretės, esu įsitempusi dėl veidų aplinkui save. Lengvai pamatau salėje septynias moteris, susijusias su kuria nors iš knygos, jeigu ir ne jos pačios joje. Trokštu iš čia išsigauti ir grįžti prie darbo, bet praslenka dvi ilgos, karštos valandos, kol Hilė galiausiai trinkteli savuoju plaktuku. Tuo metu jau ir Hilė atrodo pavargusi, taip ilgai klausiusi savo pačios balso.

Moterėlės atsistoja ir rąžosi, kai kurios iškart patraukia laukan, nekantraudamos pasirūpinti savo vyrais. Kitos delsia — tos, kurių virtuvės pilnos vaikučių, o tarnaitė jau išėjusi namo. Aš greitai susirenku daiktus, vildamasi išvengti kalbos su bet kuria iš jų, ypač su Hile.

Bet nespėjus man pasprukti Elizabeta pagauna mano akis, pamoja ateiti. Nesimačiau su ja savaites, tad negaliu išsisukti nuo pokalbio. Jaučiu kaltę, kad nebuvau užvažiavusi jos aplankyti. Ji įsitveria savo kėdės atkaltės ir sunkiai atsistoja. Yra šeštą mėnesį nėščia, apdujusi nuo raminamųjų nėščiosioms.

— Kaip jautiesi? — paklausiu. Visas jos kūnas toks pat, išskyrus pilvą, didžiulį ir išpampusį. — Ar šįkart bent kiek geriau?

— Dieve, ne, siaubingai, o dar likę trys mėnesiai.

Abi nutylame. Elizabeta negarsiai suriaugėja, pasižiūri į laikroduką. Galiausiai pasiima rankinę, ketindama jau palikti salę, bet paskui sugriebia mano ranką.

— Girdėjau, — sušnabžda, — apie tave ir Stiuartą. Kaip apgailestauju.

Nuleidžiu akis. Nesu nustebusi, kad ji žino, bet keista, kad taip ilgai niekam neišaiškėjo. Aš niekam neišsidaviau, tačiau turbūt Stiuartas pasakė. Dar tik šįryt turėjau sumeluoti motinai, kad dvidešimt penktąją — jos numatytąją datą juos pasikviesti — Vitvortų nebus mieste.

— Atleisk, kad anksčiau tau nepasakiau, — atsiprašau. — Mat nemėgstu apie tai kalbėti.

— Aš suprantu. Ak, po perkūnais, verčiau jau eisiu, Reilį turbūt ištiko priepuolis vienam dorojantis su ja.

Ji paskutinį sykį meta žvilgsnį į Hilę. Ši nusišypso ir atsiprašomai linkteli.

Greitai susirenku savo užrašus, pajudu durų link. Nespėjus man išnerti laukan, išgirstu ją.

— Palūkėk minutėlę, gerai, Skyter?

Atsidūstu, apsisuku ir atsirandu akis į akį su Hile. Ji vilki tamsiai mėlynu elegantišku jūreiviškų kostiumėliu, tokiu, kokį nešiotum būdama penkiametė. Klostės apie jos pilvą ištemptos lyg akordeono dumplės. Salė jau tuščia, išskyrus mudvi.

— Galime pasikalbėti apie tai, malonėsite, mem? — Ji laiko rankoje naujausią „Jaunųjų lygos" informacinio biuletenio numerį, ir aš žinau, kas tuoj įvyks.

— Negaliu pasilikti. Motina serga...

— *Prieš penkis mėnesius* tau pasakiau, kad išspausdintumei mano iniciatyvą, o štai praėjo dar viena savaitė, ir tu vis dar neįvykdžiusi mano nurodymų.

Stebeiliju į ją, ir mane pagauna pyktis — ūmus, pašėlęs. Viskas, ką mėnesius slopinau savyje, pakyla ir išsiveržia iš gerklės.

— Aš *nespausdinsiu* tos iniciatyvos.

Ji pažvelgia į mane. Laikosi labai ramiai.

— Noriu, kad ta iniciatyva pasirodytų biuletenyje dar iki rinkimų laikotarpio, — pareiškia ji ir parodo į lubas. — Antraip pasikviesiu tave viršun, panele.

— Jeigu pamėginsi išmesti mane iš Lygos, pati susisieksiu telefonu su Ženevjeva fon Hapsburg Niujorke, — sušnypščiu, nes atsitiktinai žinau, kad Ženevjeva — Hilės herojė. Ji — jauniausia per visą istoriją visos šalies Lygos prezidentė, galbūt šiame pasaulyje vienintelė, kurios Hilė bijosi. Bet Hilė ne nemirkteli.

— Ir ką jai pasakysi, Skyter? Kad neatlieki savo darbo? Kad visur nešiojiesi negrų aktyvistų medžiagą?

Esu pernelyg įpykusi, kad leisčiausi sunervinama.

— Noriu, kad ją *sugrąžintum*. Hile. Paėmei tai, kas tau nepriklauso.

— Žinoma, aš paėmiau. Tau nėra reikalo nešiotis ką nors panašaus. O jeigu kas pamatytų tokius dalykus?

— Kas tu tokia, kad man nurodinėtumei, ką aš galiu, o ko negaliu nešiotis...

— Tai mano darbas, Skyter! Tu taip pat kaip ir aš gerai žinai, kad žmonės nepirks nė svaro pyrago iš tokios organizacijos, kuri teikia prieglobstį rasių vienytojams!

— Hile. — Man tiesiog būtina tai išgirsti iš jos. — Tik pasakyk, *kieno* labui vis dėlto renkami tie pinigai už pyrago svarus?

Ji užverčia aukštyn akis.

— Vargšams Badaujantiems Afrikos Vaikams? — Laukiu, kad ji pagautų ironiją mano balse: atseit, kad siųsianti pinigus spalvotiesiems žmonėms už-

jūriuose, o ne į kitą miesto pusę. Bet man kyla geresnė mintis. — Dabar pat paskambinsiu Ženvjevai. Papasakosiu, kokia tu veidmainė.

Hilė pastyra. Mirksnį pamanau šiais žodžiais įskėlusi plyšelį jos kiaute. Bet paskui ji apsilaižo lūpas, giliai įkvepia oro ir garsiai, niekinamai prunkšteli.

— Žinai, nieko nuostabaus, kad Stiuartas Vitvortas tave pametė.

Sukandu dantis, kad ji nepamatytų, kaip tie žodžiai mane paveikė. Bet mano viduje svarstyklių lėkštė pamažu svyra į vieną pusę. Jaučiu viską savyje smunkant žemyn, grindų link.

— Noriu atgauti tuos įstatymus, — mano balsas dreba.

— Tad išspausdink iniciatyvą.

Apsisuku ir išeinu pro duris. Įmetu savo krepšį į kadilaką ir užsirūkau cigaretę.

Kai grįžtu namo, šviesa pas motiną užgesinta, ir tuo džiaugiuosi. Ant pirštų galų nutykinu į užpakalinę verandą, palengva uždarau girgždančias tinklelines duris. Atsisėdu prie rašomosios mašinėlės.

Bet nepajėgiu spausdinti. Stebeiliju į mažučius verandos langų tinklelio kvadratėlius. Taip smarkiai stebeiliju, kad prasmunku pro juos, paskui jaučiu savyje kažką pratrūkstant. Esu garas. Esu pamišusi. Esu kurčia tam kvailam tyliam fonui. Kurčia motinai, žiaukčiojančiai namo gilumoje. Pro langą atsklinda jos balsas:

— Viskas gerai, Karltonai. Jau praėjo.

Girdžiu tą viską ir tuo pat metu nieko negirdžiu. Tik aukšto tono zvimbesį savo ausyse.

Siekiu krepšio ir išsitraukiu Hilės tualetinės iniciatyvos puslapį. Popierius glebnus, jau įmirkęs drėgme. Ant jo kampo pritupia naktinis drugys, paskui nuplevena, palikdamas rusvą sparnų dulkių dėmelę.

Lėtai, atsargiai spaudinėdama klaviatūrą pradedu spausdinti biuletenį: Sara Šelbi išteka už Roberto Prajoro; prašom atsilankyti į Merės Ketrinos Simpson drabužėlių kūdikiams parodą; arbatėlė mūsų ištikimų rėmėjų garbei. Paskui išspausdinu Hilės iniciatyvą. Įdedu ją antrame puslapyje, kitapus proginių fotografijų. Būtent čia visi tikrai ją pamatys, pirma pasižiūrėję į save vasaros pramogų sueigoje. Spausdindama pajėgiu mąstyti tik viena: *Ką pamanytų apie mane Konstantina?*

AIBILINA

22 SKYRIUS

— Kiek tau šiandien metukų, didele mergaite?

Mei Moblė vis dar lovelėje. Ji ištiesia du mieguistus pirštukus ir sako:

— Mei Moblė Du.

— Na, neee. Mums šiandien treji!

Pakeliu dar vieną jos pirščiuką, uždainuoju, kaip mano tėtis dainuodavo man per gimtadienius: „Kareivukai trys, žengte marš pro duris, stot, atsako du, trečias gi — einu."

Ji dabar guli didelės mergaitės lovelėje, nes vaikų kambarys rengiamas naujam mažyliui.

— Kitais metais jau bus jų keturi, valgyti ieškos visi.

Ji raukia nosytę, nes dabar turės įsidėmėti pasakyti Mei Moblė Trys, kai visą savo gyvenimą, kiek prisimena, sakydavo žmonėms esanti Mei Moblė *Du*. Kai esi maža, tavęs klausia dviejų dalykų: kuo tu vardu ir kiek tau metų, tad verčiau įsimink juos teisingai.

— Aš — Mei Moblė Trys, — sako ji.

Išsiropščia iš lovelės, jos plaukai — tikra žiurkių gūžta. Ta išplikusi vieta, kurią turėjo visai mažytė, vėl randasi. Paprastai man pavyksta ją užšukuoti ir kelioms minutėms paslėpti, bet neilgam. Plaukai čia išretėję, ir Mei Moblė netenka tų garbanų, į dienos pabaigą šios labai išskysta. Manęs nejaudina, kad nėra gražutė, bet stengiuosi kuo dailiau mergytę sutvarkyti dėl jos mamos.

— Einam į virtuvę, — sakau. — Sutaisysime tau gimtadienio pusrytį.

Panelė Lyfolt išvažiavusi pas kirpėją pasidaryti šukuosenos. Jai nerūpi būti namie rytą, kai jos vienintelis kūdikis atsibunda savo pirmą gimtadienį, kurį pajėgia prisiminti. Bet panelė Lyfolt nors padovanojo mergytei tai, ko ji troško. Atsiveda mane į savo miegamąjį ir parodo į didelę dėžę ant grindų.

— Argi ji nebus laiminga? — sako panelė Lyfolt. — Vaikščiojanti, kalbanti ir net verkianti.

Nagi, tikrai, ten didelė rožinė žirniuota dėžė. Per visą priekį celofanas, o viduje lėlytė, didumo sulig Mei Moble. Vardas — Alisona. Šviesių garbanotų

plaukų ir mėlynų akių. Su puošnia rožine suknele. Kaskart, kai per telį rodo reklamą, Mei Moblė pribėga artyn, pasičiumpa už abiejų šonų dėžę, prikiša veiduką prie ekrano ir tokia rimta spokso. Atrodo, lyg panelė Lyfolt žiūrėdama į tą žaislą tuoj pati apsiverks. Manau, senoji jos mama niekada jai mažai nenupirkdavo to, ko trokšdavo.

Virtuvėje sutaisau kukūruzienės be uždaro ir ant viršaus užpilu kūdikiškos saldžios pastos. Viską paskrudinu, kad šiek tiek traškėtų. Paskui viršų papuošiu pjaustytomis braškėmis. Štai ir viskas, kas yra kukurūzienė — tik pagrindas. Kad ir kokia ji, vis tiek valgysi.

Mano rankinuke trys rožinės žvakutės, kurias atsinešiau iš namų. Išsiimu jas, nuvynioju vaškuotą popierių, į kurį buvau įdėjusi, kad nesusilankstytų. Uždegusi jas, atnešu jai, sėdinčiai paaukštintoje vaikiškoje kėdutėje, kukurūzienę, padedu ant balto linoleumo viršumi stalo virtuvės viduryje ir sakau:

— Su gimtadieniu, daug laimės, Mei Moble Du!

Ji susijuokia ir atsako:

— Aš — Mei Moblė Trys!

— Žinoma, taip! O dabar užpūsk tas žvakutes, Mažyle. Kol jos nenuvarvėjo tau į košę.

Ji spokso į liepsneles, šypsosi.

— Užpūsk, didele mergaite.

Ji užpučia jas visas iškart. Nulaižo nuo žvakių košę ir pradeda valgyti. Po kurio laiko nusišypso man ir klausia:

— Kiek tau metų, Aibilina?

— Aibilinai penkiasdešimt treji.

Jos akys pasidaro didelės didelės. Lygiai taip pat man galėtų būti ir tūkstantis.

— Ar tu... turi gimtadienius?

— Aha. — Aš nusijuokiu. — Deja, turiu. Mano gimtadienis bus kitą savaitę. — Negaliu patikėti, kad man jau sukaks penkiasdešimt ketveri. Kur tie metai taip bėga?

— O ar tu turi mažiukų? — toliau klausia ji.

Nusijuokiu.

— Turėjau jų septyniolika.

Savo skaičiais ji dar nepriaugo iki septyniolikos, bet supranta, kad tai daug.

— Tiek pakaktų visai virtuvei užpildyti, — paaiškinu.

Rudos jos akys tokios didelės ir apvalios.

— Kur jie, tie mažiukai?

— Visur mieste. Visi tie mažiukai, kuriuos prižiūrėjau.

— Kodėl jie neateina pažaisti su manimi?

— Nes daugelis jau užaugę. Nemažai jų turi ir savo pačių mažiukų.

Dievulėliau, na ir atrodo ji sutrikusi. Pati mintija, lyg mėgintų juos visus suskaičiuoti. Galiausiai aš pasakau:

— Tu irgi viena iš jų. Visus mažiukus, kuriuos prižiūriu, aš skaičiuoju kaip savo.

Ji linkteli, sukryžiuoja rankeles.

Pradedu plauti indus. Gimtadienio šventė šįvakar bus tik šeimos, ir aš turiu pagaminti tortus. Pirmiausia imuosi braškinio — su braškių glajumi. Kiekvienas patiekalas turėtų būti braškių, jeigu tai priklausytų nuo Mei Moblės. Paskui darau kitą.

— Padarykime šokoladinį tortą, — vakar pasakė panelė Lyfolt.

— Mm hmm. O jeigu braškinį? Žinote, tokį Mei Moblė labiausiai mėgsta.

— O, ne, ji nori šokoladinio. Šiandien važiuoju į parduotuvę ir nupirksiu visko, ko tau reikia.

Šokoladinį — nesąmonė. Tad, pamaniau sau, tiesiog imsiu ir padarysiu abu. Tokiu atveju ji nors gaus užpūsti dukart žvakutes.

Išvalau kukurūzienės lėkštę. Paduodu mergytei atsigerti vynuogių sulčių. Ji atsinešusi į virtuvę savo senąją lėlytę, tą, kurią vadina Klaudija, nudažytais plaukais ir užsimerkiančią. Kai numeti ją ant grindų, gailiai suinkščia.

— Štai tavo mažiukė, — pasakau, o ji paplekšnoja lėlei per nugarą, lyg ta riaugėtų, linkteli. Paskui taria:

— Aibi, tu mano tikra mama. — Net nežiūri į mane, tik pasako, lyg kalbėtų apie orus.

Aš atsiklaupiu prie jos ant grindų, kur žaidžia.

— Tavo mama išvažiavo susitvarkyti plaukų, Mažyle. Tu juk žinai, kas tavo mama.

Bet ji purto galvą, glaudžia tą lėlę prie savęs.

— Aš — *tavo* mažiukė, — pareiškia.

— Mei Moble, aš tave tik paerzinau, kad tie visi septyniolika vaikiukų yra mano, supranti? Iš tikrųjų jie nėra. Aš turėjau tik vieną vaiką.

— Aš žinau, — spiriasi ji. — Aš tikrai tavo mažiukė. Tie kiti, apie kuriuos pasakei, yra tik juokais.

Ką gi, ir anksčiau esu turėjusi mažylių, kurie susimaišydavo. Štai Džonas Grinas Dadlis: pirmas žodis iš to berniuko lūpų buvo *mama*, ir jis žiūrėjo tiesiai į mane. Bet paskui, gana greitai, jis pradėjo visus, tarp jų ir save, vadinti „mama“, taip pat ir savo tėtuką. Ir šitaip vadino ilgokai. Niekas dėl to nesijau-

dino. Žinoma, kai jis žaisdamas pradėjo puoštis savo sesers plačiais sijonais iš „Jewel Taylor“, su kuriais sukdavosi aplinkui, ir kvėpintis „Chanel No. 5“, mes visi šiek tiek susirūpinome.

Aš tarnavau pas Dadlius labai ilgai: per šešerius metus. Jo tėtis nusivesdavo jį į garažą ir pliekdavo gumine žarna, mėgindamas iš to berniuko išmušti mergaitę, kol aš nebepajėgiau to daugiau tverti. Tryloras mažne uždusdavo, kai parėjusį namo taip stipriai jį myluodavau. Kai mes pradėjome dirbti prie istorijų, panelė Skyter manęs paklausė, kokią dieną prisimenu kaip blogiausią, kai dirbau tarnaite. Pasakiau jai: kai gimė negyvas kūdikis. Bet tai netiesa. Tokia buvo kiekviena nuo 1941-ųjų iki 1947-ųjų, kai laukdavau prie tinklinių durų, kol baigsis tie mušimai. Dieve, gailiuosi, kad nepasakiau Džonui Grinui Dadliui, jog jis nepateks į pragarą. Kad nėra koks nors antrarūšiame cirke rodomas išsigimėlis dėl to, kad mėgsta berniukus. Dieve, gailiuosi, kad nepripildžiau jo ausų gerais dalykais, kaip dabar stengiuosi daryti Mei Moblei. Aš tik laukdavau virtuvėje, kad galėčiau užtepti ant tų žarnos paliktų rumbų balzamo.

Kaip tik tuomet išgirstu panelę Lyfolt įvažiuojant į garažo pastogę. Šiek tiek nerimauju, ką darys panelė Lyfolt, jeigu išgirs tą dalyką apie mamą. Mei Moblė irgi nerimauja. Pradeda plasnoti rankytėmis kaip viščiukas.

— Ššš! Nepasakyk! — perspėja. — Ji prilups mane.

Taigi ji jau sakė savo mamai. Ir panelei Lyfolt tai nė trupučio nepatiko.

Kai panelė Lyfolt su nauja šukuosena įeina, Mei Moblė nė nepasisveikina su ja, tik išbėga į savo kambarį. Lyg bijotų, kad mama gali išgirsti, kas dedasi jos galvelėje.

Mei Moblės gimtadienio vakarėlis praeina puikiai, bent šitaip kitą dieną man pasakė panelė Lyfolt. Penktadienio rytą atėjusi pamatau virtuvėje ant darbastalio tris ketvirtadalius šokoladinio torto. Braškinio nelikę nė gabalėlio. Tą popietę užeina panelė Skyter paduoti panelei Lyfolt kažkokius popierius. Kai tik panelė Lyfolt iškrypuoja į tualetą, panelė Skyter įsmunka į virtuvę.

— Tęsime šįvakar? — klausiu.

— Taip. Atvažiuosiu.

Nuo tada, kai su ponu Stiuartu nuolat nebesusitikinėja, panelė Skyter nedažnai šypsosi. Pakankamai prisiklausiau panelę Hilę ir panelę Lyfolt apie tai kalbantis.

Panelė Skyter pati pasiima iš šaldytuvo kokakolos, tyliai prabyla:

— Šį vakarą baigsime interviu su Vine ir savaitgalį pradėsiu viską peržiūrinėti. Bet paskui iki ateinančio ketvirtadienio negalėsiu vėl susitikti. Pažadėjau mamai pirmadienį nuvežti ją į Načezą, kur vyks DAR renginys. — Panelė Skyter tartum primerkia akis aukštyn — taip būna visada, kai ji mąsto apie ką nors svarbaus. — Tris dienas manęs čia nebus, aišku?

— Gerai, — sutinku. — Jums reikia pertraukos.

Ji pasuka į valgomąjį, bet paskui atsigręžia.

— Prisimink. Išvažiuoju pirmadienio rytą ir tris dienas manęs čia nebus.

— Taip, mem.

Nusistebiu, kodėl ji man turinti tai pakartoti dusyk.

Pirmadienio rytą dar nėra nė pusės devynių, bet panelės Lyfolt telefonas skamba kaip pašėlęs.

— Panelės Lyfolt rez...

— *Pakviesk prie telefono Elizabetą!*

Nueinu pasakyti panelei Lyfolt. Ji atsikelia iš lovos, dar su plaukų suktukais ir naktiniais marškiniais nušlepena į virtuvę, pakelia ragelį.

Panelės Hilės balsas skamba taip garsiai, lyg ji kalbėtų ne į telefoną, o į megafoną. Girdžiu kiekvieną žodį.

— *Buvai prie mano namų?*

— Ką? Apie ką gi tu kalbi?...

— *Ji įdėjo į biuletenį apie tualetus. Aš konkrečiai pasakiau atsikratyti prie mano namų senais paltais, o ne...*

— Luktelk, parsinešiu... savo paštą, nežinau, apie ką tu...

— *Kai ją surasiu, savo rankomis užmušiu...*

Ryšys su trenksmu nutrūksta į panelės Lyfolt ausį. Minutėlę ji stovi ten spoksodama į telefoną, paskui ant naktinių marškinių užsimeta ilgą naminį chalatą.

— Turiu *vykti*, — sako ir paskubom ieško automobilio raktelių. — Tuoj grįšiu.

Ji, tokia nėščia, išpuola pro duris, įvirsta į savo automobilį ir nurūksta. Pažvelgiu žemyn į Mei Moblę, o ji — aukštyn į mane.

— Neklausk manęs, Mažyle. Aš irgi nežinau.

Bet tikrai žinau, kad Hilė su savo šeimyna sugrįžo po Memfyje praleisto savaitgalio. Kad ir kur panelė Hilė išvažiuotų, panelė Lyfolt vien tik ir kalba apie tai, kur ji yra ir kada turi grįžti.

— Einam, Mažyle, — po kurio laiko sakau. — Pasivaikštinėsime, sužinosime, kas dedasi.

Mudvi traukiame Devino gatve, pasukame kairėn, paskui — vėl kairėn ir toliau panelės Hilės gatve, kuri vadinasi Mirtų. Nors ir rugpjūtis, pasivaikštinėti malonu, dar ne per karšta. Aplinkui šmaižioja paukščiukai, čiulba. Mei Moblė įsitvėrusi mano delno, ir mudvi linguojame rankomis, abiem labai smagu. Šiandien mus lenkia daugybė automobilių, ir tai keista, nes Mirtų — aklagatvis.

Pasukame linkiu prie didelio balto panelės Hilės namo. Ir štai ten jie.

Mei Moblė parodo pirštuku ir susijuokia.

— Pažiūrėk. Tik pažiūrėk, Aibi!

Niekada per savo gyvenimą dar nebuvau regėjusi tokio dalyko. Trys dešimtys jų. Unitazai. Stačiai ant panelės Hilės vejos priešais namą. Visi skirtingų spalvų, pavidalų ir dydžių. Kai kurie mėlyni, kiti rožiniai, dar kiti — balti. Kai kurie neturi žiediškos sėdynės, kiti — bakelio. Seni, nauji, su grandinėle viršuje ir tokie, kuriuose vanduo nuleidžiamas rankena. Beveik atrodo it minia žmonių: vienų dangčiai atdari, lyg jie kalbėtų, kitų — uždari, lyg klausytųsi.

Mudvi pasitraukiame į nutekamąjį griovelį pakraštyje, nes mašinų šioje gatvelėje pradeda daugėti.

Žmonės atvažiuoja, automobiliais su nuleistais langais suka ratus aplinkui žolės salelę aklagatvio gale. Garsiai kvatoja, sako: „Tik pažiūrėk į Hilės namą“, „Pažiūrėk į tuos rykus.“ Spokso į tualetinius puodus, lyg niekada anksčiau nebūtų matę nė vieno tokio.

— Vienas, du, trys, — pradeda juos skaičiuoti Mei Moblė. Prieina iki dvylikos, ir toliau perimti tenka man. — Dvidešimt devyni, trisdešimt, trisdešimt vienas. Trisdešimt du patogumai, Mažyle.

Prieiname kiek arčiau, ir dabar aš pamatau, kad jie ne tik visame kieme. Du riogso įvažoje vienas greta kito lyg įsimylėjėlių porelė. Vienas stovi ant paradinių laiptų, lyg lauktų, kol panelė Hilė atidarys duris.

— Ar tasai ne keistas, su...

Bet Mažylė ištrūksta iš mano rankos. Ji įbėga į kiemą, atsiduria prie rožinio puodo viduryje ir pakelia dangtį. Nespėjus man nė sumoti, nusismaukia kelnaites ir nusičiurškia vidun, o aš vejuosi ją. Kokia dešimtis automobilių pypsi signalais, o vienas skrybėlėtas vyriškis fotografuoja.

Panelės Lyfolt automobilis stovi įvažoje, tuoj už priklausančiojo panelei Hilei, bet jų abiejų niekur nematyti. Turbūt jiedvi namo viduje, šūkauja, ką daryti su ta bjaurastimi. Užuolaidos užtrauktos, ir aš nematau jokio judėjimo. Sukryžiuoju pirštus vildamasi, kad jiedvi nepastebės Mažylės, darančios į puoduką pusei Džeksono po akių. Metas grįžti atgalios.

Visą kelią namo Mažylė klausinėja apie tuos puodus. Kodėl jie ten? Iš kur atsirado? Ar galės ji ateiti aplankyti Heteros ir dar pažaisti su tais tualetais?

Kai pareiname į panelės Lyfolt namus, likusią ryto dalį telefonas skamba kaip pašėlęs. Aš neatsiliepiu, ilgokai laukiu, kol šis liausis. Bet kai panelė Lyfolt įtrinksi į virtuvę, tuoj pat puola vampsėti telefonu milijoną mylių per valandą greičiu. Jos klausantis man ilgai netrunka sudėlioti po dalelę visą tą istoriją.

Panelė Skyter tikrai išspausdino biuletenyje skelbimą apie tualetus. Sąrašą visų tų priežasčių, kodėl baltieji ir spalvotieji negali naudotis ta pačia unitazo sėdyne. O paskui, žemiau, įdeda ir apie parengtį paltų rinkimo vajui — bent šitaip ji turėjo padaryti. Tačiau ten kalbama ne apie paltus, o kažkas tokio: „Išmeskite savo senuosius unitazus prie Mirtų gatvės 228. Mes būsime išvykę iš miesto, bet galite palikti juos priešais paradines duris." Ji supainiojo tik vieną žodį, štai ir viskas. Kad ir kaip būtų, spėju, kaip tik tai ir norėjo pasakyti.

O dar blogiau panelei Hilei, kad mieste nėra jokių kitų naujienų. Nieko apie Vietnamą ar mobilizaciją. Nieko nauja apie artėjantį Vašingtone protesto žygį su pastoriumi Kingu priešaky. Kitą dieną panelės Hilės namas su tais unitazais priekyje patenka į pirmąjį *Jackson Journal* puslapį. Turiu pasakyti, vaizdas juokingas. Gaila, kad nuotrauka nespalvota, todėl negali matyti visų rožinių, mėlynų ir baltų atspalvių. Tas turėtų būti pavadinta tualetinių sėdynių desegregacija.

Antraštėje skelbiama: ATEIKITE IR ATSISĖSKITE! Nė jokio lydinčiojo straipsnio. Tik nuotrauka ir mažutis prierašas: „Hilės ir Viljamo Holbrukų namas Džeksone, Misisipės valstijoje — vaizdas, kurį šį rytą galima pamatyti."

Ir aš kalbu ne vien apie Džeksoną, turiu omenyje, kad ne kitaip dedasi ir visose Jungtinėse Valstijose. Lotė Fryman, kuri dirba gubernatoriaus rūmuose, kur gaunami visi didieji šalies laikraščiai, pasakė, kad matė tai įdėta *The New York Times* „Gyvenimo būdo" skyriuje. Ir visuose juose parašyta: „Hilės ir Viljamo Holbrukų namas, Džeksonas, Misisipės valstija."

Tą savaitę pas panelę Lyfolt dar daugiau pokalbių telefonu, linksėjimų galva, kai ji įdėmiai klausosi panelės Hilės išvedžiojimų. Viena mano dalis nori juoktis dėl tų unitazų, kita — verkti. Panelė Skyter siaubingai, baisiai rizikuoja, nuteikdama prieš save panelę Hilę. Šįvakar ji grįžta iš Načezo ir, tikiuosi, paskambins man. Manau, dabar žinau, kodėl ji išvyko.

Ketvirtadienio rytą aš vis dar nesu sulaukusi iš panelės Skyter jokios žinios. Imuosi svetainėje lyginti skalbinius. Panelė Lyfolt sugrįžo namo kartu su panele Hile, ir jiedvi atsisėdo prie stalo valgomajame. Buvau mačiusi panelę Hilę čionai tik prieš nutikimą su unitazais. Manau, ji dabar ne per dažniausiai palieka namus. Įjungiu telį, nustatau nedideliu garsumu, klausausi pakreipusi ausį.

— Štai ji. Tai, apie ką tau pasakojau.

Panelė Hilė išsiima nedidelę atverstą brošiūrą. Vedžioja pirštu po eilutes. Panelė Lyfolt linguoja galvą.

— Juk žinai, ką tai reiškia, a? Ji nori pakeisti tuos įstatymus. Antraip kodėl turėtų juos visur nešiotis?

— Negaliu tuo patikėti, — stebisi panelė Lyfolt.

— Aš niekaip neįrodysiu, kad tai ji padėjo tuos unitazus į mano kiemą. Bet čia... — ji iškelia knygelę ir patapšnoja, — ... tvirtas įrodymas, kad kažką yra sumaniusi. Ir, beje, ketinu apie tai papasakoti Stiuartui Vitvortui.

— Betgi juodų jau nebesusitikinėja.

— Ką gi, vis tiek jam reikia žinoti. Tam atvejui, jeigu būtų bent kiek linkęs pataisyti su ja reikalus. Dėl senatoriaus Vitvorto karjeros.

— Bet gal iš tikrųjų tame biuletenyje buvo įvelta klaida. Galbūt ji...

— Elizabeta. — Panelė Hilė susikryžiuoja ant krūtinės rankas. — Kalbu ne apie unitazus, o apie šios didžios valstijos įstatymus. Nagi, noriu, kad savęs paklaustum: ar trokšti, kad Mei Moblė mokykloje per anglų kalbos pamoką sėdėtų šalia spalvotojo berniuko? — Panelė Hilė paskersuoja į mane, lyginančią skalbinius, pritildo balsą, bet panelė Hilė niekada gerai nemokėjo pakuždom kalbėti. — Negi nori, kad nigerių liaudis gyventų čia pat, šioje kaimynystėje? Liestų tau užpakalį praeinant gatve?

Pažvelgiu ir matau panelei Lyfolt pradedant tai smigti į galvą. Ji tiesiau atsisėda, perdėm manieringa ir padori.

— Viljamą ištiko priepuolis, kai pamatė, ką ji padarė mūsų namams, ir aš daugiau nebegaliu teršti savo gero vardo, laikydamasi kur nors šalia jos — tikrai ne, kai artėja rinkimai. Aš paprašiau Džinės Koldvel, kad užimtų Skyter vietą bridžo klube.

— Išmetei ją iš mūsų bridžo klubo?

— Tikrai taip. Ir galvoju ją išmesti taip pat ir iš Lygos.

— Gali net tai padaryti?

— Žinoma, galiu. Bet nusprendžiau, tegul sėdi toje salėje ir mato, kaip apsikvailino. — Panelė Hilė sulinksi galva. — Ji turi pasimokyti, kad nevalia toliau šitaip tęsti. Noriu pasakyti, su mumis — tai vienas dalykas, bet su kitais žmonėmis ji pateks į didelę bėdą.

— Tiesa. Mieste yra rasistų, — sutinka panelė Lyfolt.

Panelė Hilė linksi galva.

— O, jie pašėlę.

Netrukus jiedvi atsikelia nuo stalo ir kartu išvažiuoja. Džiaugiuosi, kad kurį laiką nereikės matyti jų veidų.

Vidurdienį ponas Lyfoltas grįžta priešpiečių, o tai retai pasitaiko. Atsisėda prie pusryčių stalelio.

— Aibilina, sutaisyk man kokių nors priešpiečių, gerai? — Jis pasiima laikraštį, atsiverčia. — Norėčiau rostbifo.

— Taip, sere.

Patiesiu dėl jo ant stalo staltiesėlę vienam asmeniui, padedu servetėlę ir kelis sidabrinius įrankius. Jis aukštas ir labai liesas. Neilgai truks, kai visai nupliks. Tik juodas plaukų žiedas aplink galvą, o viršuje — nieko.

— Ar liksi padėti Elizabetai auginti naują kūdikį? — klausia skaitydamas laikraštį. Dažniausiai jis nė kiek nekreipia į mane dėmesio.

— Taip, sere, — patvirtinu.

— Mat girdėjau, kad mėgsti dažnai kaitalioti vietas.

— Taip, sere, — vėl patvirtinu. Tai tiesa. Daugelis tarnaičių visą savo gyvenimą lieka toje pačioje šeimoje, bet ne aš. Turiu savų priežasčių pereiti kur nors kitur, kai jiems sukanka apie aštuoneri ar devyneri. Prireikė kelių tarnysčių, kol tai išmokau. — Man geriausia dirbti su kūdikiais.

— Taigi iš tikrųjų nelaikai savęs tarnaite. Vaikams esi labiau auklė. — Jis padeda laikraštį, nužvelgia mane. — Specialistė kaip ir aš.

Nieko neatsakau, tik nežymiai linkteliu.

— Matai, aš tik įvairiems verslams tvarkau mokesčius, nes ne kiekvienas moka pildyti pajamų deklaracijas.

Pradedu nervintis. Tiek daug jis dar nėra su manimi kalbėjęs, o dirbu čia jau treji metai.

— Turbūt sunku susirasti naują darbą kaskart, kai vaikučiai tiek paauga, kad galėtų eiti į mokyklą?

— Kas nors visada pasitaiko.

Į tai jis nutyli, tad aš sukuosi toliau ir ruošiu kepsnį.

— Tenka turėti geras rekomendacijas, kai judi kaip tu po įvairią klientūrą.

— Taip, sere.

— Girdėjau, pažįsti Skyter Felan. Elizabetos draugę nuo senų laikų.

Laikau vis nuleidusi galvą. Labai pamažu imuosi pjaustyti, pjaustyti, pjaustyti mėsą nuo tos nugarinės. Širdis dabar tvinksi trigubai greičiau.

— Ji kartais manęs paprašo namų ruošos patarimų. Straipsniui.

— Tikrai? — nustemba ponas Lyfoltas.

— Taip, sere. Ji tik paprašo manęs patarimų.

— Nenoriu, kad daugiau kalbėtumeis su ta moterimi — nei dėl namų ruošos patarimų, nei pasisveikinant, girdi?

— Taip, sere.

— Jei išgirsiu, kad judvi kalbatės, įklimpsi į krūvą nemalonumų. Supranti?

— Taip, sere, — sušnabždu klausdama savęs, ką šis žmogus žino.

Ponas Lyfoltas vėl pasiima laikraštį.

— Valgysiu tą mėsą sumuštinyje. Uždėk šiek tiek majonezo. Ir tik neperskrudink, nemėgstu, kai sudžiūsta.

Tą vakarą mudvi su Mine sėdime mano virtuvėje prie stalo. Nuo šio vidudienio man pradėjo drebėti rankos ir iki šiol niekaip nesiliauja.

— Tas šlykštus baltasis kvailys, — niršta Minė.

— Tik norėčiau žinoti, ką jis galvoja.

Į užpakalines duris kažkas pasibeldžia, ir mudvi su Mine susižvalgome. Tik vienas žmogus į mano duris šitaip beldžiasi, visi kiti paprasčiausiai įeina. Atidarau jas ir išvystu panelę Skyter.

— Čionai Minė, — pašnabždu, nes visada saugiau tai žinoti, kai eini į kambarį, kuriame yra Minė.

Džiaugiuosi, kad panelė Skyter atvažiavo. Turiu tiek daug jai papasakoti, kad net nežinau, nuo ko pradėti. Bet nustembu pamačiusi jos veide kažką labai panašaus į šypseną. Turbūt ji dar nepasikalbėjo su panele Hile.

— Sveika, Mine, — taria ji įžengdama vidun.

Minė žiūri pro langą.

— Labas, panele Skyter.

Nespėjus man įterpti nė žodžio, panelė Skyter atsisėda ir iškart prabyla:

— Aibilina, kol buvau išvykusi, man kilo kai kurių minčių. Manau, turėtume pirmiausiai pradėti tavuoju skyriumi. — Ji išsitraukia iš to neskoningo raudonojo krepšio kažkiek popierių. — O paskui Luvinijos pasakojimą sukeisime vietomis su Fei Belės istorija, nes mums nereikia paeiliui trijų dramatiškų istorijų. Dėl vidurio pagalvosime vėliau, bet, Mine, manau, kad jūsų dalis tikrai turėtų būti paskutinė.

— Panele Skyter... turiu kai ką jums pasakyti, — prabylu.

Mudvi su Mine pasižiūrime viena į kitą.

— Tai aš gal jau eisiu, — taria Minė, lyg kėdė jai būtų pasidariusi per kieta sėdėti.

Ji patraukia į duris, bet prieš išeidama paliečia panelės Skyter petį — labai trumpai, tiesiai žvelgdama į priekį, lyg niekur nieko. Ir paskui išeina.

— Kurį laiką jūsų nebuvo mieste, panele Skyter. — Aš pasimasažuoju sprandą.

Paskui papasakoju jai, kad panelė Hilė išsitraukė tą brošiūrą ir parodė panelei Lyfolt. Ir Dievas žino, kam ji dar mieste dabar kaišiojo tą brošiūrą.

Panelė Skyter linkteli, sako:

— Su Hile pajėgsiu susitvarkyti. Tavęs ir kitų tarnaičių tai neliečia, nei apskritai knygos.

Ir tuomet aš jai papasakoju, ką pasakė ponas Lyfoltas, kaip aiškiai jis leido suprasti, kad daugiau su ja nebesikalbėčiau dėl namų ruošos straipsnio. Nenoriu jai pasakoti tokių dalykų, bet vis tiek pati sužinos, o geriau, kad pirmiausia išgirstų juos iš manęs.

Ji atidžiai klausosi, užduoda kelis klausimus. Man baigus sako:

— Jis visada niekus tauzija, tas Reilis. Tačiau turėsiu elgtis dar atsargiau, kai atvažiuosiu pas Elizabetą. Nebeužeidinėsiu į virtuvę.

Ir aš matau, kad iš tikrųjų tai ji nesusiprotėja, kas vyksta. Į kokią bėdą su savo draugėmis yra patekusi. Kaip mes turime bijoti. Papasakoju, ką pasakė panelė Hilė: kad pasistengs, jog ji nukentėtų per Lygą. Papasakoju, kad ji yra išmesta iš bridžo klubo. Papasakoju, kad panelė Hilė viską apie tai pasakys ponui Stiuartui — vien dėl visa ko, jeigu jis būtų bent kiek „linkęs“ pataisyti su ja reikalus.

Skyter nusuka nuo manęs akis, bando šypsotis.

— Kad ir kaip ten būtų, tie seni dalykai man neberūpi.

Tartum nusijuokia, ir man suskausta širdį. Nes visiems rūpi. Juodieji, baltieji, giliai sieloje visi taip pat jaučiame.

— Aš tik... norėjau, kad verčiau tai sužinotumėte iš manęs, o ne iš ko nors kito mieste, — pasiteisinu. — Kad žinotumėte, ko galima tikėtis, ir būtumėte labai atsargi.

Ji prikanda lūpą, linkteli.

— Dėkui tau, Aibilina.

23 SKYRIUS

Vasara ritasi už mūsų it volas karštam asfaltui lyginti. Kiekvienas Džeksono spalvotasis įsitaiso priešais bet kurį televizorių, kur tik gali surasti, ir stebi Martiną Liuterį Kingą stovint mūsų šalies sostinėje ir mums pasakojant, kad turįs svajonę. Aš jį stebiu mūsų bažnyčios pusrūsyje. Mūsiškis garbusis pastorius Džonsonas išvykęs tenai žygiuoti, ir susizgrimbu ieškanti minioje jo veido. Negaliu patikėti, kad ten daug žmonių — du šimtai penkiasdešimt *tūkstančių*. Ir svarbiausia, penkiasdešimt tūkstančių iš jų — *baltieji*.

— Misisipė ir pasaulis — du skirtingi dalykai, — sako diakonas, ir mes visi linksime, nes argi tai ne tiesa?

Ateina rugsėjis, ir Birmingame į begalę šipulių susprogsta bažnyčia su keturiomis mažomis spalvotomis mergytėmis viduje. Tai labai greitai ištrina nuo mūsų veidų šypsenas. Viešpatie, kaip mes verkiame, ir atrodo, kad gyvenimas nebegali taip toliau tęstis. Ak, bet jis tęsiasi.

Kaskart, kai pamatau panelę Skyter, ji atrodo dar labiau sulysusi, dar baikštesnių akių. Mėgina šypsotis, lyg jos taip sunkiai neveiktų, kad nebeturi nė vienos draugės.

Spalį panelė Hilė sėdi panelės Lyfolt valgomajame prie stalo. Panelė Lyfolt tokia nėščia, kad vos pajėgia sutelkti žvilgsnį. O panelė Hilė turi apie kaklą didžiulį kailį, nors lauke — šešiasdešimt laipsnių*. Atkišusi nuo savo arbatos stiklinės mažylį pirštelį, ji sako:

— Skyter įsivaizdavo esanti tokia gudri, suversdama į mano priekinį kiemą visus tuos unitazus. Ką gi, tiesiog puikiai pasiteisina. Tris iš jų mes jau įrengėme žmonių garažuose ir stoginėse. Net Viljamas pasakė, kad tai užmaskuota palaima.

Neketinu to pasakyti panelei Skyter. Kad galų gale ji padėjo paremti reikalą, prieš kurį kovoja. Bet paskui pamatau, kad tai nebesvarbu, nes panelė Hilė priduria:

* Apie 15,5° C.

— Vakar vakare nusprendžiau parašyti Skyter padėkos laiškutį. Kaip ji mums padėjo stumti į priekį tą projektą greičiau, negu jis šiaip būtų judėjęs.

Kai panelė Lyfolt tokia užsiėmusi siūdama rūbelius naujam kūdikėliui, mudvi su Mei Moble kone kiekvieną dienos minutę būname drauge. Ji darosi per sunki, kad visąlaik pajėgčiau ją nešioti, o galbūt tai aš esu per sunki. Užtat stengiuosi kuo daugiau ją stipriai pamyluoti.

— Eikš, paseksi man mano slaptą pasaką, — šnabžda taip plačiai šypsodamasi.

Dabar ji visada, kai tik aš ateinu, prašo savo slaptosios pasakos. Slaptosios pasakos — tos, kurias aš prasimanau.

Bet tuomet į kambarį įeina panelė Lyfolt su rankine ant peties, pasirengusi kažkur išvykti.

— Mei Moble, dabar aš išvažiuoju. Eikš, stipriai apkabink mamytę.

Bet Mei Moblė nepajuda iš vietos.

Panelė Lyfolt, įsisprendusi ranka į klubą, laukia savo aukselio.

— Nagi, Mei Moble, — sukuždu.

Niūkteliu ją, ir mergytė eina apkabinti savo mamos — iš tiesų stipriai, lyg tam sukaupusi visą ryžtą. Bet panelė Lyfolt, ji jau ieškosi rankinėje raktelių, lyg bando nuo dukters išsivaduoti. Tačiau neatrodo, kad dėl to Mei Moblė taip labai jaudintųsi, kaip būdavo anksčiau, ir aš vos galiu į tai žiūrėti.

— Nagi, Aibi, — sako man Mei Moblė, kai jos mama išvažiuoja, — dabar laikas mano slaptai pasakai.

Nueiname į jos kambarį, kur mudvi mėgstame sėdėti. Įsitaisau dideliame fotelyje, o ji užsiropščia man ant kelių ir šypsosi, šiek tiek šokčioja.

— Papasakok, papasakok man apie rudą vyniojamąjį popierių. Ir dovaną.

Ji tokia susijaudinusi, kad net rangosi. Turi nušokti man nuo kelių, šiek tiek pajudėti, kad praeitų jaudulys. Paskui vėl užsiropščia atgal pas mane.

Tai mėgstamiausia Mei Moblės pasaka, nes kai ją pasakoju, mergytė gauna dvi dovanas. Iš savojo „Piggly Wiggly" maisto produktų parduotuvės maišelio išsiimu rudą vyniojamąjį popierių ir į jį įvynioju kai ką mažo, lyg saldainiuką. Paskui iš „Cole" vaistinės maišelio išsiimu baltą popierių ir įvynioju į jį dar vieną visai kažką panašaus. Ji į visa tai žiūri labai rimtai — leidžia man išvynioti ir pasakoti, kad svarbu ne įvynioklio spalva, o tai, kas jo viduje.

— Šiandien mes imsimės kitos pasakos, — pasakau, bet pirma visa įsi-

tempiu ir klausausi, norėdama įsitikinti, kad panelė Lyfolt negrįžta ką nors pamiršusi. Tačiau pavojaus nėra.

— Šiandien papasakosiu tau apie ateivį iš kito pasaulio. — Ji kaip tik mėgsta klausytis apie žmones iš kito pasaulio. Jos mėgstamiausia laida per televizorių — „Mano mylimiausias marsietis". Išsitraukiu kepures su antenomis, vakar savo padarytas iš folijos, jas uždedu mums ant galvų. Vieną — jai, kitą — sau. Su tais daikčiukais atrodome kaip pora pamišėlių.

— Kartą protingas marsietis nusileidžia į Žemę pamokyti mūsų, žmonių, vieno ar dviejų dalykų, — pradedu pasakoti.

— Marsietis? Ar didelis?

— O, apie šešių pėdų ir dviejų colių.

— Kuo vardu?

— Martinas Liuteris Kingas.

Ji giliai įkvepia oro ir padeda man ant peties galvą. Juntu tvaksinčią prie manosios jos mažutę širdelę, plazdančią kaip peteliškės ant mano baltos uniformos.

— Jis buvo tikrai mielas marsietis, ponas Kingas. Atrodė visai kaip mes — nosis, burna, plaukai ant galvos, bet kartais žmonės žiūrėdavo į jį keistai, o kartais, na, manau, kartais žmonės būdavo tiesiog jam blogi.

Galėčiau patirti *daug* nemalonumų, sekdama jai tas pasakaites, ypač iš pono Lyfolto. Bet Mei Moblė žino — tai mudviejų „slaptos pasakos".

— Kodėl, Aibi? Kodėl jie buvo jam tokie blogi? — klausia ji.

— Nes jis buvo žalias.

Du kartus šį rytą suskamba panelės Lyfolt telefonas ir du kartus aš nesuspėjau atsiliepti. Vieną kartą — nes vaikiausi kieme už namo nuogą Mažylę, o antrą — nes naudojausi tualetu garaže, o kai panelė Lyfolt, jau trys — taip, *trys* — savaitės vėluoja pagimdyti tą lėliuką, nemanau, kad ji bėgtų prie kokio nors telefono. Bet nemanau, kad užsipuls ir mane, jog nesuskubau atsiliepti, nes negalėjau. Dievuliau, kad aš būčiau žinojusi, kai šįryt atsikėliau!

Vakar vakarą panelė Skyter ir aš dirbome prie istorijų bemaž iki vidurnakčio — pritrūko vos penkiolikos minučių. Buvau pavargusi iki kaulų smegenų, bet mudvi vis dėlto užbaigėme aštuntąją, o tai reiškia, kad liko dar keturios. Sausio dešimtoji — paskutinis terminas, ir aš nežinau, ar suspėsime.

Jau trečia spalio savaitė, taigi panelės Lyfolt eilė priimti pas save bridžo klubą. Dabar, kai buvo išmesta panelė Skyter, jis visiškai pasikeitė. Prisijungė

panelė Koldvel, kuri visus vadina „aukseliu“, ir panelė Lu Enė, pakeitusi panelę Volter, ir visos labai mandagios bei manieringos, dvi valandas vien tik sutinka viena su kita. Nebelabai ir įdomu jų klausytis.

Pilu visoms paskutinės šaldytos arbatos, kai *din-don* sudzingsi durų skambutis. Tikrai labai greitai nuskubu atidaryti, kad parodyčiau panelei Lyfolt, jog nesu tokia lėta, kaip ji mane kaltina.

Pirmas žodis, kuris įšoka man į galvą vos tik atidarius duris — tai *rožinė*. Nors anksčiau niekada nebuvau jos mačiusi, užtektinai buvau kalbėjusi su Mine, kad atpažinčiau, kas čia tokia. Mat kuri gi kita pas mus vaikščioja įspraudusi didžiausio numerio krūtinę į mažiausio dydžio megztinį?

— Ėgi, sveiki, — taria ji, apsilaižydama storai dažytas lūpas. Ištiesia į mane ranką, ir aš pamanau, kad ji nori kažką man įteikti. Siekiu paimti, kad ir kas ten būtų, ir, keista, ji spusteli man delną. — Aš — Silija Fut, atėjau pasimatyti su panele Elizabeta Lyfolt, malonėkite.

Esu tokia pakerėta visos tos rožybės, kad prireikia kelių sekundžių, iki man dingteli, kaip blogai tai galėtų man baigtis. Ir Minei. Tatai atsitiko labai seniai, bet vis dar tebėra prilipę.

— Aš... ji...

Būčiau jai pasakiusi, kad namie nieko nėra, bet bridžo stalas — vos penkios pėdos už manęs. Atsigręžiu: visos keturios ponios spokso į duris išsižiojusios, lyg gaudytų muses. Panelė Koldvel kažką pašnabžda panelei Hilei. Panelė Lyfolt netvirtai atsistoja, nutaiso veide šypseną.

— Labas, Silija, — taria panelė Lyfolt. — Tikrai jau seniai matėmės.

Panelė Silija atsikrenkščia ir tartum kiek per garsiai sako:

— Labas, Elizabeta, atsilankau šiandien pas jus, kad... — Jos akys sumirksi į stalą, kur sėdi kitos ponios. — O, ne. Matau, sutrukdžiau. Aš tik... Dar apsilankysiu. Kitą kartą.

— Ne, ne, kuo galiu jums padėti? — klausia panelė Lyfolt.

Panelė Silija tame ankštame rožiniame sijone giliai įkvepia oro, ir mirksnį, spėju, mes visos pamanome, kad ji tuoj sprogs.

— Atėjau pasiūlyti savo pagalbą Labdarai vaikams.

Panelė Lyfolt nusišypso:

— A... Ką gi, aš...

— Aš tikrai moku dėlioti gėlių puokštes, tai yra visi ten Šugar Diče taip sakydavo, net mano tarnaitė taip pasakė, tuoj po to, kai pavadino mane blogiausia virėja, kokia kada nors yra pasitaikiusi jai po akių. — Ji sukikena, ir šią akimirką, išgirdusi žodį *tarnaitė*, sulaikau kvapą. Paskui ji staiga vėl surimtėja. — Bet aš galiu rašyti adresus, klijuoti pašto ženklus ir...

Panelė Hilė atsistoja nuo stalo, įsiterpia:

— Mums tikrai nebereikia jokios pagalbos, bet būsime sužavėtos, jeigu jūs, Silija, ir Džonis apsilankysite Labdaroje.

Panelė Silija nusišypso ir atrodo tokia laiminga, jog kiekvienam tai matant plyštų širdis. Tam, kuris ją turi.

— O, dėkui, — nudžiunga ji. — Tikrai *norėčiau.*

— Tai įvyks penktadienį vakare, lapkričio penkioliktą...

— ...„Roberto E. Li" viešbutyje, — užbaigia panelė Silija. — Žinau viską apie tai.

— Mes norėtume parduoti jums porą kvietimų. Džonis atvyks kartu su jumis, tiesa? Elizabeta, nueik ir atnešk jai kvietimus.

— Ir jeigu yra dar kas nors, kuo galėčiau pagelbėti...

— Ne, ne, — nusišypso Hilė. — Mes jau viskuo pasirūpinome.

Panelė Lyfolt sugrįžta su voku. Išgriebia kelis kvietimus, bet paskui voką iš jos perima Hilė.

— Kol esate čia, Silija, kodėl jums nenupirkus kelių kvietimų ir savo draugams?

Mirksnį panelė Silija sustingsta.

— Hm, gerai.

— Jeigu kokius dešimt? Jums su Džoniu ir aštuoniems draugams. Tuomet turėtumėte visą staliuką.

Panelė Silija šypsosi taip įsitempusi, kad net pradeda drebėti lūpos.

— Manau, visai užteks tik dviejų.

Panelė Hilė išima du kvietimus ir sugrąžina voką panelei Lyfolt, o ši nueina į namo gilumą padėti jo į vietą.

— Tik palūkėkite, tuoj išrašysiu čekį. Laimė, šiandien pasiėmiau tą gerą seną išradimą. Pasakiau savo tarnaitei Minei, kad mieste užvažiuosiu nupirkti jai kumpio su kaulu.

Panelė Silija stengiasi sau ant kelio išrašyti čekį. Aš, kiek pajėgiu, išlieku rami, vildamasi ir melsdama Dievą, kad panelei Hilei prasprūdo pro ausis, ką ana prieš mirksnį pasakė. Ta paduoda čekį, bet panelė Hilė visa susiraukusi, mąsto.

— Kas? Kas tokia, pasakėte, yra jūsų tarnaitė?

— Minė Džekson. O! Velnias! — Panelė Silija staigiai prisidengia delnu burną. — Elizabeta prisaikdino mane niekada neprasitarti, jog ji parekomendavo, o štai aš čia išsiplepu visa burna.

— Elizabeta... parekomendavo Minę Džekson?

Panelė Lyfolt sugrįžta iš miegamojo.

— Aibilina, ji atsibudo. Eik ir paimk ją. Su tokia savo nugara nepajėgiu pakelti nė nagų dildiklio.

Išties greitai išskubu į Mei Moblės kambarį, bet kai įkišu pro duris galvą, mergytė vėl užmigusi. Puolu atgalios į valgomąjį. Kaip tik tuo metu panelė Hilė užtrenkia paradines duris.

Sugrįžusi į vietą ji vėl atsisėda, jos veidas toks, lyg ką tik būtų nurijusi katę, suėdusią kanarėlę.

— Aibilina, — sako man panelė Lyfolt, — eik ir paruošk salotas, mes visos laukiame.

Nueinu į virtuvę. Kai grįžtu atgal į valgomąjį, lėkštės su salotomis ant mano padėklo barška it dantys.

— ... kalbi apie tą, kuri pavogė visą tavo mamos stalo sidabrą ir...

— ... maniau, visi mieste žino, kad ta negrė vagišė...

— ... niekada nė už ką nebūčiau parekomendavusi...

— ... matai, kaip apgaudinėjo? Ką ji...

— Trūks plyš turiu viską gerai apgalvoti, — sako panelė Hilė.

MINĖ

24 SKYRIUS

Prie virtuvės kriauklės laukiu parvažiuojant panelės Silijos. Skuduras, kurį pašiojau — vien skutai. Ta kvaiša šįryt atsibudo, įsispraudė į ankščiausią, kokį tik turi, — o tuo jau daug pasakyta, — rožinį megztinį ir sušuko:

— Važiuoju pas Elizabetą Lyfolt. Dabar pat, kol dar nepristigau drąsos, Mine. — Ir paskui išrūksta savuoju „Bel Air" — ševrolė nudengiamu stogu, su karančiu pro dureles sijonu.

Aš ir taip visa jau buvau kaip ant adatų, iki suskambo telefonas. Aibilina net žagsėjo — tokia buvo susijaudinusi. Panelė Silija ne tik pasakiusi ponioms, jog Minė Džekson pas ją dirba, bet taip pat jas informavusi, jog būtent panelė Lyfolt buvo ta, kuri mane „rekomendavo". Ir tai viskas, ką Aibilina nugirdo. Toms kvaksinčioms vištoms užteks kokių penkių minučių, kad viską perprastų.

Taigi dabar man belieka laukti. Laukti, kol sužinosiu: pirma, ar pati geriausia mano draugė visame pasaulyje bus išvyta už tai, kad įtaisė mane į darbą. Ir antra, ar panelė Hilė papasakojo panelei Silijai apie tuos melus, kad esu vagišė. Ir antra su puse, ar panelė Hilė papasakojo panelei Silijai, kaip aš jai atsikeršijau už tokius melus. Nesigailiu dėl to Baisiai Siaubingo Dalyko, kurį jai ištaisiau. Bet dabar, kai panelė Hilė įkišo už grotų pūti savo pačios tarnaitę, kas žino, ką ta ponia rengiasi padaryti man. Tik dešimt po keturių — valandos, kurią paprastai išvažiuoju, prie namo sustoja panelės Silijos automobilis. Ji atšokuoja takučiu, lyg turėtų kažką pasakyti. Aš pasitempiu aukščiau kojines.

— Mine, kaip jau vėlu! — sušunka.

— Kas nutiko pas panelę Lyfolt? — nė nebandau kuklintis. Noriu žinoti.

— Keliauk, prašau! Džonis jau parvažiuoja bet kurią minutę.

Ji stumia mane į prausyklą, kur laikau savo daiktus. Pasikalbėsime rytoj, sako, bet nors kartą aš nenoriu namo, noriu išgirsti, ką apie mane kalbėjo panelė Hilė. Išgirsti, kad jūsų tarnaitė yra vagišė — tas pat, kaip išgirsti, kad jūsų vaikų mokytojas yra tvirkintojas. Dėl tikrų įrodymų stokos ne pasitikite jais, o paprasčiausiai išvejate velniop.

Bet panelė Silija nelinkusi nieko man pasakoti. Gena mane lauk, kad toliau galėtų tęsti savąją apgaulę, tokią raizgią kaip kudzu*. Ponas Džonis apie mane žino. Panelė Silija žino, kad ponas Džonis apie mane žino. Bet ponas Džonis nežino, kad panelė Silija žino jį žinant. Ir dėl visos tos kvailystės turiu išvažiuoti dešimt po keturių ir ištisą naktį nerimauti, ką panelė Hilė pasakė.

Kitą rytą prieš darbą Aibilina paskambina man į namus.

— Šįryt anksti paskambinu vargšei Fanei, nes žinau, kad tu visą naktį dėl to kamavaisi. — „Vargšė Fanė" — naujoji panelės Hilės tarnaitė. Derėtų vadinti ją „kvaile Fane", kad dirba ten. — Ji girdėjo panelę Lyfolt ir panelę Hilę nusprendžiant, kad tu prasimanei visą tą rekomendacijos dalyką, idant gautum pas panelę Siliją darbą.

Uuuchch. Pratisai atsidūstu.

— Džiaugiuosi, kad tu nepatekai į bėdą, — pasakau. Šiaip ar taip, dabar panelė Hilė vadina mane melage *ir* vagiše.

— Dėl manęs nesijaudink, — nuramina Aibilina. — Tik žiūrėk, kad panelė Hilė nesikalbėtų su tavo šeimininke.

Kai atvažiuoju į darbą, panelė Silija išsiskubina pirktis naujos suknelės labdaros pokyliui, įvyksiančiam ateinantį mėnesį. Sako norinti atsirasti parduotuvėje pati pirma. Viskas kitaip, nei ankstesnėmis dienomis, kai ji buvo nėščia. Dabar nekantrauja kuo greičiau ištrūkti iš namų.

Išpėdinu į kiemą už namo ir imuosi šluostyti lauko kėdes. Pamatę mane, sučirška suerzinti paukštukai, nuo jų kamelijos krūmas net brazda. Praėjusį pavasarį panelė Silija nuolat mygo mane pasiimti tų gėlių namo. Bet aš žinau kamelijas. Parsineši puokštę vidun, mąstydama, kokios gyvos jos atrodo, tartum judėtų, ir kai tik prisilenki pauostyti, pamatai parsinešusi namo raudonųjų erkučių knibždynę.

Išgirstu už krūmų perlūžtant stagarą, paskui — kitą. Visa viduje pašiurpstu, stoviu vietoje. Esame čia velniai žino kur, ir niekas mylios aplinkui neišgirstų mūsų šaukiantis pagalbos. Klausausi, bet nieko daugiau negirdžiu. Pasakau sau, kad tai tik senos nuosėdos nuo tada, kai laukdavau parvažiuojant pono Džonio. Arba galbūt mane apėmusi paranoja, nes vakar vakare dirbau su panele Skyter prie knygos. Pakalbėjusi jai, visada lieku įsitempusi.

Galiausiai grįžtu valyti kėdžių prie baseino, surenku panelės Silijos kino

* Toks augalas.

žurnalus ir popierines servetėles, kurias ta apsileidėlė čia palieka. Namo viduje suskamba telefonas. Man neprivalu atsiliepti, kol panelė Silija vis dar stengiasi tęsti tą didžiulį kvailą melą su ponu Džoniu. Bet jos čia nėra, o galbūt skambina Aibilina, norėdama pranešti daugiau naujienų. Įeinu vidun, užrakinu už savęs duris.

— Panelės Silijos rezidencija.

Viešpatie, viliuosi, kad skambina ne panelė Silija.

— Čia kalba Hilė Holbruk. Su kuo aš?

Visas kraujas suplūsta man nuo plaukų į pėdas. Kokias penkias sekundes esu tuščias bekraujis kiautas.

Pritildau balsą, nutaisau jį žemesnį, kad skambėtų neatpažįstamai.

— Čia Dorina. Panelės Silijos pagalbininkė.

Dorina. Kodėl pasitelkiu savo sesers vardą?

— Dorina. Maniau, ponios Fut tarnaitė — Minė Džekson.

— Ji... išėjo.

— Tikrai? Duokit man pakalbėti su ponia Fut.

— Ji... išvykusi iš miesto. Į pakrantę. Bus ten e... e... — Mintys man skrieja tūkstančio mylių per valandą greičiu, mėginant sugalvoti daugiau detalių.

— Ką gi, kada ji grįžta?

— Negreeeit.

— Na, kai ji grįš, pasakykit, kad aš skambinau. Hilė Holbruk. Emersonas, trys-šešiasdešimt aštuoni-keturiasdešimt.

— Taip, mem. Pasakysiu jai.

Po kokio šimto metų.

Užsilaikau prie darbastalio krašto, laukiu, kol širdis liausis daužiusis. Ne tai, kad panelė Hilė negalėtų manęs surasti. Tai yra jai tereiktų paieškoti telefonų knygoje Minės Džekson prie Tik Roudo ir sužinoti mano adresą. Ir ne tai, kad negalėčiau pasakyti panelei Silijai, kas įvyko, pasakyti, jog nesu vagišė. Galbūt ji galų gale manimi patikėtų. Bet viską žlugdo tas Baisiai Siaubingasis.

Po keturių valandų įžengia panelė Silija, nešina penkiomis viena ant kitos sukrautomis didelėmis dėžėmis. Padedu jai nuboginti jas toliau į miegamąjį ir labai tyliai klausausi už durų, ar skambins aukštuomenės poniutėms, kaip kiekvieną dieną. Ir tikrai, išgirstu ją pakeliant telefono ragelį. Bet ji tik padeda jį atgal ant svirtelės. Ta kvailė vėl klausosi jungimo signalo, jeigu kas nors mėgintų skambinti.

* * *

Nors jau trečia spalio savaitė, vasara dūzgia drabužių džiovintuvo ritmu. Žolė panelės Silijos kieme dar visiškai žalia. Oranžiniai jurginai apgirtę tebešypso į saulę. Ir kasnakt prakeikti moskitai išsirengia į kraujo medžioklę, manosios prakaito pažastinėlės pabrango trimis centais už dėžutę, o manasis elektrinis ventiliatorius galutinai sulūžo, nukritęs ant virtuvės grindų.

Šį spalio rytą, trys dienos po to, kai paskambino panelė Hilė, ateinu į darbą pusę valandos anksčiau. Paliepiau Meilutei vaikus išlydėti į mokyklą. Įmantrus aparatas mala kavą, vanduo bėga į jo puodelį. Remiuosi užpakaliu į darbastalį. Tyku. Kaip tik to visą naktį laukiau. Vėl suūžia kurį laiką tylėjęs šaldytuvas. Padedu ant jo delną, kad jusčiau vibraciją.

— Tu baisiai ankstyva, Mine.

Atidarau šaldytuvą ir viduje paslepiu savo galvą.

— Labryt, — atsakau iš vaisių ir daržovių skyriaus. Viena tik mąstau: *Dar ne.*

Čiupinėjuosi su keliais artišokais, šalti jų dygliai bado man delną. Šitaip susilenkus dar labiau tvinkčioja galvą.

— Sutaisysiu jums ir ponui Džoniui kepsnį ir dar... sutaisysiu... — bet visi žodžiai iš manęs spaudžiasi šaižaus garso.

— *Mine*, kas atsitiko?

Man nė nepajutus, panelė Silija apėjo šaldytuvo dureles. Mano veidas susimeta į raukšles. Prakirta virš antakio vėl atsiveria, karštas kraujas degina it skustuvas. Paprastai mano mėlynių nesimato.

— Aukseli, nusiramink. Ar parkritai? — Ji įsiremia ranka į klubą po rožiniais naktinukais. — Vėl užkliuvai už ventiliatoriaus laido?

— Viskas gerai, — atsakau mėgindama taip pasisukti, kad ji nematytų mano veido.

Bet panelė Silija juda podraug su manimi, pučia akis į prakirtą, lyg niekada nemačiusi nieko tokio baisaus. Kažkada viena baltoji ponia man pasakė, kad kraujas ant spalvotojo atrodo raudonesnis. Išsiimu iš kišenės vatos gniužulėlį, prisidedu jį prie veido.

— Niekis, — pasakau. — Užsigavau vonioje.

— Mine, ta žaizda kraujuoja. Manau, tau reikia kelių siūlių. Palauk, tuoj iškviesiu čia daktarą Nilą.

Ji pasičiumpa nuo sienos telefono ragelį, paskui trenkia atgal.

— Ak, jis kartu su Džoniu išvykęs į medžioklės stovyklą. Tuomet paskambinsiu daktarui Stylui.

— Panele Silija, man nereikia jokių daktarų.

— Tau reikia medikų dėmesio, Mine. — Ji vėl pasiima telefoną.

Nejau iš tikrųjų turiu jai tai pasakyti? Sukandu dantis, kad pajėgčiau išspausti iš savęs:

— Tie daktarai nesiims dirbti su jokiu spalvotuoju, panele Silija.

Ji vėl padeda ragelį.

Pasisuku ir atsistoju prie kriauklės. Vis mąstau: *Tai niekieno reikalas, tik dirbk savo darbą*, bet neturėjau nė minutės miego. Visą naktį Lerojus ant manęs rėkė, sviedė į galvą cukrinę, išmetė į priebutį mano drabužius. Noriu pasakyti, kad kai jis geria „Thunderbird"* — vienas dalykas, bet... *ak.* Gėda tokia stipri, jog turbūt galėtų mane nutempti ant grindų. Šįkart Lerojus nebuvo užmynęs ant „Thunderbird" kamščio. Šįsyk jis mane mušė blaivutėlis.

— Eikit iš čia, panele Silija, leiskit man užsiimti savo darbais, — paprašau, nes tiesiog man reikia pabūti kurį laiką vienai.

Iš pradžių pamaniau, kad Lerojus sužinojo apie mano darbą su panele Skyter. Tai buvo vienintelė priežastis, kurią pajėgiau sugalvoti, kol jis mušė mane ranka. Bet apie tai neužsiminė nė žodžio. Paprasčiausiai mušė mane grynai dėl savo malonumo.

— Mine? — taria panelė Silija, vėl nužiūrinėdama prakirtą. — Tikrai tu užsigavai vonioje?

Paleidžiu vandenį, kad virtuvėje būtų nors koks triukšmas.

— Jau jums sakiau. Taip ir buvo. Aišku?

Ji įtariai nužvelgia ir duria į mane pirštu.

— Aišku. Bet aš sutaisysiu tau kavos puodelį ir noriu, kad šiandien pasiimtum laisvą, gerai?

Panelė nueina prie kavos aparato, įpila du puodelius, tačiau paskui sustoja. Tartum nustebusi pažvelgia į mane.

— Nežinau, kokią mėgsti kavą, Mine.

Užverčiu aukštyn akis.

— Tokią pačią kaip ir jūs.

Į abu puodelius ji įmeta po du cukraus gabalėlius. Paduoda man kavą, o paskui tik stovi spoksodama pro langą į kiemą, tvirtai suspaudusi žandikaulius. Pradedu plauti iš vakaro likusius indus, trokšdama, kad ji tik paliktų mane ramybėje.

— Žinai, — taria ji gana tyliai. — Gali kalbėtis su manimi apie viską.

Aš toliau plaunu lėkštes, juntu savo šnerves pradedant plėstis.

* „Perkūno paukštis" — pigaus spirituoto (13°–18°) naminio vyno rūšis.

— Aš daug ko patyriau ten, kai gyvenau Šugar Diče. Faktiškai...

Pakeliu akis, jau pasirengusi užsipulti, kad kišasi į mano reikalus, bet panelė Silija taria keistu balsu:

— Turime paskambinti policijai, Mine.

Taip staigiai padedu ant stalo puodelį, kad šis išsilaisto.

— Nagi, paklausykite, nenoriu, kad veltųsi jokia policija...

Ji parodo pirštu į langą.

— Ten kieme kažkoks vyriškis, Mine! Antai!

Pasisuku ten link, kur ji žiūri. Lauke prie azalijų vyriškis — *nuogas* vyriškis. Sumirkčioju norėdama įsitikinti, ar jis realus. Aukštas, atrodo lyg miltuotas ir baltasis. Stovi nugara į mus, už kokių penkiolikos pėdų. Rudi susivėlę jo plaukai ilgi kaip valkatos. Net iš nugaros galiu pasakyti, kad jis lyti save.

— Kas jis toks? — sukužda panelė Silija. — Ką čia veikia?

Lyg išgirdęs mus, vyriškis atsisuka priekiu. Mudviem atkąra smakrai. Jis laiko tą daiktą atkišęs, lyg siūlytų mums didįjį mėsainį „submariną".

— O... *Dieve*, — prataria panelė Silija.

Jo akys tyrinėja langą. Sustoja tiesiai ties manosiomis, spokso nematoma linija per veją. Aš pašiurpstu. Atrodo, tartum mane, Minę Džekson, pažinotų. Spokso išlenkęs lūpas, lyg aš būčiau nusipelniusi kiekvienos blogos savo gyventos dienos, kiekvienos nemiegotos nakties, kiekvieno patirto nuo Lerojaus smūgio. Nusipelniusi to ir dar daugiau.

Ir ima lėtai, ritmiškai kumščiu sau trankyti kitos rankos delną. Trinkt. Trinkt. Lyg tiksliai žinotų, ką tuojau man padarys. Man vėl pradeda tvinkčioti akį.

— Turime paskambinti policijai! — sušnabžda panelė Silija. Plačios jos akys susminga į telefoną kitapus virtuvės, bet pati nepasijudina nė colio.

— Jiems prireiks keturiasdešimt penkių minučių, vien tik kol suras namą, — nurodau. — O per tą laiką jis galėtų išlaužti duris!

Nubėgu prie užpakalinių durų, spragteliu užraktą. Metuosi prie paradinių durų, užrakinu ir jas, pakeliui ties langu į kiemą pasilenkdama. Stiebdamasi ant pirštų galų, pro užpakalinių durų kvadratinį langutį atsargiai pasižiūriu į kiemą. Panelė Silija vogčia stebi užsiglaudusi už didžiojo lango krašto.

Nuogalius vyriškis labai pamažu artėja prie namo. Užlipa užpakalinio priebučio laiptais. Paklebena durų rankeną, ir aš matau šią šokčiojant, o širdis man daužosi į šonkaulius. Girdžiu panelę Siliją į telefoną šaukiant:

— Policija? Pas mus braunamasi! Vyriškis! Nuogas vyriškis bando patekti į...

Suspėju kaip tik laiku atšokti nuo kvadratinio langučio, kai šį išmuša akmuo, smulkios šukės pažyra man į veidą. Pro didįjį langą matau vyriškį atsitraukiant, lyg mėgintų pasižiūrėti, pro kur dar galėtų įsilaužti. *Viešpatie,* meldžiuosi, *nenoriu to daryti, neversk manęs to daryti...*

Jis vėl spokso pro langą į mus. Ir aš žinau, kad mudvi negalime čia tik gūžtis kaip antys pietums ir laukti, kol jis pateks vidun. Jam tereikia išdaužti langą, kuris nuo grindų iki lubų, ir pro jį įžengti.

Viešpatie, žinau, ką turiu padaryti: išeiti laukan ir *pirma* jį pričiupti.

— Jūs pasitraukite, panele Silija, — pasakau, o mano balsas dreba.

Nueinu pasiimti nuo lokio pono Džonio medžioklinio peilio, vis dar makštyje. Bet geležtė tokia trumpa, tas žmogus turės būti baisiai arti manęs, kad galėčiau jam kirsti, tad pasičiumpu ir šluotą. Vėl pažvelgiu laukan. Jisai stovi vidury kiemo, žiūri į namą. Apmąsto padėtį.

Atidarau užpakalines duris ir išsmunku pro jas. Iš kitos pusės kiemo vyriškis šypsosi man burna, kurioje gal kokie du dantys. Liaujasi kumščiu sau trankęs delną ir vėl pradeda save smaukinėti, dabar sklandžiai, tolygiai.

— Užrakinkit duris, — sušnypščiu už savęs. — Ir tegul lieka užrakintos.

Išgirstu spragtelėjimą.

Įsikišu peilį už uniformos juostos, pasitikrinu, ar ji pakankamai suveržta. Ir abiem rankomis sugriebiu šluotą.

— Nešdinkis iš čia, tu, kvaily! — surinku.

Bet vyriškis nepajuda iš vietos. Žengteliu kelis žingsnius arčiau. Ir tuomet jis padaro tą pat, ir girdžiu save meldžiantis: *Viešpatie, apsaugok mane nuo to baltojo nuogaliaus...*

— Turiu peilį! — sušunku.

Paeinu dar kelis žingsnius pirmyn, o jis — irgi. Atsidūrusi septynios ar aštuonios pėdos iki jo, aš šnopuoju. Abu stebeilijame vienas į kitą.

— Ėgi, juk tu stora nigerė! — šūkteli jis keistu šaižiu balsu ir ilgai smaukosi.

Giliai įkvepiu oro. Ir metuosi į priekį, užsimoju šluota. *Švyyyyst!* Pristigo vos kelių colių, kad pataikyčiau, ir jis atšoka atgal. Vėl puolu pirmyn, o vyriškis nubėga namo link. Taiko tiesiai į užpakalines duris, kurių langutyje — panelės Silijos veidas.

— Nigerė nepagaus manęs! Nigerė per stora bėgti!

Jis pasiekia laiptelius, ir aš supanikuoju, kad pabandys išlaužti duris, bet paskui staigiai apsisuka ir skuodžia namo pakraščiu, laikydamas rankoje tą milžinišką maskatuojantį mėsainį.

— Nešdinkis iš čia! — surinku pavymui, ir mane nuveria aštrus skausmas, juntu antakio prakirtą dar plačiau žiojantis.

Pūškuodama ir šnopuodama nuožmiai nuveju jį iš krūmų prie baseino. Prie vandens krašto jisai sulėtina žingsnius, ir aš priartėju, gerai užsimojusi tvoju šluota jam per užpakalį. *Triokšt!* Kotas perlūžta, o šluotos šepetys nuskrieja tolyn.

— Neskaudėjo! — Jis krutina ranką sau tarp kojų, prisitraukdamas kelius. — Nori gaidžio gardėsio, nigere? Eikš, paragausi gaidžio gardėsio!

Neriu pro jį atgal į kiemo vidurį, bet vyriškis per aukštas ir per greitas, o aš vis lėtesnė. Pašėlusiai švytruoju kojomis, tačiau netrukus jau vos berisnoju. Sustoju, pasilenkiu, sunkiai alsuoju, mano rankoje — trumpas šluotkočio lūžgalys. Pažvelgiu žemyn sau į juosmenį, ir peilis — jo *nėra.*

Vos tik spėju atsigręžti — *žyyybt!* Aš susvirduliuoju. Spengia šaižiai ir garsiai, net apsvaigsta galva. Užsidengiu ausį, spengesys dar pagarsėja. Jo smogta man į tą pačią pusę, kur ir prakirta.

Jis prieina arčiau, ir aš užsimerkiu žinodama, kas tuojau atsitiks, žinodama, kad turiu trauktis, bet negaliu. Kur peilis? Pas jį? Spengesys — it košmaras.

— Nešdinkis čia, kol tavęs nenudėjau, — girdžiu lyg iš skardinės.

Klausa man pusiau dingusi. Atsimerkiu. Panelė Silija su savaisiais atlasiniais rožiniais naktinukais. Rankoje laiko žarsteklį, sunkų, smailą.

— Baltoji ponia irgi nori paragauti bybio pyragėlio?

Jis pamaskatuoja į ją savo peniu, bet panelė Silija žengteli arčiau prie vyriškio, pamažu, lyg katė. Aš giliai įkvepiu oro, o vyriškis strykčioja kairėn dešinėn juokdamasis ir čepsėdamas bedante burna. Panelė Silija ramiai sau stovi ir nejuda iš vietos.

Po kelių sekundžių vyriškis susiraukia, atrodo nusivylęs, kad panelė Silija nieko nedaro. Nei mojuoja žarstekliu, nei raukosi, nei šaukia. Jis pažvelgia į mane.

— O kaip tu? Nigerė pernelyg pavargusi, kad...

Trekšt!

Vyriškio smakras pasiduoda į šoną, iš burnos trykšta kraujas. Jisai susvirduliuoja, pasisuka, ir panelė Silija žiebia jam ir į kitą žandą. Lyg norėtų suvienodinti abi jo puses.

Žmogus klupteli pirmyn, žvelgdamas į niekur konkrečiai. Paskui sukniumba veidu į žemę.

— Viešpatėli brangus, jūs... jūs jį... — pratariu, bet kažkur mano galvos užkampyje kažkoks balsas klausia manęs, visai ramiai, lyg mes čia tik vaišintumėmės arbatėle: *Ar taip dedasi iš tikrųjų?* Ar baltoji moteris iš tikrųjų daužo

baltąjį vyriškį, kad išgelbėtų mane? O gal jis taip sukrėtė mano smegeninę, kad tai aš ten guliu negyva ant žemės.

Mėginu sutelkti regą. Panelė Silija, ji piktai prašiepusi lūpas. Vėl užsimoja žarstekliu ir — *pa-bam!* jam per pakinklius.

Tikrai taip nesideda, nusprendžiu. Po šimts, tiesiog pernelyg būtų keista.

Pa-bam! Ji tranko jį per pečius, kaskart suūkčiodama *uch*!

— Nagi, panele Silija, juk aš... aš sakiau, kad jį pribaigėte, — raminu. Bet panelė Silija, matyt, taip nemano. Nors man spengia ausyse, garsas toks, lyg triuškėtų viščiuko kaulai. Aš tiesiau atsistoju, prisiverčiu sutelkti žvilgsnį, kol tai dar nevirto žmogžudyste. — Jis patiestas, patiestas, panele Silija, — įtikinėju. — Faktiškai jis... — aš stengiuosi pagauti žarsteklį, — ... gali būti negyvas.

Galiausiai sučiumpu tą įnagį, ji nesipriešina, ir žarsteklis nuskrieja per kiemą. Panelė Silija žingteli atgal nuo vyriškio, nusispjauna į žolę. Jos rožiniai atlasiniai naktinukai aptaškyti krauju. Audinys prilipęs jai prie kojų.

— Jis ne negyvas, — sako panelė Silija.

— Beveik.

— Smarkiai tau jisai smogė, Mine? — klausia ji, bet žiūri į jį, tysantį ant žemės. — Labai tave sužalojo?

Juntu sau smilkiniu srūvant kraują, bet žinau, kad tai nuo cukrine padarytos prakirtos, kuri vėl prasižiojo.

— Ne taip labai, kaip jūs jį, — atsakau.

Vyriškis sudejuoja, ir mes abi atšokame. Sugriebiu nuo žolės žarsteklį ir šluotkotį. Neduodu jai nė vieno.

Jis pusiau pasiverčia ir nusirita į šalį. Abi veido pusės kruvinos, akys užtinusios. Apatinis žandikaulis išnarintas, bet vyriškis kažkaip pajėgia atsistoti. Ir paskui pajuda tolyn, apgailėtinas šlubuojantis žmogėkas. Net neatsigręžia pažiūrėti į mudvi. Mes tik stovime ten ir stebime jį nukėblinant per dygius buksmedžio krūmus ir pranykstant tarp medžių.

— Toli jis nenueis, — pasakau ir gniaužiu rankoje tą žarsteklį. — Smarkokai jį pritalžėte.

— Taip manai?

Metu į ją žvilgsnį.

— Kaip Džo Luisas su montiruote.

Ji nusibraukia nuo veido šviesių plaukų sruogą, pažvelgia į mane taip, lyg kankintųsi, kad aš nukentėjau. Staiga sumoju, kad turėčiau jai padėkoti, bet, tiesą sakant, nerandu žodžių. Abi susidūrėme su visiškai nauju mums dalyku.

Tepajėgiu pasakyti:

— Atrodėte be galo... tikra savimi.

— Kadaise buvau gera kovotoja. — Ji pažvelgia tolyn į buksmedžius, delnu nusišluosto prakaitą. — Jeigu būtum pažinojusi mane prieš dešimt metų...

Ant jos veido nėra jokios bjaurasties, plaukai nesupurkšti laku, naktinukai — tartum senųjų prerijų suknelė. Ji giliai įkvepia pro nosį, ir aš pamatau. Pamatau baltųjų driskių mergaitę, kokia ji buvo prieš dešimt metų. Buvo tvirta. Niekam neleisdavo ant savęs dergti.

Panelė Silija apsisuka, ir aš nuseku paskui ją į namą. Pastebiu rožės krūme peilį ir pačiumpu jį. Viešpatie, jeigu būtų patekęs tam žmogui į rankas, abi jau būtume negyvos. Svečių vonios kambaryje išsiplaunu prakirtą, pridengiu ją baltu tvarsčiu. Baisiai skaudą galvą. Išėjusi iš vonios kambario girdžiu panelę Siliją kalbant telefonu — kalbant Madisono apygardos policijai.

Mazgodamasi rankas stebiuosi, kaip siaubinga diena gali tapti dar bjauresnė. Tartum jau buvai kažkuriuo metu pabėgusi nuo siaubo. Mėginu vėl sugrąžinti savo mintis į tikrovę. Galbūt šiąnakt pernakvosiu pas savo sesę Oktaviją, kad Lerojus suprastų, jog daugiau su tuo nesitaikstysiu. Nueinu į virtuvę, užkaičiu pupeles. Ką gi aš noriu apgauti? Jau žinau, kad dieną šįvakar baigsiu namie.

Girdžiu panelę Siliją baigiant kalbėti su policija. Ir paskui išgirstu ją atliekant tą savo įprastą apgailėtiną patikrą įsitikinant, kad linija laisva.

Tą popietę pasielgiu baisiai. Važiuodama aplenkiu Aibiliną, iš autobuso stotelės einančią namo. Aibilina pamoja man, bet apsimetu nė nepamačiusi kelkraštyje geriausios savo draugės akinamai balta uniforma.

Parvažiavusi namo prisidedu prie akies maišelį su ledu. Vaikučiai dar negrįžę, o Lerojus miega kambaryje. Nežinau nieko, ką dėl visko daryti — nei dėl Lerojaus, nei dėl panelės Hilės. Kas, kad šįryt man į ausį smogė nuogas baltasis. Aš tik sėdžiu ir spoksau į savo taukuotas pageltusias sienas. Kodėl taip ir neprisiruošiu jų nuvalyti?

— Mine *Džekson.* Tau per prasta pavėžėti senutę Aibiliną?

Atsidūstu ir pasuku savo sopančią galvą, leisdama jai pamatyti.

— O, — prataria ji.

Vėl nusisuku į sieną.

— Aibilina, — sakau ir girdžiu save atsidūstant. — Tu nepatikėsi, kokią turėjau dieną.

— Eime. Išvirsiu tau kavos.

Prieš išeidama nusiplėšiu tą ryškų tvarstį, kartu su ledo maišeliu įsimetu į kišenę. Kai kuriems čionykščiams prakirstas antakis nepadarys nė kiek įspūdžio, kad kaip nors pakomentuotų. Bet aš turiu gerus vaikučius, automobilį su padangomis ir šaldytuvą su šaldikliu. Didžiuojuosi savo šeima, ir gėda dėl akies — bjauresnė už skausmą.

Seku paskui Aibiliną panamėmis ir užpakaliniais kiemais, vengdama žmonių ir žvilgsnių. Džiaugiuosi, kad ji mane taip gerai pažįsta.

Mažutėje savo virtuvėje Aibilina užkaičia dėl manęs kavinuką, o sau pačiai — arbatos.

— Ir ką dėl to darysi? — klausia Aibilina, o aš žinau, kad ji turi omenyje akį.

Mudvi nekalbame apie tai, kad palikčiau Lerojų. Daugybė juodaodžių vyrų palieka savo šeimas it šiukšles sąvartyne, bet spalvotosios moterys tiesiog šitaip nesielgia. Mes turime galvoti apie savo vaikučius.

— Svarsčiau nuvažiuoti pas savo seserį. Bet negaliu pasiimti vaikučių, jiems mokykla.

— Nieko tokio, jeigu vaikučiai kelias dienas praleis mokyklą. Tikrai ne, jeigu tu nori apsisaugoti.

Aš vėl prisiklijuoju tvarstį, laikau prisidėjusi prie antakio ledo maišelį, kad sutinimas neatrodytų taip baisiai, kai mano vaikučiai šįvakar mane pamatys.

— Pasakei panelei Silijai, kad vėl paslydai vonioje?

— Aha, bet ji žino.

— Kodėl? Ką ji sako? — klausia Aibilina.

— Nes tai ir pati darė.

Ir aš papasakoju Aibilinai viską: kaip šįryt panelė Silija žarstekliu pridaužė nuogą vyriškį. Atrodo, lyg tai būtų įvykę prieš dešimtį metų.

— Būtų tas vyriškis juodasis, jau gulėtų negyvas žemėje. Policija būtų išsiuntinėjusi į visas penkiasdešimt trijų valstijų vietoves perspėjimą apie pavojingą nusikaltėlį, — išsako savo nuomonę Aibilina.

— Tokia atrodanti kaip mergužė iš baro, su aukštakulniais, o vos jo neužmušė, — stebiuosi.

Aibilina nusijuokia.

— Pakartok, kaip jis tą daiktą pavadino?

— Gaidžio gardėsiu. Pamišėlis iš Vitfildo beprotnamio. — Turiu prisiversti nesišypsoti, nes žinau, kad ta žaizda vėl prasižios.

— Viešpatie, Mine, na tau ir atsitiko dalykų!

— Kaip čia išeina, kad jai jokia problema apsiginti nuo to pamišėlio? Bet vaikosi panelę Hilę, lyg tiesiog prašyte prašytųsi užgaulių? — pasakau, nors

šiuo metu man mažiausiai rūpi, kad panelės Silijos jausmai bus užgauti. Paprasčiausiai gera kalbėtis apie kieno nors kito sumautą gyvenimą.

— Kalbi, lyg tau rūpėtų, — nusišypso Aibilina.

— Ji tiesiog jų nemato. *Ribų*. Tarp savęs ir manęs, tarp savęs ir Hilės.

Aibilina nugeria ilgą arbatos gurkšnį. Galiausiai pažvelgiu į ją.

— Ko tokia tyli? Žinau, kad turi apie tai savo nuomonę.

— Apkaltinsi mane filosofuojant.

— Klok, — paraginu. — Nebijau jokių filosofijų.

— Netiesa.

— Ką sakai?

— Tu kalbi apie tai, ko nėra.

Palinguoju į savo draugę galva.

— Ne tik jos, ribos, yra, bet tu žinai taip pat gerai kaip ir aš, kur tos ribos nubrėžtos.

Aibilina papurto galvą.

— Kadaise tuo tikėjau. Dabar nebetikiu. Jos — mūsų galvose. Tokie žmonės kaip panelė Hilė nuolatos mėgina mus priversti patikėti, kad jos yra. Bet jų nėra.

— Žinau, kad yra, nes tave nubaudžia, kai jas peržengi, — spiriuosi. — Bent aš tai žinau.

— Daug žmonių mano, kad jeigu atsikalbinėji savo vyrui, vadinasi, peržengei ribą. Ir tai pateisina bausmę. Tu tiki tokia riba?

Susiraukusi įbedu akis į stalą.

— Juk žinai, aš netyrinėju nė jokios tokios ribos.

— Nes tokios ribos nėra. Ji — tik Lerojaus galvoje. Ribų tarp juodųjų ir baltųjų irgi nėra. Tiktai kai kurie žmonės jas prasimanė, labai seniai. Ir tas galioja tiek baltiesiems driskiams, tiek aukštuomenės ponioms.

Pagalvoju apie panelę Siliją, išeinančią su tuo žarstekliu į kiemą, kai būtų galėjusi slėptis už durų, ir aš jau nebežinau. Man viskas apsiverčia. Noriu, kad ji suprastų, kaip yra dėl panelės Hilės. Bet ką pasakysi apie tokią kvailę kaip ana?

— Taigi tu sakai, kad nėra ribos tarp tarno ir šeimininko?

Aibilina papurto galvą.

— Tai tik pozicijos. Kaip šachmatų lentoje. Kas kam dirba, nieko nereiškia.

— Vadinasi, aš neperžengsiu ribos, jeigu pasakysiu panelei Silijai tiesą: kad Hilei ji per prasta? — Pasiimu puodelį. Labai stengiuosi tai perprasti, tačiau prakirta tvinksi man į smegenis. — Bet palauk, jeigu aš pasakysiu anai, kad panelė Hilė nėra jai lygi... tuomet nesakau, kad *yra* riba?

Aibilina nusijuokia, paplekšnoja man ranką.

— Aš tik sakau, kad gerumas neturi sienų.

— Hm. — Vėl prisidedu prie galvos ledą. — Gerai, galbūt pamėginsiu jai pasakyti. Kol dar nenuėjo į tą Labdarą ir nepadarė iš savęs didelės rožinės kvailės.

— Šiemet eini ten? — klausia Aibilina.

— Jeigu panelė Hilė bus toje pačioje salėje kaip ir panelė Silija ir meluos jai apie mane, noriu būti ten. Be to, Meilutė trokšta užsidirbti bent kiek pinigų Kalėdoms. Jai pravartu pradėti mokytis, kaip per pobūvius dengiamas stalas.

— Aš irgi ten būsiu, — sako Aibilina. — Panelė Lyfolt prieš tris mėnesius manęs paprašė iškepti aukcionui sausainių „pirštelių"

— Vėl tą prėskybę? Kodėl tie baltieji taip mėgsta „pirštelius"? Galiu iškepti dešimtis skanesnių pyragėlių.

— Jiems atrodo labai europietiška. — Aibilina palinguoja galvą. — Man gaila panelės Skyter. Žinau, vargšė nenori eiti, bet panelė Hilė jai sako, kad jeigu nedalyvaus, praras oficialias pareigas.

Išbaigiu gerą Aibilinos kavą, stebiu leidžiantis saulę. Pro langą dvelkia vėsesnis oras.

— Turbūt jau eisiu, — sakau, nors mielai praleisčiau visą likusį savo gyvenimą čionai, jaukioje Aibilinos virtuvėlėje, o ji man aiškintų, kaip sutvarkytas pasaulis. Štai kuo man Aibilina patinka: ji sugeba paimti sudėtingiausius gyvenimo dalykus ir įvyniodama juos padaryti tokius mažus ir paprastus, kad tiesiog sutelpa tau į kišenę.

— Nori su vaikučiais kiek pagyventi pas mane?

— Ne. — Atsiklijuoju tvarstį, vėl įsimetu į kišenę. — Noriu, kad jis mane pamatytų, — pasakau nudėrusi akis į tuščią savo kavos puodelį. — Kad pamatytų, ką padarė savo žmonai.

— Paskambink man telefonu, jeigu jis vėl įsismarkautų.

— Nereikia man jokių telefonų. Iš pat čia girdėsi jį klykiant pasigailėti.

Mažiau nei per valandą termometras už panelės Silijos virtuvės lango nukrenta nuo septyniasdešimt devynių iki šešiasdešimt ir paskui iki penkiasdešimt penkių*. Pagaliau atslenka frontas, nešdamas šaltą orą iš Kanados ar Čikagos, arba dar iš kažkur. Aižau japonines pupuoles ir mąstau, kad mes kvė-

* Maždaug nuo 27° iki 16,5° ir 13° C.

puojame tuo pačiu oru kaip ir prieš dvi dienas čikagiečiai. Klausiu savęs, jeigu nei iš šio, nei iš to aš pradėjau mąstyti apie „Sears & Roebuck“ ar „Shake'n Bake“, ar tai todėl, kad taip prieš dvi dienas pagalvojo koks nors ilinojietis. Penkioms sekundėms tai atitraukia mano mintis nuo savųjų bėdų.

Prireikė kelių dienų, bet galiausiai sugalvojau planą. Nors jis ir nelabai geras, vis tiek šis tas. Žinau, kad kiekvieną minutę, kurią delsiu, šmėžuoja tikimybė, kad panelė Silija paskambins panelei Hilei. Lauksiu per ilgai — ir ji pasimatys su ana ateinančią savaitę per Labdarą. Man darosi bloga pagalvojus apie tai, kad panelė Silija nubėga prie tų mergužių, lyg būtų geriausios draugės, apie išraišką jos dažytame veide, kai išgirs apie mane. Šįryt pamačiau ant panelės Silijos lovos sąrašą. Ką dar jai reikia atlikti iki Labdaros: susitvarkyti nagus. Duoti sausai išvalyti ir išlyginti smokingą. Paskambinti Hilei Holbruk.

— Mine, ar ši nauja plaukų spalva atrodo pigi?

Aš tik pasižiūriu į ją.

— Rytoj nužygiuosiu pas Fanę Mei ir liepsiu perdažyti. — Ji sėdi prie virtuvės stalo ir laiko saujoje pavyzdžių atraižas, išskleistas it kortas. — Kaip tu manai? „Butterbatch“ ar „Marilyn Monroe“*?

— Kodėl jums nepatinka sava natūrali spalva?

Ne tai, kad aš bent kiek numanyčiau, kokia ši galėtų būti. Bet tikrai ne žalvarinio varpo spalvos ar liguistai balti, kaip tose kortelėse, kurias laiko rankoje.

— Manau, šita „Butterbatch“ — šventiškesnė, atostoginė ir panašiai. O tu kaip?

— Jeigu norite, kad jūsų galva atrodytų kaip „Butterball“** kalakuto.

Panelė Silija sukikena. Matyt, pamano, kad aš juokauju.

— O, dar turiu tau parodyti šį naują nagų laką.

Ji rausiasi po rankinuką, suranda buteliuką kažko tokio rožinio, kad, atrodo, galėtum tai suvalgyti. Atkemša jį ir pradeda dažytis nagus.

— Prašau, panele Silija, nereikia tos netvarkos ant stalo, tai nenusiplaus...

— Tik pažiūrėk, argi ne pats tas? Ir aš suradau dvi sukneles, tiksliai prie jo tinkančias!

* Plaukų dažų pavadinimai — du šviesūs atspalviai. Pirmasis — veikiausiai prasimanytas (*butterbatch* — „sviesto plytelė“, artimas *butterscotch* — irisinis saldainis), taigi, galima sakyti, gelsvos ar šviesiai rusvos spalvos ir pagal tuo metu populiarią kino aktorę Merilin Monro, turėjusią labai šviesių plaukų šukuoseną.

** Kalakutų ir kitų paukštienos produktų firminė rūšis, gaminama „Butterball“ firmos.

Ji išlekia ir sugrįžta su dviem skaisčiai rožinėmis suknelėmis, plačiai šypsanti. Abi ilgos iki grindų, padengtos blizgučiais ir žvyneliais, praskeltos sulig koja. Abi laikosi ant petnešėlių, plonyčių it vielelės. Tame pokylyje ją suplėšys į gabalėlius.

— Katra tau labiau patinka? — klausia panelė Silija.

Parodau į tą, kuri be gilios iškirptės ties kaklu.

— O, dabar aišku, aš būčiau pasirinkusi tą kitą. Paklausyk, kaip ji braškės man einant. — Ji sušvytuoja suknele į šonus.

Pagalvoju apie tai, kaip ji pokylyje braškės su tuo savo apdaru. Kad ir kaip atrodytų baltoji kekšelė iš pigaus baro su automatiniu patefonu, būtent tokia visi ją vadins. O ji net nesupras, kas vyksta. Tik girdės už savęs šnibždantis.

— Žinote, panele Silija, — kalbu tartum iš lėto, lyg kaip tik dabar man tai būtų atėję į galvą. — Užuot skambinus toms kitoms ponioms, galbūt jums reikėtų paskambinti panelei Skyter Felan. Girdėjau, ji išties maloni.

Prieš kelias dienas paprašiau panelės Skyter tos paslaugos — pabandyti ir būti maloniai panelei Silijai, nukreipti ją nuo tų ponių. Iki šiol aš vis sakiau panelei Skyter, kad ji nedrįstų atskambinti panelei Silijai. Bet dabar nieko kita man nebelieka.

— Manau, judvi su panele Skyter tiesiog puikiai sutartumėte. — Aš išspaudžiu plačių plačiausią šypseną.

— O, ne. — Laikydama rankose tas smuklei tinkančias sukneles, panelė Silija išplečia į mane akis. — Nejau nežinai? Lygos moterys nebegali *pakęsti* tos Skyter Felan.

Man plaštakos susigniaužia į kumščius.

— Ar kada buvote ją susitikusi?

— O, girdėjau apie ją viską, sėdėdama pas Fanę Mei po plaukų džiovintuvo gaubtu. Jos kalbėjo, kad ji — didžiausias nepatogumas, kokį miestas kada nors turėjo. Kalbėjo, kad tai ji sudėjo visus tuos unitazus į priekinį Hilės Holbruk kiemą. Prisimeni tą prieš kelis mėnesius laikraštyje įdėtą nuotrauką?

Kietai sukandu dantis, kad neišsprūstų tikrieji žodžiai.

— Aš *paklausiau*, ar buvote kada ją susitikusi?

— Na, ne. Bet jeigu tos visos mergužės jos nemėgsta, tai ji turbūt... na, ji... — Žodžiai jai pakimba ore, lyg tik dabar pradėtų suvokti, ką kalba.

Šleikštulys, pasidygėjimas, nenoras patikėti — viskas mano viduje susisuka kartu it kumpio vyniotinis. Kad neleisčiau sau pabaigti už ją to sakinio, nueinu prie kriauklės. Tiek šluostausi rankas, kad pradeda perštėti. Žinojau, kad ji kvaila, bet niekada nemaniau esant tokią veidmainę.

— Mine? — taria už manęs panelė Silija.

— Mem?

Jos balsas tebelieka ramus. Bet aš girdžiu jame gėdą.

— Jos net nepakvietė manęs vidun. Privertė stovėti prie slenksčio kaip kokį komivojažierių, peršantį pirkti dulkių siurblius.

Apsisuku. Jos akys nuleistos į grindis.

— Kodėl, Mine? — sukužda ji.

Ką galiu pasakyti? Dėl tavo aprangos, dėl plaukų, dėl papyčių nulinio numerio megztinyje. Prisimenu, ką Aibilina pasakė apie ribas ir gerumą. Prisimenu, ką Aibilina girdėjo pas panelę Lyfolt — apie tai, kodėl Lygos ponios jos nemėgsta. Regis, tai bus geriausia priežastis, kokią pajėgiu sugalvoti.

— Nes jos žino apie tai, kaip pastojote tą pirmą kartą. Ir tai jas siutina, kad jūs tampate užtaisoma ir ištekate už jų rato vyro.

— Jos *žino* apie tai?

— O juolab kad panelė Hilė ir ponas Džonis taip ilgai susitikinėjo.

Minutėlę ji tik mirksi į mane.

— Džonis sakė, kad jisai su ja susitikdavo, bet... nejau iš tikrųjų taip ilgai?

Gūžteliu pečiais, lyg nežinočiau, bet aš žinau. Kai prieš aštuonerius metus pradėjau dirbti pas panelę Volters, panelė Hilė vien tik ir kalbėjo apie tai, kad ji ir Džonis kada nors susituoksią.

— Manau, juodu nutraukė draugystę kaip tik apie tą laiką, kai jisai susipažino su jumis, — pasakau.

Laukiu, kol jai įsmigs, kad dėl aukštuomenės gyvenimo — beviltiškas reikalas. Kad nebėra prasmės skambinėti Lygos ponioms. Bet panelė Silija taip suraukusi antakius, tartum mintyse užsiimtų aukštąja matematika. Paskui jos veidas pradeda giedrėti, lyg būtų kažką perpratusi.

— Vadinasi, Hilė... ji galbūt mano, kad aš kvailiojau su Džoniu, kol juodu tuomet dar nuolat susitikinėjo.

— Galbūt. Ir sprendžiant iš to, ką girdžiu, panelė Hilė vis dar varvina dėl jo seilę. Ji taip jo ir nepamiršo.

Mąstau, kad bet kuri normali būtybė savaime nusispjautų į moterį, besitaikančią į jos vyrą. Bet aš pamiršau, kad panelė Silija nėra normali būtybė.

— Na, nieko nuostabaus, kad ji negali manęs pakęsti, — sako ji nusišiepdama viskuo, kuo turi. — Jos nekenčia ne *manęs*, o to, ką, kaip mano, aš padariau.

— Ką? Jos nekenčia jūsų, nes laiko jūs baltąja driske!

— Ką gi, tiesiog man teks Hilei paaiškinti, leisti jai suprasti, kad nesu vaikinų vagišė. Tikrai, pasakysiu tai Hilei penktadienį, kai susitiksime per Labdarą.

Ji šypsosi, lyg ką tik būtų išradusi vaistą nuo poliomielito — mat sugalvojo planą, kaip palenkti į save panelę Hilę.

Šiuo metu jaučiuosi pernelyg pavargusi, kad toliau įrodinėčiau.

Labdaros penktadienį dirbu iki vėlyvos popietės, tvarkydama tuos namus nuo viršaus ligi apačios. Paskui iškepu kiaulienos muštinukų. Kaip tikiuosi, kuo labiau tviskės grindys, kuo skaidresni bus langų stiklai, tuo geresni mano šansai pirmadienį išsaugoti darbą. Bet gudriausia, ką galiu padaryti, jeigu tik ponas Džonis turi tame žodį — tai įduoti jam į ranką savuosius kiaulienos muštinukus.

Šįvakar ji turi grįžti namo ne anksčiau kaip šeštą, tad pusę penkių paskutinį kartą nušluostau visų spintelių viršus, paskui pasuku į namo gilumą, kur pastarąsias keturias valandas ruošėsi panelė Silija. Mėgstu paskiausia sutvarkyti jų lovą ir vonios kambarį, kad būtų švaru, kai ponas Džonis pargrįš namo.

— Panele Silija, kas čia dedasi?

Noriu pasakyti, jos kojinės karo nuo kėdžių, ant grindų rankinės, ganėtinai pigių papuošalų, kad užtektų visai kekšių šeimynai, keturiasdešimt penkios poros aukštakulnių, apatinių, paltų, kelnaičių, liemenėlių, o ant komodos — pustuštis baltojo vyno butelis be padėklo po juo.

Imuosi rankioti ir krauti ant kėdės vis tuos kvailus šilkinius jos daikčiukus. Mažiausia, ką galiu padaryti — tai įjungti dulkių siurblį.

— Kiek valandų, Mine? — iš vonios kambario pašaukia panelė Silija. — Džonis grįš šeštą, juk žinai.

— Dar nėra penkių, — atsakau. — Bet jau netrukus aš išeisiu.

Turiu pasiimti Meilutę ir abi iki pusės septynių mus nuvežti į pokylį patarnauti.

— O, Mine, aš taip jaudinuosi. — Išgirstu už savęs sučiužant panelės Silijos suknelę. — Kaip tau atrodau?

Apsisuku.

— O Viešpatie!

Galėčiau būti ir mažasis Styvis Vonderis — tokia esu tos suknelės apakinta. Nuo didžių didžiausių jos papų iki pat skaisčiai rožinių pėdų pirštų nagų žybčioja skaisčiai rožiniai ir sidabriniai žvyneliai.

— Panele Silija, — sušnabždu. — Susikiškite, kol dar kai ko nepametėte.

Panelė Silija užsitraukia suknelę aukščiau.

— Ar ji ne puiki? Ar ne gražiausia, kokią kada nors esi regėjusi? Jaučiuosi, lyg būčiau Holivudo kino žvaigždė.

Ji sumirksi netikrų blakstienų akimis. Visas veidas nurausvintas skaistalais, ištepliotas ir aplipdytas makiažu. „Butterbatch" šukuosena supurenta aukštyn aplink galvą lyg velykinė skrybėlaitė. Viena koja šmėkščioja pro aukštą, šlaunį apnuoginantį skeltuką, ir aš nusigręžiu — pernelyg nesmagu žiūrėti. Viskas iš jos dvelkia seksualumu, seksualumu ir darsyk seksualumu.

— Kur jūs pasidarėte tuos pirštų nagus?

— Šįryt, grožio salone. O, Mine, aš taip nervinuosi, kad dreba kinkos.

Ji patraukia didelį mauką iš vyno taurės, lyg susvirduliuoja ant savųjų aukštakulnių.

— Ką šiandien valgėte?

— Nieko. Labai nervinuosi, negaliu valgyti. O kaip tie auskarai? Gražiai kabo?

— Nusivilkite tą suknelę, tuoj pat sutaisysiu jums karštų bandelių su sviestu.

— O, ne. Nenoriu, kad man pūstųsi pilvas. Negaliu nieko valgyti.

Pasuku prie vyno butelio ant nežinia kiek -ilijonų dolerių kainavusios komodos, bet panelė Silija atsiduria prie jo pirma manęs, susiverčia viską, kas likę, į taurę. Paduoda man tuščią ir šypsosi. Pakeliu nuo grindų jos numestą kailinį paltą. Ji jau ganėtinai įpranta turėti tarnaitę.

Mačiau tą suknelę prieš keturias dienas ir žinojau, kad atrodo kekšiškai, — žinoma, jai reikėjo išsirinkti kaip tik su žemiausia iškirpte apie kaklą, — bet visai nenumaniau, kas atsitiks, kai į ją įsispraus. Sprogsta iš jos it kukurūzų burbuolė iš savo apvalkalo, pavaizduota ant „Crisco" skardinės. Turėdama už savęs jau dvylikos Labdaros pokylių patirtį, aš retai kada ten matydavau net nuogą alkūnę, o ką jau kalbėt apie krūtines ir pečius.

Ji nueina į vonios kambarį ir dar šiek tiek sutepa skaistalais savo ir taip jau akį rėžiančius skruostus.

— Panele Silija, — prabylu ir užsimerkiu, melsdama Dievą tinkamų žodžių. — Šįvakar, kai pamatysite panelę Hilę...

Ji šypsosi į veidrodį.

— Aš jau viską suplanavusi. Kai Džonis pasišalins į tualetą, aš tiesiog prieisiu prie jos ir pasakysiu. Kad juodu jau buvo baigę, kai aš ir Džonis pradėjome susitikinėti.

Atsidūstu.

— Ne tą aš turėjau omenyje. Mat... ji galėtų pasakyti kai kurių dalykų... apie mane.

— Nori, kad perduočiau Hilei nuo tavęs linkėjimų? — taria ji išeidama iš vonios kambario. — Juk tu dirbai visus tuos metus pas jos mamą?

Aš tik spoksau į ją su ta skaisčiai rožine apranga, tokią pilną vyno, kad mažne žvairuoja. Ji šiek tiek suriaugėja. Kai tokios būklės, bergždžia ką nors jai sakyti.

— Ne, mem. Nieko jai neperduokit, — vėl atsidūstu.

Ji apkabina mane.

— Šįvakar pamatysiu tave. Taip džiaugiuosi, kad ten būsi. Turėsiu su kuo pasikalbėti.

— Aš būsiu virtuvėje, panele Silija.

— O, dar turiu surasti tą kažkokį smeigtuką...

Ji nusvyrinėja prie komodos, išsitraukia viską, kas tik buvo ką tik mano sudėta.

Verčiau liktum namie, kvaile, štai ką noriu jai pasakyti, bet nepasakau. Kai viskam diriguoja panelė Hilė, jau per vėlu panelei Silijai ir, Viešpats žino, per vėlu man.

LABDARA

25 SKYRIUS

Kasmetinis Džeksono „Jaunųjų lygos“ labdaros pokylis — visiems, gyvenantiems dešimties mylių spinduliu aplink miestą, žinomas kaip Labdara. Vėsaus lapkričio vakaro septintą svečiai atvyks į „Roberto E. Li“ viešbučio barą kokteilių valandai. Aštuntą durys iš baro salono atsivers į pokylių salę. Apie langus pakabintos žalio aksomo portjeros, padabintos tikrų bugienio šakelių puokštėmis.

Palei langus sustatyti stalai su aukcione parduodamų daiktų sąrašais ir prizais. Gėrybės buvo suaukotos Lygos narių ir vietinių parduotuvių. Tikimasi, kad šiais metais iš aukciono bus surinkta per šešis tūkstančius dolerių — penkiais šimtais daugiau negu pernai. Įplaukos bus skirtos Vargšams Badaujantiems Afrikos Vaikams.

Salės vidury, po milžinišku sietynu, padengti ir dvidešimt aštuoni stalai sėdimiesiems pietums. Šokių aikštelė ir orkestro pakyla — toliau šone, priešais pultą, prie kurio Hilė Holbruk sakys savo kalbą.

Po pietų vyks šokiai. Kai kurie vedę vyrai nusigers, bet jų žmonos, Lygos narės — niekada. Čia kiekviena narė laiko save šeimininke, ir bus girdima, kaip jos klausinėja viena kitą: „Viskas einasi gerai? Hilė ką nors pasakė?“ Visi žino, kad tai — Hilės vakaras.

Lygiai septintą pro paradines duris vidun pradeda traukti poros, paduoda savo kailinius ir paltus spalvotiesiems patarnautojams, vilkintiems pilkais dieniniais frakais. Hilė, esanti ten nuo pat šešių, apsirengusi ilga kaštoninės spalvos taftos suknele, kurios rauktinukai gniaužia jai gerklę, medžiagos vyturai slepia kūną. Siauros rankovės aptempia visas rankas iki pat riešų. Vienintelės autentiškos Hilės dalys, kurias dar galima matyti — tai pirštai ir veidas.

Ant kai kurių moterų — šiek tiek elegantiškesnės vakarinės suknelės, šen bei ten sušvytuoja nuogi pečiai, bet ilgos zomšinės pirštinės užtikrina, kad jos neturėtų atidengtų daugiau nei kelių epidermio colių. Žinoma, kiekvienais metais būna, kad kuri nors viešnia pasirodo su trupučiuku matomos kojos ar bent kiek šmėkšančiu duburiu tarp krūtų. Tačiau, sakoma, tokių pasitaiko nedaug. Ne iš Lygos narių.

Silija Fut ir Džonis atvyksta vėliau nei planavę — septintą dvidešimt penkios. Parvažiavęs iš darbo Džonis vis dar su portfeliu rankoje sustojo ant miegamojo slenksčio, prisimerkdamas į žmoną.

— Silija, ar nemanai, kad šita suknelė galėtų būti šiek tiek per... hm... atvira viršuje?

Silija pastūmėjo jį vonios kambario link.

— O, Džoni, jūs, vyrai, visų pirmiausiai nieko neišmanot apie madas. Nagi, skubinkis ir susiruošk.

Džonis pasidavė net nepamėginęs įtikinti Silijos, kad persigalvotų. Juodu jau ir taip vėlavo.

Abu įžengia įkandin daktaro ir ponios Bolų. Bolai pasuka kairėn, Džonis — dešinėn, ir mirksnį po bugieniais lieka stovėti tik Silija su savo kibirkščiuojančia skaisčiai rožine suknele.

Baro salone atmosfera tartum nuščiūva. Pastebėję prie durų šią rožinę būtybę, geriantys viskį žmonų vyrai vidur gurkšnio sustoja. Prireikia sekundžių tam vaizdui suvokti. Jie spokso, bet nemato — dar ne. Bet kai tai pasirodo tikra, — tikra oda, tikras duburys tarp krūtų, galbūt ne tokie tikri šviesūs plaukai, — jų veidai nušvinta. Regis, visi mąsto tą patį: *Pagaliau...* Bet paskui, pajutę susmingančius sau į rankas žmonų, irgi spoksančių, nagus, suraukia kaktas. Jų akyse — sąžinės graužaties šešėlis, kai gailimasi dėl santuokų (ji niekada man neleidžia nieko smagaus), prisimenama jaunystė (kodėl aną vasarą aš neišvažiavau į Kaliforniją?), į atmintį prišaukiamos pirmosios meilės (Roksana...). Visa tai trunka kokias penkias sekundes, o paskui praeina, ir jie lieka tik spoksą.

Viljamas Holbrukas pralieja pusę savo martinio džino ant patentuotos odos batų. Tais batais avi stambiausias jo kampanijos rėmėjas.

— O, Klaibornai, atleisk mano nerangiam vyrui, — atsiprašo Hilė. — Viljamai, paduosi jam nosinaitę?

Bet nė katras vyras nepasijudina. Atvirai kalbant, nė katram iš tikrųjų nieko daugiau nerūpi, kaip tik spoksoti.

Hilės akys nuseka pakerėtų jų žvilgsnių trajektorija ir galiausiai apsistoja ties Silija. Colį matoma Hilės kaklo oda įsitempia.

— Tik pažiūrėk į tosios krūtinę, — taria vienas iš senų pūzrų. — Kai žiūriu į tuos dalykėlius, jaučiuosi, lyg neturėčiau daugiau nei septyniasdešimt penkerių.

Pūzro žmona, Eleonora Kosvel, tikroji Lygos steigėja, susiraukia.

— Krūtys, — tvirtai pareiškia ji, — skirtos tik miegamiesiems, be to, kūdikiams maitinti. Ne iškilmingoms progoms.

— Na, tai ką nori, kad ji darytų, Eleonora? Paliktų jas namie?

— *Noriu*, kad paslėptų. Jas. Iki pat viršaus.

Silija įsikimba Džoniui į parankę, ir abu stumiasi gilyn į salę. Eidama ji šiek tiek svirduliuoja, bet neaišku, ar nuo alkoholio, ar nuo aukštakulnių. Juodu pamažu slenka tarp žmonių, šnektelėja su kitomis poromis. Ar bent Džonis šnektelėja; Silija tik šypsosi. Kelis kartus ji nurausta, pažvelgia žemyn į save.

— Džoni, kaip manai, gal šiam dalykui aš šiek tiek persipuošusi? Kvietime buvo prašyta „oficialus vakaras", bet čia tos mergaitės atrodo lyg apsirengusios bažnyčiai.

Džonis užjaučiamai jai nusišypso. Niekada jai nepasakytų: „Juk sakiau tau", tad tik sukužda:

— Atrodai nuostabiai. Bet jeigu tau šalta, gali apsivilkti mano švarką.

— Su baline suknele negaliu vilkėti vyrišku švarku. — Ji užverčia į jį akis, atsidūsta. — Bet vis tiek dėkui, brangusis.

Džonis spusteli žmonai ranką, atneša jai iš baro dar taurę, jau Silijos penktąją, nors jis to nežino.

— Pamėgink susidraugauti su kuo nors. Aš tuoj grįšiu. — Jis patraukia į vyrų tualetą.

Silija palikta stovėti viena. Ji pasitempia šiek tiek aukščiau suknelės iškirptę, dar labiau susismaukdama per liemenį.

— ... *kibiras su skyle, brangioji Liza, brangioji Liza*... — tyliai sau niūniuoja kaimo mugės dainelę Silija, į taktą dunksnodama padu. Dairosi po salę ko nors pažįstamo. Pasistiebusi pamoja virš minios.

— Ei, Hile, uhu!

Hilė pakelia akis nuo savo pokalbio per kelias poras tolėliau. Nusišypso, irgi pamoja, bet kai Silija ima artintis jos link, Hilė traukiasi gilyn į publiką.

Silija sustoja vietoje, dar nugeria iš taurės. Visur aplinkui susibūrusios glaudžios grupelės, kalba ir juokauja, kaip ji spėja, apie visus tuos dalykus, apie kuriuos žmonės pobūviuose kalba ir juokauja.

— O, ei, Džulija! — pašaukia Silija.

Jiedvi susipažino per vieną iš nedaugelio pobūvių, kuriuose Silija ir Džonis dalyvavo, kai tik juodu susituokė.

Džulija Fenvei šypsosi, apsižvalgo aplink.

— Aš — Silija. Silija Fut. Kaip laikaisi? O, kaip man patinka ta suknelė. Kur gavai tokią? „Jewel Taylor" parduotuvėje?

— Ne, mudu su Vorenu prieš kelis mėnesius lankėmės Naujajame Orleane... — Džulija apsidairo aplinkui, bet pakankamai arti nėra nieko, kas ją išgelbėtų. — O tu šįvakar atrodai labai... efektingai.

Silija pasvyra arčiau.

— Na, aš klausiau Džonio, bet žinai, kokie tie vyrai. Kaip manai, ar nesu mažumėlę persipuošusi?

Džulija nusijuokia, bet vis dėlto nėsyk nepažvelgia Silijai į akis.

— O, ne. Tu tiesiog *be priekaištų*.

Kita Lygos narė suspaudžia Džulijai dilbį.

— Džulija, mums tavęs čia reikia minutėlei, prašom atleisti.

Jiedvi nueina arti suglaudusios galvas, ir Silija vėl lieka viena.

Po penkių minučių nusislenka sustumiamos durys į valgomąjį. Publika plūsteli pirmyn. Svečiai susiranda staliukus, kur sėdėti, naudodamiesi kortelėmis rankose, o nuo sustatytų pasieniuose varžytinių stalų atskrieja „uch!" ir „ak!". Ant jų — daugybė sidabrinių indų ir rankomis siuvinėtų dieninių marškinėlių kūdikiams, medvilninių nosinaičių, rankšluosčių su monogramomis, vaikiški arbatiniai komplektai, importuoti iš Vokietijos.

Minė prie vieno staliuko salės gilumoje blizgina taures.

— Aibilina, — sukužda. — Antai ji.

Aibilina pakelia akis, pastebi moterį, prieš mėnesį pasibeldusią į panelės Lyfolt duris.

— Tegul ponios verčiau prilaiko šįvakar savo vyrus, — pakomentuoja ji.

Minė perbraukia skudurėliu per taurės kraštą.

— Jeigu pamatysi ją kalbantis su panele Hile, pasakyk man.

— Žiūrėk, antai panelė Volters. Sena pelėda. O ten — panelė Skyter.

Skyter vilki juoda aksomine suknele ilgomis rankovėmis, sutraukta ties kaklu, gražiai pabrėžiančia jos šviesius plaukus, raudonai dažytas lūpas. Atėjusi viena ir stovi atskirai tuštumos salelėje. Tartum nuobodžiaujanti apžvelgia salę, paskui pastebi Aibiliną ir Minę. Iškart visos nusuka akis į šalį.

Viena iš kitų spalvotųjų padėjėjų, Klara, pasislenka prie įjdviejų staliuko, paima taurę.

— Aibilina, — sušnabžda ji, bet akis įbedusi į blizginamą taurę. — Ar tai ta?

— Kokia ta?

— Ta, kuri užrašinėja istorijas apie spalvotąsias namų pagalbininkes. Kodėl ji taip daro? Kodėl domisi? Girdėjau, ji kas savaitę ateidinėja pas tave į namus.

Aibilina nuleidžia žemiau smakrą.

— Nagi, klausyk, turime saugoti jos paslaptį.

Minė nukreipia akis į šalį. Niekas, išskyrus jų grupę, nežino, kad ji tame dalyvauja. Jos žino tik apie Aibiliną.

Klara linkteli.

— Nesijaudink, niekam nepasakysiu.

Skyter pabrėžia kelis žodžius į savo bloknotėlį — pastabas biuletenio straipsniui apie Labdarą. Ji apsidairo po salę, permeta žvilgsniu žalias portjeras, bugienio šakeles, raudonas rožes ir sudžiūvusius magnolijos lapus, išdėstytus kaip akcentus vidur visų staliukų. Paskui jos akys apsistoja ties Elizabeta, už kelių pėdų besirausiančia po rankinuką. Atrodo suvargusi, mat vos prieš mėnesį pagimdė savo kūdikį. Skyter stebi Siliją Fut, besiartinančią prie Elizabetos. Pakėlusi akis ir išvydusi, kieno yra speičiama, ji sukosčioja ir pakelia sau prie gerklės ranką, lyg dengtųsi nuo kokio nors antpuolio.

— Nežinai, į kurią pusę suktis, Elizabeta? — klausia Skyter.

— Ką? O, Skyter, kaip laikaisi? — Elizabeta mesteli trumpą plačią šypseną. — Aš... jaučiuosi čia tokia sukaitusi. Manau, man reikėtų gryno oro.

Skyter stebi nuskubančią Elizabetą ir Siliją Fut, savo siaubinga suknele brazdančią įkandin jos. *Štai čia tikroji medžiaga*, mąsto Skyter. *O ne apie tai, kaip sudėliotos gėlių puokštės ar kiek klosčių Hilės suknelės pasturgalyje. Šiais metais viskas — apie Silijos Fut Mados Katastrofą.*

Kiek vėliau pranešama, kad pietūs paduoti, ir visi įsitaiso jiems paskirtose vietose. Silija ir Džonis pasodinti su keliomis užmiesčio poromis, draugais draugų, kurie iš tikrųjų visai nėra kieno nors draugai. Šiais metais Skyter sėdi su keliomis vietinėmis poromis, ne su prezidente Hile ar sekretore Elizabeta. Salė pilna šnekų, liaupsių pokyliui, liaupsių Šatobriano kepsniui. Po pagrindinio patiekalo Hilė atsistoja prie pulto. Nuvilnija aplodismentai, ir ji šypsosi publikai.

— Labas vakaras. Tikrai dėkoju jums visiems, kad šįvakar susirinkote. Patiko pietūs?

Patvirtinantys linksėjimai ir murmesiai.

— Kol pradėsime skelbti laimėtojus, pirma norėčiau padėkoti žmonėms, kurių dėka šis vakaras toks pasisekęs.

Nepasukdama nuo klausytojų galvos Hilė pamoja sau po kairei, kur išsirikiavusios dvi dešimtys spalvotųjų moterų, vilkinčių savosiomis baltomis uniformomis. Už jų — dešimtis spalvotųjų vyrų pilkais smokingais ir baltais marškiniais.

— Paskirkime atskirą aplodismentų porciją pagalbininkėms už visą tą nuostabų maistą, kurį jos pagamino ir patiekė į stalą, ir už desertus, kuriuos paruošė aukcionui. — Šioje vietoje Hilė paima kortelę ir skaito: „Jos savaip padeda Lygai siekti užsibrėžto tikslo — pamaitinti Vargšus Badaujančius Afrikos Vaikus, o šis reikalas, neabejoju, brangus ir jų širdims.

Baltieji prie staliukų ploja tarnaitėms ir patarnautojams. Kai kurie iš patarnautojų atsako šypsenomis. Tačiau daugelis stebeilija į oro tuštumą virš publikos galvų.

— Toliau mes norėtume padėkoti esančioms šioje salėje ne Lygos narėms, skyrusioms savo laiką ir pagalbą, nes tai jūs taip labai palengvinote mūsų darbą.

Skysti plojimai, kelios šaltos šypsenos ir linksėjimai tarp narių ir ne narių. *Kaip gaila*, tartum mąsto narės. *Kokia gėda, kad jūs, mergaitės, nesate tokios aristokratiškos, kad galėtumėte įsijungti į mūsų klubą.* Hilė varo toliau, muzikaliu, patriotišku balsu dėkodama ir pripažindama nuopelnus. Patiekiama kava, ir vedę vyrai išgeria savuosius puodelius, bet dauguma jų žmonų įdėmiai klausosi Hilės.

— Padėka Būno „Metalo dirbiniams"... Neužmirškime Beno Franklino parduotuvės „Pigios prekės"... — Ji baigia skaityti sąrašą: — Ir, žinoma, dėkojame mūsų anoniminiam rėmėjui už, hm, patiektus *resursus* Namų pagalbininkių sanitarijos iniciatyvai.

Keletas žmonių nervingai nusijuokia, bet dauguma pasuka galvas pasižiūrėti, ar Skyter išdrįso čia pasirodyti.

— Aš tik noriu, kad, užuot taip kuklinęsi, jūs išeitumėte į priekį ir priimtumėte mūsų padėką. Mes tikrai nebūtume tiek daug įrengę be jūsų pagalbos.

Skyter akys vis nukreiptos į kalbėtoją prie pulto ant pakylos, jos veidas stoiškas ir nenuolankus. Hilė blyksteli trumpą, spindinčią šypseną.

— Ir galiausiai ypatinga padėka mano vyrui Viljamui Holbrukui už tai, kad paaukojo savo savaitgalį elnių medžioklės stovykloje. — Ji nusišypso savo vyrui ir žemesniu tonu priduria: — Ir neužmirškite, rinkėjai. Holbrukas — į valstijos Senatą.

Į Hilės kyštelėtą reklaminį intarpą svečiai atsako draugišku juoku.

— Kas ten, Virdžinija? — Hilė prisideda prie ausies sulenktą delną. — Ne, aš nesibalotiruoju kartu su juo. Bet, esantys čia su mumis kongresmenai, jeigu jūs nesutvarkysite to reikalo dėl atskirų mokyklų, nemanykite, kad aš neateisiu ir nepadarysiu to pati.

Į tai dar daugiau juoko. Sėdintys prie staliuko priekyje senatorius ir ponia Vitvortai linksi ir šypsosi. Prie savo staliuko gale Skyter nuleidusi akis sau į kelius. Jie šnektelėję anksčiau, per kokteilių valandą. Ponia Vitvort nuvairavo nuo Skyter senatorių, šiam nespėjus dar kartą jos apkabinti. Stiuartas nepasirodė.

Pietums ir kalboms pasibaigus, žmonės atsistoja šokti, vedę vyrai patrau-

kia į barą. Skubama prie aukcionų stalų paskutinės minutės siūlymams. Dvi močiutės kovoja siūlydamos vis aukštesnę kainą už senovinį vaikišką arbatos komplektą. Kažkas paleido gandą, kad šis priklausęs karališkajai šeimai ir buvęs kontrabanda išgabentas asilo traukiamu vežimu iš Vokietijos, kol galiausiai atsidūrė Fervju gatvės „Magnolijos" antikvariate. Akimirksniu kaina nuo penkiolikos dolerių šovė aukštyn iki aštuoniasdešimt penkių.

Kampe prie baro Džonis žiovauja. Silijos antakiai sutraukti.

— Negaliu patikėti, ką ji pasakė apie padėjusias ne nares. O ji juk man aiškino, kad joms nereikia niekieno pagalbos.

— Na, galėsi padėti kitais metais, — ramina Džonis.

Silija pastebi Hilę. Šiuo momentu aplinkui Hilę vos keletas žmonių.

— Džoni, aš tuoj grįšiu, — meta Silija.

— O tada nešdinamės velniop iš čia. Man bloga nuo to beždžioniško kostiumo.

Ričardas Krosas, Džonio ančių medžioklės dalyvis, paplekšnoja jam per nugarą. Juodu kažką pasako vienas kitam, paskui nusijuokia. Abiejų žvilgsniai laksto po publiką.

Šįsyk Silijai beveik pavyksta nusigauti iki Hilės — tik tam, kad rastų šią pasprukusią prie stalo ant pakylos. Silija traukiasi atgal, lyg bijotų prisiartinti prie Hilės ten, kur prieš kelias minutes ana atrodė tokia galinga.

Vos tik Silija dingsta moterų tualete, Hilė pasuka į kampą.

— Nagi, Džoni Futai, — taria Hilė. — Esu nustebusi, matydama tave čia. Visi žino, kaip tu negali pakęsti tokių didelių pobūvių kaip šis, — ji spustelėja jo alkūnę.

Džonis atsidūsta.

— Tu juk žinai, kad rytoj prasideda elnių medžioklės sezonas?

Hilė jam nusišypso kaštonine spalva dažytomis lūpomis. Ta spalva taip puikiai tinka prie suknelės, kad turbūt tokio lūpdažio buvo ieškota ne vieną dieną.

— Man taip atsibodo girdėti tai iš visų. Juk gali praleisti dienelę medžioklės sezono, Džoni Futai. Taip darydavai dėl manęs.

Džonis užverčia aukštyn akis.

— Silija nė už ką nebūtų sutikusi praleisti šio renginio.

— *Kurgi* ta tavoji žmonelė? — klausia Hilė. Ji vis dar įsikibusi į Džonio parankę ir vėl šią trūkteli. — Turbūt ne Luizianos universiteto rungtynėse, nešiojanti karštas dešreles?

Džonis susiraukia į ją, nors tai ir tiesa: būtent šitaip juodu susipažino.

— Ak, nagi, juk žinai, aš tave tik erzinu. Mudu pakankamai ilgai susitikinėjome, kad galėčiau tą daryti, a?

Nespėjus Džoniui ką nors atsakyti, Hilei kažkas paplekšnoja petį, ir ji juokdamasi išslysta prie kitos porelės. Pamatęs jo link einančią Siliją, Džonis atsidūsta.

— Gerai, — taria Ričardui, — galime keliauti namo. Keliuosi po... — jis pasižiūri į laikrodį, — ... penkių valandų.

Ričardas vis neatitraukia nuo Silijos akių, kai ši žengia jų link. Ji sustoja ir lenkiasi pasikelti netyčia numestos servetėles, dosniai leisdama pamatyti savo krūtis.

— Pasukti nuo Hilės prie Silijos turėjo būti nemenka permaina, Džoni.

Džonis palinguoja galva.

— Lyg visą savo gyvenimą gyvenęs Arktikoje, vieną dieną būčiau persikėlęs į Havajus.

Ričardas juokiasi.

— Lyg atsigultum į lovą seminarijoje, o pabustum Senučiuke Misyje, — sako jis, ir abu nusikvatoja. Paskui Ričardas tylesniu balsu priduria: — Lyg vaikiūkštis, pirmąsyk paragavęs ledų.

Džonis jį nužvelgia.

— Juk tu čia kalbi apie mano žmoną.

— Atleisk, Džoni. — Ričardas nuleidžia akis. — Neturėjau omeny nieko bloga.

Silija prieina, su nuvilta šypsena atsidūsta.

— Sveika, Silija, kaip laikaisi? — užkalbina Ričardas. — Šįvakar tikrai gražiai atrodai.

— Dėkui, Ričardai. — Silija garsiai žagteli ir susiraukia, prisidengdama burną higienine servetėle.

— Jau apsinešei? — klausia Džonis.

— Ji tik linksminasi, tiesa, Silija? — užsistoja Ričardas. — Sutaisysiu kokteilį, kuris tau patiks. Vadinasi „Alabamos trenkiklis".

Džonis užverčia aukštyn į savo draugą akis.

— Ir tada mes važiuojam namo.

Po trijų „Alabamos trenkiklių" paskelbiami tyliojo aukciono* laimėtojai. Siuzė Pernel stovi pakyloje prie pulto, o žmonės maišosi po salę, geria ar rūko prie stalų, šoka pagal Gleno Milerio ar Frenkio Valio melodijas, kalbasi per

* Aukcionas, kuriame kainos siūlomos raštu.

sklindantį iš mikrofono triukšmą. Kai perskaitomos laimėtojų pavardės, išlošti daiktai atsiimami su jauduliu žmogaus, laimėjusio tikrose varžytinėse, tartum laimikis būtų už dyką, o ne apmokėtas tris, keturis ar penkis kartus brangiau negu parduotuvės kaina. Staltiesės ir naktiniai marškiniai su rankų darbo nėriniais atneša didelių įplaukų pasiūlius kainas. Pavieniai sidabriniai šaukštai valgiams įsidėti populiarūs, nes jais galima išsigriebti įdarytus kiaušinius, atskirti saldžiuosius pipirus nuo alyvuogių, treškinti putpelių kojeles. Paskui dar desertai: keksai, cukruje apkepintų riešutų plytelės, morengai ir, žinoma, Minės sluoksniuotas tortas.

— ... o pasaulinio garso Minės Džekson šokoladinio kremo sluoksniuotą tortą laimėjo... Hilė Holbruk!

Šisai susilaukia kiek daugiau aplodismentų — ne vien dėl to, kad Minė žinoma savo skanumynais, bet ir todėl, kad vardas *Hilė* sukelia aplodismentus bet kuria proga.

Hilė pasisuka nuo savo pokalbio.

— Ką? Ar buvau paminėta? Juk dėl nieko nesiūliau kainos.

Ji niekada nesiūlo, pagalvoja Skyter. Sėdi viena, staliuku toliau.

— Hile, tu ką tik laimėjai Minės Džekson tortą! — sako moteris jai iš kairės.

Primerktomis akimis Hilė apžvelgia salę.

Minė, išgirdusi savo vardą, šūktelėtą tame pačiame sakinyje kaip ir Hilės, staiga labai įsitempia. Vienoje rankoje ji laiko nešvarų kavos puodelį, kitoje — sunkų sidabrinį padėklą. Bet stovi kaip įbesta.

Hilė pastebi ją, bet irgi nejuda, tik vos vos šypsosi.

— Ką gi. Juk tikrai miela? Kažkas tikriausiai mane užrašė tam tortui.

Ji neatitraukia nuo Minės akių, ir ši tai jaučia. Sukrauna ant padėklo likusius puodelius ir kuo greičiau pasuka į virtuvę.

— Kaipgi, sveikinu, Hile. Nežinojau, kad tu tokia Minės tortų mėgėja! — šaižiai sušunka Silija.

Hilei nemačiom ji išlindo iš už žmonių. Skubėdama Hilės link, Silija užkliūva už kėdės kojos. Pašaliuose kikenama.

Hilė stovi labai rami, stebi ją artinantis.

— Silija, ar tai koks nors pokštas?

Skyter irgi prisislenka arčiau. Jai mirtinai nusibodęs šis nuspėjamas vakaras. Įgriso matyti sumišusius veidus senų draugių, pernelyg įbaugintų, kad prieitų ir pasikalbėtų su ja. Silija — vienintelis įdomus per vakarą nutiksiantis įvykis.

— Hile. — Silija sučiumpa Hilės ranką. — Visą vakarą bandžiau su tavimi pasikalbėti. Manau, tarp mudviejų būta tam tikro nesusipratimo, tad aš tik pagalvojau, kad jeigu *paaiškinčiau*...

— Ką jūs padarėte? Paleiskite mane... — pro sukąstus dantis iškošia Hilė. Ji pakrato galvą, mėgina nueiti.

Bet Silija įsitvėrusi į ilgą Hilės rankovę.

— Ne, palauk! Neskubėk, turi išklausyti...

Hilė stengiasi ištraukti ranką, bet Silija jos nepaleidžia. Mirksnį matyti abiejų ryžtas: Hilės — mėginant ištrūkti, Silijos — stengiantis nepaleisti, ir paskui orą perskrodžia dreskiamas garsas.

Silija spokso į raudoną audinį sau tarp pirštų. Ji visai nuplėšė nuo Hilės rankovės gelsvai rausvą rankogalį.

Hilė įbeda akis žemyn į apnuogintą savo riešą, paliečia jį.

— Ką mėginate čia man padaryti? — tyliai suurzgia ji. — Ar ta nigerė jus to primokė? Mat, kad ir ką ji jums pasakė, kad ir ką jūs priplepėjote čia kam nors kitam...

Dar keletas žmonių susirinko apie jiedvi, visi klausydamiesi, užjaučiamai raukdamiesi į Hilę.

— Priplepėjau? Nežinau, ką tu...

Hilė sučiumpa Siliją už žasto.

— *Kas toks* jums pasakė? — šiurkščiai meta ji.

— Minė man pasakė. Žinau, kodėl nenori su manimi draugauti. — Per mikrofoną laimėtojus pranešinėjančios Siuzės Pernel balsas pagarsėja, priversdamas ir Siliją pakelti savo balsą. — Žinau, tu manai, kad aš ir Džonis susitikinėjome už tavo nugaros, — šaukia ji, o salės priekyje nuskamba juokas dėl kažkokio komentaro ir vėl aplodismentai. Kaip tik tuo momentu, kai Siuzė Pernel prie mikrofono padaro pauzę, kad galėtų pasižiūrėti į savo užrašus, Silija sušunka: — ... bet aš pastojau *po to*, kai judu išsiskyrėte.

Salė aidi tais žodžiais. Kelias ilgas sekundes visai tylu.

Moterys apie jas rauko nosis, kai kurios susijuokia.

— Džonio žmona *g-i-r-t-a*, — kažkas pasako.

Silija apsidairo aplink. Nusišluosto prakaitą, karoliukais prasimušantį ant kosmetika padengtos jos kaktos.

— Nesmerkiu tavęs, kad nemėgsti manęs, ne, jeigu manei, jog Džonis apgaudinėjo tave su manimi.

— Džonis niekada nebūtų...

— ... ir aš gailiuosi, kad tai pasakiau. Maniau, būsi pamaloninta, laimėjusi šį tortą.

Hilė pasilenkia ir sugriebia nuo grindų savo perlamutrinę sagą. Paskui pasvyra arčiau Silijos, kad niekas kitas neišgirstų.

— Pasakykite tai savo tarnaitei nigerei, kad jeigu ji kam nors prasitars apie tą tortą, priversiu ją pasigailėti. Įsivaizduojate esanti labai gudri, užrašiusi mane tam aukcionui, tiesa? Kaipgi, manote galėsianti šantažu įsigauti į Lygą?

— Ką?

— Šią pat *minutę* man pasakykite, kam dar papasakojote apie...

— Niekam nepapasakojau nieko apie tortą, aš...

— *Melagė*, — bloškia Hilė, bet tuoj pat pasitaiso ir nusišypso. — Štai Džonis. Džoni, manau, savo žmonai turėtum rodyti daugiau *dėmesio*.

Hilė blyksteli akimis į moterėles aplinkui, lyg šios visos dalyvautų kokiame pokšte.

— Silija, kas atsitiko? — klausia Džonis.

Žmona raukiasi į jį, paskui raukiasi į Hilę.

— Ji kalba nesąmones, pavadino mane... mane... melage, o dabar dar kaltina, kad užrašiau ją tam tortui ir...

Silija nutyla, apsidairo aplink, lyg nieko nepažintų. Jos akyse sublizga ašaros. Paskui ji sudejuoja ir pradeda tampytis. Kilimą aptaško vėmalai.

— O, šūdas! — prataria Džonis, traukdamas ją atgal.

Silija nustumia nuo savęs Džonio ranką. Nubėga į tualetą, o jisai nuseka įkandin.

Hilės plaštakos sugniaužtos į kumščius. Jos veidas tamsiai raudonas, bemaž suknelės spalvos. Ji ryžtingai nužingsniuoja ir sugriebia už rankos padavėją.

— Išvalykite tai, kol dar nepradėjo dvokti.

O paskui Hilę apsupa moterys — aukštyn nukreiptais veidais klausinėjančios, išskėstomis rankomis, lyg stengtųsi ją apsaugoti.

— Girdėjau, kad Silija grumiasi su girtuoklyste, bet dabar dar ir ši problema dėl melo? — sako Hilė vienai iš Sjuzių. Tokį gandą ji troško paskleisti ir apie Minę, jeigu kartais iškiltų viešumon torto istorija. — Kaip tas vadinama?

— Nepataisoma melagė?

— Būtent, nepataisoma melagė. — Hilė nueina su moterimis. — Silija apgaule jį įviliojo į tą santuoką, pasisakydama esanti nėščia. Spėju, jau tuomet ji buvo nepataisoma melagė.

Silijai ir Džoniui išvykus, vakaras greitai baigiasi. Žmonos, Lygos narės, atrodo nusivariusios nuo kojų ir pavargusios šypsotis. Kalbama apie aukcioną, apie atėjusias pasėdėti prie vaikų aukles, kurias reikia išsiųsti namo, bet daugiausia — apie Siliją Fut, išsivėmusią vidur to visko.

Salei beveik ištuštėjus, vidurnaktį Hilė stovi pakyloje prie kalbėtojo pulto ir peržiūrinėja tyliųjų siūlymų lapus. Jos lūpos skaičiuojant juda. Bet tolydžio ji akimis nukrypsta kitur, purtydama galvą. Paskui vėl pasižiūri žemyn į lapus ir keikiasi, nes tenka pradėti viską iš naujo.

— Hile, aš važiuoju pas tave į namus.

Hilė pertraukia apskaitą ir pakelia galvą. Ak, tai jos motina, ponia Volters, su savąja oficialių progų apranga atrodanti dar gležnesnė nei visada. Vilki dangaus žydrumo suknia iki žemės, nusagstyta karoliukais, iš 1943-iųjų. Prie jos raktikaulio vysta balta orchidėja. Nuo motinos šono nė per žingsnį nesitraukia spalvotoji moteris balta uniforma.

— Nagi, mama, tik neljsk šiąnakt į šaldytuvą. Nenoriu, kad per tavo nevirškinimą likčiau visą naktį nemiegojusi. Nueik ir iškart atsigulk į lovą, girdi?

— Net negaliu paragauti Minės torto?

Hilė prisimerkia į motiną.

— Tas *tortas* — šiukšlyne.

— Na, kodėl tau reikėjo jį išmesti? Laimėjau jį tik dėl tavęs.

Mirksnį Hilė sustingsta, kol tai įsisąmonina.

— *Tu?* Tu mane užrašei?

— Galbūt aš neatsimenu savo vardo ar šalies, kurioje gyvenu, bet tas tortas — tai, ko niekada neužmiršiu.

— Tu... tu, sena, niekam tikusi... — Hilė meta popierius, kuriuos laikė rankoje, ir tie pasklinda į visas puses.

Lydima spalvotosios slaugytojos, ponia Volters apsisuka ir nuklibikščiuoja prie durų.

— Ką gi, taip ir užrašyk, Bese, — sako ji. — Mano duktė vėl supyko ant manęs.

MINĖ

26 SKYRIUS

Šeštadienio rytą atsikeliu pavargusi ir skaudanti. Nueinu į virtuvę, kur Meilutė skaičiuoja vakar vakarą Labdaroje savo uždirbtus pinigus — devynis dolerius penkiasdešimt centų. Suskamba telefonas, ir Meilutė šoka prie jo greičiau, nei plyksteli liepsna, taukams nuvarvėjus ant žarijų. Mat turi draugužį ir nenori, kad jos mama žinotų.

— Taip, sere, — sušnabžda Meilutė ir paduoda man ragelį.

— Alio? — atsiliepiu.

— Čia Džonis Futas, — prisistato jis. — Esu elnių medžioklėje, bet tik noriu, kad jūs žinotumėte. Silija labai prislėgta. Vakar vakarą pokylyje jai buvo sunku.

— Taip, sere, aš žinau.

— Vadinasi, girdėjote, a? — Jis atsidūsta. — Ką gi, ateinančią savaitę nenuleiskite nuo jos akių, gerai, Mine? Manęs nebus ir... nežinau. Tiesiog paskambinkite man, jeigu ji nepažvalės. Jeigu reikės, parvažiuosiu namo anksti.

— Prižiūrėsiu ją. Viskas bus gerai.

Pati nemačiau, kas atsitiko pokylyje, bet girdėjau apie tai plaudama virtuvėje lėkštes. Visos patarnautojos apie tai kalbėjo.

— Tu matei? — paklausė Farina. — Ta aukšta rožinė ponia, pas kurią tarnauji, girta kaip indėnas algos dieną.

Pakėliau akis nuo kriauklės ir pamačiau tiesiai prie manęs skubančią Meilutę, ranka įsisprendusią į klubą.

— Aha, mama, ji iššliaukė viską ant grindų. Ir *visi* vakaro svečiai matė!

Ir Meilutė apsisuko, juokdamasi kartu su kitais. Todėl nepamatė į ją nutaikyto *šliūksnio.* Per orą nuskriejo pamuilės.

— Tu užsičiaupk, Meilute! — Trūktelėjau ją į kampą. — Kad daugiau negirdėčiau tavęs blogai kalbant apie ponią, kurios dėka turi kąsnį burnoje, drabužius ant savęs! Aišku?

Meilutė linktelėjo ir nuėjo prie mano lėkščių kriauklėje, bet išgirdau ją sumurmant:

— O *pati* taip darai, *nuolatos.*

Staigiai apsisukau ir prikišau smilių jai prie veido.

— Aš turiu teisę. Nusipelnau to kiekvieną dieną, dirbdama tai besmegenei kvaišai.

Pirmadienį, kai atvažiuoju į darbą, panelė Silija tebeguli lovoje, paslėpusi veidą po antklodėmis.

— Labryt, panele Silija.

Bet ji tik apsiverčia ir nenori į mane pažiūrėti.

Atėjus priešpiečių metui, jai į lovą nunešu ant padėklo sumuštinių su kumpiu.

— Nesu alkana, — sako ji ir užsimeta ant galvos pagalvę.

Stoviu ten, žvelgdama į ją, po antklodėmis visą kaip mumiją.

— Ką ketinate daryti, taip ir gulėsite čia kiaurą dieną? — klausiu, nors ir anksčiau ganėtinai kartų mačiau ją taip darant. Bet šįkart yra kitaip. Ant veido nėra jokios bjaurasties, ji nesišypso.

— Prašau, palik mane ramybėje.

Buvau besižiojanti sakyti, kad jai reikia tiesiog atsikelti, apsivilkti tais savo neskoningais drabužiais ir pamiršti apie tai, bet ji guli čia tokia kelianti pasigailėjimą ir vargšelė, jog aš nutylu. Nesu jos psichiatras, o ji ir neprašo, kad tokia būčiau.

Antradienio rytą panelė Silija vis dar lovoje. Vakarykštis padėklas ant grindų, nuo sumuštinių neatsikąsta nė kąsnelio. Ji vis dar vilki tais pačiais apdriskusiais mėlynais naktinukais, kurie atrodo tartum užsilikę nuo anų laikų Tjunikos apygardoje, dryžuota medvilninė apykaklė atspurusi. Iš priekio kažkas panašaus į dėmę nuo anglies.

— Nagi, leiskit man paimti tas paklodes. Parodykite bent kiek, kad atsigaunate, ir panelei Džulijai iškils keblumų. Jūs nepatikėsite, ką vakar ta kvailė su daktaru Pagyrūnu padarė.

Bet ji tik guli lovoje ir tiek.

Vėliau jai atnešu ant padėklo pyrago su vištiena. Nors iš tikrųjų tai noriu pasakyti panelei Silijai, kad suimtų save į rankas, nueitų į virtuvę ir deramai pavalgytų.

— Nagi, panele Silija, suprantu, baisu, kas atsitiko Labdaroje. Betgi negalite čia amžinai tūnoti ir gailėtis savęs.

Panelė Silija atsikelia ir užsirakina vonios kambaryje.

Pradedu nuvilkinėti lovą. Tai baigusi, surenku nuo naktinio staliuko visas šlapias popierines servetėles ir stiklines. Pamatau laiškų šūsnį. Ta moteris bent

prisivertė nueiti iki pašto dėžutės. Pakeliu laiškus, kad galėčiau nušluostyti staliuką, ir ant vieno atviruko pamatau raides H V H. Nė sumot nesuspėjau, kai perskaičiau visą atviruką.

Gerbiamoji Silija,

vietoje atlygio už suplėšytą mano suknelę mes Lygoje mielai priimsime nemažiau kaip dviejų šimtų dolerių dovaną. Be to, prašom ateityje susilaikyti siūliusis bet kokiai savanoriškai ne narių veiklai, nes jūsų pavardė įtraukta į bandomąjį laikotarpį atliekančiųjų sąrašą. Jūsų bendradarbiavimas šiuo reikalu bus vertinamas.

Malonėkite užpildyti čekį Lygos Džeksono skyriaus vardu.

Nuoširdžiai, Hilė Holbruk,

Prezidentė ir asignavimų tvarkytoja

Trečiadienio rytą panelė Silija vis dar po apklotais. Užsiėmusi savo darbais virtuvėje, mėgintu įvertinti tai, kad ji nebesišlaisto čia pas mane. Bet negaliu tuo džiaugtis, nes visą rytą skamba telefonas, ir pirmą sykį nuo tada, kai pradėjau dirbti, panelė Silija nekelia ragelio. Dešimtą kartą suskambus, nebegaliu daugiau klausytis ir galiausiai pačiupusi ragelį atsiliepiu.

Nueinu pas ją į miegamąjį, pasakau:

— Jums skambina ponas Džonis.

— Ką? Juk jis neturi žinoti, kad aš žinau, jog jis apie tave žino.

Aš giliai atsidūstu parodydama, kad man daugiau tas melas nė prie uodegos.

— Jis paskambino man į *namus.* Žaidimėlis baigtas, panele Silija.

Ji užsimerkia.

— Pasakyk jam, kad aš miegu.

Nukeliu papildomo telefono aparato miegamajame ragelį, primygtinai pažvelgiu panelei Silijai į akis ir pasakau jam, kad ji vonios kambaryje.

— Taip, sere, ji gerai jaučiasi, — pasakau ir prisimerkiu į ją. Padėjusi ragelį rūsčiai nužvelgiu panelę Siliją. — Jis nori žinoti, kaip jūs jaučiatės.

— Girdėjau.

— Žinote, aš dėl jūsų pamelavau.

Ji vėl užsidengia galvą pagalve.

Iki kitos dienos popietės aš jau nebepajėgiu daugiau tverti to nė minutės. Panelė Silija vis dar ten pat, kur ir buvo visą savaitę. Jos veidas sulysęs, o ta „Butterbatch" plaukų spalva atrodo riebaluota. Kambarys irgi pradeda dvokti

kaip pas nevalyvus žmones. Galiu kirsti lažybų, kad nuo penktadienio ji nesimaudė vonioje.

— Panele Silija, — sakau.

Ji pažvelgia į mane, bet nenusišypso, nepratariа nė žodžio.

— Ponas Džonis parvažiuos šįvakar, o aš jam pažadėjusi jus prižiūrėti. Ką jis pagalvos radęs paguldytą su tuo senu bjauriu naktiniu apdaru, kurį vilkite?

Išgirstu panelę Silija sušnirpščiojant, sužagsint, o paskui suvis pasileidžiant bliauti.

— Visko to nebūtų atsitikę, jeigu aš tik būčiau likusi ten, kur mano vieta. Jis būtų turėjęs vesti tinkamą. Būtų turėjęs vesti... *Hilę.*

— Nusiraminkite, panele Silija. Nėra taip...

— Kaip Hilė į mane pasižiūrėjo... lyg būčiau *niekas.* Lyg šiukšlė pakelėje.

— Betgi panelė Hilė nesiskaito. Negalite savęs vertinti pagal tai, kaip ta moteris jus mato.

— Nesu tinkama tokiam gyvenimui. Man nereikia valgomojo stalo dvylikai asmenų. Nepajėgčiau prisikviesti dvylikos žmonių, net jeigu ir maldaučiau.

Palinguoju į ją galva. Vėl skundžiasi, nes turi per daug.

— Kodėl ji manęs taip nekenčia? Juk nė nepažįsta, — rauda panelė Silija. — Ir ne tik dėl Džonio, ji pavadino mane melage, apkaltino, kad tai aš jai suveikiau tą... *tortą.* — Ji tranko kumščiais sau kelius. — *Niekada* nebūčiau išsivėmusi, jeigu ne tai.

— Koks tortas?

— H-H-Hilė laimėjo tavo tortą. Ir apkaltino mane, kad aš ją užrašiau į loteriją. Kad iškrėčiau jai kažkokią... šunybę. — Ji rypuoja ir kūkčioja. — Kodėl būtų reikėję man taip daryti? Užrašyti į sąrašą jos pavardę?

Labai pamažu man pradeda aiškėti, kas čia vyksta. Nežinau, kas užrašė tam tortui Hilę, bet tikrai *žinau*, kodėl ji suėstų gyvą kiekvieną, kurį manytų tai padarius.

Paskersuoju į duris. Tas balsas mano galvoje sako: *Išeik, Mine. Tik nešk pentinus iš čia.* Bet žiūriu į bliaunančią savo senuose naktiniuose marškiniuose panelę Siliją ir mane apima kaltės jausmas, klampus it Jazu* molis.

— Aš daugiau nebegaliu Džoniui to daryti. Jau apsisprendžiau, Mine. Grįžtu atgal, — rauda ji. — Atgal į Šugar Dičą.

— Jūs ketinate palikti savo vyrą vien dėl to, kad išsivėmėte kažkokiame pokylyje?

* Upė Misisipės valstijoje, aukščiau Viksburgo įtekanti į Misisipės upę.

Palauk, mąstau, o mano akys išsiplečia. Panelė Silija negali palikti pono Džonio — kur, po galais, tada likčiau aš?

Šitaip priminta panelė Silija pravirksta dar smarkiau. Atsidūstu ir stebiu ją klausdama savęs, ką daryti.

Viešpatie, manau, atėjo metas. Metas pasakyti jai apie vienintelį dalyką pasaulyje, kurio niekam nenorėčiau pasakoti. Šiaip ar taip, vis tiek prarasiu darbą, tad galiu ir surizikuoti.

— Panele Silija... — tariu ir atsisėdu į geltoną fotelį kampe. Šiuose namuose aš niekada nesu sėdėjusi kur nors kitur, kaip tik virtuvėje ir jos vonios kambaryje ant grindų, bet ši diena reikalinga kraštutinių priemonių. — Žinau, kodėl panelė Hilė taip užsiuto. Dėl torto, turiu omenyje.

Panelė Silija smarkiai išsišnypščia, garsiai sutrimituoja į higieninę servetėlę. Pažvelgia į mane.

— Aš jai kai ką padariau. Baisaus. Siaubinga.

Vien prisiminus tai, man pradeda tuksėti širdis. Sumoju, kad negaliu sėdėti čia, šiame fotelyje, ir tuo pat metu pasakoti jai tą istoriją. Atsistoju ir nueinu prie lovos kojūgalio.

— Ką? — šniurkščioja ji. — Kas atsitiko, Mine?

— Pernai, kai dar dirbau pas panelę Volters, panelė Hilė paskambina man į namus. Pasakyti, kad išsiunčia panelę Volters į nusenusių moterų prieglaudą. Aš išsigandau, juk turiu išmaitinti penkis vaikučius. O Lerojus ir taip jau dirba dvi pamainas. — Jaučiu į krūtinę kylant karštį. — Dabar aš žinau, kad tai, ką padariau, nebuvo krikščioniška. Bet koks turi būti žmogus, kad galėtų išsiųsti savo mamą į prieglaudą gyventi su svetimaisiais? Kažkas tokio yra, kad jeigu ir ką bloga padarysi tai moteriai, vis tiek tai atrodys tik *teisinga.*

Panelė Silija atsisėda lovoje, nusišluosto nosį. Atrodo, lyg dabar jau būtų sudominta.

— Tris savaites ieškojausi darbo. Po tarnystės pas panelę Volters kasdien vaikščiojau ieškodama. Nueinu į panelės Čaild namus. Ji man atsako. Nueinu pas Rolius, jie irgi manęs nenori. Nei Ričai, nei Patrik Smitai, nei Volkersai, net nei tie katalikai Tibodo su septyniais savo vaikučiais. Niekas nenori.

— O, Mine... — prataria panelė Silija. — Tai siaubinga.

Sukandu dantis.

— Nuo pat vaikystės mama mane perspėdavo įžūliai neatsikalbinėti. Bet aš jos nesiklausydavau ir visam miestui tapau žinoma dėl savo pikto liežuvio. Galvojau, turbūt todėl niekas nenori manęs samdyti. Kai pas panelę Volter liko dirbti dvi dienos, o aš dar nebuvau susiradusi jokio naujo darbo, pradėjau tikrai baimintis. Beniui astma, Meilutė dar lanko mokyklą, o Kindra ir... ir

taip mums buvo striuka su pinigais. Ir kaip tik tuomet panelė Hilė, ji ateina pas panelę Volters pasikalbėti. Sako: „Ateik pas mane dirbti, Mine. Mokėsiu tau už dieną dvidešimt penkiais centais daugiau, negu mokėdavo mama." Ji tai vadina „vilione morka", lyg aš būčiau koks darbinis mulas. — Jaučiu gniaužiantis kumščius. — Lyg kada nors būčiau pagalvojusi išstumti iš darbo savo draugę Julę Mei Krukl. Panelė Hilė mano, kad visi tokie dviveidžiai kaip ji. — Persibraukiu ranka sau per kaktą. Panelė Silija klausosi išsižiojusi, atrodo apstulbusi. — Pasakau jai: „Ne, dėkui, panele Hile." Tuomet ji pažada mokėsianti man penkiasdešimt centų daugiau, o aš sakau: „Ne, mem. Ne, dėkui." Ir tada ji mane pritrenkia, panele Silija. Sako žinanti apie Čaildus, Rolius ir apie visus kitus, man atsakiusius darbą. Pasakė, kad taip atsitiko todėl, nes ji pasistengusi, jog visi žinotų mane kaip vagišę. Visą savo gyvenimą nesu nieko pavogusi, bet ji visiems paskleidė, kad aš apsivogiau, ir niekas mieste nesamdys tarnaite įžūliai kalbančios, vagiančios nigerės, tad lygiai taip pat galiu ateiti ir dirbti pas ją už dyką. Ir štai kaip atsitiko, kad aš tai padariau.

Panelė Silija mirksi į mane.

— Ką tokio. Mine?

— Pasakau jai suvalgyti mano šūdą.

Panelė Silija vis ten sėdi, tebeatrodydama apstulbusi.

— Tuomet pareinu namo. Užmaišau šokoladinio kremo tortą. Įdedu cukraus ir šokolado „Baker's", taip pat tikros vanilės, pusseserės man parvežtos iš Meksikos. Nugabenu jį į panelės Volters namus, kur, žinau, sėdinės panelė Hilė laukdama, kol atvažiuos prieglaudos žmonės ir pasiims jos mamą, kad tada galėtų parduoti tą namą. Peržiūrinėja jos sidabrą. Atsirenka, ko jai reikia. Kai tik padedu tą tortą ant virtuvės darbastalio, panelė Hilė nusišypso pamanydama, kad tai taikos dovana, lyg norėčiau savotiškai jai parodyti, jog ištes gailiuosi dėl to, ką pasakiau. O paskui stebiu ją. Pati stebiu ją valgant. Du didelius gabalus. Susikemša į burną, tartum niekada nebūtų ragavusi nieko tokio skanaus. Paskui sako: „Žinojau, kad tu persigalvosi, Mine. Žinojau, kad galų gale bus mano viršus." — Ir nusijuokia, šiek tiek manieringai, lyg visa tai ištes būtų jai juokinga. Ir štai tuomet panelė Volters, ji pasako irgi mažumėlę praalkusi ir paprašo įdėti jai to torto. Aš atsakau: „Ne, mem. Šis — specialiai dėl panelės Hilės." O panelė Hilė sako: „Mama, gali jo paragauti, jeigu nori. Tačiau tik mažutį gabalėlį. Ką tu į jį įdėjai, Mine, kad toksai skanus?" Aš atsakau: „Tos geros vanilės iš Meksikos", — ir paskui varau toliau. Pasakau, ko dar įdėjau į tą jai skirtą tortą.

Panelė Silija vis dar suakmenėjusiu žvilgsniu spokso į mane, bet dabar aš negaliu pažiūrėti jai į akis.

— Panelei Volters atkąra smakras. Toje virtuvėje taip ilgai niekas nebepratarė nė žodžio, kad aš būčiau galėjusi išeiti pro duris, kol jiedvi būtų sumojusios, kad manęs nebėra. Bet paskui panelė Volters pratrūko kvatotis. Kvatojosi taip smarkiai, kad mažne nuvirto nuo kėdės. Sako: „Na, Hile, manau, taip tau ir reikia. Ir tavimi dėta aš niekur nevaikščiočiau nešioti paskalų apie Minę, nes išgarsėtum po visą miestą kaip ponia, suvalgiusi *dvi menteles* Minės šūdo."

Vogčia metu žvilgsnį į panelę Siliją. Ji spokso plačiomis akimis, dygėdamasi. Supanikuoju, kad jai tai papasakojau. Daugiau niekada manimi nebepasitikės. Nueinu prie geltonojo fotelio ir vėl atsisėdu.

— Panelė Hilė pamanė, kad jūs žinote tą istoriją. Kad iš jos tyčiojatės. Ji niekada nebūtų šokusi ant jūsų, jeigu nebūčiau to padariusi.

Panelė Silija tik spokso į mane.

— Bet noriu, kad žinotumėte: jeigu paliksite poną Džonį, tuomet panelė Hilė bus laimėjusi visą didįjį žaidimą. Bus nugalėjusi mane, nugalėjusi jus... — Palinguoju galva mąstydama apie Julę Mei už grotų ir apie panelę Skyter, visai nebeturinčią draugų. — Mieste bus likę nedaug žmonių, kurių ji nebūtų nugalėjusi.

Kurį laiką panelė Silija tyli. Paskui pažvelgia į mane ir žiojasi kažką sakyti, bet vėl užsičiaupia.

Galiausiai tik prataria:

— Dėkui tau. Už tai... kad man papasakojai.

Ji vėl atsigula. Bet prieš uždarydama duris suspėju pamatyti, kad jos akys plačių plačiausios.

Kitą rytą aptinku panelę Siliją pagaliau sugebėjusią atsikelti iš lovos, išsiplauti galvą ir vėl išsiteplioti visu tuo makiažu. Lauke šalta, tad ji vėl su vienu iš tų savo ankštų megztinių.

— Džiaugiatės, kad parvažiavo ponas Džonis? — klausiu. Ne tai, kad man rūpėtų, bet noriu žinoti, ar ji tebeaudžia mintį jį palikti.

Bet panele Silija daug nekalba. Jos akyse nuovargis. Nebe tokia greita šypsotis dėl kiekvieno mažmožio. Ji parodo pirštu pro virtuvės langą:

— Manau, pasodinsiu rožių krūmų eilę. Palei galinę sodybos ribą.

— Kada jos pražys?

— Turėtume pamatyti kada nors apie kitą pavasarį.

Palaikau tai geru ženklu, kad ji planuoja ateitį. Manau, jeigu kas nors norėtų pabėgti, nesivargintų sodinti gėles, kurios pražys ne anksčiau kaip kitais metais.

Visą dienos likutį panelė Silija darbuojasi gėlyne, rūpinasi chrizantemomis. Kitą rytą atvažiavusi randu panelę Siliją virtuvėje prie stalo. Turi priešais save pasidėjusi laikraštį, bet spokso į tą mimozos medį. Lauke apniukę ir šalta.

— Labryt, panele Silija.

— Sveika, Mine.

Panelė Silija tik sėdi ir žiūri pro langą į tą medį, sukinėdama rankoje rašiklį. Pradėjo lyti.

— Ką šiandien norite priešpiečių? Turime rostbifo arba užsilikusio šiek tiek pyrago su vištiena...

Pasilenkiu į šaldytuvą. Turiu apsispręsti dėl Lerojaus, pasakyti jam, kokie dalykai. *Arba baigsi mane mušęs, arba išeinu. Ir, beje, nepasiimu vaikų.* O tai netiesa, dėl vaikų, bet turėtų jį išgąsdinti labiau negu kas nors kita.

— Nieko nenoriu.

Panelė Silija atsistoja, nusispiria vieną raudoną aukštakulnį batelį, paskui — kitą. Vis žiūrėdama pro langą į tą medį, ji pasirąžo nugarą. Sutreškina krumpliais. Ir paskui išeina pro užpakalines duris.

Matau ją kitapus stiklo, o paskui pastebiu kirvį. Šiek tiek pakraupstu, nes niekas nemėgsta matyti kuoktelėjusios ponios su kirviu rankoje. Ji smarkiai užsimoja juo nelyginant beisbolo lazda. Bandomasis kirtis.

„Ponia, šįsyk jūs pasiklydote." Lietus pliaupia ant panelės Silijos, bet ji nekreipia dėmesio. Pradeda kapoti tą medį. Lapai byra ant jos, limpa prie plaukų.

Padedu ant stalo lėkštę su rostbifu ir stebiu vildamasi, kad tai nepavirs kuo nors kitkuo. Ji suraukia lūpas, nusišluosto nuo akių lietų. Užuot pavargusi, sulig kiekvienu užsimojimu kerta vis šiek tiek smarkiau.

— Panele Silija, eikite iš lietaus, — šaukiu. — Palikit tai ponui Džoniui, kai parvažiuos.

Bet ji nesiklauso. Jau įpusėjusi kapoti tą kamieną, ir medis pradeda truputėlį svyruoti it girtas mano tėtušis. Galiausiai aš tik klesteliu ant kėdės, kur skaitė panelė Silija, laukiu, kol ji baigs darbą. Palinguoju galvą ir pažvelgiu į išskleistą laikraštį. Ir kaip tik tuomet pamatau po juo pakištą panelės Hilės laiškutį ir panelės Silijos čekį dviem šimtams dolerių. Pasižiūriu kiek įdėmiau. Palei čekio apačią, kur palikta vietos pastaboms, panelė Silija dailiu, šiek tiek pasvirusiu į dešinę braižu įrašiusi žodžius: *Dviejų mentelių Hilei.*

Išgirstu treškesį ir pamatau medį trenkiantis ant žemės. Lapai ir sausos šakelės laksto ore, aplipindami visus jos „Butterbatch" spalvos plaukus.

PANELĖ SKYTER

27 SKYRIUS

Stebeiliju virtuvėje į telefoną. Niekas taip ilgai čionai neskambino, kad jis atrodo kaip koks įtaisytas prie sienos neveikiantis daiktas. Visur — bibliotekoje, vaistinėje, iš kurios pasiimu motinos vaistus, Aukštutinėje gatvėje, kur perkuosi dažus rašomajai mašinėlei, mūsų pačių namuose — tvyro baisi rimtis. Prieš dvi savaites nužudytas prezidentas Kenedis, ir visas pasaulis liko priblokštas. Tartum niekas nenorėtų pirmas nutraukti tylą. Niekas neatrodo pakankamai svarbu.

Pastaruoju metu tais retais atvejais, kai telefonas vis dėlto sučirškia, skambina daktaras Nilas pranešti dar blogesnius tyrimų rezultatus arba koks giminaitis pasiteirauti apie motiną. Ir tačiau aš vis dar kartais mąstau apie *Stiuartą*, nors jau praėję penki mėnesiai nuo tada, kai jisai skambino. Net ir kai galiausiai palūžusi papasakojau motinai, kad mudviejų draugystė nutrūko. Motina atrodė sukrėsta, kaip mano ir spėta, bet, laimė, ji tik atsiduso.

Aš giliai atsikvepiu, surenku nulį ir užsidarau podėlyje. Pasakau vietinės stoties operatorei tarpmiestinio ryšio numerį ir laukiu.

— „Harper & Row“ leidykla, su kuo sujungti?

— Prašom Ileinos Stein kabinetą.

Laukiu, kol linijoje atsilieps jos sekretorė, gailėdamasi, kad nepaskambinau anksčiau. Bet atrodė netaktiška skambinti Kenedžio mirties savaitę, taip pat per žinias girdėjau, kad daugelis įstaigų uždaryta. Paskui kita savaitė buvo Padėkos dienos, ir kai aš paskambinau, iš komutatorinės man pasakė, kad jos kabinete išvis niekas neatsiliepia, taigi dabar aš skambinu savaite vėliau negu planavau.

— Ileina Stein.

Sumirksiu nustebusi, kad atsiliepė ne jos sekretorė.

— Ponia Stein, atleiskite, čia... Eugenija Felan. Iš Džeksono, Misisipės.

— Taip... Eugenija. — Ji atsidūsta, matyt, suirzusi, kad surizikavo pakelti savo pačios telefono ragelį.

— Skambinu norėdama jums pranešti, kad rankraštis bus baigtas tuoj po Naujųjų metų. Išsiųsiu jį jums sausio antrą savaitę. — Nusišypsau, puikiai perdavusi mano surepetuotas eilutes.

Tyla, girdžiu tik iškvėpiamus cigaretes dūmus. Ant miltų skardinės pasimuistau.

— Esu... ta, kuri rašo apie spalvotąsias moteris? Misisipėje?

— Taip, prisimenu, — atsako ji, bet aš negaliu atspėti, ar tikrai prisimena. Tačiau paskui ji sako: — Jūs ta, kuri kreipėsi dėl vyresniojo bendradarbio vietos. Kaip tas projektas sekasi?

— Jau beveik baigtas. Iki visiškos pabaigos teliko dar du interviu, ir aš norėjau sužinoti, ar atsiųsti tai jums tiesiogiai, ar jūsų sekretorei?

— O ne, sausis nepriimtina.

— Eugenija? Tu namie? — girdžiu pašaukiant motiną.

Pridengiu delnu telefono mikrofoną.

— Tik minutėlę, mama, — atsišaukiu, nes žinau, kad jeigu neatsiliepčiau, ji įsiveržtų čia.

— Paskutinis šių metų redaktorių posėdis gruodžio dvidešimt pirmąją, — toliau kalba ponia Stein. — Jeigu norite šanso, kad tai būtų perskaityta, iki to laiko turi patekti į mano rankas. Antraip tai nueis į Krūvą. Juk jūs nenorite atsidurti Krūvoje, panele Felan.

— Betgi... jūs man pasakėte sausį...

Šiandien gruodžio antroji. Taigi visam tam dalykui užbaigti man lieka devyniolika dienų.

— Gruodžio dvidešimt pirmoji — diena, kai visi išeina atostogų, o paskui naujais metais būname užtvindyti projektais iš mūsų pačių autorių ir žurnalistų sąrašo. Jeigu esate niekas, tokia kaip jūs, panele Felan, iki dvidešimt pirmosios — jūsų langas. Vienintelis jūsų langas.

Nuryju seiles.

— Nežinau, ar aš...

— Beje, ar dabar su savo motina kalbėjotės? Tebegyvenate namie?

Bandau sugalvoti kokį melą, — ji tik atvažiavusi aplankyti, ji serga, ji užsuko keliaudama pro šalį, — nes nenoriu, kad ponia Stein žinotų, jog taip ir nesusitvarkiau gyvenimo. Bet paskui atsidūstu.

— Taip, tebegyvenu namie.

— O ta negrė, kuri jus užaugino, spėju, ji vis dar pas jus?

— Ne, ji išėjo.

— Mmm. Kaip gaila. Ar žinote, kas jai nutiko? Ką tik man toptelėjo, kad jums reikia skyriaus apie savo pačios tarnaitę.

Užsimerkiu kovodama su neviltimi.

— Aš... aš, tiesą sakant, nežinau.

— Ką gi, sužinokite ir būtinai tai įdėkite. Viskam tam suteiks šiokio tokio asmeniškumo.

— Taip, mem, — pasakau, nors ir visiškai nenutuokiu, kaip pavyks laiku baigti su dviem tarnaitėmis, o juolab parašyti istorijas apie Konstantiną. Vien tik mintis apie ją papasakoti verčia mane labai gailėtis, kad Konstantinos dabar nėra čia.

— Viso geriausio, panele Felan. Tikiuosi, suspėsite iki galutinio termino, — sako ji, bet prieš padėdama ragelį suniurna: — Ir, dėl Dievo meilės, juk jūs — dvidešimt ketverių metų išsilavinusi moteris. Susiraskite butą.

Baigiu pokalbį telefonu, priblokšta žinios apie galutinį terminą ir ponios Stein primygtinio reikalavimo įtraukti į knygą Konstantiną. Žinau, kad tuojau pat turiu sėsti prie darbo, bet pirma nueinu į miegamąjį pasižiūrėti motinos. Per pastaruosius tris mėnesius jos opos gerokai pablogėjo. Ji neteko daug svorio, ir nepraeina nė poros dienų, kad nevemtų. Net daktaras Nilas atrodė nustebęs, kai aną savaitę atvežiau ją į paskirtą vizitą.

Iš lovos motina nužvelgia mane nuo galvos ligi kojų.

— Šiandien tau nėra bridžo klubo?

— Atšauktas. Elizabetos kūdikiui pilvuko diegliai, — pameluoju. Tiek daug melų jau pasakyta, kambaryje jų tiršta. — Kaip jautiesi? — klausiu. Senasis baltas emaliuotas dubuo šalia jos ant lovos. — Pykino?

— Viskas gerai, nerauk taip kaktos, Eugenija. Tavo veidui netinka.

Motina vis dar nežino, kad buvau išspirta iš bridžo klubo ar kad Petsė Džoiner turi naują teniso partnerę. Aš nebekviečiama į kokteilių vakarėlius ar naujai gimusių kūdikių parodymus, nei į jokius renginius, kuriuose bus Hilė. Išskyrus Lygą. Per šios susirinkimus mergaitės man atžarios, kalba trumpai ir konkrečiai, kai aptarinėjami informacinio biuletenio reikalai. Bandau save įtikinti, kad man nerūpi. Įsitaisau prie rašomosios mašinėlės ir didžiumą dienų niekur neišeinu. Pasakau sau, kad to ir sulauki, kai suverti trisdešimt tris unitazus į priekinį populiariausios mergaitės kiemą. Žmonės linkę į tave žiūrėti šiek tiek kitaip nei anksčiau.

Praėjo jau beveik keturi mėnesiai, kai durys tarp manęs ir Hilės buvo užtrenktos — durys iš tokio storo ledo, kad jam ištirpdyti prireiktų šimto Misisipės vasarų. Ne tai, kad būčiau nesitikėjusi pasekmių. Tik nemaniau, kad jos tęsis taip ilgai.

Hilės balsas tada per telefoną skambėjo rimtai, tyliai, lyg visą rytą ji būtų šūkavusi.

— Tu nesveika, — sušnypštė man. — Nesikalbėk su manimi, nežiūrėk į mane. Nesisveikink su mano vaikais.

— Techniškai tai buvo spaustuvės klaida, Hile, — tesugalvojau atsakyti.

— Aš pati vykstu pas senatorių Vitvortą į namus ir pasakysiu jam, kad tu, Skyter Felan, būsi pragaištis jo kampanijai į Vašingtoną. Karpa jo reputacijos veide, jeigu Stiuartas vėl kada nors su tavimi bendraus!

Susigūžiu išgirdusi jo vardą, nors tuo metu mudu jau kelias savaites buvome nutraukę draugystę. Galėjau įsivaizduoti jį nusukant akis į šalį, nebesidomint, ką aš veikiu.

— Pavertei mano kiemą kažkuo panašiu į antrarūšį cirką, — toliau varė Hilė. — Tik pasakyk, kiek laiko planavai pažeminti mano šeimą?

Hilė visiškai nesuprato, kad to neplanavau. Kai pradėjau spausdinti biuleteniui jos tualetinę iniciatyvą, spausdinti tokius žodžius kaip *ligos, apsaugokite save* ir *maloniai kviečiame!* — kažkas mano viduje tartum susprogo, gana panašiai kaip arbūzas — kažkas vėsaus, raminamo ir saldaus. Visada manydavau, kad beprotybė yra tamsus, kartus jausmas, bet ji — persmelkianti ir nuostabi, jeigu gali joje voliotis. Sumokėjau Paskagulos broliams kiekvienam po dvidešimt penkis dolerius, kad sukrautų tuos tualetinius puodus iš sąvartyno ant Hilės vejos, jie išsigando, bet sutiko tai padaryti. Pamenu, kokia tamsi tada buvo naktis. Pamenu, jaučiausi laiminga, kad buvo ardomas kažkoks senas pastatas, ir iš jo sąvartyne atsidūrė tiek daug unitazų, kad galėjai rinktis. Dusyk sapnavau vėl esanti ten ir daranti tą pat. Nesigailiu dėl to, bet ir nebesijaučiu tokia laiminga.

— Ir vadini save *krikščione,* — buvo paskutiniai Hilės žodžiai man, ir aš pagalvojau: *Dieve. Kada gi aš tai padariau?*

Šį lapkritį Stulis Vitvortas laimėjo lenktynes į Vašingtoną dėl senatoriaus vietos. Bet Viljamas Holbrukas prakišo vietinius rinkimus ir nepateko į valstijos senatą, kaip buvo nusitaikęs. Visai neabejoju, kad Hilė mane kaltina ir dėl to. O ką jau kalbėti apie tai, kad visos jos pastangos suvesti mane su Stiuartu nuėjo perniek.

Kelios valandos po pokalbio su ponia Stein ant pirštų galų vėl nutykinu paskutinį kartą pasižiūrėti motinos. Tėtis jau užmigęs šalia jos. Ant motinos naktinio staliuko — pieno stiklinė. Sėdi atsirėmusi į pagalves, bet jos akys užmerktos. Man įkišus pro duris galvą, ji atsimerkia.

— Gal tau ko reikia, mama?

— Aš tik ilsiuosi, nes taip man patarė daktaras Nilas. Kur susiruošei, Eugenija? Jau beveik septynios.

— Netrukus grįšiu. Tik šiek tiek pasivažinėsiu.

Pabučiuoju ją vildamasi, kad nieko daugiau neklausinės. Kol užveriu duris, ji jau užmigusi.

Greitai važiuoju per miestą. Baiminuosi pasakyti Aibilinai apie naująjį galutinį terminą. Sunkvežimis darda ir kratosi per išmuštas kelio duobes. Po įtempto medvilnės sezono šisai sparčiai klera. Faktiškai mano galva trankosi į kabinos lubas, nes kažkas per stipriai iš naujo suveržė sėdynės spyruokles. Turiu važiuoti nuleidusi langą ir padėjusi ant jo alkūnę, kad durelės nebarškėtų. Priekiniame stikle — naujas saulėlydžio pavidalo įtrūkis.

Valstijos gatvėje, kitapus vertybinių popierių agentūros, sustoju užsidegus raudonam šviesoforo signalui. Žvilgtelėjusi pro langą į šoną, išvystu Elizabetą, Mei Moblę ir Reilį, visus tris susispaudusius priekinėje jų baltos ševrolė „Corvair" sėdynėje, turbūt važiuojančius namo po vakarienės kažkur. Nustėrstu nedrįsdama darsyk pasižiūrėti — bijau, kad ji nepamatytų manęs ir nepaklaustų, ką gi aš veikiu sunkvežimyje. Leidžiu jiems pajudėti iš vietos pirmiau, stebėdama jų automobilio galines šviesas ir slopindama į gerklę kylantį karštį. Jau praėję daug laiko, kai kalbėjausi su Elizabeta.

Po tualetinio incidento Elizbeta ir aš stengėmės likti draugėmis. Kartkartėmis vis dar pasišnekėdavome telefonu. Bet Lygos susirinkimuose ji nustojo tarusi man bent kiek daugiau, kaip tik „sveika" ir kelis bereikšmius sakinius, kad nepamatytų Hilė. Paskutinį sykį buvau užvažiavusi pas Elizabetą į namus prieš mėnesį.

— Tiesiog negaliu patikėti, kokia jau didelė Mei Moblė, — tada pasakiau.

Mei Moblė droviai nusišypsojo, pasislėpė už motinos kojos. Ji paūgėjo, bet vis tiek tebebuvo putnutė kaip kūdikis.

— Auga kaip piktžolė, — atsakė Elizabeta žvelgdama pro langą, ir aš pagalvojau: kas per keistas daiktas, su kuo lyginti savo vaiką. Su piktžole.

Elizabeta tebevilkėjo maudymosi chalatu, turėjo plaukuose suktukus, vėl sulysusi po nėštumo. Šypsojosi įsitempusi. Vis pasižiūrėdavo į laikroduką, kas kelias sekundes pasičiupinėdavo susuktus plaukus. Mudvi stoviniavome virtuvėje.

— Gal važiuojame į klubą priešpiečių? — paklausiau.

Kaip tik tuomet pro duris į virtuvę užsuko Aibilina. Suspėjau valgomajame pamatyti stalo sidabrą ir nėrinių servetėles.

— Aš negaliu, ir man nemalonu tave skubinti laukan, bet... turiu susitikti su mama „Jewel Taylor" parduotuvėje. — Ji vėl šovė akimis pro langą į

gatvę. — Juk žinai, kaip mano mama nemėgsta laukti. — Dirbtinė jos šypsena tolydžio platėjo.

— Ak, atleisk, neketinu tavęs trukdyti.

Paplekšnojau ją per petį ir pasukau į duris. Ir tuomet man toptelėjo. Kaip galėjau būti tokia buka? Juk trečiadienis, dvylikta valanda. Mano buvusio bridžo klubo metas.

Apgailestaudama, kad šitaip sukėliau Elizabetai nepatogumo, pavariau atbulom kadilaką iš jos kiemo įvažos. Kai sukausi, pamačiau ją prispaudus veidą prie lango stebint mane išvažiuojant. Ir būtent tuomet sumojau: jai nėra nepatogu, kad privertė mane nesmagiai pasijausti. Elizabetai Lyfolt nepatogu, nes ją gali pamatyti drauge su manimi.

Žinodama, kad turime būti dar atsargesnės nei bet kada anksčiau, palieku sunkvežimį stovėti Aibilinos gatvėje, keliais namais toliau nuo josios. Nors Hilė ir niekada neužsuktų į šią miesto dalį, ji dabar visoms mums kelia grėsmę, ir aš jaučiu, lyg jos akys būtų visur. Žinau, kokią piktdžiugą ji jaustų, nutvėrusi mane tai darant. Nesumenkinu to, kaip toli ji nueitų, siekdama užsitikrinti, kad aš kentėčiau iki savo gyvenimo pabaigos.

Žvarbus gruodžio vakaras, ką tik pradėjo dulksnoti lietus. Nulenkusi galvą skubu gatve. Galvoje vis dar sukasi pokalbis su ponia Stein. Visą laiką mėginau pagal svarbą viską suskirstyti, ką pirmiausia reikia nuveikti. Bet sunkiausioji dalis, kad turėsiu vėl paklausti Aibilinos, kas nutiko Konstantinai. To nesužinojusi negalėsiu teisingai papasakoti jos istorijos. Knygos tikslas sužlugs, jeigu bus pateikta tik dalis Konstantinos gyvenimo. Tai reikštų nepapasakoti visos tiesos.

Įskubu į Aibilinos virtuvę. Mano veidas turbūt išduoda, kad kažkas negerai.

— Kas atsitiko? Gal kas nors jus pamatė?

— Ne. — Išsitraukiu iš krepšio popierius. — Šįryt kalbėjausi su ponia Stein.

Papasakoju jai viską, ką žinau — apie galutinį terminą, apie Krūvą.

— Gerai, taigi... — Aibilina skaičiuoja mintyse dienas, kaip ir aš dariau visą popietę. — Taigi turime dvi su puse savaitės, o ne šešias. O Viešpatie, per mažai laiko. Juk dar reikia baigti Luvinijos dalį ir padailinti Fei Belės... Taip pat ir Minės dalis, šios kol kas nėra tinkamos... Panele Skyter, mes dar net neturime pavadinimo.

Paslepiu galvą sau tarp delnų. Jaučiuosi, lyg grimzčiau po vandeniu.

— Tai dar ne viskas, — pasakau. — Ji nori, kad parašyčiau apie Konstantiną. Paklausė manęs... kas jai nutiko.

Aibilina pasideda ant stalo arbatos puodelį.

— Aš negaliu parašyti nežinodama, kas atsitiko, Aibilina. Tad jeigu tu nenori man pasakoti... kažin, gal atsirastų kas nors kitas, kuris sutiktų.

Aibilina palinguoja galva.

— Manau, atsirastų, — sako ji, — bet aš nenoriu, kad kas nors kitas papasakotų jums tą istoriją.

— Tuomet... tu papasakosi?

Aibilina nusiima juodų rėmelių akinius, pasitrina akis. Vėl juos užsideda, ir aš tikiuosi išvysti pavargusį veidą. Juk ji visą dieną dirbo ir dabar dar sunkiau dirbs, stengdamasi suspėti iki galutinio termino. Nerimaudama sėdžiu ant kėdės laukdama, kol ji atsakys.

Bet ji anaiptol neatrodo pavargusi. Sėdi tiesi ir meta į mane provokuojamą žvilgsnį.

— Aš ją užrašysiu. Duokite man kelias dienas. Papasakosiu jums viską, kas nutiko Konstantinai.

Dirbu ištisas penkiolika valandų prie Luvinijos interviu. Ketvirtadienio vakarą nuvykstu į Lygos susirinkimą. Baisiai noriu išsigauti iš namų, nenustygstu nuo nervų, esu įsitempusi dėl galutinio termino. Kalėdų eglutė pradeda kvepėti per aštriai, marinuoti su prieskoniais apelsinai šleikščiai pagedę. Motinai nuolat šalta, ir savo tėvų namuose jaučiuosi taip, lyg mirkčiau ištirpinto sviesto katile.

Stabteliu ant Lygos būstinės laiptelių, giliai įkvepiu gryno žiemiško oro. Graudu, bet aš džiaugiuosi tebeturėdama informacinį biuletenį. Kartą per savaitę iš tikrųjų jaučiuosi visame kame dalyvaujanti. Ir kas žino, gal šįsyk bus kitaip, kai prasideda švenčių atostogos ir šiaip.

Bet tą pat minutę, kai įžengiu, man atsukamos nugaros. Mano atskirtis apčiuopiama, tartum aplinkui mane būtų sumūrytos betoninės sienos. Hilė niekinamai į mane šypteli ir staigiai nusisuka su kažkuo kalbėtis. Nueinu giliau tarp susirinkusiųjų ir pamatau Elizabetą. Ji šypsosi, ir aš pamoju. Noriu pasikalbėti su ja apie savo motiną, papasakoti, kaip esu susirūpinusi, bet nespėjus man dar kiek prisiartinti Elizabeta nusigręžia ir nulenkusi galvą nueina. Aš traukiu atsisėsti į savo vietą. Iš jos čionai tatai nauja.

Užuot savo įprastos vietos priekyje, įsmunku į galinę eilę, pikta, kad Elizabeta nepanoro net pasisveikinti. Šalia manęs sėdi Reičelė Koul Brant. Rei-

čelė, auginanti tris vaikus, dirbanti prie savo magistro laipsnio iš anglų literatūros Milsapso koledže, išvis retai kada ateina į susirinkimus. Gaila, kad mudvi nesame geresnės draugės, bet žinau, kad ji labai užsiėmusi. Man iš kitos pusės — bjaurioji Leslė Falerbin savajame plaukų lako kvapo debesyje. Kaskart, kai užsirūko cigaretę, ji tikriausiai rizikuoja savo gyvybe. Kažin, jeigu spustelėčiau jos viršugalvį, ar aerozolis išsipurkštų jai iš burnos?

Beveik visos mergaitės užsikėlusios koją ant kojos, su smilkstančiomis cigaretėmis rankose. Dūmai kaupiasi ir rangosi palubėje. Du mėnesiai, kaip aš nerūkiau, ir nuo to dvoko mane blogina. Hilė užlipa ant pakylos prie pulto ir praneša apie artėjančius aukojimo vajus (paltų, konservų, knygų ir paprasčiausią seną pinigų aukojimo vajus), ir paskui mes pereiname prie Hilės mėgstamiausios susirinkimo dalies — nesklandumų sąrašo. Būtent šioje vietoje ji imasi skelbti pavardes dar nesusimokėjusiųjų nario mokesčio ar praleidinėjančiųjų susirinkimus arba neatliekančiųjų savo filantropinių pareigų. Šiuo metu aš visados dėl ko nors patenku į nesklandumų sąrašą.

Hilė vilki A silueto raudona vilnone suknele su pelerina ir gobtuvu virš jos, Šerloko Holmso stiliaus, nors čia karšta kaip krosnyje. Kartkartėmis vis atmeta atgal priekinį atvartą, lyg šis jai trukdytų, bet atrodo pernelyg besimėgaujanti šiuo gestu, kad tai iš tikrųjų keltų keblumų. Jos padėjėja Merė Nel stovi šalia padavinėdama užrašus. Merė Nel išvaizda — kaip šviesiaplaukio kambarinio šunyčio, Pekino veislės, trumputėmis kojomis ir gale užriesta nosimi.

— Dabar turime aptarti kai ką labai įdomaus. — Hilė priima iš šunyčio užrašus ir permeta juos akimis. — Komitetas nusprendė, kad mūsų informacinį biuletenį būtų pravartu šiek tiek atnaujinti.

Tiesiau atsisėdu. Argi ne aš turėčiau nuspręsti dėl biuletenio permainų?

— Visų pirma mes keičiame informacinį biuletenį iš savaitinio į mėnesinį. Tiesiog per brangu, kai pašto ženklų kaina pakilo iki šešių centų ir visa kita. Ir jį papildome madų skiltimi, nušviesdamos kai kuriuos iš geriausių aprangos komplektų, nešiojamų mūsų narių, taip pat makiažo skiltimi su naujausiomis tendencijomis šioje srityje. Ak, ir, žinoma, nesklandumų sąrašu. Tai irgi jame bus. — Ji linkteli galva, užmegzdama akių kontaktą su keliomis narėmis. — Ir pagaliau labiausiai jaudinantis pokytis: mes nusprendėme šią naują korespondenciją pavadinti *The Tatler** — pagal europietišką žurnalą, kurį visos esančios čia moterys skaito.

— Argi ne puikiausias pavadinimas? — pagiria Merė Lu Vait, ir Hilė taip didžiuojasi savimi, kad net nestukteli plaktuku, anai prakalbus be eilės.

* „Liežuvautojas" (*angl.*) — Londone leidžiamas aukštuomenės gyvenimo būdo žurnalas, išeinantis dešimt kartų per metus.

— Ką gi, gerai. Dabar metas išrinkti mūsų naujo, modernaus mėnraščio redaktorių. Turite ką pasiūlyti?

Pakyla kelios rankos. Aš sėdžiu visai nejudėdama.

— Džene Prais, ką pasakysi?

— Siūlau Hilę. Hilę Holbruk.

— O, kaip malonu. Gerai, ar bus dar kokių nors kitų?

Reičelė Koul Brant pasisuka ir žiūri į mane, lyg sakytų: *Ar gali tuo patikėti?* Matyt, ji salėje vienintelė, nežinanti apie mane ir Hilę.

— Kas nors pritaria... — Hilė pasižiūri žemyn į pultą, lyg ne visai prisimintų, kas buvo pasiūlytas. — Hilės Holbruk, kaip redaktorės, kandidatūrai?

— Aš pritariu.

— Ir aš.

— *Paukšt paukšt* trinkteli plaktukas, ir aš prarandu savąjį redaktorės postą.

Leslė Falerbin spokso į mane tokiomis plačiomis akimis, kad nematau už jų nieko, kur turėtų būti smegenys.

— Skyter, ar tai ne tavo pareigos? — klausia Reičelė.

— *Buvo* mano pareigos, — sumurmu ir susirinkimui pasibaigus patraukiu tiesiai durų link. Niekas manęs neužkalbina, niekas nežiūri man į akis. Aš žengiu aukštai iškėlusi galvą.

Priesalyje kalbasi Hilė ir Elizabeta. Hilė susikiša savo tamsius plaukus už ausų ir nutaiso į mane diplomatišką šypseną. Nužirgčioja šnektelėti su kažkuria kita, bet Elizabeta lieka vietoje. Kai einu laukan, ji paliečia mano alkūnę.

— Lik sveika, Elizabeta, — metu.

— Apgailestauju, Skyter, — sukužda ji, ir mudviejų akys mirksnį sukimba. Bet paskui ji nusuka žvilgsnį į šalį.

Nulipu laipteliais ir patraukiu į tamsią automobilių aikštelę. Pamaniau, kad ji turi kažką daugiau man pasakyti, bet turbūt klydau.

Po Lygos susirinkimo nevažiuoju iš karto namo. Nuleidžiu žemyn visus kadilako langus, kad į veidą dvelktų nakties oras. Jis šiltas ir tuo pat metu šaltas. Žinau, kad reikia važiuoti į namus ir dirbti prie tų istorijų, bet pasuku į plačias Valstijos gatvės eismo juostas ir tik vairuoju tolyn. Niekada savo gyvenime dar nejaučiau tokios tuštumos. Nepajėgiu negalvoti apie tai, kas kraunasi ant manęs. *Aš niekaip nesuspėsiu iki šio galutinio termino, draugės niekina mane, Stiuartas pasitraukė, motinai...*

Nežinau, kas motinai, bet mes visi žinome, kad tai daugiau negu tik skrandžio opos.

„Saulės ir smėlio“ baras uždarytas, ir aš pamažu slenku pro šalį, su nuostaba žiūriu, kokia negyva atrodo neoninė iškaba, kai šis baigęs darbą. Neskubiai riedu pro draudimo kompanijos „Lamar Life“ dangoraižį, pro geltonai mirksinčius šviesoforus. Tik aštunta valanda vakaro, bet visi jau lovose. Visi šiame mieste miega bet kuria įmanoma prasme.

— Kaip norėčiau iš čia išvažiuoti, — ištariu, ir mano balsas nuskamba nykiai, kai nėra kam jo girdėti.

Tamsoje trumpai pamatau save iš kažkur aukštai, lyg kokiame kino filme. Esu tapusi viena iš tų žmonių, kurie savo automobiliais bastosi naktimis. Dieve, aš — miesto Baubas Redlis, lygiai tokia, kaip „Nežudyk strazdo giesmininko“ siaubūnas.

Įjungiu radiją, desperatiškai trokšdama, kad koks nors triukšmas užpildytų ausis. Iš jo skamba daina „Tai mano vakarėlis“, ir aš ieškau ko nors kitko. Pradėjau neapkęsti verksmingų paauglių dainų apie meilę ir nieką. Akimirksniu tarp suliniuotų bangų ilgių pagaunu Memfio WKPO stotį, ir iš jos pasigirsta vyriškas balsas, skambantis tartum girto, dainuoja greitai ir bliuzuojančiai. Viename aklagatvyje iš lėto įsuku į automobilių aikštelę prie dirbančios iki vėlumos smulkių prekių parduotuvėlės ir klausausi dainos. Ji geresnė už bet ką anksčiau mano girdėta.

... nuskęsi it akmuo,
besimainančiuos laikuos.

Balsas iš tos dėželės man praneša, kad tai buvo Bobas Dilanas, bet prasidėjus kitai dainai signalas nuslopsta. Atsilošiu sėdynėje, stebeiliju į tamsius parduotuvėlės langus. Užplūsta nepaaiškinamas palengvėjimas. Tartum būčiau išgirdusi kažką tokio iš ateities.

Taksofono būdelėje priešais parduotuvėlę įmetu dešimties centų monetą ir paskambinu motinai. Žinau, ji lauks manęs pargrįžtant namo.

— Alio?

Tėčio balsas — penkiolika po aštuonių vakaro!

— Tėti... kodėl nemiegi? Kas atsitiko?

— Turi tuoj pat grįžti namo, brangute.

Staiga gatvės žibintai suplieskia man į akis tartum per šviesiai, naktis pasidaro labai šalta.

— Ar mama? Ji serga?

— Stiuartas jau beveik dvi valandas sėdi priekiniame priebutyje. Laukia tavęs.

Stiuartas? Nieko nesuprantu.

— Betgi mama... ji?..

— O, mama jaučiasi gerai. Netgi šiek tiek pralinksmėjusi. Nagi, važiuok namo, Skyter, ir pasirūpink Stiuartu.

Kelias namo dar niekada neatrodė toks ilgas. Po dešimties minučių privažiuoju prie namų. Stiuartas sėdi ant viršutinio priekinio priebučio laiptelio. Tėtis — supamajame krėsle. Kai išjungiu variklį, abu atsistoja.

— Sveikas, tėti, — tariu. Nežiūriu į Stiuartą. — Kur mama?

— Miega, ką tik pasižiūrėjau.

Tėtis nusižiovauja. Dešimt metų nebuvau mačiusi, kad po septynių jis nemiegotų — tik anąsyk, kai pavasarį nušalo medvilnė.

— Labanakt judviem. Išjunk šviesas, kai baigsite kalbėtis.

Tėtis nueina vidun, ir mudu su Stiuartu liekame vieni. Naktis tokia juoda, tokia tyki, nematyti žvaigždžių ar mėnulio, net nei šuns kieme.

— Ką tu čia veiki? — klausiu, o mano balsas nuskamba silpnai silpnai.

— Atvažiavau su tavimi pasikalbėti.

Atsisėdu ant laiptelių ir nuleidžiu ant rankų galvą.

— Tik sakyk greitai ir paskui važiuok. Man jau buvo geriau. Prieš dešimt minučių išgirdau tą dainą ir beveik pasijaučiau geriau.

— Atvažiavau tau kai ką pasakyti. Atvažiavau pasakyti, kad pasimačiau su ja.

Pakeliu galvą. Pirmas šmėkštelėjęs mintyse žodis — *savanaudis.* Tu — savanaudis šunsnukis, jeigu atvažiavai čia kalbėti apie Patriciją.

— Aš nuvažiavau ten, į San Franciską. Prieš dvi savaites. Sėdau į savo sunkvežimaitį ir variau keturias dienas, o tada pasibeldžiau į vienas duris daugiabutyje, kurio adresą man davė jos mama.

Užsidengiu delnais veidą. Mintyse vien matau Stiuartą, braukiantį atgal jos plaukus, kaip jis darydavo man.

— Nenoriu to žinoti.

— Pasakiau jai manąs, kad tai bjauriausias dalykas, kokį gali padaryti žmogui. Šitaip meluoti. Ji atrodė tokia kitokia. Vilkėjo tą tartum prerijų suknelę ir taikos ženkliuką, o jos plaukai buvo ilgi, lūpos nė kiek nedažytos. Išvydusi mane ji nusijuokė. Ir pavadino kekše. — Jis krumpliais įnirtingai pasitrina akis. — Ji, kuri dėl to tipo nusimetė drabužius, pasakė, kad aš kekšė savo tėvui, kekšė Misisipei.

— Kodėl tu man tai pasakoji?

Mano kumščiai sugniaužti. Burnoje — metalo skonis. Aš įsikandau liežuvį.

— Nuvažiavau ten dėl tavęs. Kai mudu nutraukėme draugystę, supratau, kad privalau išmesti ją iš galvos. Ir taip padariau, Skyter. Sukoriau po du tūkstančius mylių ten ir atgal ir noriu tau pasakyti. Tai mirę. Išnykę.

— Ką gi, gerai, Stiuartai, — tariu. — Gerai tau.

Stiuartas prisislenka arčiau ir pasilenkia, kad matyčiau jo veidą. Ir man pasidaro bloga, tiesiog verčia vemti nuo burbonu atsiduodančio jo alsavimo. Ir vis dėlto tebenoriu susiriesti ir visu savo kūnu įsmukti į jo glėbį. Myliu jį ir tuo pat metu nekenčiu.

— Važiuok namo, — tariu vos galėdama savimi patikėti. — Mano širdyje nebeliko tau vietos.

— Netikiu tuo.

— Tu pavėlavai, Stiuartai.

— Ar galiu atvažiuoti šeštadienį? Dar pasikalbėti?

Gūžteliu pečiais, mano akys pritvinkusios ašarų. Nesileisiu darsyk jo pametama. Pernelyg daug kartų tai jau nutiko jam, mano draugėms. Būčiau kvaila, jeigu leisčiau tam vėl nutikti.

— Iš tikrųjų tai man nerūpi, ką tu darysi.

Pabundu penktą ryto ir pradedu dirbti prie istorijų. Likus vos septyniolikai dienų iki galutinio termino, dirbu dieną ir naktį taip sparčiai ir našiai, kad nemaniau taip galinti. Baigiu Luvinijos istoriją per pusę to laiko, kurio man prireikė parašyti kitoms, ir degančia nuo skausmo galva išjungiu šviesą, pro langą nedrąsiai pažvelgiant pirmiems saulės spinduliams. Jeigu Aibilina kitos savaitės pradžioje man įteiks Konstantinos istoriją, galbūt vis dėlto pavyks suspėti.

Ir paskui sumoju nebeturinti septyniolikos dienų. Kokia aš *kvailė.* Juk neįskaičiavau laiko, kurio prireiks paštu nusiųsti rankraštį į Niujorką.

Apsiverkčiau, jeigu tik turėčiau ir tam laiko.

Po kelių valandų atsibundu ir vėl sėduosi dirbti. Popiet penktą išgirstu prie namo sustojant automobilį ir pro langą pamatau išlipant iš savojo sunkvežimaičio Stiuartą. Atsiplėšiu nuo rašomosios mašinėlės ir išeinu į priekinį priebutį.

— Sveikas, — stovėdama tarpduryje pasakau.

— Labas, Skyter. — Jis linkteli man — nedrąsiai, pamanau, palyginti su laikysena prieš du vakarus. — Geros dienos, pone Felanai.

— Ei, sveikas sūnau. — Tėtis atsikelia iš supamojo krėslo. — Leisiu jums, vaikai, čia pasikalbėti.

— Nesikelk, tėti. Atleisk, Stiuartai, bet šiandien aš labai užsiėmusi. Tačiau gali čia pasėdėti su tėčiu, kiek norėsi.

Grįžtu į namą, praeinu pro motiną, virtuvėje prie stalo geriančią pieną.

— Ar tai Stiuartą aš ten lauke mačiau?

Nueinu į valgomąjį. Stoviu kiek toliau nuo langų, kur, žinau, Stiuartas manęs nepamatys. Stebiu, kol jis išvažiuoja. Ir tuomet tik toliau stebiu.

Tą vakarą kaip paprastai nuvažiuoju pas Aibiliną. Pasakau jai, kad galutinis terminas — tik dešimt dienų, ir atrodo, lyg ji tuoj pravirks. Paskui paduodu jai perskaityti Luvinijos skyrių — tą, kurį parašiau žaibišku greičiu. Kartu su mumis virtuvėje prie stalo Minė. Ji geria kolą ir žiūri pro langą. Nežinojau, kad šįvakar ji čia bus, ir trokštu, jog paliktų mus vienas dirbti.

Aibilina padeda lapus ant stalo, linkteli.

— Manau, šis skyrius visai geras. Skaitosi taip pat lengvai, kaip ir pamažu rašytieji.

Dūsauju atsilošusi kėdėje ir mąstau, ką dar reikia padaryti.

— Mums reikia apsispręsti dėl pavadinimo, — sakau ir pasitrinu smilkinius. — Galvojau apie kelis. Manau, turėtume tai pavadinti *Spalvotosios namų pagalbininkės ir Pietų šeimos, pas kurias jos dirba.*

— Kaip sakote? — klausia Minė, pirmą kartą pažvelgdama į mane.

— Taip geriausia tai apibūdinti, tu nemanai? — atsakau.

— Jeigu turite sau į subinę įstatytą kukurūzo burbuolės kotą.

— Mine, tai ne kokia grožinė literatūra, o sociologija. Pavadinimas turi skambėti tiksliai.

— Bet tai nereiškia, kad turi skambėti nuobodžiai, — atkerta Minė.

— O tu ką manai, Aibilina? — atsidūstu vildamasi, kad šįvakar mums pavyks tai išspręsti.

Aibilina gūžteli pečiais, ir jau matau ją savo veide nutaisant tą taikdarės šypseną. Atrodo, lyg turėtų gludinti kampus kassyk, kai mudvi su Mine atsiduriame tame pačiame kambaryje.

— Geras pavadinimas. Žinoma, nuvargsite, spausdindama jį visą kiekvieno puslapio viršuje, — atsako ji.

Buvau jai papasakojusi, kad būtent šitaip reikalaujama padaryti.

— Ką gi, galėtume kiek sutrumpinti... — Aš išsitraukiu pieštuką.

Aibilina pasikrapšto nosį, taria:

— Kaip manote, o jeigu pavadintume tiesiog... *Pagalba?*

— *Pagalba,* — pakartoja Minė, lyg niekada nebūtų girdėjusi to žodžio.

— *Pagalba,* — aidu atsiliepiu aš.

Vėl Aibilina gūžteli pečiais, droviai nuleidžia akis, lyg šiek tiek sutrikusi.

— Nemėginu perimti iš jūsų idėjos, o tik... mėgstu, kad viskas būtų paprasta, suprantate?

— Mano nuomone, *Pagalba* skamba gerai, — pritaria Minė ir susikryžiuoja ant krūtinės rankas.

— Man patinka... *Pagalba,* — ir aš sutinku, nes man iš tikrųjų patinka, tik dar priduriu: — Manau, vis tiek turėsime įdėti paantraštę, kad būtų aišku, kokiai sričiai priskirti, bet, atrodo, pavadinimas geras.

— Tikrai geras, — sako Minė. — Mat jeigu šis dalykas bus išspausdintas, dievaži, jos mums prireiks.

Šeštadienį popiet, belikus aštuonioms dienoms, nulipu apačion apkvaitusi ir mirksėdama, nes visą dieną įtemptai žiūrėjau į cicero šriftą. Beveik nudžiugau išgirdusi įvaža atburzgiant Stiuarto automobilį. Pasitrinu akis. Gal šiek tiek su juo pasėdėsiu, praskaidrinsiu galvą, o paskui grįšiu dirbti pernakt.

Stiuartas išlipa iš purvais aptaškyto sunkvežimaičio. Teberyši savuoju sekmadieniniu kaklaraiščiu, ir aš stengiuosi nepastebėti, kaip gražiai jis atrodo. Prasimankštinu rankas. Lauke absurdiškai šilta, turint omenyje, kad po dviejų su puse savaitės — Kalėdos. Motina sėdi priekiniame priebutyje ant supamojo krėslo susisupsčiusi į pledus.

— Labas, ponia Felan. Kaip šiandien jaučiatės? — klausia Stiuartas.

Motina jam karališkai linkteli.

— Pakenčiamai. Dėkui, kad paklausėte.

Esu nustebinta šalčio jos balse. Vėl įninka į savąjį informacinį DAR biuletenį, ir aš nejučia nusišypsau. Motina žino Stiuartą vis užvažiuodavus, bet nė karto apie tai neužsiminė. Man belieka klausti savęs, kada tai atsitiks.

— Sveika, — santūriai taria jis, ir mudu atsisėdame ant apatinio priebučio laiptelio. Tylomis stebime senąjį mūsų katiną Šermaną, švytuojančia uodega sėlinant apie medį — medžioja kažkokį padarą, kurio nematome.

Stiuartas padeda man ant peties ranką.

— Šiandien negaliu pasilikti. Tiesiai iš čia važiuoju į Dalasą, ten vyks pasitarimas dėl naftos, ir manęs nebus tris dienas, — sako jis. — Tik užsukau tau pasakyti.

— Gerai. — Gūžteliu pečiais, lyg man būtų vis tiek.

— Ką gi, gerai, — taria jis ir grįžta į savo sunkvežimaitį.

Jam išvažiavus, motina atsikrenkščia. Neapsisuku ir nepasižiūriu į ją supamajame krėsle. Nenoriu, kad pamatytų nusivylimą mano veide, kai jis išvažiavo.

— Nagi, pirmyn, mama, — galiausiai sumurmu. — Klok, ką nori pasakyti.

— Nesileisk jo piginama.

Atsisuku, įtariai nužvelgiu ją, nors ir atrodo tokia silpna po vilnoniu pledu. Apgailėtinas tas kvailys, kuris kada nors nepakankamai vertina mano motiną.

— Jeigu Stiuartas nežino, kokią protingą ir gerą aš tave užauginau, gali drožti tiesiai atgalios į Valstijos gatvę. — Ji prisimerkia į žiemišką kraštovaizdį. — O atvirai, tai Stiuartas ne per daugiausia man rūpi. Nesupranta, kaip jam pasisekė, kad turi tave.

Leidžiu mamos žodžiams nusėsti kaip saldžiam ledinukui man ant liežuvio. Prisivertusi atsikelti nuo laiptelio, pasuku į paradines duris. Dar likę tiek daug darbo, o laiko toli gražu neužtektinai.

— Ačiū tau, mama. — Švelniai pabučiuoju ją į skruostą ir nueinu į vidų.

Esu išsekusi ir irzli. Keturiasdešimt aštuonias valandas vien tik spausdinau. Kitų žmonių gyvenimo faktai mane atbukino. Akis peršti nuo spausdinamojo tušo kvapo. Pirštai išraižyti įpjovų nuo popieriaus. Kas galėjo žinoti, kad popierius ir tušas galėtų būti tokie kenksmingi.

Likus šešioms dienoms nuvažiuoju pas Aibiliną. Nepaisydama Elizabetos nepasitenkinimo, ji pasiėmė laisvą dieną. Dar nė nepradėjusi kalbėti, matau ją žinant, ką mudviem reikia aptarti. Palieka mane virtuvėje ir sugrįžta su laišku rankoje.

— Pirma, nei šitai jums įteiksiu... manau, turėčiau kai ką pasakyti. Kad pajėgtumėte iš tikrųjų suprasti.

Linkteliu. Sėdžiu ant kėdės įsitempusi. Trokštu atplėšti voką ir baigti su tuo.

Aibilina pasitaiso gulintį ant stalo savo bloknotą. Stebiu ją pasidedant prie šio du geltonus pieštukus.

— Prisimenate, aš jums pasakiau, kad Konstantina turėjo dukterį. Ką gi,

ji buvo vardu Lulabelė. Dievuliau, išėjo visiškai blyški, kaip sniegas. Plaukai užaugo šiaudų spalvos. Ne garbanoti kaip jūsų. Anie buvo lygūs.

— Ji buvo tokia balta? — klausiu.

Stebėjausi tuo nuo pat tada, kai Aibilina man papasakojo apie Konstantinos dukrą dar anuomet pas Elizabetą virtuvėje. Mąstau apie tai, kaip netikėta turėję būti Konstantinai, laikant ant rankų baltą kūdikį ir žinant, kad šis — jos.

Ji linkteli.

— Kai Lulabelei sukako ketveri, Konstantina... — Aibilina pasimuisto ant kėdės. — Konstantina ją nuvežė į našlaičių prieglaudą. Ten šiaurėje, Čikagoje.

— Į našlaičių prieglaudą? Nori pasakyti... ji atidavė savo mažiulę?

Iš to, kaip Konstantina mylėjo mane, galiu tik įsivaizduoti, kaip labai ji turėjo mylėti savo vaiką.

Aibilina pažvelgia tiesiai man į akis. Pamatau jos veide tai, ką šiaip retai man pasitaiko regėti — neviltį, antipatiją.

— Daugeliui spalvotųjų moterų tenka atsisakyti savo vaikų, panele Skyter. Išsiunčia juos, nes jos turi tarnauti baltųjų šeimai.

Žvelgiu žemyn klausdama savęs, ar Konstantina todėl negalėjo rūpintis savo vaiku, kad turėjo rūpintis mumis.

— Bet daugelis juos išsiunčia giminėms. Našlaičių prieglauda... visai kas kita. Kodėl ji neišsiuntė mažiulės pas savo seserį? Ar pas kitus giminaičius?

— Jos sesuo... ji tiesiog nepajėgtų su tuo dorotis. Misisipėje, kai esi negras su balta oda, tai tartum... nepriklausytum niekam. Bet buvo sunku ne tik mergytei. Buvo sunku ir Konstantinai. Ji... žmonės žiūrėdavo į ją. Baltieji sustabdę įtariai klausinėdavo, ką veikianti tampydamasi baltą vaiką. Policininkas Valstijos gatvėje sustabdydavo ją, sakydavo, kad privalanti apsivilkti uniforma. Net spalvotieji... jie žiūrėdavo į ją kitaip, nepatikliai, lyg būtų padariusi ką nors bloga. Jai buvo sunku surasti ką nors, kas prižiūrėtų Lulabelę, kol pati dirbdavo. Galiausiai Konstantina nebenorėdavo Lulos... vestis dažnai į lauką.

— Ar ji tuomet jau dirbo pas mano motiną?

— Jau keleri metai, kai tarnavo pas jūsų mamą. Kaip tik ten ji susipažino su vaiko tėvu Konoru. Jis dirbo jūsų ūkyje, gyveno ten, Karštakrosnėje. — Aibilina palinguoja galvą. — Mes visi stebėjomės, kad Konstantina taip imtų... ir pradėtų gyventi šeimyniškai. Kai kurie žmonės nebuvo dėl to itin malonūs, ypač kai kūdikis gimė baltas. Nors tėvas buvo toks pat juodas kaip ir aš.

— Neabejoju, ir mano motina nebuvo itin patenkinta.

Esu tikra, motina viską žinojo. Ji niekada nenuleisdavo akių nuo visų spalvotųjų pagalbininkų ir jų padėčių — kur gyvena, ar yra susituokę, kiek turi vaikų. Tai veikiau kontrolė, negu tikras domesys. Motina nori žinoti, kas vaikštinėja po josios valdas.

— Tai buvo spalvotųjų našlaičių prieglauda ar baltųjų?

Mat mąstau, viliuosi, kad galbūt Konstantina tik norėjo savo dukrai geresnio gyvenimo. Galbūt tikėjosi, kad mergytę įsivaikins kokia nors baltųjų šeima ir tuomet ši nesijaus tokia kitokia.

— Spalvotųjų. Į baltųjų jos nenorėjo priimti, kaip girdėjau. Manau, jie žinojo... buvo matę tokį atvejį ir anksčiau.

— Kai Konstantina su Lulabele nuėjo į geležinkelio stotį nuvežti ją ten, girdėjau, perone baltieji spoksojo norėdami sužinoti, kodėl baltoji mergytė keliauja spalvotųjų vagone. O kai Konstantina paliko ją toje vietoje ten, Čikagoje... ketveri... gerokai per didelė, kad būtų atiduota. Lulabelė klykė. Apie tai Konstantina papasakojo kažkam mūsų bažnyčioje. Papasakojo, kad Lulabelė klykė ir veržėsi, stengdamasi susigrąžinti mamą. Bet Konstantina netgi su tuo skambančiu ausyse klyksmu... paliko ją ten.

Klausantis pamažu man pradeda aiškėti, ką Aibilina nori pasakyti. Jeigu neturėčiau tokios motinos, kokią turiu, galbūt nebūčiau apie tai pagalvojusi.

— Ji atidavė dukterį, nes jos... gėdijosi? Todėl, kad buvo balta?

Aibilina praveria burną paprieštarauti, bet paskui užsičiaupia, nuleidžia akis.

— Po kelerių metų Konstantina parašė į našlaičių prieglaudą, prisipažino padariusi klaidą, norėjo susigrąžinti mergytę. Bet Lula jau buvo įdukrinta. Dingusi. Konstantina visada sakydavo, kad atiduoti savo vaiką buvo didžiausia klaida jos gyvenime. — Aibilina atsilošia į kėdės atkaltę. — Ir sakė, kad jeigu kada nors atgautų Lulabelę, niekada jos nebepaleistų.

Sėdžiu tyliai, skaudama širdimi dėl Konstantinos. Pradedu baimintis, ką tai gali turėti bendra su mano motina.

— Maždaug prieš dvejus metus Konstantina gavo iš Lulabelės laišką. Regis, ji tuomet jau buvo dvidešimt penkerių ir rašė, kad adresą jai davę įtėviai. Jiedvi pradėjo susirašinėti, ir Lulabelė pareiškė norinti atvažiuoti ir kurį laiką pabūti su ja. Dievuliau, Konstantina taip nervinosi, kad vos besilaikė ant kojų. Iš nervų nevalgė, nenorėjo net atsigerti vandens. Viską išvemdavo. Buvau ją įtraukusi į savo maldų sąrašą.

Prieš dvejus metus. Aš tuomet mokiausi aukštojoje. Kodėl Konstantina savo laiškuose man nepapasakojo, kas vyksta?

— Ji pasiėmė visas savo santaupas ir nupirko Lulabelei naujų drabužių,

visokių dalykų plaukams, vienos bažnyčios darbštuolės paprašė, kad pasiūtų jai naują užtiesalą ant lovos, kurioje miegos Lulabelė. Per maldos susirinkimą ji mums pasakė: *Kas bus, jeigu ji ims manęs nekęsti? Paklaus, kodėl ją atidaviau, ir jeigu pasakysiu jai tiesą... nekęs manęs dėl to, ką padariau.*

Aibilina pakelia akis nuo savo arbatos puodelio, nežymiai šypteli.

— Ji mums sako: „Negaliu sulaukti, kol Skyter susitiks su ja, kai grįš iš universiteto." Aš apie tai pamiršau. Tuomet dar nežinojau, kas tokia buvo Skyter.

Prisimenu paskutinį gautą iš Konstantinos laišką: kad turinti man staigmeną. Dabar suprantu, ji norėjo supažindinti mane su savo dukra. Nuryju besitvenkiančias į gerklę ašaras.

— Kas atsitiko, kai Lulabelė atvyko jos aplankyti?

Aibilina pastumia per stalą voką.

— Manau, tą dalį turėtumėte perskaityti namie.

Namie užlipu viršun. Net neatsisėdusi atidarau Aibilinos laišką. Parašytas ant išplėšto iš sąsiuvinio lapo, iš abiejų pusių, greitomis pieštuku.

Paskui stebeiliju į aštuonis puslapius, savo jau parašytus apie tai, kaip eidavau drauge su Konstantina į Karštakrosnę, apie mįsles, kurias mudvi spręsdavome, apie tai, kaip ji nykščiu man spausdavo delną. Giliai atsikvėpiu ir padedu ant rašomosios mašinėlės klaviatūros rankas. Nebegaliu gaišti laiko. Privalau baigti jos istoriją.

Rašau apie tai, ką Aibilina man papasakojo: kad Konstantina turėjo dukterį ir gavo jos atsisakyti, idant galėtų dirbti mūsų šeimai — Mileriams, pavadinu mus pagal mano mėgstamą draudžiamą rašytoją Henrį Milerį. Neįdedu to, kad Konstantinos duktė buvo šviesi mulatė; noriu tik parodyti, kad Konstantinos meilė man prasidėjo ilgintis savo pačios vaiko. Galbūt kaip tik tai padarė tą meilę tokią nepaprastą, tokią didelę. Nesvarbu, kad aš buvau baltoji. Tuo pat metu, kai ji troško susigrąžinti savo dukterį, aš baisiai nenorėjau nuvilti savo motinos.

Dvi dienas rašau apie visą savo vaikystę ir koledžo metus, kai kas savaitę mudvi siuntinėjome viena kitai laiškus. Bet paskui pertraukiu darbą ir klausausi apačioje kosėjant motiną. Girdžiu einančio pas ją tėčio žingsnius. Prisidegu cigaretę ir tuojau pat ją užspaudžiu į peleninę mąstydama: *Tik nepradėk to vėl.* Per namą sušniokščia tualete nuleidžiamas vanduo su dar dalele mano motinos kūno. Prisidegu kitą cigaretę ir surūkau šią iki pat savo pirštų. Nepajėgiu rašyti apie tai, kas yra Aibilinos laiške.

Tą popietę paskambinu Aibilinai į namus.

— Negaliu to įdėti į knygą, — pasakau jai. — Apie motiną ir Konstantiną. Baigsiu ta vieta, kai aš išvykstu į koledžą. Aš tiesiog...

— Panele Skyter...

— Žinau, kad turėčiau. Žinau, kad turėčiau aukoti tiek pat, kiek tu, Minė ir visos jūs. Bet negaliu to daryti savo motinai.

— Niekas iš jūsų to ir nelaukia, panele Skyter. Iš tiesų nebūčiau apie jus tokios geros nuomonės, jeigu taip pasielgtumėte.

Kitą vakarą nueinu į virtuvę atsigerti arbatos.

— Eugenija? Tu apačioje?

Nukėblinu į motinos kambarį. Tėtis dar ne lovoje. Girdžiu poilsio kambaryje įjungtą televizorių.

— Aš čia, mama.

Šeštą valandą ji jau atsigulusi į lovą, šalimais — baltasis dubuo.

— Tu verkei? Juk žinai, kaip tai sendina odą, brangute.

Atsisėdu ant paprastos nendrinės kėdės šalia jos lovos. Mąstau, nuo ko turėčiau pradėti. Iš dalies suprantu, kodėl motina šitaip pasielgė, nes, po teisybei, argi ne kiekvienas supyktų dėl to, ką padarė Lulabelė? Bet man reikia išgirsti šią istoriją iš savo motinos. Jeigu esama ko nors ją pateisinamo, ką Aibilina praleido savo laiške, tai aš noriu žinoti.

— Pasikalbėkime apie Konstantiną, — pasiūlau.

— Ak, Eugenija, — priekaištingai taria motina ir paplekšnoja man ranką. — Tai įvyko beveik prieš dvejus metus.

— Mama.

Prisiverčiu pažiūrėti jai į akis. Nors ji baisiai sulysusi, po oda raktikaulis atrodo ilgas ir plonas, žvelgia vis dar taip pat skvarbiai kaip ir visada.

— Kas atsitiko? Kas atsitiko jos dukteriai?

Motinos žandikauliai susispaudžia, matau, kad ji yra nustebusi, jog aš apie tai žinau. Laukiu, kad atsisakys kalbėti, kaip darydavo ir anksčiau. Ji giliai įkvepia oro, prisitraukia arčiau baltąjį dubenį ir taria:

— Konstantina išsiuntė ją gyventi į Čikagą. Negalėjo ja rūpintis.

Aš linkteliu ir laukiu toliau.

— Supranti, šiuo atžvilgiu jie kitokie. Tie žmonės gimdo vaikus ir negalvoja apie pasekmes, kol jau būna per vėlu.

... *Jie, tie žmonės*. Tai man primena Hilę. Iš mano veido motina irgi tą mato.

— Nagi, paklausyk, buvau Konstantinai gera. Ak, ji dažnai atsikalbinėdavo, ir aš su tuo taiksčiausi. Bet, Skyter, šį kartą ji man nepaliko kitos galimybės.

— Žinau, mama, žinau, kas atsitiko.

— Kas tau papasakojo? Kas kitas apie tai žino?

Matau motinos akyse kylančią paranoją. Išsipildo tai, ko labiausiai bijojo, ir man jos gaila.

— Niekada tau neatskleisiu, kas man papasakojo. Galiu pasakyti tik tiek: ne kuris nors... tau svarbus, — užtikrinu. — Negaliu patikėti, kad tu taip pasielgei, mama.

— Kaip drįsti mane teisti po to, ką ji padarė! Ar iš tikrųjų žinai, kas atsitiko? Ar tu ten buvai? — Matau senąjį pyktį, užsispyrimą moters, metų metus kentusios kraujuojančias opas. — Ta mergina... — Ji pamojuoja į mane savo gumbuotu smiliumi. — Ji pasirodė čionai, kai pas mane namuose buvo susirinkęs visas DAR skyrius. Tu tada buvai universitete. Durų skambutis čirškė be pertraukos, o Konstantina virtuvėje ruošė visą tą kavą, nes senoji elektrinė kavavirė perdegė iškart po dviejų puodelių. — Motina pamoja ranka, nuvydama nuo savęs prisvilusios kavos tvaiko prisiminimą. — Jos visos sėdėjo svetainėje, vaišinosi keksu, devyniasdešimt penki *žmonės* namuose, o ji geria kavą. Kalbasi su Sara von Sistern, vaikštinėja po namus kaip viešnia ir kemšasi į burną keksą, o paskui užpildo anketą, kad būtų priimta į *nares.*

Aš vėl linkteliu. Galbūt ir nežinojau tų smulkmenų, tačiau tai nekeičia to, kas atsitiko.

— Ji atrodė balta kaip ir visos kitos ir pati tai žinojo. Aiškiai suvokė, ką daro, ir taigi aš sakau: — *Kaip gyvuojate?* — O ji nusijuokia ir atsako: — *Puikiai.* — Tad aš klausiu: — *Kuo jūs vardu?* — Ir ji sako: — *Norite pasakyti, kad nežinote? Aš — Lulabelė Beits. Esu jau suaugusi ir parvažiavau gyventi pas mamą. Atvykau čia vakar rytą.* — Ir nueina įsidėti dar gabalą kekso.

— Beits, — pakartoju, nes tai dar viena smulkmena, kurios nežinojau, tegul ir nereikšminga. — Ji pasikeitė pavardę vėl į Konstantinos.

— Ačiū Dievui, niekas jos negirdėjo. Bet paskui ji užkalbina Febę Miler, pietinių valstijų DAR prezidentę, ir nusitempia šią į virtuvę, ir tada aš pasakiau: — *„Lulabele, jums negalima čia pasilikti. Turite keliauti toliau.* — Ir ak, kaip išdidžiai ji mane nužvelgė, atsakė: — *Ką, jūs neįsileidžiate į svetainę spalvotųjų negrų, jeigu jie netvarko kambarių?* — Kaip tik tuo metu į virtuvę įeina Konstantina, ir ji atrodo tokia pat sukrėsta kaip ir aš. Pasakau: — *Lulabele, dinkite iš šių namų, kol nepašaukiau pono Felano.* — Bet ji nesijudina iš vietos. Sako, kad kai maniau ją esant baltąja, elgiausi su ja puikiai ir maloniai. Dar pa-

sisako Čikagoje priklausanti kažkokiai pogrindinei grupuotei, tada aš pasisuku į Konstantiną ir sakau: — *Pašalink savo dukterį iš mano namų, tuojau pat.*

Motinos akys atrodo giliau įdubusios nei kada nors anksčiau. Jos šnervės kilnojasi.

— Taigi Konstantina paliepia Lulabelei grįžti į jųdviejų namus, o Lulabelė sako: — *Puiku, ir taip jau taisiausi išeiti.* — Ir pasuka į valgomąjį, ir, žinoma, aš ją sustabdau. — *O ne,* — pasakau, — *jūs išeikite pro užpakalines duris, ne pro paradines kaip kiti svečiai baltieji.* — Visai nenorėjau, kad DAR narės apie tai sužinotų. Ir pasakiau tai nepadoriai mergiotei, kurios nuosavai mamai mes per kiekvienas Kalėdas papildomai duodavome dešimt dolerių, kad *daugiau* kojos į šį ūkį *nebekeltų.* Ir žinai, ką ji padarė?

Taip, pagalvoju, bet išsaugau neįskaitomą veidą. Aš vis dar ieškau pateisinimo.

— Spjovė. Tiesiai man į veidą. Negrė, mano namuose. Mėginanti vaidinti baltąją.

Aš nusipurtau. Kas gi galėtų išdrįsti spjauti į mano motiną?

— Pasakiau Konstantinai, kad ta mergiotė verčiau čia daugiau nebesirodytų. Nei Karštakrosnėje, nei Misisipėje. Ir kad aš nepakęsiu, jeigu ji toliau palaikys ryšius su Lulabele — ne, kol tavo tėtis moka nuomą už tą Konstantinos namą ten gyvenvietėje.

— Betgi Lulabelė šitaip pasielgė, ne Konstantina.

— O kas, jeigu ji būtų pasilikusi? Nepakęsčiau, kad ta mergiotė vaikštinėtų po Džeksoną, vaidindama baltąją, kai yra spalvotoji, visiems pasakodama, kad pateko į DAR pobūvį Longlife. Dėkoju Dievui, kad niekas taip ir nesužinojo apie tai. Eugenija, ji mėgino mane savo pačios namuose pastatyti į nemalonią padėtį. Penkiomis minutėmis anksčiau prašė Febės Miler, kad užpildytų jai *stojamąją* anketą.

— Ji nebuvo mačiusi savo dukters dvidešimt metų. Negali... reikalauti iš žmogaus, kad nesimatytų su savo vaiku.

Bet motina jau įsitraukusi į savo pačios versiją.

— O Konstantina, tai ji manė galėsianti priversti mane persigalvoti: — *Panele Felan, prašau, tik leiskite jai pasilikti namie, ji daugiau nebeateis į šią pusę, aš taip ilgai jos nemačiau.* — O ta Lulabelė stovi įsisprendusi ranka į klubą, sako: „Taip, mano tėtis pasimirė, o mama buvo pernelyg pasiligojusi, kad pajėgtų manimi mažyte rūpintis. Ji turėjo mane atiduoti. Jūs negalite mūsų išskirti." — Motina pritildo balsą. Dabar atrodo dalykiška. — Pažvelgiau į Konstantiną, ir man pasidarė taip apmaudu dėl jos. Pirmiausia pastoti, o paskui meluoti...

Man bloga ir karšta. Noriu, kad tai greičiau baigtųsi.

Motina prisimerkia.

— Metas tau sužinoti, kokia iš tikrųjų tiesa. Tu pernelyg dievini Konstantiną. Visada taip buvo. — Ji duria smiliumi į mane. — Jie nėra kaip normalūs *žmonės*.

Negaliu į ją žiūrėti. Užsimerkiu.

— O kas atsitiko toliau?

— Paklausiau Konstantinos, paprasčiausiai tiesiai šviesiai: „Ar kaip tik tai jai pasakei? Būtent šitaip dengi savo klaidas?"

Tikėjausi, kad nors ši dalis nebus tiesa. Tikėjausi, kad būtent dėl to Aibilina klydo.

— Pasakiau Lulabelei tiesą. Pasakiau jai: „Tavo tėtušis *nepasimirė*. Jis pabėgo kitą dieną tau gimus. O tavo mama per visą gyvenimą nesirgo nė dienos. Ji tave atidavė, nes buvai per šviesi mulatė. Nenorėjo tavęs."

— Kodėl negalėjai leisti tikėti tuo, ką sužinojo iš Konstantinos? Konstantina taip būgštavo, kad nepatiks dukteriai, štai kodėl ir pasakojo jai tokius dalykus.

— Lulabelė turėjo sužinoti tiesą. Turėjo grįžti į Čikagą, kur ir yra jos vieta.

Nuleidžiu tarp rankų galvą. Šioje istorijoje nėra nė kruopelės pateisinimo. Suprantu, kodėl Aibilina nenorėjo man pasakoti. Joks vaikas neturėtų žinoti tokių dalykų apie savo motiną.

— Eugenija, niekada nemaniau, kad Konstantina išvyks kartu su ja į Ilinojų. Jeigu atvirai, tai... man buvo gaila matyti ją išeinant.

— Nebuvo, — atkertu.

Mąstau apie Konstantiną, penkiasdešimt metų gyvenusią kaime, ir dabar tūnančią mažučiame Čikagos bute. Kokia vieniša ji turėjo jaustis. Kaip jai turėjo gelti kelius tame šaltyje.

— Buvo. Ir nors aš jai pasakiau, kad tau nerašytų, ji tikriausiai būtų parašiusi, jeigu būtų buvę daugiau laiko.

— Daugiau laiko?

— Konstantina mirė, Skyter. Nusiunčiau jai čekį gimtadienio proga. Dukters adresu, kurį man pavyko sužinoti, bet Lulabelė... atsiuntė čekį atgal. Kartu su nekrologo kopija.

— *Konstantina*... — pravirkstu. Kaip gaila, kad nežinojau. — Kodėl man nepasakei, mama?

Motina sušniurkščioja, žvelgdama tiesiai prieš save. Greitai nusišluosto akis.

— Nes žinojau, kad mane smerksi, kai tai... tai nebuvo mano kaltė.

— Kada ji mirė? Kiek laiko gyveno Čikagoje? — klausiu.

Motina prisitraukia arčiau dubenį, apsiglėbia šį prie šono.

— Tris savaites.

Aibilina atidaro užpakalines duris, įsileidžia mane. Minė sėdi virtuvėje prie stalo, šaukšteliu maišosi kavą. Pamačiusi mane, timpteli žemiau suknelės rankovę, bet aš suspėju pastebėti ant jos žasto balto tvarsčio kraštą.

Dunksteleliu ant stalo rankraštį.

— Jeigu rytą pašte jį išsiunčiu, dar lieka šešios dienos, kad iki ten nueitų. Galbūt vis dėlto suspėsime. — Nors ir išsekusi, nusišypsau.

— Dievuliau, tai bent! Tik pažiūrėk į visus tuos puslapius. — Aibilina išsišiepia ir atsisėda ant taburetės. — Du šimtai šešiasdešimt šeši.

— Dabar mes tik laukime... ir pamatysime, — tariu, ir mes visos trys spoksome į popieriaus šūsnį.

— Pagaliau, — prataria Minė, ir matau kažko tokio užuominą — ne tai, kad šypsenos, bet veikiau tartum pasitenkinimo.

Virtuvėje įsitvyroja tyla. Už lango lauke tamsu. Paštas jau uždarytas, tad atnešiau viską paskutinį kartą parodyti Aibilinai ir Minei, prieš išsiųsdama. Paprastai aš vienu kartu atnešdavau tik atskiras dalis.

— Kas, jeigu išaiškės? — tyliai taria Aibilina.

Minė pakelia nuo kavos akis.

— Kas, jeigu žmonės išsiaiškins, kad Naisvilis — tai Džeksonas, arba supras, kas yra kas.

— Jie nesužinos, — nuramina Minė. — Džeksonas — ne tokia jau ypatinga vieta. Yra dešimt tūkstančių panašių miestų.

Mes kurį laiką apie tai nesikalbėjome ir, išskyrus Vinės komentarą apie liežuvius, mes iš tikrųjų nesvarstėme faktinių pasekmių, išskyrus tas, kad tarnaitės praras darbus. Praėjusius aštuonis mėnesius tik galvojome, kad tai būtų parašyta.

— Mine, tu turi galvoti apie savo vaikučius, — sako Aibilina, — o Lerojus... jeigu jisai sužinos...

Tikrumą Minės akyse pakeičia kažkoks į šalis lakstantis paranojiškas žvilgsnis.

— Lerojus pasius. Tikrai. — Ji vėl pasitempia žemiau rankovę. — Pasius, paskui nuliūs, jeigu baltieji mane sučiups.

— Manai, galbūt turėtume susirasti vietą, kur galėtume išvykti... jeigu tai pakryptų į blogą pusę? — klausia Aibilina.

Abi mąsto apie tai, paskui papurto galvas.

— Nežinau, kur mes išvyktume, — sako Minė.

— Jums vertėtų apie tai pagalvoti, panele Skyter. Kur nors dėl savęs, — pataria Aibilina.

— Negaliu palikti motinos. — Aš stovėjau, ir dabar susmunku ant kėdės. — Aibilina, ar iš tikrųjų manai, kad jie mus... sužalotų? Turiu omenyje, kaip rašoma laikraščiuose.

Sumišusi Aibilina pakreipia į mane galvą. Suraukia kaktą, lyg būtume viena kitos nesupratusios.

— Jie mus pritalžytų. Ateitų čia su beisbolo lazdomis. Gal ir neužmuštų, bet...

— Bet... kas būtent tai padarytų? Baltosios moterys, apie kurias parašėme... jos mūsų neliestų. Ar paliestų? — klausiu.

— Nejaugi nežinote, baltieji vyrai nieko labiau nemėgsta, kaip tik „ginti" jų mieste savo moteris.

Man pašiurpsta oda. Bijausi ne dėl savęs, o dėl to, ką padariau Aibilinai, Minei. Luvinijai, Fei Belei ir aštuonioms kitoms moterims. Knyga guli čia ant stalo. Mane pagauna noras įsidėti ją į krepšį ir paslėpti.

Užuot taip pasielgusi, tik pasižiūriu į Minę, nes kažkodėl manau, kad ji vienintelė tarp mūsų iš tikrųjų supranta, kas galėtų atsitikti. Tačiau ji nežiūri į mane. Paskendusi mintyse, braukosi nykščiu lūpą.

— Mine? Apie ką mąstai? — klausiu.

Minė vis įbedusi akis į langą, linksi savo pačios mintims.

— Mąstau, kad mums reikėtų *apsidrausti.*

— Nėra tokio dalyko, — papurto galvą Aibilina. — Tik ne mums.

— O ką, jeigu įdėtume į knygą tą Baisiai Siaubingąjį? — klausia Minė.

— Negalime, Mine, — atsako Aibilina. — Tai mus išduotų.

— Bet jeigu mes įdėtume, tuomet Hilė *negalėtų* leisti kam nors suprasti, jog knyga apie Džeksoną. Nenorėtų, kad *kas nors* sužinotų tą istoriją apie ją. O jeigu žmonės pradėtų bent kiek perprasti, ji nukreips juos į kitą pusę.

— Dievuliau, Mine, tai pernelyg rizikinga. Niekas negali nuspėti, ką ta moteris ketina daryti.

— Niekas tos istorijos nežino, tik pati panelė Hilė ir jos mama, — gina savo nuomonę Minė. — Ir panelė Silija, bet ji neturi draugių, kad kaip nors papasakotų.

— Kas atsitiko? — klausiu. — Nejaugi iš tikrųjų *tai* taip baisu?

Aibilina pažvelgia į mane. Aš kilsteliu antakius.

— Kam ji tai prisipažins? — Aibilinos klausia Minė. — Ji nenorės, kad būtų atpažintos taip pat ir panelė Lyfolt, ir tu, Aibilina, nes tuomet žmonės bus per žingsnį nuo tiesos. Sakau tau, panelė Hilė — mums geriausia apsauga.

Aibilina papurto galvą, paskui linkteli. Paskui vėl papurto. Mudvi stebime ją ir laukiame.

— Jeigu mes įdėsime į knygą tą Baisiai Siaubingąjį ir žmonės *vis dėlto* išsiaiškins, kad tai buvai tu su panele Hile, pakliūsi į tokią bėdą, — Aibilina nusipurto, — kad jai net nėra pavadinimo.

— Tai rizika, tačiau man nelieka nieko kita, kaip tik ją prisiimti. Aš jau apsisprendžiau. Arba įdėkite tai, arba išvis išimkite manąją dalį.

Aibilina ir Minė nenuleidžia viena nuo kitos akių. Mes negalime išimti Minės dalies, ji — paskutinis knygos skyrius. Apie tai, kaip tame pačiame mažame mieste buvo išvyta iš tarnystės devyniolika kartų. Apie tai, ką reiškia mėginti užgniaužti savo viduje pyktį, bet visada nesėkmingai. Skyrius prasideda jos motinos taisyklėmis, kaip privaloma dirbti pas baltąsias moteris, ir tęsiasi iki pat paliekant ponią Volters. Man kyla noras pasisakyti, bet laikau liežuvį už dantų.

Galiausiai Aibilina atsidūsta.

— Gerai, — sako linguodama galvą. — Manau, tuomet verčiau jai papasakok.

Minė prisimerkia į mane. Aš išsitraukiu pieštuką ir bloknotą.

— Aš tik pasakoju jums dėl knygos, supraskite. Niekas čia nesidalija savo širdies paslaptimis.

— Aš sutaisysiu dar kavos, — pasisiūlo Aibilina.

Važiuodama atgalios į Longlifą, prisiminusi Minės torto istoriją, aš nusipurtau. Nežinau, ar būtume mes saugesnės praleidusios ją, ar įdėjusios. O ką jau kalbėti apie tai, kad jeigu nesugebėsiu jos parašyti iki rytojaus, idant galėčiau pašte išsiųsti, tatai mus suvėlintų dar viena diena ir sumažintų šansus suspėti iki galutinio termino. Galiu įsivaizduoti iš įsiūčio užraudusį Hilės veidą, neapykantą, kurią ji dar tebejaučia Minei. Gerai pažįstu savo senąją draugę. Jeigu mes būtume išaiškintos, Hilė taptų mūsų aršiausiu priešu. O jeigu net ir nebūtume išaiškintos, išspausdinta torto istorija sukeltų Hilei tūžmą, kokios mes dar nebuvome regėjusios. Bet Minė teisi — tai geriausias mūsų apsidraudimas.

Kas ketvirtį mylios vis atsigręžiu pasižiūrėti per petį. Tiksliai laikausi leidžiamo greičio ribos ir stengiuosi važiuoti šalutinėmis gatvėmis. *Jie mus pritalžytų,* skamba man ausyse.

Rašau kiaurą naktį, raukydamasi dėl Minės istorijos smulkmenų, ir visą kitą dieną. Popiet ketvirtą įspraudžiu rankraštį į kartotinę dėželę laiškams. Greitai supakuoju ją į rudą vyniojamąjį popierių. Paprastai trunka septynias ar aštuonias dienas, bet siuntinys kaip nors turės pasiekti Niujorką per šešias, kad suspėtų iki galutinio termino.

Nepaisydama, kad gali sustabdyti policija, visu greičiu nurūkstu į paštą, nes žinau, jog šis užsidaro pusę penkių, ir puolu prie langelio. Nemiegojau nuo užpraeitos nakties. Mano plaukai sulipę ir tiesiog styro viršun.

Paštininkas išpučia akis.

— Lauke vėjuota?

— Labai prašau. Ar galite tai išsiųsti šiandien? Turi nueiti į Niujorką.

Jis pasižiūri adresą.

— Užmiestinis furgonas jau išvažiavęs, mem. Tai turės palaukti iki ryto.

Jis įspaudžia pašto antspaudą, o aš lekiu namo.

Vos tik įėjusi vidun, iškart pasuku tiesiai į podėlį ir paskambinu Ileinai Stein į redakciją. Jos sekretorė sujungia mane, ir kimiu, išvargusiu balsu aš jai pranešu šiandien išsiuntusi rankraštį.

— Paskutinis redaktorių posėdis po šešių dienų, Eugenija. Ne tik jis turi patekti čia laiku, bet man dar reikės ir laiko jam perskaityti. Sakyčiau, labai mažai tikėtina.

Man nebelieka ką pasakyti, tad tik sumurmu:

— Suprantu. Dėkui jums už suteiktą galimybę. — Ir priduriu: — Linksmų Kalėdų, ponia Stein.

— Mes jas vadiname Chanuka, bet vis tiek dėkoju, panele Felan.

28 SKYRIUS

Padėjusi telefono ragelį aš nueinu ir atsistoju priebutyje, stebeilydama į šaltą kraštovaizdį. Esu taip šuniškai pavargusi, kad nė nepastebėjau, jog yra atvažiavęs daktaras Nilas. Matyt, atsirado čia man būnant pašte. Pasiremiu į turėklą ir laukiu, kol jis išeis iš motinos kambario. Pro atdaras paradines duris man matytis, kad toliau koridoriuje jos miegamojo durys uždarytos.

Šiek tiek vėliau daktaras Nilas atsargiai užveria už savęs jos duris ir išeina į priebutį. Atsistoja šalia manęs.

— Daviau jai kai ko, kad numaldytų skausmą, — taria jis.

— Ką... skausmą? Mama šįryt vėmė?

Senasis daktaras Nilas padėrusiomis mėlynomis akimis pažvelgia į mane. Ilgai ir įdėmiai, lyg mėgindamas kažką dėl manęs nuspręsti.

— Tavo motinai vėžys, Eugenija. Skrandžio gleivinės.

Turiu atsiremti į namo sieną. Esu sukrėsta ir vis dėlto, argi aš to nežinojau?

— Ji nenorėjo tau sakyti. — Jis palinguoja galvą. — Bet kadangi atsisako gultis į ligoninę, tau reikia žinoti. Tie ateinantys keli mėnesiai bus... gana sunkūs. — Jis pakelia į mane antakius. — Jai ir tau taip pat.

— Keli mėnesiai? Ir... viskas?

Užsidengiu delnu burną, girdžiu save sudejuojant.

— Galbūt ilgiau, galbūt greičiau, aukseli. — Jis palinguoja galva. — Tačiau pažįstant tavo motiną, — žvilgteli į namą, — ji iš paskutiniųjų su tuo kovos.

Stoviu priblokšta, netekusi žado.

— Skambink man bet kuriuo laiku, Eugenija. Į darbą ar į namus.

Įeinu į namą, vėl pas motiną. Tėtis įsitaisęs ant minkštasuolio prie lovos, įbedęs akis į niekur. Motina sėdi tiesi lovoje. Pamačiusi mane, suvarto akis.

— Ką gi, turbūt jis tau pasakė, — prabyla ji.

Nuo smakro man laša ašaros. Suimu jos rankas.

— Kiek laiko tu žinojai?

— Apie du mėnesius.

— O, *mama.*

— Nagi, liaukis, Eugenija. Niekuo nepadėsi.

— Bet... ką galiu aš... Nejau čia tik sėdėsiu ir stebėsiu tave... — Net nepajėgiu ištarti to žodžio. Visi žodžiai pernelyg siaubingi.

— Tikrai tik *nesėdėsi* čia. Karltonas rengiasi tapti teisininku, o tu... — Ji pagraso man pirštu. — Nemanyk, kad paprasčiausiai gali leisti sau ištižti, kai manęs nebebus. Kai tik pajėgsiu nueiti į virtuvę, tuoj pat skambinu Fanei Mei ir susitariu dėl tavo plaukų iki pat 1975-ųjų.

Aš susmunku ant minkštasuolio ir tėtis apkabina mane per pečius. Atsiremiu į jį ir verkiu.

Kalėdų eglutė, kurią Džeimesas pastatė prieš savaitę, džiūsta ir kaskart, kai kas nors įeina į poilsio kambarį, nuo jos pabyra spygliai. Iki Kalėdų dar šešios dienos, bet niekam nerūpėjo jos palaistyti. Po eglute padėtos kelios dovanos, kurias motina nupirko ir įvyniojo dar liepą. Viena — tėčiui, tikriausiai bažnytinis kaklaraištis, kažkas mažo ir keturkampio Karltonui, o man — sunki dėžė, kurioje, įtariu, yra nauja Biblija. Dabar, kai kiekvienas žinome apie motinos vėžį, jausmas toks, lyg ji būtų paleidusi kelias gijas, padėjusias ją palaikyti stačią. Marionetės virvelės nukirstos, ir net jos galva atrodo klibanti ant savo baslio. Daugiausia, ką ji pajėgia — tai atsikelti ir nueiti į tualetą ar kasdien po kelias minutes pasėdėti priebutyje.

Popiet nunešu motinai jos paštą — *Good Housekeeping* žurnalą, bažnyčios pranešimus ir paskutiniąsias DAR naujienas.

— Kaip jautiesi? — Nubraukiu jai nuo kaktos plaukus, ir motina užsimerkia, lyg mėgautųsi šiuo pojūčiu. Dabar ji — vaikas, o aš — motina.

— Gerai.

Įeina Paskagula. Padeda ant stalo padėklą su sultiniu. Jai pasišalinus, motina nežymiai papurto galvą, stebeilydama į tuščią tarpdurį.

— O ne, — susiraukia ji. — Negaliu valgyti.

— Ir nebūtina, mama. Galėsime pamėginti vėliau.

— Kai čionai Paskagula, viskas kitaip, tiesa? — sako ji.

— Ne, mama, — atsakau. — Nėra kitaip.

Pirmą sykį po mudviejų tos baisios kalbos ji užsiminė apie Konstantiną.

— Sakoma, kad tai kaip tikra meilė, gera namų pagalbininkė. Gyvenime turi tik vieną tokią.

Linkteliu mąstydama, kaip turėčiau tai užrašyti, įtraukti į knygą. Bet, žinoma, jau per vėlu, rankraštis išsiųstas. Nieko nebegaliu padaryti, dabar nė viena iš mūsų nieko negali padaryti, lieka tik laukti, kas įvyks.

Vakaras prieš Kalėdas slogus, lietingas ir šiltas. Kas pusvalandį tėtis išeina iš mamos kambario, pažiūri pro langą laukan į priekinį kiemą ir klausia: „Jo dar nėra?“, nors niekas nesiklauso. Šįvakar mano brolis Karltonas iš Luizianos universiteto Teisės fakulteto važiuoja namo, ir mums abiem palengvėtų jį jau pamačius. Visą dieną motina vėmė ir tampėsi, nieko neišvemdama. Ji vos įstengia nesumerkti akių, bet ir nepajėgia miegoti.

— Šarlote, tau reikia būti ligoninėje, — šiandien popiet pasakė daktaras Nilas. Jau nebeprisimenu, kiek kartų per praėjusią savaitę jo tai kartota. — Nors leisk man atsiųsti čia slaugytoją, kad būtų šalia tavęs.

— Čarlzai Nilai, — atsakė motina, nė nepakeldama galvos nuo čiužinio, — neketinu nugyventi paskutinių savo dienų ligoninėje nei paversti nuosavus namus į tokią. — Daktaras Nilas tik atsiduso, paliko tėčiui daugiau vaistų, naujos rūšies, ir paaiškino, kaip šiuos jai duoti.

— Bet ar vaistai jai padės? — išgirdau tėtį sušnabždant koridoriuje. — Ar pasijaus geriau?

— Ne, Karltonai. — Daktaras Nilas padėjo ranką tėčiui ant peties.

Šeštą vakaro Karltonas pagaliau sustoja prie namų, įeina vidun.

— Ei, sveika Skyter. — Jis apkabina mane. Nuo kelionės automobiliu visas susiglamžęs, dailus su savuoju koledžo laikų kabliuku nertu megztiniu. Nuo jo maloniai dvelkia grynu oru. Gera turėti čia dar ką nors. — Jėzau, kodėl šiuose namuose taip karšta?

— Jai šalta, — tyliai atsakau. — Visąlaik.

Nueinu su juo į namo gilumą. Jį pamačiusi motina atsisėda, ištiesia sulysusias rankas.

— O, Karltonai, tu namie, — taria.

Karltonas stovi sustingęs. Paskui pasilenkia ir apkabina ją, labai švelniai. Atsigręžęs pažvelgia į mane, ir iš jo veido matau, koks yra sukrėstas. Nusisuku, prisidengiu delnu burną, kad nepravirkčiau, nes nebegalėčiau sustoti. Karltono žvilgsnis pasako man daugiau, negu noriu žinoti.

Kalėdų dieną užvažiuoja Stiuartas, ir aš jo neatstumiu, kai pamėgina mane pabučiuoti. Bet pasakau:

— Leidžiu tau tik todėl, kad mano mama miršta.

* * *

— Eugenija, — girdžiu motiną pašaukiant.

Naujųjų metų išvakarės, ir aš virtuvėje piluosi arbatos. Kalėdos praėjo, ir Džeimesas šįryt išnešė laukan eglutę. Namie vis dar pribyrėję spyglių, bet aš šiaip taip sugebėjau surinkti papuošalus ir sukrauti juos atgal į sandėliuką. Varginantis ir į neviltį varantis darbas, mėginant suvynioti kiekvieną žaisliuką, kaip mėgsta motina, kad tie būtų parengti kitiems metams. Neleidžiu sau suabejoti, ar tai nėra beprasmiška.

Negavau jokios žinios iš ponios Stein ir net nežinau, ar siuntinys nuėjo laiku. Vakar vakare aš nebeištvėriau ir paskambinau Aibilinai pasakyti, kad neturiu jokių naujienų — vien tam, kad pasijausčiau lengviau, su kuo nors apie tai kalbėdamasi.

— Aš vis mąstau, ką dar reikėtų įdėti, — sako Aibilina. — Ir gaunu sau priminti, kad mes jau tai išsiuntėme.

— Ir aš, — prisipažįstu. — Paskambinsiu tau, kai tik ką nors sužinosiu.

Nueinu į namo gilumą. Motina atremta į pagalves. Kaip mes patyrėme, sėdint jai tiesiai sunkio jėga padeda nuslopinti vėmulį. Šalia jos — baltasis emaliuotas dubuo.

— Na, mama, — sakau, — gal tau ko atnešti?

— Eugenija, tau negalima eiti į Holbrukų Naujųjų metu sutiktuves tomis laisvomis kelnėmis.

Kai motina mirksi, jos akys lieka užmerktos sekundę per ilgai. Yra išsekusi — skeletas, apvilktas baltu chalatu su absurdiškai puošniais kaspinais ir krakmolytais nėriniais. Jos kaklas kaip kokios aštuoniasdešimties svarų gulbės skendi apykaklėje. Ji pajėgia valgyti nebent tik per šiaudelį. Visiškai yra praradusi uoslę. Ir vis dėlto geba justi, visiškai iš kitos vietos, jeigu mano garderobas netinkamas.

— Jie atšaukė pobūvį, mama.

Galbūt ji prisimena Hilės Naujųjų metų sutiktuves pernai. Sprendžiant iš to, ką man papasakojo Stiuartas, dėl prezidento mirties visi pobūviai atšaukti. Šiaip ar taip, aš vis tiek nebūčiau pakviesta. Stiuartas šįvakar atvažiuoja žiūrėti per televiziją Diko Klarko*.

Motina padeda savo liesą kampuotą ranką, tokią sunykusią, kad pro odą išryškėję sąnariai, ant manosios. Dabartinio motinos drabužių numerio aš buvau vienuolikos metų.

* *Richard Wagstaff „Dick" Clark* (g. 1929) — populiarus Amerikos radijo ir televizijos pramoginių laidų vedėjas, ilgus metus vesdavęs Naujųjų metų sutikimo vakarą televizijoje.

Ji tiesiai pažvelgia į mane.

— Na, manau, tau reikia ryžtis ir išmesti tas kelnes.

— Betgi jos patogios, be to, šiltos ir...

Ji papurto galvą ir užsimerkia.

— Apgailestauju, Skyter.

Bergždžia toliau ginčytis.

— Ge-rai, — atsidūstu.

Motina iš po apklotų išsitraukia bloknotą, nukištą į nematomą kišenę, kurią liepė prisiūti prie kiekvieno drabužio, kur ji laiko tabletes nuo vėmulio, popierines servetėles. Mažučiai diktatoriški sąrašai. Nors ir yra tokia silpna, esu nustebinta, kaip tvirtai vedžioja ranką, rašydama į „Nenešioti" sąrašą: „Pilkų, neišvaizdžių, vyriško kirpimo kelnių." Patenkinta ji nusišypso.

Skamba makabriškai, bet kai motina suprato, kad numirusi nebegalės man pasakinėti, ką nešioti, ji sugalvojo šią išradingą pomirtinę sistemą. Mat spėja, kad pati aš niekada neisiu pirktis naujų, tinkamų drabužių. Galbūt ji ir teisi.

— Dar nevėmei? — klausiu, nes jau keturios, o motina suvalgė du dubenėlius sultinio ir nė karto per dieną jos nesupykino. Paprastai šiuo laiku ji jau būdavo trissyk išvėmusi.

— Nė karto, — atsako ji, bet paskui užsimerkia ir per kelias sekundes užmiega.

Naujųjų metų dieną nulipu apačion imtis japoninių pupuolių „dėl laimės" — kad per metus viskas gerai sektųsi. Iš vakaro Paskagula jas pamerkė brinkti, nurodė man, kaip sumesti į puodą ir įjungti liepsną, kartu prie jų įdėti kiaulienos karkos. Tai maždaug dviejų etapų procesas, tačiau visi, atrodo, nervinasi, kai aš sukiojuosi apie viryklę. Prisimenu, sausio pirmąją Konstantina, nors tai būdavo laisva jos diena, visada ateidavo ir paruošdavo mums laimės pupuoles. Ji prigamindavo jų visą puodą, bet paskui visiems šeimos nariams paduodavo ant lėkštės po vieną pupuolę ir stebėdavo norėdama įsitikinti, kad mes ją suvalgysime. Mat gebėdavo būti tokia prietaringa. Paskui ji suplaudavo lėkštes ir išeidavo namo. Bet Paskagula nepasisiūlo ateiti per šventes, ir spėdama, kad leidžia jas kartu su savo šeima, aš jos nė neprašau.

Mums visiems liūdna, kad Karltonui šįryt reikia išvykti. Buvo gera turėti čia savo brolį, su kuriuo gali pasikalbėti. Prieš apkabinant mane ir išvažiuojant atgalios į universitetą, paskutiniai žodžiai, kuriuos man ištarė, buvo tokie: „Nesudegink namų, — o paskui dar pridūrė: — Rytoj paskambinsiu pasiteirauti, kaip ji."

Išjungusi liepsną, nueinu į priebutį. Tėtis pasirėmęs į turėklą, ritina tarp pirštų medvilnės sėklas. Stebeilija į dykus laukus, kurie bus užsėjami ne anksčiau kaip po mėnesio.

— Tėti, ateini priešpiečių? — klausiu. — Pupuolės jau gatavos.

Jis atsigręžia. Netvirtai šypsosi, trokšta išsiaiškinti priežastį.

— Tas vaistas, kurį jai dabar skiria... — Jis tyrinėja sėklas. — Manau, veikia. Ji vis sako besijaučianti geriau.

Nepatikliai papurtau galvą. Juk jis negali tikrai tuo tikėti.

— Jau praėjo dvi dienos, o ją tik kartą supykino...

— O, tėti. Ne... tai tik... Tėti, tai iš jos niekur nedingo.

Bet tėčio akys bereikšmės ir kažin ar jis apskritai mane išgirdo.

— Žinau, tu turi geresnių vietų, kur galėtum būti. — Jo akyse sužiba ašaros. — Bet nėra dienos, kai aš nedėkočiau Dievui, kad tu čia prie jos.

Aš linkteliu, jaučiu kaltę, kad jis mano, jog iš tikrųjų taip pasirinkau. Apkabinu jį.

— Aš irgi džiaugiuosi, kad esu čia, tėti.

Pirmą sausio savaitę teniso klubui atsidarius, užsisegu sijonėlį ir pasičiumpu raketę. Patraukiu per užkandžių barą, dėdamasi nematanti Petsės Džoiner, savo buvusios žaidimo partnerės, kuri mane pametė, ir trijų kitų merginų, rūkančių prie juodų geležinių staliukų. Man einant pro šalį, jos pasilenkia ir kuždasi tarp savęs. Praleisiu šįvakar ir, beje, visam laikui, Lygos susirinkimą. Aš pasidaviau ir prieš tris dienas nusiunčiau laišką, kad iš jos pasitraukiu.

Smūgiuoju teniso kamuoliuką į treniruočių sienelę, labai stengdamasi apie nieką negalvoti. Pastaruoju metu pagaudavau save besimeldžiant, nors niekada nebuvau itin religinga. Susivokdavau šnabždanti ilgus, be pabaigos sakinius Dievui, melsdama, kad motina pasijaustų bent kiek geriau, prašydama gerų žinių apie knygą, kartais netgi klausdama nors kokios užuominos, ką daryti dėl Stiuarto. Dažnai susizgrimbu besimeldžianti, pačiai sau nejučiom.

Kai parvažiuoju iš teniso klubo namo, už manęs savo automobilyje sustoja daktaras Nilas. Nuvedu jį į motinos kambarį, kur laukia tėtis, ir juodu uždaro už savęs duris. Stoviu koridoriuje mindžikuodama it vaikas. Galiu suprasti, kodėl tėtis įsikibęs į tą savo vilties siūlą. Jau keturios dienos, kai motina nevemia žalia tulžimi. Kasdien ji valgo avižinę košę, net paprašė šios dar.

Kai daktaras Nilas išeina iš motinos kambario, tėtis pasilieka ant kėdės prie lovos. Aš nuseku paskui daktarą į priebutį.

— Ji jums pasakė? — klausiu. — Kad jaučiasi geriau?

Jis linkteli, bet paskui papurto galvą.

— Nėra reikalo jos vežti rentgeno tyrimui. Jai būtų per sunku ištverti.

— Bet... ar ji?.. Gal ji taisosi?

— Esu regėjęs tokių dalykų ir anksčiau, Eugenija. Kai kuriems žmonėms pasireiškia jėgų antplūdis. Turbūt tai Dievo dovana. Kad jie galėtų dar kiek išsilaikyti ir baigti savo reikalus. Bet tik tiek, aukseli. Nesitikėk nieko daugiau.

— Bet ar matėte jos spalvą? Ji atrodo daug geriau ir neišvemia maisto...

Jis papurto galvą.

— Tik stenkitės, kad ji jaustųsi patenkinamai.

Pirmą 1964-ųjų penktadienį nebepajėgiu ilgiau laukti. Nusitempiu telefoną į podėlį. Suvalgiusi antrą avižienės dubenėlį, motina užmigo. Jos kambario durys atdaros, tad aš išgirsiu, jeigu pašauktų.

— Ileinos Stein biuras.

— Sveiki, čia Eugenija Felan, skambina tarpmiestiniu. Galima ją?

— Deja, panele Felan, bet ponia Stein neatsiliepia į jokius skambučius dėl rankraščių atrankos.

— O! Bet... ar galite man bent pasakyti, ar jį gavo maniškį? Aš išsiunčiau prieš pat galutinį terminą ir...

— Minutėlę.

Telefone stoja tyla, ir po kokios minutės ar dar kiek vėliau sekretorė sugrįžta.

— Galiu patvirtinti, kad mes iš tikrųjų gavome jūsų siuntinį kažkuriuo metu per šventes. Kas nors iš mūsų redakcijos jums praneš, kai ponia Stein apsispręs. Dėkui, kad paskambinote.

Girdžiu kitame linijos gale spragtelint.

Keliais vakarais vėliau, po daug sutelkto dėmesio pareikalavusios popietės atsakinėjant į laiškus Panelei Mirnai, aš su Stiuartu sėdžiu poilsio kambaryje. Džiaugiuosi jį matydama ir galėdama nors kuriam laikui išguiti iš namų mirtiną tylą. Mudu ramiai sėdime, žiūrime televizorių. Ekrane sušvinta „Tareyton" cigarečių reklama: rūkanti cigaretę mergina su pamušta akimi — *Mes, „Tareyton" rūkaliai, verčiau kovosime, nei persimesime prie kitų!*

Dabar mudu su Stiuartu pasimatome kartą per savaitę. Po Kalėdų nuvykome į kiną ir sykį — papietauti mieste, bet dažniausiai jis atvažiuoja pas mane į namus, nes nenoriu palikti motinos. Jis prie manęs nedrąsus, kažkaip

pagarbiai drovus. Akyse — kantrumas, pašalinantis mano pačios paniką, kurią anksčiau jausdavau, būdama kartu su juo. Mudu nesikalbame apie ką nors rimta. Jis man pasakoja apie vasarą, kai mokydamasis koledže dirbo ant naftos gręžinių platformų Meksikos įlankoje. Dušuose — sūrus vanduo. Vandenynas — skaidrus kaip krištolas, mėlynas iki dugno. Kiti vyrai kentė tą atšiaurų darbą tam, kad galėtų išmaitinti savo šeimas, o Stiuartas, turtingas turtingų tėvų vaikis, turėjo koledžą, kur galėjo grįžti. Pirmą sykį, prisipažino, jam tekę iš tikrųjų sunkiai dirbti.

— Džiaugiuosi, kad tuomet gręžiau ant platformos. Dabar nebegalėčiau vėl tenai nuvykti ir tai daryti, — pasakė jis, lyg tai būtų buvę senų seniausiai, o ne prieš penkerius metus. Jis atrodo vyresnis, nei aš prisimenu.

— Kodėl dabar nebegalėtum? — paklausiau, nes aš žvelgiu į savo pačios ateitį. Mėgstu klausytis apie kitų galimybes.

Jisai suraukė į mane antakius.

— Nes negalėčiau palikti tavęs.

Nukišau tą atsakymą giliau į savo mintis, bijodama sau prisipažinti, kaip buvo gera tai išgirsti.

Reklama baigėsi, ir mudu žiūrime žinių pranešimus. Vietname vyksta susišaudymas. Reporteris, atrodo, mano, kad tai bus išspręsta be didesnio vargo.

— Klausyk, — po ilgesnės tylos tarp mudviejų vėl prabyla Stiuartas. — Nenorėjau užsiminti apie tai anksčiau, bet... žinau, ką žmonės kalba mieste. Apie tave. Tačiau man nerūpi. Tik noriu, kad tu tai žinotum.

Pirma man dingtelėjusi mintis — *knyga*. Jis kažką nugirdo. Visa įsitempiu.

— Ką tu girdėjai?

— Juk žinai. Apie tą pokštą, kurį iškrėtei Hilei.

Šiek tiek nusiraminu, bet nevisiškai. Niekada su niekuo apie tai nekalbėjau, išskyrus pačią Hilę. Įdomu, ar Hilė jam paskambino telefonu, kaip grasinusi.

— Ir galėčiau suprasti, kaip žmonės į tai pažiūrėtų, pamanytų, kad tu kažkokia trenkta liberalė, įsivėlusi į visą tą maišatį.

Tyrinėju savo rankas, vis dar atsargi dėl to, ką jis galėjo būti išgirdęs, ir taip pat šiek tiek suirzusi.

— Kaip tu žinai, — klausiu, — į ką esu įsivėlusi?

— Nes aš tave pažįstu, Skyter, — švelniai taria jis. — Esi per protinga, kad painiotumeisi į ką nors tokio. Ir, beje, aš jiems taip pasakiau.

Linkteliu mėgindama nusišypsoti. Nepaisant to, ką jis tariasi „žinąs" apie mane, negaliu nebūti dėkinga, kad yra kažkas, kuriam ganėtinai rūpiu, jog už mane užsistotų.

— Mums nebūtina vėl apie tai kalbėtis, — sako jis. — Tik norėjau, kad tu žinotum. Štai ir viskas.

Šeštadienio vakarą palinkiu motinai labos nakties. Vilkiu ilgą paltą, kad ji nepamatytų mano aprangos. Neįjungiu šviesos, tad ji negali nieko pasakyti apie mano plaukus. Jos sveikata be didesnių permainų. Neatrodo, kad būklė blogėtų, — vėmulys tebelieka sutramdytas, — bet jos oda pilkšvai balta. Pradėję slinkti plaukai. Laikau jos rankas, glostau skruostą.

— Tėti, paskambinsi man į restoraną, jeigu manęs prireiks?

— Būtinai Skyter. Važiuok ir kiek prasiblaškyk.

Įsėdu į Stiuarto automobilį, ir jis nusiveža mane į „Robertą E. Li" pietų. Salė rėžia akį sukniomis, raudomis rožėmis, dzingsi sidabriniai servizai. Tvyro jaudulio atmosfera, jausmas, kad po prezidento Kenedžio mirties viskas beveik sugrįžo į normalias vėžes; nauji metai, 1964-ieji, tik prasidėję. Daugybė žvilgsnių į mus.

— Tu atrodai... kitokia, — taria Stiuartas. Matau, kad jis laikė savyje šį komentarą visą vakarą ir atrodo labiau sutrikęs nei paveiktas įspūdžio. — Ta suknelė, ji tokia... trumpa.

Linkteliu ir nubraukiu sau nuo kaktos plaukus. Kaip anksčiau tai darydavo jis.

Šįryt pasakiau motinai važiuojanti apsipirkti. Tačiau ji atrodė tokia nuvargusi, kad kaipmat persigalvojau.

— Galbūt nereikėtų važiuoti.

Bet mano jau buvo pasakyta. Motina paliepė jai atnešti didžiąją čekių knygelę. Man sugrįžus, išplėšė neužpildytą čekį, o paskui įteikė šimto dolerių banknotą, kurį turėjo sulankstytą savo piniginės šone. Vien tik žodis *apsipirkti* tartum padėjo jai pasijausti geriau.

— Na, tik netaupyk. Ir jokių kelnių. Pasistenk, kad panelė Lavol padėtų tau išsirinkti. — Ji vėl atlošė galvą į pagalves. — Ji žino, kaip jaunos merginos turėtų rengtis.

Bet aš negaliu pakęsti minties apie raukšlėtas panelės Lavol rankas, atsiduodančias kava ir naftalinu, ant mano kūno. Pervažiavau tiesiai per miesto centrą, pasiekiau 51-ąjį greitkelį ir leidausi Naujojo Orleano link. Važiavau nugalėjusi kaltės jausmą, kad taip ilgai palieku motiną, nes žinojau, jog popiet atvyks daktaras Nilas, o tėtis bus visą dieną namie kartu su ja.

Po trijų valandų įžengiau į universalinę „Maison Blanche" parduotuvę Kanalo gatvėje. Kažin kiek kartų esu čia lankiusis su motina ir dusyk — su

Elizabeta ir Hile, bet vis tiek likau pakerėta baltų marmurinių grindų platybės, mylias besidriekiančių skrybėlių, pirštinių ir pudruotų moterų, atrodančių tokių laimingų, tokių *sveikų.* Man nė nespėjus paprašyti kieno nors pagalbos, liesas vyriškis užkalbino:

— Eime su manimi, turiu viską, ko reikia, viršuje.

Ir užšvilpė mane liftu į trečią aukštą, į salę su iškaba: MODERNIŲ MOTERŲ APRANGA.

— Ką visa tai reiškia? — paklausiau.

Dešimtys moterų, per garsiakalbį grojamas rokenrolas, ant staliukų — šampano taurės ir akinamai tviska šviesos.

— „Emilio Pucci", brangioji. Pagaliau! — Jis žingsnį atsitraukė nuo manęs ir paklausė: — Jūs čia išankstinei peržiūrai? Juk turite kvietimą, tiesa?

— Mhm, kažkur, — atsakiau, bet jis prarado domesį, kol apsimečiau besirausianti rankinėje.

Visur aplinkui mane drabužiai ant pakabų atrodė tartum būtų išleidę šaknis ir pražydę. Pagalvojau apie panelę Lavol ir nusijuokiau. Čionai jokių velykinių kiaušinių spalvos komplektų. Gėlės! Stambūs ryškūs dryžiai! Ir suknelių apačios, leidžiančios pamatyti *kelis colius šlaunies.* Įelektrinama, nuostabu ir svaiginama. Tas tipas Emilio Pucci turbūt kasryt įkišęs pirštą į rozetę pasikrauna energijos iš elektros tinklo.

Už neužpildytą savo čekį prisipirkau tiek drabužių, kad šie pripildė visą galinę kadilako sėdynę. Paskui Magazino gatvėje sumokėjau keturiasdešimt penkis dolerius, kad man pašviesintų, sutrumpintų ir išlygintų tiesiai plaukus. Per žiemą šie užaugo ilgesni ir įgijo purviną pamazgų spalvą. Ketvirtą valandą jau važiavau atgalios per Pončartreino ežero tiltą, o iš radijo skambėjo grupė „Rolling Stones", vėjas kedeno mano šilkinius lygius plaukus ir aš pagalvojau: *Šįvakar nusimesiu visus tuos šarvus ir tebūnie su Stiuartu kaip ir anksčiau.*

Mudu su Stiuartu valgome po Šatobrianą, šypsomės, kalbamės. Kartkartėmis jis žvilgteli į kitus staliukus, pakomentuoja apie žmones, kuriuos pažįsta. Bet niekas neatsistoja ir neprieina pasisveikinti su mumis.

— Už naująsias pradžias, — taria Stiuartas ir pakelia savąją burbono taurę.

Linkteliu, lyg norėčiau pasakyti jam, kad visos pradžios yra naujos, tačiau tik nusišypsau ir atsakau į tostą savo antra vyno taure. Tiesą sakant, iki šios dienos niekada nemėgau alkoholio.

Po pietų mudu išeiname į fojė ir pamatome senatorių ir ponią Vitvortus,

besivaišinančius gėrimais. Aplinkui juos žmonės geria ir kalbasi. Juodu savaitgaliui, pirmajam po to, kai persikėlė gyventi į Vašingtoną, parvažiavę namo, anksčiau pasakė man Stiuartas.

— Stiuartai, antai tavo tėvai. Gal turėtume nueiti pasisveikinti?

Bet Stiuartas nuvairuoja mane durų link, faktiškai stumte išstumia laukan.

— Nenoriu, kad mama pamatytų tave su ta trumpa suknele, — sako. — Tai yra, patikėk manimi, ji atrodo puikiai, bet... — jis pažvelgia žemyn į suknelės kraštą, — ... galbūt ne per geriausiai pasirinkta šiam vakarui.

Kai jis veža mane namo, aš pagalvoju apie Elizabetą, jos plaukų suktukus, baimę, kad nebūčiau pamatyta kitų bridžo klubo narių. Kodėl taip yra, kad nuolatos kas nors manęs tartum gėdijasi?

Kol sugrįžtame į Longlifą, jau septynios. Aš pasitaisau suknelę mąstydama, kad Stiuartas teisus. Ji per trumpa. Mano tėvų miegamajame šviesos užgesintos, tad mudu atsisėdame ant sofos.

Pasitrinu akis ir nusižiovauju. Kai atsimerkiu, jis laiko tarp pirštų žiedą.

— O... Jėzau.

— Norėjau tai padaryti restorane, bet... — Jis nusišiepia. — Čia geriau.

Paliečiu žiedą. Šaltas ir nuostabus. Abipus deimanto akutės įstatyti rubinai. Staiga užlieta karščio pažvelgiu į Stiuartą. Nusitraukiu nuo pečių megztinį. Šypsausi ir tuo pat metu beveik verkiu.

— Turiu kai ką tau pasakyti, Stiuartai, — išpoškinu. — Pažadi niekam nepasakoti?

Jis įdėmiai pažvelgia į mane ir nusijuokia.

— Neskubėk, ar pasakei „taip“?

— Taip, bet... — Pirmiau turiu kai ką žinoti. — Tik ar duodi žodį?

Jis atsidūsta, atrodo nusivylęs, kad gadinu tokią akimirką.

— Žinoma, duodu tau žodį.

Esu priblokšta Stiuartui pasipiršus, bet stengiuosi kaip įmanydama geriau paaiškinti. Žvelgdama jam į akis, išdėstau faktus ir tas smulkmenas, kuriomis galiu saugiai pasidalyti apie knygą, taip pat ką aš veikiau per praėjusius metus. Praleidžiu visus vardus ir trumpam nutylu pagalvojusi, kokios to visko gali būti pasekmės, žinodama, kad tai nėra gerai. Nors ir prašo manęs, kad tapčiau jo žmona, dar nepakankamai Stiuartą pažįstu, jog galėčiau visiškai juo pasitikėti.

— Būtent apie tai rašei pastaruosius dvylika mėnesių? Ne apie... Jėzų Kristų?

— Ne, Stiuartai. Ne apie Jėzų.

Kai papasakoju, kad Hilė aptiko mano krepšyje Džimo Krou įstatymus, jo smakras atkąra, ir matau, kad patvirtinau kažką tokio, ką Hilė jau buvo jam

papasakojusi apie mane — kažką tokio, kuo turėjęs ganėtinai naivumo nepatikėti.

— Kalbos... mieste. Aš pasakiau joms, kad tai visiška netiesa. Bet buvo... tiesa.

Kai papasakoju jam apie spalvotąsias tarnaites, po maldos sueigos vorele slenkančias pro mane, užplūsta pasididžiavimas tuo, ką padariau. Jis žvelgia žemyn į tuščią savo burbono taurę.

Paskui papasakoju, kad rankraštis buvo išsiųstas į Niujorką. Kad jeigu ten bus nuspręsta jį išspausdinti, turėtų knygynuose pasirodyti, kaip spėju, po kokių aštuonių mėnesių, galbūt greičiau. Kaip tik maždaug tuo laiku, pagalvoju sau, kai sužadėtuvės virs vestuvėmis.

— Jis parašytas anonimiškai, — toliau tęsiu, — tačiau kai Hilė čionai sukiojasi, didelė tikimybė, kad žmonės sužinos, jog autorė — aš.

Bet jis nei linksi galva, nei braukia man už ausies plaukus, o jo senelės žiedas žiba ant velvetu aptrauktos mano motinos sofos nelyginant kokia nors juokinga metafora. Mes abu tylime. Jo akys net vengia susitikti su manosiomis. Nuolat nukreiptos du colius į dešinę nuo mano veido.

Po minutėlės jis prabyla:

— Aš tik... nesuprantu, kodėl tau to reikėjo. Kodėl tau tai dargi... *rūpėjo*, Skyter?

Aš pasišiaušiu, nuleidžiu akis į žiedą, tokį ryškų ir spindintį.

— Aš ne... tai norėjau pasakyti, — vėl pradeda jis. — Štai ką norėjau pasakyti: reikalai čionai puikūs. Kodėl tau užėjo noras kurstyti nesantaiką?

Iš Stiuarto balso jaučiu, kad jis nuoširdžiai trokšta iš manęs atsakymo. Tačiau kaip paaiškinti? Jis — geras žmogus, Stiuartas. Nors ir žinau, kad tai, ką padariau, yra teisinga, vis dėlto galiu suprasti jo sąmyšį ir abejonę.

— Aš nekeliu nesantaikos, Stiuartai. Nesantaika čia jau yra.

Bet aiškiai ne tokio atsakymo jis laukia.

— Aš tavęs nepažįstu.

Nuleidžiu akis prisiminusi, kad lygiai tą pat aš pagalvojau vos prieš kelias minutes.

— Manau, turėsime visą mūsų gyvenimą tam sutvarkyti. — Pamėginu nusišypsoti.

— Aš ne... nemanau, kad galiu vesti ką nors tokią, kurios nepažįstu.

Giliai įkvepiu oro. Burna man prasižioja, bet minutėlę nepajėgiu ištarti nė žodžio.

— Privalėjau tau pasakyti, — pagaliau prabylu, veikiau sau pačiai nei jam. — Turėjai žinoti.

Kelias akimirkas jis mane tyrinėja.

— Daviau tau žodį, aš niekam nepasakysiu, — taria, ir aš juo tikiu. Kad ir kas Stiuartas yra, bet tik ne melagis.

Jis atsistoja. Meta į mane paskutinį sutrikusį žvilgsnį. O paskui pasiima žiedą ir išeina.

Tąnakt, kai Stiuartas išėjo, klaidžioju iš kambario į kambarį išdžiuvusia burna, jausdama šaltį. Būtent šalčio meldžiau tą pirmą kartą, kai Stiuartas mane paliko. Štai dabar ir turiu šaltį.

Vidurnaktį girdžiu motiną pašaukiant iš savo miegamojo.

— Eugenija? Ten tu?

Nueinu koridoriumi. Durys pusiau praviros, motina su baltais krakmolytais naktiniais marškiniais sėdi lovoje. Jos plaukai krinta ant pečių. Esu priblokšta, kokia graži ji atrodo. Užpakaliniame priebutyje dega šviesa, mesdama apie visą jos kūną baltą aureolę. Ji šypsosi, burnoje vis dar nauji dantų protezai, kuriuos daktaras Saimonas pagamino, kai nuo skrandžio rūgšties pradėjo gesti jos pačios dantys. Šypsena net dar baltesnė negu puikiose jos paauglystės nuotraukose.

— Mama, ko tau atnešti? Gal kas negerai?

— Eikš, Eugenija. Noriu kai ką tau pasakyti.

Tyliai prieinu prie jos. Tėtis — jau seniai miegantis kupstas, atsukęs į ją nugarą. Ir aš pagalvoju, kad galėčiau jai papasakoti geresnę šio vakaro versiją. Mes visi žinome, kad laiko likę nebedaug. Galėčiau padaryti ją paskutiniosiomis dienomis laimingesnę, apsimesti, kad vestuvės įvyks.

— Aš irgi turiu kai ką tau pasakyti, — tariu.

— O? Tai pradėk pirma.

— Stiuartas pasipiršo.

Nutaisau šypseną. Paskui supanikuoju, nes žinau, kad ji paprašys parodyti žiedą.

— Žinau, — sako ji.

— Tikrai?

Ji linkteli.

— Be abejo. Prieš dvi savaites jis buvo užvažiavęs čionai ir paprašė Karltono ir manęs tavo rankos.

Prieš dvi savaites? Aš mažne nusijuokiu. Aišku, motina buvo pirmoji, sužinojusi ką nors tokio svarbaus. Jaučiuosi laiminga, kad ji galėjo taip ilgai džiaugtis ta naujiena.

— Ir aš turiu kai ką tau pasakyti, — taria ji. Švitesys apie motiną nežemiškas, fosforescuojantis. Jis — nuo šviesos iš priebučio, bet stebiuosi, kodėl niekada anksčiau to nepastebėjau. Ji paima mano plaštaką, tvirtai suspaudžia — kaip motina, palaikanti savo ką tik susižadėjusią dukterį. Tėtis sujuda, paskui atsisėda visai tiesiai.

— Kas? — žiopteli jis. — Tau bloga?

— Ne, Karltonai, viskas gerai. Juk tau sakiau.

Jis apkvaitusiai linkteli, užsimerkia ir iškart įminga, dar nė neatsigulęs vėl.

— Kokia tavo naujiena, mama?

— Ilgai kalbėjausi su tavo tėčiu ir apsisprendžiau.

— O Dieve, — atsidūstu. Tiesiog jau įsivaizduoju ją aiškinant tai Stiuartui, kai jis paprašė mano rankos. — Ar dėl patikos fondo?

— Ne, ne dėl to, — sako ji, ir aš pagalvoju: *Tad tikriausiai ką nors dėl vestuvių.*

Mane nupurto liūdesys, kad motinos jau nebus čia ir ji negalės planuoti mano vestuvių. Bet liūdna ne tik dėl to, jog ji bus mirusi, bet ir todėl, kad jokių vestuvių nebus. Ir vis dėlto taip pat jaučiu siaubingai kaltą palengvėjimą, kad man nereikės to su ja ištverti.

— Taigi žinau, kad tu pastebėjai, jog pastarąsias kelias savaites reikalai taisosi, — varo ji toliau. — Ir žinau, ką daktaras Nilas sako, kad tai kažkas panašaus į paskutinę stiprybę, kalba kažkokią nesąmonę ap... — Motina užsikosėja, ir sulysęs jos kūnas išlinksta it kiaukutas. Paduodu jai higieninę servetėlę. Ji prisideda šią prie burnos, susiraukia. — Bet, kaip sakiau, aš apsisprendžiau.

Linkteliu, klausausi tokia pat apkvaitusi, kaip ir mano tėvas prieš kelias akimirkas.

— Apsisprendžiau nemirti.

— O... mama. Dieve, prašau...

— Per vėlu, — sako ji numodama nuo savęs mano ranką. — Apsisprendžiau ir viskas.

Ji perbraukia sau delnus vieną per kitą, tartum numesdama šalin vėžį. Su savaisiais naktiniais marškiniais sėdi tiesi ir manieringa, o jai apie plaukus švyti šviesos aureolė. Nejučia suvartau akimis. Kokia esu kvaila. Žinoma, motina bus tokia pat užsispyrusi dėl savo mirties, kaip ir dėl kiekvienos smulkmenos gyvenime.

Data — 1964-ieji, sausio 18-a, penktadienis. Vilkiu juodą A silueto suknelę. Mano visi nagai nukramtyti. Prisiminsiu kiekvieną šios dienos smulkme-

ną, mąstau — taip pat, kaip žmonės sako niekada nepamiršią, kokį sumuštinį valgė, ar dainos, skambėjusios per radiją, kai sužinojo, kad buvo nušautas Kenedis.

Įeinu į man tokia pažįstama tapusią vietą, į Aibilinos virtuvę. Lauke jau tamsu, ir geltona elektros lemputė atrodo labai šviesi. Pažvelgiu į Minę, o ji — į mane. Aibilina įsiterpia tarp mudviejų, lyg norėtų ką nors užstoti.

„Harper & Row", — pasakau, — ketina tai išspausdinti.

Visos tylime. Net musės nustojo zvimbusios.

— Juokaujate, — pagaliau prabyla Minė.

— Šiandien popiet kalbėjausi su ja.

Aibilina sustunga, kaip niekada anksčiau jos negirdėjau.

— Oho, negaliu patikėti! — šaukia ji, ir paskui mes visos glėbesčiuojamės. Aibilina ir aš, paskui Aibilina ir Minė. Minė pažvelgia apytikriai mano pusėn.

— Sėskitės, jūs abi! — paliepia Aibilina. — Ką ji pasakė? Ką dabar darysime? Oho, nė neparuošiau kavos!

Mes sėdime, ir jos abi palinkusios priekin spokso į mane. Aibilinos akys plačių plačiausios. Delsiau su ta žinia namie keturias valandas. Ponia Stein aiškiai man pasakė, kad iš to neką teuždirbsime. Kad nesitikėtume ko nors daug, o veikiausiai nieko. Jaučiu pareigą tai perduoti Aibilinai, kad galiausiai ji neliktų nuvilta. Aš beveik net negalvojau, kaip dėl to turėčiau jaustis pati.

— Klausykite, ji pasakė, kad pernelyg nesidžiaugtume. Išspausdintų egzempliorių skaičius bus labai *labai* mažas.

Laukiu, kad Aibilina susirauks, bet ji kikena. Mėgina tai nuslėpti prisidengdama delnu burną.

— Veikiausiai tik keli tūkstančiai egzempliorių.

Aibilina tvirčiau prisispaudžia prie lūpų delną.

— *Apgailėtina*... ponia Stein tai pavadino.

Aibilinos veidas tamsėja. Ji vėl sukikena sau į krumplius. Aiškiai ji to nesuvokia.

— Ji dar pasakė, kad tai bus mažiausias avansas, kokį kada nors yra regėjusi... — Stengiuosi išlikti rimta, bet nepavyksta, nes Aibilina aiškiai tuoj nebesusiturės. Akyse jai sužiba ašaros.

— Kiek... mažas? — iš po delno klausia ji.

— Aštuoni šimtai dolerių, — atsakau. — Padalyti trylikai.

Aibilina atvirai pratrūksta juoktis. Man nebelieka nieko kita, kaip tik juoktis drauge su ja. Bet kažkokia nesąmonė. Keli tūkstančiai egzempliorių, ir po šešiasdešimt vieną dolerį penkiasdešimt centų kiekvienai?

Ašaros rieda Aibilinos skruostais, ir galiausiai ji tik padeda galvą ant stalo.

— Nežinau, kodėl juokiuosi. Tiesiog staiga viskas pasirodė taip juokinga.

Minė suvarto į mudvi akimis.

— *Žinojau,* kad jūs trenktos. Abi.

Kaip įmanydama mėginu paaiškinti joms smulkmenas. Ne geriau man sekėsi ir kalbant telefonu su ponia Stein. Jos balsas skambėjo taip sausai, beveik nesuinteresuotai. O ką gi aš dariau? Ar likau dalykiška ir uždavinėjau tinkamus klausimus? Ar padėkojau jai, kad ėmėsi tokios rizikingos temos? Ne, užuot juokusis, kažką vapaliojau į telefoną, verkdama it vaikas po injekcijos nuo poliomielito.

— Nusiraminkite, panele Felan, — pasakė ji. — Vargu ar tai taps bestseleriu. — Bet aš tik vis verkiau, kol ji dėstė man detales. — Mes tik siūlome keturis šimtus dolerių avanso, o paskui dar keturis šimtus, kai tai bus baigta... jūs... klausotės?

— T-taip, mem.

— Ir jums tikrai dar reikės šiek tiek paredaguoti. Geriausiai pavykusi Saros dalis, — pasakė ji, ir aš persakau tai Aibilinai per jos juoko priepuolius ir prunkščiojimus.

Aibilina sušniurkščioja, pasišluosto akis, nusišypso. Galiausiai mes nusiraminame ir geriame kavą, kurią Minė mums užkaitė.

— Be to, jai tikrai patinka Gertrūda, — pasakau Minei. Išsitraukiu popierėlį ir perskaitau citatą, kurią užsirašiau, kad nepamirščiau. — „Gertrūda — kiekvienos Pietų baltosios košmaras. Žaviuosi ja."

Nors ir keista, sekundę Minė žvelgia man į akis. Jos veidas sušvelnėja vaikiška šypsena.

— Ji taip sako? Apie mane?

Aibilina juokiasi.

— Tartum ji tave pažinotų iš penkių šimtų mylių atstumo.

— Ji pasakė, kad truks mažų mažiausia šešis mėnesius, iki knyga išeis. Kažkada apie rugpjūtį.

Aibilina vis šypsosi, nė kiek neatgrasinta to, ką aš pasakiau. Ir, tiesą sakant, esu dėkinga už tai. Žinojau, kad ji susijaudins, bet baiminausi, jog ir bus šiek tiek nuvilta. Matydama ją sumoju, kad anaiptol nesijaučiu nusivylusi. Tik laiminga.

Dar kelias minutes mes sėdime ir kalbamės, geriame kavą ir arbatą, kol aš pasižiūriu į laikroduką.

— Pažadėjau tėčiui po valandos grįžti.

Tėtis namie, kartu su motina. Surizikavau ir dėl visa ko palikau jam Aibilinos telefono numerį, pasakydama, kad važiuoju aplankyti savo draugės Saros.

Abi mane palydi iki durų, o iš Minės tai nauja. Pasakau Aibilinai, kad jai paskambinsiu, kai tik paštu gausiu iš ponios Stein pastabas.

— Taigi nuo dabar po šešių mėnesių mes pagaliau žinosime, kas atsitiks, — sako Minė, — gera, bloga ar nieko.

— Galimas daiktas, kad nieko, — atsakau. Kažin ar apskritai kas nors pirks knygą.

— Ką gi, aš dedu viltis į gera, — pareiškia Aibilina.

Minė susikryžiuoja ant krūtinės rankas.

— Tad aš verčiau tikėsiuosi bloga. Kam nors juk reikia taip daryti.

Minei, regis, nerūpi, kaip knyga bus perkama. Atrodo susirūpinusi dėl to, kas atsitiks, kai Džeksono moterys perskaitys, ką apie jas parašėme.

AIBILINA

29 SKYRIUS

Kaitra persmelkė viską. Jau savaitę jos buvo šimtas laipsnių* ir devyniasdešimt devyni procentai drėgmės. Dar pasidarytų bent kiek drėgniau, ir mes plauktume. Ant virvės mano skalbiniai niekaip nedžiūsta, paradinės durys neužsidaro — tiek šios išbrinko. Tai jau tikrai nepavyktų išplakti morengų. Net manasis bažnytinis perukas pradeda garbanotis.

Šįryt net nepajėgiu užsitempti kojinių. Mano kojos pernelyg sutinusios. Tikiuosi, jas apsiausiu nukakusi pas panelę Lyfolt, prie oro kondicionieriaus. Tikrai kaitra turi būti rekordinė, nes keturiasdešimt vienerius metus tarnavau baltiesiems, ir šis kartas pirmas per visą tą laiką, kai nuėjau į darbą be kojinių.

Bet panelės Lyfolt namuose karščiau nei manuosiuose.

— Aibilina, eik ir užplikyk arbatos, o... lėkštes nuo salotų... iššluostyk dabar pat...

Šiandien ji net neatėjo į virtuvę. Tūno svetainėje prisistūmusi kėdę prie sienos orlaidės, tad kas likę iš oro kondicionavimo pučia jai viršun po apatinuku. Viskas, ką ji turi ant savęs — tai apatinuką su petnešėlėmis ir auskarus. Patarnauju baltosioms ponioms, kurios išeina iš miegamojo tiesiog su nieku kitu, kaip tik su savuoju asmeniu, bet panelė Lyfolt nemėgsta taip elgtis.

Tas oro kondicionieriaus motoras kartkartėmis vis ima ir tik *fffūūū*. Lyg išleistų paskutinę dvasią. Panelė Lyfolt jau du kartus skambino meistrui ir šis pažadėjo ateiti, bet kertu lažybų, kad nepasirodys. Per karšta.

— Ir nepamiršk... tas sidabrines, kaip tatai vadinasi... žnyples kornišonams, jos yra...

Bet ji pasiduoda dar nebaigusi, lyg būtų per karšta net pasakyti man, ką turiu daryti. O jūs juk žinote, ką reiškia, kai yra karšta. Tartum visi mieste nuo to išprotėję. Išeikite į gatvę, ir ten tikrai tykuma, kraupu, visai kaip prieš užgriūvant tornadui. O galbūt taip yra tik man, krūpčiojančiai dėl knygos. Ji išeina penktadienį.

— Kaip manote, gal turėtume atšaukti bridžo klubą? — klausiu jos iš virtuvės.

* Maždaug 38° C.

Bridžo klubas pakeitė savo laiką į pirmadienį, ir po dvidešimties minučių ponios bus čia.

— Ne. Viskas... jau paruošta, — sako ji, bet žinau, kad nemąsto normaliai.

— Vėl pamėginsiu suplakti grietinėlę. Paskui turiu nueiti į garažą. Užsimauti kojinių.

— Ai, dėl to nesirūpink, Aibilina. Per karšta kojinėms. — Panelė Lyfolt pagaliau pasitraukia nuo tos orlaidės sienoje, atsivelka į virtuvę, mosikuodama kinų restorano „Čiau-čiau" vėduokle. — O Dieve, virtuvėje turbūt penkiolika laipsnių karščiau nei valgomajame!

— Po minutėlės išjungsiu orkaitę. Vaikai išėjo pažaisti į kiemą.

Panelė Lyfolt pasižiūri pro langą į vaikučius, žaidžiančius po vandens purkštuvu. Mei Moblė išsirengusi vien iki apatinių kelnaičių, Rosas — aš jį vadinu Mažuoju Žmogumi — su savuoju vystyklu. Jam dar nėra nė metų, o jau vaikšto kaip didelis berniukas. Jis net nešliaužiojo.

— Nesuprantu, kaip jie ten ištveria, — stebisi panelė Lyfolt.

Mei Moblė mėgsta žaisti su mažuoju broliuku, jį prižiūrėti, lyg būtų mama. Bet Mei Moblė nebegalės visą dieną likti namie su mumis. Mano Mažylė kasryt eis į Broudmuro baptistų vaikų darželį. Tačiau šiandien — Darbo diena, šventė visam kitam pasauliui, tad nėra pamokų. Ir aš džiaugiuosi. Nežinau, kiek dar dienų man likę būti kartu su ja.

— Tik pažiūrėk į juos ten, — sako panelė Lyfolt, ir aš nueinu prie lango, kur ji stovi. Iš purkštuvo vanduo trykšta į medžių viršūnes, susidaro vaivorykštės. Mei Moblė paėmusi Mažąjį Žmogų už rankyčių, abu stypso po purslais užsimerkę, lyg krikštijami.

— Jie išties kažkas nuostabaus, — atsidūsta ji, lyg tik dabar tai būtų atėję į galvą.

— Tikrai taip, — sutinku, ir man topteli, kad mudvi, aš ir panelė Lyfolt, dalijamės akimirka, žvelgdamos pro langą į vaikučius, kuriuos abi mylime. Tai verčia mane nusistebėti, ar dalykai vis dėlto truputėlį pasikeitę. Šiaip ar taip, jau 1964-ieji. Miesto centre leidžiama negrams „Woolworth" universalinėje sėdėti prie bufeto.

Mane išties apima širdgėla, klausiu savęs, gal nuėjau per toli. Nes po to, kai knyga bus išspausdinta, jeigu žmonės sužinos, kad tai mūsų darbas, galbūt niekada nebepamatysiu tų vaikučių. Kas, jeigu man net neteks paskutinį kartą pasakyti Mei Moblei „sudie" ir kad ji puiki mergaitė? O Mažasis Žmogus? Kas gi jam papasakos istoriją apie Žaliąjį Marsietį Liuterį Kingą?

Aš jau perėjau su savimi per tą viską daugiau kaip dvidešimt kartų. Bet šiandien tiesiog tai pradeda jaustis taip tikra. Paliečiu lango stiklą, lyg liesčiau juodu. Jeigu ji sužinotų... O, kaip man trūks tų vaikučių.

Atsigręžiu ir pamatau panelės Lyfolt akis nuklydusias žemyn į mano plikas kojas. Manau, jai smalsu, suprantate. Kertu lažybų, niekada nėra iš taip arti mačiusi juodų plikų kojų. Bet paskui pamatau ją susiraukiant. Žiūri tolyn į Mei Moblę, meta šios link tą patį neapykantos kupiną žvilgsnį. Mažylė išsitepliojo purvu ir žole visą priekį. Dabar ji „puošia" tuo savo broliuką, lyg jis būtų paršiukas diendaržyje, ir aš matau tą senąjį panelės Lyfolt dygėjimąsi savo dukra. Ne Mažuoju Žmogumi, tik Mei Moble. Išsaugotą būtent jai.

— Ji bjauroja kiemą! — piktinasi panelė Lyfolt.

— Nueisiu jų parsivesti. Pasirūpinsiu...

— Ir nepakęsiu, kad tu šitokia mums patarnautum, kai tavo... tavo kojos matosi!

— Juk aš jums pasakiau...

— Po penkių minučių Hilė bus čia, o jinai *viską* sujaukė! — sukliegia ji.

Turbūt Mei Moblė ją išgirdo per lango stiklą, nes sustingusi pažvelgia į mus. Šypsena išblėsta. Po sekundės ji pradeda labai pamažu šluostytis nuo veido purvą.

Aš užsirišu prijuostę, nes teks nuplauti tuos vaikučius laistomąja žarna. Paskui pasuku į garažą, užsimaunu kojines. Knyga išeina po keturių dienų. Nė minutės per anksti.

Mes gyvenome lūkesčiu. Aš, Minė, panelė Skyter, visos tarnaitės, kurių istorijos įdėtos į knygą. Jautėmės taip, lyg pastaruosius septynis mėnesius lauktume, kol užvirs kažkoks nematomas puodas vandens. Maždaug trečią laukimo mėnesį mes paprasčiausiai liovėmės apie tai kalbėjusios. Pernelyg susijaudindavome.

Bet paskutiniąsias dvi savaites mano viduje baladojosi slaptas džiugesys ir kartu slapta baimė, dėl kurių grindis vaškuoti ėjosi dar lėčiau, o skalbti apatinius prilygo bėgimui į kalną. Laidyti klostes tampa amžinybe, tačiau ką tu gali padaryti. Mes visos gana tikros, kad iš pradžių nieko apie tai nebus kalbama. Visai kaip panelė Stein pasakė panelei Skyter: kad ši knyga nebus koks nors bestseleris ir kad „nesitikėtume ko nors daug". Panelė Skyter sako galbūt nesitikėti visiškai nieko, kad daugelis Pietų gyventojų yra „slopinami". Jeigu jie ką nors ir jaučia, gali nepasakyti nė žodžio. Tik sulaiko kvapą ir laukia, kol tai praeis — kaip dujos.

Minė sako:

— Tikiuosi, ji sulaikys kvapą, iki susprogs po visą Hindso apygardą.

Turi omenyje panelę Hilę. Man norėtųsi, kad Minė trokštų permainų gerumo linkme, bet Minė lieka Mine, visąlaik.

— Nori užkąsti, Mažyle? — klausiu ketvirtadienį, kai ji pargrįžta iš darželio. O, ji didelė mergaitė! Jau ketverių metukų. Kaip savo amžiaus aukšta — daugelis žmonių pamano, kad ji penkerių ar šešerių. Kai jos mama vien oda ir kaulai, Mei Moblė tebėra putnutė. O jos plaukai atrodo ne per geriausiai. Mat nusprendžia apsikirpti su savosiomis karpomojo popieriaus žirklėmis, o juk žinote, kuo tai išvirsta. Panelei Lyfolt teko ją nusivežti į suaugusiųjų moterų grožio saloną, bet ir ten ne kažin ką pavyko su jais padaryti. Viename šone jie vis dar trumpi, o iš priekio — beveik nieko.

Sutaisau jai valgyti šio to mažai kaloringa ir nedaug, nes tik tiek panelė Lyfolt leidžia jai duoti. Krekerių ir tuno arba želė be plaktos grietinėlės.

— Ko šiandien išmokai? — klausiu, nors ji nėra tikroje mokykloje, tik pretenduojančiame tokiu būti darželyje.

Anądien kai paklausiau, ji atsakė: „Apie Piligrimus*. Jie atplaukė, ir niekas nenorėjo augti, tad jie valgė indėnus."

Na, aš žinau, kad tie Piligrimai nevalgė indėnų. Bet ne čia esmė. Esmė ta, kad mes turime stebėti, kas patenka į tų vaikiukų galveles. Kiekvieną savaitę ji vis dar gauna savąją pamoką iš Aibilinos, savo slaptąją istoriją. Kai Mažasis Žmogus užaugs pakankamai didelis, kad galėtų klausytis, aš ir jam pasakosiu. Tai yra jeigu tebedirbsiu čia. Bet nemanau, kad Mažojo Žmogaus atveju bus taip pat. Jis mane myli, bet yra laukinis, kaip koks žvėriukas. Ateina ir glaustosi man ant kelių stipriai stipriai, o paskui staiga nušoka ir šauna ieškotis ko nors kitko. Bet jeigu man ir neteks jam šitaip pasakoti, dėl to jaučiuosi ne per blogiausiai. Mat štai ką žinau: aš tai pradėjau, ir tas mažutėlis, nors dar nepajėgia ištarti nė žodžio, klausosi visko, ką sako Mei Moblė.

Šiandien, kai paklausiu, ko ji išmoko, Mei Moblė atsako: „Nieko", ir patempia lūpą.

— Kaip tau patinka auklėtoja? — klausiu jos.

— Ji graži, — atsako.

— Gerai, — linkteliu. — Ir tu graži.

— Kaip čia yra, kad tu spalvotoji, Aibilina?

* Kalbama apie pirmuosius Amerikos naujakurius, anglų separatistus, 1620 m. įsteigusius Plimuto koloniją Naujojoje Anglijoje, dabartinėje Masačusetso valstijoje.

Na, kelis kartus esu sulaukusi tokio paties klausimo iš kitų baltųjų vaikų. Aš tik nusijuokdavau, bet jai noriu teisingai paaiškinti.

— Nes Dievas mane sukūrė spalvotąja, — atsakau. — Ir nėra kitos priežasties pasaulyje.

— Panelė Teilor sako, kad vaikai, kurie yra spalvotieji, negali eiti į mano darželį, nes nėra pakankamai gudrūs.

Tuomet ateinu nuo darbastalio. Pakeliu jos smakrą ir suglostau atgal juokingai atrodančius plaukus.

— Tu manai, kad aš kvaila?

— Ne, — sukužda ji tvirtai, lyg būtų visai tuo tikra. Atrodo, gailisi apie tai užsiminusi.

— Taigi, ką tai tau sako apie panelę Teilor?

Ji mirksi, lyg gerai klausytųsi.

— Tai, reiškia, kad panelė Teilor ne visada yra teisi, — baigiu.

Ji apsikabina mano kaklą, sako:

— Tu teisesnė už panelę Teilor.

Ir tuomet aš apsiašaroju. Manoji taurė persipildo. Tie žodžiai man nauji.

Tos popietės ketvirtą kaip pajėgdama sparčiau žingsniuoju iš autobuso stotelės į Dievo Avinėlio bažnyčią. Laukiu viduje, stebiu pro langą. Po dešimties minučių, mėgindama kvėpuoti ir barbendama pirštais į palangę, pamatau sustojant automobilį. Iš jo išlipa baltoji moteris, ir aš prisimerkusi žiūriu. Ši moteris atrodo kaip viena iš tų hipių, kurias esu mačiusi per panelės Lyfolt telį. Ji su trumpa balta suknele ir basutėmis. Plaukai ilgi, visai nesupurkšti laku. Vien savo svoriu šie išlyginę garbanas ir spurganas. Nusijuokiu į saują apgailestaudama, kad negaliu ten išbėgti ir ją apkabinti. Šešis mėnesius negalėjau asmeniškai matytis su panele Skyter — nuo tada, kai baigėme peržiūrinėti panelės Stein redagavimus ir sugrąžinome galutinį variantą.

Panelė Skyter ištraukia nuo galinės sėdynės didelę rudą dėžę, paskui nuneša ją prie bažnyčios durų, lyg būtų užvežusi palikti dėvėtų drabužių. Minutėlę pastovi žvelgdama į duris, bet paskui įsėda į automobilį ir nuvažiuoja. Man liūdna, kad ji turi šitaip elgtis, bet mes nenorime visko sugadinti, kol dar net neprasidėjo.

Kai tik ji nuvažiuoja, išbėgu pro duris, atsitempiu dėžę vidun, išgriebiu knygos egzempliorių ir tik spoksau. Net netramdau ašarų. Gražiausia knyga, kokią kada nors esu mačiusi. Viršelis šviesiai mėlynas, dangaus spalvos. Ir nuo krašto iki krašto skečia sparnus didelis baltas paukštis — taikos balandis. Prie-

kiniame viršelyje ryškiomis juodomis raidėmis užrašytas pavadinimas — *Pagalba*. Viena, kas man kelia nerimą — tai klausimas, kieno parašyta. Nurodyta — *Anonimas*. Gaila, kad panelė Skyter negalėjo įrašyti savo pavardės, bet tiesiog būtų buvę pernelyg rizikinga.

Rytoj turiu pristatyti ankstyvuosius egzempliorius visoms moterims, kurių istorijas įdėjome. Panelė Skyter nuveš vieną knygą į valstijos sunkiųjų darbų kalėjimą Julei Mei. Tam tikra prasme tai tik jos dėka kitos tarnaitės sutiko mums padėti. Bet, kaip girdžiu, Julė Mei veikiausiai negaus dėželės. Tos kalinės gauna ne daugiau kaip vieną iš dešimties joms siunčiamų daiktų, nes viską kitką pasiima prižiūrėtojos. Panelė Skyter perduosianti egzempliorius dar dešimtį kartų, kad būtų tikriau.

Parsigabenu tą didelę dėžę namo ir išsiimu vieną egzempliorių, o paskui pakišu ją po lova. Tada išbėgu pas Minę į namus. Minė šeštą mėnesį nėščia, bet to dar net nematyti. Kai atkanku ten, ji sėdi virtuvėje prie stalo ir geria iš stiklinės pieną. Lerojus miega galiniame kambaryje, o Benis, Meilutė ir Kindra kieme už namo aižo pupeles. Virtuvėje tyku. Nusišypsojusi paduodu Minei knygą.

Ji nužvelgia viršelį.

— Manau, balandis atrodo gerai.

— Panelė Skyter sako, balandis — geresnių būsimų laikų simbolis. Sako, žmonės ten Kalifornijoje nešioja tą ženklą prie savo drabužių.

— Man nerūpi jokie žmonės Kalifornijoje, — pareiškia Minė, vis stebeilydama į knygos viršelį. — Svarbiausia, ką Džeksono žmonės Misisipės valstijoje pasakys apie ją.

— Knygos egzemplioriai pasirodys knygynuose ir bibliotekose rytoj. Dvidešimt penki tūkstančiai — Misisipėje, kita jų pusė — visose Jungtinėse Valstijose.

Tai gerokai daugiau, negu panelė Stein mums pasakė anksčiau. Bet kadangi čia, Misisipėje, prasidėję „laisvieji važinėjimaisi"* ir dingę tie judėjimo dėl pilietinių teisų aktyvistai tame universale**, ji sako, kad žmonės kreipia daugiau dėmesio į mūsų valstiją.

— Kiek egzempliorių pateks į baltųjų biblioteką Džeksone? — klausia Minė. — Nulis?

* Angl. *Freedom Rides* arba *Freedom Riders* — praeito amžiaus 7-o dešimtmečio pradžios JAV Giliuosiuose Pietuose mišrus baltųjų ir juodųjų kovotojų už pilietines teises judėjimas, kurio nariai važinėdavosi autobusuose ir kitose viešojo transporto priemonėse, mesdami iššūkį rasinei segregacijai.

** 1964-aisiais Misisipės valstijoje buvo nužudyti trys jauni studentai, vienas juodasis ir du žydai, judėjimo dėl pilietinių teisių aktyvistai, kai savo universalu važiavo apžiūrėti rasistų sudegintos bažnyčios.

Šypsodamasi papurtau galvą.

— Trys egzemplioriai. Panelė Skyter šįryt telefonu man pranešė.

Net Minė atrodo apstulbusi. Vos prieš du mėnesius baltųjų biblioteka pradėjo įsileisti spalvotuosius. Pati ten dusyk buvau.

Minė atsiverčia knygą ir įninka čia pat vietoje skaityti. Ateina vaikai, ir Minė net nepakeldama galvos pasako jiems, ką ir kaip turį daryti. Akys nesustoja laksčiusios puslapiu. Aš jau esu perskaičiusi daug sykių, dirbdama prie jos per praėjusius metus. Bet Minė visada sakydavo nenorinti skaityti, kol nebus išleista kietais viršeliais. Sakė nenorinti sugadinti sau to malonumo.

Kurį laiką sėdžiu ten drauge su Mine. Kartkartėmis ji nusišiepia. Kelis kartus susijuokia. O daugiau nei sykį niurna. Neklausiu jos dėl ko. Palieku ją skaitančią ir išeinu namo. Kai surašysiu savo maldas, atsigulsiu į lovą ir pasidėsiu tą knygą ant pagalvės šalimais.

Kitą dieną darbe galvoju vien apie tai, kaip knygynuose į lentynas kraunama *mano knyga*. Šiūruoju grindis, laidau drabužius, keičiu vystyklus, bet panelės Lyfolt namuose negirdžiu apie ją nė žodžio. Tartum nė nebūčiau parašiusi knygos. Nežinau, ko tikėjausi, — bent *kokio* sujudimo, — bet tik vėl tas pat įprastas kaip seniau penktadienis su musėmis, zvimbiančiomis ant lango tinklelio.

Tą vakarą man į namus paskambino šešios tarnaitės iš knygos pasiklausti, ar kas nors ką nors pasakė. Mes lūkuriuojame neišjungdamos ryšio, lyg atsakymas pasikeistų, jeigu pakankamai ilgai kvėpuotume į telefono ragelį.

Pagaliau paskambina panelė Skyter.

— Šiandien popiet ėjau pro „Knygų žiurkę“. Kurį laiką ten pastoviniavau, bet niekas net nepaėmė jos į rankas.

— Jula sakė ėjusi pro spalvotųjų knygyną. Tas pat.

— Ką gi, — atsidūsta ji.

Bet visą tą savaitgalį ir kitą savaitę mes nieko neišgirstame. Ant panelės Lyfolt naktinio staliuko padėtos tos pačios knygos: „Frensės Benton etiketas“, „Peitono sodyba“*, ta sena apdulkėjusi knyga, Biblija, kurią ji laiko prie lovos vien dėl akių. Bet, Dievuli, jeigu aš nežvilgčioju į tą krūvą kaip į kokią dėmę.

* Angl. *Peyton Place* — amerikiečių rašytojos Greisės Metaljus (*Grace Metalious*) 1956-aisiais parašytas didžiulio pasisekimo sulaukęs romanas apie tris moteris sodyboje, kurios gyventojos turi kraupių paslapčių.

Iki trečiadienio vis dar nėra net ribulių vandenyje. Baltųjų knygyne niekas nenupirko nė vieno egzemplioriaus. Farišo gatvės knygyne pasakė, kad jie pardavę apie tuziną, o tai yra gerai. Tačiau galbūt tai buvo tik kitos tarnaitės, perkančios savo draugams.

Ketvirtadienį, septintą dieną, dar man prieš išeinant į darbą, suskamba telefonas.

— Turiu naujienų, — pašnabžda panelė Skyter.

Spėju, tikriausiai ji vėl užsidariusi podėlyje.

— Kas atsitiko?

— Skambino ponia Stein ir pasakė, kad mes turėtume būti Denio Džeimso šou.

— „Žmonės kalbės"? Toje televizijos laidoje?

— Mūsų knyga pateko į apžvalgas. Ji sakė, kad bus rodoma per Trečiąjį kanalą ketvirtadienį, pirmą valandą.

Dievuliau, mus rodys per WLBT televiziją! Tai vietinė Džeksono laida ir transliuojama spalvota, tuoj po vidudienio žinių.

— Kaip manote, recenzija bus gera ar bloga?

— Nežinau. Net nežinau, ar Denis skaito knygas, gal tik persako, kas jam liepiama.

Esu susijaudinusi ir tuo pat metu išsigandusi. Kažkas po to *turi* įvykti.

— Ponia Stein pasakė, kad kam nors „Harper & Row" reklamos skyriuje turi būti mūsų gaila, ir kai kam paskambino. Pasakė, kad tai pirma knyga, kurią redagavusi, su nuliniu reklamos biudžetu.

Mudvi nusijuokiame, bet abiejų balsai skamba nervingai.

— Tikiuosi, tą laidą turėsi žiūrėti pas Elizabetą. Jeigu negalėsi, paskambinsiu tau ir papasakosiu viską, ką joje kalbės.

Penktadienį vakare, savaitė po to, kai pasirodė knyga, susiruošiu į bažnyčią. Diakonas Tomas šįryt man paskambina ir paklausia, ar galėčiau ateiti į jų rengiamą ypatingą susirinkimą, bet kai aš pasiteirauju, apie ką bus kalbama, jisai staiga pradeda labai skubėti ir pasako turįs eiti. Minė sako irgi sulaukusi to paties. Tad aš išsilyginu gražią lininę panelės Grynli suknelę ir patraukiu pas Minę į namus. Mudvi tenai nueisime drauge.

Kaip visada Minės namai — lyg gaisras vištidėje. Minė šūkauja, aplinkui skraido daiktai, visi vaikai klykauja. Pamatau po Minės suknele pirmą jos pilvo užuominą ir džiaugiuosi, kad šis pagaliau matytis. Lerojus, jis nemuša Minės, kai ji nėščia. Ir Minė tai žino, tad, spėju, bus dar daugiau mažiukų po šiojo.

— Kindra! Greičiau judink savo subinę! — šaukia Minė. — Verčiau tos pupelės būna karštos, kai tavo tėtis atsibus!

Kindra — jai dabar septyneri — maivydamasi, atkišusi užpakalį ir užkėlusi nosį įžūliai atkrypuoja prie viryklės. Po visus namus sužvanga puodai.

— Kodėl man ruošti pietus? Juk Meilutės eilė!

— Todėl kad Meilutė pas panelę Siliją, o tau reikia gyventi, jei nori pamatyti trečią klasę.

Į virtuvę įeina Benis ir apsikabina mane per juosmenį. Išsišiepia ir parodo man švarplę, atsiradusią dėl iškritusio danties, paskui išbėga.

— Kindra, sumažink tą liepsną, kol dar nesudeginai namų!

— Gal jau einam, Mine, — paraginu, nes šitaip galėtų tęstis visą vakarą. — Pavėluosim.

Minė pasižiūri į laikroduką. Pakraipo galvą.

— Kodėl Meilutė dar neparėjo? Panelė Silija manęs niekada taip ilgai neužlaikydavo.

Praėjusią savaitę Minė pradėjo vedžiotis į darbą Meilutę. Pratina ją tam laikui, kai pačiai teks gimdyti ir Meilutė turės ją pavaduoti. Šį vakarą panelė Silija paprašė Meilutės ilgiau padirbėti, pažadėjo parvežti ją namo.

— Kindra, kad sugrįžusi nepamatyčiau tų pupelių tebestovinčių kriauklėje. Na, sukis. — Minė stipriai priglaudžia ją prie savęs. — Beni, eik ir pasakyk tėtušiui, verčiau tegul ritina savo kvailą asmenį iš tos lovos.

— Ai, mama, kodėl *aš*...

— Eik, nebijok. Tik nestovėk per arti, kai jis atsipeikės.

Pagaliau mudviem pavyksta išeiti pro duris ir dar nepasiekusios gatvės išgirstame Lerojų šaukiant ant Benio, kad prižadino. Aš paspartinu žingsnius, kad ji neužsimanytų sugrįžti ir išplūsti kaip dera Lerojaus.

— Džiaugiuosi, kad šįvakar einame į bažnyčią, — atsidūsta Minė. Mudvi jau perkirtusios Farišo gatvę, pradedame kopti laiptais. — Bent valandą nereikės apie nieką galvoti.

Kai tik įžengiame į bažnyčios vestibiulį, vienas iš brolių Braunų prasmunka už mūsų ir užrakina duris. Jau besižioju klausti kodėl, būčiau išsigandusi, bet nesuspėju, nes tuo metu kokie trisdešimt žmonių aplinkui pradeda ploti. Mudvi su Mine irgi suskantame ploti kartu su visais. Pamanau, kas nors įstojo į koledžą ar kažką panašaus.

— Kam tokiam plojame? — klausiu Reičelės Džonson.

Ji nusijuokia, ir visi nuščiūva. Reičelė prisilenkia prie manęs.

— Aukseli, mes plojame jums.

Paskui siekia žemyn ir išsitraukia iš rankinės knygą. Aš apsidairau, ir dabar kiekvienas turi rankose po egzempliorių. Čionai susirinkę visi svarbūs asmenys ir bažnyčios diakonai.

Tuomet prie manęs prieina dvasiškasis tėvas Džonsonas.

— Aibilina, šiandien svarbus metas jums ir mūsų bažnyčiai.

— Turbūt švariai iššlavėte visą knygyną, — tariu, ir susirinkusieji, sakytum, mandagiai nusijuokia.

— Norime, kad žinotum — dėl savo pačios saugumo — tai bus vienintelis kartas, kai bažnyčia pripažįsta jūsų žygdarbį. Žinau, daug žmonių prisidėję prie šios knygos, bet, girdėjau, be jūsų jos nebūtų.

Šypsodamasi pažvelgiu į Minę ir žinau, kad kalbama ir apie ją.

— Po visą parapiją ir tikinčiųjų bendruomenę tylomis išsiuntinėta žinia, kad jeigu kuris nors atpažįsta knygoje pavaizduotus personažus arba kas ją parašė, apie tai neturi būti kalbama. Išskyrus šį vakarą. Atleiskite man, — jis nusišypso, palinguoja galva, — bet mes tiesiog negalėjome to praleisti, bent kiek neatšventę.

Ir paduoda man knygą.

— Žinome, kad negalėjote įrašyti į ją savo pavardės, todėl mes visi dėl jūsų pasirašėme joje savosiomis.

Atverčiu viršelį, ir štai — ne trisdešimt ar keturiasdešimt pavardžių, bet šimtai jų, gal kokie penki šimtai — pirmuosiuose, galiniuose puslapiuose, palei vidinių puslapių kraštus. Visų žmonių iš mano parapijos, taip pat tikinčiųjų iš kitų parapijų. Ak, ir tada aš palūžtu. Lyg iškart būtų susidėję viskas — dveji darbo, pastangų ir vilties metai. Paskui visi išsirikiuoja į eilę, prieina po vieną ir mane apkabina. Sako, kad esu drąsi. O aš jiems sakau, kad yra ir daug kitų, tokių pat drąsių. Man nemalonu glemžtis visą dėmesį, bet esu tokia dėkinga, kad jie nemini jokių kitų pavardžių. Nenoriu užtraukti joms bėdos. Nemanau, kad jie net žino prie to prisidėjus ir Minę.

— Ateityje gali laukti sunkūs laikai, — sako man garbusis tėvas Džonsonas. — Jeigu iki to prieis, Bažnyčia visokeriopai jums padės.

Aš pravirkstu ir verkiu ten tiesiai visiems prieš akis. Pažvelgiu į Minę, o ji juokiasi. Keista, kaip žmonės skirtingai išsiduoda savo jausmais. Įdomu, kaip elgtųsi panelė Skyter, jeigu būtų čia, ir man pasidaro kažkaip liūdna. Žinau, kad niekas mieste nepasirašys jai knygos ir nepasakys, kad yra drąsi. Ir niekas nepažadės ją saugoti.

Paskui garbusis tėvas paduoda man dėželę, įvyniotą į baltą popierių ir perrištą šviesiai mėlynu kaspinu — tokios pat spalvos kaip ir knyga. Padeda ant jos plaštaką, lyg laimindamas.

— O šita — baltajai panelei. Perduokite, kad mes ją mylime kaip savo šeimos narį.

Ketvirtadienį atsibundu su saule ir anksti nukanku į darbą. Šiandien — didi diena. Greitai susitvarkau virtuvėje. Artėja pirma valanda, tad pasistengiu, kad viskas, ką reikia išlyginti, būtų padėta priešais panelės Lyfolt telį su nustatytu Trečiuoju kanalu. Mažasis Žmogus tokiu laiku miega, o Mei Moblė — darželyje.

Stengiuosi išlyginti kelis kelnių kantus, bet rankos man dreba, ir visi jie išeina kreivi. Papurškusi sudrėkinu ir imuosi iš naujo, skubėdama ir susiraukusi. Pagaliau stoja ta valanda.

Televizoriaus ekrane iššoka Denis Džeimsas ir pradeda mums pasakoti, apie ką šiandien kalbėsime. Tamsūs jo plaukai taip supurkšti laku, kad nė nekrusteli. Jis — greičiausiai kalbantis pietietis, kokį esu girdėjusi. Savo balsu verčia mane jaustis, lyg skriečiau atrakciono traukinuku „velnio kalneliais". Taip nervinuosi, kad, jaučiu, tuoj susivemsiu čia pat vietoje tiesiai ant pono Reilio bažnytinio kostiumo.

— ... o šią laidą baigsime knygų apžvalga.

Po reklamos jis kažką pašneka apie Elvio Preslio džiunglių kambarį*. Po to įterpia apie naująjį valstijas jungiantį greitkelį I-55, kuris netrukus bus nutiestas ir eis per Džeksoną iki pat Naujojo Orleano. Paskui, 1.22, į studiją ateina ir šalia jo atsisėda moteris, kuri pristatoma kaip Džolina Frenč. Ji pasisako esanti vietinė knygų apžvalgininkė.

Tą pačią sekundę namo sugrįžta panelė Lyfolt. Ji visa išsipuošusi Lygos apranga ir savo garsiai kaukšinčiais aukštakulniais patraukia tiesiai į svetainę.

— Kaip gerai, kad karščio banga jau praėjo, galėčiau šokinėti iš džiaugsmo, — taria ji.

Ponas Denis šneka apie kažkokią knygą, pavadinimu „Mažas didelis žmogus"**. Mėginu su panele Lyfolt sutikti, bet staiga pajuntu, kad mano veidas sustingęs.

— Aš... aš tuoj tai išjungsiu.

— Ne, palik! — paliepia ji. — Taigi čia toji Džolina Frenč! Turiu kuo greičiau paskambinti Hilei ir jai pasakyti.

* Šalia Memfio prabangiame savo name, pavadintame Greislandu, Elvis Preslis turėjo įsirengęs kambarį, imituojantį džiungles — su kriokliu, laukine augalija ir kt.

** 1964-aisiais išleistas Tomo Bergerio (*Thomas Berger*) romanas, pagal kurį buvo pastatytas to paties pavadinimo rež. Artūro Peno (*Arthur Penn*) vesternas su Dastinu Hofmanu (*Dustin Hoffman*) ir Fei Danavėj (*Faye Dunaway*) pagrindiniuose vaidmenyse.

Ji nukaukši į virtuvę ir kalbasi telefonu su jau trečia per mėnesį panelės Hilės tarnaite. Teturinčia vieną ranką. Panelei Hilei lieka mažai iš ko rinktis.

— Ernestina, čia panelė Elizabeta... O, jos nėra? Ką gi, kai tik pareis, pasakyk jai, kad per televiziją rodo mūsų studenčių korporacijos sesę... Taip, teisingai, dėkui.

Panelė Lyfolt vėl atskuba į svetainę ir įsitaiso ant sofos, bet vėl rodo reklamą. Man sunku alsuoti. Ką gi ji daro? Anksčiau mudvi niekada drauge nežiūrėdavome telio. Ir kaip tik šią dieną jai reikėjo atsidurti priešais televizorių ir pačiame kambario viduryje, lyg stebėtų save pačią ekrane!

Staiga „Dial" muilo reklama baigiasi. Ir štai ponas Denis su mano knyga rankoje! Baltas balandis atrodo didesnis nei gyvas. Denis Džeimsas iškelia knygą ir bado pirštu į žodį *Anonimas.* Porą sekundžių veikiau didžiuojuosi savimi, nei esu išsigandusi. Noriu šaukti: *Tai mano knyga! Per televiziją rodo mano knygą!* Bet privalau tylėti, lyg žiūrėčiau kokią nors nuobodybę. Vos įstengiu kvėpuoti!

— ... pavadinta *Pagalba* — su kai kurių pačios Misisipės namų pagalbininkių paliudijimais...

— O, kaip gaila, kad Hilės nėra namie! Kam galėčiau paskambinti? Tik pažiūrėk į tuos žavingus batelius, kuriais ji avi, kertu lažybų, gavo juos „Papagallo" parduotuvėje.

Nagi, užsičiaupk! Siekiu ranka ir šiek tiek pagarsinu, bet paskui tuoj pat pasigailiu taip padariusi. Kas, jeigu bus kalbama apie ją? Ar panelė Lyfolt atpažins savo pačios gyvenimą?

— ... skaičiau ją vakar pernakt, o dabar skaito mano žmona... — Ponas Denis kalba lyg aukciono skelbėjas, juokiasi, jo antakiai juda aukštyn žemyn, jis vis baksnoja į mūsų knygą. — ... ir ji tikrai jaudinanti. Pasakyčiau, šviečiamoji, ir jos prasimanė Naisvilio miestą Misisipėje, tačiau kas žino? — Jis pusiau prisidengia delnu burną, sušnabžda tikrai garsiai. — Tai galėtų būti Džeksonas!

Ką sakai?

— Na, nesakau, kad taip yra, tai galėtų dėtis bet kur, bet dėl visa ko turite pasiimti tą knygą ir įsitikinti, ar nesate joje! Cha cha cha cha...

Aš apšąlu, pajuntu savo sprandą pašiurpstant. Juk ten nėra *nieko*, kur būtų pasakyta apie Džeksoną. Darsyk man pakartokite, pone Deni, kad tai galėtų būti bet kur!

Matau panelę Lyfolt šypsantis savo draugei televizijoje, lyg ta kvailė galėtų ją matyti, ponas Denis vis juokiasi ir kalba, bet tos sesės korporantės veidas raudonas it šviesoforo stop signalas.

— ... užtraukia gėdą Pietums! Gėdą gerosioms pietietėms, kurios visą gyvenimą rūpinosi savo namų pagalbininkėmis. Žinau, aš asmeniškai elgiuosi su savo namų pagalbininke kaip su šeimos nare, ir visos mano draugės taip pat...

— Kodėl ji taip raukosi tame televizoriuje? — suinkščia panelė Lyfolt į jo dėžę. — Džolina! — *Tap tap tap*, ji pirštu pabaksnoja panelės Džolinos kaktą. — Nesiraukyk. Tokia tu negražiai atrodai.

— Džolina, skaitėte tą pabaigą? Apie tortą? Jeigu mano tarnaitė Besė Mei ten kažkur klausosi, Bese Mei, įgijau naujos pagarbos tam, ką kasdien tu darai. Ir nuo šiol nevalgysiu šokoladinio torto! *Cha cha cha...*

Bet panelė Džolina laiko rankoje knygą taip, lyg trokštų šią sudeginti.

— Nepirkite tos knygos! Neparemkite to šmeižto savo vyrų sunkiai uždirbtais...

— A? — klausia pono Denio panelė Lyfolt.

Ir paskui žybt — mes jau žiūrime „Tide" skalbiamųjų miltelių reklamą.

— Apie ką juodu kalbasi? — klausia panelė Lyfolt.

Aš nutyliu. Širdis man daužosi.

— Mano draugė Džolina laikė rankoje knygą.

— Taip, mem.

— Kaip ji vadinosi? *Pagalba* ar kažkaip panašiai?

Aš stipriau nuspaudžiu lygintuvo nosį į pono Reilio marškinių apykaklės kamputį. Reikės paskambinti Minei, panelei Skyter, sužinoti, ar jos tai girdėjo. Bet panelė Lyfolt stovi ir laukia, kad atsakyčiau, ir žinau, jog nepaliks manęs ramybėje. Ji niekada nepalieka.

— Nejau girdėjau juos sakant, kad knyga apie Džeksoną? — klausia ji.

Aš vis įbedusi akis į savo lygintuvą.

— Manau, jie pasakė, kad apie Džeksoną. Bet kodėl nenori, kad mes pirktume?

Mano rankos dreba. Kaip gali tai dėtis? Toliau lyginu, stengdamasi išlyginti tai, kas jau ir taip labiau negu lygu.

Po minutėlės komercinė „Tide" reklama baigiasi ir ekrane vėl Denis Džeimsas, su ta knyga rankoje, o panelės Džolinos dar vis toks pat užraudęs veidas.

— Šiandien viskas, — baigia jis, — bet jūs būtinai įsigykite iš mūsų rėmėjo, Valstijos gatvės knygyno, tas knygas — „Mažas didelis žmogus" ir „Pagalba". Ir patys nuspręskite, ar tai ne apie Džeksoną? — O paskui įjungiama muzika, ir jisai sušunka: — Geros dienos, Misisipe!

Panelė Lyfolt pažvelgia į mane ir taria:

— Matai? Juk sakiau tau, kad jie kalbėjo apie Džeksoną!

Ir po penkių minučių išlekia į knygyną nusipirkti egzemplioriaus to, ką aš parašiau apie ją.

MINĖ

30 SKYRIUS

Po laidos „Žmonės kalbės“ pasičiumpu nuotolinio valdymo pultelį ir nuspaudžiu mygtuką „Išj.“ Tuoj rodys manąjį serialą, bet man nė motais. Paprasčiausiai daktarui Strongui ir panelei Džulijai šiandien teks sukti pasaulį be manęs.

Man topteli mintis paskambinti tam Deniui Džeimsui ir pasakyti: *Kuo įsivaizduojate esąs, skleisdamas tokius melus?* Juk negalima visai sričiai pasakoti, kad mūsų knyga apie Džeksoną! Jūs nežinote, apie kokį miestą mes parašėme savo knygoje!

Pasakysiu jums, ką jis daro. *Nori*, kad tai būtų apie Džeksoną. Nori, kad Misisipės Džeksonas būtų pakankamai įdomus, jog apie jį būtų galima parašyti visą knygą, ir net jeigu tai Džeksonas... na, *jis* to nežino.

Puolu į virtuvę paskambinti Aibilinai, bet po dviejų bandymų linija vis dar užimta. Padedu ragelį. Svetainėje įjungiu lygintuvą, ištraukiu iš skalbinių pintinės baltuosius pono Džonio marškinius. Jau nežinia kelintą kartą klausiu savęs, kas atsitiks, kai panelė Hilė perskaitys paskutinį skyrių. Verčiau ji tuoj pat imtųsi veikti, sakydama žmonėms, kad tai ne apie mūsų miestą. Ir visą dieną ji gali sakyti panelei Silijai, kad mane išvytų, bet panelė Silija to nepadarys. Neapykanta panelei Hilei — vienintelis dalykas, ką ta kvaiša ir aš turime bendra. Bet nežinau, ką panelė Hilė darys toliau, kai tai jai nepavyks. Karas bus grynai mudviejų — tarp manęs ir panelės Hilės. Jis neturi paliesti kitų.

Ak, dabar esu blogos nuotaikos. Iš vietos, kur lyginu baltinius, matau kieme už namo panelę Siliją su kekšiškomis aptemptomis rožinio atlaso kelnėmis ir juodomis plastikinėmis pirštinėmis. Jos keliai purvini. Šimtą kartų jos prašiau, kad su puošniais drabužiais nekasinėtų žemės. Bet ta ponia niekada neklauso.

Ant žolės prie baseino išmėtyti kiemo grėbliai ir visokie rankiniai padargai. Šiuo metu panelė Silija vien tik kasinėja kiemą ir sodina daugiau įmantrių gėlių. Kas, kad ponas Džonis prieš kelis mėnesius nusamdė nuolatinį kiemo darbininką, tokį Džoną Vilisą. Mat vylėsi, kad po to, kai pasirodė tas nuogalius, jis bus šiokia tokia apsauga, bet yra toks senas, jog sulinkęs it popierių są-

varžėlė. Be to, ir liesas — plonas kaip baslys. Man vis norisi eiti ir pasitikrinti, ar jo kur nors krūmuose neištikęs smegenų priepuolis. Spėju, ponui Džoniui širdis neleido išsiųsti jo namo ir pakeisti kokiu nors jaunesniu.

Užpurškiu ant pono Džonio marškinių apykaklės daugiau krakmolo. Girdžiu panelę Siliją šaukiant nurodymus, kaip sodinti krūmą.

— Toms hortenzijoms įterpkime į dirvą kiek daugiau geležies, gerai, Džonai Vilisai?

— Taip, mem, — atsišaukia Džonas Vilisas.

— Užsičiaupk, ponia, — sumurmu.

Kai moteris šitaip šaukia, jis mano, kad tai ji yra kurčia.

Suskamba telefonas, ir aš nubėgu atsiliepti.

— O Mine, — sako telefonu Aibilina. — Jie perprato, koks miestas, ilgai netruks, kai perpras apie *žmones*.

— Kvailys, štai kas jis.

— Kaip mes žinosime, kad panelė Hilė perskaitys? — Aibilinos balsas aukštėja. Viliuosi, kad panelė Lyfolt jos negirdi. — Dievuliau, turėjome tai gerai apgalvoti, Mine.

Dar niekada negirdėjau Aibilinos tokios. Lyg ji būtų aš, o aš — ji.

— Klausyk, — sakau, nes kažkas čia pradeda aiškėti. — Kadangi ponas Džeimsas vis dėlto dėl jos tiek priperdėjo, *žinome*, kad ji perskaitys. Dabar visi mieste perskaitys. — Dar kalbėdama pradedu suvokti, kad tai tiesa. — Kol kas neverk, nes galbūt viskas rutuliojasi kaip ir privalėjo.

Padedu ragelį, ir po penkių minučių panelės Silijos telefonas vėl suskamba.

— Panelės Silijos rez...

— Prieš minutėlę pasikalbėjau su Luvinija, — sušnabžda Aibilina. — Panelė Lu Enė ką tik parėjo namo su knygos egzemplioriumi sau ir kitu — savo geriausiai draugei Hilei Holbruk.

Tokios tokelės.

Per visą naktį, prisiekiu, jaučiu, kaip panelė Hilė skaito mūsų knygą. Mintyse girdžiu žodžius, kuriuos ji skaitydama šnabžda savo šaltu, bejausmiu balsu. Antrą po vidurnakčio išsiropščiu iš lovos ir atsiverčiu savąjį egzempliorių, mėginu spėti, kurį skyrių ji dabar skaito. Pirmąjį, antrąjį ar dešimtąjį? Galiausiai tik stebeiliju į mėlyną viršelį. Dar niekada nemačiau knygos tokia gražia spalva. Nušluostau nešvarumų dėmelę nuo priekio.

Paskui vėl paslepiu ją savo žieminio palto, kurio niekada nenešiojau, kišenėje. Kadangi nuo tada, kai ištekėjau už Lerojaus, neskaičiau jokių knygų, nenoriu, kad jis ką nors įtartų dėl šios. Galiausiai sugrįžtu į lovą pasakydama sau, kad niekaip negaliu atspėti, iki kiek panelė Hilė perskaitė. Tačiau tikrai žinau, kad nepriėjo iki savosios dalies pabaigoje. Žinau, nes dar negirdėjau galvoje klyksmo.

Rytą, prisiekiu, džiaugiuosi, kad einu į darbą. Šiandien — grindų valymas, ir trokštu paprasčiausiai atitraukti mintis nuo to visko. Įsidrebiu į automobilį ir išvažiuoju į Madisono apygardą. Panelė Silija vakar popiet nukako pas dar vieną daktarą sužinoti, ar galinti turėti vaikų, ir aš mažne pasakiau jai, kad su šiuoju tau pasiseks, ponia. Neabejoju, šiandien ji pasipasakos man viską apie vizitą iki mažiausios smulkmenos. Kvaišė bent turėjo proto palikti tą daktarą Teitą.

Sustoju prie namo. Dabar galiu statyti automobilį priekyje, nes panelė Silija pagaliau metė gudrauti ir papasakojo ponui Džoniui tai, ką jis jau ir taip žinojo. Pirmiausia, ką pamatau — tai, kad pono Džonio sunkvežimaitis vis dar čia. Laukiu savo automobilyje. Dar nėsyk taip nebuvo, kad atvažiavusi jį rasčiau namie.

Galop įžengiu į virtuvę. Stoviu vidury ir dairausi. Nežinia kas jau sutaisęs kavos. Girdžiu valgomajame vyrišką balsą. Čia kažkas vyksta.

Prisilenkiu prie pat durų ir girdžiu poną Džonį — namie eilinę savaitės dieną, 9.30 ryto! Kažkoks balsas mano galvoje sako — spruk greičiau pro duris. Panelė Hilė paskambino ir jam pasakė, kad aš vagišė. Jis sužinojo apie tortą. Ir apie knygą.

— Mine? — girdžiu panelę Siliją pašaukiant.

Labai atsargiai pastumiu švaistines duris, įkišu galvą vidun. Panelė Silija sėdi galustalėje, o ponas Džonis — šalia jos. Abu žiūri į mane. Ponas Džonis atrodo baltesnis už tą senį albinosą, gyvenantį už ponios Volters namo.

— Mine, atnešk man stiklinę vandens, gerai? — taria jis, ir mane nusmelkia išties negeras jausmas.

Įpilu vandens ir nunešu jam. Pastatau stiklinę ant stalo, ir ponas Džonis atsistoja. Meta į mane ilgą, sunkų žvilgsnį. Viešpatie, štai jau prasideda.

— Papasakojau jam apie kūdikį, — sukužda panelė Silija. — Apie visus kūdikius.

— Mine, aš būčiau ją praradęs, jeigu ne jūs, — sako jis, sugriebdamas abi mano rankas. — Ačiū Dievui, kad jūs čia buvote.

Pažvelgiu į panelę Siliją, ir jos akys atrodo negyvos. Jau žinau, ką daktaras jai pasakė. Matau tai: niekada nebus gyvų gimusių kūdikių. Ponas Džonis

suspaudžia man rankas, paskui nueina prie jos. Atsiklaupia ir padeda galvą jai ant kelių. Ji glosto ir glosto jo plaukus.

— Nepalik. Niekada nepalik manęs, Silija, — verkia jis.

— Pasakyk jai, Džoni. Pasakyk Minei, ką man pasakei.

Ponas Džonis pakelia galvą. Jo plaukai visiškai sutaršyti. Jis pažvelgia į mane.

— Tu visada turėsi pas mus darbą, Mine. Visą likusį savo gyvenimą, jeigu norėsi.

— Dėkoju, sere.

Ir tikrai nuoširdžiai tai ištariu. Tie žodžiai geriausi, kokius šiandien galėjau išgirsti.

Pasuku į duris, bet panelė Silija labai tyliai paprašo:

— Pasilik čia dar truputėlį, gerai, Mine?

Tad aš pasiremiu į bufetą, nes kūdikis iš tikrųjų darosi man sunkus. Ir klausiu savęs, kaip čia yra, kad aš turiu jų tiek daug, o ji — nė vieno. Jis verkia. Ji verkia. Mes — trys kvailiai, verkiantys valgomajame.

— Sakau tau, — po dviejų dienų virtuvėje tariu Lerojui, nuspaudi mygtuką, ir kanalas persijungia, o tau nė nereikia atsikelti nuo kėdės.

Lerojus neatitraukia nuo laikraščio akių.

— Nesąmonė, Mine.

— Panelė Silija tai turi, vadinasi „nuotolinis valdymas“. Dėželė maždaug pusės duonos kepalėlio dydžio.

Lerojus kraipo galvą.

— Tinginiai tie baltieji. Negali atsikelti ir pasukti rankenėlės.

— Manau, jau gana greitai žmonės skraidys į mėnulį, — pasakau.

Net nesiklausau, kas eina man nuo liežuvio. Tik vėl klausausi, ar neišgirsiu klyksmo. Kada gi ta ponia pabaigs?

— Kas vakarienei? — klausia Lerojus.

— Aha, mama, kada mes valgysime? — antrina Kindra.

Išgirstu įvažoje sustojant kažkokį automobilį. Suklūstu, o šaukštas išsprūsta į puodą su pupelėmis.

— Manų košę.

— Neketinu vakarienei valgyti manų košės! — pareiškia Lerojus.

— Ji buvo pusryčiams! — šaukia Kindra.

— Norėjau pasakyti — kumpį. Ir pupeles.

Nuėjusi užtrenkiu duris į kiemą ir pasuku užraktą. Vėl pasižiūriu pro langą. Automobilis traukiasi atbulas. Tik buvo įvažiavęs apsisukti.

Lerojus atsistoja ir vėl atlapoja kiemo duris.

— Čia karšta kaip pragare! — Jisai sugrįžta prie viryklės, kur aš stoviu. — Kas tau yra? — klausia, kokį colį nuo mano veido.

— Nieko, — atsakau ir truputėlį atsitraukiu.

Paprastai jis neprasideda su manimi, kai būnu nėščia. Bet dabar prisikiša dar arčiau. Stipriai sugniaužia man žastą.

— Ką šįsyk prisidirbai?

— Aš... aš nieko, — sumikčioju. — Tik esu pavargusi.

Jis dar stipriau sugniaužia žastą. Pradeda skaudėti.

— Tu nepavargsti. Iki pat dešimto mėnesio.

— Nieko neprisidirbau, Lerojau. Tik eik ir atsisėsk, netrukdyk man ruošti vakarienę.

Paleidžia mane, ilgai nužvelgdamas. Negaliu susidurti su juo akimis.

AIBILINA

31 SKYRIUS

Kaskart, kai panelė Lyfolt išeina pavaikštinėti po parduotuves ar į kiemą, arba dargi į tualetą, aš patikrinu prie jos lovos staliuką, ant kurio pasidėjusi mūsų knygą. Apsimetu šluostanti dulkes, bet iš tikrųjų tai vis pasižiūriu, ar tas Pirmosios presbiterionų bažnyčios Biblijos skirtukas perkeltas bent kiek giliau tarp puslapių. Skaito jau penkias dienas, ir šiandien atvertusi knygą matau, kad ji tebėra ties Pirmu skyriumi, *keturioliktame* puslapyje. Likę perskaityti dar du šimtai trisdešimt penki. Dievuliau, na ir lėtai ji skaito.

Visgi noriu jai pasakyti: skaitai apie panelę Skyter, nejau nesupranti? Apie tai, kaip ji augo su Konstantina. Ir nors baisiai bijausi, noriu pasakyti: skaityk toliau, ponia, nes Antras skyrius bus apie *tave.*

Matydama tą knygą jos namuose, nervinuosi it katė prieš lietų. Visą savaitę tykinau po kambarius ant pirštų galų. Sykį Mažasis Žmogus priėjęs iš už nugaros paliečia man kojų, ir aš kone iššoku iš batų, kuriais aviu darbe. Ypač buvo neramu ketvirtadienį, kai apsilankė panelė Hilė. Jiedvi sėdėjo valgomajame, aptarinėdamos Labdarą. Kartkartėmis vis pasižiūrėdavo, nusišypsodavo ir paprašydavo atnešti sumuštinio su majonezu ar šaldytos arbatos.

Dusyk panelė Hilė užeina į virtuvę paskambinti telefonu savo tarnaitei Ernestinai.

— Ar pamerkei skalbti išeiginę Heteros suknelę, kaip aš tau sakiau? Aha, o ar išsiurbei dulkes miegamajame iš lovos baldakimo? Ak, ne? Na, tai nieko nelaukus tuojau pat imkis to.

Nueinu nurinkti jų lėkščių ir girdžiu panelę Hilę sakant: „Jau perskaičiau iki Septinto skyriaus." Aš sustoju kaip įbesta, lėkštės mano rankoje sutarška. Panelė Lyfolt pasižiūri į mane ir suraukia nosį.

Bet panelė Hilė, ji pakraipo į panelę Lyfolt smiliumi.

— Ir, manau, jie teisūs, tiesiog *jaučiasi,* tartum tai būtų apie Džeksoną.

— Tikrai? — suabejoja panelė Lyfolt.

Panelė Hilė prisilenkia arčiau ir sušnabžda:

— Kertu lažybų, mes netgi pažįstame kai kurias iš tų nigerių tarnaičių.

— Tu iš tiesų taip manai? — klausia panelė Lyfolt, ir aš visa apšąlu. Vos pajėgiu pakelti nuo grindų koją virtuvės link. — Aš paskaičiau tik truputėlį...

— Taip. Ir žinai ką? — panelė Hilė nusišypso tikrai kaip gyvatė. — Aš perprasiu visus iki vieno iš tų ten paminėtų žmonių.

Kitą rytą autobusų stotelėje aš kone persiventiliuoju plaučius giliai alsuodama, kai pamąstau, ko griebsis panelė Hilė perskaičiusi iki savosios dalies. Kažin ar panelė Lyfolt jau perskaitė Antrą skyrių? Ir štai, kai įžengiu į jos namus, panelė Lyfolt virtuvėje prie stalo beskaitanti mano knygą. Net nepakeldama akių nuo puslapio perduoda nuo savo kelių man Mažąjį Žmogų. Paskui išklysta į kambarius, pakeliui vis skaitydama. Staiga jai pasidarė vis to negana, kai taip susidomėjo panelė Hilė.

Po penkių minučių vėl nueinu į jos miegamąjį paimti nešvarių drabužių. Panelė Lyfolt tualete, tad atsiverčiu knygą, kur įdėtas skirtukas. Ji jau skaito *Šeštą* skyrių, Vinės pasakojimą. Tą, kuriame baltoji ponia, nukvakusi kaip daugelis senių, kiekvieną rytą skambina į policijos valdybą pranešti, kad ką tik į jos namus įėjusi kažkokia spalvotoji. Tai reiškia, kad panelė Lyfolt jau perskaičiusi skyrių apie save ir paprasčiausiai *tęsia toliau.*

Esu išsigandusi, bet nesusituriu nepavarčiusi akimis. Kertu lažybų, panelė Lyfolt visai nesuprato, kad parašyta apie ją. Noriu pasakyti — ir ačiū Dievui, bet vis dėlto... Veikiausiai praėjusią naktį lovoje lingavo galvą, skaitydama apie tą bjaurią motiną, nemokančią mylėti savo vaiko.

Kai tik panelė Lyfolt išvyksta į sutartą vizitą pas kirpėją, paskambinu Minei. Pastaruoju metu mes nieko kito neveikiame, kaip tik eikvojame savo baltųjų ponių sąskaitas už telefoną.

— Ką nors girdėjai? — klausiu.

— Ne, nieko. Panelė Lyfolt dar nebaigė? — savo ruožtu klausia ji.

— Ne, bet praėjusią naktį jau prisikasė iki Vinės. Panelė Silija vis dar nenusipirkusi knygos?

— Ta ponia nežiūri į nieką kita, kaip tik į šlamštą. *Ateinu*, — sušunka Minė. — Kvailė vėl įkišusi galvą į plaukų džiovintuvo gaubtą. Sakiau jai, kad nesidėtų jo ant galvos, kol plaukuose tie didieji suktukai.

— Paskambink man, jeigu ką nors išgirsi, — paprašau. — Aš irgi padarysiu tą pat.

— Kas nors netrukus atsitiks, Aibilina. Kitaip negali būti.

Tą popietę numinu į „Jitney" parduotuvę nupirkti Mei Moblei vaisių ir kaimiško sūrio. Toji panelė Teilor vėl prisidirbo. Šiandien Mažylė išlipo iš ve-

žiojančio į darželį ir atgal autobusiuko, nuėjo tiesiai į savo kambarį ir metėsi ant lovos.

— Kas negerai, Mažyle? Kas atsitiko?

— Aš save nuspalvinau juodai, — pravirko ji.

— Ką tu sakai? — paklausiau. — Tą padarei su spalvikliais? — paimu jos ranką, bet ant odos — tušo nė žymės.

— Panelė Teilor pasakė nupiešti, kas mums labiausiai apie save patinka.

Tuomet pamačiau jos delne kažkokį suglamžytą, apgailėtinai atrodantį popiergalį. Apverčiu šį, ir tikrai — jame mano mažiulė baltoji mergytė nuspalvinusi save juodai.

— Ji pasakė, kad juoda reiškia, jog mano veidas purvinas, blogas. — Ji įsikniaubė į pagalvę ir pratrūko tiesiog baisiai raudoti.

Panelė Teilor. Po viso to laiko, kai aš mokiau Mei Moblę mylėti visus žmones, nesprendžiant pagal spalvą. Krūtinėje jaučiu kietą kumštį, nes kuris žmogus neprisimintų savo darželio auklėtojos? Galbūt jie neprisimena, ko jos mokė, bet sakau jums, aš pati užauginau pakankamai vaikų, kad žinočiau — jos *svarbios.*

„Jitney" parduotuvėje bent vėsu. Nekaip jaučiuosi, kad pamiršau rytą nupirkti Mei Moblei užkandžio. Labai skubinuosi, kad jai netektų per ilgai būti su savo mama. Ji paslėpė savo popiergalį po lova, kad mama jo nepamatytų.

Konservuoto maisto skyriuje nuperku dvi tuno skardinėles. Nueinu prie lentynos pasiieškoti žalios želė miltelių, ir ten mieloji Luvinija žiūrinėja žemės riešutų pastą. Visą likusį savo gyvenimą prisiminsiu Luviniją kaip Septintą skyrių.

— Kaip einasi Robertui? — klausiu paplekšnodama jai ranką.

Luvinija dirba visą dieną pas panelę Lu Enę, o paskui kiekvieną popietę pargrįžusi namo veda Robertą į mokyklą akliesiems, kad jis galėtų išmokti skaityti pirštais. Ir nėsyk negirdėjau Luvinijos skundžiantis.

— Mokosi gyventi. — Ji linkteli. — Pas tave tvarka? Jautiesi gerai?

— Tik nervinuosi. Ar išvis ką nors girdėjai?

Ji papurto galvą.

— Tačiau mano ponia skaito.

Panelė Lu Enė — panelės Lyfolt bridžo klubo narė. Panelė Lu Enė tikrai buvo gera Luvinijai tuomet, kai buvo suluošintas Robertas.

Žengiame su pintinėmis rankose tarp lentynų. Prie biskvitų lentynos kalbasi dvi baltosios ponios. Man jos atrodo lyg pažįstamos, bet pavardžių nežinau. Kai tik prisiartiname, jos nutyla ir sužiūra į mus. Keista, kad nesišypso.

— Atsiprašau, — tariu ir stumiuosi pro jas toliau.

Mums dar nenužengus nė pėdos, girdžiu vieną sakant:

— Tai toji nigerė, kuri tarnauja pas Elizabetą...

Pro mus pradarda vežimėlis, nustelbdamas jos žodžius.

— Ţikrai tu teisi, — sako antroji. — Galiu lažintis, tai ji...

Mudvi su Luvinija toliau stumiamės labai tylios, žvelgdamos tiesiai į priekį. Man pašiurpsta sprandas, kai ponios aukštakulniais nukaukši tolyn. Žinau, Luvinija girdėjo geriau, nes jos ausys dešimtimi metų jaunesnės už manąsias. Gale tarp lentynų eilių mudvi jau buvome beišsiskiriančios, bet paskui abi apsisukame ir pažvelgiame viena į kitą.

Ar gerai išgirdau? — klausiu akimis.

Gerai, — taip pat atsako Luvinija.

Prašau, panele Hile, *perskaitykite.* Vėju pralėkite.

MINĖ

32 SKYRIUS

Praeina dar diena, ir aš vis girdžiu panelės Hilės balsą — tariančios žodžius, skaitančios eilutes. Negirdžiu klyksmo. Kol kas ne. Bet ji jau artėja.

Aibilina man papasakojo, ką vakar „Jintey" parduotuvėje kalbėjo ponios, bet nuo tada mes nieko daugiau negirdėjome. Man viskas krenta iš rankų, šįvakar sudaužiau savo paskutinį puodelį skysčiams matuoti, o Lerojus nenuleidžia nuo manęs akių, lyg žinotų. Kaip tik šiuo metu jis prie stalo geria kavą, o vaikai, išsibarstę po visą virtuvę, ruošia pamokas.

Krūpteliu išvydusi prie tinklelinių durų stovinčią Aibiliną. Ji prisideda prie lūpų pirštą ir linkteli man. Paskui dingsta.

— Kindra, paimk lėkštes. Meilute, prižiūrėk pupeles, Felicija, duok tėčiui pasirašyti tą namų užduotį, mamutei reikia gryno oro.

Žybt, ir aš išnykstu už tinklelinių durų.

Aibilina su savąja balta uniforma stovi prie namo šono.

— Kas atsitiko? — klausiu.

Viduje girdžiu Lerojų šaukiant: „Čia *Ef*?" Jis vaikučių nelies. Šauks, bet tėvams juk taip ir dera.

— Vienarankė Ernestina paskambino ir pasakė, kad Hilė po visą miestą kalba, kas tokios pavaizduotos knygoje. Sako baltosioms ponioms išvyti savo tarnaites, o net neatspėja tikrųjų!

Aibilina atrodo tokia susijaudinusi, kad visa net dreba. Suka į baltą virvę kažkokį skudurą. Galėčiau lažintis, ji net nesuvokia atsinešusi tikrą savo pietų servetėlę.

— Kurioms ji sako?

— Pasakė panelei Sinkler, kad išvytų Anabelę. Tad panelė Sinkler ją ir išvijo, o paskui dar atėmė iš jos automobilio raktelius, nes buvo paskolinusi Anabelei pusę pinigų šiam nusipirkti. Ji jau buvo didžiumą jų sugrąžinusi, bet automobilio nebeturi.

— Toji *ragana*, — sušnabždu pro sukąstus dantis.

— Tai dar ne viskas, Mine.

Išgirstu virtuvėje sudunksint sunkiais batais apautų kojų žingsnius.

— Paskubėk, kol Lerojus dar nepagavo mūsų šnabždantis.

— Panelė Hilė pasakė panelei Lu Enei: „Tavo Luvinija prie to prikišusi nagus. Aš žinau, todėl turi ją išvyti. Tau derėtų pasiųsti tą nigerę už grotų."

— Betgi Luvinija nepasakė nė vieno blogo žodžio apie panelę Lu Enę! — nusistebiu. — Ir jai reikia rūpintis Robertu! Ką panelė Lu Enė atsakė?

Aibilina prikanda lūpą. Papurto galvą, ir jos skruostais nusirita ašaros.

— Atsakė... pagalvosianti apie tai.

— Apie katrą iš tų dviejų? Išvyti ar pasiųsti už grotų?

Aibilina gūžteli pečiais.

— Manau, dėl abiejų.

— Dieve mano! — pratariu. Man norisi į ką nors spirti. Į kokį nors pasitaikiusį *žmogų*.

— Mine, kas, jeigu panelė Hilė taip ir nebaigs skaityti?

— Nežinau, Aibilina. Tiesiog nežinau.

Aibilinos akys staigiai nukrypsta į duris, ir už jų tinklelio — Lerojus. Stovi ten tylomis, iki atsisveikinu su Aibilina ir sugrįžtu vidun.

Tąryt pusę šešių Lerojus įkrenta šalia manęs į lovą. Pabundu sugirgždėjus rėmui ir nuo alkoholio dvoko. Sukandu dantis melsdamasi, kad jis nepabandytų pradėti kiviršo. Jaučiuosi pernelyg tam pavargusi. Ne tai, kad vis tiek būčiau gerai miegojusi, nerimaudama dėl Aibilinos ir jos žinių. O dėl panelės Hilės, tai Luvinija bus tik dar vienas kalėjimo raktas ant tos raganos juostos.

Lerojus plakasi, blaškosi ir vartosi, visai nepaisydamas, kad nėščia jo žmona mėgina miegoti. Kai tas kvailys galiausiai įsitaiso patogiai, išgirstu jį sušnabždant:

— Kas per didžioji paslaptis, Mine?

Jaučiu, kad stebi mane, į petį man tvoskia alkoholio pritvinkęs jo alsavimas. Aš nejudu.

— Juk žinai, aš išsiaiškinsiu, — sušnypščia jis. — Visada išsiaiškinu.

Po kokių dešimties sekundžių jo alsavimas sulėtėja, beveik visai nurimsta lyg mirusiojo, jis užmeta skersai manęs ranką. *Ačiū tau už šį kūdikį*, meldžiuosi. Nes vienintelis dalykas, kuris mane išgelbėjo — šis kūdikis mano pilve. Ir tai yra bjauri tiesa.

Guliu sukandusi dantis, klausinėdama savęs, nerimaudama. Lerojus, jis kažką nujaučia. Ir tik Dievas žino, kas man atsitiks, jeigu jis išsiaiškins. Jau žino apie knygą, — visi dabar žino, — tik nežino, kad jos dalis — ir jo žmona,

taigi ačiū ir už tiek. Žmonės tikriausiai mano, kad man nusispjaut, jeigu jis išsiaiškins — ak, žinau, ką žmonės mano. Jie mano, kad stambi, stipri Minė tikrai sugebės pakovoti už save. Tačiau žmonės nežino, į kokį graudų vaizdą pavirstu, kai Lerojus mane sumuša. Mat bijau duoti jam atgal. Bijau, kad jis tada mane paliks. Žinau, tai visiška nesąmonė, ir aš taip siuntu ant savęs, kad esu tokia silpna! Kaip galiu mylėti žmogų, kuris juodai mane sumuša? Kodėl vis dėlto myliu kvailą girtuoklį? Sykį jo paklausiau „Kodėl?" Kodėl mane muši? Jis prisilenkė prie pat manęs ir pažvelgė tiesiai į veidą:

— Jeigu tavęs nemuščiau, Mine, *kažin*, kas iš tavęs išeitų.

Buvau kaip šuo užspeista į miegamojo kampą. Jis mušė mane savo diržu. Tada buvo pirmas kartas, kai aš apie tai susimąsčiau.

Kažin, kas galėtų iš manęs išeiti, jeigu Lerojus liautųsi, po šimts, mane mušęs.

Kitą vakarą visus priverčiu anksti atsigulti, taip pat ir save. Lerojus iki penkių ryto gamykloje, o aš jaučiuosi kaip savo laikui per sunki. Viešpatie, gal bus dvynukai. Neketinu mokėti daktarui, kad man praneštų tą blogą žinią. Bet viena, ką žinau — kūdikis jau stambesnis nei kiti, kai pasirodė, o man dar tik šeštas mėnuo.

Nugrimztu į slogų miegą. Sapnuoju sėdinti prie ilgo medinio stalo, vyksta puota. Graužiu didelę kepto kalakuto kulšį.

Staiga pašoku ir atsisėdu lovoje. Tankiai alsuoju.

— Kas ten?

Širdis man daužosi į šonkaulius. Apsidairau po tamsų miegamąjį. Pusė pirmos nakties. Lerojaus čia nėra, ačiū Dievui. Bet tikrai kažkas mane pažadino.

Ir paskui sumoju, kas pažadino. Išgirdau tai, ko visąlaik laukiau. Ko mes visos laukėme.

Išgirdau panelės Hilės klyksmą.

PANELĖ SKYTER

33 SKYRIUS

Mano akys staiga atsimerkia. Krūtinėje tvinksi. Visa prakaituoju. Žali tapetų vijokliai rangosi aukštyn sienomis. Kas mane pažadino? Kas tai *buvo*?

Išlipu iš lovos ir klausausi. Balsas nuskambėjo lyg ne motinos. Per aukšto tono. Šaižus klyksmas, lyg į dvi dalis drikstų audinys.

Vėl atsisėdu ant lovos ir prisidedu prie širdies ranką. Ji vis dar daužosi. Viskas ne taip, kaip buvo planuota. Žmonės žino, kad knyga apie Džeksoną. Negaliu patikėti, kad užmiršau, kokia prakeiktai lėta skaitytoja yra Hilė. Galėčiau lažintis, ji pasakoja žmonėms perskaičiusi daugiau negu iš tikrųjų. Dabar dalykai vis spartėjančiu tempu tampa nebevaldomi, viena tarnaitė, vardu Anabelė, buvo išvyta iš darbo, baltosios moterys kuždasi apie Aibiliną ir Luviniją, kas žino, apie kurią dar. Ir ironija ta, kad aš kramtausi pirštus laukdama, kol Hilė atvirai prabils, nors esu šiame mieste vienintelė, kuriai neberūpi, ką ji pasakys.

Kas, jeigu knyga buvo baisi klaida?

Giliai, skaudžiai atsidūstu. Stengiuosi galvoti apie ateitį, ne apie dabartį. Prieš mėnesį išsiuntinėjau penkiolika knygos reziumė į Dalasą, Memfį, Birmingamą ir penkis kitus didmiesčius, ir darsyk — į Niujorką. Ponia Stein pasakė, kad galiu pasiremti jos pavarde kaip teigiamai atsiliepusiosios, ir tai veikiausiai vienintelis dėmesio vertas dalykas puslapyje — turėti žmogaus iš leidybos srities rekomendaciją. Aš dar pridūriau savo turėtąsias pareigas per praėjusius metus:

> *Savaitinės Namų ruošos skilties vedėja Džeksono dienraštyje Džeksono „Jaunųjų lygos" informacinio biuletenio redaktorė „Pagalbos", polemiškos knygos apie spalvotąsias namų tvarkytojas ir baltąsias jų samdytojas, autorė, „Harper & Row" leidykla*

Knygos, tiesą sakant, aš nepridėjau, tik norėjau, kad tai būtų išspausdinta ir tiek. Bet dabar, jeigu ir gaučiau darbo kokiame nors dideliame mieste pasiū-

lymą, negalėčiau Aibilinos palikti vidur visos šios maišaties. Ne, kai taip blogai viskas pakrypo.

Bet, Dieve, aš turiu išsigauti iš Misisipės. Be mamos ir tėčio nieko čia nebeturiu, nei draugų, nei darbo, kuris man iš tikrųjų rūpėtų, nei Stiuarto. Tačiau esmė — ne vien tik iš čia išsigauti. Kai siunčiau savąsias reziumė į *New York Post*, *The New York Times*, *Harper's Magazine*, žurnalą *The New Yorker*, jaučiau vėl tą patį jaudulio antplūdį, kokį jausdavau koledže — kaip labai trokštu būti ten. Ne Dalase, ne Memfyje, o *Niujorke*, kur ir turėtų gyventi rašytojai. Bet nesulaukiau nė iš vieno jų jokio atsakymo. Kas, jeigu aš niekada neišvyksiu? Kas, jeigu aš įstrigau? Čionai. Amžinai?

Atsigulu ir stebiu pro langą įsismelkiančius pirmuosius tekančios saulės spindulius. Aš drebu. Tas dreskiantis klyksmas, sumoju, buvo *mano.*

Stoviu „Brento vaistinėje", renkuosi motinos „Blizgesio" kremą ir „Vinolia" tualetinį muilą, o tuo metu ponas Robertsas darbuojasi pildydamas jos receptą. Motina sako esanti nebereikalinga medikamentų, kad vienintelis vaistas nuo vėžio — turėti dukterį, kuri nenori kirptis plaukų ir nešioja pernelyg trumpas virš kelių sukneles net sekmadieniais. Mat kas žino, kokio dar neskoningumo imčiausi, jeigu ji numirtų.

Aš tik džiaugiuosi, kad motinai geriau. Jeigu būtent manosios penkiolikos sekundžių sužadėtuvės su Stiuartu sustiprino motinos norą gyventi, tai faktas, kad esu vėl vienišė, dar labiau pakurstė jos jėgas. Dėl to, kad mūsų santykiai nutrūko, ji liko akivaizdžiai nusivylusi, bet paskui nuostabiai atsigavo. Motina dargi nuėjo taip toli, kad mėgino mane suvesti su trečios eilės pusbroliu, kuris trisdešimt penkerių, gražus ir aiškiai homoseksualas.

— Mama, — jam išvykus po vakarienės tariau, nes kaip ji gali to nematyti? — Jis... — bet prikandau liežuvį, tik paplekšnojau jai ranką. — ... jis pasakė, kad esu ne jo skonio.

Dabar skubinuosi išsigauti iš vaistinės, kol neužsuko koks nors mano pažįstamas. Turėčiau jau būti pripratusi prie savosios atskirties, bet nesu. Man trūksta draugių. Ne Hilės, bet kartkartėmis Elizabetos, tos senosios mielosios Elizabetos iš anų vidurinės mokyklos laikų. Pasidarė dar sunkiau, kai baigusi knygą nebegalėjau lankyti nė Aibilinos. Mes nusprendėme, kad būtų pernelyg rizikinga. Labiausiai už viską ilgiuosi išvykų pas ją į namus ir pokalbių dviese.

Kas kelias dienas pasikalbu su Aibilina telefonu, bet tai ne tas pat, kaip sėdėti drauge su ja. *Prašau,* mąstau, kol ji suteikia man naujausių žinių apie tai, kas dedasi mieste, *prašau, tegul kas nors iš to išeina gera.* Bet kol kas — nieko.

Mergaitės liežuvauja ir žiūri į tą knygą kaip į žaidimą, bando atspėti, kas yra kas, o Hilė kaltina ne tuos žmones. Kaip tik aš patikinau spalvotąsias tarnaites, kad nebūsime išaiškintos, ir dabar kaip tik aš esu ta, ant kurios krenta dėl to atsakomybė.

Sudzingsi paradinių durų varpelis. Atsigręžiu — vidun įeina Elizabeta su Lu Ene Tempelton. Aš vėl įsmunku į grožio kremų skyrių vildamasi, kad jos manęs nepamatys. Bet paskui atsargiai iškišu virš lentynų galvą pasižiūrėti. Jiedvi pasuka prie užkandžių prekystalio, susiglaudusios kaip mokinukės. Vasaros karštyje Lu Enė eina su sau įprasta ilgarankove suknele ir nuolatine šypsena. Įdomu, ar ji žino esanti knygoje?

Elizabetos plaukai iš priekio sušiaušti, o toliau ji juos apsigobusi geltona skarele, kurią jai padovanojau dvidešimt trečio gimtadienio proga. Stoviu ten minutėlę, leisdama sau suvokti, kaip viskas keista — stebėti jas ir žinoti, ką aš žinau. Ji perskaičiusi iki Dešimto skyriaus, pasakė man vakar vakare Aibilina, ir vis dar nė kiek nenutuokia, kad skaito apie save pačią ir savo drauges.

— Skyter? — pašaukia ponas Robertsas nuo savo aikštelės virš kasos aparato. — Tavo mamos vaistai gatavi.

Patraukiu į vaistinės priekį ir turiu praeiti pro Elizabetą ir Lu Enę prie užkandžių prekystalio. Abi nusisukusios į mane nugara, bet pagaunu veidrodyje jų akis, sekančias mane. Jiedvi vienu metu sužiūra žemyn.

Susimoku už vaistus, motinos tūbeles ir visokius tepalus, paskui stumiuosi tarp lentynų eilių. Man mėginant pasprukti per tolimąjį vaistinės šoną, iš už plaukų šepečių stelažo į priekį žengteli Lu Enė Tempelton.

— Skyter, — taria, — turi minutę laiko?

Stoviu ten mirksėdama, nustebusi. Per daugiau kaip aštuonis mėnesius niekas manęs neprašė nė sekundės, ką jau kalbėt apie minutę.

— Mhm, žinoma, — atsargiai atsakau.

Lu Enė žvilgteli pro langą laukan, ir aš pamatau Elizabetą su pieno kokteilių plaktuve rankoje einant prie savo automobilio. Lu Enė pamoja man prieiti arčiau, šalia lentynų su šampūnais ir plaukų išvėlikliais

— Tavo mamai, tikiuosi, vis dar geriau? — klausia Lu Enė.

Jos šypsena ne visai tokia spinduliuojanti kaip įprastai. Nors kakta išrasojusi smulkiais prakaito lašeliais, ji pasitempia žemiau ilgas savo suknelės rankoves.

— Ji laikosi gerai... Vis dar remisija.

— Kaip džiaugiuosi.

Ji linkteli, ir mudvi ten stovime, nepatogiai žvelgdamos viena į kitą. Lu Enė giliai atsidūsta.

— Suprantu, mudvi kurį laiką nesikalbėjome, bet... — ji pritildo balsą, — aš tik pamaniau, kad turėtum žinoti, ką sako Hilė. Ji tvirtina, kad tu parašei tą knygą... apie tarnaites.

— Girdėjau, kad ta knyga parašyta anonimiškai, — greitai atsakau, net nebūdama tikra, ar noriu vaidinti, lyg būčiau ją perskaičiusi. Nors visi mieste dabar ją skaito. Visuose trijuose knygynuose jos išparduotos, o bibliotekoje sudarytas laukiančiųjų eilės sąrašas.

Ji iškelia delną lyg ženklą sustoti.

— Nenoriu žinoti, ar tai tiesa. Bet Hilė... — ji žingteli arčiau prie manęs. — Hilė Holbruk anądien man paskambino ir pasakė, kad išvyčiau savo tarnaitę Luviniją. — Lu Enė suspaudžia žandikaulius ir papurto galvą.

Prašau. Man užgniaužia kvapą. *Prašau, tik nepasakyk, kad ją išvijai.*

— Skyter, Luvinija... — Lu Enė pažvelgia man į akis, — tik jos dėka aš kartais galiu atsikelti iš lovos.

Aš tyliu. Galbūt tai Hilės paspęsti spąstai?

— Ir neabejoju, tu laikai mane tik kokia nors kvaila mergiščia... kad aš sutinku su viskuo, ką sako Hilė. — Jos akyse sublizga ašaros. Lūpos virpčioja. — Daktarai nori, kad vykčiau į Memfį... *šoko terapijai...* — Ji užsidengia delnais veidą, bet pro pirštus prasisunkia ašara. — Dėl depresijos ir... tyrimams, — sukužda ji.

Nužvelgiu ilgas jos rankoves ir klausiu savęs, ar būtent tai visą laiką ji slėpė. Viliuosi apsirinkanti, bet vis tiek pašiurpstu.

— Žinoma, Henris sako, kad arba aš susitvarkau, arba išeinu.

Ji imituoja žygiuotės judesį mėgindama nusišypsoti, bet tai greitai praeina, ir į veidą sugrįžta liūdesys.

— Skyter, Luvinija puikiausias žmogus iš visų man pažįstamų. Net su visomis nuosavomis bėdomis ji sėdi šalia ir kalbasi su manimi. Padeda man ištverti mano dienas. Kai perskaičiau, ką ji parašė apie mane, apie tai, kaip padėjau jai dėl anūko, niekada savo gyvenime nejaučiau tokio dėkingumo. Tai buvo geriausias per daugelį mėnesių mano patirtas jausmas.

Nežinau, ką atsakyti. Tai vienintelis geras dalykas, kurį išgirdau apie knygą, ir noriu, kad ji pasakytų man daugiau. Spėju, ir Aibilina dar to negirdėjo. Bet taip pat ir neramu, nes aiškiai Lu Enė žino.

— Jeigu iš tikrų tai tu parašei, jeigu Hilės gandas teisingas, aš tik noriu, kad žinotum, jog niekada neišvysiu Luvinijos. Pasakiau Hilei, kad pagalvosiu apie tai, bet jeigu Hilė Holbruk kada nors vėl man tą pat pakartos, pasakysiu jai tiesiai į akis, kad nusipelnė to torto ir dar daugiau.

— Kaipgi tu... kas verčia tave manyti, kad tai buvo Hilė?

Mūsų apsauga, mūsų apsidraudimas, nuėjo perniek, jeigu torto paslaptis išaiškėjo.

— Galbūt ji, galbūt ne ji. Bet šitaip kalbama. — Lu Enė pakraipo galvą. — O paskui šįryt girdėjau Hilę visiems sakant, kad knyga netgi visai ne apie Džeksoną. Kas žino kodėl.

Aš giliai įkvepiu oro, sukuždu:

— Ačiū Dievui.

— Na, Henris netrukus grįš namo.

Lu Enė užsikelia aukščiau ant peties rankinę ir atsistoja tiesiau. Į jos veidą vėl sugrįžta šypsena — kaip kaukė.

Ji pasuka į duris, bet šias atidarydama atsigręžia į mane.

— Ir dar kai ką tau pasakysiu. Hilė Holbruk negaus mano balso, kai sausį bus perrenkama Lygos prezidente. Arba, tiesą sakant, kada nors vėl.

Sulig tais žodžiais ji išeina, įkandin dzingteli durų varpelis.

Aš delsiu prie lango. Lauke prasidėjo dulksna, blizgantys it veidrodžiai automobiliai matytis lyg pro miglą, juoda asfalto danga tampa slidi. Stebiu Lu Enę tolstant į stovos aikštelę mąstydama: *Kiek daug nežinai apie žmogų.* Klausiu savęs, ar būčiau galėjusi bent kiek palengvinti jos dienas, jeigu būčiau pasistengusi. Jeigu būčiau elgusis su ja šiek tiek maloniau. Ar ne tokia knygos esmė? Kad moterys suprastų: *Mes — tik dvi būtybės. Ne tiek daug kas mus skiria. Visai ne tiek, kaip aš maniau.*

Bet Lu Enė, ji suprato knygos esmę, dar šios nė neperskaičiusi. Toji, nuo kurios praslydo esmė, šįkart buvau aš.

Tą vakarą keturis kartus skambinu Aibilinai, bet jos telefonas užimtas. Padedu ragelį ir kurį laiką sėdžiu podėlyje, įbedusi akis į stiklainius su marinuotomis figomis, kurias sudėjo Konstantina prieš nudžiūstant figmedžiui. Aibilina man papasakojo, kad tarnaitės nuolatos kalba apie knygą ir apie tai, kas dedasi. Per vakarą ji susilaukia šešių ar septynių telefono skambučių.

Aš atsidūstu. Trečiadienis. Rytoj įteiksiu savąją Panelės Mirnos skiltį, mano parašytą dar prieš šešias savaites. Beje, esu jų sukaupusi bent dvi dešimtis, nes neturėjau nieko kita ką veikti. Po to nebebus apie ką dar mąstyti, liks tik nerimauti.

Kartkartėmis, kai man nuobodu, neįučia pagalvoju, kaip būtų susiklostęs mano gyvenimas, jeigu nebūčiau parašiusi knygos. Pirmadienį žaisčiau bridžą. O rytoj vakare važiuočiau į Lygos susirinkimą ir įteikčiau informacinį biuletenį. Paskui penktadienio vakarą Stiuartas nusivežtų mane kur nors papietauti,

ir mudu po to iki vėlumos sėdėtume, ir šeštadienio rytą atsikėlusi tenisui jausčiausi pavargusi. Pavargusi, patenkinta ir... *nusivylusi.*

Mat Hilė tą popietę būtų apšaukusi savo tarnaitę vagiše, o aš būčiau tik sėdėjusi ten ir klausiusis to. O Elizabeta būtų per stipriai sugriebusi savo vaiką už rankos, tad aš tik nusukčiau akis į šalį, lyg to nemačiusi. Be to, būčiau susižadėjusi su Stiuartu ir nenešiočiau trumpų suknelių, tik trumpus plaukus, ir nė nesvarstyčiau padaryti ką nors tokio rizikinga, kaip parašyti knygą apie spalvotąsias namų pagalbininkes, pernelyg bijodama, kad jis tam nepritars. Ir nors aš sau nemeluoju ir nesakau, kad iš tikrųjų pakeičiau tokių žmonių kaip Hilė ir Elizabeta mąstyseną, bent nebeapsimetinėju, kad su jomis sutinku.

Apimta panikos išeinu iš to tvankaus podėlio. Apsiaunu savaisiais vyriškais *huaračiais* ir išsmunku į šiltą naktį. Spindi mėnulio pilnatis ir pakankamai šviesu. Šią popietę užmiršau patikrinti pašto dėžutę, o esu vienintelė, išvis kada nors tai daranti. Atidarau ją. Viduje — tik vienas laiškas. Iš „Harper & Row", taigi tikriausiai nuo ponios Stein. Esu nustebusi, kad ji ką nors čionai siųstų, nes pasirūpinau, kad visos sutartys dėl knygos būtų siunčiamos į dėžutę pašte — dėl visa ko. Per tamsu skaityti, tad įsikišu laišką į užpakalinę džinsų kišenę.

Užuot patraukusi aukštyn keliuku, kertu tiesiai per „sodą", jausdama po padais minkštą žolę, apeidama nukritusias ankstyvąsias kriaušes. Vėl rugsėjis, o aš čia. Vis dar čia. Net Stiuartas išvažiavo kitur. Prieš kelias savaites viename straipsnyje apie senatorių buvo parašyta, kad Stiuartas perkėlė savąją naftos kompaniją į Naująjį Orleaną, taigi jis galės leisti laiką jūros gręžinių platformose.

Išgirstu gurgždesį žvirgždu. Tačiau slenkančio keliuku automobilio man nematyti, nes priekinės šviesos kažkodėl išjungtos.

Stebiu ją pastatant „Oldsmobile" priešais namą ir išjungiant variklį, bet liekant viduje. Mūsų priekinio priebučio lempos dar neužgesintos, geltonos ir mirksinčios nuo naktinių vabzdžių. Pasilenkusi virš vairo, ji lyg stengtųsi pamatyti, kas yra namie. Ko, po šimts, jai reikia? Stebiu ją kelias sekundes, paskui pagalvoju: *Prieik prie jos pirma.* Reikia prieiti pirmai, kol ji nepadarė, ką yra sumaniusi.

Tyliai pereinu kiemą. Ji prisidega cigaretę, pro atdarą langą išmeta ant įvažos degtuką.

Artinuosi prie automobilio iš galo, bet ji manęs nemato.

— Ko nors lauki? — tariu prie lango.

Hilė pašoka ir išmeta ant žvirgždo cigaretę. Išsirango iš automobilio ir užtrenkia dureles, traukdamasi nuo manęs atatupsta.

— Nemėgink daugiau artintis nė colio, — sako ji.

Tad aš sustoju ir tik žiūriu į ją. Ir kas gi *nežiūrėtų*? Juodi jos plaukai netvarkingi. Viena garbana atsiskyrusi styro tiesiai aukštyn. Pusė Hilės palaidinukės nesukišta už juostos, storumas tempia sagas, ir matau, kad ji dar daugiau priaugusi svorio. Ir ten... opelė. Jos lūpų kampe — apšašusi ir karštai raudona. Nebuvau mačiusi Hilės su tokia nuo tada, kai koledže ją pametė Džonis.

Ji nužvelgia mane nuo galvos ligi kojų.

— Kas tu tokia dabar, kokia nors hipė? Dieve, tavo vargšei mamai dėl tavęs turi būti taip nepatogu.

— Hile, kodėl tu čia?

— Pasakyti tau, kad susisiekiau su savo advokatu Hobiu Gudmanu, kuris yra geriausias Misisipės įstatymų dėl šmeižto žinovas, ir tu, panele, esi nemalonumuose iki ausų. Sėsi už grotų, ar žinai?

— Tu nieko negali įrodyti, Hile.

Aš jau turėjau tokį pokalbį su juridiniu „Harper & Row" skyriumi. Dėl savo anonimiškumo mes buvome labai atsargios.

— Na, šimtu procentu aš žinau, kad tai tavo parašyta, nes niekas kitas mieste nėra toks neišrankus kaip tu, kad šitaip susidėtų su nigerėmis.

Iš tiesų glumina, kad anksčiau mudvi buvome draugės. Pagalvoju eiti vidun ir užrakinti duris. Bet jos rankoje vokas, ir tai priverčia mane nervintis.

— Hile, žinau, kad būta daug kalbų ir daug gandų...

— Ak, tos kalbos manęs nežeidžia. Visi mieste žino, kad tai ne apie Džeksoną. Tai kažkoks miestas, prasimanytas toje nesveikoje tavo galvelėje, ir aš dar žinau, kas tau padėjo.

Mano žandikauliai susispaudžia. Akivaizdžiai ji žino apie Minę ir apie Luviniją, kaip aš jau girdėjau, bet ar žino apie Aibiliną? Arba kitas?

Hilė pamojuoja man voku, ir šis sutraška.

— Atvažiavau čia informuoti tavo motiną, ką *padarei.*

— Ketini apie mane papasakoti mano *motinai*?

Aš nusijuokiu, bet tiesa tokia, kad motina nieko apie tai nežino. Ir noriu, kad taip ir liktų. Ji jaustų dėl manęs pažeminimą ir gėdą, ir... Aš pažvelgiu žemyn į voką. Kas, jeigu nuo to jai vėl pablogės?

— Tikrai taip.

Aukštai iškelta galva Hilė kopia priebučio laipteliais.

Greitai nuseku paskui ją prie paradinių durų. Ji atidaro jas ir įeina vidun lyg į nuosavus namus.

— Hile, aš tavęs čionai nekviečiau. — Sugriebiu ją už rankos. — Neš...

Bet iš už kampo pasirodo motina, ir aš paleidžiu Hilės ranką.

— O, *Hilė*, — taria motina. Ji su vonios chalatu ir eidama ramsčiuojasi lazdele.

Hilė kelis kartus sumirksi į ją. Nežinau, ar Hilė labiau pribłokšta to, kaip mano mama atrodo, ar yra visai atvirkščiai. Kadaise vešlūs rudi motinos plaukai dabar balti kaip sniegas ir reti. Kam nors, ilgai jos nemačiusiam, drebanti ant lazdelės padėta plaštaka veikiausiai turėtų atrodyti kaip skeleto. Bet užvis blogiausia, kad motina turi ne visus savo dantis, tik priekinius. Skruostų įdubos gilios, kaip giltinės.

— Ponia Felan, esu... esu čia, kad...

— Hile, tu sergi? Atrodai siaubingai, — sako motina.

Hilė apsilaižo lūpas.

— Na, aš... aš neturėjau laiko susitvarkyti, prieš...

Motina linguoja galvą.

— Hile, *mieloji*. Nė vienas jaunas vyras parvažiavęs namo pas žmoną nenori to pamatyti. Tik pasižiūrėk į savo plaukus. Ir ta... — Motina susiraukia, įsižiūrėdama iš arčiau į peršalimo pūslelinę. — Ne itin patrauklu, ajajai!

Aš vis nenuleidžiu akių nuo laiško. Motina parodo į mane pirštu:

— Rytoj pat paskambinu Fanei Mei ir sutariu, kad abi jus priimtų.

— Ponia Felan, ne tai...

— Nereikia man dėkoti, — pertraukia ją motina. — Tai mažiausia, ką galiu dėl tavęs padaryti, kai dabar neturi arti savo brangiosios mamos, kuri patartų. Ką gi, traukiu į lovą. — Ir motina nuklibikščiuoja savo miegamojo link. — Per ilgai neužsisėdėkite, mergaitės.

Minutėlę Hilė ten stovi prasižiojusi, atkarusiu smakru. Galiausiai ji pasuka prie durų, atlapoja jas ir išeina į priebutį. Laiškas vis dar jos rankoje.

— Nemalonumų tau užteks visam gyvenimui, Skyter, — sušnypščia man sutraukta it kumštis burna. — O tos tavo nigerės?

— Apie ką būtent kalbi, Hile? — atšaunu. — Juk tu nieko nežinai.

— Ne, nežinau? O ta Luvinija? Ak, aš jau pasirūpinau dėl jos. Lu Enė visai nusistačiusi ją išvaryti. — Jai linkčiojant ta styranti viršugalvyje garbana šokčioja. — Ir pasakyk tai Aibilinai, kai kitą sykį panorės rašyti apie mano mieląją draugę Elizabetą, aha, — ji bjauriai nusišypso, — juk tu prisimeni Elizabetą? Buvo pakvietusi tave į savo vestuves?

Iš pykčio man išsiplečia šnervės. Išgirdusi Aibilinos vardą, noriu Hilei smogti.

— Tik tarkime, kad Aibilina turėjo būti šiek tiek gudresnė ir neužsiminti apie tą L pavidalo plyšį vargšės Elizabetos valgomojo stale.

Man sustoja širdis. Prakeiktas plyšys. Kaip galėjau būti tokia kvaila, praleidusi šį neapsižiūrėjimą?

— Ir nemanyk, kad pamiršau Minę Džekson. Dėl tos nigerės turiu kai kurių *didelių* planų.

— Atsargiau, Hile, — iškošiu pro sukąstus dantis. — Nagi, neišsiduok. — Iš balso aš tokia pasitikinti savimi, bet viduje drebu svarstydama, kokie tie planai.

Jos akys staigiai išsiplečia.

— Tai ne aš VALGIAU TĄ TORTĄ!

Ji apsisuka ir nužygiuoja prie savo automobilio ir staigiai atplėšia dureles.

— Pasakyk toms nigerėms, tegul jos verčiau vis pasižiūri viena akimi per petį už savęs. Verčiau tegul saugosi, kas joms nutiks.

Drebančiomis rankomis renku Aibilinos numerį. Nusinešu ragelį į podėlį ir uždarau duris. Kitoje rankoje — atplėštas laiškas iš „Harper & Row". Jaučiuosi taip, lyg būtų vidurnaktis, bet dar tik pusė devynių.

Aibilina atsiliepia, ir aš vienu atokvėpiu iškloju:

— Šįvakar čionai buvo atvažiavusi Hilė, ir ji *žino.*

— Panelė Hilė? Ką žino?

Tuomet fone išgirstu Minės balsą:

— Hilė? Kas dėl panelės Hilės?

— Minė... ji pas mane, — paaiškina Aibilina.

— Ką gi, manau, ir jai reikia tai girdėti, — tariu, nors noriu, kad Aibilina galėtų jai pasakyti vėliau, be manęs.

Pasakodama, kaip Hilė čionai pasirodė, veržte įsiveržė į namus, laukiu, kol Aibilina viską atkartos Minei. Dar blogiau tai girdėti Aibilinos balsu.

Aibilina vėl paima telefono ragelį ir atsidūsta.

— Tai tas įtrūkis Elizabetos valgomojo stale... štai kokiu būdu Hilė neabejotinai suprato.

— Dievuliau, tas *plyšys.* Negaliu patikėti, kad jį įterpiau.

— Ne, tai *aš* privalėjau jo nepraleisti. Taip apgailestauju, Aibilina.

— Manote, Hilė pasakys panelei Lyfolt, kad mano rašyta apie ją?

— Ji negali jai pasakyti, — šaukia Minė. — Šitaip pripažintų, kad tai Džeksonas.

Sumoju, kaip gerai buvo Minės sugalvota.

— Sutinku, — sakau. — Aibilina, manau, Hilė apimta siaubo. Nežino *ką* daryti. Sakė, kad apie mane papasakos mano *motinai.*

Dabar, kai sukrėtimas po Hilės žodžių praėjo, aš mažne juokiuosi iš šios minties. Tai menkiausias iš mūsų rūpesčių. Jeigu motina ištvėrė nutrūkusias mano sužadėtuves, tai ištvers ir šį dalyką. Paprasčiausiai su tuo dorosiuosi, kai taip atsitiks.

— Ką gi, matyt, nieko negalime padaryti, tik laukti, — taria Aibilina, bet jos balsas skamba nervingai.

Turbūt ne geriausias metas pranešti jai kitą mano naujieną, bet nemanau, kad pajėgčiau nuo to susiturėti.

— Šiandien... gavau laišką. Iš „Harper & Row", — pasakau. — Pamaniau, kad iš ponios Stein, bet ne iš jos.

— Tai iš ko gi?

— *Harper's Magazine* Niujorke siūlo man darbą. Kaip... numerių redaktoriaus padėjėjo. Esu beveik tikra, kad man tai išrūpino ponia Stein.

— Kaip gerai! — apsidžiaugia Aibilina ir paskui sako: — Mine, panelei Skyter pasiūlytas darbas Niujorke!

— Aibilina, negaliu jo imtis. Tik norėjau pasidalyti ta žinia su tavimi. Aš... — Kaip gera, kad turiu bent Aibiliną, kuriai galiu pasakyti.

— Ką turite omenyje? Kodėl negalite jo imtis? Juk kaip tik apie tai svajojote.

— Šiuo metu negaliu išvykti, kai dabar viskas krypsta į blogąją pusę. Neketinu palikti jūsų tame jaukale.

— Bet... tie blogi dalykai atsitiks, būsite čia ar ne.

Dieve, girdint ją tai sakant, man norisi verkti. Aš sunkiai atsidūstu.

— Aš ne tai norėjau pasakyti. Mes nežinome, kas gali atsitikti. Panele Skyter, turite priimti tą darbą.

Iš tikrųjų nežinau, kaip pasielgti. Viena mano dalis mano, kad nederėjo to sakyti Aibilinai, nes, žinoma, ji lieptų man vykti. Betgi turėjau kam nors pasipasakoti. Girdžiu ją šnabždant Minei:

— Ji sako neketinanti jo priimti.

— Panele Skyter, — vėl į telefoną sako Aibilina, — nesirengiu berti jums ant žaizdos druskos, bet... neturite čionai Džeksone gero gyvenimo. Jūsų mamai geriau, ir...

Girdžiu prislopintus balsus, perduodamą ragelį, ir staiga man prie ausies suskamba Minės balsas:

— Paklausykite manęs, panele Skyter. Aš pasirūpinsiu Aibilina, o ji — manimi. Bet jums nieko čia nelikę, tik priešai „Jaunųjų lygoje“ ir mama, dėl kurios įniksite gerti. Jūs sudeginote už savęs visus tiltus, kokie tik buvo. Ir *niekada* šiame mieste neįgysite kito vaikino, ir visi tai žino. Tad neškite baltą savo subinę į Niujorką ne žingsniu, o *bėgte.*

Minė nieko nelaukdama iškart nuspaudžia telefono svirtelę, ir aš sėdžiu stebeilydama į nutilusį ragelį vienoje rankoje ir į laišką — kitoje. *Tikrai?* — mąstau, pirmą kartą svarstydama tokią galimybę. — *Nejau man tikrai taip padaryti?*

Minė teisi, taip pat ir Aibilina. Nieko čia nebeturiu, išskyrus mamą ir tėtį, o jeigu pasilikčiau dėl savo gimdytojų, garantuotai tai sugadintų mūsų santykius, bet...

Atsiremiu į lentynas ir užsimerkiu. Vykstu. Vykstu į Niujorką.

AIBILINA

34 SKYRIUS

Šiandien ant sidabrinio panelės Lyfolt servizo atsirado keistos dėmės. Turbūt dėl tokios didelės drėgmės. Einu aplinkui bridžo stalą, vėl blizgindama kiekvieną atskirą daiktą, įsitikindama, kad visi tebėra vietoje. Mažasis Žmogus, jis įprato viską gvelbti — šaukštus, centus ir plaukų smeigtukus. Kad paslėptų, įsikiša juos į vystyklus. Kartais, kai keiti vystyklus, tai tartum atrandi lobį.

Virtuvėje suskamba telefonas, tad nueinu ir atsiliepiu.

— Turiu šiokių tokių naujienų, — per telefoną sako Minė.

— Ką tu girdėjai?

— Panelė Renfrou sako *žinanti*, kad tai Hilė suvalgė tą tortą. — Minė keknoja, bet man širdis sutvinksi dešimt kartų greičiau.

— Dievuliau, po penkių minučių panelė Hilė bus čia. Verčiau ji tegul kuo greičiau užgesina tą gaisrą.

Keista, kad mudvi dėl jos taip jaudinamės. Tai jaukia man mintis.

— Aš paskambinu vienarankei Ernestinai... — bet tada Minė nutyla. Tikriausiai į virtuvę atėjo panelė Silija.

— Gerai, ji išėjo. Taigi paskambinu vienarankei Ernestinai, ir ji sako, kad panelė Hilė visą dieną rėkavo į telefoną. O panelė Klara, tai ji žino apie Fanę Eimos.

— Išvijo ją?

Panelė Klara padėjo Fanės Eimos berniokui baigti koledžą — viena iš gerųjų istorijų.

— Neee... Tik sėdėjo ten išsižiojusi ir su knyga rankoje.

— Ačiū Dievui. Paskambink man, jeigu dar ką nors išgirsi, — sakau. — Ir nesijaudink, jeigu atsilieps panelė Lyfolt. Pasakyk jai, kad skambini dėl sergančios mano sesers.

Ir, Viešpatie, nebausk manęs už tą melą. Mažiausia, ko man reikia — tai sesers ligos.

Mudviem baigus pokalbį, po kelių minučių sučirškia durų skambutis, ir aš deduosi jo nė neišgirdusi. Taip baiminuosi pamatyti panelės Hilės veidą

po to, ką ji pasakė panelei Skyter. Tiesiog man nesitiki, kad galėjau į savo istoriją įdėti tą L pavidalo plyšį. Išeinu į savąjį tualetą ir tik sėdžiu mąstydama, kas atsitiks, jeigu turėsiu palikti Mei Moblę. Viešpatie, meldžiuosi, jeigu man teks ją palikti, suteik mergytei kokią nors gerą auklę. Nepalik jos vien tik su panele Teilor, pasakojančia, kad juoda spalva — nešvari, su senele, mygančia ją už viską dėkoti, ir su šalta panele Lyfolt. Namuose skambutis vėl sučirškia, bet aš niekur nesijudinu. Padarysiu tai rytoj, tariu sau. Reikės su Mei Moble atsisveikinti — tik dėl visa ko.

Kai sugrįžtu vidun, girdžiu visas ponias prie stalo kalbantis. Garsiausias panelės Hilės balsas. Laikau pridėjusi prie virtuvės durų ausį, bijodama tenai nueiti.

— ... tai *ne* Džeksonas. Toji knyga — šlamštas, štai kas ji. Kertu lažybų, tas viskas prasimanyta kokios nors nigerės...

Išgirstu per grindis subrazdant kėdę ir žinau, kad panelė Lyfolt tuoj ateis manęs ieškoti. Nebegaliu ilgiau to atidėlioti.

Atidarau duris ir įeinu su šaldytos arbatos ąsočiu rankoje. Apsuku stalą, įbedusi akis sau į batus.

— Kaip girdžiu, tas Betės personažas galėtų būti Šarlina, — plačiomis akimis sako panelė Džinė.

Šalia jos panelė Lu Enė stebeilija kažkur į šalį, lyg jai nerūpėtų nei vienaip, nei kitaip. Norėčiau jai paplekšnoti per petį. Norėčiau niekuo neišsiduodama pasakyti, kaip džiaugiuosi, kad ji yra baltoji Luvinijos ponia, bet žinau, kad negaliu. Ir nieko negaliu pasakyti apie panelę Lyfolt, nes ji susiraukusi kaip visada. Bet panelės Hilės veidas — purpurinis kaip slyva.

— O tarnaitė ketvirtame skyriuje? — toliau varo panelė Džinė. — Girdėjau Sisę Taker sakant...

— Knyga *ne apie Džeksoną!* — beveik rėkte išrėkia panelė Hilė, ir aš pildama arbatą krūpteliu. Lašas jos atsitiktinai užtykšta į tuščią panelės Hilės lėkštę. Ji pažvelgia į mane, ir lyg kokio magneto mano akys pritraukiamos prie josios.

Tyliai ir šaltai ji taria:

— Praliejai šiek tiek, Aibilina.

— Atleiskite, aš...

— Iššluostyk.

Drebėdama iššluostau lėkštę skudurėliu, kurį turiu ant ąsočio ąsos.

Ji spokso man į veidą. Gaunu nuleisti akis. Jaučiu tarp mudviejų žėruojant karštą paslaptį.

— Atnešk man kitą lėkštę. Kuri nesuteršta tavo purvinu skuduru.

Atnešu jai kitą lėkštę. Ji tyrinėja šią, labai garsiai pauosto. Pasakui pasisukusi į panelę Lyfolt taria:

— Tu niekaip *neišmokai* tų žmonių švaros.

Tą vakarą man tenka užsisėdėti pas panelę Lyfolt iki vėlumos. Mei Moblė miega, ir aš išsitraukiu savo maldų sąsiuvinį, pradedu jų sąrašą. Taip džiaugiuosi dėl panelės Skyter. Šįryt ji man paskambino ir pasakė priėmusi darbą. Po savaitės keliasi į Niujorką! Bet, Dievuliau, aš nesiliauju kassyk krūpčiojusi, kai tik išgirstu kokį garsą, pamanydama, kad tuoj pro duris įeis panelė Lyfolt ir pasakys žinanti tiesą. Kai pagaliau grįžtu namo, taip nervinuosi, kad net neima miegas. Per juodą kaip degutas tamsą nuklampoju prie užpakalinių Minės namų durų. Ji sėdi virtuvėje prie stalo skaitydama laikraštį. Tai vienintelis jos dienos metas, kai neturi lakstyti ką nors valydama, kuo nors maitindama ar kam nors liepdama tinkamai elgtis. Namuose taip tyku, kad sumoju, jog kažkas negerai.

— Kur visi?

Ji gūžteli pečiais:

— Lovose arba darbe.

Prisitraukiu kėdę ir atsisėdu.

— Aš tik noriu žinoti, kas atsitiks, — tariu.

Žinau, turėčiau džiaugtis, kad tas viskas dar nesprogo man į veidą, bet šis laukimas varo mane iš proto.

— Atsitiks. Ir gana greitai, — atsako Minė, lyg kalbėtumės, kokią gersime kavą.

— Mine, kaip tu gali būti tokia rami?

Ji pažvelgia į mane, uždeda delną sau ant išsipūtusio per pastarąsias dvi savaites pilvo.

— Žinai panelę Šoutar, pas kurią tarnauja Vilė Mei? Vakar ana klausia Vilės Mei, ar su ja taip blogai elgiamasi kaip ta baisi ponia knygoje. — Minė tartum prunkšteli. — Vilė Mei jai atsako, kad tobulumui ribų nėra, bet nesanti labai bloga.

— Tikrai to jos klausė?

— Tuomet Vilė Mei jai papasakoja, ką visos kitos baltosios ponios jai padariusios, gera ir bloga, ir ta baltoji ponia klausosi. Vilė Mei pasako tarnaujanti

trisdešimt septynerius metus, ir tai išvis pirmas kartas, kai jiedvi sėdi drauge prie to paties stalo.

Be Luvinijos, tai pirmas geras dalykas, kokį girdėjome. Mėginu tuo džiaugtis, bet vėl peršoku į dabartį.

— O kaip panelė Hilė? Kaip dėl to, ką sako panelė Skyter? Mine, ar tu bent kiek nesinervini?

Minė padeda laikraštį.

— Klausyk, Aibilina. Aš nemeluosiu. Bijau, kad Lerojus mane užmuš, jeigu sužinos. Bijau, kad panelė Hilė padegs mano namą. Bet, — ji papurto galvą, — negaliu to paaiškinti. Tik taip jaučiu. Galbūt viskas vyksta taip, kaip ir turėtų.

— Tikrai?

Minė lyg nusijuokia.

— Viešpatie, pradedu kalbėti kaip tu, a? Turbūt jau senstu.

Baksteliu po stalu ją koja. Bet mėginu suprasti, iš kur Minė tokia? Mes čia padarėme kai ką narsaus ir gera. O Minė, galbūt ji nenori netekti nė vieno iš tų dalykų, kurie eina kartu, kai būni narsus ir geras. Tegul net ir blogų. Bet nepajėgiu persiimti jos ramybe.

Minė vėl nuleidžia akis į laikraštį, tačiau po kurio laiko pamatau, kad ji jo neskaito. Tik stebeilija į žodžius, mąstydama apie kažką kita. Kaimynystėje trinkteli automobilio durelės, ir ji krūpteli. Ir tada pamatau nerimą, kurį ji stengiasi slėpti. Betgi kodėl? — nusistebiu. Kodėl ji slepia tai nuo manęs?

Kuo ilgiau žiūriu, tuo daugiau imu suprasti, kas čia vyksta, ką Minė padariusi. Nežinau, kodėl tik dabar man pradėjo tai aiškėti. Minė privertė mus įdėti tą istoriją apie tortą, norėdama visas apsaugoti. Ne save apsaugoti, bet mane ir kitas tarnaites. Žinojo, kad nuo to jai pačiai su Hile bus tik blogiau. Bet ji vis tiek tai padarė — dėl visų kitų. Ir nenori, kad kas nors matytų, kokia yra išsigandusi.

Siekiu jos rankos ir spusteliu.

— Tu nuostabus žmogus, Mine.

Ji suvarto akimis ir iškiša liežuvį, lyg būčiau padavusi lėkštę šuns sausainių.

— Taip ir žinojau, kad tu vis labiau karšti, — sako.

Abi sukikename. Jau vėlu, ir esame tokios pavargusios, bet ji atsikelia ir vėl įsipila sau kavos, o man užpliko arbatos puodelį, ir aš neskubėdama geriu. Mudvi kalbamės iki nakties vėlumos.

* * *

Kitą dieną, šeštadienį, mes visi namuose — visa Lyfoltų šeimyna plius aš. Net ponas Lyfoltas šiandien namie. Mano knygos nebėra ant naktinio staliuko prie lovos. Kol kas nežinau, kur ji šią padėjo. Paskui pamatau ant sofos panelės Lyfolt rankinę, ir knyga įkišta ten. Tai reiškia, kad kažkur nešėsi ją su savimi. Atsargiai žvilgteliu ir pastebiu, kad skirtukas dingęs.

Man norisi pažvelgti jai į akis ir pamatyti, ką žinanti, bet panelė Lyfolt didžiumą dienos lieka virtuvėje, mėgindama iškepti keksą. Neįsileidžia manęs ten padėti. Sako, jai nepatinką manieji keksai, tai susirado įmantrų receptą iš *Gourmet** žurnalo. Rytoj — ji savo bažnyčios priešpiečių šeimininkė, ir valgomasis prikrautas visko, kas reikalinga vaišėms patiekti. Pasiskolino tris elektrinius termosus maistui iš panelės Lu Enės ir aštuonis sidabrinius serviravimo komplektus iš panelės Hilės, nes susirinks keturiolika žmonių, ir Dieve gink, kad kuriam nors iš tų bažnytininkų tektų naudotis paprastomis senomis metalinėmis šakutėmis.

Mažasis Žmogus Mei Moblės kambaryje žaidžia su ja. O ponas Lyfoltas vaikštinėja po namus. Kartkartėmis jisai sustoja priešais Mei Moblės kambarį, paskui vėl įninka vaikštinėti. Turbūt tariasi turįs pažaisti su savo vaikučiais, nes juk šeštadienis, bet, manau, nežino kaip.

Taigi man nelieka daug vietų, kur pasidėti. Tik antra valanda, bet aš jau iš pagrindų sutvarkiau namus, iššveičiau tualetus, išskalbiau drabužius, išlyginau viską, išskyrus savo veido raukšles. Man uždrausta įžengti į virtuvę, o negerai, jei ponas Lyfoltas manytų mane neveikiant nieko kita, kaip tik sėdinėjant ir žaidžiant su vaikučiais. Galop ir aš pradedu tik bastytis aplinkui.

Kol ponas Lyfoltas maklinėja po valgomąjį, įkišu pro duris galvą į Mei Moblės kambarį ir matau ją mokant Rosą kažką nauja. Ji mėgsta žaisti su savo mažesniuoju broliuku mokyklą.

Nueinu į svetainę, antrąsyk imuosi šluostyti nuo knygų dulkes. Turbūt šiandien man nepavyks ištaikyti progos atsisveikinti su ja, kai čia tiek daug liaudies.

— Dabar mes žaisime tokį žaidimą, — girdžiu Mei Moblę sušunkant savo broliukui. — Tu sėdi prie bufeto, nes esi „Woolworf" parduotuvėje ir esi spalvotasis. Ir turi likti ten vietoje, nesvarbu, ką aš darysiu, nes antraip pateksi į kalėjimą.

Kaip įmanydama greičiau pasuku jos kambario link, bet ponas Lyfoltas jau ten: stebi nuo durų. Atsistoju už jo.

Ponas Lyfoltas sukryžiuoja virš savo baltų marškinių rankas. Pakreipia į šoną galvą. Širdis man daužosi tūkstančio mylių per valandą greičiu. Dar nė

* „Smaguris" (*pranc.*).

karto negirdėjau Mei Moblės kam nors, išskyrus mane, garsiai užsimenant apie mūsų slaptąsias istorijas. Ir tai tik tuomet, kai jos mamos ir šiaip nieko nėra namuose, kad galėtų išgirsti. Bet ji taip įsigilinusi į tai, ką veikia, kad nė nejaučia tėtuko klausantis.

— Gerai, — sako Mei Moblė ir nuveda krypuojantį jo asmenį ant kėdės. — Rosai, turi čia likti prie bufeto „Woolworf'e". Ir nesikelti.

Noriu prabilti, bet nepajėgiu nieko išspausti iš burnos. Mei Moblė ant pirštų galų nutipena už Roso, išverčia jam ant galvos spalvotų kreidelių dėžę, ir šios nudarda ant grindų. Mažasis Žmogus susiraukia, bet ji griežtai į jį pažiūri ir sako:

— Tau negalima judėti. Turi būti narsus. Ir nesigūžk.

Paskui ji iškiša liežuvį ir pradeda jį baksnoti lėlės batukais, o Mažasis Žmogus žiūri į ją, lyg mąstydamas: *Kodėl aš kenčiu tą nesąmonę?* Paskui inkšdamas nusiropščia nuo kėdės.

— Tu pralaimėjai! — pareiškia ji. — Nagi, dabar žaisime „Autobuso gale" ir tu vadiniesi Roza Parks.

— Kas tave išmokė tokių dalykų, Mei Moble? — klausia ponas Lyfoltas, ir Mažylė staigiai atsisuka, jos akys tokios, lyg būtų išvydusi vaiduoklį.

Kaulai mano kojose suminkštėja. Viskas, ką aš sakydavau, jai įstrigę. Reikia pasistengti, kad ji nepakliūtų į bėdą, bet man stinga kvapo, kad pajėgčiau žengti bent žingsnį.

Mažylė žvelgia tiesiai į mane, stovinčią už jos tėtuko, ir ponas Lyfoltas apsisukęs pamato mane, paskui vėl nusisuka į ją.

Mei Moblė spokso į savo tėtuką.

— Nežinau.

Ji nusuka akis į gulinčią ant grindų stalo žaidimo lentą, lyg ketintų vėl pradėti jį žaisti. Anksčiau matydavau ją žaidžiant. Žinau, ką ji mąsto. Mąsto, kad jeigu kuo nors kitu užsiims ir nekreips į tėtuką dėmesio, galbūt jis paprasčiausiai nueis.

— Mei Moble, tėtis tavęs klausė. Kur išmokai tokių dalykų?

Ponas Lyfoltas pasilenkia prie jos, ir aš nematau jo veido, bet žinau, kad šypsosi, nes Mei Moblė visa tartum nedrąsi nedrąsi, Mažylė labai myli savo tėtuką. Ir paskui ji sako, garsiai ir aiškiai:

— *Panelė Teilor išmokė.*

Ponas Lyfoltas atsitiesia. Nueina į virtuvę, o aš seku iš paskos. Atgręžia panelę Lyfolt už pečių į save ir sako:

— Rytoj. Nuvažiuoji į tą darželį ir perkeli Mei Moblę į kitą grupę. Kad daugiau nebūtų panelės Teilor.

— Ką? Juk negaliu taip imti ir pakeisti jos auklėtojos...

Aš sulaikau kvapą, meldžiuosi: *Taip, gali. Prašau.*

— Paprasčiausiai padaryk tai.

Ir kaip visi vyrai ponas Lyfoltas išeina pro duris ten, kur neprivalės niekam dėl nieko aiškintis.

Visą sekmadienį be paliovos dėkoju Dievui, kad išvadavo Mažylę nuo panelės Teilor. *Ačiū Tau, Dieve, ačiū Tau, Dieve, ačiū Tau, Dieve*, nelyginant giesmė skamba man galvoje. Pirmadienio rytą panelė Lyfolt, visa išsipuošusi, susirengia vykti į Mei Moblės darželį, ir man lieka tik šypsotis žinant, ką ji ketina daryti.

Kol panelė Lyfolt išvažiavusi, įninku darbuotis prie panelės Hilės sidabro. Nuo vakar priešpiečių panelė Lyfolt jį išdėliojusi virtuvėje ant stalo. Viską išplaunu, o paskui valandą blizginu stebėdamasi, kaip vienarankė Ernestina geba su tuo dorotis. Blizginti „Grand Baroque" su visais užlenkimais ir išraitymais — darbas dviem rankoms.

Sugrįžusi panelė Lyfolt padeda savo rankinuką ant stalo ir va:

— Ak, norėjau sugrąžinti tą sidabrą šįryt, bet turėjau vykti į Mei Moblės darželį, ir tiesiog žinau, kad ji įsitaisė slogą, nes visą rytą čiaudi, o dabar jau beveik dešimta...

— Mei Moblė pradeda sirgti?

— Galbūt. — Panelė Lyfolt užverčia akis. — O, vėluojuosi pas kirpėją. Kai baigsi blizginti, nieko nelaukdama eik ir nunešk vietoj manęs tą sidabrą Hilei. Grįšiu po priešpiečių.

Baigusi blizginti suvynioju visą panelės Hilės sidabrą į mėlyną audeklą ir nueinu iškelti iš lovelės Mažąjį Žmogų. Jis ką tik pabudo iš savo pogulio, mirksi man ir šypsosi.

— Nagi, Mažasis Žmogau, pakeisime tau vystyklą.

Paguldau jį ant pervystymo stalo ir nuimu šlapiąjį. Ir, Viešpatie brangus, argi ten ne žaislinio „Konstruktoriaus" dalelės ir vienas iš panelės Lyfolt plaukų segtukų. Ačiū Dievui, kad čia tik šlapias vystyklas, o ne kitoks.

— Vyruti, — nusijuokiu, — tu tikras Fort Noksas*.

Jis nusišypso ir juokiasi. Parodo pirštu į lovelę, ir aš nuėjusi graibau po apklotą. Nagi tikrai — ten plaukų suktukas, šaukštelis matuoklis ir pietų serve-

* *Fort Knox* (Kentukio valstijoje) — JAV ginkluotųjų pajėgų bazė ir valstybės iždo saugykla.

tėlė. Dievuliau, mums reikės ką nors dėl to daryti. Bet ne dabar. Turiu keliauti pas panelę Hilę.

Užsegu Mažąjį Žmogų sėdimajame vežimėlyje ir stumiuosi jį gatve iki panelės Hilės namų. Diena karšta, saulėta ir tyki. Palengva mudu einame jos įvaža, ir duris atidaro Ernestina. Ji turi sudžiūvusią nedidelę rudą bigę, kyšančią iš kairės rankovės. Gerai Ernestinos nepažįstu, išskyrus tai, kad gana mėgėja kalbėti. Ji lanko metodistų bažnyčią.

— Sveika, Aibilina, — taria ji.

— Sveika, Ernestina. Turbūt pamatei mane ateinant.

Ji linkteli ir pažvelgia žemyn į Mažąjį Žmogų. Šis stebi tą bigę, lyg baimindamasis, kad jo nepagriebtų.

— Išėjau pirma, kol ji to nepadarė, — sušnabžda Ernestina, o paskui priduria: — Turbūt jau girdėjai.

— Girdėjau ką?

Ernestina pasižiūri už savęs, paskui prisilenkia.

— Apie Floros Lu baltąją ponią, panelę Hester? Šįryt parodė Florai Lu duris.

— Išvijo ją?

Flora Lu turėjo papasakoti kai kurių blogų istorijų. Ji pikta. Panelė Hester, kurią visi laiko tikrai miela, ji duoda Florai specialų „skystį rankoms plauti", kad kasryt naudotų. Galiausiai paaiškėjo, kad tai būta neatskiestų chlorkalkių. Flora man parodė randą po nudeginimo.

Ernestina palinguoja galva.

— Panelė Hester išsitraukia tą knygą ir pratrūksta šaukti: „Ar tai aš? Ar tai apie mane tu parašei?" O Flora atsako: „Ne, mem, aš neparašiau jokios knygos. Nesu net penktos klasės baigusi." Bet panelę Hester ištiko klyksmo priepuolis: „Aš nežinojau, kad „Clorox" nudegina odą, nežinojau, kad minimali alga — doleris dvidešimt penki, jeigu Hilė nesakytų, kad ten rašoma ne apie Džeksoną, išvyčiau tave taip greitai, jog tau apsisuktų galva." Taigi Flora sako: „Vadinasi, nesu išvyta?" Ir panelė Hester užrinka: „Išvyta? Negaliu tavęs išvyti, nes žmonės *supras*, kad aš — Dešimtas skyrius. Tu įstrigusi čia dirbti visą likusį savo gyvenimą." Ir tuomet panelė Hester padeda galvą ant stalo ir liepia Florai Lu baigti plauti lėkštes.

— Dievuliau, — tariu jausdama svaigstant galvą. — Viliuosi... joms visoms taip gerai baigsis.

Iš namo gilumos panelė Hilė šaukia Ernestiną vardu.

— Nedėčiau į tai daug vilčių, — sušnabžda Ernestina.

Paduodu jai sunkų audeklą, pilną sidabro. Sveikąja ranka Ernestina siekia šį paimti, ir turbūt iš įpratimo jos bigė irgi siekia.

Tą vakarą kyla baisi audra. Dunda griaustinis, o aš sėdžiu virtuvėje ir prakaituoju. Drebu mėgindama užrašyti savo maldas. Florai Lu pasisekė, tačiau kas toliau dėsis? Tiesiog per daug yra nežinoti, jaudintis ir...

Tuk tuk tuk. Kažkas beldžia į mano paradines duris.

Kas tai? Tiesiau atsisėdu. Laikrodis virš viryklės rodo aštuonias trisdešimt penkias. Lauke smarkiai pliaupia lietus. Kiekvienas, kuris mane pažįsta, naudotųsi užpakalinėmis durimis.

Ant pirštų galų nutykinu į priemenę. Vėl beldimas, ir mažne iššoku iš batų.

— Kas... kas ten?

— Čia *aš.*

Dievuliau, iškvepiu orą ir atidarau paradines duris. Prie slenksčio — panelė Skyter, šlapia ir drebanti. Po lietpalčiu — raudonasis jos krepšys.

— Viešpatie, pasigailėk...

— Negalėjau nusigauti prie užpakalinių durų. Kieme tiek purvo, nepavyko nubristi.

Ji basa, rankoje laiko savo purvinus batelius. Greitai uždarau už jos duris.

— Niekas jūsų nematė, a?

— Tenai lauke nieko nepamatysi. Būčiau paskambinusi, bet telefonas nuo audros išsijungęs.

Žinau, kad kažkas turi būti atsitikę, bet aš taip džiaugiuosi matydama jos veidą, kol dar neišvyko į Niujorką. Asmeniškai mudvi nesimatėme šešis mėnesius. Stipriai ją apkabinu.

— Dievuliau, leiskite pažiūrėti į jūsų plaukus.

Panelė Skyter nusmaukia atgal gobtuvą, nupurto sau ant pečių ilgus plaukus.

— Kokie gražūs, — pasakau ir nuoširdžiai taip manau.

Lyg sutrikusi ji nusišypso ir padeda ant grindų krepšį.

— Mamai jie nepatinka.

Nusijuokiu ir paskui giliai įkvepiu oro, mėgindama pasirengti tam, kad ir ką turėtų ji pasakyti bloga.

— Knygynai prašo daugiau knygų, Aibilina. Šiandien popiet paskambino ponia Stein. — Ji suima mano rankas. — Ketinama išspausdinti dar vieną laidą. Penkis *tūkstančius* egzempliorių.

Aš tik žiūriu į ją.

— Aš ne... nė nežinojau, kad jie galėtų taip padaryti, — pasakau ir prisidengiu delnu burną. Mūsų knyga gulės penkiuose tūkstančiuose namų — lentynose, ant naktinių staliukų prie lovų, už unitazų?

— Ateis daugiau pinigų. Mažų mažiausia po šimtą dolerių kiekvienai iš jūsų. Ir kas žino? Galimas daiktas, bus dar daugiau.

Prisidedu prie širdies ranką. Neišleidau nė cento iš pirmų šešiasdešimt vieno dolerio, ir dabar ji man sako, kad jų bus daugiau?

— Ir dar kai kas. — Panelė Skyter pasižiūri į savo krepšį. — Penktadienį nuvykau į laikraščio redakciją ir atsisakiau Panelės Mirnos darbo. — Ji giliai atsikvepia. — Ir pasakiau ponui Goldenui mananti, kad kita Panelė Mirna turėtum būti tu.

— *Aš?*

— Prisipažinau jam, kad tu visą laiką man duodavai atsakymus. Jis pasakė pagalvosiąs apie tai, o šiandien paskambino ir sutiko, jeigu tik niekam nesipasakosi ir rašysi atsakymus kaip iki šiol Panelė Mirna rašė. — Ji išsitraukia iš krepšio mėlynu audeklu įrištą sąsiuvinį, paduoda man. — Pasakė mokėsiąs tau tiek pat kaip ir man — dešimt dolerių kas savaitę.

Aš? Dirbsiu baltųjų laikraštyje? Nueinu ant sofos ir atsiverčiu sąsiuvinį, pamatau visus tuos praėjusio laiko laiškus ir straipsnius. Panelė Skyter atsisėda greta manęs.

— Dėkui jums, panele Skyter. Už tai, už *viską*.

Ji nusišypso, giliai atsikvepia, lyg slopintų ašaras.

— Negaliu patikėti, kad jūs rytoj jau būsite išvykusi į Niujorką, — tariu.

— Tiesą sakant, pirma ketinu nukakti į Čikagą. Tik vienai nakčiai. Noriu pamatyti Konstantiną, jos kapą.

Aš linkteliu.

— Džiaugiuosi.

— Mama man parodė nekrologą. Kapas tuoj už miesto. O paskui, kitą rytą, keliausiu į Niujorką.

— Perduokite Konstantinai nuo Aibilinos linkėjimus.

Ji nusijuokia.

— Aš taip nervinuosi. Niekada dar nebuvau Čikagoje ar Niujorke. Anksčiau netgi nesu skridusi lėktuvu.

Minutėlę mudvi sėdime, klausydamosi audros. Mąstau apie tą pirmą kartą, kai panelė Skyter atėjo pas mane į namus, kaip nepatogiai ji jautėsi. Dabar man atrodo, kad mudvi esame šeima.

— Tu bijaisi, Aibilina? — klausia ji. — To, kas galėtų atsitikti?

Nusisuku, kad ji nematytų mano akių.

— Viskas gerai.

— Kartais nežinau, ar buvo verta to imtis. Jeigu kas nors tau atsitiktų... kaip aš galėčiau su tuo gyventi žinodama, kad tai per mane? — ji prisispaudžia prie akių delną, lyg nenorėtų matyti, kas atsitiks.

Nueinu į miegamąjį ir atnešu garbiojo tėvo Džonsono paketėlį. Ji nuvynioja popierių ir stebeilija į knygą, į visas joje pasirašytas pavardes.

— Ketinau nusiųsti ją jums į Niujorką, bet, manau, verčiau turėkite ją dabar.

— Aš ne... suprantu, — pralemena ji. — Tai man?

— Taip, mem.

Paskui persakau dvasiškojo tėvo žinią, kad ji — mūsų šeimos narys.

— Turite prisiminti, kad kiekvienas iš tų parašų reiškia, kad buvo verta.

Ji perskaito padėkas, moterų parašytus menkniekius, perbraukia pirštais per rašalą. Jos akys priplūsta ašarų.

— Manau, Konstantina jumis tikrai didžiuotųsi.

Panelė Skyter nusišypso, ir aš matau, kokia ji *jauna.* Po viso to, ką parašėme, ir valandų, kurias buvom kartu pavargusios ir susirūpinusios, aš nemačiau mergaitės ilgai ilgai.

— Tu tikrai manai, kad taip yra gerai? Jeigu paliksiu tave su viskuo taip...

— Vykite į Niujorką, panele Skyter. Vykite ir suraskite sau gyvenimą.

Ji šypsosi, mirkčioja, stengdamasi nustumti ašaras ir taria:

— *Ačiū tau.*

Tąnakt guliu lovoje ir mąstau. Jaučiuosi laiminga dėl panelės Skyter. Ji pradeda savo gyvenimą iš naujo. Ašaros rieda man smilkiniais į ausis, kai mąstau apie ją su savo ilgais, ant nugaros krintančiais plaukais vaikščiojančią tais didmiesčio aveniu, kokius mačiau per telį. Dalis manęs trokšta, kad ir aš galėčiau turėti naują pradžią. Straipsniai apie namų ruošą — naujas dalykas. Bet aš jau nejauna. Mano gyvenimas beveik nugyventas.

Kuo labiau stengiuosi užmigti, tuo geriau žinau, kad beveik kiaurą naktį liksiu nesudėjusi bluosto. Tartum girdžiu zvimbiant visą miestą, žmones kalbant apie knygą. Kaip galima miegoti su visomis tomis bitėmis galvoje? Mąstau apie Florą Lu, apie tai, kad jeigu Hilė vis nekartotų žmonėms, jog knygoje ne Džeksonas, panelė Hester būtų ją išvijusi. O Mine, mąstau, tu padarei kai

ką taip gera. Pasirūpinai visomis, išskyrus save pačią. Kaip trokštu, kad galėčiau tave apsaugoti.

Panašu, kad panelė Hilė vos kabo ant siūlo galo. Kasdien vis kas nors kitas sako žiną, kad tai ji suvalgė tą tortą, o panelė Hilė tik dar atkakliau kovoja. Pirmą sykį savo gyvenime aš netgi spėlioju, kas laimės tą kovą. Iki šiol visada būčiau sakiusi, kad panelė Hilė, bet dabar nežinau. Šįsyk panelė Hilė paprasčiausiai galėtų pralaimėti.

Priešaušriu kelias valandas man pavyksta numigti. Keista, bet kai šeštą atsikeliu, beveik nesijaučiu pavargusi. Apsivelku savo švaria uniforma, kurią vakar vakarą išsiskalbiau vonioje. Virtuvėje ilgai geriu stiklinę šalto vandens, prileisto iš čiaupo. Išjungusi virtuvėje šviesą, pasuku į duris, ir tuo metu suskamba telefonas. Dievuliau, tam dar pernelyg anksti.

Pakeliu ragelį ir išgirstu *raudą.*

— Mine? Tai tu? Kas?..

— Vakar vakare Lerojų atleido iš darbo! Ir kai Lerojus klausia kodėl, jo bosas atsako: Viljamas *Holbrukas* taip liepęs. Holbrukas pasakė jam, kad priežastis — nigerė Lerojaus *žmona.* Lerojus pareina namo ir mėgina savo plikomis rankomis mane užmušti! — Minė švokščia ir dūsta. — Išmeta vaikučius į kiemą, o mane užrakina vonios kambaryje ir sako padegsiąs namą su manimi, užrakinta viduje!

Dievuliau, tai *atsitinka.* Užsidengiu delnu burną ir jaučiuosi krintanti į tą juodą duobę, kurią sau pačios išsikasėme. Visas tas savaites girdėjau Minę tokią pasitikinčią savimi, o dabar...

— Toji *ragana!* — klykia Minė. — Per ją jis mane užmuš!

— Kur tu dabar, Mine? Kur vaikučiai?

— Degalinėje, atbėgau čia basomis! Vaikučiai pabėgo pas kaimynus... — Ji dūsuoja, žagsi ir niurna. — Oktavija atvažiuoja mūsų paimti. Sako, varys kaip įmanydama greičiau.

Oktavija gyvena Kentone, dvidešimt minučių kelio šiauriau panelės Silijos.

— Mine, tuoj pat bėgu pas tave...

— Ne, nepadėk ragelio, prašau. Tik lik prie telefono su manimi, kol ji čia atkaks.

— Kaip tu? Nesumušta?

— Daugiau nebegaliu, Aibilina. Nebegaliu to ištverti... — ji palūžta pravirkdama į telefoną.

Pirmą sykį išgirdau Minę taip kalbant. Giliai atsikvepiu žinodama, ką turiu daryti. Žodžiai tokie aiškūs mano galvoje, ir *kaip tik šiuo metu* tai man

vienintelė proga, kad degalinėje stovėdama prie telefono basa ir visiškai sugniuždyta ji mane išgirstų.

— Mine, paklausyk manęs. Tu niekada neprarasi savo vietos pas panelę Siliją. Ponas Džonis pats tau taip pasakė. Ir iš knygos dar ateina pinigų. Panelė Skyter vakar vakare tai sužinojo. Mine, paklausyk manęs, kai aš tau sakau: *Nebesiduok Lerojaus mušama.*

Minė nuslopina kūkčiojimą.

— Metas, Mine. Girdi mane? Esi *laisva.*

Labai pamažu Minės verksmas silpsta. Kol visai nurimsta. Jeigu negirdėčiau jos kvėpuojant, pamanyčiau, kad padėjo ragelį. *Prašau, Mine,* mintyse meldžiu jos. *Prašau, pasinaudok šia proga ištrūkti.*

Ji giliai, netvirtai atsidūsta. Taria:

— Aš girdžiu, ką tu sakai, Aibilina.

— Tai ateinu į degalinę ir lauksiu kartu su tavimi. Pasakysiu panelei Lyfolt, kad pavėluosiu.

— Ne, — nesutinka ji. — Mano sesuo... netrukus bus čia. Šiąnakt mes pasiliksime pas ją.

— Mine, tik šiąnakt ar...

Ji ilgai atsidūsta į telefoną.

— Ne, — sako, — negaliu. Ir taip jau *pakankamai* ilgai kenčiau. — Ir aš pradedu girdėti Minę Džekson vėl tampant pačia savimi. Jos balsas dreba, žinau, yra išsigandusi, tačiau sako: — Dieve, padėk jam, bet Lerojus nežino, *kuo* Minė Džekson netrukus taps.

Man permuša širdį.

— Mine, tu negali jo užmušti. Tuomet atsidursi už grotų, kur Hilė ir trokšta tave pasiųsti.

Viešpatie, toji tyla ilga, baisi.

— Neužmušiu jo, Aibilina. Pažadu. Mes pasiliksime pas Oktaviją, kol patys susirasime vietą, kur gyventi.

Aš lengviau atsikvepiu.

— Sesuo jau čia, — sako ji. — Paskambinsiu tau šįvakar.

Kai ateinu pas panelę Lyfolt, namuose labai tyku. Turbūt Mažasis Žmogus dar miega. Mei Moblė jau išvažiavusi į darželį. Pasidedu krepšį skalbykloje. Švaistinės durys į valgomąjį uždarytos, ir virtuvė — maloni, vėsi vietelė.

Užkaičiu kavą ir sukalbu maldą už Minę. Kurį laiką ji gali pasilikti pas Oktaviją. Iš to, ką man pasakojo Minė, Oktavija ūkyje turi gana nemažą namą.

Minei bus arčiau į darbą, bet vaikučiams — toli į mokyklas. Vis dėlto, o tai svarbiausia, Minė ištrūko nuo Lerojaus. Nėsyk nesu girdėjusi jos sakant, kad paliks Lerojų, o Minė dusyk nieko nekartoja. Kai ji ką padaro, tai būna padaryta iš pirmo karto.

Paruošiu Mažajam Žmogui pieno buteliuką ir giliai atsidūstu. Jaučiuosi, lyg mano diena jau nudirbta, o dar tik aštuonios ryto. Bet nesu pavargusi. Nežinau kodėl.

Pastūmusi atidarau švaistines duris. O ten — panelė Lyfolt ir panelė Hilė sėdi toje pačioje pusėje prie valgomojo stalo žvelgdamos į mane.

Mirksnį stoviu vietoje, gniauždama delne pieno buteliuką. Panelės Lyfolt plaukuose vis dar suktukai ir ji vilki dygsniuotu mėlynu maudomuoju chalatu. Bet panelė Hilė visa išsipuošusi mėlynu languotu kelnių kostiumėliu. Jos lūpos šone vis dar ta bjauri raudona opa.

— Labryt, — pasisveikinu ir pasuku į namo gilumą.

— Rosas dar miega, — sako panelė Hilė. — Nėra reikalo ten eiti.

Sustoju vietoje ir pažvelgiu į panelę Lyfolt, bet ji stebeilija į L pavidalo plyšį savo valgomojo stale.

— Aibilina, — taria panelė Hilė ir apsilaižo lūpas. — Kai vakar sugrąžinai mano sidabrą, tame fetriniame įvynioklyje trūko trijų įrankių. Vienos sidabrinės šakutės ir dviejų sidabrinių šaukštelių.

Giliai įkvepiu oro.

— Palaukite... palaukite, nueisiu pasižiūrėti į virtuvę, galbūt ką nors palikau nepaėmusi.

Pasižiūriu į panelę Lyfolt, ką norėtų, kad padaryčiau, bet ji vis įbedusi akis į tą plyšį. Mano sprandu aukštyn slenka šaltas šiurpulys.

— Tu taip pat gerai kaip ir aš žinai, kad tas sidabras ne virtuvėje, Aibilina, — tęsia panelė Hilė.

— Panele Lyfolt, patikrinote Roso lovelėje? Jis viską gvelbia ir kiša į...

Panelė Hilė labai garsiai nusišaipo:

— Girdi ją, Elizabeta? Ji mėgina suversti kaltę bambliūkščiui.

Mano mintys skrieja pašėlusiu greičiu, stengiuosi prisiminti, ar prieš padėdama atgal į fetrą suskaičiavau sidabrinius įrankius. Regis, suskaičiavau. Visada taip darau. Dievuliau, pasakyk man, kad ji nesako to, ką aš manau ją sakant...

— Panele Lyfolt, ar jau pasižiūrėjote virtuvėje? Ar sidabro spintelėje? Panele Lyfolt?

Bet ji vengia į mane žiūrėti, ir aš nežinau, ką daryti. Dar nesuvokiu, kaip tai yra blogai. Galbūt reikalas ne dėl sidabro, galbūt iš tikrųjų dėl panelės Lyfolt ir *Antro skyriaus...*

— Aibilina, — toliau kalba panelė Hilė, — tu gali man sugrąžinti tuos įrankius iki šios dienos pabaigos, antraip Elizabeta duos eigą kaltinimams.

Panelė Lyfolt pažvelgia į panelę Hilę ir giliai įkvepia oro, lyg nustebusi. Ir aš klausiu savęs, kieno tas visas dalykas sugalvotas — jų abiejų ar tik panelės Hilės?

— Nepavogiau jokio sidabrinio servizo, panele Lyfolt, — teisinuosi, ir vien tie žodžiai kelia man norą bėgti.

Panelė Lyfolt sukužda:

— Ji sako, kad jų neturi, Hile.

Panelė Hilė nė nevaidina išgirdusi. Pakelia į mane antakius ir taria:

— Tuomet man dera tau pranešti, kad esi išvyta, Aibilina. — Panelė Hilė niekinamai suprunkščia. — Aš paskambinsiu policijai. Ten mane pažįsta.

— Maa-maaaa, — šaukia Mažasis Žmogus iš savo lovelės namo gilumoje. Panelė Lyfolt pasižiūri už savęs, paskui — į Hilę, lyg nežinodama, ką daryti. Manau, tik dabar ji susimąstė apie tai, kaip gyvens be tarnaitės.

— *Aai-biii!* — šaukia Mažasis Žmogus ir pravirksta.

— Aibi! — antrina kitas gailus balselis, ir aš sumoju, kad *Mei Moblė namie.* Turbūt šiandien nevažiavo į darželį. Prispaudžiu ranką sau prie krūtinės. *Viešpatie, prašau, neleisk, kad ji tai matytų. Neleisk jai girdėti, ką apie mane sako panelė Hilė.* Toliau koridoriuje atsidaro durys ir pro jas išeina Mei Moblė. Sumirksi į mus ir kostelėja.

— Aibi, man skauda gerklę.

— Aš... aš tuoj ateinu pas tave, mažiule.

Mei Moblė vėl sukosėja, ir tas garsas negeras, lyg šuo lotų. Aš pasuku į koridorių, bet panelė Hilė sako:

— Aibilina, lik čia, kur esi, Elizabeta gali pasirūpinti savo vaikučiais.

Panelė Lyfolt pasižiūri į Hilę, lyg sakytų: *Ar tikrai turiu?* Bet paskui atsikelia ir nenorom nudūlina koridoriumi. Pasiima Mei Moblę į Mažojo Žmogaus kambarį ir uždaro duris. Liekame tik mes dvi — aš ir panelė Hilė.

Ji atsilošia kėdėje ir sako:

— Nepakęsiu melagių.

Man svaigsta galva. Norisi atsisėsti.

— Nepavogiau jokio sidabro, panele Hile.

— Kalbu ne apie sidabrą, — taria ji palinkdama į priekį. Šnypščia pašnabždomis, kad jos neišgirstų panelė Lyfolt. — Kalbu apie tuos dalykus, kuriuos parašei apie Elizabetą. Ji visai nenutuokia, kad Antras skyrius apie ją, o aš — pernelyg gera draugė, kad jai tai pasakyčiau. Ir galbūt negaliu pasodinti tavęs į kalėjimą už tai, ką parašei apie Elizabetą, bet galiu pasodinti už tai, kad esi vagišė.

Neisiu į jokį sunkiųjų darbų kalėjimą. *Neisiu,* tik tiek pajėgiu galvoti.

— O tavo draugė Minė? Jos laukia malonus netikėtumas. Ruošiuosi paskambinti Džoniui Futui ir pasakyti, kad reikia tuoj pat ją išvyti.

Kambarys man išskysta. Purtau galvą, mano kumščiai susigniaužia tvirčiau.

— Esu gana artima su Džoniu Futu. Jis klausysis, ką aš...

— *Panele Hile,* — tariu garsiai ir aiškiai. Ji nutyla. Galiu kirsti lažybų, panelės Hilės dešimt metų niekas nepertraukinėdavo. Aš kalbu toliau: — Kai ką žinau apie jus, to nepamirškite.

Ji prisimerkia į mane, bet tyli.

— Ir iš to, ką girdžiu, kalėjime yra daugybė laiko parašyti daugybei laiškų. — Aš visa drebu. Alsavimas degina gerklę. — Metas parašyti kiekvienam žmogui Džeksone tiesą apie jus. Pakankamai laiko, o popierius nemokamas.

— Niekas nepatikės, kad ir ką parašytum, nigere.

— Kažin. Man sakė, kad esu gana gera rašytoja.

Ji iškiša liežuvį ir paliečia juo tą opą. Paskui nuleidžia akis nuo manųjų. Nespėjus jai dar ką nors pasakyti, koridoriaus gale atsilapoja durys. Pro jas išlekia Mei Moblė vienais naktinukais ir sustoja priešais mane. Ji kūkčioja, verkia, o nosytė raudona it rožė. Tikriausiai mama jai pasakė, kad aš išeinu.

Dieve, meldžiuosi, *pasakyk man, kad ji nepakartojo panelės Hilės melų.*

Mažylė sugriebia mano uniformos padurką ir nepaleidžia. Paliečiu delnu jos kaktytę, ir ta dega karščiu.

— Mažiule, tau reikia grįžti į lovelę.

— Neeee, — bliauna ji. — Neišeeeik, Aibi.

Iš miegamojo pasirodo panelė Lyfolt, susiraukusi, laikydama ant rankų Mažąjį Žmogų.

— Aibi! — sušunka jis išsišiepdamas.

— Ei... Mažasis Žmogau, — sušnabždu. Taip džiaugiuosi, kad jis nesupranta, kas dedasi. — Panele Lyfolt, leiskite man nusivesti ją į virtuvę ir duoti išgerti vaistų. Ji tikrai labai karščiuoja.

Panelė Lyfolt paskersuoja į panelę Hilę, bet ji tik sėdi ten sukryžiuotomis rankomis.

— Gerai, eik, — leidžia panelė Lyfolt.

Pasiimu Mažylę už karštos rankelės ir nusivedu į virtuvę. Ji vėl suloja tuo bauginančiu kosuliu. Surandu jai vaikiško aspirino ir sirupo nuo kosulio. Vien tik nuo to, kad yra čia drauge su manimi, ji šiek tiek nusiramina, bet ašaros teberieda veiduku.

Pasodinu ją ant darbastalio ir sutraiškau rausvą tabletėlę, sumaišau trupinius su obuolių sultimis ir duodu jai išgerti šaukštelį. Mažylė nuryja, ir žinau,

kad jai skauda. Suglostau atgal jos plaukus. Tas kuokštas garbanų, kurias išsikirpo konstruktoriaus žirklėmis, jau beataugąs ir styro tiesiai aukštyn. Panelė Lyfolt pastaruoju metu vos gali į ją žiūrėti.

— Prašau, neišeik, Aibi, — vėl pravirksta ji.

— Turiu išeiti, mažiule. Man taip gaila.

Štai tuomet ir aš pravirkstu. Nenoriu verkti, nuo to jai pasidarys tik dar blogiau, bet nepajėgiu susitramdyti.

— Kodėl? Kodėl nebenori daugiau manęs matyti? Ar pradėsi rūpintis kita maža mergyte?

Jos kaktytė visa susiraukšlėjusi, visai kaip tuomet, kai apie ją bruzduliuoja mama. Dievuliau, jaučiuosi, lyg širdis man mirtinai nukraujuos.

Suimu tarp delnų jos veidelį, pajusdama iš skruostukų sklindantį bauginantį karštį.

— Ne, mažiule, priežastis ne ta. Nenoriu tavęs palikti, bet... — Kaip jai paaiškinti? Juk negaliu pasakyti, kad mane išvijo, nenoriu, kad ji smerktų savo mamą ir taip dar pablogintų įtvviejų tarpusavio santykius. — Man laikas į pensiją. Tu mano paskutinė maža mergytė, — pasakau, ir tai tiesa, tik ne mano pačios pasirinkimu.

Leidžiu minutėlę jai paverkti man ant krūtinės, o paskui vėl suimu rankomis jos veiduką. Giliai atsidūstu ir pasakau jai padaryti tą pat.

— Mažyle, — tariu. — Noriu, kad prisimintum viską, ką tau kalbėdavau. Ar prisimeni, ką tau kalbėdavau?

Ji vis smarkiai, be pertrūkio verkia, bet jau nustojo kūkčioti.

— Kad padariusi nusišluostyčiau gerai užpakaliuką?

— Ne, mažiule. Kitką. Apie tai, kas tu esi.

Pažiūriu į tamsiai rudas Mei Moblės akis, o ji — į manąsias. Dievuliau, jos akys — senos sielos, lyg būtų gyvenusi tūkstantį metų. Ir, prisiekiu, matau giliai viduje moterį, kokia ji bus užaugusi. Blyksnį iš ateities. Ji aukšta ir tiesi. Išdidi. Gražesnės šukuosenos. Ir ji *prisimena* žodžius, kuriuos įdėjau jai į galvą. Prisimena, kaip tikrai suaugusi moteris.

Ir tuomet ji pasako tai, visai kaip man norisi:

— Tu gera. Tu protinga. Tu svarbi.

— O, *Dievuliau!* — Stipriai prispaudžiu prie savęs jos karštą kūnelį. Jaučiuosi taip, lyg būtų įteikusi man dovaną. — Dėkui tau, Mažyle.

— Prašom, — taria ji, kaip aš mokiau. Bet paskui padeda man ant peties galvą ir mudvi šitaip kurį laiką verkiame, kol į virtuvę ateina panelė Lyfolt.

— Aibilina, — labai tyliai taria ji.

— Panele Lyfolt, ar jūs... tikra, kad tai, ką...

Už jos į virtuvę įeina panelė Hilė ir sužioruoja į mane akimis.

— Apgailestauju, Aibilina. Hile, jeigu tu nori... duoti eigą kaltinimams, tavo reikalas.

Panelė Hilė niekinamai suprunkščia į mane:

— Tai nėra verta mano laiko.

Panelė Lyfolt atsidūsta, lyg lengviau pasijautusi. Sekundę mudviejų akys susiduria, ir aš matau, kad panelė Hilė buvo teisi. Panelė Lyfolt visai nenutuokia, kad Antras skyrius — apie ją. Jeigu net ir kiek nujaustų, niekada sau neprisipažintų, kad jame — ji.

Labai švelniai atstumiu nuo savęs Mei Moblę, ir ji užmiegotomis, karščiuojančiomis akimis pažvelgia į mane, paskui — į savo mamą. Atrodo, lyg baisiai bijotųsi ateinančių penkiolikos savo gyvenimo metų, bet atsidūsta, tartum tik pernelyg pavargusi, kad dabar apie tai galvotų. Pastatau ją ant kojų, pabučiuoju į kaktą, bet paskui ji vėl ištiesia į mane rankeles. Man tenka atsitraukti.

Nueinu į skalbyklą, pasiimu paltą ir rankinuką.

Išeinu pro užpakalines duris lydima baisaus Mei Moblės verksmo. Leidžiuosi įvaža, irgi verkdama, suvokdama, kaip man trūks Mei Moblės, melsdamasi, kad jos mama gebėtų jai rodyti daugiau meilės. Bet tuo metu tam tikra prasme jausdamasi laisva — kaip Minė. Laisvesnė nei panelė Lyfolt, kuri taip užsisklendusi savo pačios mintyse, kad net nepajėgia atpažinti savęs, kai apie tai perskaito. Ir laisvesnė už panelę Hilę. Ta moteris visą likusį savo gyvenimą mėgins įtikinti žmones, kad nevalgė to torto. Pagalvoju apie Julę Mei, sėdinčią kalėjime. O panelė Hilė, tai ji uždaryta savo pačios kalėjime, bet nuteista iki gyvos galvos.

Patraukiu pusę devynių ryto karštu šaligatviu, klausdama savęs, ką veiksiu visą likusią dieną. Visą likusį savo gyvenimą. Aš drebu ir verkiu. Praeidama kažkokia baltoji ponia susiraukia į mane. Laikraštis man mokės dešimt dolerių per savaitę, be to, yra pinigai iš knygos, ir jų turi ateiti dar šiek tiek daugiau. Vis dėlto nepakankamai likusiam gyvenimui nugyventi. Man nepavyks susirasti jokio kito darbo, kai panelė Lyfolt ir panelė Hilė apšaukė mane vagiše. Mei Moblė buvo paskutinis mano baltasis kūdikis. O štai — aš ką tik nusipirkusi naują baltą uniformą.

Saulė plieskia skaisčiai, bet mano akys plačiai atmerktos. Stoviu autobusų stotelėje, kaip darydavau keturiasdešimt su kažkiek metų. Per trisdešimt minučių visas mano gyvenimas... baigėsi. Galbūt turėčiau toliau rašyti, ne vien laikraščiui, ir ką nors kita — apie visus žmones, kuriuos pažįstu, apie viską, ką regėjau ir veikiau. Galbūt dar nesu per sena pradėti nuo pradžios, mąstau apie tai, juokiuosi ir verkiu tuo pat metu. Mat dar tik praėjusią naktį maniau, kad daugiau nebesiimsiu nieko nauja.

PADĖKOS

Dėkoju Eimei Einhorn (Amy Einhorn), mano redaktorei, be kurios darbas su klijuojamais vienas ant kito pastabų lapeliais nebūtų tapęs sėkme, kokia yra šiandien. Eime, tu tokia išmintinga. Iš tiesų esu laiminga, dirbusi su tavimi.

Taip pat dėkui: mano literatūrinei agentei Sjuzenai Reimer (Susan Ramer) už tai, kad rizikavo ir turėjo su manimi kantrybės; Aleksandrai Šeli (Alexandra Shelley) — už jos ištvermę redaguojant ir kruopščius patarimus; Džeino gatvės Literatūrinėms dirbtuvėms, kad jie tokie puikūs rašytojai; Ritai Stoket (Ruth Stockett), Teitui Teilorui (Tate Taylor), Bransonui Grinui (Brunson Green), Lorai Fut (Laura Foote), Oktavijai Spenser (Octavia Spenser), Nikolei Lav (Nicole Love) ir Džastinai Stori (Justine Story), kad skaitė ir juokėsi, net ties tomis vietomis, kurios ne tokios jau ir juokingos. Dėkoju tau, seneli Semai, Barbara ir Robertai Stoketai (Barbara ir Robert Stockett), kad padėjote man prisiminti senuosius Džeksono laikus. Be to, nuoširdžiausia mano padėka Keitui Rodžersui (Keith Rogers) ir brangiajai Lilei už *viską.*

Dėkui visiems „Putnam" leidykloje už jų entuziazmą ir sunkų darbą. Leidau sau laisvai elgtis su laiku, pasinaudodama daina „Laikai keičiasi"*, tegul ji ir buvo išleista tik 1964-aisiais, ir „Shake'n Bake" produktu, nors šis į parduotuvių lentynas pateko ne anksčiau kaip 1965-aisiais. Cituojami knygoje Džimo Krou įstatymai dėl juodaodžių buvo sutrumpinti ir paimti iš faktiškai įvairiu metu Pietuose egzistavusių teisės įstatymų. Labai ačiū Dorianui Hastingsui (Dorian Hastings) ir Elizabetai Vagner (Elizabeth Wagner), nepaprastai smulkmeniškiems knygos rengėjams, už tai, kad nurodė tuos mano vis pasikartojančius neatitikimus ir padėjo man pataisyti daugelį kitų.

Dėkoju Sjuzenai Taker (Susan Tucker), knygos „Pasakojant prisimini-

* Kalbama apie Bobo Dilano (*Bob Dylan*) trečio albumo dainą „The Times They Are A-Changin'".

mus tarp pietiečių moterų“ autorei, kurios gražiai perteikti žodiniai tarnaičių ir baltųjų jų darbdavių pasakojimai sugrąžino mane į seniai išnykusius laikus ir vietas.

Galiausiai pavėluota mano padėka Demetrai Maklorn (Demetrie McLorn), kuri visus mus, suvyniotus į kūdikių apklotėlius, išsinešė iš ligoninės ir savo gyvenimą paaukojo mus maitindama, viską po mūsų sutvarkydama ir mus mylėdama, ir — ačiū Dievui — mums atleisdama.

PER MAŽAI, PER VĖLAI

Ketrina Stoket apie save pačią

Mūsų šeimos tarnaitė Demetra sakydavo, kad per patį vidurvasarį Misisipėje rinkti medvilnę — blogiausia, kaip gali leisti laiką, jeigu nekalbėsime apie metą, kai renki okrą, kitą dygų žemaūgį augalą. Demetra mums pasakodavo visokias istorijas apie tai, kaip vaikystėje rinkdavo okrą. Ji juokdavosi ir kraipydavo mums smiliumi, perspėdama prieš tokį dalyką, tartum grupelė turtingų baltųjų vaikučių galėtų įpulti į medvilnės rinkimo blogybes, panašias kaip cigaretės ar stiprieji gėrimai.

— Dienų dienas aš rinkdavau ir rinkdavau. O paskui pasižiūrėdavau į savo odą ir pamatydavau, kad ta visa išmušta pūslėmis. Parodydavau savo mamai. Niekas iš mūsų dar nebuvo matęs pas juodaodį nudegimų nuo saulės.

Buvau per jauna suprasti, kad tai, ką ji pasakoja, nėra labai juokinga. Demetra gimė 1927-aisiais Misisipės Lampkine. Tai buvo baisūs metai gimti, prieš pat prasidedant Depresijai. Bet pats tas laikas vaikui suprasti, su visomis smulkmenomis, ką reiškia būti neturtingai, spalvotajai ir moteriai pusininkystės ūkelyje.

Į mano šeimą gaminti valgį ir tvarkyti namus Demetra atėjo būdama dvidešimt aštuonerių. Mano tėvas tada buvo keturiolikos, dėdė — septynerių. Stambi ir tamsiaodė Demetra iki to laiko jau buvo ištekėjusi už bjauraus nepataisomo girtuoklio, vardu Klaidas. Ji vengdavo man atsakinėti, kai klausinėdavau apie jį. Bet šiaip, neminint Klaido, ji kalbėdavo mums ištisą dieną.

Ir Dieve, kaip aš mėgdavau kalbėtis su Demetra. Po mokyklos sėdėdavau drauge su ja savo močiutės virtuvėje, klausydavausi jos pasakojimų ir stebėdavau, kaip ji maišo pyragus ir kepa viščiuką. Valgį gamindavo nuostabiai. Pasivaišinę prie mano močiutės stalo, žmonės ilgai apie tai kalbėdavo. Paragavęs Demetros karamelinio torto, jausdavaisi *mylimas.*

Bet mano vyresniems broliui ir seseriai, taip pat ir man, nebuvo leidžiama trukdyti Demetrai per jos pačios priešpiečių pertrauką. Močiutė sakydavo: „Nagi, palik ją ramybėje, tegul pavalgo, tai jos metas.“ Ir aš stovėdavau virtuvės

tarpduryje, baisiai nekantraudama vėl sugrįžti pas ją. Močiutė norėdavo, kad Demetra gautų pailsėti ir galėtų užbaigti savo darbus, o ką jau kalbėti apie tai, kad baltieji nesėsdavo prie stalo, kol valgydavo spalvotasis.

Tai buvo tik normali gyvenimo pusė, nusistovėjusios taisyklės tarp juodųjų ir baltųjų. Vaikystėje, matydama juoduosius žmones spalvotųjų miesto dalyje, net jeigu jie ir būdavo gražiai išsipuošę ir pasiturintys, prisimenu, jų gailėdavausi. Dabar man taip nesmagu tai prisipažinti.

Tačiau Demetros aš nesigailėdavau. Būta kelerių metų, kai maniau, kad jai be galo pasisekė turint mus. Mat garantuotas darbas geruose namuose, kambarių tvarkymas pas krikščionis baltuosius. Bet taip pat ir todėl, kad Demetra neturėjo savo vaikučių, ir mums atrodė, kad užpildome tuštumą jos gyvenime. Jeigu kas nors jos paklausdavo, kiek turinti vaikų, Demetra iškeldavo aukštyn pirštus ir atsakydavo — tris. Ji turėdavo omenyje mus: mano seserį Sjuzeną, brolį Robą ir mane.

Mano brolis ir sesuo tai neigia, bet aš buvau artimesnė su Demetra nei jie. Prie Demetros akių niekas manęs nebardavo. Ji pastatydavo mane priešais veidrodį ir sakydavo: „Tu graži. Tu graži mergaitė“, nors akivaizdžiai tokia nebuvau. Nešiojau akinius ir turėjau šiurkščius rudus plaukus. Užsispyrusiai nemėgau vonios. Mano motina dažnai būdavo išvykusi iš miesto. Sjuzenai ir Robui aš pakyrėdavau, slampinėdama aplinkui, ir todėl jausdavausi nereikalinga. Demetra tai suprato, paimdavo mane už rankos ir sakydavo, kad esu nuostabi.

Kai buvau šešerių, mano tėvai išsiskyrė. Tuomet Demetra man tapo dar svarbesnė. Motinai išvykdavus į kurią nors iš dažnų savo kelionių, tėtis pasiimdavo mus, vaikučius, į motelį, kurį turėjo, ir atsiveždavo Demetrą, kad būtų su mumis. Verkdavau ir verkdavau Demetrai ant peties, taip ilgėdamasi motinos, kad nuo to man pakildavo karštis.

Tuo metu mano sesuo ir brolis tam tikra prasme jau buvo peraugę Demetrą. Juodu sėdinėdavo motelio stogo antstate, lošdami pokerį su motelio registratorėmis ir vietoj pinigų naudodamiesi baro šiaudeliais.

Prisimenu, juos stebėdavau su pavydu, nes buvo vyresni, ir sykį pagalvojau: *Nebesu mažytė. Kam man bičiuliautis su Demetra, kai kiti lošia pokerį.*

Tad aš įsijungiau į lošimą ir, žinoma, per kokias penkias minutes pralošiau visus savo šiaudelius. Taigi vėl sugrįžau pas Demetrą ant kelių, vaizduodama įsižeidusią ir stebėdama, kaip kiti lošia. Tačiau dar po minutės mano kakta atsidūrė ant švelnaus Demetros kaklo, ir ji sūpavo mane, lyg būtume du žmonės valtyje.

— Štai kur tavo vieta. Čia, pas mane, — pasakė ji ir paglostė karštą mano koją.

Jos rankos visada būdavo vėsios. Stebėjau vyresniuosius lošiant kortomis jau taip labai neimdama į galvą, kad motina vėl išvykusi. Būtent čia buvo mano vieta.

Nepalankių atsiliepimų apie Misisipę protrūkis kino filmuose, laikraščiuose, per televiziją padarė mus, čionykščius, įtaria, nuolat besiginančia šutve. Esame kupini išdidumo ir gėdos, bet daugiausia — išdidumo.

Vis dėlto aš ištrūkau iš ten. Dvidešimt ketverių persikėliau gyventi į Niujorką. Patyriau, kad pirmas klausimas, kurį kiekvienas užduoda kiekvienam mieste, tokiame pereinamame mieste, tai: „Iš kur jūs esate?" O aš atsakydavau: „Iš Misisipės". Ir tuomet laukdavau.

Žmonėms, kurie nusišypsodavo ir tardavo: „Girdėjau, tenai labai gražu", aš atsakydavau: „Mano gimtasis miestas užima trečią vietą šalyje pagal su gaujomis susijusių žmogžudysčių skaičių." Žmonėms, kurie pakomentuodavo: „Dieve, turite džiaugtis išsigavusi iš *tokios* vietos", aš pasišiaušdavau ir atšaudavau: „Iš kur jums žinoti? Tenai gražu."

Sykį, per vieną vakarėlį ant stogo, kažkoks įkaušęs vyriškis, iš tų turtingų baltųjų tipų, gyvenančių miesto Šiaurinės metro stoties rajone, paklausė manęs, iš kur esu, ir aš jam pasakiau — iš Misisipės. Jis nusišiepė: „Man taip gaila jūsų."

Primyniau jam pėdą pačia savo aukštakulnio batelio smailuma ir dešimt minučių jį ramiai šviečiau, iš kur kilę Viljamas Folkneris, Judora Velti, Tenesis Viljamsas, Elvis Preslis, B. B. Kingas*, Opra Vinfri, Džimas Hensonas**, Feitė Hil***, Džeimas Erlas Džounsas**** ir Kreigas Kleibornas*****, *The New York Times* kulinarijos skyriaus redaktorius ir kritikas. Taip pat informavau, kad būtent Misisipėje buvo atlikta pirma plaučių ir pirma širdies transplantacijos operacija ir kad Jungtinių Valstijų teisinės sistemos pagrindai išvystyti Misisipės universitete.

* *B. B. King* (g. 1925) — Jungtinių Valstijų gitaristas ir bliuzų atlikėjas.

** *Jim Henson* (1936–1990) — lėlininkas, įsteigęs lėlių personažų teatro trupę.

*** *Audrey Faith Perry McGraw* (g. 1967) — amerikiečių kantri ir popstiliaus dainų atlikėja, savo profesijoje žinoma kaip *Faith Hill.*

**** *James Earl Jones* (g.1931) — amerikiečių kino ir teatro aktorius, „Emmy" ir „Tony" premijų laureatas, žinomas savo žemo boso balsu.

***** *Craig Claiborne* (1920–2000) — restoranų apžvalgininkas, rašytojas apie kulinariją.

Ilgėjausi gimtųjų namų ir tik laukiau, kad pasitaikytų kas nors toks kaip jis.

Nebuvau itin mandagi, nei gerų manierų, ir vargšas vyriokas nuspūdino šalin, o toliau visą vakarą atrodė nervingas. Bet ką padarysi, aš nesusiturėjau.

Misisipė — man kaip motina. Man leidžiama dėl jos skųstis, kiek noriu, bet, Dieve, padėk žmogui, kuris prie manęs pasakys apie ją blogą žodį, nebent ir jiems ji yra motina.

Parašiau „Pagalbą" gyvendama Niujorke, nes čia, manau, rašyti lengviau negu Misisipėje, žvelgiant visam tam į akis. Atstumas suteikė daugiau perspektyvos. Vidur dūzgiančio, spartaus tempo didmiesčio buvo atgaiva leisti savo mintims suktis lėtai ir trumpam prisiminti.

„Pagalba" — apskritai beletristikos kūrinys. Vis dėlto jį rašydama begalę kartų klausdavau savęs, ką mano šeima pagalvotų perskaičiusi, taip pat ir ką pagalvotų Demetra, nors ji ir seniai mirusi. Dažniausiai baimindavausi, kad peržengiu baisią ribą, rašydama juodaodžio žmogaus balsu. Bijojau, kad man nepavyks aprašyti santykių, kurie padarė tokią įtaką mano gyvenimui, kurie buvo tokie kupini meilės ir taip stereotipiškai vaizduojami Amerikos istorijoje ir literatūroje.

Buvau tikrai dėkinga, perskaičiusi Howello Raineso, Pulicerio premijos laureato, straipsnį „Greidės dovana":

> *Nėra keblesnės temos rašytojui iš Pietų, nei tarpusavis juodojo ir baltojo žmogaus prisirišimas nelygiame segregacijos pasaulyje. Nes nesąžiningumas, kuriuo pagrįsta visuomenė, kiekvieną jausmą padaro įtartiną, padaro neįmanoma žinoti, ar tai, kas sudarė įtrūkį tarp dviejų žmonių, buvo nuoširdus jausmas, gailestis arba pragmatizmas.*

Perskaičiau tai ir pagalvojau: *Kokiu būdu jisai sugebėjo perteikti tai tokiais glaustais žodžiais?* Čia juk ta pati slidi problema, su kuria grūmiausi ir kurios niekaip nepajėgiau pagauti į rankas — kaip žuvies iš vandens. Ponui Rainesui pavyko pataikyti į pačią esmę keliais sakiniais. Džiaugiausi girdėdama, kad savo pastangose esu drauge su kitais.

Kaip ir Misisipei, mano jausmai „Pagalbai" didžiai prieštaringi. O dėl ribų tarp juodųjų ir baltųjų moterų, tai bijau pasakiusi per daug. Buvau išmokyta nekalbėti apie tokius nepatogius dalykus, kad tai neskoninga, nemandagu, kad jos gali mus išgirsti.

Bet kartu ir bijau pasakiusi per mažai. Ne tik apie tai, kad juodaodžių moterų, tarnaujančių Misisipės namuose, gyvenimas buvo kur kas blogesnis, bet ir kad būta kur kas daugiau meilės tarp baltųjų šeimų ir juodaodžių tarnaičių, nei aš turėjau rašalo ar laiko tai pavaizduoti.

Dėl viena *esu* tikra: nesiimu manyti, kad žinau, koks iš tikrųjų buvo jausmas būti juodąja tarnaite Misisipėje, ypač praeito amžiaus septintame dešimtmetyje. Nemanau, kad tai išvis pajėgtų iki galo suprasti bet kuri baltoji moteris, mokanti juodajai moteriai atlyginimą. Bet mėginti suprasti — *gyvybiškai svarbu* mūsų humaniškumui. „Pagalboje" yra viena eilutė, kurią aš tikrai vertinu:

> Ar ne tokia knygos esmė? Kad moterys suprastų: *Mes — tik dvi būtybės. Ne tiek daug kas mus skiria. Visai ne tiek, kaip aš maniau.*

Beveik tikrai galiu pasakyti, kad niekas iš mano šeimos niekada nepaklausė Demetros, kaip jaučiasi juodoji Misisipėje, tarnaujanti mūsų, baltųjų, šeimai. Mums taip ir neatėjo į galvą to paklausti. Tai būta gyvenimo kasdienybės. Ne kažkas tokio, kuo žmonės jaustųsi turį domėtis.

Daugelį metų apgailestavau, kad nebuvau pakankamai suaugusi ir mąstanti, jog Demetros to paklausčiau. Ji pasimirė, kai aš buvau šešiolikos. Metų metus įsivaizduodavau, kaip ji būtų atsakiusi. Ir štai kodėl aš parašiau šią knygą.

APIE AUTORĘ

Ketrina Stoket (Kathryn Stockett) gimė ir užaugo Džeksone, Misisipės valstijoje. Baigusi Alabamos universitete anglų literatūros ir kūrybinės beletristikos kursą, ji persikėlė į Niujorką, kur devynerius metus dirbo žurnalų leidybos ir rinkodaros srityje. Šuo metu kartu su savo vyru ir dukra gyvena Atlantoje.

Stockett, Kathryn
St206 Pagalba [romanas]/Kathryn Stockett; iš anglų kalbos vertė Jonas Čeponis. — Kaunas: Jotema, [2010]. — 432 p.
ISBN 978-9955-13-268-4

Romano pasakotojos — trys nuostabiai tikroviškos moterys — Aibilina, Minė ir Skyter. Veiksmo vieta — Džeksonas Misisipės valstijoje, o laikas — praėjusio amžiaus septinto dešimtmečio pradžia – audringas metas, kai daugelio fanatiškų kvailių graužačiai griaudėja judėjimas dėl pilietinių teisių. Viena mažo miesto svajotoja, nepaisydama savo kilmės, užsibrėžia viską pakeisti, ir vietos tarnaičių padedama įgyvendina savo sumanymą, kuris sukels pasibaisėtinai besielgiančių moterų sumaištį. Knygos puslapiai kupini nuostabios šilumos scenų, smagaus humoro ir spalvingų personažų, su kuriais miela leisti laiką.

UDK 820(73)-3

Kathryn Stockett

PAGALBA

Iš anglų kalbos vertė *Jonas Čeponis*
Redaktorė *Lina Čekauskaitė*
Viršelio dailininkė *Vilūnė Grigaitė*
Maketavo *Elvyra Laipanova*

SL 250. 27 sp. l. Užsak. Nr. 10.902
UAB „Jotema“, Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 337695, el. paštas: info@jotema.lt
http://www.jotema.lt
Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“, Vakarinis aplinkkelis 24, 48184 Kaunas

Ketrina Stoket (Kathryn Stockett) gimė ir užaugo Džeksone, Misisipės valstijoje.

Alabamos universitete baigusi anglų literatūros ir kūrybinės beletristikos kursą, ji persikėlė į Niujorką ir čia devynerius metus dirbo žurnalų leidybos bei rinkodaros srityje. Šiuo metu kartu su savo vyru ir dukra gyvena Atlantoje.

Dvidešimt dvejų metų Skyter dūsta konservatyvioje 1962-ųjų Misisipės valstijos aplinkoje ir turi ambicijų tapti rašytoja. Jos sumanymas parašyti knygą apie gimtojo Džeksono tarnaičių ir jų šeimininkių santykius nedera su miesto aukštuomenės, kuriai priklauso ir pati Skyter, „padorumo“ suvokimu. Negana to, jos būsimos knygos veikėjos — realios moterys iš ją supančios aplinkos.

Pasirodžiusi knyga su nesunkiai atpažįstamų tarnaičių išpažintimis prilygtų bombos sprogimui, kuris sukrėstų pasenusius, vergovės laikus primenančius žmonių santykius. O ką jau kalbėti apie knygos autorei ir jos veikėjoms gresiantį pavojų.

Tai jaudinantis romanas apie meilę ir žmogiškumą, kartu persmelktas kandžios ironijos, sveiko humoro ir vilties. „Pagalba“ — amžinas ir universalus pasakojimas apie tas ribas, kurių mes turime paisyti, ir tas, kurias privalome peržengti.

www.jotema.lt

ISBN 978-9955-13-268-4